MUNCĂ, LOCUIRE, MIGRAȚIE, ETNICITATE

Transformări sociale și industriale din Maramureș în interviuri, documente și cifre (1950-2023)

Editori:
Gabriel Troc
Mara Mărginean

Presa Universitară Clujeană

MUNCĂ, LOCUIRE, MIGRAȚIE, ETNICITATE
Transformări sociale și industriale din Maramureș în interviuri, documente și cifre (1950-2023)

Editori
Gabriel Troc | Mara Mărginean

Cercetarea pe care se bazează această carte a fost finanțată prin intermediul **Granturilor Norvegiene 2014-2021**, prin contractul nr. 22/2020, „Muncă precară și locuire periferică. Practicile socio-economice ale Romilor din România în contextul schimbărilor relațiilor industriale și dezvoltării teritoriale inegale".

Fotografiile provin din Arhivele Naționale ale României, Maramureș, din Baia Mare, și din volumul *Maramureșul sub semnul marilor împliniri socialiste, 1944-1984*, Baia Mare, Comitetul Județean Maramureș, 1984.

Interviurile și istoriile de viață au fost colectate de Enikö Vincze, Dana Solonean, Hestia Delibaș și Cristina Bădiliță. Documentele de arhivă privind situația socio-economică a arealului minier Baia Mare (nr. 1-38) au fost colectate de Mara Mărginean. Documentele de arhivă privind situația romilor (nr. 39-64) au fost colectate de Manuel Mireanu. Lista de link-uri web a fost realizată de Ioana Ivan.

MUNCĂ, LOCUIRE, MIGRAȚIE, ETNICITATE

Transformări sociale și industriale din Maramureș în interviuri, documente și cifre (1950-2023)

Editori
Gabriel Troc | Mara Mărginean

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
2024

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Vasile Pușcaș

Dr. Daniela Deteșan, cercetător științific II

Fotografia de pe coperta face parte
din Colecția de fotografii vechi – album I – BJPD:
https://www.bibliotecamm.ro/galerii/colectia-de-fotografii-vechi-album-i/

ISBN 978-606-37-2148-9

© 2024 Editorii volumului. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul editorilor, este interzisă şi se pedepseşte conform legii.

Universitatea Babeş-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruţa Săcelean
Str. B.P. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel.: (+40)-744.687.884
E-mail: editura@ubbcluj.ro
http://www.editura.ubbcluj.ro/
https://libraria.ubbcluj.ro/

Cuprins

Notă asupra volumului **11**

Studiu introductiv **13**

De ce Baia Mare și Maramureșul? 13
Evoluția industrială 15
Munca și relațiile de muncă 23
Locuirea 31
Migrația transnațională 35
Marginalizarea postsocialistă a romilor 39

I. Statistici **45**

1. Dinamica producției industriale a județelor Transilvaniei în 1989 în procente față de 1938, 1950, 1960, 1970, 1980, 1985, 1988 ..... *46*
2. Numărul populației înregistrat la recensămintele din 1930, 1948, 1956, 1966, 1977 și în evidențele statistice ale anului 1989 ..... *47*
3. Evoluția populației în județele Transilvaniei între 1930 și 1989 ..... *48*
4. Ponderea populației provinciilor istorice în populația României între anii 1912 și 1982 (în %) *49*
5. Numărul populației, suprafața și densitatea populației pe provincii istorice (1982) *49*
6. Structura pe ramuri a valorii producției industriale în anul 1938 și în perioada 1950-1989 (%) *50*
7. Ritmul mediu anual de creștere a județelor Transilvaniei între 1951 și 1989 (%) *51*
8. Fondurile fixe aparținând unităților de stat și cooperatiste, pe județe (valoare completă de inventar la sfârșitul anului), între 1970 și 1989 (în milioane lei) *52*

9. Execuția bugetelor administrațiilor locale de stat, în anul 1989 (în milioane lei) 53
10. Numărul salariaților și structura pe ramuri ale industriei în 1989, mii persoane 54
11. Numărul mediu al salariaților pe județele Transilvaniei între 1950 și 1989, mii persoane 55
12. Numărul muncitorilor în județele Transilvaniei între 1950 și 1989, mii persoane 57
13. Numărul muncitorilor pe ramuri de activitate în anul 1989, mii persoane 58
14. Compoziția forței de muncă industriale a județului Maramureș (la nivel de întreprinderi cu minim 500 de angajați), 1963 59
15. Evoluția numărului de salariați și muncitori, județul Maramureș, 1950-2003 60

II. Documente de arhivă 61

1. Reglementări ale relațiilor de muncă în primii ani postbelici: Contractul colectiv semnat între conducerea Uzinelor Phonix și angajați pentru anul 1950 62
2. Raport asupra situației medico-sociale în bazinul minier Baia Mare, cu referire specială la silicoză și silico-tuberculoză redactat de reprezentanții Ministerului Sănătății. 72
3. Raport diplomatic al atașatului pe agricultură al Statelor Unite în România în urma vizitei în regiunea Maramureș în 1961 78
4. Informare privind reglementările fiscalității aplicate forței de muncă începând cu anul 1966 82
5. Încadrarea, calificarea și salarizarea forței de muncă din industriile din județ 89
6. Condiții de transport ale muncitorilor 95
7. Studiu al Centralei Minelor și Metalurgiei Neferoase, Baia Mare privind diferența între costul transportului de muncitori cu parcul auto public și parcul auto propriu în perioada unui an (1969) 98
8. Analiză a autorităților județene a activității Uzinei Mecanice de Mașini și Utilaj Minier (UMMUM) Baia Mare la începutul anilor 1970 101
9. Practici manageriale în exploatările miniere din Baia Mare 116
10. Proces-verbal al Plenarei extraordinare a Comitetului Județean Maramureș al PCR care a analizat stadiul îndeplinirii obligațiilor de plan pentru cincinalul 1971-1975 123
11. Evaluarea impactului trecerii la programul de muncă de șase ore asupra productivității muncii în minerit în anul 1971 127

12. Aprobări de cercetări și trimiteri în judecată ale membrilor de partid 132
13. Analiză a îndeplinirii planului de producție (1973) 133
14. Îmbunătățirea vizibilității industriei băimărene în comerțul exterior 145
15. Întâlnire a activului de partid din minerit, organizată în 18 decembrie 1973, pentru evaluarea gradului de îndeplinire a obiectivelor asumate prin planul cincinal 1971-1975 152
16. Planuri de perspectivă ale mineritului din Baia Mare până în anul 1990..... 164
17. Asigurarea contractelor de export pe anul 1973 173
18. Pregătirea personalului calificat (I) 180
19. Pregătirea personalului calificat (II)..... 183
20. Plan global al CIMMN Baia Mare pentru perfecționarea pregătirii profesionale în perioada 1971-1975 190
21. Dinamica structurii personalului CIMMIN Baia Mare în perioada 1971-1975. 192
22. Necesarul de muncitori calificați și nivelul de școlarizare în perioada 1971-1975 al CIMMN Baia Mare..... 194
23. Dinamica structurii pe meserii și a pregătirii de bază a muncitorilor din CIMMIM Baia Mare în perioada 1971/1975..... 196
24. Situația absențelor, cumulat pe primele nouă luni ale anului 1973, în întreprinderile din Baia Mare ale CIMMN 198
25. Date privind productivitatea muncii în întreprinderile din Baia Mare, cu accent pe UMMUM 203
26. Analiză a fluctuației forței de muncă (I)..... 206
27. Analiză a fluctuației forței de muncă (II) 209
28. Plan de dezvoltare a județului în anii 1976-1980 214
29. Incidența accidentelor de muncă în IMMUM Baia Mare..... 216
30. Informare privind activitatea pe linia prevenirii accidentelor de muncă în unitățile miniere din cadrul Centralei Minereurilor și Metalurgiei Neferoase Baia Mare 218
31. Calificarea tinerilor la IMMUM 225
32. Situația locativă a muncitorilor la IMMUM..... 227
33. Propuneri ale Serviciului Administrativ al Centralei Minelor și Metalurgiei Neferoase Baia Mare privind repartizarea spațiului de locuit planificat pentru anul 1970..... 231
34. Situația privind acordarea creditelor pentru construirea de locuințe individuale salariaților CIMMN Baia Mare care lucrează în sectorul minier în anul 1973. 233
35. Situația acordării creditelor pentru construcția de locuințe angajaților CIMMN Baia Mare 234

36. Situația privind repartizarea pe unități a 44 de apartamente cu 2 camere și a 16 apartamente cu 3 camere grad de confort IV 237
37. Situația socio-economică a romilor în anii 1960 238
38. Măsuri pentru integrarea socială a romilor în anii 1970 241
39. Măsuri pentru întărirea disciplinei (I) 247
40. Măsuri pentru întărirea disciplinei (II) 251
41. Prejudecăți împotriva romilor 254
42. Situația școlară a copiilor romi 255
43. Infracționalitate în cartierul Hatvan 255
44. Măsuri de demolare a locuințelor romilor din Hatvan 256
45. Măsuri împotriva locuințelor informale și pentru integrarea romilor 257
46. Atitudini de incriminare a romilor 258
47. Măsuri pentru integrarea școlară a copiilor romi și a celor din familii sărace 259
48. Informare privind evacuările și decizii de demolare a locuințelor romilor 259
49. Atitudini cu privire la locuirea romilor în Baia Mare 260
50. Informare privind infracționalitatea în rândul romilor 262
51. Măsuri igieniste ce vizează populația de romi 263
52. Interpretări ale membrilor de partid cu privire la romii din cartierul Vasile Alecsandri 263
53. Infracționalitatea minorilor 264
54. Măsuri împotriva așezărilor informale ale romilor evacuați 265
55. Discuții privind un raport al Miliției referitor la delicvența în cartierul Vasile Alecsandri 265
56. Măsuri punitive împotriva romilor 266
57. Hotărâre a Consiliului Local privind infracționalitatea 267
58. Raport al Miliției Baia Mare privind infracționalitatea în oraș 268
59. Discuții în Consiliului Popular al orașului cu privire la infracționalitatea din cartierul Hatvan 269
60. Atitudini punitive ale Miliției împotriva romilor din oraș 270
61. Măsuri împotriva romilor stabiliți abuziv în cartierul Vasile Alecsandri 271
62. Solicitări de sprijin pentru integrarea copiilor romi 272
63. Probleme sociale ale romilor din oraș, cu accent pe infracționalitate 273
64. Incriminarea locatarilor considerați abuzivi 274

III. Interviuri 275

A. Industrializare 276
1. Viața și munca industrială în socialism 276
2. Munca industrială 285

3. Formarea muncitorului industrial *295*
4. Munca în industria ușoară *305*
5. Munca în industria ușoară și locuirea romilor în oraș *311*
B. Dezindustrializare 317
6. Migrație *317*
7. Strategii economice individuale după 1990 ..... *336*
8. Migrație *344*
C. Reindustrializare 367
9. Migrație, muncă industrială, locuire în așezări informale *367*
10. Migrație, munca în noile fabrici din Baia Mare *384*
11. Munca în socialism și post-socialism, migrație *396*
12. Migrație *416*
13. Locuire locuință socială în Baia Mare *430*
14. Locuire în locuință socială, munca în noile fabrici din Baia Mare *440*

Anexe **447**

Anexa 1: Texte publicate în cadrul proiectului 448
Anexa 2: Link-uri Web 451

Bibliografie **461**

NOTĂ ASUPRA VOLUMULUI

Volumul de față este rezultatul unui proiect de cercetare a orașului Baia Mare și a județului Maramureș, desfășurat pe parcursul a trei ani și focalizat asupra unei durate de timp mai îndelungate și având în vedere transformările sociale și economice pe care populația locală, în mod particular, comunitatea de romi, le-a întâmpinat de-a lungul proceselor de industrializare, dezindustrializare și reindustrializare care au avut loc aici[1]. Rezultatele acestui proiect au fost publicate în diferite volume și reviste internaționale[2]. În raport cu aceste publicații, care rămân fragmentate pe diferitele subiecte ale proiectului, volumul de față își propune, pe de o parte, să facă accesibile în limba română principalele coordonate ale cercetării și, pe de altă parte, să se constituie ca o resursă de cercetare viitoare. Acest ultim aspect este în mod deosebit important. După cum știe foarte bine orice cercetător, în procesul de documentare sunt, în mod uzual, colectate volume mari de date și informații care nu sunt în întregime exploatate în textele de analiză. Nu de puține ori acestea nu mai sunt niciodată utilizate de către cei care le-au cules sau de către alți cercetători. Dorim să evităm această situație, punând la dispoziția unor cititori interesați fragmente relevante din materialele colectate. Acesta nu este, însă, singurul scop: credem că o bună parte din aceste date sunt de interes în ele însele, având capacitatea de a contura un tablou al situației sociale cercetate, de interes pentru orice cititor apt să își contureze propria analiză pornind de la ele. În fond, dorim să punem la dispoziția publicului informații și date pe care ne-am fi dorit să le găsim și noi pe parcursul cercetării noastre, când am descoperit că datele publice despre

---

[1] Proiectul PRECWORK, *Muncă precară și locuire periferică. Practicile socio-economice ale Romilor din România în contextul schimbărilor relațiilor industriale și dezvoltării teritoriale inegale*, s-a desfășurat între 2020 și 2024, a implicat un colectiv extins de cercetători, în principal de la Universitatea Babeș-Bolyai, și a fost finanțat prin Grantul norvegian nr. 22/2020 (RO-NO-2019-0496).

[2] Vezi lista publicațiilor în Anexa 1.

transformările sociale din Maramureș sunt fie precare, fie foarte dispersate. Sperăm să contribuim și prin acest volum la ameliorarea respectivei situații.

Cercetarea care stă la baza volumului a fost structurată pe cele trei procese de schimbare socială și economică de mare anvergură, care au delimitat, de asemenea, trei perioade diferite: 1. Industrializarea socialistă, care a amplificat, într-o primă fază, ramurile extractive existente anterior, iar, după 1965, s-a extins semnificativ prin ramurile prelucrătoare; 2. Dezindustrializarea, ce debutează deja în timpul socialismului și se intensifică după 1990, conducând în cele din urmă la falimentul treptat al acestor industrii; 3. Reindustrializarea de dată mai recentă, care, în special după 2008, a încercat să se reconecteze la trecutul industrial al orașului și al zonei. Înăuntrul acestor perioade au fost investigate tematici precum mobilitatea forței de muncă, formarea lucrătorului industrial, constituirea cartierelor muncitorești și problematica locuirii, relațiile de muncă, migrația transnațională pentru muncă, precum și situația romilor în raport cu toate acestea. În studiul introductiv am încercat să sintetizăm o parte din rezultatele acestor investigații.

Volumul este împărțit în trei secțiuni, corespunzătoare la trei categorii de documente. Prima secțiune, „Statistici", și cea de-a doua, „Documente de arhivă", documentează perioada industrializării, în timp ce a treia secțiune, „Interviuri", documentează toate cele trei perioade în modul specific al interviurilor semistructurate, al povestirilor de viață și al istoriilor orale[3].

Documentele prezentate sunt însoțite de o minimă informație de context, precum și de semnalarea pe scurt a relevanței documentului pentru tabloul general al situației sociale avute în vedere. În cazul interviurilor, toate numele au fost anonimizate prin înlocuirea cu majuscule selectate aleatoriu.

[3] În transcrierea documentelor de arhivă s-a păstrat limbajul original din documente, editorii preferând să nu intervină asupra gramaticii sau a punctuației decât în situații excepționale. Acest lucru se justifică prin dorința de a păstra esența surselor istorice intactă. Inclusiv în cazul documentelor referitoare la situația romilor, în documentele transcrise a fost menținut termenul de „țigan", așa cum apare în textele istorice, dar și în recensămintele derulate în 1955, 1966 și 1977, considerându-se că aceasta a fost denumirea oficială a acestei etnii în perioada de dinainte de 1989.

STUDIU INTRODUCTIV

De ce Baia Mare și Maramureșul?

Cazul ales este relevant din mai multe motive.

În primul rând, zona a fost mereu o periferie, în timpul Imperiului Austro-Ungar, în perioada României Mari, pe parcursul Republicii Socialiste, precum și odată cu integrarea în sistemul capitalist global din ziua de azi. Ca urmare, diferite centre de putere l-au tratat în special ca pe un loc pentru extragerea de surplus, iar nu ca pe unul de dezvoltare intrinsecă, fapt care a afectat destinul locuitorilor lui pe perioade lungi de timp, într-un mod asemănător altor periferii ale capitalismului global.

În al doilea rând, județul a trecut printr-o dezvoltare industrială intensivă în anii '60 și '70, în special în jurul industriilor extractive din Baia Mare și din orașele miniere înconjurătoare, apoi a traversat o perioadă de declin abrupt după căderea socialismului. Ca urmare, cazul nostru permite evaluarea unui subiect mai puțin cercetat, și anume cum s-a format lucrătorul industrial într-o perioadă foarte scurtă de timp, din rândurile unei populații preponderent rurale, respectiv ce s-a întâmplat cu acesta când munca în industrie nu a mai fost accesibilă. În plus, focalizarea parțială asupra romilor oferă o perspectivă – foarte puțin investigată până acum – asupra integrării acestora în rândurile muncitorilor industriali, încercând să dea răspunsuri la problema deteriorării accentuate a situațiilor de viață a romilor după socialism.

În al treilea rând, Baia Mare nu a identificat o soluție de dezvoltare în zona economiei terțiare (servicii, industrii creative, IT), spre deosebire de alte orașe de succes din Europa Centrală și de Est, precum Cluj-Napoca, Leipzig sau Cracovia, pentru a da doar câteva exemple. Mizând pe bazinul său anterior de forță de muncă industrială, orașul a sprijinit investițiile *brownfield* și *greenfield* în

industriile sectorului secundar, reprezentate în principal de companii străine, aflate în căutarea de subvenții publice și de forță de muncă ieftină.

În al patrulea rând, deși este parte din regiunea de dezvoltare Nord-Vest, care este cea de-a doua cea mai dezvoltată regiune după capitală, județul rămâne în urma regiunii: în timp ce produsul intern brut per cap de locuitor a crescut în regiune de la 24% din media UE în 2000 la 41% în 2009, la nivelul județului a crescut doar de la 18% la 31%[1], constituind un exemplu de dezvoltare neoliberală inegală. Cu toate acestea, dacă ne uităm la indicatorii care arată dezvoltarea durabilă a județului, observăm că Maramureșul nu este printre județele sărace[2]. Mulți parametri indică un stil de viață care este dependent de resurse financiare constante și, după cum știm din diferite surse secundare, precum și din evidențele noastre empirice, o bună parte din aceste resurse provine nu din dezvoltarea locală, ci din migrația transnațională a maramureșenilor pentru muncă în străinătate.

În fine, situația populației de romi din Baia Mare prezintă, de asemenea, un interes deosebit. Integrați relativ târziu, cei mai mulți doar în anii '70 și '80, în forța de muncă industrială a orașului, aceștia au fost și cel mai puternic proletarizați. Mutați din cartierele sărăcăcioase în care locuiau anterior în blocurile din cartierele muncitorești, ei au beneficiat semnificativ de avantajele pe care socialismul le-a adus categoriilor celor mai sărace: venituri constante din salarii și asistență socială, locuire decentă, acces la servicii de sănătate și la educație. Pe de altă parte, ei au fost integrați într-o majoritate covârșitoare la nivelurile de jos ale unităților economice, în munci necalificate sau slab calificate. Ca urmare, ei au fost printre primii concediați atunci când industria socialistă locală a început să aibă dificultăți. Odată ce și-au pierdut veniturile constante și fiind lipsiți atât de vechile lor strategii de acces la resurse – precum meșteșugurile lor tradiționale, mobilitatea geografică, solidaritatea lor comunitară anterioară – precum și de pământ în zonele rurale sau de alte resurse strategice, romi au decăzut rapid chiar din primii ani de după 1990. Evacuați din cartierele socialiste, ei s-au găsit în situația de a-și improviza locuirea în așezări informale la periferia orașului, precum Craica sau Pirita, de a fi manipulați cinic de autoritățile orașului prin mutarea în așa-zise locuințe sociale insalubre –

---

[1] József Benedek, Nóra-Csilla Veress, „Economic Disparities and Changes in the Convergence of the Romanian NUTS 2 and NUTS 3 Regions", *Romanian Review of Regional Studies*, 2013, vol. 9, nr. 1, p. 89.

[2] József Benedek, Kinga Ivan, Ibolya Török, Arnold Temerdek, Iulian-Horia Holobâcă, „Indicator-based Assessment of Local and Regional Progress toward the Sustainable Development Goals (SDGs): An Integrated Approach from Romania", *Sustainable Development*, 2021, vol. 29, nr. 5, p. 867, Figura 3.

precum cele din vechile clădiri ale combinatului Cuprom, respectiv de a se mulțumi cu condițiile de locuire precară din cartierele Gării și Ferneziu. Ajunși aici, ei au devenit cu adevărat pierzătorii perioadei de tranziție. Cu o educație generală limitată, lipsiți de calificări profesionale și având un acces limitat la compensațiile de care au beneficiat mulți muncitori ne-romi (salarii compensatorii la concediere, pensii, reîmproprietărire în rural), ei au cunoscut condiții de viață care s-au deteriorat tot mai mult de-a lungul ultimelor trei decenii. Ca urmare, situația romilor din Baia Mare prezintă un interes deosebit de documentare: chiar dacă orașul și județul nu au o populație mare de romi, raportat la alte cazuri din România, căderea în sărăcie extremă, locuirea segregată în adevărate ghetouri în marginea orașului, problemele dramatice legate de sănătate, educație, angajabilitate, dar și patologiile sociale, precum consumul de stupefiante sau prostituția, ridică multe întrebări care își caută răspunsurile.

EVOLUȚIA INDUSTRIALĂ

Amplul fond empiric inclus în volumul de față permite distanțarea de narațiunile dominante ale istoriografiei recente, care pun accent pe fracturile și schimbările de direcție survenite în evoluția economică a țărilor fostului bloc socialist începând cu anii imediat următori celui de-Al Doilea Război Mondial și până azi. Cercetătorii au adus în prim-plan chestiuni legate de rolul actorilor statali și non-statali în reglementarea piețelor, practici și strategii de planificare sau implicațiile în plan local ale diverselor forme de interconectare cu piețele globale, în care statele central și est europene au fost prinse deopotrivă în perioada socialismului și în cea a tranziției și a integrării în Uniunea Europeană. Deși convingătoare în a documenta diferențele sistemice dintre economia de comandă și economia de piață, astfel de contribuții par să facă abstracție de faptul că dinamicile economice regionale, naționale sau locale sunt articulate de ideologii de dezvoltare, de crize trans-naționale și trans-ideologice și de diverse alte forme de interdependențe globale a căror temporalitate este adeseori diferită de cea a regimurilor politice dintr-o anumită regiune a lumii. În răspăr cu aceste analize, demersul nostru se folosește de cazul particular al Maramureșului și al orașului Baia Mare pentru a evidenția cum industrializarea în statele central și est europene a avut, începând cu anii 1950, o evoluție mult mai fragmentată decât o descrie istoriografia existentă, fiind marcată deopotrivă de perioade de creștere accelerată de o manieră similară multor alte țări europene, dar și de crize

socio-economice care au accelerat procesul dezindustrializării atât în Estul socialist, cât și în Vestul capitalist începând cu jumătatea anilor 1970. În egală măsură, după 2000, odată cu depășirea anilor dificili ai tranziției, o serie de similitudini între statele central și est europene și cele din America Latină a devenit tot mai vizibilă, documentând faptul că particularitățile evoluției industriale reflectă statutul (semi)periferic al unor regiuni în raport cu altele, inclusiv în ceea ce privește prioritățile investiționale, politicile de mediu sau cele de forță de muncă. Un astfel de unghi este relevant, considerăm noi, pentru a detalia procesul extrem de complicat de dezvoltare a acestei regiuni în conversație cu transformări și procese produse în alte părți ale globului. Argumentul avansat aici este că o înțelegere mult mai nuanțată a acestor evoluții locale permite o revizuire a periodizărilor încetățenite deja în cadrele interpretative cu care au operat cercetătorii până acum, dar și conturarea premiselor pentru o cartografiere a schimbărilor survenite în regimul muncii și al locuirii în răstimpul a mai bine de șapte decenii.

În avansarea unei astfel de revizuiri interpretative, demersul nostru pornește de la premisa că în spatele oricărui proces de creștere industrială stau argumente cât se poate de pragmatice legate de capacitatea industriei respective de a răspunde nevoilor pieței. Nici chiar în perioada regimului comunist, care era cunoscut pentru apetența pentru investiții în industrializare, autoritățile nu au acționat în afara unei logici de dezvoltare a economiei naționale. La finalul anilor 1940, de exemplu, presate să găsească soluții viabile pentru industrializarea țării, autoritățile au înțeles repede faptul că, în condițiile deosebit de dificile de după război, posibilitățile reale de dezvoltare a României erau limitate inclusiv de nivelul extrem de scăzut de tehnologizare a liniilor de producție autohtone. Modernizarea impunea, așadar, importul de know-how și de echipamente performante din Occident, pentru care erau necesare lichidități în valută la care factorii de decizie din București nu ar fi putut avea acces decât prin exporturi masive de materii prime (și de alimente). Din cauza unor astfel de condiționalități cauzate de statutul (semi)periferic al României, primele măsuri adoptate de autoritățile comuniste la finele anilor 1940 și la începutul anilor 1950 au constat în limitarea investițiilor publice la doar câteva nuclee-cheie ale industriei grele (Hunedoara, Bicaz, București) și în exportul surplusului de materii prime existent, astfel încât să se obțină lichiditățile valutare necesare pentru tehnologizarea siderurgiei și a construcțiilor de mașini. Se preconiza că, ulterior, pe măsură ce situația economică a țării avea să se

îmbunătățească, regimul urma să reconsidere alocările financiare către dezvoltarea altor domenii și ramuri industriale[3].

Într-un asemenea context, instaurarea regimului comunist și asumarea unei agende de industrializare la nivelul conducerii statului român la finele anilor 1940 a adus puține beneficii industriei extractive și de prelucrare a metalelor neferoase – cupru, plumb, zinc, aur sau argint – din Maramureș. Chiar dacă datele statistice existente documentează creșteri de la an la an ale cantităților de minereuri neferoase extrase din minele din Baia Mare și din împrejurimi, dotările tehnologice rudimentare, lipsa mâinii de lucru calificate și fluctuația ridicată a forței de muncă au limitat randamentul exploatărilor. Lipsei de utilitate imediată a acestei resurse i s-au adăugat și argumente de natură pragmatică. După cum reiese din mai multe documente păstrate în arhivele REMIN Baia Mare, dar și din diverse stenograme ale unor ședințe la care au participat conducerile din minerit incluse în volumul de față, zăcămintele din zona Maramureșului aveau concentrații extrem de scăzute de metale neferoase. În fapt, deja în anii 1950, directorii de mine semnalau cu îngrijorare faptul că densitatea de metale neferoase scădea dramatic de la an la an în majoritatea minelor din jurul orașului. Printre soluțiile identificate atunci s-a numărat și transportul minereurilor din bazinul Băii Borșa pentru a fi prelucrate la Baia Mare. Însă, lipsa unei infrastructuri adecvate pentru transportul materiei prime și calitatea slabă și a acestor minereuri au făcut ca o astfel de soluție să fie primită cu rezerve de majoritatea conducerii mineritului maramureșean. După câteva încercări cu rezultate extrem de slabe, ideea a fost abandonată.

Într-un asemenea context, nu ar trebui să fie o surpriză faptul că, în anii 1950, nivelul de dezvoltare industrială a orașului Baia Mare a rămas relativ modest. Deși minelor funcționale încă dinainte de război li s-au adăugat încă o serie de galerii deschise cu mari eforturi financiare, orașul nu a cunoscut o evoluție spectaculoasă precum a fost cazul altor localități unde funcționau mari industrii extractive (de cărbuni), siderurgice sau constructoare de mașini. Din contră, cele câteva întreprinderi care funcționau în Baia Mare în acea perioadă, precum a fost cazul fabricilor de cărămizi, mobilă sau a nou-înființatei Întreprinderi de Prelucrare și Industrializare a Legumelor și Fructelor (Agrofruct), aveau un număr mic de salariați și o mică relevanță în peisajul industrial național. Modeste erau și facilitățile de producție ale Întreprinderii Mecanice de Mașini și Utilaj Minier, înființată tot în acei ani.

---

[3] Vezi John Michael Montias, *Economic Development in Communist Romania*, Cambridge, Mass., MIT Press, 1968, p. 23-38.

La începutul anilor 1960, în condițiile adoptării primului plan șesenal, ale revizuirii relației de subordonare a României față de Uniunea Sovietică și ale deschiderii graduale către piețele occidentale, regimul de la București dădea un semnal clar legat de disponibilitatea sa de a investi în diversificarea industriei naționale, inclusiv prin alocarea unor resurse financiare ceva mai consistente pentru modernizarea regiunilor mai puțin industrializate. Deloc surprinzător, așadar, primele investiții majore în facilitățile industriale din Baia Mare datează din această perioadă. În condițiile extinderii capacităților extractive de la minele Cavnic, Herja, Ilba și Șuior, s-a construit Uzina de Preparare Flotația Centrală, iar în 1970, în imediata vecinătate a Flotației Centrale, s-a înființat Uzina de Utilaj Minier și Reparații (UUMR). Ca urmare a acestor investiții în tehnologizare s-a reușit diversificarea produselor pe bază de cupru obținute la Baia Mare și consolidarea statutului acestui centru industrial ca producător de primă mână de cupru și derivate nu numai la nivel național, ci și internațional.

Perioada cuprinsă între a doua jumătate a anilor 1960 și finalul anilor 1970 a reprezentat maximul de dezvoltare a industriei miniere băimărene. Însă, respectivele maxime erau mai degrabă conjuncturale, acestea fiind o consecință imediată a felului în care regimul de la București a înțeles să redefinească agenda dezvoltaționistă a statului socialist. Succint enunțată într-un discurs al liderului Nicolae Ceaușescu în cadrul Congresului al IX-lea al Partidului Comunist, noua viziune presupunea impulsionarea ritmului de industrializare prin utilizarea la maximum a resurselor naturale existente. Se considera că necesarul de resurse naturale al unei țări avea să scadă pe măsură ce se consolida nivelul de dezvoltare. La finele anilor 1960, deja, regimul a dispus o veritabilă mobilizare a specialiștilor pentru identificarea de noi zăcăminte. Geologii au fost scoși din confortul propriilor birouri și trimiși pe teren să deruleze prospecțiuni, iar progresul era monitorizat prin lungi ședințe organizate sub supervizarea liderilor politici. De asemenea, o serie de măsuri guvernamentale au dispus raționalizarea consumului de resurse, controlul prețurilor și limitarea exporturilor. În ciuda mobilizării fără precedent, însă, când rezultatele acestei campanii de prospecțiuni au ajuns pe masa factorilor de decizie, a devenit evident nu numai că nu se reușise identificarea unor noi rezerve importante de resurse naturale, dar și că acelea cunoscute erau mult mai sărace decât se estimase inițial. Drept urmare, factorii de decizie au optat pentru o soluție pragmatică: continuarea exploatării unui zăcământ atâta timp cât costurile erau mai mici decât cele ale unor eventuale importuri[4].

[4] SJAN MM, PCR MM, 3/1971, 110-115.

Goana după resurse naturale a regimului comunist făcea tot mai clar faptul că rentabilizarea mineritului băimărean presupunea întâi de toate schimbarea filosofiei de exploatare. De exemplu, mai multe rapoarte ale directorilor de mină din zona Băii Mari atrăgeau atenția asupra faptului că, în condițiile subțierii filoanelor în zăcămintele existente și ale dificultăților în identificarea altora noi, menținerea pe termen mediu și lung a producției în parametrii relativ constanți era puțin probabilă fără o extindere a galeriilor nu doar pe orizontală, pentru exploatarea inclusiv a marginilor mai puțin bogate ale zăcămintelor, dar și la adâncimi mult mai mari. Se preconiza că, de la acel moment încolo, exploatarea urma să se facă prin extracția unor cantități mult mai mari de minereu decât până atunci. Sau, în cuvintele unui inginer minier: „Este cunoscut că pentru asigurarea realizării planului de metale, an de an se necesită un volum mai mare de minereu extras și prelucrat, din cauza scăderii în grosime și conținut a filoanelor. Dacă facem o comparație a planului din 1974 față de cel din 1970 rezultă o creștere de 32%”[5]. Atâta timp cât cea mai mare parte a utilajelor folosite fusese achiziționată la începutul anilor 1950, directorii solicitau nu doar fonduri pentru modernizarea tehnologiilor de exploatare, dar și sprijin din partea autorităților pentru recrutarea și calificarea forței de muncă necesare. În cazul minelor din zona Băii Mari, de exemplu, unii directori de mină solicitau în 1968 o creștere nu mai mică de 150% a mâinii de lucru calificate. În termeni concreți, aceasta a presupus creșterea spectaculoasă a cantităților de minereu extrase și prelucrate. Ani de vârf au fost 1978 și 1979, cu peste 5,6 milioane tone de minereu prelucrate.

Extinderea industriei extractive în răstimpul a numai câțiva ani a adus și multe alte schimbări în structura economiei orașului. Cam în aceeași perioadă, regimul a devenit tot mai preocupat să ofere alternative mâinii de lucru feminine. Pe lângă introducerea unor cote de gen în întreprinderile din oraș, prin care se urmărea să se asigure un cadru legal eficient pentru a asigura creșterea ratei de angajabilitate a femeilor, în 1972 a fost înființată Întreprinderea Textilă Maramureș (MARATEX), cu peste 7.000 de angajați. În 1979 a fost înființată Întreprinderea de Faianță și Sticlărie Faimar; fabrica și-a început activitatea cu 900 de angajați, în majoritate femei. În timp, însă, numărul salariaților a trecut de 1.000.

Pragmatismul factorilor de decizie în exploatarea „controlată” a zăcămintelor subsolului a pus Baia Mare sub semnul a ceea ce cercetătorii

[5] AREMIN Baia Mare, fond Forța de muncă, 19/1973, nenumerotat.

numesc „blestemul resurselor"[6]. În vreme ce în accepțiunea sa clasică, termenul se referă la inabilitatea multor state înzestrate cu resurse naturale bogate să le valorifice în avantajul bunăstării propriei populații, în cazul unor regiuni (semi)periferice folosite pentru extragere de capital, precum a fost cazul Maramureșului, care furniza economiei naționale metale neferoase și lemn, acesta delimitează o serie de factori a căror acțiune conjugată accentuează o stare de incertitudine privitoare la perspectivele sale de creștere pe termen mediu și lung. Bine ilustrați de documentele incluse în acest volum, printre factorii agravanți putem menționa lipsa de predictibilitate în alocarea resurselor financiare pentru extinderea infrastructurii industriale, de transport și sociale a zonei pe termen lung, politicile inclusive insuficiente care să răspundă nevoilor forței de muncă din întregul areal industrial, respectiv din zonele de influență ale industriilor băimărene, sau programele de tehnologizare și ecologizare neadecvate. De exemplu, Maramureșul s-a numărat printre județele unde, până în 1989, statul nu a reușit să electrifice niciun kilometru de cale ferată, infrastructura de transport a județului a rămas mai degrabă rudimentară, localitățile din apropiere, deși furnizau forță de muncă navetistă, s-au afundat în sărăcie, în vreme ce Baia Mare a devenit unul din cele mai poluate orașe din România.

Chiar dacă multe industrii românești au intrat într-un declin accentuat odată cu criza economică a anilor 1980, argumentul pe care este construit volumul de față este că evoluția industrială a orașului Baia Mare în răstimpul ultimului deceniu socialist nu poate să fie analizată decât în comparație cu dinamica industriei naționale de cupru în general. Mai concret, tendințele de dezindustrializare a zonei, vizibile încă de la finalul anilor 1970, au fost o consecință a secătuirii rezervelor de metale neferoase, fapt care a diminuat semnificativ rentabilitatea industriei băimărene. La aceasta a contribuit și extinderea exploatării de la Roșia Poieni din Munții Apuseni, unde cuprul se extrăgea prin carieră deschisă, un procedeu mult mai ieftin decât exploatarea prin galerii de mare adâncime ca la Baia Mare. Pe de altă parte, lipsa investițiilor în modernizarea tehnologiilor de extracție și de prelucrare a transformat Baia Mare în unul din cele mai energofage centre industriale la nivel național, ceea ce a contribuit și mai mult la scăderea randamentului industriei de aici.

---

[6] Vezi, de exemplu, Shafer D. Michael, *Winners and Losers: How Sectors Shape the Developmental Prospects of States*, Ithaca, N.Y., Cornell University Press, 1994.

Ritmul dezindustrializării s-a intensificat în anii tranziției, când statul a început să se retragă din administrarea exploatărilor miniere[7]. Numai cifrele legate de cantitățile de minereu extrase și prelucrate sunt din acest punct de vedere mai mult decât semnificative. Conform datelor statistice ale întreprinderilor miniere, în 1995 față de anul de vârf 1979, cantitatea de minereu a scăzut de la 5,6 milioane tone la puțin peste 3,5 milioane tone. Ulterior, cantitățile extrase au scăzut și mai mult pentru a se ajunge în 1999 la mai puțin de 30% față de cele din 1989. La aceasta a contribuit și decizia conducerii minelor din oraș de revenire la ziua de lucru de șase ore, precum și reducerea săptămânii de lucru de la șase la cinci zile lucrătoare și introducerea vinerii scurte. În primii ani, s-a optat pentru exploatarea zăcămintelor mai bogate. Însă, chiar și așa, producția a rămas mult sub așteptări. Deloc surprinzător dacă ținem cont de faptul că ultimele investiții semnificative s-au făcut înainte de 1989, în unele cazuri chiar în perioada de maximă dezvoltare a anilor 1970, un astfel de proces de înnoire tehnologică ar fi putut nu numai să ducă la scăderea prețului de cost și să asigure o rentabilizare a întreprinderilor miniere, dar și să creeze condițiile pentru diminuarea valorilor alarmante ale poluării mediului înconjurător. Totuși, ca urmare a unor eforturi financiare semnificative, în 1995, s-a pus în funcțiune turnul de 351 de metri pentru evacuarea noxelor poluante de la Combinatul de Cupru.

În condițiile înrăutățirii situației de la o lună la alta, vechea Centrală a Minelor a fost reorganizată în mai multe societăți comerciale. Două dintre acestea, Cuarț și Aur, aveau să preia cea mai mare parte a activelor fostei centrale industriale. Aur a fost o societate mixtă, deținută în cote egale de un investitor australian și de REMIN, și a avut ca obiect de activitate extragerea metalelor din pirite. Cuarț, pe de altă parte, a vizat continuarea prospecțiunilor, identificarea unor zăcăminte noi și exploatarea lor cu tehnologiile deja existente în Baia Mare. Deși acordurile de colaborare prevedeau funcționarea celor două societăți pentru o perioadă de cel puțin un deceniu, accidentul ecologic din anul 2000, când unul dintre iazurile de decantare ale companiei Aurul a cedat, ducând la poluarea cu cianuri a Tisei și de acolo, prin Dunăre, inclusiv a Mării Negre, a însemnat începutul sfârșitului industriei extractive băimărene.

---

[7] Informațiile de mai jos au fost reconstituite pe baza analizei articolelor din presa locală (vezi lista articolelor consultate de la finalul volumului) și a unor interviuri realizate de membri ai echipei cu autorități publice locale din Baia Mare și cu foști angajați ai întreprinderilor industriale din oraș.

Primele măsuri pentru restrângerea activități de extracție și prelucrare datează din a doua jumătate a anilor 1990. În 1997, printr-o hotărâre a guvernului Victor Ciorbea, s-a dispus disponibilizarea a 26.000 de angajați ai minelor băimărene. Pachetul compensator a fost generos, comparativ cu standardele de trai ale momentului, astfel că mulți dintre angajați au acceptat oferta autorităților. Cât privește viitorul exploatărilor miniere, autoritățile au operat cu trei scenarii. Primul, considerat la momentul respectiv a fi cel mai optimist dintre toate, prevedea menținerea ajutorului de stat până în 2005. Al doilea, propunea acordarea unui oarecare grad de autonomie în administrarea activelor miniere cu condiția unor eficientizări ale activității. Cel de-al treilea, propus de Banca Mondială și acceptat în cele din urmă de toți cei implicați, prevedea reduceri succesive ale bugetului în tandem cu valuri succesive de disponibilizări, astfel încât, în 2005, cel târziu, să se asigure condițiile pentru închiderea totală a activității extractive. Întârzierile inerente implementării unui astfel de plan multi-anual au făcut ca închiderea propriu-zisă a minelor să fie făcută în 2007, odată cu disponibilizarea ultimilor 11.000 de angajați.

Spre deosebire de multe alte localități din România, afectate de dezindustrializare în anii tranziției, în Baia Mare, restrângerea graduală a activităților de minerit a făcut loc dezvoltării unei noi industrii. La baza reindustrializării Maramureșului a stat cealaltă resursă naturală existentă din belșug în zonă: lemnul. Însumând câteva zeci de mii de angajați, industria mobilei a cunoscut o creștere semnificativă după anul 2000, în special datorită activității societății Aramis din Baia Mare. Având o cifra de afaceri de peste 2 miliarde de lei anual, aceasta furnizează peste 98% din producție către Ikea, în special canapele, saltele și mobilier din pal. Rentabilitatea Aramis pe o piață globală tot mai competitivă a depins de menținerea prețurilor de producție la niveluri cât mai mici și de limitarea cheltuielilor cu forța de muncă. Conform datelor existente, majoritatea celor peste 5.000 de salariați ai companiei sunt plătiți cu puțin peste salariul minim. De asemenea, Aramis și-ar fi deschis propria linie pentru prepararea spumei poliuretanice și a arcurilor necesare pentru realizarea canapelelor. Alături de Aramis, tot în Baia Mare au fost înființate alte două companii de fabricare a mobilei. În vreme ce Aviva era deținută de un consorțiu englezo-israelian specializat în producția de pardoseli, Italsofa era un subsidiar al celui mai mare producător de saltele din Italia.

MUNCA ȘI RELAȚIILE DE MUNCĂ

Schimbările survenite în structura industrială a orașului Baia Mare în răstimpul a mai bine de șapte decenii au dus la o serie de ajustări în regimul muncii și al relațiilor de muncă. Conform unor statistici realizate de autoritățile statului român deopotrivă în perioada interbelică și în anii imediat postbelici, Maramureșul se număra printre regiunile cu valori ridicate de sărăcie, rate îngrijorătoare ale mortalității infantile și un nivel extrem de scăzut de urbanizare, în ciuda existenței unor rezerve importante de metale neferoase – cupru, aur, argint, zinc sau plumb – în Munții Gutâi. Desigur, subdezvoltarea zonei, în ciuda abundenței resurselor naturale, era o consecință a dotărilor tehnice rudimentare și a lipsei unei piețe interne și internaționale de cupru și de produse derivate, care să absoarbă în mod regulat producția locală; vreme de decenii exploatarea a continuat să fie realizată într-un ritm destul de lent, indiferent dacă minele s-au aflat în stăpânire românească, austriacă sau maghiară. După 1948, odată cu preluarea puterii de către regimul comunist și cu asumarea unui ambițios program de industrializare, mulți sperau că o eventuală modernizare a tehnologiei de extracție și o profesionalizare a forței de muncă aveau, în cele din urmă, să aducă Maramureșului locul pe care îl merita în peisajul industrial românesc și, implicit, să creeze premisele pentru ca nivelul de bunăstare al populației să se îmbunătățească de pe urma exploatării resurselor. Însă, lipsa unui angajament ferm din partea autorităților de la București de a dispune alocările financiare necesare dezvoltării economice a zonei a întârziat modernizarea mineritului băimărean cu mai bine de un deceniu.

În tot acest timp, Baia Mare a reușit, totuși, să atragă un număr destul de important de angajați. Mobilizarea forței de muncă în deceniile de după cel de-Al Doilea Război Mondial, de exemplu, a presupus, de regulă, acceptarea unei slujbe ca muncitor necalificat în una dintre unitățile industriale din oraș și, ulterior, îmbunătățirea statutului profesional prin diverse cursuri de calificare la locul de muncă, cursuri de meserii sau programe de formare în școli specializate. În cea mai mare parte bărbați, tineri, și originari din satele din împrejurimi, aceștia au beneficiat de îmbunătățirea statutului lor tocmai pentru că la momentul respectiv a existat „un spațiu socio-ocupațional liber, de parcurs”[8]. Pentru mulți dintre ei, noul statut a însemnat un salt calitativ semnificativ al nivelului de trai, care avea să se îmbunătățească și mai mult pe măsura consolidării experienței profesionale și a vechimii în industrie. Faptul că mulți

[8] H. Cazacu, *Mobilitate socială și structură de clasă*, București, Editura Științifică, 1972, p. 87.

dintre ei reușiseră să-și asigure o poziție în noua societate deschidea posibilitățile pentru generația copiilor lor de a face un al doilea pas înainte către studii medii tehnice, iar pentru generația nepoților lor chiar să avanseze spre studii universitare.

Vreme de decenii, când regimul părea mult mai preocupat să asigure creșterea economică cu orice preț, sensurile sociale ale acestui tip de transformări nu par să fi avut mare semnificație în ochii statului socialist. Însă, la jumătatea anilor 1960, când autoritățile se pregăteau să așeze industrializarea pe făgașe noi, devenea tot mai evident că mobilitatea socială de până atunci fusese eminamente genizată (bărbați) și etnicizată (români și maghiari). Atât documentele incluse în acest volum, cât și o serie de analize istorice realizate de membrii echipei arată faptul că jumătatea anilor 1960 a reprezentat momentul de turnură în dinamica industrială a orașului Baia Mare și, implicit, transformarea felurilor în care relațiile de muncă au fost articulate. Argumentul avansat aici este că tocmai acest pachet de măsuri privind statutul salariaților a fost elementul nodal al unor transformări sociale care aveau să producă o serie de efecte deopotrivă în perioada socialismului târziu și în cea post-socialistă.

Pe de o parte, regimul a dat dovadă de un interes genuin de a naviga printre multitudinea de probleme cu care forța de muncă se confrunta zi de zi și a încercat să contribuie pe cât putea la fluidizarea vieții comunității. Ședințe după ședințe ale oficialilor județeni și municipali dezbăteau așa-zisa situație a brațelor de muncă din oraș numai ca să concluzioneze că „există nemulțumiri în rândul salariaților și a celor care cer serviciu”[9]. La nivelul județului se preconiza că ar fi existat 47.100 de persoane capabile de muncă, dintre care 36.000 femei, „care se deplasează în întreaga țară”[10]. În fapt, cum remarca un oficial local, „dacă se va menține același ritm de creștere a industriei și aceeași structură, aceeași natalitate în condițiile scăderii populației ocupate în agricultură la circa 20-25 la sută, disponibilul de forță de muncă va ajunge în 1990 la circa 125.000, din care 76.500 femei”[11]. Dincolo de cifrele de ansamblu, această realitate avea deja note dramatice. Un director de mină, de exemplu, menționa cazul unei femei care amenințase că se va sinucide la acesta în birou dacă nu primește o slujbă cu care să poată să-și întrețină familia. Nici chiar femeile care aveau o slujbă pe lângă minele din oraș nu se găseau în cea mai bună situație. După cum povestea o fostă muncitoare de la mina Herja, din cauza condițiilor extrem de

[9] SJAN MM, PCR Maramureș, 10/1971, 97-110.
[10] AREMIN Baia Mare, Forța de muncă, 61/1973, nenumerotat.
[11] AREMIN Baia Mare, Forța de muncă, 43/1973, nenumerotat.

complicate din acele vremuri, se considerase norocoasă că la numai 16 ani reușise să se angajeze pentru prima dată ca muncitor necalificat, chiar dacă acea slujbă presupunea împingerea cu brațele a vagonetelor cu minereu indiferent de vreme sau de anotimp, chiar și atunci când a fost în lunile avansate de sarcină. Îmbunătățirea acestor realități avea să mai dureze câțiva ani. Abia după deschiderea în oraș a câtorva întreprinderi de industrie ușoară, mâna de lucru feminină a început gradual să fie integrată în câmpul muncii ca necalificată, doar ca să parcurgă același drum pe care bărbații îl parcurseseră cu douăzeci de ani mai devreme.

Pe de altă parte, masificarea procesului de exploatare de la jumătatea anilor 1960 a adus o serie de schimbări în relațiile de muncă din interiorul exploatărilor miniere din Baia Mare, inclusiv prin a accentua relația de dependență în care statul socialist s-a găsit în raport cu muncitorii. Chiar și în condițiile exploatării de până atunci, minele din Baia Mare se confruntau cu lipsă acută de mână de lucru calificată. Dări de seamă lunare menționau niveluri extrem de mari ale fluctuației muncitorilor. De exemplu, doar în primul semestru al anului 1967, în minele din oraș s-au angajat 4.000 de muncitori și au plecat 4.300. În general, muncitorii erau puțin atrași de o slujbă în subteran din cauza salariilor relativ scăzute. În a doua jumătate a anilor 1960, venitul mediu în minerit se situa în jurul a 1.470 lei pe lună, ceea ce reprezenta o sumă infim mai mare decât salariile oferite în alte ramuri industriale din oraș, precum industria chimică sau constructoare de mașini, unde munca era mai ușoară și mai puțin periculoasă. Muncitorii se fereau să rămână în mine, și pentru că lipsa echipamentului și condițiile grele de lucru la temperaturi ridicate cauzau multe accidente de muncă. Atunci când accidentele se produceau, imaginea prevalentă era a unor muncitori scoși din galerii, „abia mișcând, acoperiți cu praf și sânge”[12]. Drept urmare, nu ar trebui să surprindă faptul că numai în anul 1967, de exemplu, minele din oraș raportau un deficit de peste 1.000 de muncitori, ceea ce reprezenta aproximativ 10% din necesar.

Disfuncționalitățile identificate în întreprinderile din Baia Mare erau similare cu cele din multe alte întreprinderi din țară. După aproape două decenii de funcționare pe baza unui sistem economic centralizat, fabricile din România se confruntau cu valori tot mai mari ale fluctuației forței de muncă și cu niveluri scăzute ale productivității muncii. La acestea se adăuga acumularea vertiginoasă a stocurilor supranormative precum și risipa de materii prime și materiale. Drept urmare, regimul a acționat unitar la nivel național, prevalându-se de

[12] Interviu al Marei Mărginean cu AS, 84 de ani, fostă angajată a minei Herja.

autoritatea sa pentru a rezolva ceea ce părea o problemă sistemică. Însă, ca în multe alte situații, autoritățile au purces în a remedia efectele și nu cauzele.

O primă măsură a vizat revizuirea sistemului de salarizare a muncitorilor din industrii. La momentul respectiv, forța de muncă din România era plătită fie în regie, respectiv un venit lunar fix, asigurat indiferent de nivelul de productivitate, fie în acord, respectiv un venit compus dintr-un salariu fix plătit lunar și un supliment variabil, care creștea pe măsura depășirii normelor de producție. Practica sistemului economic socialist prevedea că normele erau stabilite în funcție de nivelul tehnologic al întreprinderii respective și de calificarea profesională a muncitorilor. De regulă, normele erau menținute cu mult sub nivelul real al organizației respective, tocmai pentru a permite forței de muncă să-și suplimenteze veniturile, de altfel, insuficient de mari, prin depășirea facilă și constantă a sarcinilor de serviciu. În a doua jumătate a anilor 1960, însă, se ajunsese ca normele să fie depășite cu până la 130% în mod constant cam în toate întreprinderile românești, presiunea financiară asupra statului a acestor salarii adăugându-se la lipsa productivității muncii. Drept urmare, revizuirea sistemului de salarizare a vizat să remedieze această realitate prin reașezarea veniturilor la nivel național pe o scară de importanță a ramurii industriale și a dificultății muncii. Deși programul a fost aplicat la nivel național, pachetul legislativ a prevăzut reglementări speciale pentru fiecare ramură industrială. De exemplu, prin noul sistem de salarizare adoptat în 1969 se prevedea o creștere medie a salariului de încadrare cu până la 9% pe ramura metalurgiei neferoase și încadrarea majorității forței de muncă în regie, munca în acord fiind acceptată doar în situații excepționale[13]. Tot atunci s-a dispus și recalcularea normelor pe criterii așa-zis științifice.

Prin adoptarea acestor măsuri, regimul a egalizat veniturile diverselor categorii de salariați din minele băimărene, reducând și mai mult atractivitatea muncii în subteran printre muncitori. Cea de-a doua măsură adoptată de autorități la nivel național a privit calificarea forței de muncă. Se estima că în felul acesta s-ar fi creat condițiile nu numai pentru a răspunde solicitărilor directe ale directorilor de mine de a crește ponderea forței de muncă calificate, dar și pentru a asigura o creștere per ansamblu a veniturilor salariaților prin încadrarea lor pe poziții mai bine remunerate. Numai la Combinatul Minier din Baia Mare se estima ca numărul muncitorilor calificați urma să crească de la 9.260 în 1970 la 14.252 în 1972. Pe termen lung, se estima o creștere ulterioară cu până la 30% în 1985. Celelalte mine din oraș estimau la rândul lor creșterea

[13] SANIC, CC al PCR Cancelarie, 126/1969.

numărului forței de muncă calificate cu valori cuprinse între 2.000 și 5.000 de persoane în răstimpul anilor următori. Schimbarea structurii forței de muncă urma să ducă și la o diminuare a numărului total de angajați cu până la câteva mii per totalul centrului industrial.

Însă, punerea în practică a acestei noi viziuni a scos la lumină o serie de carențe în funcționarea industriei miniere, dar și preocuparea regimului de a tăia costurile prin orice mijloace posibile. De exemplu, în răspăr cu solicitările disperate ale conducerilor minelor de a impulsiona calificarea forței de muncă, prin adoptarea legii „Privind perfecționarea pregătirii profesionale a lucrătorilor din unitățile socialiste" regimul a articulat un cadru legislativ care aducea în prim-planul reformei sistemului tendința de a prioritiza perfecționarea muncitorilor deja calificați în defavoarea formării unor noi cohorte de angajați. Conform acestor legi, mai bine de 75% din muncitorii din Baia Mare urmau să se perfecționeze la locul de muncă „sub îndrumarea șefului direct", respectiv a șefului de echipă. Programul prevedea și creșterea numărului muncitorilor care urmau să lucreze sub coordonarea maiștrilor, relativizând, astfel, eficiența procesului de instrucție în funcție de disponibilitatea și de priceperea pedagogică a personalului cu vechime.

Când chestiunea calificării a ajuns în cele din urmă pe agenda factorilor de decizie, hotărârea autorităților de a reduce costurile cu orice preț a complicat și mai mult lucrurile. De regulă, creșterea numărului de muncitori calificați urma să se realizeze aproape exclusiv prin cursuri la locul de muncă și, într-o măsură mult mai mică, prin angajarea unor absolvenți ai școlilor profesionale sau ai liceelor industriale; programa de formare prelua modelul mai vechilor școli de ucenici și punea experiența practică în secție în prim-planul actului educațional[14]. Problema, însă, pare să fi pornit de la neînțelegeri legate de felul în care aceste cursuri profesionale urmau să fie asigurate. Presați de numeroasele întârzieri în exploatare cauzate de fluctuația în creștere a mâinii de lucru, directorii de mine ar fi preferat ca procesul de calificare să fie realizat fără scoaterea din producție. Astfel, muncitorii ar fi lucrat în mină în timpul orelor obișnuite de program, iar după finalizarea celor opt ore de muncă ar fi rămas mai departe la serviciu pentru a urma cursurile de calificare. Însă, avea să se vadă destul de repede că o astfel de soluție nu era pe placul salariaților. Atâta timp cât majoritatea erau navetiști, domiciliind în diverse sate mai mult sau mai puțin apropiate de minele din Baia Mare, aceștia depindeau de mijloacele de transport puse la dispoziție de întreprinderi. Drept urmare, mulți refuzau

[14] SANIC, CC al PCR Cancelarie, 72/1969, 137.

stagiile de calificare în ciuda evidentelor beneficii financiare pe care un nou statut profesional le presupunea, preferând să-și suplimenteze veniturile cu munca în agricultură în comunitățile de baștină. Alți muncitori, pe de altă parte, deși erau interesați să urmeze diversele programe de calificare oferite de întreprinderile din Baia Mare, nu puteau din cauza lipsei studiilor necesare. Conform legislației în vigoare, pentru înscrierea la astfel de programe de pregătire era necesară finalizarea a cel puțin opt ani de educație școlară formală.

Dincolo de aceste probleme, mobilizarea din a doua jumătate a anilor 1960 pare să fi înregistrat o serie de succese. În răstimpul a numai câțiva ani, producția de cupru și plumb a crescut de mai bine de trei ori cam în toate minele din zona Băii Mari. Performanța este cu atât mai remarcabilă, cu cât numărul de angajați a rămas la valori aproximativ similare în acei ani. La începutul anilor 1970, însă, ritmul de creștere al producției părea să fi ajuns pe un platou, perspectivele de extindere a exploatărilor dincolo de acel nivel profilându-se puțin probabile în ciuda eforturilor de până atunci.

În 1972, ideea introducerii sistemului acordului global a fost pentru prima dată prezentată directorilor minelor din Baia Mare. Acesta prevedea condiționarea plății salariului unei echipe de muncitori sau chiar a colectivului unei întregi secții a unei întreprinderi industriale de îndeplinirea obligațiilor de plan. Pentru stimularea angajaților, noua legislație prevedea creșterea remunerației proporțional cu gradul de depășire a planului. Sistemul conținea, de asemenea, și sancțiuni pentru echipele care performau sub așteptări; de regulă, penalitățile salariale erau calculate în funcție de procentul de neîndeplinire a normelor. Deși sistemul avea să fie generalizat în întreprinderile românești abia în 1978, așa-zisa experimentare a funcționării acestuia în industria minieră din Baia Mare trebuie să fie citită ca un semnal din partea statului de a se folosi de mijloacele legale pe care le avea la dispoziție pentru a scoate muncitorimea din starea de apatie în care aceasta părea să fi rămas captivă de ceva vreme. Un an mai târziu, în 1973, regimul a adoptat o nouă lege a salarizării, care prevedea o serie de beneficii salariale pentru muncitorii calificați. Sau, după cum remarca Nicolae Ceaușescu, „sistemul de salarizare urmărește să asigure mijloace de viață – să fie în așa fel făcut încât oamenii să știe că este vorba despre calificare”[15].

Este puțin probabil că remarca liderului Nicolae Ceaușescu privind faptul că o calificare este un stil de viață să fi ajuns la urechile altcuiva în afară de participanții la ședința Biroului Politic din 1972, și cu atât mai puțin în atenția

[15] SANIC, CC al PCR – Cancelarie, 68/1972, 8.

administrației locale din Baia Mare. Însă, asumarea la nivelul cel mai înalt al statului socialist a faptului că statutul profesional poate să schimbe practici sociale nu poate să fie disjunsă de interesul ceva mai larg al regimului în acea perioadă pentru a obține o cât mai fină înțelegere a calității vieții populației. Interesul autorităților era alimentat de considerente cât se poate de pragmatice. La momentul respectiv, devenea tot mai evident că efortul de creștere economică al statului socialist, în răstimpul deceniilor anterioare, dovedise nu numai că forța de muncă ieftină este o resursă inepuizabilă, ci și că, la începutul anilor 1970, prima generație postbelică își atinsese deja potențialul de mobilitate socială. Sau, după cum convingător remarca Honoriana Cazacu, „fiecare generație apare astfel înzestrată cu o anumită cantitate de energie socio-ocupațională – condiționată de timpul istoric în care a evoluat și de mediul în care a trăit – și practic, în ansamblul ei, nu poate parcurge mai mult decât o propulsează valul grupului său”[16]. În fapt, orice astfel de proces are o limită până la care poate produce efecte, odată atinsă această limită, procesul este încetinit pentru că rezervorul de potențiali indivizi supuși mobilității scade.

Pentru câțiva ani ai perioadei post-socialiste, statutul muncitorilor calificați ai minelor din Baia Mare s-a menținut. O serie de interviuri realizate în cadrul proiectului cu foști salariați menționează îmbunătățiri semnificative ale condițiilor de muncă imediat după 1990. Printre acestea menționăm o mai bună aprovizionare a cantinelor minelor, reducerea zilei de lucru la șase ore, investiții importante în echipamente de lucru și de protecție. Însă, valurile succesive de disponibilizări începând cu 1997 aveau să accentueze vulnerabilitatea socială tocmai a celor care vreme de câteva decenii s-au găsit în situația de a-și negocia statutul lucrativ cu statul. Reducerea de personal – cumulată cu trecerea în proprietate privată a activelor fostelor exploatări miniere – a accelerat procesul de dezindustrializare, care a devenit deja vizibil la sfârșitul anilor 1970. În egală măsură, spre deosebire de perioada socialistă, când orașul era nucleul care atrăgea cea mai mare parte a forței de muncă din localitățile înconjurătoare, cu precădere în răstimpul ultimilor ani, reindustrializarea a contribuit semnificativ la o reversare a fluxurilor de salariați. În cea mai mare parte rezidenți în oraș, salariații au devenit navetiști din Baia Mare către diverse localități ale zonei metropolitane unde, după anul 2000, au început să funcționeze diverse întreprinderi cu profil industrial.

Însă, din punctul de vedere al relațiilor de muncă, restructurarea economiei locale după 2000 prin înființarea unor întreprinderi industriale de

[16] H. Cazacu, *op. cit.*, 90.

prelucrare a lemnului, avea să contureze condițiile pentru mobilizarea acelor grupuri sociale vulnerabilizate în anii tranziției. După cum remarcă o serie de analiști, mare parte a atractivității Băii Mari în ochii posibililor investitori a venit din faptul că această localitate oferea acces la un amplu bazin de forță de muncă ieftină, care nu numai că beneficiase în trecut de un oarecare nivel de calificare profesională, dar se maturizase într-o cultură a muncii disciplinate în condiții extrem de grele. Transferul de la minerit la prelucrarea lemnului a transformat Maramureșul într-un exportator important pe piața mobilei. Însă, atâta timp cât aceasta era o industrie cu un grad scăzut de complexitate, ponderea județului în cadrul exporturilor județelor din nord-vestul României a rămas extrem de scăzută.

Aramis, de departe cel mai mare angajator și unul dintre producătorii de mobilă pentru Ikea, a dezvoltat un sistem destul de complicat pentru retribuirea muncii. Dincolo de faptul că și-a făcut o reputație în a angaja inclusiv romi, o excepție notabilă – având în vedere reticența cu rădăcini istorice a comunității locale față de acest grup etnic –, managementul Aramis a instituit un sistem care permitea creșterea veniturilor prin plata la cote superioare a orelor suplimentare, cu precădere a celor realizate în weekend-uri și în timpul sărbătorilor legale. De asemenea, ca bonus de stabilitate, angajatorul asigură din a doua lună de muncă inclusiv bonuri de masă și alte beneficii.

Chiar și așa, fluctuația forței de muncă în perioada reindustrializării atinge anual valori semnificativ mai mari față de anii socialismului. Însă, spre deosebire de perioada de dinainte de 1989, când mare parte a fluctuației survenea pe fondul muncii extrem de dificile, a condițiilor grele de navetă și a lipsei de calificare, în anii reindustrializării băimărene plata muncitorilor cu salariul minim, lipsa oportunităților de calificare sau exigențele angajatorilor se numărau printre principalele cauze enumerate chiar și de către angajatori în cadrul interviurilor realizate în proiectul nostru. În mod paradoxal, precum în primele decenii postbelice, când mare parte a muncitorimii industriale recurgea la mobilitate sezonieră – muncă în întreprinderi pe perioada toamnei și a iernii și muncă în agricultură în localitățile de baștină pe perioada primăverii și a verii – și salariații din nou înființatele societăți de prelucrare a lemnului și de producere a mobilei recurg la aceleași practici fluctuante. De o manieră similară conducerilor întreprinderilor industriale socialiste, care țineau cont de astfel de fluctuații în redactarea planurilor anuale de producție, actualul management al Aramis ține cont de comportamentul fluctuant al angajaților în alocarea resurselor financiare și în stabilirea țintelor de producție, respectiv realizează proiecții de productivitate diferențiate pentru lunile de vară și cele de iarnă.

LOCUIREA

Desigur, o privire pasageră asupra evoluției demografice a orașului Baia Mare arată faptul că localitatea a cunoscut o creștere importantă a numărului de locuitori de la 21.000 la finele celui de-Al Doilea Război Mondial la peste 110.000 în 2021. Totuși, această evoluție nu a urmat un curs constant și cu atât mai puțin nu a însemnat și că infrastructura socială a localității – aici fiind incluse nu numai spațiul locativ adecvat, ci și servicii sanitare, educaționale, comerciale și de petrecere a timpului liber – s-a dezvoltat în același ritm cu creșterea populației. În anii imediat postbelici, atâta timp cât amplul program de creștere asumat atunci era greu de pus în practică fără o forță de muncă cazată în imediata proximitate a fabricilor, programele de locuințe au căpătat o dimensiune strategică. Într-un interval de timp relativ scurt, regimul și-a consolidat controlul asupra procesului constructiv prin completarea legislației urbanistice, prin introducerea conceptului de schiță de sistematizare, prin reglementarea procedurilor prin care terenurile pentru construcții puteau fi trecute în proprietatea statului și a condițiilor pentru eliberarea autorizațiilor de construcții[17].

Ca în multe alte localități din țară, pe baza amplului cadru legislativ adoptat de regim, primele demersuri de extindere a orașului Baia Mare s-au construit pe planurile și proiectele realizate în perioada interbelică. Planurile de sistematizare realizate în primii ani postbelici au prevăzut o serie de dotări urbane, precum și o zonificare a funcțiunilor ținând cont de amplasarea principalelor industrii. Deloc surprinzător pentru acei ani, chestiuni legate de poluare și de calitatea mediului înconjurător nu au fost luate în considerare de factorii de decizie la momentul respectiv. Primele blocuri de locuințe s-au ridicat în cartierul Progresul, a cărui construcție a început în 1952. Ulterior, în a doua jumătate a deceniului al șaselea, șantierul s-a extins pentru a include ceea ce era cunoscut la momentul respectiv drept cartierul I.V. Stalin. În linie cu practica epocii, programele constructive au constat din locuințe colective cu două sau trei

[17] „Decretul 545/1958 privind reglementarea amplasării construcțiilor, precum și trecerii în proprietatea statului a terenului și construcțiilor necesare efectuării unor lucrări sau a unor acțiuni de interes de stat", *Buletinul oficial* nr. 41 din 30 decembrie 1958; „Decretul 144/1958 privind reglementarea eliberării autorizațiilor de construcție, reparare și desființare a clădirilor, precum și a celor referitoare la înstrăinările și împărțelile terenurilor cu sau fără construcții", *Buletinul oficial* nr. 15 din 29 martie 1958; „Hotărârea din 20 noiembrie 1959 privind îmbunătățirea activității de sistematizare și proiectare în cadrul sfaturilor populare", *Buletinul oficial* nr. 21 din 6 iulie 1963.

niveluri, fiecare însumând între șase și 20 de apartamente cu două camere. Modernizarea Pieței Victoriei a marcat simbolic trecerea la arhitectura modernistă a anilor 1960, care avea să stea la baza mai multor cartiere de locuințe ridicate de-a lungul principalelor axe ale orașului. În deceniile următoare aveau să se construiască și celelalte cartiere ale orașului, precum Săsar, Vasile Alecsandri, Vlad Țepeș, Republicii, Traian, Gării etc., pentru multe dintre aceste proiecte fiind necesară demolarea câtorva sute de clădiri preexistente. Fiecare dintre acestea a respectat specificul arhitectural al momentului în care proiectul a fost realizat. Aceste cartiere noi au fost completate de o mobilizare exemplară sub coordonarea arhitectului Mircea Alifanti pentru ridicarea centrului civic[18].

Una din temele recurente ale perioadei socialiste, care a ancorat demersul proiectului nostru, a ținut de lipsa spațiului locativ, astfel încât să se asigure populației condiții de locuit adecvate. În anii 1950, de exemplu, pe fondul unui ritm relativ modest de industrializare în Baia Mare, necesarul de forță de muncă putea fi asigurat fie prin mobilizarea bărbaților cu un nivel de calificare redus, ce trăiau în proximitatea industriilor emergente, fie prin migrația internă voluntară. Mai concret, atâta timp cât amplul program de creștere asumat atunci era greu de pus în practică fără o forță de muncă cazată în imediata proximitate a fabricilor, programele de locuințe au căpătat o dimensiune strategică. Exploatările miniere au alocat resurse minimale pentru construcția de locuințe pentru angajați; atunci când era posibil, managementul local recurgea, de asemenea, la închirieri de locuințe în oraș pe care le sub-închiria ulterior salariaților. Însă, practica cazării forței de muncă în barăci și în construcții improvizate, deja documentată pentru alte localități din țară, a existat și în Baia Mare.

Începând cu anii 1960, pe măsură ce autoritățile finalizau diversele cartiere de locuințe, situația locativă a început să se amelioreze. Însă, chiar și așa, numărul solicitărilor de locuințe era mult mai mare decât locuințele existente, ceea ce ducea adeseori la tensiuni între muncitori și reprezentanții autorităților locale. Dincolo de diferențele salariale și de oportunitățile reale ale diferitelor categorii de salariați de a-și spori veniturile în funcție de gradul de depășire a normelor de producție, schimbările survenite în regimul muncii au dus la spațializarea gradului de calificare nu numai în oraș, ci și în zonele rurale din împrejurimi. În 1975, de exemplu, 4.250 din 5.625 de muncitori necalificați domiciliau în afara localității de serviciu, față de 7.400 din 12.308 dintre cei calificați. Deși sugestive pentru criza de locuințe cu care se confrunta Baia Mare

[18] Vezi SANIC, fond Comitetul pentru Problemele Consiliilor Populare – Direcția de Sistematizare, Proiectare și Construcții, 6M/1975.

încă de la debutul perioadei postbelice, aceste cifre delimitează inclusiv practici ale administrației locale de a veni în întâmpinarea solicitărilor directorilor industriali din oraș pentru a implementa strategii pentru stabilizarea forței de muncă calificate. Un document redactat la începutul anilor 1970 în colaborare cu câțiva funcționari din minele din Baia Mare conținea o listă de criterii pe care eventualii angajați trebuiau să le îndeplinească pentru a fi declarați eligibili să primească o locuință construită din fonduri publice și administrată de întreprinderile din oraș. De regulă, aceștia trebuiau să aibă o familie mult mai numeroasă decât locuința pe care o ocupau la momentul solicitării uneia noi, să nu aibă rude în localitate care ar fi putut să îi găzduiască și să fie calificați. În fapt, cu cât nivelul de pregătire profesională era mai ridicat, cu atât creșteau șansele salariatului de a ajunge în fruntea listei de repartiții de locuințe și de a se stabili împreună cu familia în oraș.

Problema-cheie în această chestiune ținea de dimensiunea ambiguă a înseși politicilor de locuire dezvoltate de regim. Peste tot în blocul socialist, în primul deceniu postbelic, investițiile în programe de locuințe au înregistrat valori extrem de scăzute pentru că locuințele erau considerate ca parte a consumului și nu a acumulării. Ca atare, după cum sugestiv a arătat Ivan Szelenyi, într-o măsură mai mare la începutul perioadei postbelice și, ulterior, cu variații mai mult sau mai puțin de substanță pe tot parcursul guvernării regimului comunist, autoritățile nu au „privit locuințele ca o marfă economică utilă" pentru eficientizarea planurilor de industrializare, cât mai degrabă ca o cheltuială cu profitabilitate limitată pe termen scurt și mediu[19]. Desigur, comparat cu perioada interbelică, sumele alocate de către stat pentru construcția de locuințe în centrele industriale, inclusiv în Baia Mare, sunt impresionante. Însă, este de asemenea important de precizat faptul că, în mod paradoxal, în perioada socialistă s-au construit un număr la fel de impresionant de locuințe din fondurile populației. Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 4.015 din august 1953 a reglementat construcția de locuințe pe baza cooperării dintre locatari și a locuințelor individuale prin credite acordate de stat. Ulterior, Decretul nr. 493 din 10 decembrie 1954 a dat posibilitatea comitetelor executive ale sfaturilor populare să atribuie terenuri aflate în proprietatea statului acelor cetățeni care doreau să-și construiască locuințe fără creditare din partea statului. Aceste măsuri au adus noi clarificări referitoare la prioritățile investiționale ale regimului în domeniul infrastructurii sociale. De exemplu, accesul la credite sau la terenuri administrate de autoritățile locale era condiționat de statutul

[19] Ivan Szelenyi, *Urban Inequalities under State Socialism*, Oxford, Oxford University Press, 1983, p. 32.

profesional al solicitantului atâta timp cât legea conținea prevederi exprese referitoare la faptul că se puteau acorda loturi pentru case „muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor și funcționarilor din orașe și comune, membrilor gospodăriilor agricole colective, învățătorilor, medicilor și personalului sanitar de la sate, dacă toți aceștia nu au asemenea terenuri și pot, prin mijloacele lor, să-și construiască locuințe proprii fără a avea nevoie de credite de stat și dacă sunt angajați în localitatea respectivă sau în apropierea ei"[20].

Decretul nr. 445 din 27 mai 1966 a reglementat vânzarea către populație a imobilelor deținute de stat, statutul terenurilor pentru construcții, precum și acordarea de credite populației pentru construcția de locuințe proprietate personală[21]. Spre deosebire de vechea legislație a anilor 1950, noile prevederi nu condiționau accesul la linia de creditare a statului de statutul profesional al solicitantului, ci doar de capacitatea acestuia de a asigura un avans între 30% și 40% din totalul prețului locuinței[22]. Discutate inițial la nivelul conducerii politice și abia ulterior transpuse în legislația românească, aceste dispoziții cuprindeau reglementări privind gestionarea stocului de locuințe la nivel național și normele de amplasare a noilor clădiri în localitățile urbane. Ulterior, în 1968, în paralel cu relaxarea condițiilor de creditare ce a permis muncitorilor cu venituri scăzute achiziționarea locuințelor construite de stat, s-a permis și vânzarea către populație a imobilelor vechi. În funcție de uzura construcției, s-au prevăzut reduceri substanțiale ale prețului de comercializare în cazul acelor clădiri pentru a căror renovare erau necesare sume mai mari de 40% din valoarea de piață a acestora[23].

---

[20] „Decret nr. 493 din 10 decembrie 1954 pentru autorizarea comitetelor executive ale sfaturilor populare să atribuie terenuri, proprietatea statului, unor categorii de cetățeni ce voiesc a-și construi locuințe fără credite acordate de stat", *Buletinul oficial* nr. 46 din 10 decembrie 1954.

[21] Aceste măsuri au fost completate de reorganizarea ministerelor Construcțiilor și a Materialelor de Construcții, precum și de reglementarea îndrumării, coordonării și controlului în domeniul construcțiilor, arhitecturii și sistematizării. De asemenea, un an mai târziu s-a adoptat „Decretul 713/1967 privind construirea de către cetățeni, cu sprijinul statului, de case proprietate personală – de odihnă și turism – în localitățile balneoclimaterice și în alte locuri turistice", *Buletinul oficial*, nr. 66 din 23 iulie 1967.

[22] „Hotărârea 2256/1969 privind acordarea de credite populației pentru locuințe proprietate personală de către Casa de Economii și Consemnațiuni și stabilirea nivelului dobânzilor la unele categorii de operațiuni de credit", *Buletinul oficial* nr. 138 din 8 decembrie 1969.

[23] „Legea nr. 9 din 9 mai 1968 pentru dezvoltarea construcției de locuințe, vânzarea de locuințe din fondul de stat către populație și construirea de case proprietate personală de odihnă sau turism", *Buletinul oficial*, nr. 57-58 din 9 mai 1968; „Legea 19/1968 privind regimul juridic al terenurilor fără construcții din perimetrul construibil al municipiilor și orașelor", *Buletinul oficial* nr. 81 din 24 iunie 1968; „Decret nr. 287 din 12 iunie 1970 privind unele măsuri pentru sprijinirea cetățenilor ale căror locuințe au fost distruse sau grav avariate din cauza calamităților naturale", *Buletinul oficial*, nr. 62 din 13 iunie 1970. Vezi și „Hotărârea nr. 900 din 1 ianuarie 1970 cu privire la pregătirea și

MIGRAȚIA TRANSNAȚIONALĂ

Ne vom uita în continuare la una dintre dimensiunile vizate în mod direct în proiect: migrația pentru muncă a romilor în contextul mai larg al migrației transnaționale din regiune și al schimbărilor din sfera muncii după 1990. Este bine cunoscut că datele statistice legate de migrație sunt sărace, astfel încât accesul la subiect rămâne inevitabil legat de strategii de investigație calitative. Interviurile din ultima parte a volumului reprezintă o selecție dintr-o serie mai amplă care ne-a permis să punem în lumină principalele aspecte ale fenomenului, pe care le vom rezuma aici de-a lungul următoarelor coordonate: recurența migrației, schimbările în timp în privința locuirii și a traseelor de muncă, utilizarea remitențelor, schimbările la nivelul locuirii ca urmare a migrației, experiența percepută a muncii în străinătate, precum și constituirea de spații sociale transnaționale. Comparația situației romilor cu cea a ne-romilor a fost constant implicată pentru a înțelege limitările istorice și structurale care afectează migrația romilor.

Interviurile dau seama de un nivel crescut al migrației pentru muncă în cadrul tuturor grupurilor de romi din Baia Mare. În momentul anchetei din comunitatea Craica, de pildă, în majoritatea gospodăriilor investigate o persoană sau mai multe au migrat în trecut sau se găseau în acel moment în străinătate. Atât ca volum relativ, cât și ca destinații, tipuri de muncă ori perioade petrecute în străinătate, migrația romilor este similară celei a ne-romilor. În anii 1990 destinațiile principale au fost Turcia, Serbia și Israel, migranții fiind majoritar bărbați, iar activitățile desfășurându-se mai ales în sfera micului comerț și a muncii în domeniul construcțiilor. Ulterior, destinațiile principale au fost țările din UE, în special Italia, Germania și Marea Britanie, cu o participare deopotrivă masculină și feminină, fie ca indivizi solitari, fie împreună cu membrii familiei.

Decizia de a migra a fost declanșată semnificativ de descreșterea economică accelerată de după 1990, dar și – în mod special în cazul romilor – de deteriorarea situației locuirii. Multiple mărturii vorbesc despre situația pierderii după 1990 a apartamentelor repartizate în timpul socialismului prin intermediul locurilor de muncă, fie pentru că rezidenții romi nu au mai avut resurse salariale

realizarea lucrărilor de investiții", *Buletinul oficial* nr. 1 din 1 ianuarie 1970. Vezi și SJAN Cluj, fond PCR Cluj, d. 5/1968, f. 120 și 21/1968.

să plătească chiria sau utilitățile, fie pentru că nu au reușit să achite valoarea apartamentelor atunci când statul a decis privatizarea fondului locativ în beneficiul chiriașilor[24]. Pierderea locurilor de muncă a fost principalul motiv al migrației de-a lungul perioadei 1990-2010, în timp ce ulterior – când, în contextul reindustrializării au reapărut locuri de muncă accesibile romilor – munca în străinătate a devenit o alternativă la munca prost plătită sau exploatatoare din Baia Mare.

Una dintre trăsăturile migrației romilor este recurența fenomenului: persoanele care au realizat o primă migrație vor continua să migreze de câte ori se va ivi oportunitatea. În anii 1990, această oportunitate va fi înlesnită de plățile compensatorii primite la concediere, care au putut asigura cheltuielile de transport, cele necesare pentru vize, precum și alte cheltuieli incidentale. În anii recenți, oportunitatea poate fi dată de asigurarea cazării la o rudă stabilită în străinătate, de apariția neașteptată a unor locuri de muncă temporare, de înlocuirea unei cunoștințe care trebuie să se întoarcă acasă, ori de descoperirea unei noi nișe de muncă. Într-o anumită măsură, acest lucru este propriu și non-romilor, însă – din cauza condițiilor economice mai precare ale romilor, ce rezultă în circumstanțe ale vieții mai puțin controlabile și predictibile – migrația în cazul lor este un proces mai neregulat. Cineva poate fi forțat să migreze pentru că aranjamentele legate de locuire s-au deteriorat brusc, pentru că are de plătit urgent o datorie bănească sau, dimpotrivă, poate fi împiedicat să migreze din cauza unor probleme cu documentele de identitate, din cauze legate de o îmbolnăvire subită ori pentru că nu găsește soluții pentru persoanele dependente din familie.

O diferență migrațională notabilă între romi și ne-romi se regăsește la nivelul traiectoriilor locuirii și al specializării în munca din străinătate de-a lungul timpului. Atât interviurile cu romi, cât și cele cu ne-romi subliniază precaritatea locuirii la începutul migrației. În special în perioada migrației iregulare (înainte de 2002), migranții au locuit în case abandonate, situate adesea la marginea orașelor, cu acces foarte limitat la utilități și riscând constant evacuarea, ori în apartamente mici, suprapopulate, în care spațiul privat se limita la un loc de dormit. Această situație s-a schimbat radical pentru ne-romi, în timp ce pentru romii locuitori ai cartierelor improvizate din Baia Mare situația a rămas relativ neschimbată până în prezent. În privința traiectoriilor de muncă, diferențele sunt chiar mai semnificative. Cele mai multe interviuri cu ne-romi

[24] Enikő Vincze, „The Making of a Racialized Surplus Population. Romania's Labor-Housing Nexus", *Focaal – Journal of Global and Historical Anthropology*, 2023, nr. 97, p. 63-78.

descriu o tranziție clară de la o situație de incertitudine, de lipsă a unor aranjamente formale de angajare și de existență a unor practici exploatatoare în muncă, către variate forme de muncă protejată. De-a lungul istoriei lor migraționale, românii și maghiarii au beneficiat treptat de avantajele oportunităților de muncă din țările occidentale și de reglementările muncii de acolo, organizându-se colectiv și ocupând – în țările cu piețe duale ale forței de muncă – nișe specializate, în construcții, în muncile casnice de curățenie și de îngrijire de persoane în vârstă, în industria ospitalității sau în agricultura sezonieră. Traiectoriile de la muncitorul necalificat la antreprenorul care își administrează propria afacere în construcții, transport, turism sau chiar producția manufacturieră sunt comune. Dar chiar și cei care au rămas simpli lucrători au reușit să își securizeze în bună măsură statutul de angajabilitate, reușind să se protejeze de situațiile de angajare informală (fără contract) și planificându-și atent perioadele de muncă formală cu scopul de a obține vechimea necesară unei pensii. Prin contrast, traiectoriile de muncă ale romilor au stagnat în cele mai multe cazuri. Nu înseamnă că unii dintre migranții romi nu au beneficiat de schimbări pozitive, însă acestea s-au datorat mai degrabă contextului general care s-a schimbat pentru cetățenii români după 2007 (când, în urma aderării României la UE, au fost eliminate restricții legale legate de călătorie, de rezidență și de muncă), precum și datorită înființării – via unor firme specializate de HR – a unui întreg sistem de furnizare de forță de muncă cu calificare joasă, în sectoare precum agricultura, industriile „murdare" (precum abatoarele sau fabricile de procesare de carne) ori care necesită munci intensive fizic sau repugnante (demolări, curățenie în spații publice). Însă atunci când lucrătorii romi nu sunt angrenați pe aceste rute, care asigură cel puțin securitatea unui contract de muncă, implicarea lor în muncă rămâne neregulată, extorcabilă și impredictibilă. În interviuri ei menționează situații frecvente în care nu au fost plătiți la timp, nu au primit salariile promise ori nu au fost plătiți deloc, în aceeași măsură în care amintesc de duratele lungi fără muncă ori de concedierile abuzive. Pe de altă parte, circumstanțele volatile ale vieții lor îi împiedică adesea să își păstreze locurile de muncă sau să respecte programul constant de muncă, cu rezultatul că mulți abandonează abrupt locurile de muncă, fiind ulterior constrânși să se implice în activități nereglementate sau ilegale (cum ar fi cerșetoria, furturile sau prostituția). Aceste traiectorii de muncă se reflectă în veniturile inferioare față de migranții ne-romi cu educație și abilități de muncă comparabile și, prin urmare, într-un volum mai mic al remitențelor trimise în țară.

Atât românii și maghiarii, cât și romii migranți investesc în locuință și în achiziția de bunuri de folosință îndelungată. Proporțional, însă, remitențele romilor sunt folosite în măsură mai mare pentru asigurarea consumului zilnic și pentru plata unor datorii. Chiar și așa, migrația ca sursă de îmbunătățire a locuirii rămâne foarte importantă pentru romii care locuiesc în cartierele improvizate – comparativ cu veniturile din munca salariată în Baia Mare –, asigurându-le acel surplus necesar pentru izolarea locuințelor realizate din materiale precare, repararea acoperișului ori cumpărarea unor sobe sau boilere. Interviurile menționează frecvent situația în care un membru al familiei este mereu plecat în străinătate, iar alți membri îl însoțesc pentru perioade mai scurte pentru acumularea necesară pregătirii locuinței pentru iarnă, asigurarea cheltuielilor pentru școala copiilor ori plata la termen a unei datorii.

Un aspect demn de menționat este că, indiferent de cât de dificile au fost experiențele lor de muncă în străinătate, romii evaluează pozitiv experiențele de migrație, atât cu referire la munca propriu-zisă, cât și la veniturile obținute, la relațiile cu angajatorii sau la cele cu populațiile locale. Aceste reprezentări sunt o reflecție indirectă a marginalității lor din Baia Mare, a prejudiciilor și a atitudinilor rasiste pe care le întâmpină în viața lor cotidiană. Atunci când părăsesc acest context stigmatizant de acasă și sunt relocați într-un mediu multicultural și multirasial resimt că deopotrivă munca și identitatea lor sunt valorizate diferit. Perioadele petrecute în străinătate sunt rememorate cu nostalgie în interviuri, ca perioade „de viață bună", care trebuie reexperimentată cu prima ocazie.

Una dintre cele mai importante diferențe care explică succesul mai puțin notabil al romilor în migrația pentru muncă este la nivelul experimentării transnaționalismului. După cum am menționat, unul sau mai mulți membri ai familiei extinse se află constant în străinătate. În cazul non-romilor, această situație a dus la formarea unor „spații transnaționale", anume la situația de închegare a unei viețuiri care transcende granițele și distanțele, prin deplasarea constantă între zonele de origine și cele de destinație, prin comunicare ubicuă prin intermediul internetului între membrii separați spațial ai familiei și prin accesibilitatea mijloacelor de transport între aceste zone. Familii și comunități împărtășesc instantaneu informații prin rețelele de socializare, prin WhatsApp sau prin telefon, producând un sentiment de convergență socială și spațială. Oamenii vin și pleacă, trimit bani și bunuri, folosind un sistem de transport și informare care s-a consolidat în timp. Această „comprimare spațio-temporală" este mai puțin accesibilă romilor, care continuă să experimenteze într-o măsură mai mare migrația ca o ruptură sau dislocare. Lipsindu-le mijloacele tehnologice

și resursele necesare pentru a face posibilă această co-prezență dincolo de granițe, ei continuă să experimenteze migrația ca o separație socială și geografică brutală. Din cauza lipsei acestei comunități mediate tehnologic, migranții romi tânjesc mereu după cei rămași acasă, ceea ce le afectează angajamentul în muncă, planificarea de lungă durată a muncii în străinătate sau explorarea unor oportunități de muncă ce reclamă o ședere mai îndelungată.

MARGINALIZAREA POSTSOCIALISTĂ A ROMILOR

Unul dintre scopurile proiectului nostru a fost înțelegerea cauzelor marginalizării și situației de sărăcie extremă a romilor din Baia Mare, în condițiile relativei lor integrări în economia socialistă anterioară a orașului. Pentru a înțelege aceste cauze, trebuie să revenim la perioada socialistă pentru a pune în lumină – prin reluarea demersului comparativ – modul diferit în care romii au fost inserați în industria orașului, comparativ cu muncitorii majoritari.

După cum am amintit mai sus, organizarea muncii industriale, anterioară anului 1965, s-a bazat semnificativ pe o forță de muncă „semiproletarizată", formată din lucrători bărbați ai satelor înconjurătoare, care fie făceau zilnic naveta, fie erau angajați sezonier în minele și fabricile din zona Băii Mari[25]. Situația s-a schimbat semnificativ după 1970, când o importantă parte a acestei forțe de muncă se stabilizează în oraș. Noile investiții în tehnologie superioară în minerit și în construcția de utilaje, precum și apariția unor noi ramuri de industrie ușoară pentru a include forța de muncă feminină au necesitat o forță de muncă mai specializată. Cu limitele arătate anterior[26], calea de urmat pentru a deveni lucrător industrial și rezident al orașului s-a întrețesut tot mai puternic cu educația în vederea unor sarcini specializate. Debutând în 1964 cu un liceu minier, educația tehnică de diferite niveluri a crescut gradul în Baia Mare, astfel încât în 1984 existau o universitate tehnică, patru licee industriale, 16 școli vocaționale și șase școli de maiștri[27]. Etnografia noastră a confirmat că traseul comun al cursului vieții muncitorului industrial specializat era înscrierea într-o școală tehnică, la absolvirea căreia se obținea un loc de muncă și – în urma căsătoriei – un apartament în oraș.

---

[25] Vezi în acest sens secțiunea Statistici, Figura 14, care rezumă situația forței de muncă din cele mai importante unități industriale din Baia Mare.

[26] Vezi supra, Munca și relațiile de muncă.

[27] Vezi *Anuarul Statistic al României*, 1984.

Important de notat este că urmărirea unui traseu de lucrător industrial a rămas constant o sarcină colectivă, parte a strategiei familiilor rurale maramureșene de a găsi trasee profitabile pentru copiii lor numeroși. În mod similar, lucrătorul urbanizat a rămas strâns legat de familia de proveniență și de comunitatea rurală, prezervând în fapt o veche strategie de mobilitate specifică Maramureșului[28]. Prins într-o rețea de îndatoriri reciproce, lucrătorii etnic majoritari au menținut legături strânse cu locul lor de origine, lucrând în agricultura de acolo în timpul liber, ajutând în muncă rudele și persoanele în vârstă, participând la ritualuri, pe scurt beneficiind și contribuind la sistemul tradițional de întrajutorare și de beneficii reciproce. Ca urmare, un sens al identității cu locul de origine și loialitatea față de acesta nu au fost niciodată pe deplin dislocate.

În cele mai multe cazuri romii au avut un parcurs diferit către integrarea în forța de muncă industrială. Interviurile realizate cu persoane de peste 55 de ani arată că aceștia au intrat în industrie relativ târziu, majoritatea doar spre sfârșitul anilor 1970 și în anii 1980. Părinții lor au fost lucrători agricoli sezonieri ori practicanți ai unor meșteșuguri ori activități tradiționale, precum fabricarea cărămizilor, colectarea de fier vechi și de alte deșeuri, comerțul informal sau erau muzicanți. Unii dintre ei erau vechi locuitori ai orașului, în timp ce alții proveneau din medii rurale ale județelor învecinate. Romii urbani au locuit în case sărăcăcioase situate la marginea orașului, o parte dintre ei fiind implicați, la fel ca alți lucrători rurali ne-romi, în munci industriale sezoniere, care completau veniturile din activitățile economice ocazionale. În momentul în care orașul a început să se dezvolte, iar zonele în care locuiau au devenit perimetre ale viitoarelor cartiere, casele lor au fost demolate, iar ei au fost mutați în blocuri muncitorești. Este și momentul în care bărbații, în special, vor fi integrați în munca din mine și fabrici. Dinspre rural, pe de altă parte, vor fi împinși către oraș romii cei mai puțin integrați în agricultura cooperatistă, mai precis cei care trăiau în comunități de mici meșteșugari sau comercianți și care au trebuit să facă față scăderii cererii pentru produsele și serviciile lor odată cu penetrarea ruralului cu mărfuri produse industrial, precum și presiunilor regimului pentru angajarea în muncă a întregii populații. Aceștia au fost atrași de oraș datorită veniturilor mai mari din industrie decât din agricultură, precum și datorită beneficiilor sociale survenite odată cu locul de muncă stabil. Spre deosebire de ne-romi, aceștia s-au mutat în oraș împreună cu întreaga familie extinsă,

[28] Nicolae Boar, „Changes in the Human Migration Patterns in the Maramureș Tegion (Romania – Ukraine)", *Belgeo*, 2005, nr. 1-2, p. 185-198.

pierzând astfel legătura cu localitățile de origine precum și cu economia rurală în general. Și în cazul lor, doar bărbații au fost integrați la început în muncă, în timp ce femeile i-au urmat doar spre sfârșitul ultimei decade socialiste.

Este esențial să subliniem că atât bărbații, cât și femeile au fost angajați predominant ca muncitori necalificați sau slab calificați și au rămas la acest nivel pe parcursul întregului lor parcurs de muncă industrială. Spre deosebire de ne-romi, aceștia au avut rar o calificare profesională dobândită prin educație formală anterior angajării, care le-ar fi permis să urce în ierarhia întreprinderilor și să se găsească în poziții mai sigure pe parcursul dezindustrializării. În cel mai bun caz, unii dintre ei au fost calificați în producție, dobândind abilități necesare la nivelurile de jos ale proceselor tehnologice. Rezultatul a fost că ei nu au fost beneficiarii avantajelor noilor investiții industriale și ai creșterii complexității producției din ultimul val al industrializării socialiste, care le-a asigurat majoritarilor o securitate crescută în muncă, cariere de lungă durată în munca industrială pentru ei și copiii lor, venituri sporite și standarde de viață mai înalte.

Cu toate acestea, trebuie să subliniem că beneficiile pe care romii le-au obținut ca muncitori industriali au fost substanțiale, iar calitatea vieții lor, în raport cu situația anterioară, a cunoscut o îmbunătățire nu doar de mărime, ci și de grad. Oricât de modeste, locuințele primite în blocurile muncitorești le-au asigurat un confort crescut al locuirii, iar salariile regulate le-au asigurat stabilitatea veniturilor. Într-o scală a veniturilor cu diferență limitată între pozițiile ierarhice, salariile muncitorilor slab calificați asigurau necesarul consumului de bază, la care se adăugau beneficiile primite pentru copii și alți dependenți ai lucrătorului, care erau numeroși în familiile romilor.

Important pentru identificarea cauzelor marginalizării postsocialiste este să înțelegem procesul mai larg de socializare a romilor din socialism și consecințele ulterioare ale acestuia. În acest sens este esențial să evidențiem schimbările masive care au avut loc la nivelul vieții lor cotidiene, a vieții comunitare și a accesului la resurse. În primul rând, locuirea în cartierele muncitorești, alături de români și maghiari proveniți și ei din diferite alte zone, le-a schimbat percepția unui sentiment al comunității închise, prevalent anterior. Viața în apartamentele de bloc i-a constrâns la o mai mare focalizare a vieții de familie în jurul familiei nucleare. Veniturile stabile din salarii și alocații sociale a monetizat accesul lor la majoritatea resurselor și a afectat relațiile lor sociale intra-grup, diminuând treptat rolul rudeniei și al alianțelor dintre familii în cadrul comunităților. Repoziționarea lor geografică și ocupațională a dus la formarea unor noi loialități și sentimente de apartenență față de locul de muncă, echipele de muncitori sau vecinătatea din care făceau parte. Dislocările

geografice temporare – în special ale bărbaților – pentru muncă pe șantiere sau pentru serviciul militar i-au pus în situația de a experimenta profund viața în afara propriilor comunități și împreună cu ne-romii. Interviurile rememorează cu mândrie relațiile lor bune cu colegii de la locul de muncă și cu șefii lor, precum și experiențele fericite sau nefericite – dar întotdeauna memorabile – din perioada serviciului militar. Aceasta nu înseamnă deloc că aceste reprezentări au fost întotdeauna reciproce sau că rasismul ce îi viza istoric ar fi dispărut în întregime, după cum documentele de arhivă din acest volum ne-o dovedesc cu prisosință. În aceeași măsură ar fi deplasat să reimaginăm socializarea socialistă a romilor într-o versiune cosmetizată, care să desconsidere fricțiunile vecinătății în comun cu romii, absenteismul școlar, indisciplina în muncă ori delicvența din rândul romilor – pe care arhivele le semnalează. Însă nu trebuie nici să legitimăm excesiv informațiile din arhive (considerând că descriu întreaga stare de fapt), acestea fiind rezultatul unui decupaj focalizat pe disfuncționalități sociale și fiind redactate în stilul polițienesc și stigmatizant al vremii. Ceea ce putem să înțelegem azi, însă, dincolo de litera arhivelor, este tocmai situația unei populații care trecea prin schimbări sociale importante, rezultate din inserția într-un mod modern de viață și care devenea tot mai dependentă de resurse obținute pe canalele economiei formale. Această inserție, care a fost în fapt o proletarizare, este și cea care i-a făcut pe romi – în mod particular – vulnerabili în timpul dezindustrializării de după 1990, proces pe care îl analizăm pe scurt în continuare.

Dezindustrializarea a fost, în primul rând, un fenomen de durată. În Baia Mare, cel mai important angajator al orașului, Cuprom, și-a închis porțile doar în 2008. Romplumb și-a oprit activitatea în 2013, iar cele mai multe mine s-au închis în jurul anului 2007. Ca urmare, și pierderea locurilor de muncă din oraș, dar și din județ, a avut loc gradual, însă cu două valuri notabile între 1990-1993 și 1998-2000[29]. Avem multiple mărturii din interviuri și etnografie că romii au fost cei dintâi muncitori care au fost concediați în primul val de disponibilizări. Slaba lor calificare i-a făcut ușor dispensabili odată cu încetinirea proceselor tehnologice și cu scăderea producției, la care se adaugă și redeșteptarea unui rasism antirom explicit, unul dintre rezultatele nefericite ale căutării unor țapi ispășitori pentru anomia perioadei tranziției, care a condus la o serie de manifestări violente împotriva romilor la începutul anilor 1990[30].

---

[29] Vezi evoluția forței de muncă din județ între 1950-2003 în secțiunea Statistici, Figura 15.

[30] Claude Cahn, Dimitrina Petrova, *State of Impunity: Human Rights Abuse of Roma in Romania*, Budapest, European Roma Rights Centre, 2001, https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED459305.pdf. Accesat în 14 iulie 2024.

Devreme ce în multe situații doar unul dintre membrii familiei era angajat, pierderea locului de muncă a condus rapid și abrupt la deteriorarea situației familiei, ducând la evacuări din locuințe și la acumularea de datorii. Pierderea timpurie a locurilor de muncă a fost în mod deosebit regretabilă și din cauza faptului că retenția pentru o perioadă mai lungă a statutului de angajat de către muncitorii mai specializați le-a adus acestora avantaje importante. Ca urmare a protestelor și negocierilor colective derulate pe parcursul anilor 1990, muncitorii au obținut compensații financiare sporite la disponibilizare sau chiar au participat la privatizările unităților industriale. Schimbările legislative le-au fost, de asemenea, favorabile: legea privind protecția socială a șomerilor (Legea 1/1991) a fost modificată în favoarea muncitorilor doar în 1999 (OUG 98/1999). Ca urmare, muncitorii ne-romi au avut mai mult timp și mai multe resurse pentru a se adapta la noul context economic și pentru a găsi alternative la munca salariată din industrie. Mobilitatea geografică, de care am amintit, a jucat în acest sens un rol important: unii muncitori au revenit în localitățile de proveniență din mediul rural, dezvoltând o agricultură cu scop comercial pe terenurile retrocedate sau au devenit intermediari comerciali între sat și oraș, respectiv au debutat timpuriu migrația transnațională pentru muncă.

Romii nu au avut aceleași oportunități. În plus, fiind mai adânc proletarizați decât non-romii, s-au găsit într-o situație tot mai critică pe măsură ce veniturile din salarii și alocații sociale s-au diminuat pe parcursul anilor 1990. Obligați de conjunctura economică, unii dintre foștii muncitori industriali romi s-au mutat din cartierele muncitorești în așezările improvizate de la marginile orașului, unde, de-a lungul timpului, s-au alăturat și alți romi dezavantajați, cu variate origini și ocupații, formându-se adevărate ghetouri urbane. Deposedați de vechile lor strategii de supraviețuire, lipsiți de pământ și de o locuire decentă, și având o mobilitate geografică și ocupațională foarte limitată, foștii muncitori romi au devenit dependenți de piața forței de muncă informală și exploatatoare de acasă și din străinătate. Acasă, valul de reindustrializare a Băii Mari, care oferea în special locuri de muncă bazate pe muncă intensivă, forță de muncă puțin calificată și salarii mici, a identificat în populația de romi o bună resursă de potențiali muncitori. După cum am arătat anterior, fabrici de mobilă, precum Aramis sau Italsofa, au angajat în număr semnificativ romi, care lucrează în trei schimburi, alături de o populație de ne-romi săraci, care face naveta din satele înconjurătoare pentru câștiguri în jurul salariul minim. Aceste firme exploatează atât nevoile financiare ale romilor, cât și imaginea onorabilității pe care o conferă munca din fabrică, o imagine constantă în interviurile noastre cu muncitorii romi din generațiile anterioare. Chiar dacă foarte binevenite, veniturile primite

prin salarii nu sunt suficiente pentru întreținerea familiilor, cel mai adesea numeroase, ale acestor muncitori, în bună măsură și pentru că – rezultat al unor patologii acumulate – acestea trebuie să acopere cheltuieli neprevăzute, situații de consum de alcool sau droguri și în primul rând datorii care acumulează dobânzi. Ajunși în ghetouri, romii vor fi, în fapt, multiplu exploatați: pe lângă exploatarea lor în noile fabrici ca forță de muncă ieftină și mereu disponibilă, sunt defavorizați prin munca informală din străinătate, cum am arătat, sunt extorcați de intermediarii care le vând (ilegal) energie electrică la supraprețori chiar de către alți romi, fie ei cămătari, proxeneți sau impostori care le „cumpără" ajutoarele sociale (precum alocațiile maternale sau ale copiilor), oferindu-le o sumă infimă în prezent pentru venitul pe întregul an. Toate aceste situații, însumate, contribuie la reproducerea și adâncirea situației lor de sărăcie extremă.

Mara Mărginean
Gabriel Troc

I. STATISTICI

1. Dinamica producției industriale a județelor Transilvaniei în 1989 în procente față de 1938, 1950, 1960, 1970, 1980, 1985, 1988

	1938	1950	1960	1970	1980	1985	1988
Total național	65 ori	44 ori	13 ori	386	133	111	98
Alba	75 ori	48 ori	14 ori	443	140	114	101
Arad	37 ori	27 ori	953	373	138	113	101
Bihor	63 ori	45 ori	13 ori	385	136	113	100
Bistrița-Năsăud	83 ori	53 ori	26 ori	13 ori	247	115	105
Brașov	98 ori	47 ori	950	270	99	93	90
Caras-Severin	21 ori	14 ori	555	235	114	106	95
Cluj	51 ori	32 ori	11 ori	328	127	107	99
Covasna	78 ori	38 ori	15 ori	679	143	116	101
Harghita	58 ori	48 ori	14 ori	517	141	113	102
Hunedoara	25 ori	16 ori	446	179	105	98	94
Maramureș	24 ori	20 ori	655	295	124	105	96
Mureș	53 ori	44 ori	979	262	118	107	99
Satu Mare	87 ori	73 ori	15 ori	479	134	104	87
Sălaj	165 ori	104 ori	43 ori	14 ori	209	120	99
Sibiu	74 ori	36 ori	928	310	113	101	96
Timiș	46 ori	34 ori	12 ori	399	135	109	97

Sursa: *Anuarul statistic al României 1990*, București, Comisia Națională pentru Statistică, p. 442-443.

2. Numărul populației înregistrat la recensămintele din 1930, 1948, 1956, 1966, 1977 și în evidențele statistice ale anului 1989

	1930	1948	1956	1966	1977	1989
Național	14.280.729	15.872.624	17.489.450	19.103.163	21.559.910	23.151.564
Transilvania	5.520.086	5.735.015	6.218.427	6.719.555	7.500.229	8.033.633

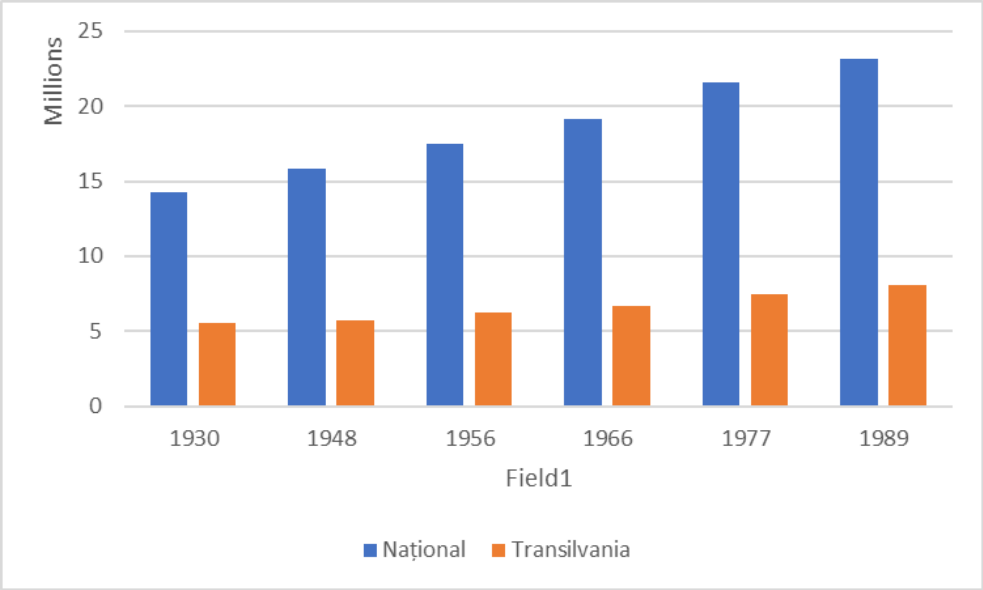

Sursa: Date reconstituite pe baza *Anuarului statistic al României 1990*, București, Comisia Națională pentru Statistică, p. 52-53.

3. Evoluția populației în județele Transilvaniei între 1930 și 1989

	1930	1948	1956	1966	1977	1989
Alba	346.582	361.062	370.800	382.786	409.634	428.246
Arad	488.359	476.207	475.620	481.248	512.020	506.683
Bihor	527.216	536.323	574.488	586.460	633.094	660.256
B-Năsăud	223.527	233.650	255.789	269.954	286.628	327.523
Brașov	265.414	300.836	373.941	442.692	582.863	694.510
Caraș-Severin	319.286	302.254	327.787	358.726	385.577	407.940
Cluj	475.533	520.073	580.344	629.746	715.507	742.787
Covasna	152.563	157.166	172.509	176.858	199.017	237.918
Harghita	250.194	258.495	273.964	282.392	326.310	362.962
Hunedoara	319.929	306.955	381.902	474.602	514.436	567.455
Maramureș	317.304	321.287	367.114	427.645	492.860	556.063
Mureș	425.721	461.403	513.261	561.598	605.345	621.246
Satu Mare	301.105	312.672	337.351	359.393	393.840	416.723
Sălaj	240.778	262.580	271.989	263.103	264.569	269.086
Sibiu	306.984	335.116	372.687	414.756	481.645	508.647
Timiș	559.591	588.936	568.881	607.596	696.884	725.588

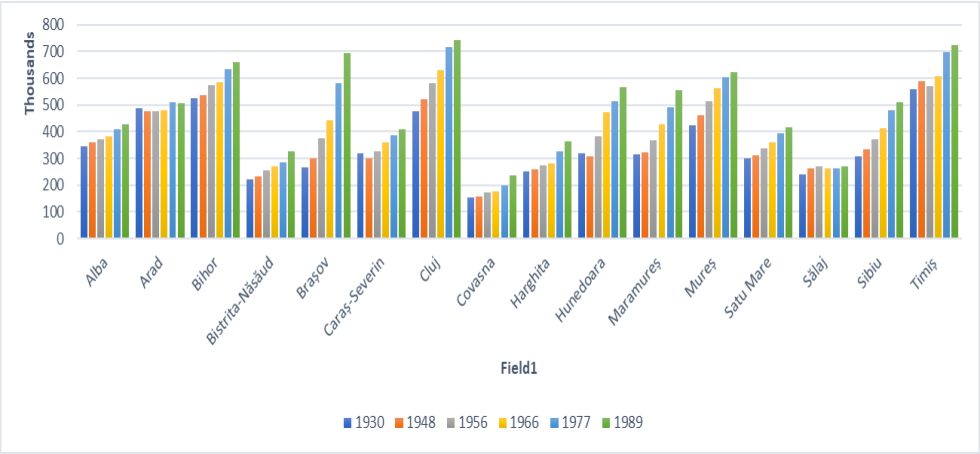

Sursa: Reconstituire pe baza *Anuarului statistic al României 1990*, București, Comisia Națională pentru Statistică, p. 52-53.

4. Ponderea populației provinciilor istorice în populația României între anii 1912 și 1982 (în %)

	1912	1930	1948	1956	1966	1977	1982
ROMÂNIA	100,0	100,0	100,0	100.0	100,0	100.0	100.0
Oltenia	12,8	12, 2	12,5	11,8	11,2	10, 9	10.7
Muntenia	20.5	21,5	22.0	22,2	21,0	20,4	21.0
Dobrogea	3,0	3,1	3,2	3,4	3,7	4.0	4.2
Moldova	19.6	19,9	18,9	20,0	20,8	20,4	20, 4
Banat	7,1	6,2	5,1	5,1	5,1	5,0	4,9
Transilvania	21,7	21,1	20,1	20,4	20,4	20,3	20,6
Crișana-Maramureș	12, 1	11,4	10,4	10,0	9,7	9,4	9,3
București	3,1	4,6	7,3	7,1	8,1	9,5	8,8

Sursa: Vladimir Trebici, Ilie Hristache, *Demografia teritorială a României*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1986, p. 24.

5. Numărul populației, suprafața și densitatea populației pe provincii istorice (1982)

Provincia istorică	Nr. jud.	Populația		Suprafața		Locuitori la km 2
		număr	%	Km2	%	
ROMÂNIA	41	22 477 703	100,0	237500	100.0	94 ,6
Oltenia	5	2 406 415	10.7	29166	12,3	82,5
Muntenia	9	4 497 784	2 0,0	45420	19.1	99 ,0
Dobrogea	2	943 526	4 ,2	15485	6,5	60,9
Moldova	8	4 584 025	20,4	46070	19,4	99,5
Banat	2	1 111 783	4.9	17195	7 .2	64,7
Transilvania	10	4 632 238	20.6	56836	23,9	81,5
Crișana-Mm	4	2 090 472	9. 3	25807	10,9	81,0
M. București	1	2 211 460	9 ,8	1 521	0 ,6	1454,0

Sursa: Vladimir Trebici, Ilie Hristache, *Demografia teritorială a României*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1986, p. 24.

6. Structura pe ramuri a valorii producției industriale în anul 1938 și în perioada 1950-1989 (%)

	1938	**1950**	**1960**	**1970**	**1980**	**1985**	**1989**
Industrie total, din care:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Industrie extractivă	...	8,5	8,2	5,3	3,7	4,8	6,2
Industrie prelucrătoare	**...**	**89,6**	**89,3**	**91,5**	**94,5**	**91,7**	**89,9**
Ramuri ale industriei							
Energie electrică și termică	1,0	1,9	2,5	3,2	1,8	3,5	3,9
Metalurgie feroasă	4,1	5,4	6,3	8,5	7,4	7,2	6,9
Metalurgie neferoasă	2,6	2,1	2,1	3,3	3,2	3,6	2,9
Construcții de mașini și prelucrarea metalelor	**10,2**	**13,3**	**24,0**	**25,0**	**35,2**	**29,7**	**27,7**
Chimie	2,7	3,1	6,1	10,1	8,7	10,5	9,8
Extracția și prelucrarea minereurilor nemetalifere	0,1	0,1	0,3	0,2	0,3	0,5	0,5
Materiale de construcții	1,2	2,4	3,2	3,4	3,4	3,3	3,7

Sursa: Nicoleta Horniansch, „Aspecte diacronice ale industriei prelucrătoare din România (perioada cuprinsă între 1945 și sfârșitul anului 1989)", în *Noua Enciclopedie a României. Cunoașterea enciclopedică a României*, *Industria*, coord. T. Postolache et al., București, Centrul de Informare și Documentare Economică, 2019, p. 30.

7. Ritmul mediu anual de creștere a județelor Transilvaniei între 1951 și 1989 (%)

	1951-1989	1961-1989	1971-1989	1981-1989	1986-1989
Total național	10,2	9,2	7,4	3,3	2,6
Alba	10,4	9,6	8,2	3,8	3,3
Arad	8,8	8,1	7,2	3,7	3,2
Bihor	10,3	9,2	7,4	3,5	3,1
Bistrița-Năsăud	10,7	11,8	14,5	10,6	3,5
Brașov	10,4	8,1	5,4	-0,1	-1,7
Caraș-Severin	7,0	6,1	4,6	1,5	1,1
Cluj	9,3	8,7	6,5	2,6	1,8
Covasna	9,7	9,8	10,6	4,0	3,7
Harghita	10,4	9,6	9,0	3,9	3,0
Hunedoara	7,4	5,3	3,1	0,5	-0,5
Maramureș	8,0	6,7	5,9	2,4	1,3
Mureș	10,2	8,2	5,2	1,9	1,7
Satu Mare	11,6	9,8	8,6	3,3	0,9
Sălaj	12,6	13,9	15,0	8,6	1,6
Sibiu	9,6	8,0	6,1	1,4	0,2
Timiș	9,5	8,9	7,6	3,4	2,1

Sursa: *Anuarul statistic al României 1990*, București, Comisia Națională pentru Statistică, p. 443.

8. Fondurile fixe aparținând unităților de stat și cooperatiste, pe județe (valoare completă de inventar la sfârșitul anului), între 1970 și 1989 (în milioane lei)

	1970	1980	1985	1986	1987	1988	1989
Total	571.333	1.654.976	2.587.983	2.728.163	2.914.612	3.089.656	3.256.716
Alba	8.059	25.242	40.185	43.204	47.688	50.511	55.251
Arad	10.901	28.916	42.998	45.661	48.051	50.138	52.251
Bihor	12.947	34.272	53.078	57.298	63.088	68.684	71.950
B-Năsăud	3.424	12.279	22.712	24.681	26.426	27.674	29.217
Brașov	22.917	66.475	92.916	99.398	104.996	110.529	116.783
Caraș-Severin	12.463	31.462	46.202	53.972	56.165	58.655	60.696
Cluj	18.070	49.500	72.261	77.970	84.220	89.238	94.270
Covasna	3.297	12.647	21.443	23.019	24.370	26.010	27.094
Harghita	5.551	17.185	26.201	27.886	29.768	31.472	33.046
Hunedoara	27.535	61.338	88.480	98.828	105.180	114.143	120.513
Maramureș	8.984	24.418	34.224	35.858	38.032	39.948	41.536
Mureș	16.132	38.534	56.044	58.397	61.361	64.624	67.272
Satu Mare	4.825	15.191	21.589	23.837	26.046	27.507	28.820
Sălaj	2.343	9.680	22.447	23.988	25.768	27.481	28.590
Sibiu	11.802	29.958	42.426	44.983	47.383	50.477	52.199
Timiș	17.420	49.124	74.527	80.339	85.909	89.984	93.999

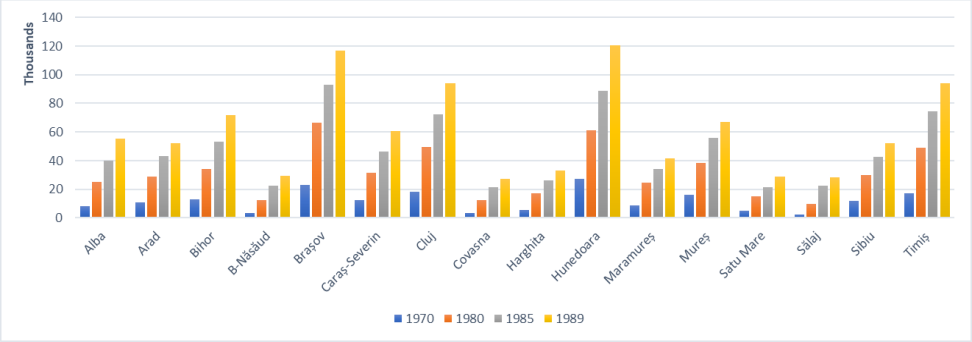

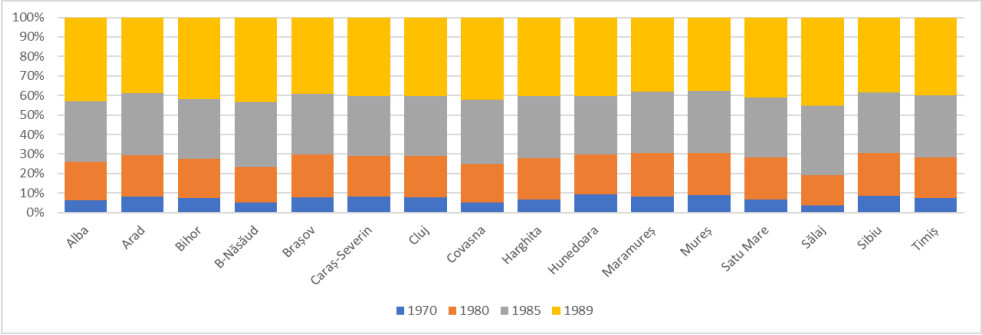

Sursa: Reconstituire pe baza *Anuarului statistic al României 1990*, București, Comisia Națională pentru Statistică, p. 251-252.

9. Execuția bugetelor administrațiilor locale de stat, în anul 1989 (în milioane lei)

	Venituri totale	Cheltuieli totale	Excedent
Total	27 746,7	15 476,9	12 269,8
Alba	446,7	289,1	157,6
Arad	769,6	481,4	288,2
Bihor	842,9	388,4	454,5
Bistrița Năsăud	296,9	254,0	42,9
Brașov	932,8	321,0	611,8
Caras-Severin	418,4	277,9	140,5
Cluj	989,6	462,8	526,8
Covasna	266,4	191,2	75,2
Harghita	420,0	271,5	148,5
Hunedoara	595,7	347,0	248,7
Maramureș	540,0	359,7	180,3
Mureș	802,1	397,6	404,5

	Venituri totale	Cheltuieli totale	Excedent
Satu Mare	485,7	325,2	160,5
Sălaj	255,7	195,4	60,3
Sibiu	635,7	386,8	248,9
Timiș	1151,2	540,0	611,2

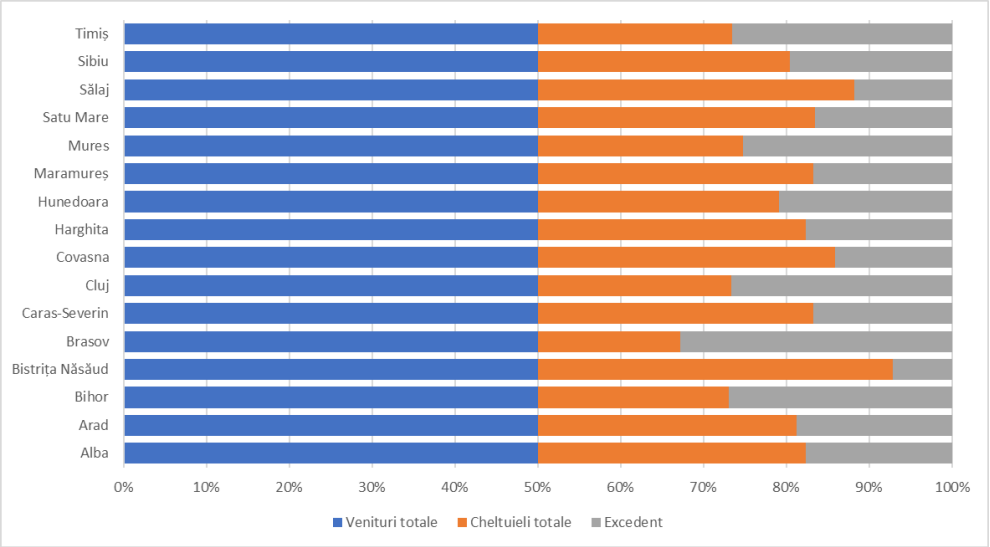

Sursa: *Anuarul statistic al României 1990*, București, Comisia Națională pentru Statistică, 1990.

10. Numărul salariaților și structura pe ramuri ale industriei în 1989, mii persoane

	Total	Combustibil	Metalurgie feroasa	Metalurgie neferoasa	Construcții de mașini	Chimie	Materiale de construcții	Expl lemn	Textilă	Confecții	Pielărie	Alimentară	Poligrafie
Alba	81187	214	2728	7485	33099	2559	2678	11286	6036	2963	3818	2989	118
Arad	81672	856	64	296	30517	4864	590	12916	14192	5015	3594	6293	185
Bihor	110365	6522	52	4229	31309	5848	7584	11439	8468	9537	14050	6047	792
B-Năsăud	43689	90	1858	1836	11677	1217	2014	8690	7576	1408	901	2632	50
Brașov	177790	473	0	6085	108076	17765	6226	8324	11753	3010	3142	5937	684
Caraș-Severin	73759	3167	13552	7486	30164	285	1341	9166	236	4002	384	2259	98
Cluj	143536	241	10225	21	39809	7630	7857	13221	7413	7226	12261	7402	851
Covasna	43607	2470	0	0	16987	602	842	9126	4412	3958	384	4142	69
Harghita	70144	122	5816	4596	14049	128	872	19262	10050	6809	2809	3295	62
Hunedoara	131496	43182	21720	9077	21532	4209	5439	5459	3816	3478	4836	4080	264
Maramureș	87851	30	123	22902	16890	931	2027	16854	10610	7632	1094	3336	207
Mureș	113764	2013	78	102	36081	11522	3166	21717	7077	9698	7851	6783	183
Satu Mare	66456	78	14	695	24958	480	1305	10884	10964	7160	3376	3523	177
Sălaj	38615	3432	3259	1750	7844	2132	2566	6053	5164	2549	636	2232	21
Sibiu	121889	1088	0	3627	52926	3196	876	5876	25123	4751	10632	5082	611
Timiș	133195	1472	2068	10	49697	11274	3011	7747	26089	4818	11827	8492	924

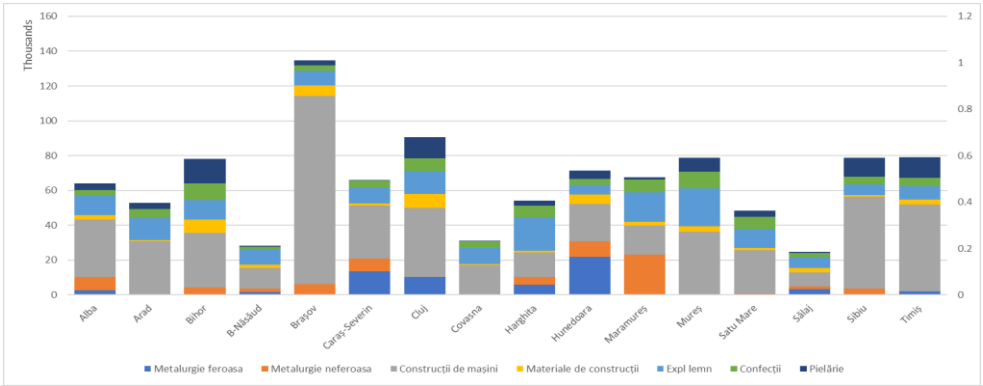

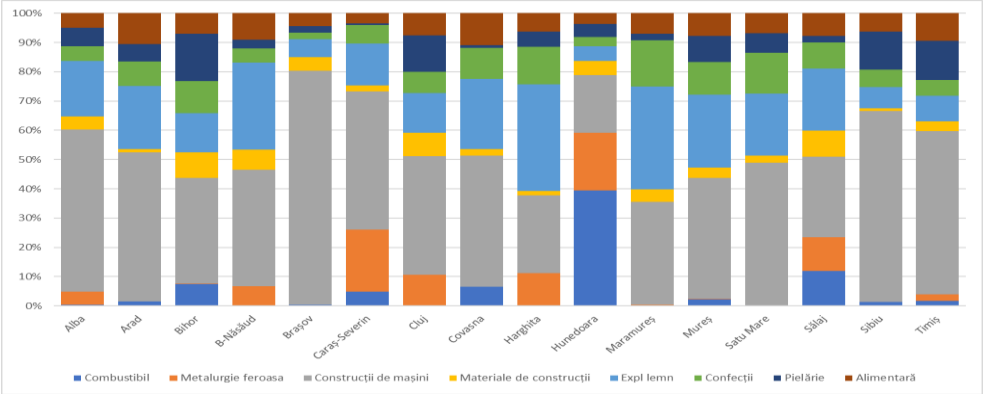

Sursa: *Anuarul statistic al României 1990*, București, Comisia Națională pentru Statistică, 1990, p. 108-109.

11. Numărul mediu al salariaților pe județele Transilvaniei între 1950 și 1989, mii persoane

	1950	1970	1980	1985	1988	1989
Total	21.230	51.087	73.400	76.613	78.426	79.971
Alba	286	933	1.382	1.429	1.451	1.476
Arad	720	1.296	1.734	1.767	1.771	1.775
Bihor	653	1.508	2.090	2.197	2.241	2.262
Bistrița-Năsăud	153	398	743	832	868	881
Brașov	884	2.106	2.961	2.994	2.961	3.008
Caraș-Severin	567	1.060	1.439	1.486	1.509	1.523
Cluj	868	1.995	2.692	2.735	2.747	2.791
Covasna	193	416	704	774	817	831
Harghita	301	752	1.141	1.179	1.196	1.216
Hunedoara	645	1.673	2.063	2.238	2.295	2.372

	1950	1970	1980	1985	1988	1989
Maramureș	378	1.027	1.540	1.601	1.645	1.678
Mureș	496	1.458	2.004	2.062	2.128	2.161
Satu Mare	241	758	1.142	1.220	1.253	1.267
Sălaj	113	344	640	713	743	753
Sibiu	661	1.459	1.960	1.988	2.018	2.040
Timiș	1.066	2.030	2.839	2.834	2.875	2.884

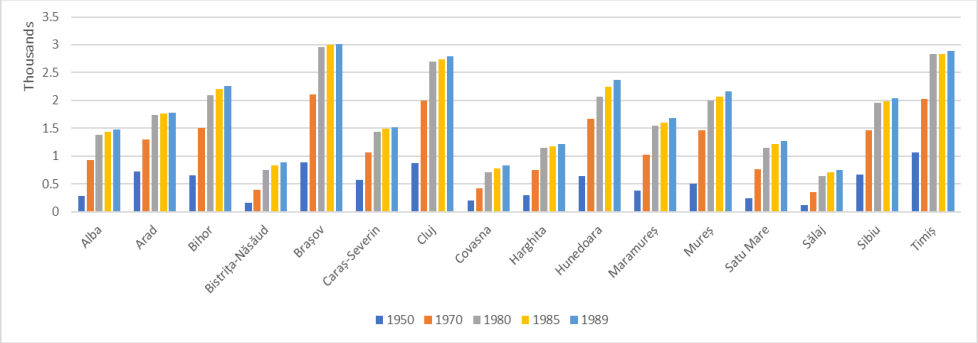

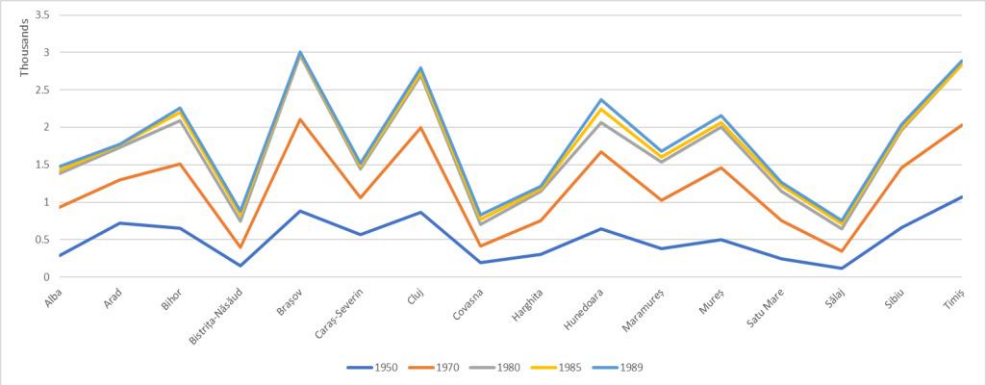

Sursa: Reconstituire pe baza Anuarelor demografice și a *Anuarului Statistic* din 1990, p. 110-111.

12. Numărul muncitorilor în județele Transilvaniei între 1950 și 1989, mii persoane

	1950	1970	1980	1985	1989
Total	12.229	38.389	58.687	60.844	63.888
Alba	167	723	1.131	1.162	1.200
Arad	472	1.026	1.440	1.445	1.454
Bihor	382	1.156	1709	1.777	1.833
Bistrița-Năsăud	93	290	581	649	697
Brașov	550	1.650	2.436	2.434	2.434
Caraș-Severin	364	829	1.182	1.205	1.234
Cluj	493	1.487	2.130	2.159	2.209
Covasna	126	318	568	615	665
Harghita	193	590	933	957	995
Hunedoara	432	1.323	1.694	1.837	1.960
Maramureș	233	774	1.235	1.274	1.344
Mureș	246	1.104	1.628	1.663	1.758
Satu Mare	138	570	917	980	1.024
Sălaj	57	244	505	567	604
Sibiu	443	1.151	1.619	1.626	1.663
Timiș	664	1.553	2.289	2.251	2.293

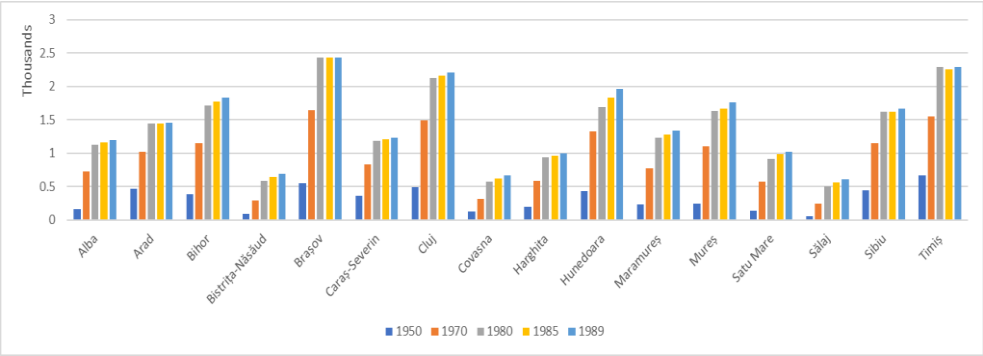

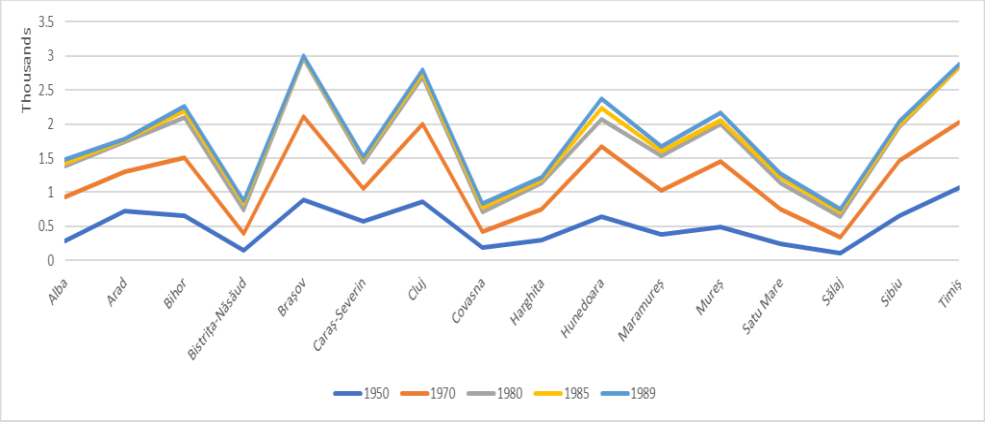

Sursa: *Anuarul statistic al României 1990*, București,
Comisia Națională pentru Statistică, p. 111.

13. Numărul muncitorilor pe ramuri de activitate în anul 1989, mii persoane

	Total	Industrie	Construcții	Agricultură	Silvicultură	Transporturi	Telecomunicații	Circulația mărfurilor	Gospod
Național	6 388,8	3 339,3	622,6	528,1	40,7	572,9	73,7	577,1	399,1
Alba	120,0	71,9	10,2	7,0	0,8	10,2	1,6	8,5	6,4
Arad	145,4	72,5	8,7	19,1	1,2	13,4	1,9	14,7	8,2
Bihor	183,3	97,7	15,3	16,3	1,2	15,6	2,0	18,5	10,5
Bistrița-Năsăud	69,7	38,4	4,7	5,9	1,1	6,0	0,9	6,2	4,3
Brașov	243,4	153,6	17,5	11,1	0,7	18,0	2,1	20,8	13,1
Caraș-Severin	123,4	64,0	15,1	5,4	2,2	13,9	1,5	10,8	7,5
Cluj	220,9	127,6	15,9	11,2	1,0	20,9	2,3	19,3	13,7
Covasna	66,5	38,4	4,7	4,6	1,1	5,4	0,8	6,3	3,5
Harghita	99,5	63,2	5,5	4,3	1,1	8,1	1,2	9,2	4,4
Hunedoara	196,0	117,2	22,2	5,8	0,9	16,9	2,0	16,3	10,4
Maramureș	134,4	78,5	12,3	5,7	1,7	10,2	1,6	11,9	8,5
Mureș	175,8	101,8	10,5	13,2	1,1	13,9	1,9	16,2	11,2
Satu Mare	102,4	59,4	5,5	9,8	0,7	6,5	1,3	9,4	6,4
Sălaj	60,4	34,5	4,2	4,8	0,9	4,5	1,1	5,2	3,0
Sibiu	166,3	107,4	8,4	11,3	0,7	11,1	1,7	12,4	8,7
Timiș	229,3	115,1	15,9	34,2	0,7	19,7	2,7	19,1	14,0

Sursa: *Anuarul statistic al României 1990*, București,
Comisia Națională pentru Statistică, 1990, p. 112-113.

14. Compoziția forței de muncă industriale a județului Maramureș (la nivel de întreprinderi cu minim 500 de angajați), 1963

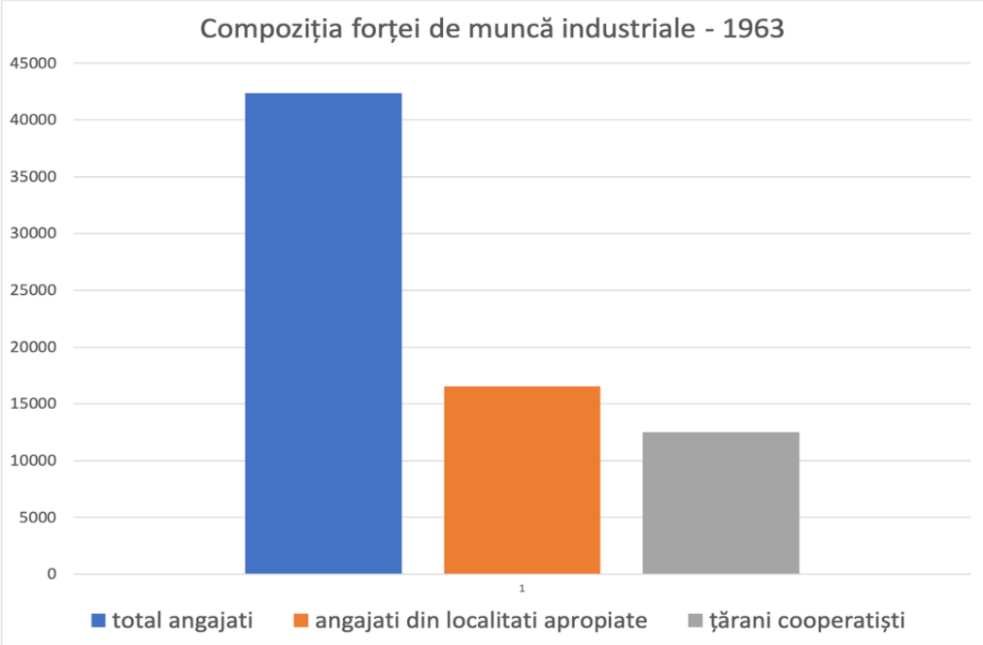

Sursa: Sinteză a autorilor pe baza datelor de arhivă.

15. Evoluția numărului de salariați și muncitori, județul Maramureș, 1950-2003

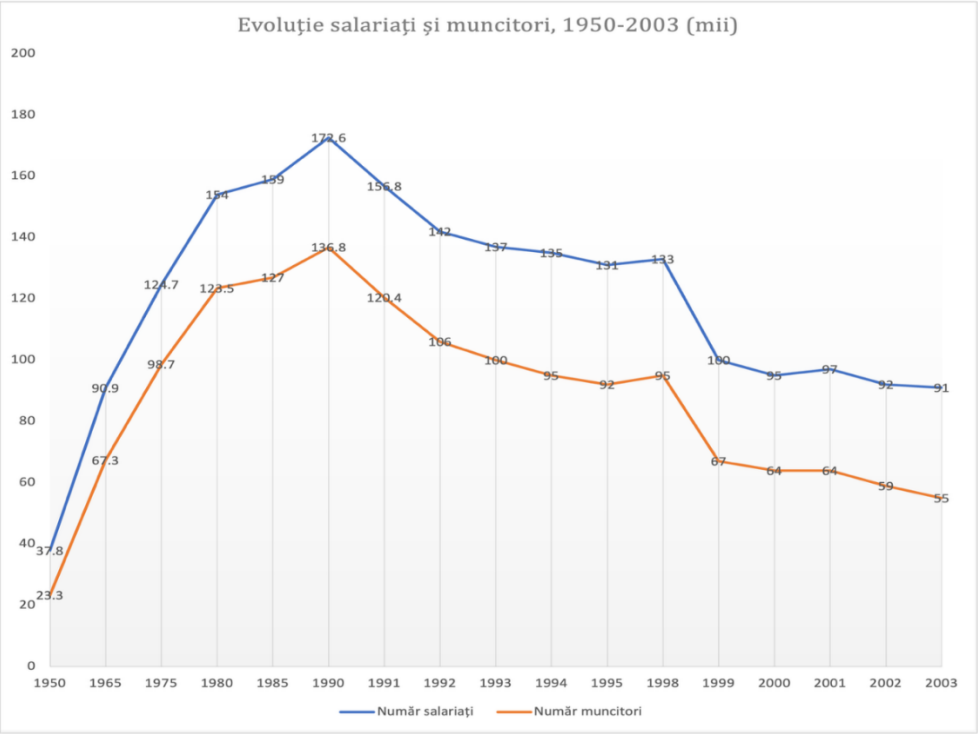

Sursa: Sinteză a autorilor pe baza anuarelor statistice ale României, 1958-2004.

II. DOCUMENTE DE ARHIVĂ

1. Reglementări ale relațiilor de muncă în primii ani postbelici: Contractul colectiv semnat între conducerea Uzinelor Phonix și angajați pentru anul 1950

Documentul este relevant deopotrivă pentru înțelegerea felului în care, în perioada imediat postbelică, s-a înțeles să se reglementeze relațiile de muncă în întreprinderile industriale românești, cât și pentru felul în care o serie de obligații prevăzute în cel de-al doilea plan economic anual au fost transpuse în actele de funcționare ale unităților economice. Renegociat anual, contractul colectiv prevedea reglementări referitoare la țintele de productivitate a muncii, la obligațiile angajatorului în ceea ce privește asigurarea de materii prime, acces la unelte și tehnologii și la infrastructura întreprinderii, respectiv la responsabilitățile angajaților. De asemenea, contractul colectiv conținea și o serie de prevederi referitoare la funcționarea și extinderea infrastructurii sociale a întreprinderii – precum cantinele, punctele comerciale, farmaciile bufetele – și la accesul forței de muncă la locuințe.

(fragmente)

CONTRACT COLECTIV

Pe anul 1950

Capitolul I: Obligațiunile conducerii Uzinei Phonix și Comitetului Sindical privitoare la îndeplinirea și depășirea planului de stat.

Art. 1. Conducerea Uzinelor Phonix din Baia Mare, făcând parte din Combinatul Metalurgiei Neferoase și Comitetul Sindical Phonix, încheie prezentul Contract Colectiv pentru a asigura:

1. Îndeplinirea necondiționată și depășirea pe secții a planului de producție, fixat de guvern[1], după cum urmează:

[1] După preluarea puterii la sfârșitul anului 1947, nou-instauratul regim comunist a adoptat o serie de măsuri pentru reorganizarea economiei românești. Printre acestea, probabil cele mai importante au privit naționalizarea marilor industrii și a sectorului bancar, trecerea în proprietatea statului a fondului locativ din marile orașe și începerea procesului de colectivizare.

a. La Secția Metalurgică

i. Secția Plumb – 100%
ii. Secția Cupru – 105%
iii. Secția Cupru Electrolitic – 106%
iv. Secția Aglomerare de zinc, realizarea planului până la 21 decembrie 1950
v. Secția Antimoniu – 120%. Se mai ia angajamentul de a realiza plumb tare afară de plan.
vi. Secția Acid Sulfuric – 102%
vii. Secția Acid Clorhidric – 102%
viii. Secția Sulfat calcinat – 105%
ix. Secția Sulfură de Sodiu – 107%
x. Secția Oxid de Arsen – 105%
xi. Secția Sarea lui Glauber[2] – 120%
xii. Secția Minereu de Plumb – 104%

În 1949, s-a trecut la economia de comandă. În 1949 și 1950, în condițiile lipsei de experiență în coordonarea centralizată a activităților economice, guvernul de la București a optat pentru planuri anuale. În 1951, a demarat primul plan cincinal. Sistemul, care prelua un model deja bine încetățenit în Uniunea Sovietică încă din perioada interbelică, avea să fie menținut până în decembrie 1989. Funcționarea economiei de comandă presupunea realizarea de către Comitetul de Stat al Planificării a unui plan de creștere economică pentru următorii cinci ani, respectiv a unor planuri anuale etapizate. Ulterior, ministerele realizau planuri defalcate pe ramură, iar întreprinderile, la rândul lor, își etapizau responsabilitățile de producție. În ciuda prevederilor extrem de clare înscrise în legislația de organizare și funcționare a economiei planificate, de foarte multe ori factorii de decizie au dispus o serie de modificări în țintele de producție chiar și pentru planurile cincinale aflate în derulare. Aceste ajustări erau expresia imediată a unor dinamici sociale sau macro-economice. De exemplu, o serie de prevederi ale planului cincinal 1956-1960 au fost modificate din mers de mai multe ori ca urmare a îngrijorării produse printre liderii politici de la București de acumularea unor tensiuni la nivelul societății românești cauzate de nivelul extrem de scăzut al nivelului de trai; printre măsurile adoptate în acel context s-au numărat diminuarea fondurilor alocate industriei grele în favoarea industriei ușoare și a bunurilor de consum. Un alt exemplu elocvent este cel al cincinalului 1971-1975, ale cărui prevederi au fost modificate de mai multe ori prin creșterea ratei de acumulare în defavoarea celei de consum. Vezi, în acest sens, Bogdan Murgescu, *România și Europa: Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Iași, Polirom, 2010; David Granick, *Enterprise Guidance in Eastern Europe. A Comparison of Four Socialist Economies*, Princeton, Princeton University Press, 1975; Hans-Hrman Hohmann, „Economic Reform in the 1970s – Policy with no Alternative", in *The East European Economies in the 1970s*, ed. Alec Nove, Hans-Hermann Hohmann, Gertraud Seidenstecher, Londra, Butterworth & Co, 1982, p. 1-16; Alina Sandra Cucu, *Planning Labour: Time and the Foundations of Industrial Socialism in Romania*, New York, Berghahn, 2019; Katherine Verdery, *What Was Socialism and What Comes Next?*, Princeton, Princeton University Press, 1996; Michael Ellman, *Socialist Planning*, Cambridge, Cambridge University Press, 2014.

[2] Sarea lui Glauber sau sulfatul de sodiu.

   b. Realizarea planului de investiții pe capitole în cadrul creditelor alocate și sosirea materialelor din import
   c. Realizarea planului de reparații capitale în cadrul creditelor alocate

2. Ridicarea productivității muncii, pe secții față de 1949[3], după cum urmează:

   a. Plumb moale – 8%
   b. Aglomerat de zinc – 5%
   c. Acid sulfuric – 4%
   d. Pământ filtrant – 8%
   e. Sare lui Glauber – 5%
   f. Bicarbonat – 7%

3. Reducerea prețului de cost față de cel planificat pe 1950, pe secții, după cum urmează

   a. Plumb moale – 2%
   b. Acid sulfuric – 4%
   c. Acid clorhidric – 3%
   d. Calaican – 10%
   e. Bicromat – 7%

Art. 2. Pentru îndeplinirea angajamentelor de mai sus, conducerea Uzinelor Phonix se obligă a lua următoarele măsuri tehnico-organizatorice de bază:

1. A întocmi și a aduce la cunoștința muncitorilor din fiecare secție, echipe și muncitori programele lunare de producție, defalcate pe unități de lucru, a sarcinilor planului de producție între 25 și 1 ale lunii în așa fel încât programul de lucru al lunii viitoare să fie cunoscut în toată uzina.

La sfârșitul fiecărui trimestru conducerea uzinei va face adunări plenare pentru a aduce la cunoștința angajaților rezultatele obținute în munca lor, a arăta la aceste adunări atât părțile pozitive, cât și părțile negative ale muncii comune,

[3] Chestiunea creșterii productivității muncii a reprezentat unul din filoanele cheie ale refacerii postbelice de ambele părți ale Cortinei de Fier. Vezi, în acest sens, Charles Maier, „The World Economy and the Cold War in the Middle of the Twentieth Century", în *The Cambridge History of the Cold War*, vol.1., ed. Melvyn P. Leffler, Odd Arne Westad, Cambridge, Cambridge University Press, 2011, p. 44-66.

precum și a indica drumul pe care trebuie să mergem pentru realizarea planului în trimestrul următor.

2. A ține regulat săptămânal ședințe de producție în fiecare secție și atelier în care să se discute atât mersul producției din săptămâna precedentă, cât și să dea lămuriri și indicațiuni pentru munca ce trebuie depusă în următoarele șapte zile.

În aceste ședințe se vor discuta probleme în legătură cu indicele tehnico-economic a calității produselor și prețul de cost.

3. A ține regulat săptămânal ședințe a colectivului șefului de serviciu de producție și inginer șef în care să se analizeze munca depusă să se dea directive pentru viitor.
4. A ține regulat ședințe a colectivului de conducere unde să pună la punct toate problemele de mare importanță și generale ale uzinei.
5. A asigura aprovizionarea normală și la timp cu materii prime, combustibil, materiale și scule pe baza programelor trimestriale de aprovizionare prin Serviciul de Aprovizionare din Direcția Generală a Combinatului.
6. Va asigura funcționarea normală a transporturilor interne pe teritoriul uzinei, va îmbunătăți și raționaliza transportul intern prin reparația generală a liniei Decauville.
7. Va lua măsuri să se repare toate carele de transport vagonete necesare și va mări parcul de vagonete în cursul anului 1950.
8. Va întreține și va repara drumurile principale și de acces pe teritoriul uzinei
9. Va evita golurile de producție prin întreținerea utilajului și a instalațiilor în bune condițiuni ținând seama de planul de reparații periodice înaintate.
10. Va asigura condițiile obiective necesare îndeplinirii și depășirii normelor de producție și va prelucra cu toți factorii de producție a instrucțiunilor privitoare la fabricația în scopul cunoașterii adânci a procesului de fabricație.
11. A acorda un sprijin concret muncitorilor și tehnicienilor în privința raționalizărilor și inovațiilor punând la dispoziție un birou tehnic de consultații tehnice, compuși din ingineri și tehnicienii cei mai buni.
12. A crea un loc spațios de depozitare și o rampă separată de încărcare a baloanelor pentru acid sulfuric și clorhidric, pentru asigurarea spațiului necesar manipulării lor.

[...]

CAPITOLUL II: Retribuția muncii și normei de producție

Art. 11. Conducerea uzinei își ia angajamentul ca prin organele sale să distribuie cu două zile înainte de salar fiecărui salariat carnetele de salarizare completate, iar salariatul să-l restituie odată cu plata avansului

Art. 12. Plata salariilor muncitorilor, tehnicienilor și funcționarilor se face în locurile fixate și anunțate cu 24 de ore înainte de plată în felul următor:

- avansul se va plăti în ziua de 24 a lunii în curs
- plata definitivă se va face la data de 10 a lunii următoare
- salariații nou angajați primesc un avans după 15 zile
- pentru munca de noapte efectuată între orele 22 și 6 salariații primesc un spor de 15% la orele efectiv lucrate.

Art. 13. Conducerea uzinei își ia angajamentul să fixeze la fiecare secție norme, și organele ei să dea explicațiile necesare pentru ca salariații să înțeleagă felul de plată[4].

Art. 14. Indicatorul tarifar de calificare aprobat de Consiliul de Miniștri servește de bază pentru tarifarea lucrărilor efectuate de muncitori.

Art. 15. Trecerea de la categoria a III-a de salarizare în sus se face numai după absolvirea școlii de calificare și darea unui examen în fata Comisiei de tarifare.

Art. 16. Până la categoria a III-a de salarizare muncitorii care timp de trei luni lucrează la un loc de muncă superior încadrării de bază au dreptul de a cere

[4] Conform reglementărilor în vigoare, venitul unui angajat din întreprinderile industriale românești includea două componente: o parte fixă, stabilită în funcție de calificare, de experiență în muncă și de vechime în întreprindere, respectiv o parte variabilă, provenită din câștiguri obținute ca urmare a depășirii normelor de producție. În cea mai mare parte a perioadei comuniste, așadar, câștigurile reale ale forței de muncă depindeau, în primul rând, de măsura în care salariatul își depășea sarcinile de serviciu. Normele se stabileau după principii așa-zis științifice, respectiv o serie de variabile precum obiectivele de productivitate a muncii la nivel de ramură și unitate industrială, valoarea prețului de cost, nivelul de tehnologizare a întreprinderii, dificultatea muncii, nivelul de calificare a angajatului etc. Mai concret, normele reprezentau un raport predefinit dintre alocări de timp pentru realizarea unor sarcini repetitive, inclusiv piese sau operațiuni, și contravaloarea muncii necesare pentru finalizarea activității respective. Vezi „Hotărârea Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român și a Consiliului de Miniștri asupra măsurilor ce trebuiesc luate pentru creșterea productivității muncii și îmbunătățirea condițiilor de trai ale muncitorilor, tehnicienilor și funcționarilor", *Buletinul oficial* nr. 19 (27 februarie 1950), p. 319-324.

încadrarea lor în categoria respectivă și vor fi supuși unei probe practice și teoretice în fața Comisiei tarifare de calificare.

Art. 17. Muncitorii care prin urmarea școlii au dobândit o calificare superioară vor fi mutați în limita locurilor vacante la munci cu încadrare mai mare sau transferați la o altă calificare, sau la cerere proprie să-l mențină în vechiul loc. În cazul în care lucrătorul prestează mai departe vechea lui muncă își păstrează și vechea lui încadrare.

Art. 18. Salarizarea muncitorilor se face conform locului de muncă pe care îl prestează. În cazul când muncitorii lucrează la un loc de muncă superior încadrării lui de bază, el primește diferența de salar dintre postul prestat și încadrarea inițială numai în cazul când lucrează cel puțin opt ore la acel loc și și-a realizat norma.

Art. 19. Muncitorii care execută în interes de serviciu munci cu o retribuire mai mică decât categoria în care sunt încadrați, au dreptul să primească un supliment de salariu care reprezintă diferența dintre salariul tarifar al categoriei în care sunt cuprinși și cota tarifară a lucrului executat, dacă au realizat norma.

La acest supliment au dreptul muncitorii care cel mult 12 zile într-o lună au lucrat o muncă inferioară. Când diferența dintre munca prestată și încadrare este de o clasă va fi plătită diferența când depășirea normei în lei este echivalentă cu diferența în lei a clasei de salarizare. Depășirea normei va fi plătită la salariu locului de muncă.

Când diferența este mai mare de o clasă se procedează la fel, adică depășirea de normă în lei trebuie să fie echivalentă cu o diferență între salariul locului de muncă și salariul categoriei de bază.

Dacă un muncitor care lucrează în acord este încadrat în categoria VI, iar întreprinderea din forță majoră îl repartizează la o muncă din categoria IV, muncitorul va primi salariul tarifar din categoria VI cu condiția să-și îndeplinească norma din categoria IV. Dacă depășește norma din categoria IV, această depășire i se va calcula la categoria IV și se va aduna la salariul tarifar cuvenit în categoria VI. Dacă nu atinge norma categoriei IV, atunci nu va primi salariul din categoria VI, calculându-se salariul după categoria IV mai puțin % cu care nu a atins norma.

Art. 20. Conducerea uzinei își ia angajamentul de a introduce la toate lucrările care pot fi normate, retribuirea muncii în acord, ca astfel volumul muncitorilor în acord de la 43,54% cât era în anul 1949 să ajungă la 80% în anul 1950[5].

Art. 21. Conducerea uzinei va propune Ministerului Metalurgiei și Industriei Chimice să rectifice normele învechite care nu mai corespund condițiilor tehnice și de producție aducând acestea la cunoștința Comitetului Sindical. Noile norme de producție precum și tarifele de plată stabilite pentru lucrările în acord trebuise aduse la cunoștința muncitorilor cu trei zile înainte de a fi introduse.

Dacă rectificarea normelor se face datorită propunerii unui muncitor care face o inovație în urma căreia normele se măresc el va beneficia în afara de recompensa stabilită de lege pentru inovație și de diferența de la norma veche la norma nouă pe timp de șase luni.

[...]

CAPITOUL V: Condițiile de trai

Art. 41. Administrația își ia angajamentul să repare și să țină în perfectă stare toate locuințele Uzinelor Phonix, și anume: str. Horea nr. 1; str. Phonix nr. 15; str. Horea 46; str. Horea nr. 31; str. Horea nr. 51; str. 6 martie nr. 12; str. Victoriei nr. 12-14; str. Victoriei 19-21; str. Minerva nr. 3-5; str. Griviței nr. 73[6].

---

[5] Munca în acord sau la bucată se referea la un sistem de remunerare compus din două părți, una fixă și cealaltă în funcție de nivelul productivității fiecărui angajat în parte. Conform Codului muncii din 1950, „Cuantumul retribuției pentru unitatea de acord sau bucata se stabilește împărțind salariul din indicatorul tarifar fixat pe un timp determinat pentru categoria profesională respectivă la norma de muncă fixată pe același interval de timp. [...] Pentru timpul necesar lucrărilor pregătitoare în vederea efectuării muncii în acord, angajații vor fi plătiți cu o retribuție al cărei cuantum se va stabili, pentru fiecare categorie profesională, prin decizie a Consiliului de Miniștri". Sistemul plății în acord era diferit de cel al plății periodice, cunoscut și sub denumirea de muncă în regie. Astfel, plata periodică presupunea că „plata pentru muncă se va face după perioada de timp lucrată, anume cu luna, ziua sau cu ora". Cu alte cuvinte, în vreme ce munca în acord condiționa veniturile salariatului de productivitate și de depășirea normelor de lucru, munca în regie presupunea un venit fix și previzibil. Creșterea ponderii muncii în acord, tocmai într-un moment în care statul român depunea eforturi susținute pentru impulsionarea creșterii economice, este simptomatic pentru un tip de dezvoltare prin recursul la muncă ieftină. Vezi: Codul Muncii din 1950 (Legea nr. 3 din 30 mai 1950), *Buletinul oficial* nr. 50 din 8 iunie 1950, document disponibil la: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/21570. Accesat în 24 iulie 2024.

[6] Este vorba de locuințe individuale cu un singur nivel.

Art. 42. Repartizarea locuințelor din clădirile Uzinelor Phonix se va face de către conducerea Uzinelor în înțelegere cu comitetul sindical conform dispozițiilor legale privind modul de repartizare a spațiului locativ.

[...]

Art. 44. Chiria locuințelor se stabilește de conducerea uzinelor în conformitate cu legile în vigoare privind spațiul locativ.

Art. 45. Întâietate la repartizarea locuințelor care eventual vor deveni libere o au muncitorii, inginerii și funcționarii care au ajuns la o înaltă productivitate a muncii, adică inovatorii, fruntașii în producție etc.

[...]

Art. 47. Îngrijirea medicală a salariaților este asigurată prin: Policlinica Phnonix, care va fi dotată cu personal medical sanitar. În incinta uzinelor va funcționa un post de prim-ajutor și o farmacie.

[...]

Capitolul VI: Cantina și gospodăria auxiliară

Art. 60. Pentru îmbunătățirea și reducerea prețului de cost al alimentelor din cantine, conducerea uzinei înființează și în anul 1950 o gospodărie auxiliară. În realizarea acestui scop grădina uzinei pentru anul 1950 va însămânța: porumb, țelină, ardei, gogoșari, conopidă, vinete, varză, roșii, gulii, fasole verde, ceapă, dovlecei.

Art. 62. Conducerea uzinei își ia angajamentul de a servi prin intermediul cantinei și cină pe seama acelor salariați care vor preda la cantină bonurile respective din cartela lor de alimente, dacă se vor prezenta în acest scop cel puțin 50 de solicitanți.

Administrația se obligă de a deschide cantina în toate schimburile.

Angajații care consumă pe zi numai o singură masă nu vor preda bonurile de alimente.

Art. 63. Colectivul cantinei își ia angajamentul de a păstra curățenia generală de cel mai înalt grad, de a pune la dispoziția salariaților o masă cât mai bună și cu

un preț cât mai redus, ridicând numărul de calorii de la 1500 la 1800 de la 1 mai 1950[7].

---

[7] În România, imediat după încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, în condițiile dificultăților economice și ale inflației scăpate de sub control, autoritățile au dispus înființarea economatelor, respectiv rețele de aprovizionare, administrate de unitățile economice sau de diverse instituții, prin intermediul cărora salariații aveau posibilitatea să achiziționeze alimente și bunuri de strictă necesitate la prețuri accesibile. Ulterior, în 1947, pe fondul agravării situației economice, s-a trecut la raționalizarea alimentelor și a bunurilor de larg consum. Măsura presupunea asigurarea accesului mai multor categorii de populație la o gamă predefinită de produse, care puteau fi achiziționate, în cantități limitate, la prețuri subvenționate de către stat. În măsura posibilităților financiare, populația putea achiziționa cantități suplimentare de mărfuri, la prețuri semnificativ mai mari, fie din comerțul socialist, fie de pe piața liberă, anume de la producătorii agricoli individuali. Tot de pe piața liberă urma să se aprovizioneze și țărănimea, care a rămas în afara sistemului cartelelor. Măsura a fost menținută până în decembrie 1954, însă, pentru unele produse de bază, precum pâinea, cartelele au continuat să fie folosite încă cel puțin un an în paralel cu așa-zisa „alocație de scumpete", respectiv o sumă în bani alocată fiecărui salariat pentru acoperirea diferențelor de preț dintre produsele subvenționate și cele comercializate la liber. Inutil de menționat, implementarea unui astfel de mecanism de distribuție a bunurilor de larg consum nu însemna și că produsele respective aveau să fie disponibile pe rafturile magazinelor din toată țara. De foarte multe ori, autoritățile aprovizionau rețelele comerciale cu produse la prețuri nesubvenționate (inclusiv din gama sortimentelor prevăzute a fi comercializate prin sistemul cartelat) și întâmpinau dificultăți în a le livra pe cele prevăzute pentru acoperirea necesarului de pe cartele. De asemenea, alimentele și bunurile de larg consum nu erau de fiecare dată distribuite în cantități îndestulătoare la nivel de țară; în condițiile lipsei produselor de bază, autoritățile preferau să direcționeze prioritar cantități mai mari de hrană către localitățile importante din punct de vedere economic, precum marile centre de industrie siderurgică, și să întârzie livrările de mărfuri pentru restul populației. Alocarea cantităților de alimente se făcea după criterii cât se poate de clare. Unul dintre principiile de bază ale politicilor lucrative în perioada modernă a constat din a asigura un optim nutrițional angajaților în funcție de tipul de muncă prestat. Oficializat în perioada interbelică, ca urmare a unor studii derulate sub patronajul Ligii Națiunilor, și standardizate în 1941 de către experții americani, acestea priveau implementarea unui sistem care să asigure fiecărui individ necesarul de calorii în funcție de tipul de muncă prestat. Aceste principii au stat la baza raționalizării din perioada celui de-Al Doilea Război Mondial, dar și a celui implementat în anii imediat postbelicii în multe din țările europene puternic afectate de lungii ani de confruntări militare.
Structura zilnică dezirabilă a unei norme de hrană de 5,500 de calorii:

ALIMENTE	CANTITATE	CALORII	PROTEINE	GRĂSIMI	HIDROCARB.
Pâine	0,960	2025	49,9	1,9	444,5
Făină grâu	0,035	110	29	0,3	23,4
Mălai	0,143	480	11,4	3,1	98,9
Paste făinoase	0,055	187	5,7	3,3	39,1
Orez	0,030	103	1,8	0,1	23,1
Zahăr	0,080	320	-	-	62,5
Carne vacă	0,150	222	28,9	10,9	6,6
Untură	0,025	216	-	23,3	-
Ulei	0,045	391	-	41,9	-
Lapte	0,250	162	8,0	8,5	11,7
Unt	0,035	259	0,2	27,6	0,2

[...]

Măsuri igienice

Art. 66. În acest domeniu conducerea uzinei se angajează la următoarele: să înzestreze baia și spălătoarele de la sala de mese cu săpun, precum și ștergare suficiente; să înzestreze cu perii și cu praf de dinți pe toți salariații la locurile toxice; să facă control periodic la fiecare trei luni tuturor salariaților care lucrează în atmosferă plumboasă.

Sursa: SJAN MM, fond Fabrica de acid sulfuric 1522, 1/1950, 1-49.

Brânză de oi	0,050	160	12,6	12,3	
Conserve fructe	0,040	105	0,2	-	25,6
Fasole uscată	0,050	120	9,0	0,2	20,1
Cartofi	0,300	279	4,8	0,6	62,1
Ouă	1 bucată	70	5,4	5,0	9,2
Ceapă	0,050	18	0,4		4,0
Morcovi	0,100	38	0,8	0,2	7,8
Varză	0,123	21	1,0	0,2	3,6
Zarzavat	0,600	104	10,0	1,2	32,4
Fructe	0,100	55	0,3	-	12,7
TOTAL	3,248	5526	148,3	140,6	787,7

Sistemul de rații, implementat la finele anilor 1940, prevedea împărțirea beneficiarilor în mai multe categorii, în funcție de tipul de muncă prestat. Cea mai mare cantitate a alocației zilnice de hrană revenea angajaților din minerit și ai industriei grele, iar cea mai mică porție calorică era destinată copiilor, pensionarilor și persoanelor ce nu aveau o slujbă. În termeni calorici, acestea au variat de la 5.500 de calorii zilnic pentru cei ce prestau munci deosebit de grele, până la 1.600 de calorii pentru copiii mai mici de șapte ani. Între cele două valori minimale și maximale erau incluși angajații pe șase trepte ierarhice: 3000 de calorii pentru funcționari, pază, croitori; 3200 de calorii pentru tapițeri, vopsitori, tipografi; 3500 de calorii pentru tinichigii, mașiniști; 4000 de calorii pentru fierari și zidari; 4500 de calorii pentru muncitori agricultori; 5000 de calorii pentru săpători în piatră și tăietori de lemne. De precizat că valorile indicate în documentul de față nu se referă la aportul caloric zilnic al unui muncitor, ci doar la cel asigurat prin masa la cantina întreprinderii, care ar fi trebuit să suplinească regimul alimentar reglementat de stat. Vezi Mara Mărginean, „Welfare Statistics: Analyzing the Quality of Life in the 1950s Romania", *Studia Universitatis Babeș Bolyai, Seria Historia*, 2015, nr. 2, p. 29-50; Mara Mărginean, „The Value of a Calorie: Food Policies and the Making of Food Standards in the Mid-20th Century Romania", *New Europe College Stefan Odobleja Program Yearbook* (2021-2022), p. 131-159.

2. Raport asupra situației medico-sociale în bazinul minier Baia Mare, cu referire specială la silicoză și silico-tuberculoză redactat de reprezentanții Ministerului Sănătății.

Documentul conține o analiză destul de detaliată a stării de sănătate a forței de muncă din Baia Mare în perioada imediat următoare preluării puterii de către regimul comunist. Documentul este important pentru că cartografiază diverse fațete ale muncii în minerit la momentul schimbării regimului politic, dar și pentru că punctează o serie de probleme legate de navetism, absenteism, alimentație, nivel salarial etc., care aveau să articuleze regimul muncii industriale pe întreaga perioadă socialistă. Documentul este nedatat, dar cel mai probabil a fost redactat în 1950.

(fragmente)

Tovarăși,

Prezint în fața dumneavoastră un scurt raport asupra situației medico-sociale legată de problema tuberculozei, silicozei și silico-tuberculozei la muncitori din bazinul minier Baia Mare[8].

[...]

În introducerea acestui raport ar trebui să fac o paralelă între situația sanitară a minierilor înainte de 23 august 1944 și după această dată, timpul scurt care-mi este rezervat însă, nu-mi permite ca să arăt acest lucru. Cred totuși că este suficient

[8] În a doua jumătate a anilor 1940, reprezentanții Ministerului Sănătății au demarat un amplu program la nivel național în vederea cartografierii stării de sănătate a populației, a identificării zonelor cu incidență crescută a bolilor sociale, precum tuberculoză, febră tifoidă, malarie sau pelagra, și a focarelor de boli profesionale, precum silicoza sau saturnismul. Deși personalul medical a acordat o atenție particulară evoluției morbidității în diverse contexte socio-economie, dovedind într-o măsură mult mai mare decât în perioada interbelică o preocupare pentru înțelegerea cauzelor realităților sanitare și pentru articularea unor programe de prevenție, cercetările sanitare erau totodată o ilustrare a unei abordări pragmatice a muncii. În fapt, creșterea ratei morbidității cu tuberculoză, o afecțiune care în mod tradițional afecta forța de muncă industrial-urbană, risca să pericliteze activitatea fabricilor, care erau printre altele obligate să plătească concedii medicale celor bolnavi. Ancheta derulată la Baia Mare, așadar, era parte a unei intervenții mult mai ample a autorităților. Vezi în acest sens: Mara Mărginean, „Humanitarian Aid for the Children of a European (Semi-)Periphery: The Case of the UNICEF Mission in Romania (1946-1949)", în *Humanitarian and Development Aid during the Cold War*, ed. Luciana M. Jinga, Berlin, Peter Lang, 2025 (în curs de publicare).

dacă afirm că în timp ce înainte de 1944 asistența medicală la exploatările din bazin era cu desăvârșire inexistentă – minele neavând la dispoziție decât o foarte rudimentară trusă de prim-ajutor, iar astăzi, Combinatul dispune de treisprezece dispensare medicale polivalente, bine înzestrate, trei cămine de zid, o creșă, douăzeci de medici și personal sanitar auxiliar îndestulător. De asemenea, trebuie să menționez că rețeaua de bază și de specialitate a Ministerului este de un real folos pentru menținerea sănătății muncitorilor.

Așa cum știți și dumneavoastră, mergând pe linia ridicării industriei noastre socialiste – a unificat prin Ministerul Metalurgiei izolatele industrii extractive și prelucrătoare din regiune într-o singură unitate Combinatul Metalurgiei Neferoase Baia Mare[9]. O parte din unitățile acestui Combinat, în număr de opt, sunt exploatări miniere care execută lucrări în cea mai mare parte sub teren, iar altele, în număr de două, sunt uzine prelucrătoare metalurgice și chimice unde se lucrează la suprafață.

Cele opt mine extrag minereuri de aur, argint, cupru, zinc, plumb, arsen, stibiu etc., iar uzinele prelucrează concentratele minerale mergând până la produsele finite aur, argint, cupru, zinc, și dezvoltă mai ales în domeniul industriei chimice producția acidului sulfuric și a diverșilor derivați.

[...]

Condițiile sanitare la locul de muncă pot fi caracterizate pentru toate exploatările miniere și industriile de suprafață după cum urmează:

a.) În mină, timpul de lucru este de 8 ore în trei schimburi cu câte o pauză de 10-20 de minute pentru masă și odihnă. Schimbul de noapte este mai redus și execută, de obicei, lucrări de întreținere.
b.) Iluminatul, asigurat prin lămpile de acetilenă, este suficient.
c.) Ventilația, în cea mai mare parte naturală, adică asigurată prin puțuri verticale de aerisire, este completată în anumite locuri prin ventilatoare electrice. În timp ce galeriile principale sunt bine aerisite, anumite fronturi

[9] Comasarea s-a realizat în ianuarie 1950. De-a lungul perioadei socialiste, întreprinderea a avut mai multe denumiri: Întreprinderea Metalurgică Chimică «Phonix» Baia Mare (octombrie 1952 – mai 1953), Uzinele Chimice «Gh. Gheorghiu Dej» Baia Mare" (mai-iunie 1953), Uzinele Metalo-Chimice «Gh. Gheorghiu Dej» Baia Mare (iunie 1953-1962), Combinatul Chimico-Metalurgic Baia Mare (1962-1970), Uzina Metalurgică de Metale Neferoase Baia Mare (1970-1973), Întreprinderea Metalurgică de Metale Neferoase Baia Mare (1973-1991). Vezi Nicolae Teremtus, „Baia Mare, în primul deceniu de industrializare socialistă", *Gazeta de Maramureș*, 2023, 23 octombrie, https://www.gazetademaramures.ro/baia-mare-in-primul-deceniu-de-industrializare-socialista-26210. Accesat în 14 iulie 2024.

de muncă sunt deficient ventilate, din care cauză temperatura efectivă se ridică foarte mult (37-40 grade).

d.) Aprovizionarea cu apă potabilă se face prin butoiașe cu robinete de lemn și se distribuie în bidoane metalice.

e.) Locurile de odihnă și mâncare sunt aproape inexistente, muncitorii rămânând în tipul pauzei la locul de muncă și consumând o hrană necorespunzătoare și insuficientă în condiții proaste de igienă.

[...]

Combinatul Metalurgiei Neferoase Baia-Mare are în total 9.299 angajați, dintre care 1.204 fac parte din personalul administrativ și tehnic de conducere, 1.663 sunt muncitori calificați de suprafață, 4.022 sunt muncitori necalificați de suprafață, 1.320 muncitori calificați subterani, 1.090 muncitori necalificați subterani. În total, 1.097 sunt femei și 8.202 sunt bărbați adulți. Printre cei angajați în prezent nu sunt adolescenți și bătrâni.

Condițiile economico-sociale ale muncitorilor variază, după cum este vorba de muncitori industriali, sau de semi-industriali, care pe lângă ocupația de miner au câte o gospodărie agricolă, ce nu le asigură, însă, existența. Această ultimă categorie de muncitori reprezintă aproximativ 60-70% din totalul angajaților[10].

Retribuția mijlocie a lucrătorilor este de 6-7.000 lei lunar[11]. Există însă numeroase familii cu mai mulți membri în producție. Muncitorimea industrială mai ridicată din punct de vedere politic și profesional, având o singură ocupație, formează majoritatea cadrelor calificate și are un standard de viață mai bun.

---

[10] Cu alte cuvinte, chiar și în perioada imediat postbelică, mare parte a forței de muncă din mineritul băimărean provenea din rândul populației rurale din zonele limitrofe orașului. Această realitate era sugestivă pentru un tip de exploatare rudimentar din punct de vedere tehnologic, care se baza preponderent pe forță de muncă necalificată sau slab calificată. Similar altor nuclee industriale din Transilvania acelor ani, precum Hunedoara, Reșița sau Cluj, și dezvoltarea ulterioară a Băii Mari avea să depindă de alocările financiare pe care autoritățile erau dispuse să le facă nu numai pentru modernizare tehnologică, dar și pentru extinderea infrastructurii sociale, respectiv pentru construirea de locuințe pentru forța de muncă, de școli, de unități de asistență medicală etc. În condițiile dificultăților financiare extrem de mari, regimul a dovedit pragmatism în alocarea resurselor. Drept urmare, în cazul orașului Baia Mare, sumele disponibile au fost mai tot timpul insuficiente pentru a acoperi necesarul de investiții în modernizare, această opțiune a factorilor de decizie ilustrând cu prisosință faptul că, în răstimpul primelor decenii postbelice cel puțin, industria metalurgiei neferoase ocupa un loc secundar în arhitectura programului de dezvoltare național.

[11] Aceste cifre reprezintă valorile veniturilor forței de muncă înainte de cea de-a doua reformă monetară din 1952. La momentul respectiv, economia era însă puternic afectată de anii războiului, astfel că inflația rămânea la valori extrem de ridicate, în vreme ce puterea de cumpărare era limitată.

Muncitorimea semi-industrială, care oscilează între industrie și agricultură, nu se specializează profesional, lipsește nemotivat timp îndelungat de la lucru și de aceea are un câștig mai redus și un standard de viață mai coborât. Dacă la această situație adăugăm și faptul că cei mai mulți dintre muncitorii semi-industriali au gospodăriile în alte localități de unde sunt obligați sau să străbată pe jos zilnic distanțe uneori de 10-15 km., sau să rămână timp îndelungat departe de familiile lor în condiții de igienă și alimentație cu totul necorespunzătoare, înțelegem ușor de ce situația economico-socială a acestora este inferioară celei a minerilor de profesie[12].

[...]

Au fost construite locuințe muncitorești familiare pe lângă cele mai multe exploatări și 8 cazărmi noi. Toate acestea împreună cu casele particulare ale minerilor ce locuiesc în oraș sunt igienice și situate la distanță potrivită. Cazărmile vechi și locuințele din mediul rural dimpotrivă sunt insalubre și nespațioase, deseori locuind în aceeași cameră 8-10 persoane[13].

---

[12] Cazul nu era singular pentru Baia Mare. Într-o măsură mult mai mare la finalul anilor 1940 și în răstimpul deceniului următor și ceva mai rar după 1960, mare parte a forței de muncă din fabricile aflate în plină dezvoltare prefera să se angajeze toamna și să-și părăsească locul de muncă în industrie în primăvara următoare, când se întorcea în localitățile de baștină pentru a munci în agricultură. Deși o astfel de practică avea numeroase implicații negative pentru buna funcționare a unităților economice, de cele mai multe ori directorii se declarau incapabili să stabilizeze forța de muncă. Pe de o parte, cea mai mare parte a industriilor în plină dezvoltare în acei ani aveau nevoie de forță de muncă într-o măsură mult mai mare decât s-ar fi putut recruta pe canalele obișnuite ale oficiilor brațelor de muncă. Numeroase surse de arhivă existente în diverse locații din țară menționează faptul că, adeseori, conducerile întreprinderilor intrau în competiție unele cu altele pentru atragerea potențialilor salariați. Drept urmare, aceste mobilități sezoniere trebuie privite ca o expresie a unor concesii pe care angajatorii le făceau angajaților în schimbul muncii în condiții extrem de grele și pe salarii adeseori insuficiente. Pe de altă parte, mobilitatea sezonieră asigura întreprinderilor și un debușeu atâta timp cât, în acei ani, numărul salariaților creștea într-un ritm mult mai mare decât spațiul locativ de pe lângă marile industrii. În lipsa spațiilor locative adecvate pentru cazarea forței de muncă provenind din afara localităților, conducerile întreprinderilor aveau puține argumente pentru a-și convinge pe muncitori să se stabilească definitiv în localitate și să-și aducă și familiile cu ei. Vezi Mara Mărginean, *Ferestre spre furnalul roșu: Urbanism și cotidian în Hunedoara și Călan, 1945-1968*, Iași, Polirom, 2015.

[13] La finele celui de-Al Doilea Război Mondial, autoritățile au instituit așa-zisa normă sanitară – respectiv necesitatea de a se asigura fiecărui locuitor un minim de 8 mp locuibili. Anchete sociale derulate la finele anilor 1940 și începutul anilor 1950 au arătat faptul că, în multe localități din țară, populația abia dacă reușea să beneficieze de 4 mp locuibili. Vezi SANIC, CC al PCR, Secția Cancelarie, 3/1949, 2-12; CC al PCR, Secția Administrativ Politică, 85/1950, 1-2; fond Consiliul de Miniștri-Stenograme, 1/1952, 59-60. Spațiul de opt metri pătrați se referea la „norma sanitară", care era diferită de norma locativă. Aceasta din urmă putea să fie mai mare și era stabilită individual de fiecare comitet executiv al sfaturilor populare în funcție de condițiile sanitare locale. „Decret pentru normarea, repartizarea și folosirea suprafeței locative și reglementarea raporturilor dintre proprietari și chiriași", *Buletinul Oficial al Republicii Populare Române* (5 aprilie 1952).

Locuințe colective construite în Baia Mare în anii 1950

Sursa: foto Mara Mărginean (octombrie 2022).

Pentru transportul muncitorilor ce locuiesc la distanță au fost puse la dispoziție camioane speciale de transport. S-au organizat cantine, la care ia masa 20% din numărul muncitorilor. Din aceștia, 3% mănâncă la cantine dietetice. Hrana este suficientă, având un conținut de 2.800-3.200 de calorii. Muncitorilor expuși la saturnism li se dă în plus zilnic ½-1 litru de lapte sau 100-200 grame slănină. Alimentația celor care iau masa la domiciliu în schimb este foarte proastă necompensând nici pe departe cheltuielile energetice[14].

[...]

În industriile prelucrătoare, la uzinele Phonix și Ferneziu s-au instalat dispozitive de protecție la toate polizoarele, strungurile și motoarele cu transmisie, s-au distribuit salopete impregnate, haine de lână, de asbest, mănuși de cauciuc, ochelari fumurii, măști, etc., precum și alimente antidot. Aceste întreprinderi posedă însă numai 50% din echipamentul de protecție necesar.

Dintre bolile cu răspândire în masă, cea mai răspândită în sânul populației muncitorești este tuberculoza urmată de sifilis și alcoolism. În privința alcoolismului este greu să aducem date precise, întrucât atât statisticile cât și părerile medicilor de întreprindere sunt contradictorii. După unii, procentul de alcoolici ar fi de 4%, iar după alții de 30%. Din cele observate de noi, credem că dacă într-adevăr consumul de alcool este mare în regiune, alcoolismul veritabil nu poate depăși 7-8%.

Sursa: Arhiva Ministerului Sănătății, fond Igienă și sănătate publică, 421/1950, p. 1-11.

[14] Cel mai probabil, alimentația necorespunzătoare la domiciliu a forței de muncă era cauzată de faptul că mulți dintre angajați își împărțeau alocația de hrană cu ceilalți membri ai familiei, precum soții sau copii, pentru care autoritățile prevăzuseră prin sistemul aprovizionării prin cartele cantități mult mai mici de hrană sau chiar deloc.

3. Raport diplomatic al atașatului pe agricultură al Statelor Unite în România în urma vizitei în regiunea Maramureș în 1961

Respectând tipicul documentelor realizate de membrii corpului diplomatic, raportul oferă informații de primă-mână referitoare la realitățile economice și sociale ale regiunii, precum și la gradul de dezvoltare a acesteia comparativ cu restul țării. Tipul acesta de sursă este, deopotrivă, important și pentru că poate contura o perspectivă asupra realităților locale alternativă în raport cu aceea oferită de autoritățile regimului de la București pe diverse canale oficiale.

(fragmente)

Foreign Service Dispatch

American Legation Bucharest, November 29, 1961

Subject: Trip to Maramureș Region

With the unexpected cooperation of the RPR Ministry of Foreign Affairs, which had been requested only to arrange visits to a factory producing consumer goods and, if possible, a collective farm, FSR Albert H. Kline and the reporting officer were given a guided tour of the city of Baia Mare in Maramureș Region and were taken through two factories and a collective farm in Satu Mare raion during two days of a field trip to northern Transylvania from November 13 to 16. Mr. Iuliu Ghișa, a 39-year-old functionary identified as the „secretary in charge of industry" for Maramureș Region, escorted the Legation officers and was as helpful as his instructions permitted him to be. On their way to Baia Mare, the Legation officers stayed overnight in Cluj, where they spent the evening with the American exchange student Keith Hitchins, who is engaged in historical research at Babeș-Bolyai University.

The region of Maramureș has progressed considerably during the past several years. It is nevertheless relatively backward in agricultural production and rate of collectivization and appears to have little industry of any consequence. Like

the other regions of the country, however, it is carrying out a grandiose program of economic development and can boast some accomplishment in housing construction, road building, electrification and social welfare.

[...]

Tucked away in the northwestern corner of the country along the Hungarian and Soviet (Ukrainian SSR) borders, the Maramureș Region is a mountains province with an area of 10.500 kilometers (unchanged following the territorial redivision of the country in December 1960)[15] and a population of approximately 800.000 in which, according to Ghișa, the Romanian – Hungarian ratio is roughly four to one.[16] The smallest of the RPR's sixteen regions, it is also one of the most backward, although it is reputed to be rich in mineral resources. Agriculture represents by far the largest source of income with apples, grapes and other fruits and vegetables still more important as revenue-producers than grain crops. Most of the agricultural produce is exported. There are approximately 55 private automobiles and 20.000 motorcycles in the region. Following a recent surge of road building, the local regime now boasts about 150 kilometers of 'modernized' (presumably paved) roads (*Scânteia*, November 17). Not counting 80 kilometers of paved road from Baia Mare to Satu Mare and the 30-40 kilometer stretch of Route 1C from the southern boundary of the region of Baia Mare, the rest of the region presumably has about 20 miles of improved roads. Since there is little evidence that the Maramureș Region is slated to play a significant role in national economic development, there may be no need for a large-scale program of highway construction. Despite its proximity to Hungary and the USSR, there are no border-crossing points into either, and foreign tourists are quite rare in the region as a whole[17].

---

[15] În 1950, prin „Legea nr. 5 din 7 septembrie 1950 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului Republicii Populare Române", vechiul sistem de organizare a teritoriului valabil până atunci, constând din 58 de județe, 424 plăși și 6.276 de comune rurale și urbane, a fost înlocuit cu unul de inspirație sovietică. Acesta din urmă prevedea reorganizarea teritoriului național în 28 de regiuni, 177 de raioane, 148 de orașe și 4.052 de comune. Ulterior, în 1952, 1956 și 1960, autoritățile au făcut o serie de modificări, de regulă prin reducerea numărului de regiuni sau prin redistribuiri teritoriale între orașe și comunele limitrofe. În 1968, s-a revenit la organizarea pe județe.

[16] Conform datelor Recensământului din 1956, în regiunea Maramureș ar fi trăit 469.499 români și 198.093 maghiari dintr-un total de 712.567 persoane.

[17] Delegatul Departamentului de Stat

Sursa: United States National Archives, Washington DC, RG 166 (Records of the Foreign Agricultural Service) – Narrative Reports (1955-1961), Box 718 (Romania) (NND 947020).

Legația Americană București, 29 noiembrie 1961
Subiect: Excursie în Regiunea Maramureș
Cu cooperarea neașteptată a Ministerului Afacerilor Externe al RPR, căruia i se solicitase doar să organizeze vizite la o fabrică de bunuri de larg consum și, dacă era posibil, la o fermă colectivă, FSR Albert H. Kline și raportorul au beneficiat de un tur ghidat al orașului Baia Mare din Regiunea Maramureș și au fost conduși prin două fabrici și o fermă colectivă din raionul Satu Mare pe parcursul a două zile ale unei excursii în nordul Transilvaniei, între 13 și 16 noiembrie. Domnul Iuliu Ghișa, un funcționar în vârstă de 39 de ani, identificat drept „secretarul responsabil cu industria" pentru Regiunea Maramureș, i-a însoțit pe ofițerii Legației și a fost cât de amabil i-au permis instrucțiunile. În drum spre Baia Mare, ofițerii Legației au rămas peste noapte la Cluj, unde au petrecut seara cu studentul american Keith Hitchins, care este implicat în cercetare istorică la Universitatea Babeș-Bolyai. Regiunea Maramureș a progresat considerabil în ultimii ani. Cu toate acestea, este relativ înapoiată în ceea ce privește producția agricolă și rata de colectivizare și pare să aibă puțină industrie de vreo importanță deosebită. La fel ca celelalte regiuni ale țării, însă, desfășoară un program grandios de dezvoltare economică și se poate mândri cu unele realizări în construcția de locuințe, drumuri, electrificare și asistență socială.
Localizată în colțul de nord-vest al țării, de-a lungul granițelor dintre Ungaria și URSS (RSS Ucraineană), Regiunea Maramureș este o provincie montană, cu o suprafață de 10.500 de kilometri (neschimbată după redivizarea teritorială a țării din decembrie 1960) și cu o populație de aproximativ 800.000 de locuitori, în care, potrivit lui Ghișa, raportul româno-maghiar este de aproximativ patru la unu. Fiind cea mai mică dintre cele șaisprezece regiuni ale RPR, este și una dintre cele mai înapoiate, deși este cunoscută pentru bogata sa rezervă de resurse minerale. Agricultura reprezintă de departe cea mai mare sursă de venit, merele, strugurii și alte fructe și legume fiind încă mai importante ca surse de venituri decât culturile de cereale. Cea mai mare parte a produselor agricole este exportată. Există aproximativ 55 de automobile private și 20.000 de motociclete în regiune. În urma unei creșteri recente a construcției de drumuri, regimul local se mândrește acum cu aproximativ 150 de kilometri de drumuri „modernizate" (probabil asfaltate) (Scânteia, 17 noiembrie). Fără a lua în considerare 80 de kilometri de drum asfaltat de la Baia Mare la Satu Mare și porțiunea de 30-40 de kilometri a Rutei 1C de la limita sudică a regiunii Baia Mare, restul regiunii are probabil aproximativ 20 de mile de drumuri îmbunătățite. Întrucât există puține dovezi că Regiunea Maramureș este destinată să joace un rol semnificativ în dezvoltarea economică națională, este posibil să nu fie nevoie de un program la scară largă de construcție de șosele. În ciuda proximității sale față de Ungaria și URSS, nu există puncte de trecere a frontierei în niciuna dintre acestea, iar turiștii străini sunt destul de rari în regiune. (traducere de Mara Mărginean).

PIAȚA VICTORIEI DIN BAIA MARE

Autori:
Sistematizare, arh. Sena Farb
ISCAS.
Blocuri de locuințe și magazine, arhitecții Dinu Gheorghiu, I. Mărășanu, Ion Popescu
D.S.A.P.C. — Maramureș și Serviciul de proiectare al M.A.I.
Hotel, arh. Cristian Popescu
D.S.A.P.C. — Maramureș

1 | 4
2
3 | 5

1 — Piața Victoriei — Vedere spre hotel și blocurile de locuințe
2 — Sistematizarea pieței Victoriei — Machetă
3 — Bloc de locuințe cu magazine la parter Vedere. Frontul de nord
4 — Blocuri de locuințe în piața Victoriei Vedere. Frontul de nord
5 — Vedere spre blocui de locuințe cu magazine la parter. Frontul de nord

Sursa: *Arhitectura RPR* X (75) 2 (1962), p. 92.

4. Informare privind reglementările fiscalității aplicate forței de muncă începând cu anul 1966

Aplicat la nivel național, acest pachet legislativ includea deopotrivă o serie de prevederi privitoare la fiscalitatea diferențiată în funcție de venituri și la acordarea unor facilități pentru angajații cu familii numeroase. În condițiile numeroaselor modificări aduse în regimul muncii la finele anilor 1960, pentru a se asigura informarea angajaților în ceea ce privește drepturile și obligațiile lor fiscale, s-a dispus redactarea unor note de informare care să fie circulate la nivelul întreprinderilor. Documentul de mai jos conține o serie de fragmente dintr-un astfel de document pus la dispoziția forței de muncă din Combinatul de Cupru din Baia Mare.

(fragmente)

Întrucât se constată că marea majoritate a angajaților noștri nu sunt la curent cu dispozițiile în vigoare privind problemele specificate mai jos, fapt care creează confuzii, interpretări nereușite, reclamații etc., consemnăm următoarele precizări care vor fi aduse la cunoștința tuturor angajaților de la toate locurile de muncă.

I. Cu privire la impozitarea salariului:

Veniturile din salarii și din alte forme de retribuire a muncitorilor și a personalului tehnic-administrativ se impun cu cotele prevăzute în tabelele de la art. 1 din HCM nr. 545 din 30 aprilie 1970[18]. Pe baza acestor tabele, Ministerul Finanțelor a întocmit calculatoare de impozit pentru veniturile respective, care se aplică în toate unitățile de stat de pe întreg teritoriul RSR.

Câștigurile din salarii de până la 850 de lei lunar obținute la locul permanent de muncă se scutește de impozit. În cazul când venitul de la locul permanent de muncă este sub 850 lei, însă, salariatul realizează și venituri de la un loc secundar

[18] Act legislativ al Consiliului de Miniștri care a reglementat recalcularea impozitelor pentru venituri de peste 1700 de lei în funcție de cote progresive. Vezi „Hotărâre nr. 545 din 30 aprilie 1970 privind reglementarea unor impozite pe veniturile populației", *Buletinul oficial* nr. 1 din 1 ianuarie 1971, document disponibil la: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/21360. Accesat în 14 iulie 2024.

de muncă, scutire de impozit nu se aplică, dacă totalul veniturilor astfel obținute depășește 850 lei[19].

[19] Pentru o perspectivă de lungă durată a evoluției salariului mediu în România în perioada socialistă vezi seria de date realizată de Institutul National de Statistică București:

Anul	Câștigul salarial mediu brut	Câștigul salarial mediu net
1938	168	...*)
1947	261	...
1948	293	...
1949	335	...
1950	366	337
1951	397	365
1952	403	370
1953	447	410
1954	487	456
1955	536	499
1956	593	549
1957	671	619
1958	747	684
1959	784	726
1960	854	802
1961	898	833
1962	947	880
1963	1005	932
1964	1046	965
1965	1115	1028
1966	1179	1083
1967	1210	1107
1968	1248	1139
1969	1297	1180
1970	1434	1289
1971	1471	1318
1972	1498	1339
1973	1563	1391
1974	1663	1471
1975	1813	1595
1976	1964	1712
1977	2102	1818
1978	2344	2011
1979	2457	2108
1980	2602	2238
1981	2721	2340
1982	2936	2525
1983	3024	2601
1984	3224	2773
1985	3285	2827
1986	3317	2855

În câștigul lunar impozabil se cuprind toate veniturile cu caracter de salarii realizate de muncitorii și personalul T.A., și anume: salariile de orice fel sporurile de vechime îndemnizațiile de conducere pentru toate funcțiile, gratificațiile și primele de orice fel, plățile din fondul asigurărilor sociale – în caz de incapacitate temporară de muncă (boală), sumele plătite pentru concediul nefolosit, orice alte sume primite de angajați ca plată a muncii. În acest sens intră în câștigul impozabil lunar sporurile de salariu acordate pentru muncă în condiții speciale precum și premiile de orice fel, indiferent că acordarea lor se face periodic sau ocazional, ca drept cert sau la apreciere.

Pentru veniturile obținute de angajații permanenți, impozitul se calculează asupra câștigului realizat de la locul principal de muncă cumulat cu veniturile obținute de la locurile secundare de muncă. Câștigurile obținute de la locurile secundare de muncă se impun inițial separat, de către plătitorii lor, iar ulterior pe baza declarațiilor depuse de salariați la locul permanent de muncă aceste câștiguri se acumulează cu veniturile din salariu obținute în luna următoare la locul permanent de muncă, calculându-se impozitul asupra câștigului cumulat și scăzându-se impozitul reținut la locurile secundare de muncă.

Declarațiile cu privire la veniturile din salarii realizate de la locurile secundare de muncă se depun lunar la locul permanent de muncă.

[...]

Nedepunerea declarațiilor de mai sus constituie contravenție la normele legale privind disciplina financiară și se sancționează cu amendă între 50 și 300 lei conform HCM nr. 68/1970.

Veniturile din salarii obținute de la locul permanent de muncă se impun în toate cazurile cumulate în luna în care sunt realizate, indiferent că provin din activitatea de bază sau din activitățile suplimentare prestate în afara programului. Se impun prin cumulare cu veniturile realizate în luna pentru care se plătesc și nu în luna în care au fost realizate următoarele venituri: salarii și

1987	3337	2872
1988	3422	2946
1989	3538	3063

Sursa: Institutul Național de Statistică, https://insse.ro/cms/ro/content/c%C3%A2%C8%99tiguri-salariale-din-1938-serie-anual%C4%83-0. Accesat în 24 iulie 2024.

diferențele salariale plătite pe trecut, ajutoarele pentru incapacitate temporară de muncă și indemnizațiile pentru concediul de odihnă.

Prin excepție, gratificațiile și beneficiile anuale se impun prin cumulare cu câștigul lunii precedente în care se plătesc, iar impozitul se reține din gratificații. Spre exemplu, gratificațiile pentru anul precedent se plătesc în luna februarie. Astfel, gratificațiile se cumulează, în valoarea impunerii, cu veniturile din salarii realizate în luna ianuarie, iar aspra sume totale se calculează impozitul corespunzător. Scăzând din acest impozit pe cel reținut la veniturile pe luna ianuarie, rezultă impozitul aferent gratificației, care se reține cu plata acestuia.

Sumele reținute din salariul tarifar pentru a fi plătite ulterior, după constatarea îndeplinirii integrale a indicatorilor respectivi de plan (plan producție, beneficii, export etc.), se impun prin cumularea cu salariul lunii în care se plătesc.

[...]

Impozitul pe salarii se reduce după cum urmează:

a.) cu 50% pentru salariații distinși prin decrete emise până la 30 iunie 1968 inclusiv, cu ordine ale RSR (sau RPR), precum și pentru salariații distinși prin decrete emise după 1 iulie 1968, cu ordine ale RSR clasa I-a.
Cu următoarele cote pentru cei distinși după data de 1 iulie 1968 cu ordine de alte clase:
- cu 40% pentru cei distinși cu ordine ale RSR clasa a II-a
- cu 30% pentru cei distinși cu ordine ale RSR clasa a III-a
- cu 25% pentru cei distinși cu ordine ale RSR clasa a IV-a
- cu 20% pentru cei distinși cu ordine ale RSR clasa a V-a

b.) cu 30% pentru salariații care au în întreținere mai mult de 3 persoane (cel puțin 4 persoane) și care au un salariu tarifar brut de până la 2500 lei lunar.

Persoanele în întreținere, pentru care se acordă reducerea impozitului de 30%, sunt acelea care trăiesc exclusiv din mijloacele salariatului și care, indiferent că sunt sau nu rude cu acesta nu au nici un fel de venit propriu. Persoanele străine se consideră în întreținerea salariatului numai dacă locuiesc împreună cu acestea.

În numărul persoanelor în întreținere nu se socotește și salariatul respectiv. Persoanele care primesc burse, pensii sau sunt în întreținerea statului (inclusiv cei care își satisfac serviciu militar) nu se includ în numărul celor considerate în

întreținerea salariatului. De asemenea, nu sunt considerate persoane în întreținerea salariatului membrii și pensionarii CAP[20] indiferent de faptul că lucrează sau nu în cadrul acestora. Se consideră a fi în întreținerea salariatului și persoanele care fac parte dintr-o gospodărie agricolă individuală ce realizează, din cultivarea terenurilor, venituri impozabile ce nu sunt mai mari de 600 lei anual, pe gospodărie.

Reducere cu 30% se acordă numai pentru impozitul aferent venitului realizat la locul permanent de muncă pe baza unei declarații date pe proprie răspundere la începutul fiecărui an.

[...]

Majorarea impozitului pe veniturile persoanelor fără copii

În conformitate cu Decretul nr. 1086/31 decembrie 1966 persoanele fizice, bărbați și femei, indiferent dacă sunt sau nu căsătorite, începând de la vârsta de 25 de ani împliniți, dacă nu au copii rezultați din căsătorie, din afara căsătoriei sau înfiați, sunt supuse impozitului majorat în funcție de veniturile impozabile realizate[21].

[...]

Impozitul lunar de plasă se determină pentru salariații fără copiii prin adăugarea la impozitul respectiv a sumei ce rezultă din aplicarea asupra acestui impozit a cotei de 10% pentru cei cu venituri lunare impozabile între 801 și 2000 lei și a cotei de 20% pentru cei cu venituri lunare impozabile de peste 2000 lei.

În cazul persoanelor căsătorite, fără copii, care realizează fiecare în parte venituri impozabile mai mari de 800 lei lunar, respectiv mai mari de 9600 lei anual, impozitul majorat se datorează individual.

---

[20] Pensiile țăranilor cooperatori au fost introduse abia în 1966 prin „Decretul nr. 535 din 23 iunie 1966 privind dreptul la pensie al membrilor cooperativelor agricole de producție al Consiliului de Stat", *Buletinul oficial* nr. 38 din 24 iunie 1966, document disponibil la: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/45856. Accesat în 24 iulie 2024.

[21] Decizie luată la scurt timp după adoptarea decretului 770 din 1966, care limita drastic accesul femeilor la avort sau la mijloace de contracepție. Vezi în acest sens: Corina Doboș (Pălășan), Luciana M. Jinga, Florin S. Soare, *Politica pronatalistă a regimului Ceaușescu*, vol. I: *O perspectivă comparativă*, Iași, Polirom, 2010; Cristina Roman, Luciana M. Jinga, Florin S. Soare, Corina Doboș (Pălășan), *Politica pronatalistă a regimului Ceaușescu*, vol. II: *Instituții și practici*, Iași, Polirom, 2011.

[...]

La exonerarea de plată a impozitului majorat se iau în considerare numai copiii care s-au născut vii. Dovada acestei situații se face, în toate cazurile, prin certificatele de naștere ale copiilor. Sunt exceptate de la plata impozitului majorat și persoanele care nu au copii însă întrețin copii care le-au fost încredințați pentru întreținere și educare în condițiile prevăzute prin lege și numai pentru timpul cât copiii în cauză sunt în întreținerea efectivă a acestor persoane[22].

Cu privire la alocația de stat pentru copii

Alocația de stat pentru copii este reglementată de Decretul 285/1960 și instrucțiunile nr. 1515/1966 (pentru completarea decretului de mai sus așa cum a fost modificat prin Decretul nr. 422/1964) și Decretului nr. 150/1969 în completare.

Angajații unității noastre beneficiază de alocația de stat pentru copii în cuantumul lunar menționat mai jos:

- Câte 130 de lei de copil pentru salariații al căror salar tarifar de încadrare nu depășește 1300 lei lunar
- Câte 100 lei de copil lunar pentru salariații al căror salariu tarifar de încadrare este ai mare de 1300 lei lunar

Cuantumul alocației se stabilește în funcție de salariile tarifare arătate mai sus indiferent că acestea au fost cuantificate prin introducerea noului sistem îmbunătățit de salarizare.

În raport cu numărul copiilor alocația se acordă ținând seama de următoarele plafoane de salarii tarifare:

- Până la 2000 lei lunar pentru toți copiii
- Între 2001 și 2500 lei lunar începând de la al doilea copil
- Între 2501 și 3000 lei lunar începând de la al treilea copil
- Între 3001 și 3500 lei lunar începând de la al patrulea copil
- Peste 3500 lei lunar nu se acordă alocație

[22] Nu se prevăd scutiri de la plata majorată a impozitului pentru persoanele care din motive medicale nu pot să aibă copii.

[...]

Prin excepție, pentru muncitori precum și pentru maiștri, alocația se acordă pentru toți copiii, indiferent de cuantumul salariului tarifar[23].

[...]

În cazul când în aceea lună angajatul absentează nemotivat și are și învoiri fără plată, alocația se acordă dacă zilele absentate nemotivat adunate cu cele absentate ca urmare a unei învoiri fără plată aprobată de conducerea unității, nu depășește limita de trei zile. Dacă limita de trei zile lucrătoare este depășită, alocația pe luna respectivă nu se acordă pentru nici un copil. Orele învoite fără plată sau absentate nemotivat în cadrul unei luni calendaristice se adună și dacă totalul depășește 24 de ore (adică trei zile lucrătoare) se pierde dreptul la alocației pe luna respectivă[24].

Sursa: SJAN MM, fond Fabrica de acid sulfuric Phonix – Acte generale, 23/1971, 44-51.

[23] Copiii țăranilor cooperatori au fost incluși în sistemul alocațiilor de stat abia în 1977. Vezi „Decret nr. 246 din 28 iulie 1977 privind alocația de stat pentru copii al Consiliului de Stat", *Buletinul oficial* nr. 79 din 1 august 1977, document disponibil la: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/46434. Accesat în 24 iulie 2024.

[24] Reglementările trebuie puse în legătură cu experimentarea noului sistem de salarizare, pe de o parte, și, pe de altă parte, cu fluctuația tot mai mare a forței de muncă din întreprinderi.

5. Încadrarea, calificarea și salarizarea forței de muncă din industriile din județ

Proces-verbal nr. 63 din 25 octombrie 1971, în ședința ordinară a biroului Comitetului Județean Maramureș al PCR, referitor la încadrarea, calificarea și salarizarea forței de muncă din industriile din județ, în contextul modificărilor aduse sistemului de salarizare la finele anilor 1960 și începutul anilor 1970, face o trecere în revistă a implicațiilor în plan local ale acestor măsuri adoptate la nivel național și creionează un spațiu ceva mai amplu de discuție despre statutul forței de muncă industriale în condițiile unor valori în creștere ale mobilității salariaților.

(fragmente)

Tov. Ardelean Mihai, Direcția Județeană de Statistică: Eu doresc să mai prezint câteva cifre, pe baza cărora s-a făcut informarea, care sunt rezultatul unei înregistrări care s-a făcut în luna aprilie, pentru luna martie, și această înregistrare a cuprins situația în unități din economie în general, cu excepția activității salariaților din organizațiile obștești, a cadrelor militare și asimilații acestora, inclusiv salariații din Departamentul cultelor.

Lucrarea a cuprins repartizarea salariaților pe grupe de salarii, numărul și structura salariaților angajați pentru prima dată, și altele. Sigur că cunoașterea rezultatelor finale, care pentru județul Maramureș au fost depuse de către noi la Comisia economică, au dat și or da posibilitatea pentru a lua măsuri. Sub aspect organizatoric și metodologic, lucrarea a fost coordonate de către Direcția Județeană de Statistică în cadrul județului și s-a referit la câteva acțiuni premergătoare, instruirea unităților, primirea acestui material, verificarea lui și depunerea la organele centrale. Aceasta s-a făcut într-un termen destul de scurt, cu calculatoare electronice. Pentru a garanta calitatea datelor, noi ne-am organizat destul de minuțios, pentru că am reușit să cuprindem în supraveghere pe teren toate unitățile economice din județ,

cu un număr destul de mare de salariați. Adică, am vrut să avem garanția că datele să fie în concordanță cu realitatea[25].

În material am făcut câteva comparații cu luna iunie 1970, acesta pe considerentul că o înregistrare similară s-a făcut și atunci. Aș dori să mă refer la câteva lucruri din material. În legătură cu schimbările în structura salariaților, apar câteva elemente pozitive din comparația celor două date, în sensul că crește ponderea inginerilor, economiștilor, profesorilor, medicilor. Însă din acest punct de vedere se manifestă și o tendință negativă, în sensul că crește numărul de cadre care nu prestează o muncă cu caracter productiv. Aceasta se referă la personalul de pază, de control, economiști etc. Alt aspect este participarea la muncă pentru întreaga perioadă. Aș vrea să scot în evidență faptul că din numărul de 106.000 salariați existenți, aproape 16.000 au lucrat mai puțin de 24 zile lucrătoare. Sigur, acest lucru cu toate efectele negative asupra productivității muncii și asupra câștigului mediu. Această neparticipare are la bază o serie de factori și fenomenul se manifestă cu precădere în industria minieră, forestieră și construcții. De exemplu, în 1970 în industria minieră au fost circa 9.000 de angajări la categoria de personal muncitoresc, în care timp au părăsit locul de muncă circa 7.000 de muncitori[26]. În industria forestieră s-au făcut 5.500 de

---

[25] Referire la „Recensământul muncitorilor și a personalului tehnico-administrativ din economia națională", derulat în septembrie 1968 de Direcția Centrală de Statistică în colaborare cu Comitetul de Stat al Planificării, Ministerul Muncii și Comitetul de Stat pentru Probleme de Organizare și Salarizare, care a vizat cartografierea relațiilor de muncă din România. S-a urmărit agregarea unor serii statistice cât mai detaliate privind structura și dinamica forței de muncă, nivelul de salarizare, implicarea muncitorilor în procesele decizionale ale întreprinderilor sau gradul de satisfacție a angajaților. Chestionarele au fost aplicate într-un număr de întreprinderi eșantionate după principiul reprezentativității naționale. Demersul a fost important din cel puțin două puncte de vedere. Pe de o parte, a reprezentat una din primele campanii de cercetare statistică la nivel național după reorganizarea administrativ-teritorială din 1968, când s-au înființat, printre altele, și direcțiile județene de statistică. Pe de altă parte, a adus în prim-planul factorilor de decizie un amplu corpus documentar referitor la dinamicile sociale la nivelul întreprinderilor, vizând în special numeroasele dificultăți cu care se confruntau tinerii muncitori la momentul primei angajări, precum și instabilitatea crescândă a forței de muncă calificate în multe din întreprinderile cu tradiție din România. Pentru o discuție referitoare la contextul și mizele recensământului forței de muncă la nivel național, vezi: Mara Mărginean, „Mediating Knowledge in a European (Semi)Periphery: Youth, Labor, and Urban Research in the 1970s Romania", în *Mediating Deindustrialization: Knowledge Production, Heritage-making, and the Transformation of Industrial Cities (in Postwar Europe)*, ed. Christoph Brüll, Sebastian Haumann, Stefan Krebs and Jens van de Maele, London, Routledge, 2025 (în curs de publicare).

[26] Fluctuația forței de muncă a reprezentat una din problemele-cheie ale industriei românești în perioada anilor 1970. Vezi, în acest sens, Honorina Cazacu, Ioan Mărginean, Ion Glodeanu, „Fluctuația forței de muncă în întreprinderile unei centrale industriale", *Viitorul Social*, V, 1976, nr. 2, p. 310-320.

angajări, în care timp au plecat 6.000 de muncitori. În construcții s-au angajat 1.900 de muncitori și au plecat 1.500. Legat de această fluctuație, din cei 16.000 de salariați care au plecat, aproape toți au salariul tarifar sub 1.100 lei. Deci, aceasta este una din cauze, câștigul mic realizat[27].

Neparticiparea la muncă se manifestă prin fluctuație și exces de concedii medicale, inclusiv alte aspecte, învoiri sau absențe. În legătură cu retribuirea muncii, în județ mai avem circa 2.000 de salariați care câștigă sub 800 lei. În același timp avem câteva cazuri cu câștiguri exagerate. Mă gândesc că unele norme nu sunt corect aplicate. În legătură cu retribuirea muncii, ca urmare a

[27] Experimentarea noului sistem de salarizare la finele anilor 1960 și începutul anilor 1970 reprezintă reacția autorităților față de depășirile tot mai frecvente ale normelor de producție. Așa cum am precizat mai sus, valoarea câștigului salarial al muncitorilor depindea de nivelul de specializare, de vechime şi experienţă şi de gradul de îndeplinire a normelor de producție. Venitul consta dintr-o parte fixă, reprezentând salariul de încadrare, și o parte variabilă, în funcție de gradul de îndeplinire a normelor de serviciu. Normele erau stabilite pe criterii așa-zis științifice, în funcție de nivelul de tehnologizare al fiecărei întreprinderi în parte. Acest procedeu viza să asigure o retribuție echitabilă tuturor angajaților în funcție de efortul individual al fiecăruia. Însă, în condițiile în care autoritățile țineau componenta fixă a veniturilor – așa-zisul salariu de încadrare – la niveluri extrem de scăzute, exista pericolul acumulării unor tensiuni și nemulțumiri în rândul angajaților. Drept urmare, printre conducerile întreprinderilor românești s-a răspândit destul de repede practica de a se ține normele de producție cât mai jos cu putință, astfel încât forța de muncă să poată să-și suplimenteze veniturile până la valori cât de cât rezonabile. Această tactică avea justificări cât se poate de pragmatice. Mai precis, pe fondul dificultăților atragerii mâinii de lucru necesare și a fluctuației tot mai mari a salariaților, nivelul veniturilor a devenit o componentă-cheie în negocierile dintre directorii de fabrică și potențialii salariați; în fapt, a devenit destul de repede evident că buna funcționare a întreprinderilor depindea de fidelizarea mâinii de lucru. Problema a fost, însă, că, din când în când, se ajungea ca normele să fie depășite cu până la 150%, ceea ce punea presiune pe bugetele de salarizare ale întreprinderilor românești. De aceea, în 1957, regimul a realizat o primă revizuire a sistemului de salarizare și de calculare a normelor. Printre consecințele imediate ale acelor măsuri s-a numărat și scăderea semnificativă a veniturilor unei bune părți a muncitorilor angajați în acord. Deja în 1958, semnale venite dinspre directorii de întreprinderi menționau acumularea a numeroase tensiuni în rândul angajaților, legate de regimul muncii industriale. Nevoia de a pacifica forța de muncă a deschis calea către noi negocieri ale normelor și, implicit, către conturarea unor noi mecanisme prin care să se faciliteze creșterea veniturilor salariaților. Astfel de negocieri s-au produs în paralel cu o mobilizare fără precedent a autorităților de tehnologizare a multora dintre industriile naționale. Deloc surprinzător, dacă avem în vedere nevoia de mână de lucru a întreprinderilor, normele nu au crescut în același ritm cu modernizarea liniilor de producție. În aceste condiții, la finele anilor 1960, tocmai când regimul încerca să eficientizeze munca în industriile naționale, s-a dispus o nouă reformă a sistemului de salarizare. Deși măsura a asigurat o uniformizare a veniturilor la nivel de ramură și a condus la reducerea diferențelor de venituri dintre muncitorii calificați și cei necalificați, în mod paradoxal, a contribuit de asemenea și la creșterea fluctuației forței de muncă. Câțiva ani mai târziu, în 1973, regimul a revenit asupra măsurilor adoptate în 1969 și a adoptat o serie de măsuri alternative în urma cărora s-au creat condițiile pentru ca veniturile forței de muncă calificate să își reia ritmul de creștere. Vezi: SANIC, CC al PCR – Cancelarie, 57/1969, 126/1969, 129/1969, 154/1969, 20/1970.

îmbunătățirii salariilor, a avut loc o schimbare în sens pozitiv, la muncitori, salariul mediu a fost de 1.555 lei și avem 12.000 de muncitori peste această medie. La ingineri, salariul mediu este de 3.059 lei, și din cele 1.453 cadre existente, aproape jumătate, 666 câștigă peste 3.100 lei salariu. La tehnicieni, salariul mediu este 1.865 lei, și din 2.656 cadre, 920 câștigă peste 2.100 lei[28].

Tov. Blaj Gheorghe: Aceste date le-am văzut. Concluzia, și ce părere aveți dv., în ce direcție trebuie acționat?

Tov. Ardelean Mihai: Eu am vrut să se vadă acest aspect pozitiv, cu câștigurile. Însă în ce privește salariile mici, care afectează negativ județul, sunt ca urmare a neîndeplinirii sarcinilor de serviciu. Se pune problema întăririi disciplinei în muncă. Alte cauze sunt și întreruperile în aprovizionare, utilizarea incompletă a timpului de lucru[29]. Consider că pe linia întăririi disciplinei trebuie luate măsuri în continuare.

O altă problemă la care aș dori să mă refer, în cursul anului 1970, în județ au fost circa 7.000 de noi angajări. Din acestea, 4.500 se referă la absolvenți cu școală medie terminată sau neterminată. Acest lucru vreau să-1 ridic, că va afecta în continuare latura calificării muncitorilor. Acești absolvenți cu școala generală terminată și neterminată îngroașă rândurile muncitorilor necalificați. Adică,

---

[28] Similar cu alte industrii din țară, în Baia Mare, sfârșitul anilor 1960 a adus debutul unui interes generalizat pentru creșterea calificării personalului muncitor din fabricile din oraș. Mobilizarea autorităților locale venea pe fondul lipsei acute de forță de muncă. Numai în anul 1967, de exemplu, minele din oraș raportau un deficit de peste 1.000 de muncitori, ceea ce reprezenta aproximativ 10% din necesar. La aceasta se adaugă valori importante ale fluctuației forței de muncă cumulată cu nivelurile scăzute ale productivității. Mai concret, doar în primul semestru al anului 1967, s-au angajat 4.000 de muncitori și au plecat 4.300. Printre cauzele care au dus la această situație s-a numărat și nivelul relativ scăzut al veniturilor din industria minieră. Cu o medie de 1.470 lei pe lună, aceasta era apropiată de alte ramuri industriale din oraș precum chimică sau constructoare de mașini, dar mult mai puțin dificile și cu un grad de periculozitate semnificativ mai mic. Incidența bolilor profesionale era, de asemenea, ridicată în această industrie comparativ cu restul domeniilor de activitate. Dificultatea muncii, incidența crescută a bolilor profesionale, salariul nu foarte motivant erau doar câteva dintr-o listă ceva mai lungă de argumente care contribuiau la gradul relativ scăzut al atractivității mineritului printre viitorii angajați. Vezi și SANIC, CC al PCR – Organizatorică, 3/1968, f. 33.

[29] Utilizarea timpului de lucru se referă la timpul efectiv lucrat de un angajat în răstimpul celor opt ore de program legal. O serie de acte interne ale întreprinderilor industriale – nu doar din Baia Mare, dar de la nivel național – menționează faptul că deja la finele anilor 1960 autoritățile au devenit tot mai conștiente de faptul că productivitatea muncii era puternic afectată de amplitudinea timpilor morți. Printre cauzele menționate se numărau: întârzierile în aprovizionarea cu materii prime, neutilizarea adecvată a tehnologiei din secții sau lipsa mâinii de lucru calificate. Vezi și SANIC, CC al PCR – Cancelarie, 29/1969.

trebuie ca acești tineri absolvenți să fie calificați la locul de muncă, pentru că altfel acest lucru se va răsfrânge negativ asupra productivității muncii[30].

Noi recent am depus la secretariat o listă nominală a cadrelor cu studii superioare. Consider că aceasta poate să servească la anumite măsuri care se pot lua. În legătură cu acești angajați noi, în anul școlar 1969-1970, liceele de cultură generală din județ au dat 1.062 absolvenți. Vreau să leg această problemă, că din promoția acestui an, n-au fost angajate decât 291 cadre. Din informările noastre, sunt mulți din acești absolvenți care nu sunt încadrați în câmpul muncii[31].

Tov. Leaua Dumitru, director general, CIMNR Baia Mare[32]: Eu aș vrea să mă leg tot de materialul întocmit de Direcția de Statistică și aș arăta că fluctuația, respectiv plecarea din unitatea noastră a unor muncitori, pe noi ne îngrijorează,

---

[30] Într-o măsură mai mare decât până la acel moment, începând cu a doua jumătate a anilor 1960, autoritățile au devenit tot mai preocupate de felul în care noua generație de muncitori se integrau în comunitățile industriale românești. Interesul regimului de la București pentru tineri, devenit și mai evident în contextul protestelor sociale din 1968 din mai multe țări europene, avea să se traducă prin alocări importante de resurse financiare pentru cercetarea experiențelor tinerilor în fabricile românești. O serie de cercetări sociologice, derulate sub umbrela nou-înființatului Centru pentru Studierea Problemelor Tineretului, condus la acea dată de sociologul Ovidiu Bădina, a acordat o atenție particulară așteptărilor și aspirațiilor muncitorilor sub 30 de ani și implicațiilor acestora asupra dinamicii relațiilor sociale dincolo de poarta fabricilor. Această mobilizare intelectuală a pornit de la constatarea simplă că, până la 30 de ani, tinerii din fabricile românești obișnuiau să-și fi schimbat slujba de cel puțin cinci ori. Printre concluziile cercetătorilor putem aminti faptul că integrarea era îngreunată de lipsa unei calificări adecvate și de relațiile adeseori tensionate ale tinerilor nou-angajați cu superiorii direcți, respectiv șefii de echipă sau maiștrii. Chestiunea a fost amplu dezbătută într-o serie de studii sociologice publicate cu precădere în răstimpul anilor 1970. Vezi, de exemplu, Cătălin Mamali, „Perceperea unor rezultate ale cercetării de către o parte din subiecții investigați: Tehnica situațiilor simetrice", în *Tineret industrial: Dinamica integrării socioprofesionale*, ed. Ovidiu Bădina, București, Editura Academiei RSR, 1972; Ovidiu Bădina, *Tineretul și societatea noastră socialistă*, București, Editura Academiei, 1975; Mihail Cernea, Maria Popescu, Haralambie Ene, *Resursele umane ale întreprinderii*, București, Editura Politică, 1971; Pompiliu Grigorescu, Mihai Golu, Pantelimon Golu, Emil Verza, Marin Voinea, „Aspirații profesionale și satisfacții în muncă la tineretul industrial", *Viitorul social*, I, 1972, nr. 2, pp. 428-438; A. Drăguț, *Integrarea profesională a tineretului*, București, Editura Politică, 1973.

[31] Pentru interdependența dintre calificare și fluctuația forței de muncă, vezi: SANIC, CC al PCR - Cancelarie, 9/1971 și 10/1971; Gh. Sebestyén, „O problemă de prognoză: relația dintre urbanizare și navetism", *Viitorul social*, II, 1973, nr. 4, p. 916-926; Septimiu I. Chelcea, „Navetismul și adaptarea la munca industrială", *Viitorul social* II, 1973, nr. 2, p. 391-402; Z. Weintraub, „Indicatori motivaționali ai integrării profesionale", în *Tineret industrial: Dinamica integrării socioprofesionale*, ed. Ovidiu Bădina, București, Editura Academiei RSR, 1972.

[32] CIMNR: Centrala Industrială a Metalurgiei Neferoase și a Metalelor Rare. Pentru activitatea acesteia, vezi Walter G. Steblez, „The Mineral Industry of Romania", *Minerals Yearbook: Centennial Edition 1981*, vol. III., *Area Reports: International*, Prepared by staff of the Bureau of Mines, United States Department of the Interior, Washington, US Government Printing Office, 1983, p. 835-848.

pentru că se ridică lunar la 30 salariați. Din acest număr, circa jumătate sunt plecări datorită decontărilor, disciplinare, prin transfer la cerere sau prin transfer acordat de noi. Cealaltă jumătate este prin pensionări, armată, școală și altele.

Prevenirea în viitor sau diminuarea acestei cifre privește, după părerea mea, următorul aspect, care ne revine nouă, în primul rând: faptul că am făcut angajări de necalificați, fiindu-ne frică la un moment dat să recrutăm pentru școlile profesionale, datorită faptului că nu știam ce se întâmplă cu uzina Ferneziu. Apelând la necalificați, aceștia au produs o fluctuație mai mare. Începând de acest an, remediem această situație. Acesta este un aspect care a creat o fluctuație mai accentuată.

[...]

De asemenea, cel puțin până vom fi în măsură să ne rezolvăm singuri problema locuințelor, să fim sprijiniți mai mult. La 3.500 salariați, 30 de locuințe pe acest an este cam puțin. Și acesta a fost un motiv, când i s-a dat locuință în altă parte, muncitorul ne-a părăsit pe noi.

[...]

Tov. Prim secretar Blaj Gheorghe: În problema școlarizării se ridică multe probleme. Biroul județean a intervenit, să dăm o altă orientare pregătirii cadrelor de muncitori calificați din județ, inclusiv în aceste zone unde nu avem industrie dezvoltată. Nu von pierde nimic dacă vom crea un surplus de forță de muncă calificată, care pe urmă poate emigra. Este numai un început, ceea ce am făcut noi. Trebuie să avem în vedere toate măsurile. Nici un an, nici doi nu rezolvă problema. Dar dacă nu te ocupi nici anul acesta, nici anul viitor, tot în fază de început ne vom găsi. Cred că este bine că am fost informați cu aceste probleme[33].

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 8/1971, 1-27.

[33] Pentru calificarea forței de muncă, vezi SANIC, CC al PCR - Cancelarie, 129/1969.

6. Condiții de transport ale muncitorilor

Notă cu privire la asigurarea transportului de muncitori din sectorul mine-metalurgie de către Întreprinderea de transporturi auto Baia Mare din 8 martie 1971. Documentul se referă la condițiile de transport ale forței de muncă de la și spre întreprinderile industriale din oraș. Chestiunea transportului în comun, deși o prezență constantă pe agenda autorităților încă de la finele celui de-Al Doilea Război Mondial, a căpătat noi valențe la începutul anilor 1970 când autoritățile au fost puse pentru prima dată în situația de a creiona un plan de dezvoltare teritorială pe termen lung prin care să faciliteze navetiștilor accesul la locurile de muncă din oraș. Având în vedere resursele financiare relativ limitate pentru construcția de locuințe în orașele industriale, în vecinătatea întreprinderilor industriale, extinderea rețelei de transport public părea o soluție mult mai la îndemână. Astfel de considerente pragmatice, însă, au părut să acorde o atenție semnificativ mai mică impactului acestor măsuri asupra calității vieții navetiștilor.

(fragmente)

În activitatea Întreprinderii de transport auto Baia Mare, un loc important îl ocupă transportul de călători, precum și transportul salariaților din unitățile economice la și de la locul de muncă pe bază de convenție și abonamente. Pentru satisfacerea acestor nevoi, în județul Maramureș, ITA Baia Mare are în dotare un număr de 242 autobuze și 76 autodube UMT cu care sunt deservite zilnic 232 de trasee.

Din realizările obținute de către întreprindere în anul 1970 și primele două luni ale anului curent, precum și din analizele efectuate la nivelul organelor și organizațiilor de partid județean, municipale, orășenești și în unitățile economice, se poate aprecia că, Comitetul de direcție[34], organizațiile de partid

[34] Funcționarea comitetelor de direcție a fost reglementată prin Hotărârea nr. 719/1968 cu privire la comitetele de direcție ale întreprinderilor și organizațiilor economice de stat, măsura fiind adoptată ca urmare a deciziilor Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român din decembrie 1967 privind eficientizarea funcționării economiei planificate. Astfel, se prevedea introducerea unor forme de conducere colectivă la nivelul întreprinderilor, comitete formate din cel mult 21 de persoane cu responsabilități în organizarea producției și a muncii și în îndeplinirea obligațiilor de stat. Se prevedea, de asemenea, responsabilitatea nou-înființatului organism de a

din Întreprinderea de transporturi auto Baia Mare și-au îmbunătățit activitatea pe linia asigurării unor condiții mai bune în transportul comun. Astfel, au fost deschise trasee noi atât în transportul de călători cât și în transportul pe bază de convenție, au fost construite și date în funcțiune stații moderne de spălare, gresare și reparare a autovehiculelor, s-au redus substanțial numărul curselor suspendate, întârziate la plecare și sosire, iar din punct de vedere al eficienței economice în transportul de călători rezultatele pe 1970 și primele două luni ale anului curent sunt bine.

O pondere importantă în transportul de călători o are transportul de muncitori în convenție din sectorul mine-metalurgie. În prezent, în acest scop sunt afectate de către ITA Baia Mare un număr de 96 autobuze de diferite tipuri, 27 autobuze UMT și patru camioane, efectuându-se zilnic transportul la și de la locul de muncă a unui număr de 9.400 salariați pe 131 rute.

Concomitent cu transporturile efectuate de către ITA Baia Mare, CMMN Baia Mare asigură cu mijloace din parcul propriu (24 autobuze și 24 camioane) transportul zilnic a încă 3.000 de salariați pe 13 rute și transportul săptămânal și bilunar a 450 salariați. O dată cu generalizarea programului de lucru de șase ore[35], la toate unitățile miniere din cadrul CMMN Baia Mare, deficiențele existente în transportul salariaților apar mai evidente, ca urmare a reducerii timpului dintre două schimburi precum și a creșterii acestora de la două, trei la patru.

Analizând regularitatea curselor în transportul de salariați pentru sectorul mine-metalurgie (anexa 1 și 2), rezultă că în perioada trimestrului IV al anului 1970 și primele două luni ale anului curent, un număr de 1.324 salariați au întârziat de la programul de lucru între una și trei ore, iar un număr de 2.862 salariați repartizați pe 94 schimburi n-au fost aduși deloc la locul de muncă.

Aceste întârzieri și neaduceri de schimburi care se mențin încă la un nivel destul de ridicat, sunt cauzate de deficiențele existente pe linia întreținerii corespunzătoare și la timp a parcului de autobuze, de lipsa unor piese de schimb și anvelope, de executarea cu întârziere a reparațiilor capitale de către

---

asigura cadrul tehnic pentru atingerea obiectivelor de plan ale întreprinderii. Textul Hotărârii este disponibil la: https://lege5.ro/Gratuit-/g43tknrr/hotararea-nr-719-1968-cu-privire-la-comitetele-de-directie-ale-intreprinderilor-si-organizatiilor-economic-e-de-stat?pid=8548256#p-8548256. Accesat în 24 iulie 2024.

[35] Regimul de lucru de șase ore a fost introdus pentru munca în subteran din Baia Mare în anul 1969.

întreprinderile ministerului precum și de abaterile de la disciplina muncii a unor conducători auto.

O influență negativă în ce privește regularitatea curselor în convenție o are și starea mijloacelor auto din dotare. Astfel, unele autobuze au un grad de uzură foarte avansat care, în exploatare prezintă dese defecțiuni tehnice, iar înlocuirea acestora pe parcurs nu se poate efectua din lipsa parcului de rezervă.

În urma unui calcul informativ efectuat de CMMN Baia Mare asupra consecințelor economice datorate întârzierilor și neaducerilor de schimburi pe perioada trimestrului IV al anului 1970 și primele două luni ale anului curent, nerealizările de producție și cheltuielile suplimentare cu salariile se ridică la suma de 1.260 mii lei. Este de menționat că aceste nerealizări au fost recuperate în bună parte de CMMN Baia Mare prin aducerea acestor schimburi cu mijloace auto ITA și proprii în zilele de sărbători legale.

[...]

Ca urmare a acestor intervenții, Ministerul Transporturilor a dotat suplimentar ITA Baia Mare în trimestrul IV al anului 1970 cu un număr de două autobuze și nouă autodube, iar pe primele două luni ale anului curent a devansat față de plan livrarea unui număr de 18 autobuze. De subliniat că în repartizarea acestor autovehicule de către întreprindere, pe cele două județe[36], nu s-a avut în vedere solicitarea organului județean de partid Maramureș pentru suplimentarea parcului auto necesar transportului de muncitori minieri, cu care să se asigure înlocuirea parcului auto uzat, organizarea parcului auto de rezervă, deschiderea de noi trasee și înlocuirea camioanelor întreprinderii și ale centralei folosite în prezent în acest scop[37].

De asemenea, este de remarcat și faptul că pentru nevoile județului Maramureș, pe trimestrul I al anului 1971, au fost prevăzute prin plan doar două autobuze, în timp ce se cunoșteau solicitările sectorului minier[38].

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 10/1971, 96-99.

---

[36] Maramureș și Satu Mare.

[37] Petre Doman, „Implicațiile economico-sociale ale navetismului în activitatea întreprinderilor industriale", *Viitorul social*, VIII, 1979, nr. 3, p. 493-502.

[38] În o serie de adrese – înaintate de întreprinderile de transport din județ și de unitățile industriale către autoritățile de la București – se menționa necesitatea alocării de fonduri pentru achiziționarea a cel puțin 20 de autobuze.

7. Studiu al Centralei Minelor și Metalurgiei Neferoase, Baia Mare privind diferența între costul transportului de muncitori cu parcul auto public și parcul auto propriu în perioada unui an (1969)

Astfel de analize erau realizate cu regularitate de Serviciul de transport al exploatărilor miniere și, după 1969, al Centralei, în colaborare cu compartimentele financiar-administrative în vederea estimării costurilor necesare asigurării transportului zilnic al forței de muncă navetiste. În egală măsură, astfel de studii sunt sugestive și pentru creionarea unei imagini mai detaliate a politicilor de personal ale întreprinderilor în perioada socialismului târziu în condițiile în care regimul dădea semnale tot mai clare că intenționează să limiteze alocările financiare pentru construcția de locuințe în proximitatea marilor industrii.

(fragmente)

1. Costul transportului cu parcul auto propriu:
   - Salarii de bază și suplimentare pentru muncitorii calificați: conducătorii auto, personal operativ, auxiliar și T.A.: 4.143.523 lei
   - Costul carburanților și lubrefianților: 2.006.797 lei
   - Costul anvelopelor și camerelor: 179.002 lei
   - Costul manoperei, a materialelor și pieselor: 2.029.973 lei
   - Amortizarea autovehiculelor: 1.923.625 lei
   - Alte cheltuieli: 1.500.000 lei

   Total: 11.782.920 lei
2. Costul transportului cu parcul auto public la tarif de convenție, în condițiile plății a parcursurilor pline = 27.938.064 lei
3. Costul transportului cu parcul auto public la tarif de convenție, în condițiile plății și a parcursurilor goale = 32.938.064 lei
4. Diferență în plus între costul transportului cu parcul auto public și parcul propriu în condițiile plății parcursurilor pline = 16.155.144 lei

5. Diferența în plus între costul transportului cu parcul auto public și parcul propriu în condițiile plății și a parcurilor goale = 21.155.144 lei

Având în vedere că diferența de preț dintre transportul cu mijloace publice și proprii este în primul caz de 16.155.144 lei, iar în cazul al doilea de 21.155.144 lei, pentru acoperirea acestor valori și alocarea lor în alte scopuri utile centralei, serviciul nostru plecând de la ideea că transportul cu parcul auto propriu este mai economicos, propune a se face intervențiile cuvenite la comunicarea de partid județeană și a conducerii Industriei Miniere în vederea alocării din parcul auto public către unitatea noastră a 100 bucăți. Autovehicule pentru transport persoane în structura redată la punctul 1 litera „a" din calcul.

Întreprinderea Transport Auto Baia Mare cele 82 bucăți. Mijloace de transport active zilnic, le are repartizate pe unitățile noastre miniere astfel:

- E. M. Cavnic.....9 bucăți
- E. M. Nistru .....6 bucăți
- E. M. Herja .....9 bucăți
- E. M. Ilba .....8 bucăți
- E. M. Șuior.....16 bucăți
- E. M. Săsar.....5 bucăți
- E. M. Baia Sprie .....11 bucăți
- E. M. Baia Borșa.....8 bucăți
- E. M. Rodna.....2 bucăți
- E. M. Băiuț.....4 bucăți
- Flotația Centrală.....4 bucăți

Total 82 bucăți

Cunoscând că în prezent la fiecare unitate minieră există un nucleu de transport, fie că acesta este mai mare sau mai mic, serviciul de transport crede de cuviință ca mijloacele de transport muncitori să fie în dotarea unităților după formele de mai sus la care să se mai adauge mijloacele de transport de rezervă. În cazul acesta cele 100 de autovehicule pe unități s-ar prezenta astfel:

- E.M. Cavnic.....11 bucăți = 11 bucăți
- E. M. Nistru..... 7 bucăți + 1 exist. = 8 bucăți
- E. M. Herja .....11 bucăți + 2 exist. = 13 bucăți
- E. M. Ilba .....10 bucăți + 2 exist. = 12 bucăți
- E. M. Săsar .....6 bucăți = 6 bucăți
- E. M. Șuior .....19 bucăți + 3 exist. = 22 bucăți

- E. M. Baia Sprie .....14 bucăți + 3 exist. = 17 bucăți
- E. M. Baia Borșa.....10 bucăți + 6 exist. = 16 bucăți
- E. M. Rodna.....2 bucăți = 2 bucăți
- E. M. Băiuț .....5 bucăți = 5 bucăți
- Flotația Centrală .....5 bucăți = 5 bucăți

100 bucăți + 17 existente = 117 bucăți

Față de această situație, ținând seamă de numărul de mijloace de transport pentru marfă existentă la unitățile miniere, nu ar necesita decât o întărire a bazelor existente cu meseriași, personal operativ și uniformizarea acestor birouri în servicii de transport, care să se ocupe numai de problemele de transport.

În continuare vă prezentăm calculul ce stă la baza acestui studiu întocmit de colectivul serviciului nostru și dispus în consecință.

Baia Mare 24.04.1970

Șeful serviciului,

Sursa: Arhiva REMIN Baia Mare, fond Forța de muncă, 4/1970, 8-12.

8. Analiză a autorităților județene a activității Uzinei Mecanice de Mașini și Utilaj Minier (UMMUM) Baia Mare la începutul anilor 1970

Documentul este important pentru că ilustrează excelent felul în care s-a transpus în practica întreprinderilor românești nou-asumata agendă a regimului de la București de a crește ponderea exporturilor de produse (semi)fabricate pe piețele europene. Materialul este, de asemenea, important pentru că ilustrează felul în care întârzierile survenite pe lanțul național de aprovizionare cu materii prime și piese de schimb influențează productivitatea muncii în uzină. Cazul UMMUM nu era singular. Din contră, discuții similare referitoare la cauzele productivității scăzute de pe secții, la fluctuația forței de muncă și la risipa de resurse umane și materiale au avut loc în acei ani în cam toate întreprinderile industriale românești. Acestea trebuie citite în contextul mai amplu al agendei autorităților de la București de a moderniza industria românească și de a crea condițiile pentru o mai bună integrare a economiei naționale în piețele globale.

(fragmente)

Tov. secretar Dobra Gheorghe: Doresc să prezint în fața dv. unele aspecte ale activității economice din cadrul Uzinei Mecanice de Mașini și Utilaj Minier, care în acest an nu a desfășurat o activitate corespunzătoare. Doresc de asemenea să vă informez că nu discutăm, nu analizăm pentru prima dată aspectele activității economice de la această uzină. Preocupați de problemele ivite, ca urmare a dezvoltării mari pe care o remarcă uzina, am atras atenția în repetate rânduri, din timp, conducerii uzinei asupra unor aspecte, asupra cărora ar trebui conducerea uzinei – înțelegând Comitetul oamenilor muncii[39], Comitetul de

[39] Activitatea și atribuțiile comitetelor oamenilor muncii (COM) a fost reglementată prin Legea 11/1971. Spre deosebire de comitetele de direcție a căror responsabilitate era exclusiv limitată la chestiuni legate de organizarea producției, COM aveau și o serie de responsabilități sociale, inclusiv repartizarea locuințelor, accidentele tehnice, extinderea infrastructurii sociale etc., precum și acordarea de avize angajaților care doreau să plece în străinătate. Din multe puncte de vedere, COM avea suficientă autoritate pentru a exercita presiuni asupra angajaților. COM urma să aibă între 9 și 25 de membri, dintre care cel mult 11 erau aleși la fiecare doi ani. Lor li se adăugau alte 7 persoane cu responsabilități operative. Vezi Alexandru Murad Mironov,

partid, conducerea grupului de la Satu Mare – pentru ca, într-adevăr, această mare dezvoltare să găsească uzina aptă pentru a face față sarcinilor care le are. Am atras atenția de la început și începând cu primul secretar, și separat, și în colectiv, asupra unor măsuri încă din perioada de pregătire, pentru ca să ne găsească pregătiți dezvoltarea, intrarea în funcție. De asemenea am atras atenția asupra pregătirii cadrelor, asupra structurii de organizare a întregii activități, asupra organizării corespunzătoare a muncii și a producției și chiar asupra structurii de organizare a conducerii, care considerăm că mai poate fi îmbunătățită. Cu alte cuvinte, am atras atenția din timp asupra problemelor hotărâtoare care trebuiau să stea în atenția uzinei, în atenția grupului de la Satu Mare, pentru că este cunoscut că dezvoltarea unei uzine este precedată de o perioadă de pregătire. Aș vrea să vă spun că creșterea de la un an la altul a fost de circa 40%. Deci, este un ritm mare de dezvoltare.

Cu toate acestea, constatăm în momentul de față că în mecanismul de conducere a uzinei sunt serioase dereglări, o serie de probleme au fost scăpate din mână, și ceea ce este și mai grav, în activitatea conducerii uzinei și-au făcut loc, după mine, rutina, delăsarea, comoditatea și problemele care s-au ivit nu sunt stăpânite și au început lucrurile să meargă cam de la sine. Aceasta înseamnă că n-am fost înțeleși, deși în repetare rânduri am atras atenția asupra unor lucruri, și ceea ce este și mai dureros, nu avem garanția că lucrurile vor fi îndreptate, dacă nu vom înțelege lucrurile altfel decât până acum. Faptul că am discutat, analizat și stabilit măsuri de care nu s-a ținut seama ne îndreptățește să afirmăm acest lucru.

Răspunderile trebuiesc materializate prin fapte și faptele în rezultate pe care le obținem în îndeplinirea planului de producție. Cu vorbe și angajamente formale nu facem decât să ne ducem în eroare, să ne înșelăm pe noi înșine și pe cei care sunt puși să dirijeze treburile uzinei. În sfârșit, nu putem tolera situația creată și de aceea am considerat necesar că este bine să mai discutăm încă odată în Secretariatul Comitetului Județean, poate vom găsi soluția care să permită ca și această unitate economică din județul nostru să intre în rândul celor care se

---

„Comitetul Oamenilor Muncii", în *România 1945-1989: Enciclopedia Regimului Comunist – Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste*, coord. Dan Cătănuș, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2012, p. 133-140. Pentru mai multe detalii, vezi „Legea nr. 11/1971 cu privire la organizarea şi conducerea unităţilor socialiste de stat", *Buletinul oficial* nr. 130 din 21 octombrie 1971, disponibil la: https://lege5.ro/Gratuit/gyydgmry/legea-nr-11-1971-cu-privire-la-organizarea-si-conducerea-unitatilor-socialiste-de-stat?pid=15649310#p-15649310. Accesat în 24 iulie 2024.

achită cu cinste de sarcinile stabilite de partid și de stat. Avem pentru aceasta oameni minunați, buni, harnici – muncitori cu o conștiință ridicată, numai că acestora trebuie să le creăm condiții pentru a munci, a stabili cele mai adecvate metode de organizare a muncii și a producției, și aceasta este treaba inginerilor și tehnicienilor, a cadrelor de conducere.

Iată câteva aspecte din activitatea colectivului de muncă a uzinei, care au determinat nerealizarea sarcinilor stabilite în planul de stat. Pe de altă parte, există o serie de probleme care s-au adăugat la cele existente în cadrul uzinei, și a căror nerezolvare la timp a agravat și mai mult situația economică a uzinei. Mă refer la faptul că însăși planul stabilit pe 1971, și, din păcate, și pe 1972, nu a fost și nu este încă în întregime în concordanță cu realitatea din uzină[40]. Necorelările între o serie de indicatori nu au fost nici până în prezent lichidate. Aici, din păcate, nici conducerea Grupului de uzine Satu Mare nu au fost receptivi la solicitările organului județean de partid, și cu atât mai puțin a uzinei. Am solicitat sprijin din partea conducerii grupului, a tovarășului Cădariu, dar am rămas numai cu promisiunile și ne găsim la sfârșitul anului cu o serie de sarcini neîndeplinite. Am solicitat ajutorul ministerului, dar nici acesta nu s-a făcut simțit.

În sfârșit, analizând rezultatele obținute pe zece luni, acestea confirmă îngrijorarea noastră față de îndeplinirea integrală a sarcinilor Uzinei Mecanice de Mașini și Utilaj Minier. Concretizăm: producția globală este realizată 99,5%, productivitatea muncii pe luna octombrie 95,5%; un număr de 49 contracte nerealizate, cuprinzând 52 de utilaje cu circa 12 milioane lei. Planul la export a fost realizat numai 20,5% din planul anual. Din 12 sortimente nu au fost realizate șase. Ritmicitatea protecției este complet necorespunzătoare.

Nerealizările înregistrate în uzină până în prezent se regăsesc într-o serie de cauze, a căror rezolvare cade în competența comitetului de direcție, al organelor și organizațiilor de partid din uzină și a conducerii Grupului de uzine de utilaj minier din Satu Mare. Documentațiile tehnice de execuție au fost pregătite cu mare întârziere din lipsa de personal calificat corespunzător ca număr și calitate, în cursul anului 1971 uzina având de executat un număr de peste 360 produse noi, cu o complexitate mult mai mare ca în anii trecuți, în special cele din grupa de utilaje pentru industria materialelor de construcții și refractare (instalații pentru prelucrarea cărămizilor, instalații pentru frământarea argilei, concasoare

[40] Referiri la practica ajustării din mers a prevederilor planului cincinal.

cu fălci, tipare pentru tuburi de beton etc.). Aici, fără îndoială am considera că sprijinul acordat de Grupul de uzine din Satu Mare n-a fost corespunzător.

A doua chestiune – randamentul scăzut în producție al tinerilor calificați în școli profesionale și ucenicie la locul de muncă, în special la secția de prelucrări mecanice prin așchiere, au condus la strangulări în procesul de producție[41].

Greutăți deosebite a întâmpinat uzina în problema asigurării din timp a lucrărilor de colaborare, diferite prelucrări pe utilaje care nu există în dotarea uzinei, precum și turnarea pieselor de fontă ce intră în componența utilajelor. În această direcție trebuie să subliniem că nu s-a făcut simțit în mod suficient ajutorul dat de Grupul de uzine de la Satu Mare. Elocvent este în acest sens faptul că uzinele „Unio" Satu Mare, din cantitatea de 494 tone piese fontă, stabilită prin planul de colaborare, n-a livrat până în prezent decât cantitatea de 38 tone uzinei din Baia Mare, rezolvarea acestei probleme făcându-se prin cinci colaboratori ocazionali.

Probleme deosebit de grele s-au ridicat în domeniul aprovizionării tehnico-materiale. Aici, din lipsa acordării unor nivele din timp de către Grupul de uzine Satu Mare, la unele materiale și semifabricate, în special la motoare și reductoare, precum și deficiențe în întocmirea planurilor de aprovizionare de către uzină, ca de ex. laminatele pentru screperele din trimestrul I 1971, oxigen, electrozi de grafit pentru cuptoarele electrice etc., aprovizionarea acestor materiale s-a făcut în multe cazuri cu mare întârziere, producând uneori și stagnări la unele locuri de muncă, ca de exemplu la debitarea autogenă, elaborarea oțelului electric și lăcătușerie montaj. În domeniul laminatelor, greutăți în aprovizionare au fost provocate și datorită faptului că la un număr important de produse, planurile de aprovizionare s-au întocmit pe bază de consumuri specifice provizorii, care la lansarea produsului în fabricație au fost

[41] Legea învățământului din 1968 prevedea trecerea la învățământul general obligatoriu de 10 clase (față de 8 până atunci) și introducea o serie de reglementări în ceea ce privește învățământul profesional și tehnic, inclusiv prin crearea unor forme de calificare la locul de muncă a muncitorilor, de cele mai multe ori fără scoaterea angajaților din producție. Oferea posibilitatea uceniciei la locul de muncă pe modelul școlilor de ucenici din perioada interbelică. În condițiile creșterii perioadei de școlarizare obligatorie, s-a decis limitarea duratei pregătirii în școlile profesionale la cel mult doi ani, iar, în cazul școlilor de maiștri, la 1 an pentru învățământul de zi și 2 ani la cel seral. Astfel, autoritățile mizau să asigure un cadru legal care să permită eficientizarea pregătirii profesionale a forței de muncă din industrie într-un interval de timp relativ scurt și, implicit, încadrarea în munca industrială a unor angajați calificați. Vezi SANIC, CC al PCR Cancelarie, 129/1969, f. 211-215. Vezi și „Legea nr. 11 din 13 mai 1968 privind învățământul în Republica Socialistă România", *Buletinul oficial* nr. 62 din 13 mai 1968, disponibil la: https://legislatie-.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/46715. Accesat în 24 iulie 2024.

modificate în bună parte. Elocvent este în acest sens că la un număr de cinci comenzi n-au corespuns circa 100 tone laminate aprovizionate conform normei de consum provizoriu, care au rămas în stocul supranormativ al uzinei, timp în care au fost aprovizionate 122 tone laminate necerute prin planul de aprovizionare. La aceasta se adaugă și unele greutăți ce au apărut ca urmare a lipsei de furnizori la unele materiale față de cereri, ca de exemplu la bioxid de carbon, inele și dopuri pentru oalele de turnare oțel, diferite dispozitive și scule standardizate (în special coțite și universale pentru strunguri), diferite aparataje electrice și piese de schimb pentru întreținerea și repararea mașinilor și utilelor din dotarea uzinei.

De asemenea, coordonarea activității de aprovizionare de către directorul adjunct al uzinei, ing. Dala Mihai, nu a-a făcut cu simț de răspundere, în stilul de muncă al acestuia s-a înrădăcinat comoditatea și chiar superficialitatea. La unele produse noi nu s-au luat toate măsurile organizatorice ce se impuneau pentru asimilarea lor în timpul cel mai scurt. Așa s-au întâmplat lucrurile la sortimentele – utilaje pentru construcții (screpere) și mașini de transportat, la care termenele inițiale stabilite pentru fabricarea prototipurilor au fost mult depășite. Pentru utilizarea mai bună a mașinilor-unelte, utilajelor și suprafețelor de producție, comitetul de partid împreună cu comitetul de direcție au întreprins o serie de acțiuni cum sunt: reorganizarea activității de producție în trei schimburi la secția de prelucrări mecanice, introducerea schimbului doi la secția de lăcătușerie-montaj, folosirea în trei schimburi a capacităților de producție la curățătoria de piese turnate din oțel și la secția de forjă etc. Cu toate acestea, mai există rezerve suficiente neexploatate, care trebuiesc puse în valoare în timpul cel mai scurt[42]. O utilizare scăzută a mașinilor-unelte se constată la

[42] Rezervele interne ale întreprinderilor în contextul economiei socialiste se referă la o serie de aspecte, precum organizarea necorespunzătoare a producției, randamentele scăzute în muncă, neutilizarea la capacitate maximă a utilajelor sau lipsa de coordonare a sarcinilor între diversele echipe de pe secții cu atribuții complementare etc., care aveau un potențial foarte mare de a diminua productivitatea muncii și profitabilitatea unității industriale. Deși ideea că neutilizarea integrală a tuturor resurselor unei întreprinderi putea să afecteze bunul mers al activităților s-a aflat în prim-planul atenției factorilor de decizie în întreaga perioadă socialistă, începând cu a doua jumătate a anilor 1960, mobilizarea rezervelor interne a devenit cheia unei mobilizări naționale fără precedent de rentabilizare a industriei românești. Deloc întâmplător, dacă ținem cont de faptul că la momentul respectiv regimul a urmărit să crească potențialul produselor românești low-cost de a penetra piețele occidentale, acest efort a avut rezultate contradictorii. Pe de o parte, șirul nesfârșit de adrese, de recomandări, de directive și de hotărâri, trimise în teritoriu de factorii de decizie pentru a atenționa conducerile întreprinderilor de necesitatea de a revizui modelele de organizare a producției, a dus la organizarea a numeroase ședințe în cursul cărora directorii de fabrică și liderii politici județeni și municipali au luat act de sarcinile primite

secțiile de bază ale uzinei, unde față de indicele planificat de 82,1% pe primele nouă luni a.c., realizările sunt doar de 72,6%. Negativ a influențat folosirea capacităților de producție defecțiunile dese ce au fost înregistrate la un număr important de utilaje, cu o pondere mare la cele care au intrat în producție odată cu punerea în funcțiune a obiectivelor noi de investiții, ca de exemplu: la freza portală, mașina de alezat și frezat orizontală, ghilotina pentru debitat țagle, poduri rulante și altele, care au creat strangulări în anumite sectoare de producție, respectiv goluri în sectoarele imediat următoare din procesul de fabricație.

De asemenea, un număr important de utilaje, deși sunt declarate ca puse în funcțiune, nu sunt folosite deloc, sau într-o măsură foarte mică, cum sunt: strungul regolver, mașina de sablat cu două mese rotative, mașinile de împușcat miezuri instalația de preparare a amestecurilor pentru miezuri etc., acestea având o influență negativă asupra creșterii productivității muncii.

---

de la centru, au derulat analize privind rentabilitatea fiecărei secții în parte – precum e cazul ședinței referitoare la UMMUM Baia Mare – și, ulterior, și-au continuat activitatea cam pe aceleași coordonate ca până atunci. Lipsa unor măsuri de revizuire de substanță a regimului muncii la nivel de secții era expresia înțelegerii faptului că problemele cu care se confruntau fabricile erau sistemice și, pe cale de consecință, necesitau intervenții coordonate la nivel național. Pe de altă parte, regimul de la București s-a dovedit cât se poate de hotărât să profite de contextul internațional extrem de favorabil României și să fructifice în beneficiu propriu ampla expertiză în managementul relațiilor de muncă pe care Biroul Internațional al Muncii, prin intermediul schemei de finanțare a United Nations Development Programe, o punea la dispoziția statelor în curs de dezvoltare. Înființarea Centrului pentru Perfecționarea Cadrelor de Conducere din Întreprinderi (CEPECA) în București în 1967, de exemplu, a reprezentat o primă dovadă a felului în care statul român a înțeles să instituționalizeze această oportunitate. Între 1967 și 1989, prin intermediul instituției nou-create, personalul tehnic din întreprinderile românești a avut acces la un portofoliu de cursuri și programe de perfecționare extrem de complex, oferit de experți occidentali și construit după cele mai moderne tehnici de management din economiile capitaliste. Cursurile oferite vizau organizarea producției și a muncii, ergonomie, marketing, metode de programare matematică lineare și non-lineare, econometrie, analiza sistemelor, cibernetică, psihologie organizațională sau praxeologie etc. Se estimează că în cei 23 de ani de funcționare, CEPECA ar fi pregătit câteva zeci de mii de cadre tehnice din fabricile românești. Recrutarea se făcea periodic, existând așteptarea ca fiecare județ să trimită la București un număr de cadre în funcție de specificul industriei locale. Vezi în acest sens: Mara Mărginean, „Vehicles of Knowledge Circulation: The Centre for the Improvement of Management Personnel in Enterprises (CEPECA) and Romania's Cooperation with the United Nations in the Long 1970s", *Comparativ. A Journal on Global History and Comparative Analysis of Societies/Comparativ. Zeitschrift für Globalgeschichte und Vergleichende Gesellschaftsforschung*, 2023, vol. 33, nr. 5-6, p. 602-620; Mara Mărginean, "Thinking Globally, Acting Locally: ILO-Sponsored Management Training Programs in the late 1960s Romania", în *Networks of Labor: International Officers and Social Networks in the History of the International Labor Organization*, ed. Stefano Gallo, Palermo, University of Palermo Press, 2023, p. 230-258.

Nici utilajele fabricate în uzină n-au fost folosite în modul cel mai corespunzător. Astfel, din totalul de nouă poziții de utilaje executate, în prezent nu sunt puse în funcțiune un număr de șase poziții, ca de exemplu: oalele pentru turnat oțel cu o capacitate de trei tone, presa hidraulică de 120 tone, transportor la sol și altele. Aici este de precizat următorul lucru: ca să confirm cele spuse până aici, privind pregătirea activității la uzină – cuptorul are o capacitate de trei tone, iar oalele sunt de două tone. Această operație se face de două ori. Între timp oțelul se răcește. Este și aceasta un exemplu de prevedere, de gândire tehnico-economică a oamenilor de acolo, pentru a pregăti intrarea în funcțiune a diferitelor secții, sectoare, utilaje. Discutând cu șeful secției, mi-a demonstrat neajunsurile și deficiențele care există. Acum ne-am ocupat să facem oale de trei tone, dar de ce n-am făcut până acum?

Coeficientul de schimb pe total uzină este doar de 1,52, existând încă posibilități de îmbunătățire ale acestuia în unele secții de bază cum sunt: lăcătușerie-montaj (1,76), forje (1,90) și în secțiile auxiliare ale uzinei.

Rezerve interne există în uzină și pe linia întăririi disciplinei în muncă. Se constată neîndeplinirea sarcinilor de serviciu la un număr destul de important de salariați, în special la corpul tehnico-administrativ, căutând justificarea nerealizărilor și nu calea pentru rezolvarea lor. A crescut numărul învoirilor și concediilor fără plată cu 1.100 om-ore față de 1970, la fel și numărul absențelor nemotivate cu 2.712 om-ore. Se petrec încă multe plimbări în uzină, se discută în grupuri. Nu puține sunt cazurile când unii oameni sunt trimiși acasă, din cauza lipsei de lucru etc. Indisciplina se manifestă și în modul în care sunt păstrate materiile, materialele și semifabricatele din uzină. Este de menționat faptul că în timp ce au existat minusuri în utilizarea timpului de lucru, atât intensiv cât și extensiv, în cadrul uzinei au fost înregistrate până în prezent un număr de peste 103.000 ore suplimentare, solicitând aproape în fiecare duminică un număr mare de salariați din secțiile de bază, deși s-au dat indicații să se respecte timpul legal de lucru[43].

[43] Important de remarcat, în acest context, este faptul că autoritățile se raportează la orele nelucrate ca acte de indisciplină în muncă. Tot mai multe rapoarte și dări de seamă referitoare la funcționarea diverselor secții din fabricile românești, realizate începând cu jumătatea anilor 1960, menționează valori în creștere ale absenteismului printre angajați. În unele cazuri, conducerile fabricilor au încercat să impună măsuri coercitive. Printre acestea, probabil cele mai eficiente presupuneau mustrări scrise, sancțiuni cu reducerea salariului sau desfacerea contractului de muncă în situațiile în care angajatul absenta pentru mai mult de trei zile consecutive. De cele mai multe ori, salariatul avea posibilitatea să conteste măsura administrativă. Parcurgerea acestor

[...]

Considerăm că problemele legate de calitatea producției, nu au stat în atenția conducerii întreprinderii[44]. Astfel, analizele lunare care se fac în comitetul de direcție nu sunt temeinice, exemplu în acest sens fiind ședința comitetului din această lună, unde s-a pus în discuție calitatea pieselor turnate din oțel. De asemenea măsurile stabilite nu sunt îndeplinite la termenele stabilite, sau chiar deloc. Elocvent este în acest sens faptul că pe această linie, cu diferite ocazii, au fost elaborate un număr de cinci planuri de măsuri, unele dintre ele prevăzând măsuri identice, și din care, la ora actuală, nu sunt realizate un număr de 13 sarcini. Deficiențele existente în activitatea uzinei se datorase în parte și stilului și metodelor de muncă defectuoase folosite de Comitetul de direcție, de lipsa de urmărire a modului de îndeplinire a măsurilor stabilite. Astfel, din planul de măsuri tehnico-organizatorice elaborat de comitetul de direcție la lansarea

declarații, păstrate în număr mare în fondurile arhivistice ale fostelor întreprinderi din Baia Mare, dar și din alte locuri, este utilă pentru că poate să contureze în detaliu experiența multora dintre muncitori. De exemplu, mulți invocau lipsa unor mijloace de transport care să îi aducă din localitățile rurale de domiciliu la locul de muncă. Desigur, întreprinderile puneau la dispoziția forței de muncă autobuze cu care să se poată ajunge la muncă. De regulă, însă, rutele asigurate de unitățile industriale erau complementare celor de transport public, a căror funcționare nu era întotdeauna previzibilă și regulată atâta timp cât întreprinderea de transport public dispunea de mașini învechite, pe care nu reușea întotdeauna să le întrețină corespunzător din lipsă de piese de schimb. Astfel, argumentele invocate de un tânăr muncitor de la UMMUM referitoare la faptul că autobuzul s-a stricat și nu a mai ajuns în satul său vreme de trei zile este cât se poate de plauzibilă. Alte justificări includeau probleme de sănătate, urgențe în munca câmpului sau constrângeri familiale. Însă, și în cazul UMMUN și al altor întreprinderi românești, absenteismul forței de muncă reprezenta doar o parte a monedei. Cealaltă privea ne-munca celor prezenți la serviciu din cauza lipsei materiilor prime. Mai concret, interconectarea întreprinderilor prin provederile economiei de comandă presupunea o etapizare a activităților diverselor unități economice. De exemplu, o fabrică era responsabilă să realizeze un anume tip de produs semi-fabricat, care urma să fie finalizat în altă parte. Or, în condițiile în care prima unitate nu reușea să-și finalizeze sarcinile, activitatea în cea de-a doua era suspendată.

[44] La finele anilor 1960, când regimul de la București și-a propus reformarea regimului muncii industriale, inclusiv prin adoptarea unor principii moderne de management al activității industriale, chestiunile legate de calitatea produselor au ocupat un loc central printre preocupările autorităților atâta timp cât de aceasta depindea competitivitatea produselor românești pe piețele occidentale. Însă, interesul pentru creșterea calității produselor, ca parte a unei agende de integrare economică globală, a fost vizibil și în celelalte state socialiste. Vezi Iuliia Papushina, „Managing Quality Improvement in the Soviet Clothing Industry in Perm City in the 1960s and early 1970s", *Comparativ. A Journal on Global History and Comparative Analysis of Societies/Comparativ. Zeitschrift für Globalgeschichte und Vergleichende Gesellschaftsforschung*, 2023, vol. 33, nr. 5-6, p. 675-690; Besnik Pula, *Globalization under and after Socialism: The Evolution of Transnational Capital in Central and Eastern Europe*, Stanford, Stanford University Press, 2018; Michel Christian, Sandrine Kott, Ondřej Matějka (eds.), *Planning in Cold War Europe: Competition, Cooperation, Circulations (1950s-1970s)*, Berlin, DeGruyter, 2018.

cifrelor de plan pe acest an, nu sunt îndeplinite un număr de 7 măsuri, ca de exemplu terminarea liniei de racord cale ferată, centralizarea transportului intern, darea în funcțiune a instalației de vopsire din uzină etc. La fel, din planul de măsuri comun al organizațiilor de partid și al comitetului de direcție, întocmit cu ocazia analizelor organizate în luna iunie și iulie, nu au fost îndeplinite un număr de 4 măsuri tehnico-economice, dintre care: darea în funcțiune a compresorului de 50 m.c., organizarea unui curs pentru perfecționarea pregătirii profesionale a tinerilor de la secția prelucrări mecanice, executarea unei instalații pentru rodarea Dumperelor-pitic.

[...]

Unele neînțelegeri la nivelul cadrelor de conducere din întreprindere influențează în mod negativ activitatea acesteia. Inginerul șef se ceartă cu constructorul șef, directorul adjunct cu ceilalți din subordine, iar deasupra, peste tot, directorul plutește, ca un părinte, care nu poate să facă ordine. Deși i s-a atras atenția, așteaptă să vină cineva, de undeva, să facă rânduială acolo. Dacă nu sunteți în stare dv. să faceți rânduială și nici tovarășii de la Satu Mare, probabil că ne vom asuma noi această sarcină.

Se prevăd până la sfârșitul anului o serie de nerealizări. Nu putem fi de acord cu această poziție a uzinei, și nici a tovarășilor de la Satu Mare, pentru că planul este lege și noi nu putem schimba legile statului. Noi de la începutul anului am cerut ca planul să fie așezat în mod corespunzător. L-au stabilit cum l-au stabilit și rezultă că acum sunt dereglări serioase. Totuși, considerăm că planul trebuie făcut și luate măsuri corespunzătoare. Pentru anul 1972, situația nu este mai bună decât cea din toamna anului trecut pentru 1971. Uzina a primit indicatorii de plan încă la mijlocul anului acesta. Creșterile de plan pe anul 1972 sunt deosebit de importante. La producția globală sarcinile de plan pe 1972 sunt de 270 milioane lei, cu o creștere de 28,7% față de planul pe 1971. Sarcinile sunt majorate și la restul indicatorilor de plan. Planul de producție pe anul 1972 este nominalizat pe sortimente în proporție de 97%. Ca urmare a desăvârșirii acțiunii de contractare pe anul 1972, se observă o necorelare a sarcinilor fizice stabilite prin plan față de cererile beneficiarilor. Uzina a intervenit la forul tutelar G.U.U.M. din Satu Mare, pentru reașezarea sarcinilor fizice în funcție de cererile concrete ale beneficiarilor, problemă nerezolvată nici până în prezent. Astfel, se cere majorarea sarcinilor de plan la utilajul minier cu 600 tone, la transportoare cu 500 m.l., precum și reducerea sarcinilor la utilaje pentru industria materialelor

de construcții și refractare cu 1600 tone și la utilaje pentru construcții de drumuri de 9.480.000 lei.

Noi ne-am dori ca tovarășii de la Satu Mare să fie receptivi, să nu intrăm în 1972 cu aceleași probleme cu care ne-am lovit în acest an. La export s-au stabilit 4 milioane lei valută, fără să știm ce facem. Până acum am făcut 1,3 milioane lei. Pentru restul, nici acum nu știm ce facem. Iată mod de așezare a planului din partea forurilor tutelare și mod de a accepta asemenea promisiuni și povești în planul de stat.

In domeniul investițiilor, pe 1972 se ridică probleme deosebite în direcția asigurării din timp a utilajelor tehnologice. Astfel, la 30 octombrie 1971, din valoarea de 33.540 mii lei prevăzută pentru achiziționarea de utilaje, sunt contractate doar 8.500 mii lei, respectiv 25%.

[...]

Tov. Ardelean Mihai, director, Direcția județeană de statistică Maramureș: Tovarășul prim-secretar, Uzina mecanică este în acest an pentru a doua oară într-o situația grea. Prima dată a fost în mai și acum în octombrie. A fost o învoire în luna iunie, când planul s-a realizat 110,3%, ca urmare a analizei făcute în cadrul uzinei, unde a fost și tovarășul secretar Dobre, inclusiv organul municipal de partid și Grupul, și acolo s-au stabilit unele măsuri.

Eu aș veni ca două mici propuneri. Aici ce vorbește de două chestiuni foarte importante pentru uzina, forța de muncă și sectorul de concepție. Se spune că nu putem aștepta de la ucenici să dea randamentul cerut. Tovarășii de la grup atunci au susținut că pot să facă. Dar dacă dânșii vor merge la Satu Mare, prin ce mijloace se va rezolva problema, nu tot cu ucenici?

Eu aș propune, în Baia Mare foarte multe unități au în dotare ateliere de întreținere. Și la unitățile profilate pe construcții, de mașini vor găsi. Mă gândesc dacă nu s-ar putea face o recrutare a acestor oameni, să fie dirijați spre uzină. Poate că s-ar înviora situația. De recrutat nu avem de unde. Pe de altă parte, în legătură cu sectorul de concepție, am înțeles că este o mare decalare între sectorul acesta numericește încadrat și programul de producție respectiv. Mă refer tot la unitățile mai mici. Avem acele servicii de mecanic șef. Aceste cadre de obicei lucrează în regie. S-ar putea face o recrutare a acestor oameni. În felul

acesta am putea completa sectorul de concepție. Aceasta, în legătură cu problemele care se frământă aici.

O altă latură a problemei – totuși, să știți că într-un fel, uzina suferă de dezorganizare. Parțial, noi facem o verificare în uzină. Am constatat lucruri care astăzi sunt surprinzătoare. Se transmit date fictive în unitate. Poate se va supăra tovarășul Sabău, însă uzina, prin conducerea sa, când mergi să soluționezi o problemă de stat, care privește informarea organului local, prima chestiune este de obiecție – de ce se cere? Aceasta durează de ani de zile. Aproape toate unitățile din județ nu ne fac atâtea probleme ca și această uzină, desfacerea, planul și alte servicii. Adică, nu le vine a crede că a rezolva problema aceasta informațională este o sarcină care le revine. O să dau câteva exemple.

La secția Mecanică sunt circa 30 de mașini în dotare. Pentru nici una din aceste mașini nu s-a completat în 1970 fișa tehnică. Același lucru se prezintă și la secția mașini-unelte, unde stagnările nu sunt considerate, ci se încarcă schimbul II și III. Se pune și problema controlului intern în uzină. Cum acceptă conducerea să prezinte aceste date? Toate acestea sunt rezerve în a pune lucrurile la punct șl a înviora activitatea. S-a spus aici despre defecțiunile de utilaje. Avem aici o serie de date. La oțel s-au pierdut 155 de tone, din cauza stagnărilor accidentale. La alte produse sunt pierderi de sute de mii, în urma stagnărilor de zile întregi. Avem stagnări și de o lună de zile.

Nici atmosfera acolo nu este bună. Când încerci să discuți cu Serviciul Plan, nu îți dă nici o situație și motivează că nu a dat alt serviciu. Aceasta arată că sunt probleme interne nepuse la punct acolo. Am constatat rămâneri în urmă destul de accentuate. Conducerea uzinei răspunde cam așa: „voi mobiliza gărzile patriotice pentru a rezolva lucrurile”. Sunt o serie de probleme care trebuie puse la punct, pentru că altfel nu se poate lucra[45].

Tov. Dragoș Taslaș, Inspectoratul județean pentru controlul calității produselor: Consider că din cele ce s-au prezentat până acum, s-a reușit să se arate principalele probleme care stau în fața unității din Baia Mare care se analizează

[45] Pentru gărzile patriotice, vezi „Legea nr. 14/1972 privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România”, *Buletinul oficial* nr. 160 din 29 decembrie 1972, disponibil la: https://lege5.ro/Gratuit/gyydsnzq/legea-nr-14-1972-privind-organizarea-apararii-nationale-a-republicii-socialiste-romania?pid=8735949#p-8735949. Accesat în 24 iulie 2024.

astăzi. Aș vrea să vin și eu cu câteva completări și aș arăta și eu pe linia noastră necazurile care le-am întâmpinat.

Aș vrea să fac o completare legată de disciplina în muncă. Anume, s-a spus aici de tovarășul secretar Dobra că volumul rebuturilor și remanierilor se cifra la peste 1 milion lei. S-a spus, de asemenea, că volumul cheltuielilor pentru unele schimbări au fost de 200,000 lei. Ce vreau să spun în completare? La acel 1 milion lei, imputările sunt numai de 9,000 lei. La cei 200,000 lei, imputările sunt de 142 lei. Și acest lucru spune ceva. Adică oamenii trebuie trași la răspundere pentru calitatea muncii care o fac.

A doua chestiune care vreau s-o relev este legată de volumul de interziceri, respectiv de remanieri pe care tovarășii au fost obligați să le facă, pentru că utilajele n-au corespuns. Noi am respins utilaje în valoare de peste 300.000 lei. La intern, din 13 milioane lei utilaje controlate, am respins 1,5 milioane lei.

Noi n-am stat pasivi și am avut un inginer care aproape tot timpul este la această uzină. Am aplicat peste 23 de sancțiuni. Cred că este necesar și în atmosfera de acolo. Sunt anumite necazuri în producție, care se încearcă să se ascundă colectivului nostru. Însuși organului CTC ar trebui să i se acorde o importanță deosebită, pentru ca să respecte legea.

Vreau să informez Secretariatul că în două rânduri am fost nevoiți să recurgem la comitetul de partid, pentru a clarifica unele probleme de acolo, legate de calitate. Am avut unele necazuri cu niște comenzi pentru Vietnam, altele pentru Chile. Aceste utilaje despre care vorbeam au avut și un aspect comercial cu totul necorespunzător. Consider că din cele constatate de către noi, împreună cu conducerea unității, s-a stabilit un plan de măsuri și o reorganizare a controlului interfazic, în așa fel să ducă la îmbunătățirea situației.

Aș face și o propunere. Să se formeze la nivel de unitate un colectiv de ingineri, specialiști care periodic, săptămânal, să analizeze respectarea documentației tehnice, tehnologiei de fabricație. Masa de muncitori este formată din tineri care trebuie îndrumați pas cu pas, pentru că numai așa vor fi formați.

[...]

Tov. Prim-secretar Balj Gheorghe: Aș ridica problema neînțelegerilor în conducerea uzinei. Dacă există aceste neînțelegeri, eu îl fac răspunzător pe

conducătorul uzinei. Și conducătorul uzinei, tovarășul Sabău, trebuie să știe că este chemat să conducă, de la el încolo, totul. Să nu admită dezbinări și să nu admită dezordine, să nu admită indisciplină, începând cu toată lumea. El nu este un tată bun acolo, este conducător al întreprinderi și ca atare trebuie să pună pe toată lumea la muncă, să pretindă îndeplinirea exemplară a sarcinilor, și să nu arunce vina de la unul la altul.

[...]

În problema pregătirii cadrelor pentru noile capacități de producție, nu s-a făcut ce trebuia să se facă, se știe acest lucru, și eu am intervenit și mi-am spus părerea, că independent de alocarea sumelor la 30 iunie la sa 30 noiembrie, conducerea uzinei trebuia să stabilească exact numărul de cadre, formele de pregătire. Trebuia să se gândească și la calificarea la locul de muncă. Noi așteptăm mai mult de la uzină, să ajute și pe alții. Va reamintiți, în această sală, în ce spirit am discutat cu altă întreprindere. Modul în care am indicat să nu plece oameni de la uzină. Tot tovarășul Sabău a făcut concesii și a dat transferul la oameni ulterior. După ce aici Uzina de reparații a primit un răspuns ferm, ca nu suntem de acord să ia cadre de la alte uzine. Dar Ministerul Construcțiilor de Mașini a primit colectivul de la Ministerul Minelor. Și au recurs și ei la 20 de meseriași de la dumneavoastră? Unde să fi apelat? Pentru că și pe viitor o să punem noi ateliere și noi capacități în funcție.

Cred că în pregătirea oamenilor vor trebui găsite soluții, atât prin școli profesionale, cursuri de calificare la locul de muncă. Dar mai multă organizare în calificarea acestor oameni. Mai multe măsuri de ordin organizatoric, care nu se vad. Poate că sunt. Poate că noi nu reușim să le vedem.

Grupul ne promite acum că rezolvă căminul. De atâtea ori am discutat și cu ministerul. Mi s-a răspuns – de ce nu face grupul, că are dreptul? Nu înțelegem să nu găsească odată soluționare și Uzina de utilaj minier din Baia Mare.

Organizația de partid de la uzină acceptă explicațiile tovarășului director Sabău, care în ultima vreme recurge tot mai mult la explicații, și nu la măsuri.

[...]

Propunerile făcute de muncitori nu sunt rezolvate la uzină, sau cel puțin nu sunt rezolvate la nivelul așteptărilor și a necesităților. Sigur, invocă tovarășii că nu este posibil acum, că nu depinde de ei. Știu tovarășii că am mai auzit în organizația de partid de reproșuri făcute maiștrilor, șefilor de secții. Șefii de secții vin cu reproșuri și invers, către muncitori, în loc să se străduiască să rezolve problemele.

Eu am mai reținut din discuțiile unor organizații de partid și din alte discuții, că maiștri și alte cadre duc o politică de favoritism în întreprindere. Trecerea dintr-o categorie în alta sau la gradații, se fac ca urmare a unor relații, și nu ca urmare a unor merite pe drept, și nu știu dacă nu și pe bază de plocoane. În ultimul timp așa se spune că cei ce fac naveta de la țară sunt mai bine văzuți decât ceilalți din oraș, care sunt legați direct de întreprindere și nu au alte venituri. Aceasta creează nemulțumiri. Eu nu pot să vă aduc exemple acum, dacă sunt plocoane și la care secții. Dar analizați, tovarăși, și vedeți, în ultimii trei ani cum s-au petrecut lucrurile. Cine vă oprește? Aveți servicii acolo, și de organizare a muncii, și alte servicii, de personal. Puneți-le la treabă. Ce altceva fac? Să prezinte date, situații, stări de lucruri. Să vedem, sunt numai excepții, sau este o regulă?

[...]

În uzină se fac lucruri de uz personal. Și nu într-o singură secție, ci în mai multe. Și la mecanic, și la asamblare, și la turnătorie. Din cauza dumneavoastră am primit observații critice, cu privire la obiectele de cult care se fabrică în uzinele noastre. Când ne-am interesat, am găsit că la dumneavoastră s-au făcut și cruciulițe, și cruci mai mari pentru biserici, și plăci cu inscripții funerare. Și cine le plătește? Din banii cui este manopera și materialul? Nu este vorba numai de fontă, dar și de forme, și de celelalte. Sfeșnice, statuete ce reprezintă îngeri, toate se fac în uzina dumneavoastră. Nici o măsură nu s-a luat, dar absolut nici una. Și, eu nu sunt de acord nici cu tovarășul Dancoș, că a fost chemat membrul de partid care a făcut și a fost criticat. Dacă dumneavoastră considerați că acestea sunt măsuri luate, în funcție de gravitatea abateri săvârșite, n-am nimic împotrivă. Dar atunci vă rog s-o declarați. Păi pe unul care își face briceag îl dați afară, dar unul care face cruci, nu-l dați. Eu, drept vă spun, mă surprinde această înțelegere care o manifestați față de acești membri de partid și meseriași. Eu imediat l-aș fi dat afară, să fi fost conducătorul întreprinderii.

[...]

După observațiile aici de către secretarul cu probleme economice, tovarășul Dobre, de tovarășul Ardeleanu, tovarășul Pascaru, ar trebui să trimitem propuneri ministrului, să schimbe pe tovarășul Sabău din funcție. Atât de grave sunt problemele pe care le-au ridicat tovarășii. Și tovarășul Sabău nu și-a dat seama de gravitatea acestor lucruri. Dar există procese-verbale, se poate constata. Și eu îl cunosc de 11 ani pe tovarășul Sabău, întotdeauna a primit aprecieri bune, a fost considerat ca un conducător cu bune posibilități, cu posibilități de organizare bună a întreprinderii, cu pregătire profesională și politică corespunzătoare. Propun să-i dăm în continuare mandatul să ducă întreprinderea, și după trei luni să discutăm din nou în secretariat, dacă a ținut cont de aceste observații, dacă măsurile luate de dumnealui răspund necesităților, acestea făcând abstracție de unele greutăți cu caracter obiectiv.

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 18/1971, 73-100.

9. Practici manageriale în exploatările miniere din Baia Mare

Proces-verbal nr. 25/1975, încheiat în ședința extraordinară a Biroului Executiv a Centralei Minereurilor și Metalurgiei Neferoase din 5 mai 1975, referitor la o serie de tensiuni la nivelul conducerii exploatărilor miniere din Baia Mare. Documentul este important pentru că documentează natura fragmentată a practicii manageriale în întreprinderile socialiste și felurile diverse în care conducerea politică a Partidului Comunist a intervenit pentru soluționarea acestor conflicte.

(fragmente)

Au participat tov. dr. ing. Gabrian Valer, ing. Urdar Nicolae, ing. Leaua Dumitru, ing. Vraciu Mitică, membrii ai Biroului Executiv și ing. Vijdeluc Ioan, ing. Petru Tomescu, econ. Măguț Augustin, Ioan Oros, Const. Cigan de la E. M. Nistru, Surduc Gheorghe sotivist al Com. Jud. P. C. R. Maramureș și ing. Aurel Pantea, șef serv. Personal – retribuire din C. M. M. N. ca invitați. La început tov. Pantea Aurel arată că au mai fost adresate două sesizări la CC al PCR și la *Flacăra* de către tov. ing. P. Tomescu. Față de anterior apar două probleme noi: că se folosesc mijloace fixe ale E. M. Nistru în scopuri personale, alte aspecte de inechitate, directorul ing. Vijdeluc Ioan rezolvându-și probleme personale cu ajutorul minei. La fel procedează și Ioan Oros, secretarul Comitetului de partid.

Dr. ing. Gabrian V.: După sesizarea trecută se mai arată ceva nou?

Pantea Aurel: Nu se spune doar că nu s-a lămurit totul.

Gabrian Valer: Să procedăm așa: Tomescu să ne spună dacă mai are ceva de adăugat. Să nu vină peste o săptămână cu altele. Nu ne-am ocupat doar de asemenea pate! Să clarificăm ce-i cu mijloacele fixe în interes personal. Ce l-a determinat pe Tomescu să mai facă alte două sesizări după ce s-a dezbătut în cadrul Biroului Executiv (vezi P. V. 14/24.03.1975). Apoi să vedem ce spune Vijdeluc, Oros, Măguț, Sindicatul. Eu îmi voi spune la urmă părerea spre a nu influența.

Tomescu Petru, inginer șef E. M. Nistru: Am fost la C. C. și am depus acolo sesizarea. Nu sunt mulțumit de modul de soluționare al dezbaterilor anterioare.

Să se pună o persoană neutră pentru anchetă, să verifice unele date. O cercetare în continuare așa cum a fost, nu are rost, după mine. O persoană corectă să cerceteze realitatea celor relatate eu voi putea da și alte date concrete.

Gabrian Valer: Nu pot permite martori. Pe Robu l-am luat, pe fratele lui Vijdeluc i-am imputat sumele. De acum înainte, am zis, să vă sfătuiți când acordați primele. N-am zis nici da, nici nu, la cele propuse. Față de alte probleme am zis să vă adunați și să vă consultați. Pe cine propun ca persoană neutră de anchetă (spre Tomescu).

Tomescu: În legătură cu partea a doua a întrebării. După toate discuțiile, am văzut multe lucruri regizate la Nistru. S-a mers la unul, la altul pentru a nu mai avea probleme. S-a forțat problema cu ing. Pișta (spațiu) în ședință. Și ultima de băut nu pot spune, o dată s-a băut. În 23 aprilie am fost în mină. S-a găsit steril acoperit cu minereu vreo zece vagonete. Am verificat după răsturnare; am constatat că un culbutor nu era în regulă, altul așa cum l-am lăsat, așa l-am găsit. Între timp jos la mină, directorul vorbea că nu trei căpoși au fost în mină, ci numai unul, adică eu.

În 25 aprilie a fost ședință de partid „aranjată". Oros n-a procedat corect. Am știut de ce se va discuta cu o săptămână. Am luat cuvântul Serofan și Popovici care au fost montați de Vijdeluc. Aș vrea ca Oros (secretarul de partid) să recunoască că față de oamenii la mina 9 mai a spus ceva despre director, față de mine nu mai este pe poziția corectă a unui secretar de partid.

Pantea Aurel: În ședință, Comitetul de partid a clarificat toate problemele?

Tomescu: Nu. S-a vorbit de stil de muncă, dar nu s-a clarificat.

Pantea: Ce-i cu mijloacele fixe folosite în interes personal și cu inechitatea?

Tomescu: Pot da amănunte, dar să nu aibă repercusiuni la oameni.

Gabrian: Ce poate face atunci o persoană neutră în astfel de caz?

Tomescu: Pot da în scris asta. Nu vreau ca oamenii să sufere apoi. Se pot verifica actele exploatării.

Pantea: Necesar de clarificat ce-i cu mijloacele fixe, cu inechitatea. Să spună exemple cu curaj.

Tomescu: La persoana indicată de centrală îi voi da în scris totul.

Gabrian: Am impresia că Tomescu în mod intenționat nu vrea să ne ajute în clarificarea unor probleme. Este nebulos. Să știu ce este vorba, ca să putem lua măsuri.

Tomescu: La 18-19 martie 1975, doi oameni au făcut un gard la casa directorului. La fine de lună au fost pontați în concediu. La 27 septembrie 1974 s-au transportat cărămizi pe un bon semnat de Popovici la un șofer (Chira) acasă. Și altele. Dar am început să nu mai am încredere în Biroul Executiv. Mai sunt exemple cu șoferii Racozi și Vinoz care a venit beat, a bătut paznicul și tot paznicul a fost mutat la alt post. Am avut impresia că Vijdeluc este corect; m-am convins contrar.

Vijdeluc: Cu folosirea mijloacelor fixe: în afara mașinii de serviciu nu folosesc altele. Am mașina mea. Am dat să folosească excavatorul și buldozerul la o unitate socialistă care a plătit minei lucrul prestat. Alte aspecte nu știu. Cu gardul, am vorbit cu oamenii, șeful lor să-i ponteze în concediu pentru două zile. Au lucrat la mine, i-am plătit cu 150 lei pe zi. Cu angajamente ca oamenii să nu colaboreze cu Tomescu nu știu. Îmi place toți să fie cu gânduri bune pentru interese colective. Nu-mi place cum s-a pus problema cu Pișta. Vine apoi cu amănunte asupra acestei probleme legate de respectarea unor dispoziții de protecție a muncii. Nu rețin că am spus un căpos sau trei căpoși.

Tomescu aplică cumva teoria: dezbină și stăpânește. Așa a umblat cu vorbe la Oros, așa a făcut cu Ceteraș. A văzut că colaborez cu Comitetul de partid, cu sindicatul. Dar ce-i rău în asta? A mai încercat să mai ia declarații de la oameni (ex. Gunter).

Cigan Constantin, președinte Sindicat: De la 18 ani lucrez la Nistru. Când au venit Vijdeluc cu Tomescu am crezut că totul va fi mai bine. Cred că cele petrecute nu sunt lucruri bune, nu dau rezultate bune. Uneori și directorul și inginerul șef mai sar peste cal. Cred că de aici înainte nu-i văd cum ar mai putea lucra împreună.

Ing. Urdar Nicolae, director producție CMMN: Părerea și a mea este că cei 2 nu mai pot lucra împreună. Concret Tomescu să fie luat de la Nistru, după o analiză și mai amănunțită. Și dacă se vede că abaterile lui Vijdeluc sunt de natură la o sancțiune gravă, să vedem. Că nu s-a făcut o cercetarea cum vrea Tomescu, asta-i ceva formal. Important este că el consideră grave abaterile lui Vijdeluc. Dă impresia că-i o dușmănie ce nu va stinge conflictul. Propun să fie luat Tomescu,

el nu mai poate lucra la Nistru nu-i o atmosferă corespunzătoare. Prea multe suspiciuni, prea mulți implicați în discuții.

Ing. Vraciu Mitică, director tehnic CCMN: Sunt neplăcut impresionat. E greu de conceput ce ambianță este acolo. Ambii sunt buni specialiști, deci e greu să crezi asemenea afirmații contra și prost. Poate are dreptate și Tomescu. Părerea mea că trebuie despărțiți.

Gabrian V.: Intervine aducând aminte de dezbaterile din 24.03.1975 cu Robu, Popovici etc. 2 oameni de la CFI să analizeze și un act de constatare să rămână.

Măguț Augustin, contabil șef Nistru: De la ultima ședință, cred că lucrurile s-au mai îmbunătățit. Dar între cei doi nu este un spirit de încredere, ceia ce trebuie lichidat. Altceva n-am.

Oros Ioan: În ultimul timp sunt și eu inclus în discuții. Nu știu de cât că trebuie terminat cu această dezbatere și cu neprincipialitatea. De 14 ani sunt conductor politic dar n-am avut asemenea probleme grele. În 1973 și 1974 au fost unele discuții asupra stilului de muncă a celor 2 conducători. Pe parcurs se părea că se merge spre rezolvare. Sunt ocupat de neprincipialitate. Nu știu în fond ce vrea Tomescu. După mine, în comitetul de partid nu era cazul să se dezbată așa ceva. Ședința din 25.04.1975 n-a fost aranjată, a fost în planul de muncă. Am informat asupra stadiului, discuțiilor și atmosfera creată. Ing. Pișta nu-i membru în Comitetul de partid, merge după Tomescu, este cam înfumurat. Gunter a fost chemat la inginerul șef pentru a da declarații referitoare la relațiile lui Vijdeluc cu doctorița. Directorul este obligat să informeze comitetul cu orice probleme. Tomescu n-a făcut asta niciodată. Este periculos să se spicuiască orice greșeală.

Ca o părere personală, la Vijdeluc nu văd alte abateri, dar dorința de a ține cont de sfaturi. Mă surprinde faptul că Tomescu are așa un bogat bagaj de date. Este mai preocupat de astea de cât de producție.

Ing. Leaua Dumitru, director general adj. CMMN: Este neplăcut să vezi că doi oameni care chiar dacă au avut ceva între ei, nu se pot împăca. Sunt aspecte la care pot interveni, dar n-o fac și asta agravează situația între ei, se despart mai tare. Singura soluție este separarea lor, din cuplul Nistru, să ne lichideze focarul de suspiciuni. O decizie ar trebui să luăm acum, aici.

Pantea Aurel: Să se rețină problemele Tomescu au fost clarificate din data trecută în mod operativ. Nu s-a antrenat lume în asta, s-a discutat în cadru restrâns. Cred că a fost bine. S-a dezbătut deschis, fără ocol și presiuni. După

asta s-a venit la Biroul Executiv, care a luat măsuri juste la Vijdeluc și Tomescu. Tomescu a greșit prin adunarea de lipsuri și apoi nu a luat măsuri ca membru în organul colectiv de conducere, în comitetul de partid. Azi din nou, spune că n-are încredere în Biroul Executiv. Și în scrisoare spune că nu-i de acord cu hotărârea luată. Cred că nu vor putea lucra împreună. Tomescu are boala acumulării de greșeli. Așa a făcut la Cavnic, la Ilba. Necesar de a fi transferat la altă muncă. Am impresia că pentru a evita alte discuții și pe ing. Popovici Maxim trebuie să-l transferăm de la Nistru. Cred că Tomescu va trage concluzii, ca și Vijdeluc de altfel.

Gabrian Valer: Până ce vom hotărî, mă gândesc că Tomescu să-l punem la Ilba, inginer șef în locul lui Rakocsi, plecat la școală pe un an. Lucrez de zece ani ca director general. Am avut situații grele cu unii oameni, dar nici odată așa ceva. E suspect că prima sesizare a venit chiar în perioada alegerilor. Sunt de principiu de a îndrepta lucrurile, nu e lua capul omului. Mai au și alții divergențe, dar nu de natură de a compromite un colectiv. La Tomescu stilul de lucru nu-i întâmplător. Tomescu face speculații ieftine, dar le amplifică el. Necesar de controlat foarte atent. Să fie un avertisment la conducerea exploatării. Nu întâmplător data trecută l-am rugat pe Tomescu de a sesiza niște probleme grave dar nu la timp, să le fi discutat organizat. El le-a adunat și apoi dat în sesizare la CC al PCR. Tomescu este disperat că elementele aduse de el nu-s suficiente pentru sancționarea lui Vijdeluc. Am dat o atenționare lui Tomescu. Are un stil mai periculos ca Vijdeluc pentru că notează totul, adună și apoi sesizează, nu din dorința de a îmbunătăți activitatea ci pentru a compromite colectivul. Este foarte grav așa ceva. Și la Ilba, Clej, a avut aproape aceleași probleme. Am întrebat pe alții ce să facem: nu pot lucra împreună, dar pe care-l luăm? Pe cel care a sesizat sau pe cel ce a greșit? Tomescu va scrie că el a sesizat și el a fost înlocuit. Ne așteptăm la așa ceva. Personal cred că Vijdeluc a greșit, dar nu atât încât să n-aibă credit în continuare. El vrea să lucreze cu oricine este corect și cinstit. El dorește să colaboreze cu alții. Are un trecut ca activist județean, director în centrală. De ce a mai scris Tomescu? Cu ce intenții? Conducerea județului are încredere în biroul executiv. Ministerul la fel, dar Tomescu nu are. Și conducerea exploatării are încredere în Biroul Executiv. Unii pot fi contra, sunt minoritari însă. Orice măsură vom lua, Tomescu va mai găsi și altă dată ceva de discutat. Vom trimite la Nistru controlul CFI, vom fi obligați să luăm o măsură. Am înțeles de la membrii Biroului și de la cei de la Nistru că-i necesară despărțirea. Vom mai gândi, vom vedea ce ne spune și la Comitetul Județean P.C.R. și vom lua măsuri cât mai eficiente, informând E.M. Nistru. Avem la

Centrală mai mare probleme decât asta! Tomescu să știe că personal nu acopăr lipsurile, dar nici să fie denigrate niște cadre. Întotdeauna așa am procedat, obiectiv, principial.

Tomescu: Indiferent ce hotărâre se va lua, este necesar ca și unele cadre din centrală (geo. Topo. producție). Să spună ce discuții s-au avut la Nistru.

Gabrian: Dacă așa stau lucrurile directorii Vraciu și Urdar să răspundă.

Tomescu: Să fie obiectivi. La Nistru, Mureșan a dat telefon la Oros, să vină la el că nu poate continua. În exploatare sunt doi țapi ispășitori: Tomescu și Măguț. Lui Pișta i s-a spus cu cine ține?

Gabrian: Voi ați creat asemenea relații. Nu vreau bârfă în centrală, nu vreau discuții de acest gen.

Tomescu: După discuții aș fi lucrat bine cu Vijdeluc, dar totul se lucrează pentru Scrofan să fie inginer șef. În 25 aprilie, ședința comitetului de partid, Scrofan a spus că nu știe cum cei doi oameni vor putea lucra împreună.

Gabrian: Pe cine să trimit la Nistru pentru conta sesizărilor?

Tomescu: Nu au nevoie de favoruri. Cine vrea să ia ce am sesizat eu.

Surduc Gh.: Dacă sesizarea n-a fost anchetată, dumneavoastră n-ați ridicat asta în ședința trecută? Necesar o conlucrare, o poziție principială.

Tomescu: Eu am informat COM am scris comitetului de partid (în 5.05.1975) dar nu s-a cercetat. Am auzit vorbe că muncitorii de la Săpânța vor să plece.

Gabrian: Dacă vă luăm pe voi doi sau pe trei de la Nistru e mai bine? Ce soluție dai?

Tomescu: Am greșit, la ședința de partid, geologul Reti C. a spus că înainte de a da o dispoziție nu ne-am adresat cum trebuie în colectivul de conducere. S-au creat la Nistru două tabere: Vijdeluc și Tomescu.

Gabrian: De ce tragi cu urechea și la unii și la alții?

Tomescu: Am scris că-i necesar în scris de a face un loc de muncă, era necesar de trecut prin avizarea CTE din exploatare. Se face un CTE și se infirmă nu s-a luat nici o hotărâre.

Gabrian: Unde greșim cel mai puțin? La Vijdeluc, la Tomescu, la Măguț, dacă vă luăm pe doi de acolo pe toți trei, în ce formulă? Sau să vă sancționăm mai tare pe voi? Aș fi bucuros dacă am hotărî în așa fel încât să fie bine pentru exploatare.

Tomescu: Nu pot spune nimic acum. Cu orice om pot lucra, dar de zice să fie zis nu la colțuri.

Gabrian: Dacă Tomescu va lucra corect, tu Vijdeluc poți lucra?

Vijdeluc: Da, dar fără carnețel!

Oros: Sunt de părere cu Vijdeluc.

Notă: În timpul dezbaterilor tov. Clej Petru, directorul E.M. Ilba, a fost chemat și a infirmat că ar putea primi pe tov. Tomescu ca inginer șef, având în vedere cazul de acum câțiva ani.

Prezenta copie corespunde textul notat în ședință și aflat la registrul de procese-verbale ale COM

Baia-Mare la 24.05.1975
Secretar COM, Ing. Gh. Dumitrescu

10. Proces-verbal al Plenarei extraordinare a Comitetului Județean Maramureș al PCR care a analizat stadiul îndeplinirii obligațiilor de plan pentru cincinalul 1971-1975

Această plenară a reprezentat doar una dintr-o serie de întâlniri ale liderilor județeni pentru evaluarea realităților din fabricile maramureșene. Similar altor cazuri din țară, practica autorităților centrale de ajustare a obiectivelor productive ale planului în curs, în urma căreia s-a impus creșterea ratei de acumulare până la peste 35%, a pus adeseori liderii locali în situații extrem de dificile. Presiunea centrului și dificultățile de ajustare din mers a țintelor de producție a pus, astfel, directorii de fabrică în situații critice și a crescut spațiul de negociere și contestare a autorității Bucureștiului.

(fragmente)

Leaua Dumitru, director general, CIMNR Baia Mare: În legătură cu utilizarea timpului de lucru, eu am ridicat și altă dată. Creșterea fluctuației la noi are trei cauze. O problemă este faptul că unitatea noastră a fost vitregită cu locuințe și aș ruga să ne crească numărul de apartamente pe acest an. Și anul acesta ni se dau 20 de apartamente față de 200 de cereri. De asemenea, blocul care îl construim noi, nu va fi terminat anul acesta. Rog insistent să fim ajutați anul acesta cu cel puțin 40 de apartamente.

A doua cauză, Direcția muncii nu ne-a prea înțeles și ni s-au repartizat fel de fel de oameni, și țigani. Pe lângă faptul că azi vin și mâine nu, sunt tentați să fure anumite materiale și produse ale noastre. Eu insist, nu pentru faptul că combinatul sau UMMUM sunt unități deosebite, dar produsele care le fac reclamă o selecție mai bună a cadrelor[46].

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 5/1972, 42.

[46] „Concluzii și propuneri rezultate din desfășurarea simpozionului *Probleme ale stabilizării forței de muncă*", *Viitorul social*, I, 1972, nr. 4, p. 1164-1167.

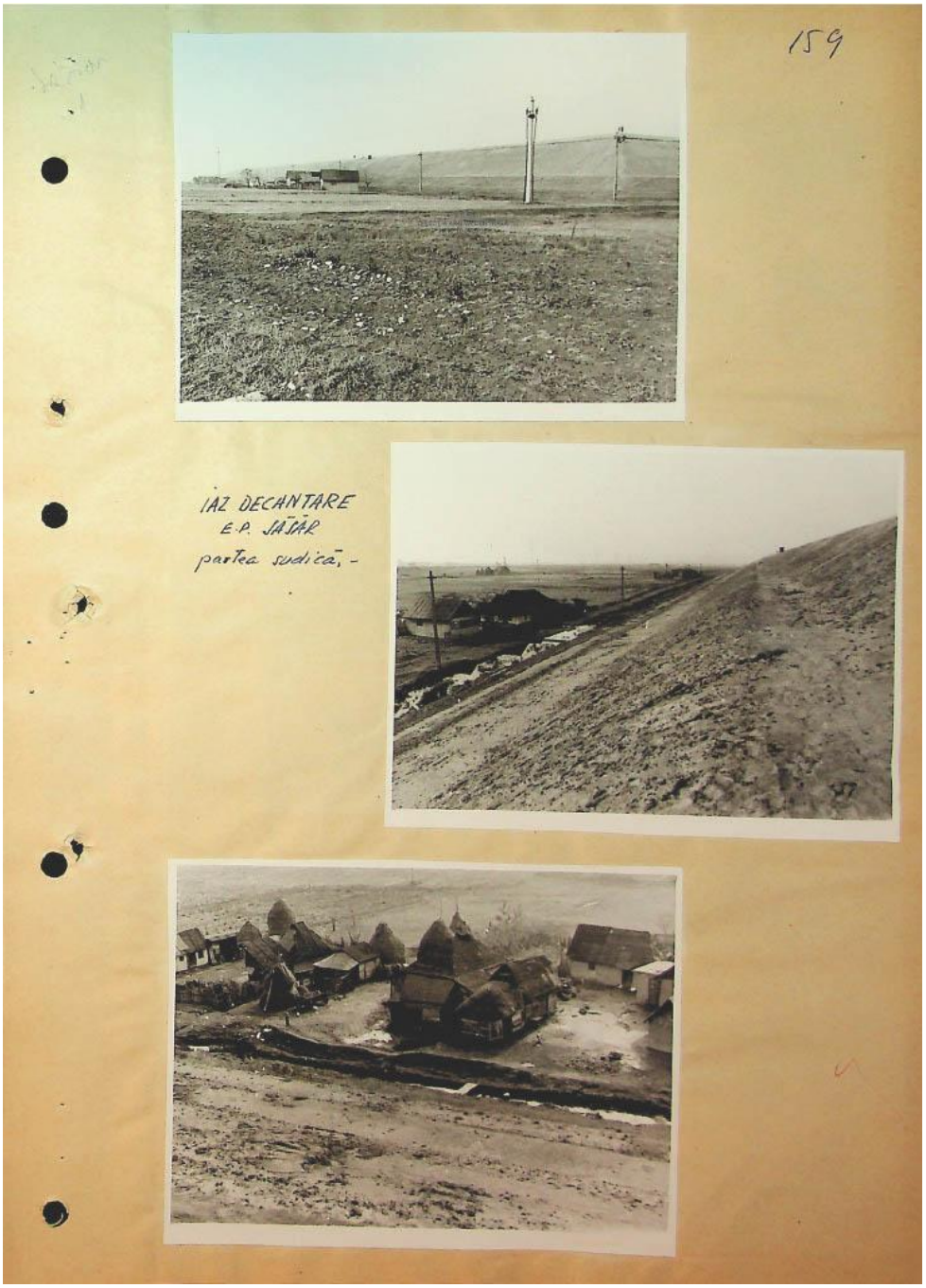
159
IAZ DECANTARE
E.P. JĂȘAR
partea sudică, -

162

IAZ DECANTARE
E.M. BAIA-SPRIE
zonă de locuințe

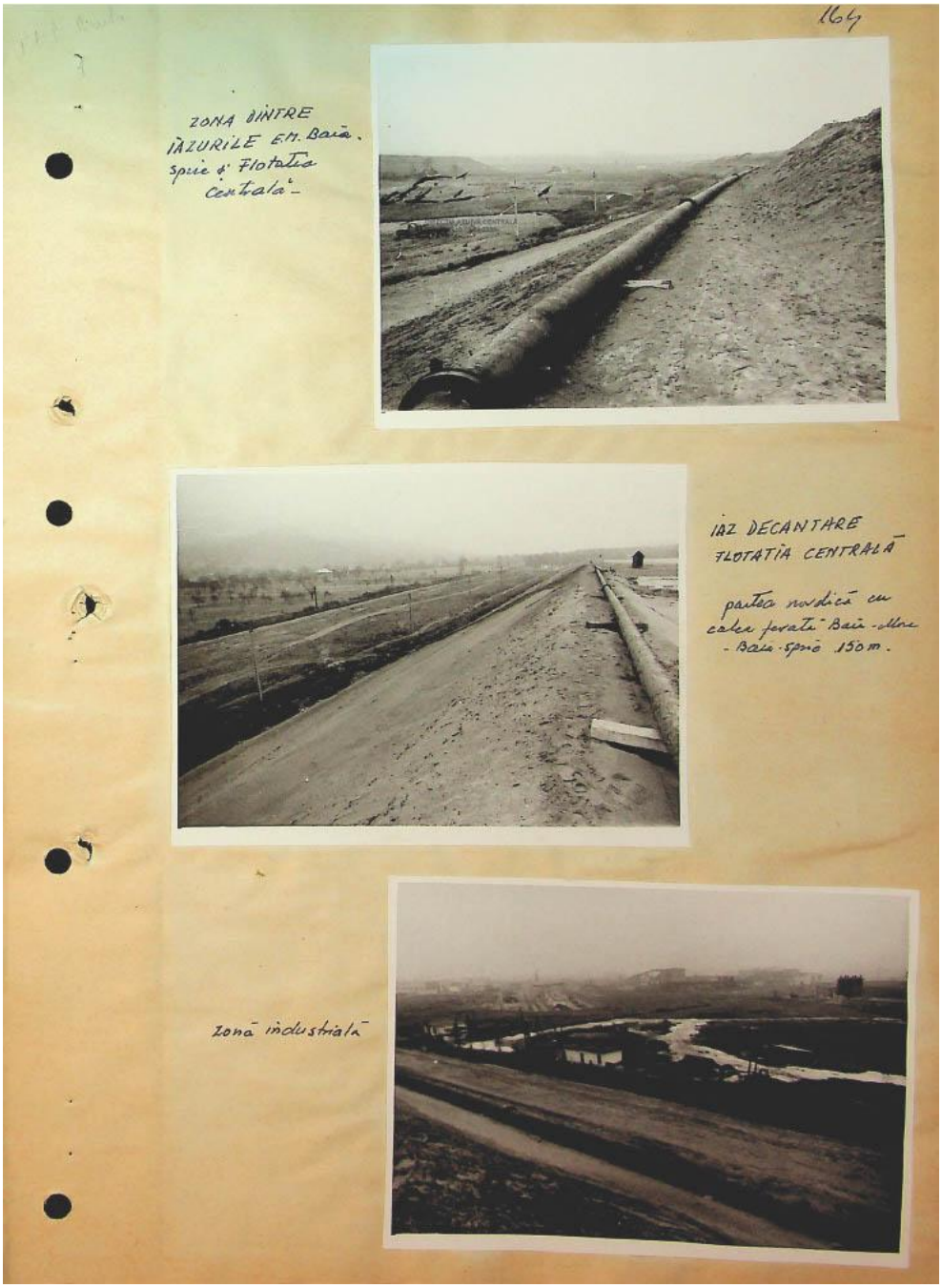

Sursa: ACNSAS, fond Documentar, 0006340, 159-164.

11. Evaluarea impactului trecerii la programul de muncă de șase ore asupra productivității muncii în minerit în anul 1971

Proces-verbal nr. 6 din 5 iunie 1972 al ședinței activului de partid din minerit. Ședința a vizat analiza impactului trecerii la programul de muncă de șase ore în subteran, măsură adoptată la finele anilor 1960. Discuțiile, la care au participat reprezentanți ai minelor băimărene și ai autorităților locale, au relevat o serie de schimbări în funcționarea mineritului ca urmare a acestor reglementări legislative, în special în ceea ce privește condițiile de muncă.

(fragmente)

Tov. Pop Vasile, președintele Comitetului sindicatului EM Șuior: Exploatarea minieră Șuior a introdus regimul de șase ore începând cu ianuarie 1971. Anul 1971 pentru exploatarea noastră a fost un an cu realizări nesatisfăcătoare. Dar începând cu anul 1972, deja pe primele cinci luni rezultatele sunt bune.

[...]

Trebuie să fim dotați în continuare cu utilaje necesare, legate de introducerea noii metode de exploatare[47]. Este vorba de perforatoare cu găuri lungi.

[47] Pentru exploatarea zăcămintelor aflate la mari adâncimi erau necesare o serie de dotări tehnologice pentru care statul socialist nu avea întotdeauna disponibilitatea de a aloca resursele financiare necesare. Lipsa dotărilor tehnologice adecvate avea să devină și mai deranjantă la începutul anilor 1970 atunci când autoritățile de la București au dispus intensificarea ritmului de exploatare a resurselor naturale. Ca o măsură pentru limitarea vulnerabilității pe piața globală de materii prime, după 1968 regimul a demarat o campanie națională de prospecțiuni geologice pentru cartografierea zăcămintelor din subsol disponibile. Însă, cercetările derulate aveau să scoată la iveală mai degrabă secătuirea rezervelor existente decât să identifice altele noi. Într-un asemenea context, factorii de decizie au ales soluția pragmatică. Perfect conștienți de faptul că necesarul de resurse naturale ale unei țări s-ar fi diminuat pe măsură ce nivelul de dezvoltare s-ar fi consolidat, liderii români au optat pentru continuarea exploatării pe scară industrială chiar și a rezervelor sărace atâta timp cât prețul de exploatare era mai mic decât costurile de import ale acelor resurse. Se miza că, dacă programul de creștere al țării ar fi fost coordonat eficient, resursele existente ar fi putut fi suficiente pentru a ajuta economia românească să intre în zona celor dezvoltate și, implicit, ar fi dus țara până într-un punct de unde creșterea ulterioară s-ar fi bazat pe industrii cu tehnologie avansată. La Baia Mare, această decizie de continuare a exploatării, inclusiv a filoanelor sărace localizate fie la adâncimi mult mai mari, fie la marginile zăcămintelor, a însemnat extragerea unor cantități mult mai mari de minereuri pentru care era necesară o extindere a infrastructurii de prelucrare, folosirea extensivă a cianurilor pentru

[...]

De asemenea, ne preocupă pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă. Rezultatul este că avem un număr redus de accidente, și fără accidente mortale. Deci și în continuare noi vom milita pentru a îmbunătății și mai mult organizarea științifică a producției și a muncii[48], și pe această bază obținem rezultate mai bune[49].

[...]

Se mai observă și o deficiență în subteran, întrucât noi, la EM Șuior avem o restricție de a folosi lămpi cu ardere. De aceea, lămpile actuale electrice portative, au mari defecțiuni. Mulți rămân în întuneric la jumătatea schimbului și aceasta duce la nefolosirea timpului de lucru în întregime[50].

---

flotarea metalelor neferoase din minereu sau creșterea necesarului de forță de muncă calificată. Comparativ cu perioada de până atunci, când exploatarea se făcea pe filoane, prin galerii înguste și cu metode rudimentare, trecerea la exploatarea industrializată a presupus și o mobilizare impresionantă de resurse financiare și umane. Însă, probabil una din cele mai semnificative consecințe ale acestei schimbări de paradigmă în mineritul băimărean a fost, în mod paradoxal, creșterea incertitudinilor legate de viitorul industriei băimărene. Mai concret, înțelegerea grabnică a faptului că articularea unei viziuni de dezvoltare teritoriale în jurul unei resurse naturale aproape de secătuire era puțin sustenabilă pe termen mediu și lung a dus, printre altele, la diminuarea semnificativă a resurselor alocate pentru modernizare regională. O scurtă trecere în revistă a planurilor de extindere a infrastructurii sociale și de transport creionate de autorități la începutul anilor 1970 și a realităților de un deceniu mai târziu surprinde prin lipsa de realizări. De exemplu, chiar și în 1989, Maramureșul s-a numărat printre foarte puținele județe din România cu niciun kilometru de cale ferată electrificată. Vezi în acest sens: SANIC, CC al PCR – Comitetul pentru Problemele Consiliilor Populare: Direcția Sistematizare, Proiecte, Construcții, 1M/1973; 123/1974; 187/1974; 199/1974; 6M/1975; 16/1975; 236/1975; 245/1975; 329/1977; 108/1985. Pentru chestiuni legate de regimul exploatării resurselor naturale, vezi: Constantin Ionete, *Criza de sistem a economiei de comandă și etapa sa explozivă*, București, Expert, 1993; M. Bulearcă (ed.), *Industria extractivă din România din perioada industrializării socialiste (1948-1989)*, București, Institutul Național de Cercetări Economice Costin Kirițescu, 2019.

48 Expresie standardizată în limbajul oficial al regimului începând cu finalul anilor 1960, care se referea la activitatea nou-înființatelor cabinete județene de organizare științifică a muncii, a căror principală responsabilitate a fost să joace ca interfețe la nivel local între CEPECA și întreprinderile românești. Printre responsabilitățile acestor cabinete s-a numărat derularea unor studii referitoare la ergonomia muncii și impactul tehnologizării asupra relațiilor de producție.

49 Aceasta este o luare de poziție prin care se dorea să se reitereze ideea conform căreia conducerea minei de la Șuior a reușit să remedieze deficiențele care au dus la tragicul accident de muncă din 25 iulie 1970. Pentru mai multe detalii, vezi ACNSAS, Documentar, 6339 (Accidentul de la Exploatarea Minieră Șuior; Rapoarte, procese-verbale, informări, note informative, planuri de măsuri, adrese, referate, rapoarte informative.); 6341/1-3 (Documentar – accident de muncă la exploatarea minieră Șuior: procese-verbale, referate, declarații, note informative, rapoarte, fotografii).

50 Salarizarea muncitorilor din subteran depindea de gradul de îndeplinire a normelor. Lipsa unor condiții optime de muncă risca, așadar, să aibă un impact negativ asupra veniturilor angajaților și a nivelului de trai al familiilor acestora.

Harta rezervelor de metale neferoase din bazinul Baia Mare

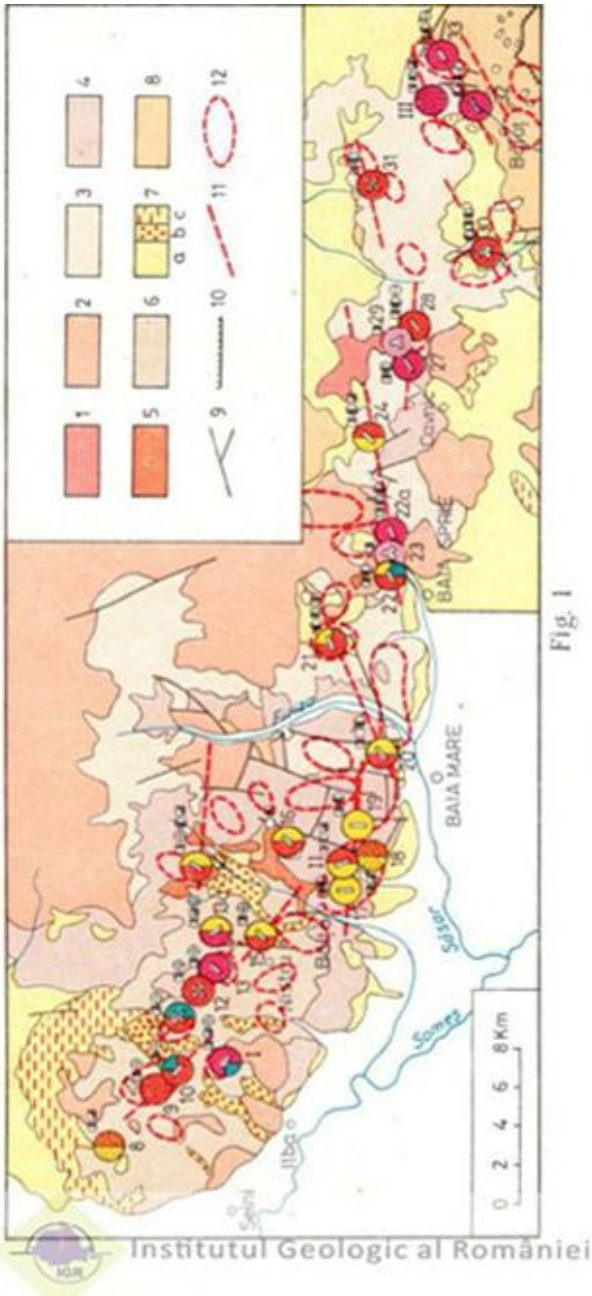

Sursa: *Atlas geologic: Harta substanțelor minerale utile – Arii reprezentative* (ediția a II-a), Ministerul Geologiei, Institutul de Geologie și Geofizică, București, 1983, p. 11.

[...]

Mai avem greutăți cu transportul muncitorilor. Dacă anul acesta a fost o iarnă ușoară, totuși pe primele 5 luni s-au înregistrat peste 20 de cazuri de nesosiri în exploatare a unor mașini cu muncitori aduși de către ITA Maramureș. Noi am sesizat acest lucru, s-a spus că șoferii sunt vinovați, ca nu întrețin bine mașinile.

În regimul de șase ore în subteran, noi lămurim oamenii să nu mai folosească pauza de masă în aceste șase ore. Punem întrebarea – dacă omul se scoală și urcă în mașină la ora 3 dimineața și ajunge acasă la ora 15 – deci sunt rute lungi, este imposibil să nu mănânce. Deci, trebuie să ia masa pe mașină. Ei motivează că se face murdărie în mașină. Noi, sindicatul, am susținut că mașina trebuie curățată pe schimburi și nu o dată pe zi sau la săptămână. Aceste condiții se încadrează ca norme de conduită și întreținere a mașinilor din partea întreprinderii.

[...]

Tov. Sigheartău Petru, președintele Comitetului sindicatului E.M. Herja: Aș vrea să ridic și câteva probleme sociale. Am reușit și dă bune rezultate punctul alimentar care s-a introdus la exploatarea noastră minieră. Minerii pot să se aprovizioneze cu pâine, cu conserve, cu mezeluri și nu se fac întreruperi a mașinilor pe traseu. Însă, din păcate, nu întotdeauna suntem aprovizionați cu cele necesare. Deși am făcut comenzi, în timp de iarna am fost aprovizionați cu suc; acum, de când s-a încălzit, nu primim. De asemenea apă minerală, se aduce la sticlă de 1 kg., și nu la ½ kg. cum am cerut. Noi avem comenzi permanente și acum suntem neglijați. Nu mai vorbim de salam și celelalte produse ieftine.

[...]

Tov. Szabo Alexandru, Inginer șef, E.M. Herja: Problemele sociale au fost arătate de tovarășul președinte al comitetului sindicatului. Eu o să arăt unele probleme tehnico-economice.

După cum se știe, în exploatarea noastră a început experimentarea în 1970, însă datorită condițiilor de zăcământ pe care le are exploatarea noastră și cunoscând faptul că această problemă se va pune în fața conducerii de partid, încă din 1969 exploatarea noastră a trecut la pregătirea trecerii la acest program.

[...]

O ultimă problemă care aș ridica-o este faptul că în repetate rânduri s-a solicitat să se dea aprobare ca odată cu cursurile de calificare de gradul II, muncitorii care

obțin aprobarea organului de miliție, să fie calificați și ca artificieri. Noi, luând fiecare loc de muncă pe schimburi, ne folosim de 110- 120 de artificieri. Aceștia sunt oameni neproductivi, deoarece artificierul duce explozivul la locul de muncă, ajută la încărcarea găurilor. El nu poate deservi într-un schimb decât un loc de muncă. La începutul schimbului verifică starea locurilor de muncă, la sfârșitul schimbului se interesează de numărul găurilor și asigură pușcarea. Dacă s-ar rezolva această problemă, să prelungească acele 3 luni pentru cei ce sunt cu scoatere din producție, sau cu încă o lună să se predea acea materie. Cursurile de artificieri sunt cursuri de perfecționare. Dacă obțin avizul organului de miliție, să-i calificăm și ca mineri, și ca artificieri și în felul acesta să eliminăm un efectiv destul de mare care este în regie.

O ultimă problemă care aș ridica-o este problema transportului de muncitori. Desigur că în ultima perioadă sunt mai puține cazuri. Ofițerii de serviciu menționează în rapoartele lor 4-5 cazuri de întârzieri pe săptămână, atât la venirea schimbului cât și la plecarea din schimb. Acest lucru duce la dezorganizare. Pentru că maistrul, la începutul schimbului, când face planificarea pe locuri de muncă, dacă lipsesc oamenii, trebuie să facă completări. Peste o jumătate de oră sau o oră sosește transportul întârziat. Deci produc greutăți. De asemenea, aș solicita consiliul popular județean, să ne dea un ajutor în ceea ce privește menținerea în stare practicabilă a drumurilor pe care facem transporturi. Sunt unele drumuri foarte degradate și cred că sunt suficiente pentru muncitori trepidațiile de la perforator și să nu mai sufere din cauza drumurilor.

[...]

Tov. Clej Petru, director E.M. Ilba: Vreau să vă informez că mi-am pus problema – ce se întâmplă dacă rămâneam în continuare la opt ore? Situația era tragică pentru noi și pentru întregul bazin. Lucrările de deschidere și pregătire, nu numai la Ilba, ci pe întreg teritoriul erau sub orice critică. Am reușit să realizăm lucrurile de depășire, să realizăm și să depășim toți indicatorii. Suntem pe o linie bună și pentru viitor.

Vreau să dau încă un exemplu. Cum am ajuns la Ilba, am vrut să introduc oameni de la suprafață în subteran. Am început să facem lista. Am încercat să lămurim oamenii, și aproape toți au adus certificate medicale. Cum am introdus regimul de șase ore, efectivul nostru era mare la suprafață, și am ajuns să introducem de la suprafață 65 de oameni.

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 7/1972, 20-29.

12. Aprobări de cercetări și trimiteri în judecată ale membrilor de partid

De regulă, astfel de aspecte se discutau la finalul fiecărei ședințe a Comitetului Județean Maramureș al PCR. Documentul este sugestiv pentru că documentează felul în care responsabilitatea violenței era proiectată asupra romilor.

Tov. Pordea Victor: Organele de urmărire penală au fost sesizate că Pop Dumitru, președintele Consiliului popular comunal Copalnic Mănăștur și membru în biroul comitetului comunal de partid a lovit un cetățean cauzându-i vătămări grave în urma cărui fapt a rămas cu o infirmitate de 25%. Pentru acest lucru se propune aprobarea cercetării.

Tov. Pop Dumitru: În 14 februarie 1971 a fost nuntă la căminul cultural Berința. La ora 2 noaptea am fost sculat să trimit salvarea că un țigan a tăiat un prieten de-al mirelui. Luni seara, erau mai mulți țigani în bufet, făceau gălăgie și nu voiau să plece. Am fost chemat și eu acolo, i-am rugat să iasă afară și după ce au fost scoși, am plecat fără să lovesc pe nimeni. Ei au rămas afară și s-au încăierat între ei.

Tov. Blaj Gheorghe: Eu propun să aprobăm cercetarea.

Tov. Pop Gheorghe: Aș vrea să-i spun și eu tovarășului Pop că suntem sesizați că la ora actuală deține 3 grădini ajutătoare, una pe numele soției și alta pe a soacrei. De asemenea, în legătură cu niște materiale de construcție de la Berința și eu propun să se extindă puțin cercetările și asupra acestor fapte.

Tov. Prim-secretar Blaj Gheorghe: UJCAP-ul[51] să verifice situația cu terenul din CAP și să ne informeze, iar cercetarea să se extindă și asupra celorlalți cetățeni numiți de tovarășul Pop.

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 8/1972, f. 33.

[51] Uniunea Județeană a Cooperativelor de Producție.

13. Analiză a îndeplinirii planului de producție (1973)

Proces-verbal nr. 8 din 15 ianuarie 1973, în plenara Comitetului Județean Maramureș al PCR, referitor la aprobarea materialelor pentru Conferința județeană de partid. Întâlnirea a analizat gradul în care îndeplinirea planului de producție al întreprinderilor industriale din județ în contextul obiectivului regimului de la București de a finaliza cincinalul 1971-1975 în patru ani și jumătate.

Tov. Gabrian Valer: În material apare de trei ori terminarea cincinalului în patru ani și jumătate. Dacă totuși există un calcul din care rezultă, n-am nimic împotrivă, numai să fie rezultatul unei analize[52].

Referitor la productivitatea muncii, se aduce critică sectorului minier șl forestier, și probabil că este justă, dar felul cum se formulează – că s-a mers pe o linie ușoară, de a realiza producția prin depășirea numărului mediu scriptic. Eu știu că atât în sectorul minier cât și în cel forestier au existat niște greutăți, și chiar dacă se reține, să se rețină sub altă formă.

[52] Ajustarea țintelor planurilor cincinale aflate în derulare era o practică frecventă a regimului de la București în perioada postbelică. În ciuda dimensiunii eminamente paradoxale a acestor practici – o întrebare firească în acest context vizează funcția planificării multianuale în condițiile modificărilor din mers – ele reflectă în detaliu reacția imediată a factorilor de decizie la o serie de dinamici economice și sociale ce au prins contur în diverse contexte naționale sau internaționale după adoptarea parametrilor de plan ai cincinalului. Modificările operate în interiorul planului cincinal 1956-1960, de exemplu, au reflectat eforturile autorităților de a răspunde tensiunilor sociale tot mai accentuate prin creșterea veniturilor, prin redirecționarea unor fonduri pentru construcția de locuințe și prin punerea la dispoziția populației a unei game ceva mai variate de alimente și bunuri de larg consum. În cazul cincinalului 1971-1975, însă, modificările au vizat diminuarea ratei de consum și creșterea ratei de acumulare. Excepționalitatea acelui interval s-a datorat și presiunii autorităților asupra directorilor de întreprinderi de a mobiliza angajații pentru îmbunătățirea productivității muncii, pentru reducerea pierderilor, pentru economisirea resurselor financiare și de materiale, respectiv pentru îmbunătățirea prezenței produselor românești pe piețele globale prin impulsionarea exporturilor, cât și adoptării unui amplu pachet legislativ prin care s-a urmărit limitarea alocărilor financiare pentru extinderea infrastructurii sociale, precum locuințe, școli sau centre medicale. Ca urmare a acestor măsuri, rata de acumulare a atins nivelul maxim de 35%, situându-se printre cele mai ridicate din lume la momentul respectiv. Vezi Vlad Pașca-Oprișiu, *„Cincinalu-n patru ani şi jumătate" (1971-1975): Nicolae Ceauşescu şi economia României socialiste, de la tentaţii tehnocratice la primatul politicului*, Cluj-Napoca, Mega, 2020.

La sectorul minier se arată că volumul producției globale la 1.000 lei fonduri fixe scade. Eu informez plenara că efectul aceste are niște cauze obiective, pentru că scade continuu conținutul. Prin intrarea în funcțiune a minei Terna Mare, va scădea de 4-5 ori, pentru că investițiile vor fi de 130 milioane de lei. Va trebui reformulat – să se facă eforturi mai susținute în vederea diminuării scăderii.

Aș avea o propunere. Eu îmi cer scuze dacă există în material și n-am fost atent. Cunosc că Inspectoratul silvic județean a obținut rezultate foarte bune, și se pare că va lua și întrecerea. Este bine să arătăm.

De asemenea, întrecerea care a existat între Lupeni și Baia Sprie, știu că Baia Sprie a obținut rezultate bune. La planul de măsuri, poate ar trebui să fie schimbată ordinea, să se refere la cercetarea geologică și apoi la cercetarea tehnologică. Restul problemelor, după părerea mea, sunt foarte bune și bine sintetizate.

Tov. Lupșa Dumitru: Eu aș ridica o problemă. În general raportul cred că este un material bun și reușește să scoată în evidență activitatea depusă de organizația de partid pe județ. La proiectul de hotărâre, se spune că Inspectoratul silvic, din cele 2.700 ha, 1.000 le va împăduri în terenuri degradate. Noi nu avem terenuri degradate, ci terenuri slab productive. Planul este de 570 ha. Pentru substituirea unui hectar din aceste terenuri, investițiile sunt de 1.500 lei pe hectar. Dacă facem în plus 420 hectare, înseamnă o sumă foarte mare în plus. Fără bani nu se poate face acest lucru.

Tov. Fetea Moise: Întrucât nici în darea de seamă și nici în proiectul de hotărâre nu se amintește despre un sector destul de important și anume despre ocrotirea sănătății, aș propune ca în darea de seamă să se ridice această problemă. Nu numai sub aspect cantitativ, ci să se facă o apreciere asupra muncii cadrelor din acest domeniu.

Tov. Nistor Nicolae: Darea de seamă scoate în evidență multe realizări, mă declar de acord cu materialele. Unde se vorbește de nerealizarea planului la export, toate aceste nerealizări se rețin pentru agricultură. După câte cunosc exportul nu s-a realizat nici la alte sectoare.

Tov. Blaj Gheorghe: Din 5 milioane și 24 mii lei valută, dv. n-ați realizat 4 milioane 250 mii lei. Industria n-a realizat 850.000 lei. Faceți comparație cu dv. Și Agrofruct-ul este tot la dv. Trebuie amintite și celelalte unități, și de fapt nu cu UMMUM trebuie început, ci cu agricultura.

Tov. Târnovan Paul: N-ar fi bine în proiectul de hotărâre să amintim și Platforma de la Ferneziu? S-au prevăzut 150 milioane lei, dar tare slab se mișcă. Să terminăm odată cu ea. A doua problemă – am reținut că se propune prelucrarea cuprului la noi. Eu aș spune să facem sârmă, pentru că este mai ușor.

Tov. Blaj Gheorghe: Tovarășul Tîrnovan are dreptate, este mai greu să facem aparetaje. Dar să nu mergem la ce este mai greu ? O să ne mai gândim. Dar am impresia că este greu să obținem un laminor. Și pentru cupru, și pentru oțel s-a făcut un laminor la Câmpia Turzii, din import. Să mai discutăm cum orientăm această problemă.

Tov. Crișan Alexandru: Cu toate că darea de seamă este cuprinzătoare, aș propune ca în darea de seamă să-și găsească loc tratarea situației protecției muncii. Cu toate că activitatea s-a îmbunătățit față de anii trecuți, să atenționăm asupra situației și în continuare.

Tov. Blaj Gheorghe: Eu aș dori ca tovarășii să vină să colaboreze la cuprinderea acestor probleme în material.

Cu privire la cincinalul în patru ani șl jumătate, știți cum s-a pus problema când a venit tovarășul Nicolae Ceaușescu aici[53]. Dacă în urmă cu câteva luni de zile eu personal mă îndoiam, se pare că, mobilizând mai serios și fructificând toate posibilitățile care le oferă economia și îndeosebi industria județului, am impresia că vom reuși. Eu nu mă refer la fiecare unitate în parte, ci pe totalul industriei județului. De altfel, pentru a ne înscrie undeva în apropierea nivelului sau a dinamicii producției industriale, ar trebui să facem acest lucru. Undeva în apropierea nivelului mediei de dezvoltare a României. Sigur, aceasta reclamă niște măsuri. Stând și dorind, nu se poate face.

Tov. Pop Gheoorghe: S-a spus acest lucru în fața tovarășului Nicolae Ceaușescu, în fața a mii de oameni. În biroul județean s-a hotărât. Noi am fost cei ce am spus. Părerea mea este – trebuie să rămânem la acest lucru.

Tov. Blaj Gheorghe: În doi ani, avem 26 de zile lucrătoare avans.

Tov. Pop Gheorghe: Anul trecut, multe unități, dacă mișcau puțin, mai puteam avea 14-15 zile.

---

[53] Vezi Nicolae Ceaușescu, „Cuvântare la mitingul de la Baia Mare cu prilejul vizitei de lucru în județul Maramureș (28 noiembrie 1970)", în *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate: rapoarte, cuvântări, articole, iulie 1970 – mai 1971*, București, Editura Politică, 1971, p. 331-332.

Tov. Blaj Gheorghe: În 1971, toată lumea s-a demobilizat. Să nu se supere tovarășii din conducerea unităților economice, dar așa s-a întâmplat. Am primit o evidențiere și gata. Alții au profitat de faptul că este început de cincinal, erau împotriva sarcinilor date. În industria locală n-am putut cădea de acord cu cifra stabilită pentru planul cincinal. Am avut cu directorii, cu direcția de industrie locală discuții contradictorii nemaipomenite. Și n-au fost de acord cu el. Acum au făcut planul 106%. Undeva ar trebui să fim analitici.

În 1972, noi am făcut 195 milioane lei în plus. Multe conduceri de unități nu umblă să vândă marfa, și la producția marfă vândută și încasată au rezultate mai slabe. Tovarășe Pascaru, să nu le dai fonduri.

Tov. Pascaru Sergiu: Vin unii la bancă și după 1 ianuarie.

Tov. Blaj Gheorghe: O să închidem de acum în 28 decembrie. Să-și vândă toți marfa mai devreme. Tot facem concesii pentru intoleranță, pentru neseriozitate. Să renunțăm la critica aceasta – dacă socotiți, dar amintiți-vă că nu se poate merge cu depășirea numărului mediu scriptic, chiar depășind corespunzător. După câte am auzit eu, nu va fi recalculată productivitatea în funcție de depășirea corespunzătoare. Această portiță se va închide, de care uzează toată lumea. Ce ne facem atunci?

Tov. Grundtein Gheorghe: A apărut un HCM care reglementează tot prevederile de până acum.

Tov. Blaj Gheorghe: Atunci suntem salvați. Altfel nu avem productivitatea muncii depășită. Problema se pune să obțineți nivel de plan pentru numărul mediu scriptic. Vă rog să obțineți nivel de plan. Dv. reclamați că sunteți sub necesități cu 2000 de muncitori. De ce nu găsiți modalitatea să înscrieți în plan?

Tov. Pescaru Sergiu: Trebuie și producție în plus. Pentru 2.000 de oameni trebuie 50 milioane lei dotații în plus.

Tov. **Gabrian Valer**: Anul trecut m-ați criticat pentru sortimente, și m-ați criticat degeaba, pentru că zăcăminte mai bogate nu sunt. Atunci noi ne-am gândit să dăm cu 50.000 tone minereu în plus. Dar oameni nu mi se dau[54].

---

[54] În condițiile trecerii la exploatarea pe scară industrială a rezervelor de metale neferoase din Baia Mare începând cu finalul anilor 1960, cantitatea de minereu extrasă a crescut semnificativ de la an la an. Ritmul ar fi putut fi, însă, și mai susținut dacă directorii de mină ar fi avut la dispoziție un număr mai mare de muncitori calificați. Printre problemele frecvent menționate în ședințele unde se discuta activitatea minelor din Baia Mare se număra și cea a dificultății recrutării unui

Tov. Blaj Gheorghe: Atunci cum rămânem? Să nu vă criticăm? Dar eu nicăieri n-am auzit cuvinte de laudă pentru depășirea numărului mediu scriptic.

Tov. Gabrian Valer: Eu spun cum am simțit eu, că am făcut eforturi deosebite să obținem rezultate care le-am avut.

Tov. Blaj Gheorghe: Cu producția la 1.000 lei mijloace fixe, vă rog să nu vă supărați, dar până nu demult nici o întreprindere nu punea problema cum stă. Nu știu dacă dv. aveți dreptate. Așa este structura ramurii miniere. Dv. n-o să ajungeți la producția care o are alt sector, dar nici în continuă scădere nu putem fi. Totuși, este utilaj de productivitate. Însă stau multe utilaje. V-ați dotat, v-ați utilat, plătiți amortismentele pentru ele. NU puteți muta utilajele, dar de ce ați părăsit abatajul până nu terminați? Eu nu sunt competent să fac o analiză în treaba aceasta. Tovarășul Grunștein știe că acum doi ani am discutat cifrele de plan. Când am ridicat această problemă la CEIL, a spus că acest lucru nu s-a analizat. Când am spus că multe unități nu s-au gândit la acest lucru, m-am gândit la dânșii.

[...]

Tov, Gabrian Valer, director general Centrala minereurilor neferoase: Sunt de acord cu materialul prezentat, vreau să arăt că preocupările evidențiate aici de tovarășul Ilie Paraschiv se regăsesc și în unitățile miniere, că toți conducătorii de unități miniere sunt antrenați în astfel de probleme. În material am fost criticați cu unele aspecte – eu doresc să asigur plenara că facem eforturi mari ca în trimestrul I să avem o depășire la producția globală și marfă de așa natură încât să realizăm și indicatorul de productivitate a muncii și cheltuielile la 1000 lei producție marfă.

Referitor la problema rentabilizării vreau să fac unele precizări și propuneri.

---

număr satisfăcător de muncitori calificați. Lipsa de atractivitate a mineritului în rândul potențialilor angajați venea, pe de o parte, din salariile relativ scăzute în raport cu alte ramuri industriale și, pe de altă parte, din dificultatea muncii. Nici chiar celor care erau dispuși să lucreze în mine, angajarea nu era tocmai simplă atâta timp cât necesita fie absolvirea prealabilă a unor cursuri de calificare fie îndeplinirea condițiilor pentru a urma programe de perfecționare în întreprinderi. De exemplu, înscrierea la cursuri de calificare era condiționată de absolvirea a șapte ani de învățământ general. Însă, conform datelor de personal a minelor din Baia Mare, majoritatea muncitorilor necalificați nu îndeplineau această condiție, astfel că o calificare era puțin probabilă.

Din 1963 și până în prezent conținuturile au scăzut în zăcământ de la 5,85 la 3,85, în timp ce calitatea concentratelor a crescut de la 32 la 43% la plumb. De altfel, costul concentratelor este constant în țara noastră, iar pe plan mondial variază pe trimestre și chiar luni.

Subliniem, în același timp, că la materiale și utilaje situația este exact inversă, în timp ce condițiile în subteran se înrăutățesc, în unitățile care produc se îmbunătățesc; cu toate acestea, prețul la lemn de mină crește[55], la locomotive de mină, perforatoare, de asemenea. De aceea, eu nu îmi însușesc nici propunerile ca prețurile să fie înghețate, ci să se revină la ele și să se intervină unde sunt motive justificate. Dacă ne comparăm pe plan mondial, dacă ar reveni numai 20 de lei per dolar, am câștiga 210 milioane lei[56].

---

[55] Lemnul de mină era lemn de stejar, scump, dar mult mai rezistent și mai flexibil decât alte esențe lemnoase, fiind folosit în mod tradițional în minerit pentru susținerea galeriilor. În 1969, în condițiile unor discuții dintre conducerile ministerelor economice, CSP și Consiliul de Miniștri privind schița de dezvoltare a economiei naționale în perioada 1971-1975 și până în 1980, s-a luat în calcul reducerea alocărilor pentru achiziționarea de lemn de mină și înlocuirea acestuia cu stâlpi de beton, material rigid, greu de manipulat în galerii și permeabil la apă. La momentul respectiv s-a luat, de asemenea, în calcul utilizarea tuturor esențelor lemnoase în industria celulozei și a hârtiei. SANIC, CC al PCR – Cancelarie, 72/1969.

[56] Piața globală a cuprului a înregistrat în perioada postbelică fluctuații semnificative.
Prețul cuprului la nivel mondial:

Sursă: *Copper Prices – Historical Chart*, https://www.macrotrends.net/1476/copper-prices-historical-chart-data. Accesat în 24 iulie 2024.

Intervin aici să se introducă în planul de concentrate și cadmiul, seleniul, stibiu, bismut etc., unde randamentele sunt de la 10-30%. De asemenea, metalele din conexe să fie plătite și aceasta ar reflecta realitatea eforturilor din sectorul minier.

Tot pe linia rentabilizării ne vom preocupa în continuare de acele probleme pe care le sublinia și tov. dr. Ilie, de asemenea, avem un progres de acțiuni la toate exploatările miniere și uzinele de preparare și în mod deosebit la UMMUM unde ponderea producției va crește în continuare și vom trece la o autodotate mai accelerată.

Când analizăm rentabilitatea sectorului minier, să se aibă în vedere și producția peste plan de la cupru, aur, argint să fie reținută în județ pentru confecționarea de bijuterii.

Referitor la problema ridicată de tov. Ilie vreau să informez că dacă trecem la decupare, prețul concentratelor scade.

De asemenea, vreau să subliniez că ar mai fi un mijloc de rentabilizare a sectorului, acela de a prelucra toate concentratele, ca la nivel mondial. De exemplu, 75% din zăcăminte nu se exploatează pentru că nu sunt rentabile, iar din cele care intră în exploatare se pierd de la 10-40%. Consider că așa cum exploatăm noi zăcământul și valorificăm aceste metale, ne situăm deasupra realizărilor pe plan mondial, și să se analizeze și celelalte sectoare care lucrează cu rentabilitate. Ridic această problemă și având în vedere că am primit un ajutor din partea organelor de partid și organelor centrale, dar de data aceasta îmi permit să critic organul nostru județean de partid că nu totdeauna ne-a susținut în suficientă măsură tocmai în problemele hotărâtoare și critice și organele

Producția de cupru la nivel național:

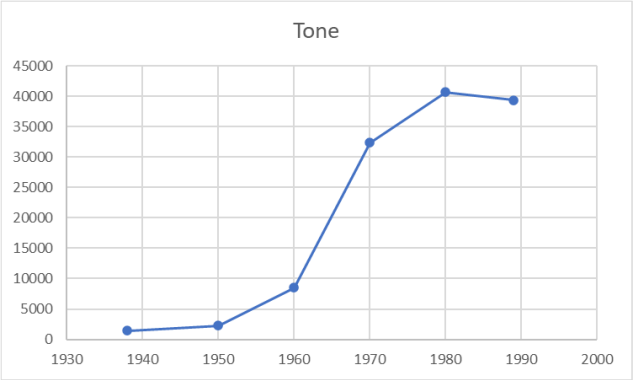

Sursa: Reconstituire pe baza *Anuarului statistic al României 1990*, București, Comisia Națională pentru Statistică.

centrale, CSP[57] și Ministerul Finanțelor care, după părerea mea, cu superficialitate analizează această problemă. Adică, nu-i suficient să întreprinzi acțiuni de reducere a cheltuielilor de producție cu 10-15 milioane lei pentru considerentul că pentru a aproviziona metalurgia cu metale neferoase ne propunem ca în acest an să dăm peste 450,000 tone de minereu în plus pentru a da aceeași producție globală și marfă metalurgiei. Dacă s-ar ține seama de aceste probleme, sectorul nostru ar avea peste 200 milioane lei beneficii.

Tov. Girip Manea, director UMMUM: Și noi am făcut o amplă analiză și s-au trecut în revistă toate rezervele existente. S-au întocmit câteva programe de măsuri concrete care asigură realizarea integrală a sarcinilor de plan la toți indicatorii, cu excepția productivității muncii la 1.000 lei unde se asigură numai o realizare parțială, însă noi căutăm în continuare soluții de încadrare, fiind conștienți că numai așa putem realiza sarcinile pe 1975. In decembrie 1972 s-au recuperat nerealizările de pe 11 luni.

În anul 1975, colectivul uzinei noastre are de realizat sarcini sporite față de 1972, cu 15% mai mult la producția globală și marfă, cu 15,9% la productivitatea muncii; cheltuielile de producție la 1.000 lei înregistrează o reducere de 50 lei; avem un angajament de 2 milioane lei producția globală și 200 mii lei la export.

În primele două luni sarcinile de producție au fost integral realizate, iar pe trimestrul I se prelimină o realizare integrală a angajamentului anual.

Ne preocupă, în același timp, crearea condițiilor pentru realizarea sarcinilor de plan pe 1973, ținând seama că planul de producție cunoaște un salt de 32%. Am organizat în mod distinct producția pentru export, începând din luna aprilie vom aplica salarizarea în acord global la 25% din numărul de muncitori.

Ne însușim criticile aduse privind modernizarea utilajelor, dar aceasta este frânată de capacitatea redusă a filialei ICRPROM, există pericolul ca în 1973 să nu putem asigura comenzile. Cer sprijin Comitetului Județean de Partid pentru creșterea capacității de proiectare și cercetare a acestei filiale, în asigurarea

[57] Comitetul de Stat al Planificării (CSP), înființat în 2 iulie 1948 sub denumirea de Comisia de Stat a Planificării și reorganizat de mai multe ori până în 1989, a fost o structură-cheie a administrației statului în perioada regimului comunist, cu atribuții în planificarea economiei naționale. CSP-ul elabora proiectele de planuri anuale și cincinale și coordona implementarea acestora la nivel central și local. Vezi: Brândușa Costache, „Comitetul de Stat al Planificării", în *România 1945-1989: Enciclopedia Regimului Comunist – Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste*, coord. Dan Cătănuș, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2012, p. 108-114; N. N. Constantinescu (coord.), *Istoria economică a României*, vol. II: *1939-1989*, București, Editura Enciclopedică, 2000.

condițiilor de spațiu. În acest cincinal noi nu putem asigura această investiție și am cere ca pentru 2-3 ani să fim ajutați cu un spațiu pentru sediu pentru acest sector de cercetare și proiectare.

Referitor la activitatea biroului Comitetului județean de partid, trebuie să remarc faptul că uzina noastră a simțit din plin ajutorul său nemijlocit, o îndrumare directă și competentă din partea membrilor biroului, a tovarășului prin secretar personal.

[...]

Tov. Ilie Paraschiv, Institutul de cercetări miniere pentru minereuri neferoase: Actuala plenară a Comitetului Județean de Partid, ce și-a propus să analizeze eforturile depuse pentru transpunerea în viața a sarcinilor trasate de Plenara Comitetului Central al Partidului din noiembrie 1972 pentru realizarea înainte de termen a planului cincinal, ca prilej de analiză și orientare are o deosebită importanță și pentru cadrele din cercetare și proiectare, deoarece și nouă ne revin sarcini deosebite legate de creșterea productivității muncii, reducerea costurilor de producție, modernizarea tehnologiilor. Aș dori să mă opresc asupra unor lucrări elaborate de institut cu implicații asupra producției și asupra unor măsuri ce se necesită a fi luate pentru ca munca noastră să aibă eficiență tot mai sporită. După cum vă este cunoscut, urmarea măsurilor luate acum câțiva ani, activitatea noastră se desfășoară într-un cadru integrat, cuprinzând cercetarea tehnologiei și proiectarea obiectivelor, iar unele cercetări se conduc până la produs finit. În acest cadru, cu sprijinul CMN[58] și a specialiștilor din unitățile miniere a fost posibilă elaborarea unor tehnologii perfecționate de lucru, asigurarea documentațiilor tehnico-economice pentru investiții, lucrări ce vor influența favorabil realizarea sarcinilor puse în fața exploatărilor miniere.

În anul trecut s-au terminat o serie de lucrări care au influențat indicatorii de producție din 1972 dar a căror influență hotărâtoare o au începând cu anul 1973, în cazul când se vor lua toate măsurile pentru extinderea lor la nivelul concluziilor rezultate din cercetări. Printre aceste lucrări aș aminti:

– cercetarea metodelor de exploatare cu subetaje la Gura Băii, care conduce la consumuri reduse de lemn de la 20 la 5 mc/1000 tone și costuri mai reduse cu cel puțin 10 lei/t. Această tehnologie cu puțin efort s-ar putea aplica în 1973 pentru 100.000 tone minereu la Gura Băii.

[58] Prescurtare frecventă a Centralei Minereurilor Neferoase.

– metoda de exploatare pentru Șuior, după cere în prezent se fac toace pregătirile pentru subteran și care va putea în 1973 să se extindă la o producție de cca 300.000 tone. Pentru minereul Șuior subteran institutul a elaborat și tehnologia de preparare, tehnologie care împreună cu colectivul Flotației centrale s-a verificat și în condiții industriale.

Se cunoaște că indicatorii tehnologici la lucrările miniere orizontale nu sunt la nivelul planului. Încă în 1969 în institut s-a elaborat lucrarea privind îmbunătățirea procedeelor de perforare pușcare, care a fost verificată la minele Cavnic, Șuior, Herja, Săsar, Toroioaga, asigurând în condiții ce experimentare mărirea saltului cu 60-70%, creșterea avansului pe schimb cu 30% și reducerea consumului de capse.

Este necesar să se rezolve la exploatări condiții organizatorice privind folosirea perforatoarelor, utilizarea mașinilor de încărcat, asigurarea cu vagonete s.a., pentru ca această lucrare să fie valorificată.

În domeniul minier, în anul curent, pe lângă problemele de extindere a metodelor de productivitate sporită, Institutul are preocupări privind reducerea consumurilor tehnologice în abataje la Cavnic, Baia Sprie, Nistru, Herja, Ilba și stabilirea dimensiunii optime a blocurilor în abataje la minele Cavnic, Nistru, Băiuț; în vederea creșterii productivității vom efectua și cercetări a căror contribuție se va simți în următorii ani, în cincinalul viitor și care privesc transportul hidraulic al minereului.

În ce privește prepararea minereului, pe lângă multe lucrări de stabilire a tehnologiei și care se valorifică prin omologarea rezervelor s-a elaborat tehnologia de măcinare autogenă a minereurilor Gura Băii și Baia Sprie, care conduce la costuri reduse de energie, bile și care probabil către sfârșitul cincinalului se va putea materializa deoarece necesită investiții. În anul curent, asemenea cercetări sunt în lucru pentru restul minereurilor din cadrul CMN și alte minereuri din țară. S-a cercetat în pilot și în curând va începe cercetarea industrială a tehnologiei noi pentru minereul Baia Sprie la care ne așteptăm la un spor absolut de extracție la zinc de cca 20%. Se necesită însă ca exploatarea să urgenteze amenajarea instalației pentru încercări industriale.

S-a cercetat o tehnologie avantajoasă pentru separarea concentratului, de plumb-cupru de la Cavnic, institutul a elaborat și proiectul și se construiește instalația industrială. Separarea acestui concentrat va aduce avantaje la nivelul economiei, avantaje ce se vor regăsi în sectorul metalurgic, în condițiile când în sectorul minier se vor înregistra cheltuieli suplimentare.

Dacă dorim ca această lucrare să fie repede valorificată, vor trebui reglementate problemele financiare. Pentru Baia Borșa s-a elaborat tehnologia de producere a bioxidului de sulf prin prăjirea piritei la fața locului, s-a elaborat STE din care rezultă că se pot obține economii de cca 2 milioane lei/ an. Pentru a urgenta treburile legate de această lucrare, și a alege varianta constructivă cea mai economică, este necesar ca organele sanitare să nu trateze această instalație ce prăjește 4 tone pe zi, impunându-i condițiile ce se cer la uzina de acid sulfuric. Și în domeniul preparării avem lucrări care se vor reflecta asupra costurilor tehnologiei ca reglări de fluxuri la Rodna, Gura Băii, reduceri de consumuri tehnologice la Băiuț și altele.

[...]

Avem preocupări ce au și un caracter științific mai pronunțat. Este vorba de cercetarea biologică cu bacterii a minereurilor, despre care dvs. ați mai auzit. Am făcut cercetări de laborator, pilor, am elaborat și proiectele și în prezent, cu contribuția EM Ilba se amenajează un abataj subteran. Trebuie însă să spunem că acest procedeu nu va scoate omul din mină, că din cunoștințele acumulate în lume până în prezent și din prognozele ce se fac, aplicarea lui este avantajoasă pentru hălzi de steril, ramblee miniere vechi, la care încă conținutul, particularitățile mineralogice și volumul acestora să justifice investiții și cheltuieli de exploatare.

În ce privește utilajele experimentăm în prezent, împreună cu UUMR și E.M. Șuior, instalația de perforare a găurilor de lungime medie în vederea extinderii metodei cu subetaje și pentru evitarea importului acestor utilaje. S-au elaborat în 1972 coloane retractabile îmbunătățite, care au dat rezultate bune, am difuzat la toate exploatările documentația de modificare și ar trebui urgentată modificarea acestora în atelierul propriu. Se cunoaște că evacuarea minereului în abataj pune probleme. In 1972 am elaborat proiectul pentru transportor cu bandă acționat pneumatic destinat transportului în abataje. Acesta se află în execuție la UUMR, dar credem că se necesită urgentarea lucrărilor. În general activitatea de asimilare a noilor utilaje este susceptibilă de îmbunătățiri de sus până jos, inclusiv în ce ne privește pe noi ca unitate de cercetare proiectare.

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 2/1973, 35-41, 54-57 și 68-73.

Detaliu sistematizare a zonei industriale din Baia Mare:
noi clădiri productive ale IMMUM (1975)

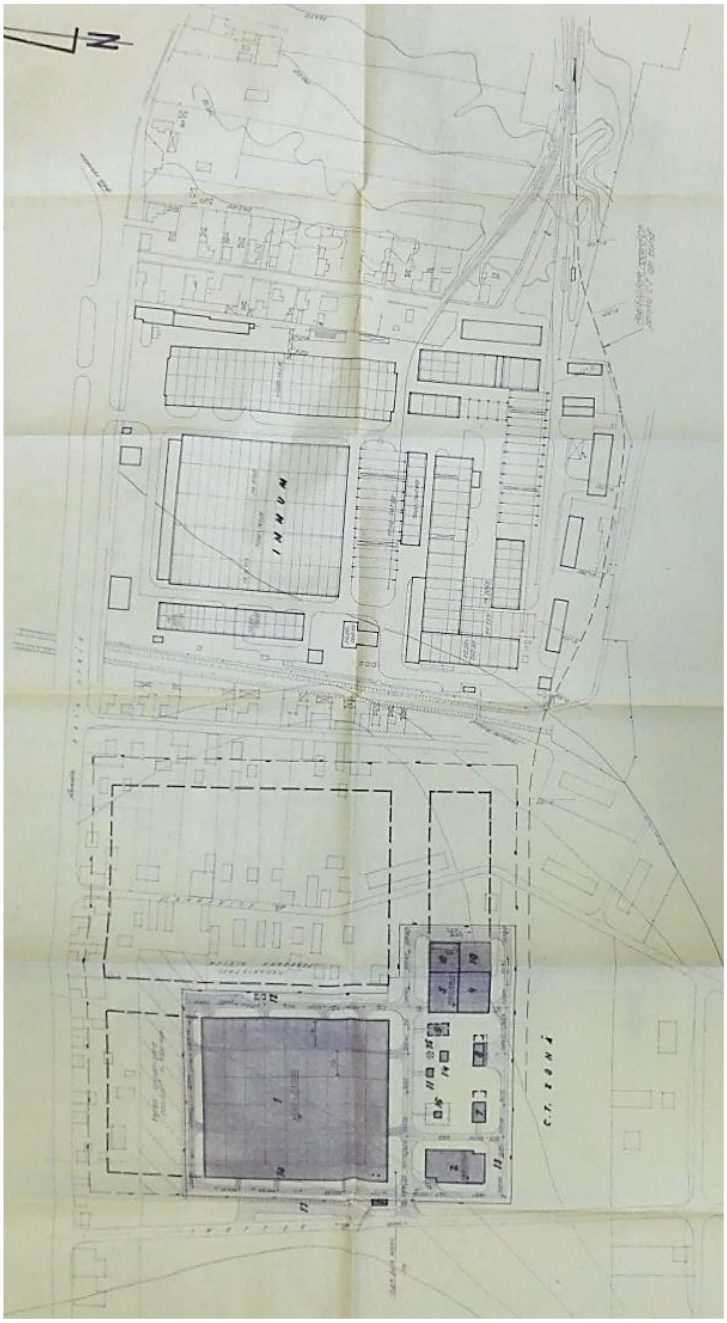

Sursa: SANIC, Comitetul pentru Problemele Consiliilor Populare – Direcția de Sistematizare, Proiectare și Construcții, 329/1975, 5.

14. Îmbunătățirea vizibilității industriei băimărene în comerțul exterior

Notă asupra discuțiilor avute la 24 și 25 aprilie 1975 cu conducerea Geomin în probleme ale cooperării economice internaționale a Centralei Minereurilor și Metalurgiei Neferoase

(fragmente)

În după amiaza zilei de 24 aprilie și în dimineața de 25 aprilie a.c. la sediul Centralei minereurilor și metalurgiei neferoase Baia Mare au avut loc discuții privind îmbunătățirea activității de cooperare economică internațională. Au luat parte: dr. ing. Valer Gabrian, director general al CIMMN Baia Mare, ing. Vlad Ilie, directorul DOCPI din MMPG, și ing. Buzilă Mircea, director al întreprinderii Geomin București.

[...]

La discuțiile din seara zilei de 24 aprilie anul curent, după ce ing. Buzilă a făcut cunoscut scopul vizitei sale la Baia Mare, directorul general al CIMMN, tov. ing. Valer Gabrian a precizat poziția sa și a conducerii centralei privitor la posibilitățile de îmbunătățire a cooperării economice internaționale prin intermediul Geomin în domeniul mineritului de neferoase.

Tov. Gabrian: a apreciat ca nesatisfăcătoare activitatea și felul în care sunt tratate problemele cooperării la Geomin și la MMPG. Tactica Geomin de a trimite la obiectivele din străinătate cadre și efective „colectate" de la multe unități de profil din țară, corelat cu o selecționare uneori superficială, cu tendințe subiective, face ca oamenii trimiși să nu fie bine cunoscuți, neomogeni, nu se pot corela în fapte, în atitudini, chiar în concepția de lucru, ceea ce lungește perioada de sudare, de închegare a colectivelor, totul cu unele repercusiuni nefavorabile asupra obiectului muncii lor în străinătate, asupra eficienței economice scontate. Se consideră că Geomin-ul procedează ca atare, chiar cu premeditare, pentru a-și crea o falsă „aureolă" asupra rolului său în cooperarea economică internațională, subestimând contribuția unităților ce i-au dat cadrele și

efectivele. Este o atitudine cu totul greșită. Rolul său ar fi și ar trebui să fie antrenarea centralelor, a unităților miniere chiar în preluarea diferitelor obiective externe ceea ce ar angaja moral și material, cu mai multă tărie în creșterea eficienței activității peste hotare. Se consideră că în această direcție trebuie reconsiderată atitudinea Geomin în mod radical. Un număr mai mare de unități să aibă răspunderea obiectivelor externe, ceea ce ar crește eficiența economică a cooperării. Nu degeaba pe lipsuri de acest gen, pierdem unele obiective și contracte externe. De fapt, orientarea asta pleacă nu numai de la Geomin, ci chiar de la organele MMPG, fapt criticat de tov. Gabrian în ședințele Biroului Executiv, ale Colegiului MMPG și în intervenții la Marea Adunare Națională. Se trimit la obiective de neferoase oameni ce n-au lucrat la neferoase și apoi vrem să avem eficiență. Sunt situații, nu singulare, când prin plecare în străinătate se rezolvă probleme personale, ba prin neselectare riguroasă și necunoaștere, unii oameni mai și fug, cum este cazul Kiss – Kenya. Mulți specialiști din București care nu-și oferă cu dragă inimă serviciile la solicitarea unităților din țară, a organelor județene de partid, când este vorba de cooperare internațională se duc imediat. Sunt prea multe plimbări în străinătate cu prea puțină eficiență. Am fost într-o etapă în care eficiența contractelor externe se măsura în numărul delegațiilor, al zilelor de ședere (pe banii statului) în străinătate și mai puțin în efectul practic. Cât concentrat am adus? De acum înainte este necesară o schimbare radicală.

Procedând ca până acum, consider că pentru țările cu care cooperăm facem un rău, prin faptul că obiectivele se întârzie, fapt ce ne defavorizează interesele pe piața mondială.

Geomin chiar dacă ar vrea, în situația cu oameni neomogenizați, nu poate stăpâni din punct de vedere organizatoric, tehnic, disciplinar, economic toate obiectivele. Împărțirea acestor obiective pe centrale, ca subantrepriză, ar ușura controlul, îndrumarea. Se repetă, faptul că tov. Gabrian a făcut asemenea propuneri de mai multe ori în organele colective de conducere ale MMPG și în planul Marii Adunări Naționale, pentru ca centrala să preia unele obiective externe mai mici. Mai mult, împărțind asemenea obiective pe centrale și chiar pe exploatări miniere se asigură o mai mare răspundere și control de la selectarea oamenilor și până la realizarea obiectivelor în termen și la parametrii contractați.

Va trebui ca mâine (în 25 aprilie n.r.) să invităm la dezbatere pe aceste teme specialiștii și șefi de serviciu din centrală, directorii unor exploatări ale noastre,

să ne sfătuim asupra modului în care, împreună, să conlucrăm la îmbunătățirea activității de cooperare economică internațională.

Noi ne-am mai gândit să organizăm cercuri de studiere a limbilor străine (engleză, franceză, rusă, spaniolă, germană) la care să participe ingineri, tehnicieni, muncitori din fondul de cadre ce pregătim pentru plecare în străinătate. Realizarea acestor cursuri și pregătirea oamenilor sub aspectul cunoașterii limbii este o condiție deosebită în asigurarea reușitei peste hotare.

În altă ordine de idei, ar trebui, dacă se acceptă punctul nostru de vedere, aprobat până acum dar nematerializat de conducerea ministerului, ca centrala noastră să preia obiective externe încă din faza de contractare și să execute toate lucrările ce decurg – geologice, de cercetare, proiectare, pregătire – deschidere și exploatare. Prin acest mod s-ar aprecia și eficiența economică a centralei în relațiile de cooperare. Tov. dir. gen. Gabrian a ținut să sublinieze că are impresia că eforturile conducerii noastre de partid și de stat nu sunt suficient susținute în mod concret la Geomin și la MMPG în soluționarea problemelor de cooperare. În urma recentei vizite a tovarășului Nicolae Ceaușescu în țări din Asia, Africa și Orientul apropiat se prevăd unele contracte de cooperare neprevăzute până acum. Deci cu atât mai mult s-ar justifica ideea ca Gemin să fie un intermediar între centrale și societățile mixte de cooperare în sensul unei acțiuni mai eficiente. Nu plimbări peste hotare, ci acțiuni concrete, hotărâte. Măsurile și acțiunile conducerii partidului și statului nostru peste hotare în problema de cooperare ar putea fi minimalizate de Geomin, dacă nu se face acest lucru cât mai urgent.

Tov. dir. gen. Gabrian: propune prin urmare: obiectivele contractate să treacă treptat în subordinea centralelor, iar obiectivele noi ce se contactează să fie de la început date în grija centralelor. În ce ne privește, ne asumăm răspunderea să onorăm exemplar și operativ sarcinile ce ne vor reveni. Se propune ca în discuția din dimineața de 25 aprilie să se facă o trecere în revistă a scopurilor, acțiunilor, greutăților ce întâmpină Geomin la obiectivele peste hotare, câteva probleme vizând perspectiva. Ca o fază intermediară ar fi sprijinul cu cadre. Deși nu există convingere că asta-i o treabă bună în condițiile în care se va mai menține formarea echipelor din oameni respectați din multe unități miniere. Tov. Gabrian nu va ridica această problemă în discuția de dimineață.

Tov. dir. Buzilă Mircea: apreciază gândirea tov. Gabrian care se confundă cu a sa. Își dă seama de eventualele posibilități care compromite acțiunile noastre. Eficiența este cea care să confirme modul de gândire și acțiune.

Tov. dir. Vlad Ilie: arată că s-a constatat că acolo unde obiectivele externe sunt încadrate cu oameni din mai multe unități din țară, treburile nu merg bine, mai greu, încep discuții între oameni, nu-i prea bun controlul, deci e bine venită propunerea tov. Gabrian. Roagă centrale să acorde sprijin cu o serie de cadre de specialiști în economie (în special contabili șefi). Se vor întreprinde acțiune comune, dar numai ca fază intermediară.

Tov. dir. Gen. Gabrian: În ideea propunerilor mele contează însăși aspectul moral. Pentru centrală și unități ar fi o sarcină în plus. E vorba de aspectul moral, al prestigiului nostru care intră în joc. Periodic va trebui ca organele de conducere ale noastre să inspecteze oamenii de peste hotare, să-i îndrume concret acolo și într-un fel să mai vadă lumea, să mai vadă o experiență, etc. Azi, asta fac funcționarii Geomin, care deși ingineri nu iau măsuri concrete și operative, ci doar constat și transmit. Or, conducerea unei centrale, a unei exploatări chiar, are putința luării și aplicării unor măsuri operative. E drept că acțiunea asta nu-i simplă, nici ușoară, este complicată, cere răspundere în organizarea de la centrală, dar este eficientă pentru cooperare și pentru economia națională. Urmează să vedem ce vom realiza în ședința de dimineață.

[...]

La ședința organizată în dimineața zilei de 25.04.1975 la sediul CIMMN Baia Mare au luat parte: dr. ing. Valer Gabrian, director general CIMMN, ing. Vlad Ilie, director DOCPI din minister, ing. Buzilă Mircea, director Geomin, ing. Leaua Dumitru, dir. gen. adj. al CIMMN, ing. Băgăluț Florian, dr. ing. Ilie Paraschiv, ing. Lupu M, din aparatul central, șefii minelor Herja, Baia Sprie, Cavnic, alte cadre din conducerea centralei.

Tov. Gabrian Valer – deschide ședința prin prezentarea tov. ing. Buzilă Mircea directorul Geomin. Acesta ține o scurtă informare asupra scopului înființării Geomin a mijloacelor sale de implicare în cooperarea economică internațională, asupra unor cerințe necesare în actualitate și perspectivă sub aspectul asigurării fondului de cadre pentru obiectivele contractate cu parteneri externi. Vorbitorul s-a oprit pe larg asupra perspectivelor Geomin în lumina tranzacțiilor încheiate în urma vizitelor de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu în țări din Asia, Africa, Orientul apropiat, America Latină. În funcție de cerințele actuale imediate de cadre pentru lucrul în țări străine, Geomin are nevoia pe acest an de 392 oameni în plus de efectivul actual.

Derivat din aceste cerințe la indicația Biroului Executiv al MMPG, s-a ieșit pe teren, au avut loc convorbiri cu organele locale de partid și de stat în vederea asigurării personalului necesar.

Tov. Gabrian Valer – a venit cu propunerea ce centralele să-și asume un număr de țări în cooperare pentru care să asigure cadrele necesare. De pildă, la angajarea unui contract extern lângă Geomin să fie și un cadru din conducerea centralei, care să contacteze obiectivul să aibă răspunderea asigurării cadrelor pentru acesta. Echipa ce pleacă fiind toată compusă de aceeași unitate minieră, după terminare se va întoarce tot la unitatea sa. Asta ar avea răspundere la nivelul centralei, al unității în control, îndrumare, în asigurarea prestigiului.

Tov. Vlad Ilie: intervine în privința activității de selecție a cadrelor. Până acum s-a observat subiectivism, uneori, deși în general activitatea noastră peste hotare este bună, bine apreciată. Alegerea echipei este bine să fie din aceeași unitate ceea ce dă omogenitate oamenilor. În Maroc avem cooperare la două exploatări, și două uzine de preparare cu 24 oameni români recrutați din 12 unități din țară. De aici, nu se prea înțeleg între ei. În continuarea tov. Vlad prezintă câteva aspecte desprinse din comportarea oamenilor noștri peste hotare. Legat de retribuție, unii sunt prea avari, alții au diferite relații, obiceiuri, vicii, care știrbesc prestigiul lor, al țării în ultima instanță. Se insistă pe grija deosebită la selectarea cadrelor la noi sub toate aspectele. Trebuie pregătit din timp un fond de cadre, care să poată fi folosit bine, eficient. Este necesar să se facă pași în cunoașterea limbii respective – engleză, franceză, spaniolă. Se mai pun probleme în legătură cu educarea oamenilor noștri peste hotare, în legătură cu reîncadrarea lor în producție la terminarea contractelor externe.

Tov. Buzilă Mircea: sunt probleme dificile și în cercetare – proiectare. În cadrul societăților mixte căutăm ca vot ce se poate cerceta și proiecta în țară să se facă de noi pentru a constitui parte la capitolul social, eliminând valuta. E vorba de cercetări, STE, PE, etc. Este o problemă foarte grea în condițiile lipsei de personal de proiectare. Geomin are doar 20 oameni pentru așa ceva și lucrări de foarte mare importanță. Și aici este nevoie de ajutorul centralelor, a institutelor de proiectare – cercetare. Neonorarea unor atare obligații afectează cota parte din participarea noastră la societatea mixtă.

În privința cadrelor necesare pe 1975 la Geomin din cele 392 posturi, Centrala Baia Mare ar trebui să asigure 39 oameni (22 ingineri, 7 tehnicieni, 10 muncitori) pe parcurs pot interveni modificări suplimentare. Am destinat Băii Mari una din

țările Peru, Chile, Maroc, Grecia, Turcia, Argentina, Zambia etc. În cincinalul 1975-1980 preconizăm să alcătuim alte 12 societăți mixte minier-geologice.

Se ridică probleme cu cunoașterea limbilor străine, engleză în special, eventual spaniolă, franceză. S-a discutat la MMPG posibilitatea unor cursuri cu scoatere din producție, trei luni intensive. E bine să se gândească și Baia Mare la această problemă. Avem urgent nevoie de un șef de concepție pentru Peru și un contabil șef în Maroc, de maiștri preparare.

Problema esențială rămâne pregătirea, selecționarea cadrelor, asigurarea fondului de cadre.

Tov. Gabrian Valer: Formula de ajutor al Geomin-ului prezentată merită a fi dezbătută și mi-am spus părerea. În viitor însăși existența și eficiența Geomin depinde și de concepție de organizare. Va trebui ajutat. Pantea și Ionescu să ia legătura cu Geomin. Am putea da și altor șefi de exploatări să vadă condițiile concrete în care pot să-și constituie echipe omogene pentru exterior din unitățile lor, sub conducerea lor. Pentru a avea omogenitate la oameni asta-i cea mia bună variantă de eficiență, Centrala noastră-i cea mai indicată și organizată pentru astfel de probleme mai ales în neferoase.

La discuții pe marginea temei în dezbatere au luat cuvântul:

1. **Inginer Pop Liviu**, Herja: Consider propunerea tov. Gabrian de alcătuirea echipelor pe exploatări sau grupe de exploatări este foarte bine gândită. Se ridică o problemă și anume, cum rămâne cu schemele. În locul celor plecați angajăm alții, dar când vin înapoi ce facem cu replasarea lor? Tov. Vlad arată că o soluție este rotirea cadrelor. Sunt niște propuneri pentru crearea unei rezerve de posturi pe exploatări echivalentă cu posturile celor plecați temporar.
2. **Inginer Pantea Aurel**, CMMN: M-ar interesa amănunte în legătură cu organizarea cursurilor intensive de limbă străină. Tov. Vlad: te pot face cu sau fără scoatere din producție; fonduri există, se pot organiza pe centre după numărul celor chemați să plece. În continuare dă relații asupra modului în care românii peste hotare își însușesc limbile străine, mai repede sau mai greu. După cursuri se va face testarea cursanților.
3. **Dr. inginer Ilie Paraschiv**, ICPMMN: Vom putea face să asigurăm Geomin cu studii, cercetări, proiecte. Dar trebuie să știm în avans ce capacități se cer, pentru a putea rezerva capacitate de cercetare și proiectare. Mai greu va fi la proiectare unde la metalurgie n-avem

capacitate nici pentru necesarul intern. Apoi vor trebui corelate normele noastre de obținut cu pretențiile partenerilor externi, mai ales în proiectare unde lucrăm după legislația noastră. Iarăși va trebui să ne punem de acord cu Geomin cu cheltuielile generate de diversele categorii de lucrători o dată cu normele de conținut. S-ar putea pregăti un grup de oameni care să lămurească și aceste aspecte. Tov. Buzilă aprobă propunerile făcute drept bine întemeiate.

4. **Inginer Fanea Ioan**, CMMN: unele acțiuni, s-a spus, au ajuns la scadență. Au venit concentrate? Aceste concentrate vin, dar metalurgia a rămas deocamdată descoperită cu capacitate de prelucrare. Nu vom putea prelucra nici pe ale noastre în totalitate. Deci este o problemă de prevăzut cumva pe cincinalul 75-80 pentru a ști eventual pe ce ne putem aștepta, mai ales că la metalurgie capacitățile vor fi la limită. Din cooperare rezultă cote obligatorii. Trebuie văzut la ce nivel rămân aceste cote, precum și prețurile pe piața mondială. Tov. Buzilă dă relații mai detaliate în privința acestor două probleme. În discuții s-a ridicat de asemenea că la concentratele cuproase din Kenya, procentul de clor (se prelucrează cu apă de mare) deranjează procesul pirometalurgic. S-a mai relevat că în străinătate concentratele se transportă etanș în containere, saci, butoaie.
5. **Inginer Leaua Dumitru**, director general adjunct CMMN: De acord cu discuția generală. Să nu scăpăm din vedere extinderea cooperării cu furniturile noastre care ar fi mai avantajos. Este problema că uneori furniturile noastre nu prea sunt de calitate. De asemenea o grupare omogenă a oamenilor este optimă și trebuie să avem mare grijă la selecționarea și pregătirea lor. Revenind la furnituri, ele să fie livrate pentru lucrul echipajelor trimise de la unități, sub grija unităților respective. Tov. Buzilă vine cu un exemplu calitativ negativ la utilaje trimise în Maroc.

Ședința se închide.

Întocmit P.V.: Secretar COM: Ing. Gh. Dumitrescu (25.04.1975)

Sursa: AREMIN, fond Forța de muncă, 3/1975, 210-226.

15. Întâlnire a activului de partid din minerit, organizată în 18 decembrie 1973, pentru evaluarea gradului de îndeplinire a obiectivelor asumate prin planul cincinal 1971-1975

Întâlnirea a fost parte a unei serii mai lungi de ședințe ce au abordat măsurile adoptate de întreprinderile din Baia Mare pentru a răspunde priorităților investiționale ale regimului. După asumarea oficială a sloganului „cincinalu-n patru ani și jumătate", autoritățile au impus un mecanism extrem de strict de monitorizare a activității industriale din teritoriu. Documentul detaliază reacția directorilor de mine din oraș la un material extrem de critic, semnat de liderul Nicolae Ceaușescu, față de situația din minerit, fiind importantă nu numai pentru că aduce în prim-plan o serie de aspecte legate de transformările în plan local ca urmare a unor decizii luate la nivel central, ci și pentru că reușește să contureze premisele pentru o serie de transformări în regimul muncii industriale.

(fragmente)

Ordinea de zi:

1. Prezentarea concluziilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului, la analiza activității Ministerului Minelor, Petrolului și Geologiei din 7 noiembrie 1973.

Participă tov. Director Crăciun, precum și un număr de cadre conform tabelului anexat. După prezentarea concluziilor, urmează discuții.

Tov. Crăciun Laurențiu, director în cadrul MMPG[59]: Materialul care l-ați auzit aici a fost foarte amplu dezbătut în cadrul activului de partid al ministerului și cu această ocazie au fost însușite concluziile și caracteristicile făcute de tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind rezultatele obținute în acest an, precum și în primii trei ani ai cincinalului. Respectiv, toți cei care au luat cuvântul au fost de părere că deficiențele ivite în activitatea ministerului se datoresc nesoluționării unor

[59] MMPG: Ministerul Minelor, Petrolului și Geologiei.

probleme în mod corespunzător, de asemenea unor lipsuri la nivelul conducerii ministerului și până la exploatări.

Deoarece atât în materialul prezentat cât și în dezbaterile efective care au avut loc, s-a pus un accent deosebit în ce privește nerealizarea unor sortimente, aș vrea și eu, în câteva cuvinte, să mă refer la câteva probleme care în cadrul combinatului au generat nerealizările care le-am înregistrat.

Vă rog să nu-mi luați în nume de rău că mă voi referi la lipsuri, deși noi am apreciat activitatea depusă. Dar, ținând cont de critica făcută, trebuie să spunem că în ce privește metalele plumb și zinc, ele provin în întregime de la Combinatul Baia Mare. Respectiv, în această perioadă n-am realizat 2.400 tone plumb în concentrate și 6.000 tone zinc în concentrate – cantități destul de însemnate, ținând cont de nivelul producției pe țară. La cupru s-a înregistrat o rămânere în urmă de peste 100 tone, iar anul acesta, până în prezent, la zinc 3.200 tone nerealizări. Și în cadrul combinatului este valabil fenomenul ridicat de tovarășul secretar general, privind realizarea și chiar depășirea producției globale, fără ca ea să aibă la nivel corespunzător realizarea sortimentelor fizice, cu toate consecințele ce decurg din acestea.

În legătură cu nerealizarea sortimentelor, frecvent se aduce justificarea că n-au fost realizate conținuturile de metal. Eu cred că, cu ocazia acestei ședințe ar trebui să spunem lucrurilor pe nume, în sensul că trebuie să recunoaștem, că această exploatare geologică o facem tot noi. Ea este începută de IPEG[60] și definitivată de exploatările care extrag rezervele respective. Mie mi se pare că neconfirmarea conținutului este o consecință a activității pe care o depunem noi și exploatările care execută lucrările de explorări de metale.

Aici trebuie să recunoaștem și următorul lucru – rezultat dintr-o serie de analize făcute în ultimul an, și anume neconfirmările intervin acolo unde introducerea în producție, rezervele insuficient cunoscute, rezerve extrapolare, și cel mai tipic exemplu îl avem la Cavnic, unde an de an exploatăm într-un singur orizont.

Se poate spune că este o consecință a faptului că nu avem răgazul necesar din partea prevederilor de plan. Trebuie să avem în vedere însă și alt aspect. Nici viteza de execuție a lucrărilor de exploatări și de deschideri nu sunt cele necesare. Mai mult, în mod sistematic suntem puși în fața unor nerealizări în

[60] Institutul de Prospecțiuni și Explorări Geologice.

acest domeniu. Adică, atât la galerii cât și la suitori, unde avem plan de înaintare, nu le realizăm.

[...]

În afară de consecințele directe, astăzi suntem confruntați și cu un stoc foarte mare de utilaje[61]. La Cavnic au sosit mașinile de extracție fără să avea fronturile de lucru necesare montării mașinilor. La ora actuală, la investiții avea utilaje în stoc de 23 milioane lei, care nu se pot monta în termenul normal, din cauza neterminării lucrărilor de pregătire în subteran.

Sunt unele cazuri rare ca frecvență, și de neconfirmare a conținutului, în unele panouri care au fost complet conturate. În asemenea situații, aș scoate în evidență faptul că documentarea geologică n-a fost temeinic făcută și de aici cred eu, în acest sens ne revine sarcina să facem mai multe analize, și începând cu criteriile pentru calculul rezervelor, să le analizăm cu mare atenție și să le punem la punct.

O altă cauză a nerealizării metalelor planificate este și aceea a nerealizării minereurilor. În perioada respectivă, minereul extras nu s-a realizat cu 51.000 tone la complex și cu 475.000 tone la minereuri aurifere. Cantități destul de mari, care dacă ar fi fost realizate, diminuau nerealizările înregistrate. Legat de aceasta, trebuie să arăt faptul că în acești ani, în mod sistematic numărul de muncitori a fost depășit, respectiv cu 600 oameni în 1971, 400 oameni în 1972 și anul acesta cu 600 oameni[62]. Zic eu – nu s-ar putea justifica nerealizarea minereului pe baza lipsei de forță de muncă.

---

[61] Stocurile de utilaje intrau în categoria stocurilor supranormative, a căror valoare medie s-ar fi dublat în întreprinderile românești între 1962 și 1967. De mai multe tipuri – materii prime, semi-fabricate și piese finite, utilaje sau echipamente – acestea însumau de regulă câteva milioane de lei pe fiecare întreprindere. Stocurile erau și o consecință a numeroaselor deficiențe ale planului, dar și a schimbărilor permanente în tipologia mărfurilor produse de întreprinderi. Mai concret, directori investeau resurse importante pentru acumularea de materii prime necesare producerii acelor sortimente și în echipamente necesare prelucrării materialelor respective, care rămâneau inutilizabile în momentul în care, prin ajustări venite de la centru ale prevederilor de plan, se decidea renunțarea la produsele respective.

[62] Angajarea unui număr mai mare de muncitori față de necesar era o practică frecventă în întreprinderile românești în perioada regimului comunist. Aceste realități erau o consecință imediată a felului în care directorii de întreprinderi înțelegeau să acționeze pentru a diminua impactul negativ al numeroaselor disfuncționalități ale economiei de comandă. Din cauza numeroaselor modificări aduse prevederilor de plan aflate în derulare, directorii de întreprinderi au înțeles destul de repede faptul că, pentru a nu fi puși în situația de a nu-și îndeplini obligațiile contractuale din cauza întârzierilor din aprovizionarea cu materii prime sau a lipsei de mână de

[...]

În ce privește introducerea de noi metode de exploatare, mai productive, aș remarca faptul că există o preocupare în cadrul aparatului combinatului, însă totuși această preocupare nu s-a transmis unde trebuia, respectiv la exploatări, la nivelul inginerilor, a maiștrilor. Spun acest lucru, deoarece ritmul de extindere a acestor metode este destul de lent, și m-aș referi la metoda de exploatare în subetaje. Deși experimentăm această metodă de mai mulți ani, și astăzi se mai tatonează producția, are un caracter experimental. Aș mai spune aici faptul că atât ministerul cât și centrala, n-am reușit să asigurăm dotarea cu instalații de forat. Am reușit până acum să ne achităm de ceea ce n-a prevăzut să se aducă din import, însă la asimilările în țară, n-am reușit încă să depășim stadiul experimental.

Eu cred că la nerealizarea minereului prelucrat, o însemnată contribuție o au și lipsurile înregistrate în această perioadă. Așa s-au înregistrat 800.000 posturi nelucrate. Absențele nemotivate, concediile fără plată și învoirile se ridică la 130.000.

[...]

În urma discuțiilor purtate în activul de partid al ministerului și axat pe programul de măsuri elaborat în urma analizei, ministerul și-a elaborat un plan

---

lucru, era necesar să asigure cantități suplimentare de stocuri de materiale și să angajeze un număr mai mare de muncitori de care să se folosească în munca în asalt atunci când se reușea obținerea stocurilor necesare de materiale. În cazul orașului Baia Mare, numărul extrem de mare de cereri de angajare din partea populației constituia un element de presiune suplimentar asupra autorităților locale de a se folosi de toate mijloacele pe care le aveau la dispoziție pentru a se încadra în muncă câți mai mulți locuitori din zonă, care altfel riscau să fie aruncați în sărăcie. Vezi Katherine Verdery, *Socialismul: Ce a fost și ce urmează*, traducere de Mihai Stroe și Iustin Codreanu, Iași, Editura Institutul European, 2003.

Calificarea forței de muncă (1978-1988), mii persoane:

	1978	1983	1988
Total muncitori calificați	4710.1	5291.0	5428.6
Din care, prin:			
Liceu, școală medie tehnică, școală de maiștri, specializare post-liceală	238.2	545.6	826,6
Școală profesională	1337.7	1669.4	1951.1
Curs de calificare	1921.2	2010.3	1949.7
Practică la locul de muncă	1213.0	1065.7	737.2

Sursa: Constantin Ionete, *Criza de sistem a economiei de comandă și etapa sa explozivă*, București, Editura Expert, 1993, p. 64.

de măsuri oare visează toate aspectele ridicate în cadrul analizei făcute. Pentru informarea dv. aș cita o serie din aceste măsuri, mai ales având în vedere că prin ele răspundem la unele deficiențe manifestate chiar în cadrul combinatului, și eu cred că unele din ele reprezintă chiar un răspuns la întrebarea care o punem fiecare – ce vom face în viilor să îmbunătățim activitatea, să majorăm sprijinul care se acordă unităților, fie prin dotare, fie prin asigurarea în mod calitativ superior a documentațiilor, rezolvarea problemelor de ocupare de terenuri sau alte măsuri.

O primă problemă cuprinsă în planul de măsuri a ministerului se referă la întocmirea unui program pentru intensificarea lucrărilor geologice, în special în zonele care au perspective. În program sunt cuprinse și lucrările situate în imediată apropiere a exploatărilor, a perimetrelor de lucru, întrucât consider că, ducând acest program la îndeplinire, vom putea îmbunătăți și indicii de asigurare cu rezerve și mai ales îmbunătățirea gradului de cunoaștere a lucrărilor care le facem.

[...]

Tot legat de cercetările geologice, și mai ales de atragerea într-un timp mai scurt a unor zăcăminte în circuitul economic, s-a stabilit o măsură, să se inventarieze, în prima parte a anului viitor, toate zăcămintele în curs de exploatare sau care au fost explorate și n-au fost puse în valoare, să se întocmească raport pentru clarificarea tuturor problemelor și programarea în producție.

[...]

O altă măsură – îmbunătățirea activității de recrutare, de pregătire și perfecționare a cadrelor de muncitori, a personalului tehnic și muncitoresc necesar industriei miniere, cu finalizarea programului și aprobarea lui în biroul executiv al consiliului ministerului.

O altă măsură se referă la îmbunătățirea metodelor de muncă și întărirea simțului de răspundere, a disciplinei în muncă a cadrelor. În acest sens s-a stabilit ca până în 20 decembrie să se discute în consiliul de conducere al ministerului statutul disciplinar, să se analizeze în viitor, pe baza unor programe, activitatea depusă de toate cadrele de conducere, acolo unde nu se realizează sarcinile de plan. La cadrele de conducere din unități și din centrale

s-a stabilit ca în mod periodic, acolo unde se constată nerealizări sau neîndepliniri de sarcini, analiză să se facă la nivelul organului colectiv de conducere.

Tov. Gabrian Valer, directorul Combinatului minier Baia Mare: [...] Este adevărat că în ultimii ani, unitățile Combinatului minier Baia Mare au obținut o serie de importante rezultate, exprimate prin îndeplinirea valorii producției marfă și globală aferentă cantității de metale planificate anual. Acum se împlinesc patru ani de când s-a început experimentare și apoi extins și generalizat regimul de lucru de 6 ore în subteran, ceea ce a condus, pe de o parte, la crearea unui aflux de muncitori în sectorul minier, permițând, pe de altă parte, realizarea unui important volum de lucrări de deschidere și pregătire, umplerea unor mari volume de goluri restante din cincinalele trecute, când, datorită lipsei de muncitori, aceste lucrări prezentau serioase rămâneri în urmă[63].

Această măsură luată de conducerea superioară de partid, pe lângă rezolvarea problemei atragerii muncitorilor, în sectorul minier, pe lângă efectele incalculabile din punct de vedere social, a condus și la realizarea unui volum sporit de lucrări geologice, exprimat prin aceea că în primii doi ani și jumătate ai actualului cincinal s-a realizat 68% din sarcina de creștere a rezervelor pe cincinalul 1971-1975, respectiv 158% față de planul perioadei.

[...]

Din punct de vedere al organizării muncii, trecerea la brigăzi complexe, mari, conduse de subingineri, maiștri sau de cei mai buni muncitori, brigăzi în care intră mineri, dulgheri, electricieni, lăcătuși etc., deci cu calificări complexe, a permis realizarea unei mai bune organizări a lucrărilor, o ritmicitate mai ridicată în obținerea producției. Acordul global, de asemenea, a creat premisele unei mai bune cointeresări a întregului personal la realizarea ritmică și de calitate superioară a producției[64]. Aplicarea Decretului 162 a determinat apropierea

[63] Pentru date referitoare la fluctuația forței de muncă la finalul anilor 1960 și începutul anilor 1970 vezi documentele din volum. Vezi și Honorina Cazacu, Ioan Mărginean, Ion Glodeanu, „Fluctuația forței de muncă în întreprinderile unei centrale industriale", *Viitorul social*, V, 1976, nr. 2, p. 310-320.

[64] Acordul global reprezentă o formă de stabilire a veniturilor tuturor angajaților unei întreprinderi în funcție de gradul de îndeplinire a obiectivelor de plan ale organizației respective. Oficial, acordul global a fost introdus într-o serie de ramuri de activitate industrială prin „Legea nr. 57 din 1 noiembrie 1974 privind retribuirea după cantitatea și calitatea muncii", *Buletinul oficial* nr. 133-

conducerii tehnice de locurile unde se desfășoară procesul de producție, prin îmbunătățirea substanțială a asistenței tehnice. Însăși salarizarea diferențiată a conducătorilor direcți ai procesului de producție față de restul personalului TESA a determinat un mai substanțial aport al cadrelor tehnice la îmbunătățirea procesului de producție[65].

[...]

La cele de mai sus trebuie să adăugăm măsurile luate de conducerea de partid și de stat, de ministerul nostru, de Comitetul Județean PCR care, exprimând grija partidului nostru pentru condițiile de viață și de trai, de muncă și de odihnă a salariaților sectorului minier, au permis schimbări fundamentale în viața noastră, în mediul în care trăim. Ne referim cu această ocazie la înființarea Institutului de subingineri din Baia Mare, a liceelor industriale de profil, la transformarea în orașe a comunelor, la șoselele asfaltate nou construite în mediul rural, în comunele din raza sectorului minier, la îmbunătățirea aprovizionării în general și a pieței alimentare în special, la dezvoltarea lăcașurilor de cultură, la îmbunătățirea condițiilor de transport, prin autobuze confortabile puse la dispoziția muncitorilor noștri, prin rute și rețele de transport în comun[66].

[...]

În această ordine de idei, am vrea să scoatem în evidență o serie de lipsuri pe care le avem, o serie de greutăți pe care le întâmpinăm și modul cum gândim să le rezolvăm. Aș începe cu unele aspecte legate de regimul redus la șase ore de lucru în subteran, pe care l-am introdus acum patru ani. În legătură cu acestea, trebuie să afirmăm că unitățile noastre au obținut succese importante, prin trecerea la regimul de lucru de șase ore, normele nu s-au micșorat – dimpotrivă, unele au crescut, procentul de îndeplinire al normelor se situează la un nivel mai ridicat chiar decât când lucram 8 ore în subteran. Unele informații obținute de

134 din 1 noiembrie 1974. Însă sistemul a fost experimentat prima dată în câteva întreprinderi, printre care s-au numărat și minele din Baia Mare, la începutul anilor 1970.

65 „Decretul nr. 162 din 22 martie 1973 privind stabilirea normelor unitare de structura pentru unitățile economice", *Buletinul oficial* nr. 65 din 11 mai 1973, disponibil la https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/315. Accesat în 24 iulie 2024.

66 Transportul în comun: vezi discuțiile din anii anteriori.

la specialiști arată îmbunătățiri sensibile în ceea ce privește îmbolnăvirile profesionale.

[...]

În această ordine de idei, trebuie să arătăm mai întâi că una din rațiunile trecerii la patru schimburi de lucru a fost ca schimbul al patrulea să fie folosit în special și cu precădere pentru întreținerea utilajelor, a rețelelor de aer, apă, electrice și a lucrărilor miniere, precum și pentru aprovizionarea sectoarelor cu materiale, piese de schimb etc.

S-a stabilit că aprovizionarea locurilor de muncă să fie făcută prin brigăzi special constituite, prin magazii de mână, ultimele deservind locurile de muncă pe schimburi, astfel ca să se evite stagnările, întreruperile. Constatăm însă astăzi că am pierdut controlul asupra acestor probleme, magaziile de mână nemaifiind aprovizionate ca la început, în unele locuri au dispărut. Sarcina urmăririi aprovizionării continue a locurilor de muncă este valabilă în egală măsură și pentru maistrul minier, și pentru directorul exploatării, dar și pentru personalul de control și îndrumare din Combinat. Nu intrăm în amănuntele problemei, nu mai discutăm efectele negative care au loc la nivelul fronturilor de lucru, cauzate de această lipsă de continuitate în gândire, în acțiune.

[...]

Aceste lucrări denotă însă unele aspecte negative ale calității muncii cadrelor noastre ce răspund de modul cum se realizează producția. Se pare că unii ingineri, care prin efectul Decretului 162 au devenit ingineri coordonatori de sectoare sau schimburi, și care iau salarii mai mari decât directorii sau inginerii șefi, au uitat că salariul incumba și răspunderi, iar un salariu mai mare incumbă și răspunderi mai mari, precum și preocupări mai complexe, mai multe.

O altă problemă asupra căreia s-a insistat cu ocazia analizei sectorului minier este aceea a calificării cadrelor, de la muncitori până la ingineri. Deși noi am organizat mai multe forme de reciclare, în care am antrenat cadrele noastre, de la directori până la muncitorii șefi de echipă, unele moduri de rezolvare a problemelor, de tratare a lucrurilor, chiar unele accidente tehnice sau umane, arată că mai avem multe de făcut. Astfel, se simte nevoia ca să îmbunătățim tehnica de predare la cursurile de calificare a muncitorilor, la reciclarea

maiștrilor și inginerilor, mai ales pe linia plasării găurilor de mină, a exploatării lor, a susținerii lucrărilor miniere, a metodelor de exploatare folosite, a exploatării și întreținerii utilajelor din dotare. Aici trebuie să mergem pe toata scara ierarhică tehnică.

O atenție deosebită trebuie să acordăm folosirii cadrelor tehnice în perioada de stagiatură, chiar dacă pe această linie vor trebui schimbate unele orientări la niveluri superioare nouă, atât în ceea ce privește salarizarea cât și în ceea ce privește răspunderea și competențele pe care trebuie să le acordăm acestor cadre. O altă deficientă pe care trebuie să o soluționăm este pe linie de control tehnic calitativ. Noi acordăm – și beneficiarii noștri mai ales – o atenție deosebită calității produselor noastre, concentratelor de metale neferoase. Însă într-o măsură mai mică ne-am preocupat de îmbunătățirea controlului calitativ pe fluxul tehnologic, în vederea depistării surselor pierderilor de metale pe flux.

[...]

Din stenogramă am reținut încă un aspect important – acela al disciplinei în muncă. În această problemă, a disciplinei în muncă, trebuie să găsim noi forme de creare a unei opinii de masă împotriva celor ce absentează de la lucru. Pe 11 luni ale anului 1973, avem 35.578 om-zile lipsuri nemotivate, din care Baia Borșa deține un record negativ, cu 9.157 om-zile lipsă, ceea ce reprezintă aproape 26% din totalul absențelor nemotivate pe Combinat. Problema aceasta va forma un obiectiv important ce va fi dezbătut atât pe linie administrativă cât și pe linie sindicală și UTC, în vederea găsirii unor metode potrivite pentru îndreptarea situației.

Nici cu absențele de boală, însă, nu stăm mai bine. În această perioadă, pe total combinat avem 235.185 zile concedii de boală. Problema trebuie rezolvată cu ajutorul Direcției sanitare, întrucât, deși această problemă ne privește în special pe noi, sau se repercutează în special asupra rezultatelor economico-financiare ale Combinatului, rezolvarea o poate rezolva fie numai Direcția sanitară, fie împreună cu noi.

[...]

Tov. Cocuz Mihai, secretar de partid la E.M. Bala Sprie: Stimați tovarăși, analiza făcută la Comitetul Central al PCR în 7 noiembrie 1973, privind activitatea

Ministerului Minelor, Petrolului și Geologiei, pe primii trei ani ai actualului cincinal, aprecierile și indicațiile tovarășului secretar general Nicolae Ceaușescu, privitor la sectorul minier, și-au găsit un larg ecou în rândul colectivelor de muncitori și cadre tehnice de la E.M. Baia Sprie.

Ca făcând parte din acest detașament, suntem conștienți că activitatea noastră, considerată necorespunzătoare de tovarășul secretar general pe primii trei ai cincinalului, la care a avut o contribuție și colectivul nostru. Sinteza concluziilor a fost prelucrată cu salariații din cadrul exploatării, a fost difuzat cuvântul secretarului general în rândul tuturor salariaților.

În cadrul acestor ședințe de lucru s-au discutat aspecte care vizează direct exploatarea noastră și s-a ajuns la concluzia că este loc pentru mai bine – lucru care cei aproape 900 de comuniști din exploatarea sunt hotărâți să-l facă. Nu ne mulțumește faptul că la plumb și zinc avem substanțiale rămâneri sub plan.

Se cunoaște că la Baia Sprie în adâncime zăcământul scade în conținut de plumb și desigur în viitor ne preocupă problema găsirii de tehnologii în uzina de preparare, care să prelucreze metale mai sărace. Prelucrarea acestei sinteze a scos în evidență o serie de rezerve pe care vrem să le valorificăm, dar sunt și probleme care depășesc competența noastră. Gradul de mecanizare a unor operații este încă redus, iar volumul muncilor grele executate manual este mare. Peste 40% din mașinile de încărcat au perioada de amortizare depășită. Calitatea slabă a unor utilaje, care nu fac față la efortul mecanic, ca de exemplu mașini de încărcat cu siloz fabricate la „Unio", concasoare, perforatoarele „Tampella" de la Sibiu, și calitatea necorespunzătoare a pieselor de schimb. Este adevărat că nici oamenii noștri nu exploatează acest parc de mașini în conformitate cu indicațiile date de constructor, și ca urmare s-a trecut la reciclarea muncitorilor care lucrează cu asemenea utilaje.

Calitate slabă are și echipamentul de protecție, cizmele de cauciuc. La noi în 11 luni s-au distribuit peste 400 perechi de cizme, în locul celor uzate prematur.

Cu ocazia prezentării concluziilor trase, s-a prezentat și un plan de măsuri, privind creșterea vitezelor de înaintare, de deschidere și pregătire, în domeniul întreținerii, în domeniul protecției muncii, creșterea productivității muncii prin extinderea metodelor de înaltă productivitate și în cadrul școlii de calificare – deschiderea de noi cursuri pentru meseriile deficitare. Acest plan de măsuri s-a

însușit de întregul colectiv, de asemenea programul de economisire a energiei și carburanților.

[...]

Tov. Costinar Dumitru, președintele comitetului sindicatului, EM Cavnic: Am reținut sarcinile care le avem din sinteza concluziilor arătate aici, că vom face totul să le ducem la îndeplinire. Nu vom precupeți nici un efort, ca problemele care depind de noi să le rezolvăm, iar problemele care depind de combinat, tovarășul director Gabrian ne-a promis că se va ocupa personal de noi, de aceea nu vreau să ridic aceste probleme. Aș ridica două probleme de ordin social, problema transportului și încă o problemă.

În ce privește transportul, am fost criticați că transportăm muncitori în condiții necorespunzătoare. Este adevărat că n-am reușit să asigurăm un autobuz. Toți muncitorii circulă în condiții într-adevăr necorespunzătoare. Am ruga organele județene să vadă dacă este vreo posibilitate să rezolvăm această problemă. Același lucru pe ruta Cavnic-Ocna Șugatag, ori să fim ajutați cu buldozere, să desfunde drumul, ori cu mașini. Muncitorii de pe ruta aceasta nu vor să stea la cămin[67]. Eu aș ruga, dacă este posibil, ca ministerul să ne aloce fonduri pentru construirea unei creșe de copii la Cavnic. Nu este posibilă schimbarea destinației fondului locativ pentru asemenea scopuri[68].

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 3/1973, 99-135.

---

[67] Conform datelor oficiale ale exploatărilor miniere din zona Băii Mari, un număr important de muncitori locuia în localitățile rurale din apropiere și făcea naveta zilnic sau săptămânal la locul de muncă. Mulți dintre angajați ar fi fost dispuși să se stabilească în oraș dacă condițiile de locuit le-ar fi permis să-și aducă și familiile. Legislația în vigoare prevedea că deopotrivă întreprinderile și autoritățile locale aveau responsabilități în ridicarea locuințelor pentru forța de muncă. Din păcate, însă, cererea era mult mai mare față de ceea ce se putea realiza la momentul respectiv cu resursele existente. Vezi, în acest sens, Maria Fulea, „Aspecte ale mobilității populației rurale", *Viitorul social*, II, 1973, nr. 3, p. 631-639.

[68] Carol Vecsei, „Migrația potențială și stabilitatea persoanelor cu status socio-ocupațional dublu", *Viitorul social*, VI, 1977, nr. 4, p. 672-676; Aurel Drăguț, „Migrația tineretului spre orașe", *Viitorul social*, VIII, 1979, nr. 2, p. 310-319.

PENTRU SOCIALISM

„LOCATARI" în căminele muncitorești

Datorită grijii permanente a partidului și statului nostru față de condițiile de muncă și de viață ale oamenilor muncii, în ultimii ani s-a mărit numărul construcțiilor care poartă inscripția „Cămin muncitoresc". În ideea de a vedea cum sînt întreținute și gospodărite căminele, ce condiții de cazare și odihnă le sînt asigurate beneficiarilor acestora, am întreprins un raid la căminele muncitorești din Baia Sprie și Cavnic.

Primul popas îl facem la căminele E.M. Șuior, din Baia Sprie, amplasate în noul microraion al orașului. La intrarea într-unul din cămine se află un grafic reliefînd starea curățeniei camerelor. „Din păcate nu este completat, deoarece nu are nici o eficiență, ne spune administratoarea Irina Florian. Simpla consemnare în grafic a camerelor ordonate sau dezordonate nu are valoare atît timp cît păstrarea ordinei și curățeniei nu este sprijinită în suficientă măsură de cei în cauză, de conducerea exploatării". La fiecare nivel al căminului există camere special amenajate pentru dezbrăcare și păstrarea hainelor de serviciu, dar majoritatea locatarilor preferă să se dezbrace în cameră. De ce? În camera unde locuiesc Gh. Ugrutean și Fl. Racolța, aspectul este dezolant. Hainele sînt aruncate pe paturi la voia întîmplării, agățate pe geamuri, deși dispun de dulapuri. Mai rar un asemenea spirit „gospodăresc". O situație similară am întîlnit și în camera locuită de P. Șerban și A. Rezmiveș. În altă cameră îl întîlnim pe muncitorul B. Süto. Curățenia și întreținerea camerei lasă de dorit. Aici sînt păstrate cizmele de protecție, hainele și alte obiecte care au un loc destinat în altă parte. Aerul din cameră este greu de suportat.

— Cum explicați această neglijență în gospodărirea camerei?

— Mie îmi place și așa, ne răspunde cu seninătate B. Süto.

Să nu existe măsuri pentru cei care nu respectă ordinea și curățenia? Lucrurile s-ar putea îndrepta dacă conducerea exploatării, sindicatul, comitetul U.T.C. ar face cîte o vizită prin cămine, pentru a discuta cu muncitorii, a-i determina să păstreze ordinea și igiena în cămin, a îngriji camerele în care se odihnesc ca pe propriile lor locuințe.

Însoțiți de administratorul Vasile N. Pop am făcut o vizită în cele două cămine ale E.M. Cavnic, care oferă spații de cazare la peste 500 de muncitori. Intrăm prin camere: sînt curate, aranjate, însă așa cum ne spune muncitorul P. Paul, le lipsesc difuzoarele. De altfel, problema absenței activității cultural-educative este mai veche. Un singur televizor nu poate suplini munca cultural-educativă. „Înainte mai venea brigada artistică de agitație la noi la cămin, ne prezenta cîte un program frumos. N-au mai fost pe aici de cîteva luni — ne relatează I. Bujița. Și biblioteca este închisă de mult timp.

Aspectele semnalate trebuie să constituie motive de analiză pentru conducerile exploatărilor miniere, pentru comitetele sindicatelor și organizațiile U.T.C. vizate, în vederea asigurării unor condiții de viață cît mai bune în cămine și educării „locatarilor" în spiritul ordinei, a grijii pentru „casa în care locuiesc".

M. MUREȘAN

Sursa: *Pentru socialism* (Baia Mare), 12 iulie 1974.

16. Planuri de perspectivă ale mineritului din Baia Mare până în anul 1990

Proces-verbal nr. 1, încheiat în 6 ianuarie 1973, al Comitetului Județean Maramureș al PCR, unde s-a discutat raportul Comisiei de prognoză referitor la planurile de dezvoltare economică și socială a orașului Baia Mare până în 1990

(fragmente)

La ședință participă: tov. prim secretar Blaj Gheorghe, tov. secretar Ciuclea Dumitru, tov. secretar Boca Mitrofan, tov. Pordea Victor, șeful Secției Organizatorice, tov. Pop Gheorghe, prim vicepreședinte al Consiliului Popular Județean, precum și membrii Comisiei de prognoză, conform listei anexate.

Tov. Blaj Gheorghe: Nu știu dacă toți tovarășii au avut posibilitatea să consulte ceea ce îi interesează din acest material de lucru care a fost trimis de Consiliul Economic și CSP, privind prognoza pe perioada 1976-1980 și 1980-1990.

Intenția este să luați la cunoștință de conținutul acestui material pe de-o parte și după aceea să vă auzim sugestiile, propunerile privind elaborarea unui material de prognoză, până în aprilie, pentru județul nostru, în funcție de conținutul acestui material.

Exemplare nu avem mai multe, decât unul. De citit, să-1 citim în colectiv, este imposibil. Materialul care prezintă problemele este de 100 de pagini. Am spus ca tovarășii să consulte ceea ce îi interesează și alții, pe cât posibil, să consulte tot materialul.

Să auzim ce sugestii și propuneri aveți, privind metodologia de lucru, pentru a putea prezenta o schiță de prognoză, de plan pentru cincinalul următor și pentru celelalte două cincinale.

Tov. Leaua Dumitru, director general CIMNR Baia Mare: Tovarășe prim secretar, noi am elaborat un program de prognoză și am înaintat încă de anul trecut, în care aș vrea să arăt câteva comparații cu materialul citit acuma, și în unele locuri trebuie să vă spun, am nimerit aceleași cifre. De exemplu,

productivitatea muncii prevăzută până în 1990 în ramura metalurgie neferoasă, este de 1.045 milioane pe salariat. Noi, în calcule, ajungem la 1.2 milioane lei.

[...]

Situație mai dificilă este – dar probabil se poate explica – la unele volume de produse. Noi am făcut socoteli și pe Centrală[69], și pe uzină. La cupru este prevăzută o cifră mult mai mare decât am anticipat noi. Bănuiesc că în lucrările prezentate astăzi se pune problema și a unei noi platforme de cupru în țara noastră. În Baia Mare și Zlatna se poate ajunge la maximum 100.000 tone cupru prelucrare. Adică, de la ambele platforme, aceasta este cifra maximă[70]. Bănuiesc

---

[69] Centrala industrială a minereurilor și metalurgiei neferoase Baia Mare (CIMMN Baia Mare) și-a început activitatea pe 1 ianuarie 1970 pentru a coordona activitatea a peste 30.000 de angajați din mineritul maramureșean, precum și din întreprinderile de prelucrare din Zlatna și Copșa Mică, și din câteva departamente de cercetare. Centralele industriale au fost parte a unei noi viziuni de coordonare a activității economice din România ce a vizat regândirea sistemului planificat după principii mult mai suple, descentralizate, demersul încadrându-se în ceea ce Hans-Herman Hohmann numea reformarea unei „economii planificate relaxate, raționalizată administrativ". Un concept nou implementat începând cu finalul anilor 1960, centralele erau structuri supra-industriale care reuneau sub o singură conducere mai mulți producătorii naționali dintr-o anumită ramură de activitate sau dintr-o regiune. Inițial, coordonarea activităților era asigurată de managementul întreprinderilor, oferindu-le astfel un spațiu decizional considerabil tehnocraților în detrimentul funcționarilor guvernamentali. În plus, institutele de cercetare din domeniul industrial au fost transferate sub autoritatea acestor noi structuri, asigurând astfel accesul direct al unităților de producție la cele mai recente cunoștințe și tehnologii. Activitatea de management a centralelor s-a suprapus peste structuri de conducere colectivă preexistente, cum ar fi comitetele de direcție, a căror principală responsabilitate era coordonarea activităților productive la nivelul întreprinderilor. Vezi: C. Ardeleanu, „Centrala minereurilor și metalurgiei neferoase Baia Mare: Pilon de bază al economiei naționale", *Munca*, 1970, nr. 7065, p. 4; Hans-Herman Hohmann, „Economic Reform in the 1970s – Policy with no Alternative", în *The East European Economies in the 1970s*, ed. Alec Nove, Hans-Hermann Hohmann, Gertraud Seidenstecher, Londra, Butterworth & Co, 1982, p. 3; David Granick, *Enterprise Guidance in Eastern Europe: A Comparison of Four Socialist Economies*, Princeton, Princeton University Press, 1975; SANIC, CC al PCR – Cancelarie, 64/1970, f. 80.

[70] Producția de cupru în Baia Mare, raportată la cea națională, a înregistrat o descreștere destul de importantă începând cu a doua jumătate a anilor 1970 când a început exploatarea în carieră de suprafață a zăcământului de la Roșia Poieni, județul Alba. Atâta timp cât exploatarea de suprafață era semnificativ mai profitabilă în termeni de cost decât exploatarea pe filoane, în condițiile crizei economice a anilor 1980 ponderea exploatării din Munții Apuseni a crescut semnificativ.
Producția de cupru obținută din zăcămintele din județele Alba și Maramureș (1980-1989):

	1980	**1985**	**1989**
Alba	4,9%	6,4%	9,2%
Maramureș	25,9%	26,1%	22,3%

Sursa: Reconstituire pe baza *Anuarului Statistic*, 1990.

că este vorba și de o altă platformă, vizând resurse din import, din colaborările care le-au stabilit prin deschideri din alte țări. După definirea acestor resurse ca perspectivă certă, să se ia în discuție crearea de capacități. În această situație, probabil că zonele portuare vor fi prioritare, având în vedere că se aduce pe mare, cu vapoarele[71].

În materie de cercetare și de valorificare, noi am anticipat unele lucruri prevăzute și în lucrările prezentate astăzi, însă nu răspundem în totalitate la numărul de elemente care să le prelucrăm. Mă gândesc că și aici este vorba de legarea de o nouă platformă, de prelucrarea cuprului, sau crearea de unități speciale, pentru a valorifica și alte resurse – zirconiu, titaniu, magneziu etc.

Am făcut comparații și la ritmul mediu și suntem în apropiere față de prevederile din material, pe centrală, cu excepția cuprului, unde cifra diferă mult. La plumb și la zinc ne apropiem foarte mult.

[...]

Tov. Urdaru Nicolae: Având în vedere faptul că în baza de materii prime prognoza pentru județ este gata, s-au format colective de lucru pentru prognozarea producției și a elementelor care se leagă de producție. Funcționează mai multe colective pentru cercetare, pentru prelucrare, pentru producție, pentru forța de muncă.

Așa cum văd eu la ora actuală această chestiune, cred că numai pe la începutul lunii aprilie vom putea prezenta o schiță de prognoză asupra producției de metale neferoase. Desigur că în luna martie putem prezenta o formă mai

Dinamica industriei de cupru din Baia Mare:

	1960	**1965**	**1970**	**1975**	**1980**	**1985**
Nr. mediu personal				23,811	21,936	19,260
Cupru (tone)		6515	23,333	27,294	26,170	21,720
	100%	147,5%	182,1%	199,1%	223,1%	217,5%
Producția globală (mii lei)		2.315.104	3.038.250	2.428.078	6.086.705	9.247.600

Sursa: Reconstituire pe baza Caietului statistic al municipiului Baia Mare, Arhiva istorică a Direcției județene de Statistică Maramureș.

[71] Referire la tendințele deja tot mai evidente ale regimului de la București de a importa diverse materii prime în vederea prelucrării lor cu facilitățile industriale existente în România. Pe termen scurt, această strategie a îmbunătățit aprovizionarea întreprinderilor cu produse semi-fabricate. Pe termen lung, însă, a crescut dependența economiei românești de piețele globale de resurse naturale, ceea ce avea să adâncească criza economică în anii 1980.

detaliată a planului cincinal 1976-1980, la care în mare parte s-a ajuns la niște concluzii. Eu cred că această formă de organizare a întocmirii materialului de prognoză este corespunzătoare, și având în vedere că totuși este destul de dispersată activitatea, va necesita un timp mai îndelungat. De aceea am afirmat că la începutul lunii aprilie să fim gata cu partea minieră.

[...]

Tov. Pascaru Sergiu, director BNRSR Baia Mare: Timpul avut la dispoziție pentru studierea materialului a fost destul de scurt, și este necesar ca și în continuare să studiem acest material.

Totuși, din materialele care le-am citit, am căutat să-mi dau seama cam ce orientare se poate da pentru județul nostru în anii următori. Eu am reținut din acest material că în ce privește principalele ramuri ale județului – mineritul și metalurgia neferoasă și industria lemnului, perspectivele sunt destul de limitate. Ritmurile de creștere a acestor ramuri nu sunt prea mari, iar în ce privește prelucrarea minereurilor și concentratelor, în cazul când dezvoltarea ulterioară se bazează pe efort de materii prime, trebuie amplasament mai apropiat de locurile unde se prelucrează. Aici trebuie să ne orientăm ce anume trebuie să facem în județ, pentru a ține pasul cu ritmurile de dezvoltare.

În primul rând trebuie să ne orientăm în ce privește creșterea populației și asigurarea cu locuri de muncă, pentru un număr aproximativ cum se prevede pe țară. Dacă pe țară se prevede ca în 1990 populația să fie de 25 milioane locuitori și 10 milioane salariați, se ajunge la nivelul de 400 salariați la 1000 locuitori. Pentru populația județului nostru, de 600.000 locuitori, până în 1975 trebuie să avem 240.000 salariați. Această acoperire cu locuri de muncă la noi este mai presantă decât în alte județe care au o bază agricolă mai bună. A crește numărul salariaților la mai mult de dublu, sigur este o sarcină deosebită pentru noi[72].

Eu cred că tovarășii care lucrează în diferite ramuri pot, prin lucrările de prognoză care le fac, să vină cu foarte multe sugestii, pentru a mobiliza în județ

[72] Conform datelor înscrise în Caietul statistic al municipiului Baia Mare, numărul mediu al personalului din localitate a crescut de la 36.519 în 1965 la 52.243 în 1975 pentru a atinge un maxim de 72.069 în 1985. Din punctul de vedere al distribuției pe ramuri ale economiei, numărul angajaților a crescut proporțional în majoritatea domeniilor, cu excepția construcțiilor unde se constată o scădere. Aceste date arată că în intervalul 1975-1985, creșterea a fost de numai 25%, cu mult sub valorile prognozate în documentele Comisiei de prognoză.

investiții și activități noi. Dar eu cred că acolo unde nu avem dezvoltat mult acest lucru, ar trebui un colectiv care să se gândească mai larg cu privire la noile posibilități care pot fi realizate în județ.

[...]

Tov. Adamek Alexandru: Din studierea materialelor, am reținut creșterea eficienței economice. Aș vrea să se rețină o problemă foarte importantă, care trebuie privită în perspectiva celor aproape 20 de ani. Cred că în atenția colectivelor pe ramuri trebuie să stea mai mult reducerea consumurilor specifice, în special de energie electrică și altele. În material se arată că consumul de energie electrică trebuie să se reducă la jumătate. Aceasta înseamnă tehnologii noi, utilaje noi și metode de muncă noi.

Colectivele pe ramuri vor trebui să studieze foarte mult aceste probleme și să putem face propunerile respective. Este vorba de 20 de ani și se pot întâmpla multe în domeniul invențiilor și inovațiilor.

Altă problemă – importanța care trebuie s-o acordăm unor ramuri noi. Noi facem propuneri pentru dezvoltarea ramurilor existente în județ și a întreprinderilor care există. Peste 10-15 ani vor apare ramuri și întreprinderi noi. Cred că colectivele pe ramuri vor trebui să se gândească la aceste noi ramuri care în momentul de față nu sunt.

[...]

Tov. Blaj Gheorghe: Pe baza indicațiilor mai vechi a conducerii partidului, privind constituirea comisiilor de prognoză, ele s-au făcut. Nu-mi dau seama dacă ceea ce avem la noi la județ cuprinde tot ceea ce ar trebui. Poate că putem crea și alte comisii – cred eu – și este bine să creăm, să mai facem și alte comisii.

Toate aceste comisii au lucrat până acum și ne-am mai întâlnit și altă dată. S-au mai conturat idei și au primit sarcini de la organele tutelare și în contextul orientării date, au făcut propuneri și lucrări. Cred că lucrările făcute până acum nu concordă cu noua metodologie. Aceasta a fost și recomandarea, deși această micro-prognoză economică nu era elaborată. Și s-au adresat critici organelor care trebuiau să orienteze, respectiv CSP, și acum văd că a apărut această macro-prognoză economică.

Ce credem acum că ar trebui avut în vedere? Trebuie aprofundat studiul de până acum, în scopul ducerii lui la nivelul maxim de prevederi pe care le putem avea în vedere. Va trebui, de asemenea, să ne ocupăm să conturăm pentru județul nostru ramuri și subramuri economice, bineînțeles legate de transport și alte sectoare.

Să ne ocupăm un pic în cadrul acestor studii poate de previziunile pe care le-am putea avea în vedere, privind schimbarea nomenclatorului producției, a tehnologiilor, ținând cont de ceea ce s-a spus aici cu privire la importanța progresului tehnic, științific în perioada aceasta, și nu numai importanța, ci progresul în sine, care poate prevedea.

[...]

Să prezentăm situația demografică, situația ocupării populației. Acesta este un material orientativ. Ponderea celor ocupați în sfera producției materiale, ponderea celor ocupați în agricultură. De asemenea nivelul veniturilor populației ocupate în agricultură, în comparație cu nivelul veniturilor din alte zone ale țării a celor ocupați în agricultură. Și aici trebuie făcute estimări cât mai aproape de situația reală. La noi aceste venituri sunt mai mici. Sigur, să menționăm și numărul mare de populație – forță de muncă – care este nevoită să emigreze pe perioade determinate în cursul unui an[73].

În continuare să ne ocupăm de dezvoltarea economică a județului. Industria, agricultura în parte și celelalte ramuri, și bineînțeles, ce dorim să punem la baza acestei dezvoltări, adică ce vedem, pe ce baze, pe ce căi vedem dezvoltarea nivelul producției industriale în primul rând, și apoi bineînțeles și a celei agricole. După ce enunțăm aceste căi, să fundamentăm foarte bine capitolul investiții, să facem propuneri nominale de obiective industriale și social-culturale.

Și eu vreau să vă spun că în urmă cu vreo două luni am cerut tovarășilor de la comisia economică, și am vorbit și la CSP, să ne aibă în vedere cu unele obiective

[73] Referire la migrația sezonieră a maramureșenilor, care obișnuiau să se deplaseze pentru a munci în agricultură în alte regiuni ale țării, inclusiv în zonele mult mai industrializate precum Brașov, Sibiu, Hunedoara sau Banat, unde exista o cerere foarte mare de mână de lucru pentru activități agricole atâta timp cât cea mai mare parte a forței de muncă masculine prefera să lucreze în marile întreprinderi pentru venituri semnificativ mai mari. O serie de cercetări derulate în diverse comunități maramureșene a arătat că rețelele de migrație externă de după 1990 ale forței maramureșene s-au construit tocmai pe rețelele de migrație internă ale acestora.

economice, și de două luni așteptăm de la Comisia economică lista cu obiectivele pentru cincinalul 1976-1980. Am cerut de două luni o propunere pentru o fabrică de ciment în județ. Nici acum n-ați făcut-o. Pentru acest lucru ar trebui să concure toate unitățile. Toți veniți la biroul județean să vă ajute să obțineți în perioada verii ciment.

Și, bineînțeles, nu mai vorbesc de celelalte aspecte care trebuie să le cuprindă propunerile de dezvoltare economică în perioada următoare, adică cercetare, cadrele, și să fim oarecum și mai îndrăzneți. Vedeți acum cum se pune problema petrolului. Noi avem zăcământul acela sărac din zona Vișeu. Am fost la sovietici și ei exploatează petrol. Nu știu dacă cercetarea geologică este bine făcută. Dacă se pune problema, să se meargă la 4-5.000 de metri, de ce să nu solicităm și la noi lucrări de prospecțiuni? Sau alte probleme.

Eu vreau să amintesc tovarășilor că în 1969 am făcut acel program de cercetări geologice pentru metalurgia neferoasă din județ. Să știți că nu s-a făcut mare lucru, și datorită nouă, și datorită opticii organelor centrale. Dar programul nostru prea puțin prinde viață. Centrala minereurilor neferoase este ocupată cu planul, iar noi, Comitetul Județean de Partid, prea puțin am reușit. Ne-am mai ocupat de câteva ori de acest lucru, dar foarte superficial, dar și tovarășii, nu ne-au lăsat să ne băgăm prea amplu în acest aspect, întrucât n-au făcut prea mult. Și avem o grămadă de specialiști din județ care ne-ar putea ajuta mai mult.

Noi ne-am angajat să facem planul cincinal în patru ani și jumătate. În afara faptului că nu avem investiții prea mari – și acest lucru l-am discutat foarte mult, și am discutat și ce căi să folosim pentru a mări ritmul de dezvoltare a producției industriale. Am și lăudat unele întreprinderi, dar acum se cere ceva mai mult, dacă vrem să facem planul în patru ani și jumătate. Situația economică a întreprinderii să se dezvolte cu forțe proprii, fără să aștepte alocare de investiții.

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 9/1973, 1-15.

Proiect cămine de nefamiliști pentru muncitorii de la UMMUM Baia Mare

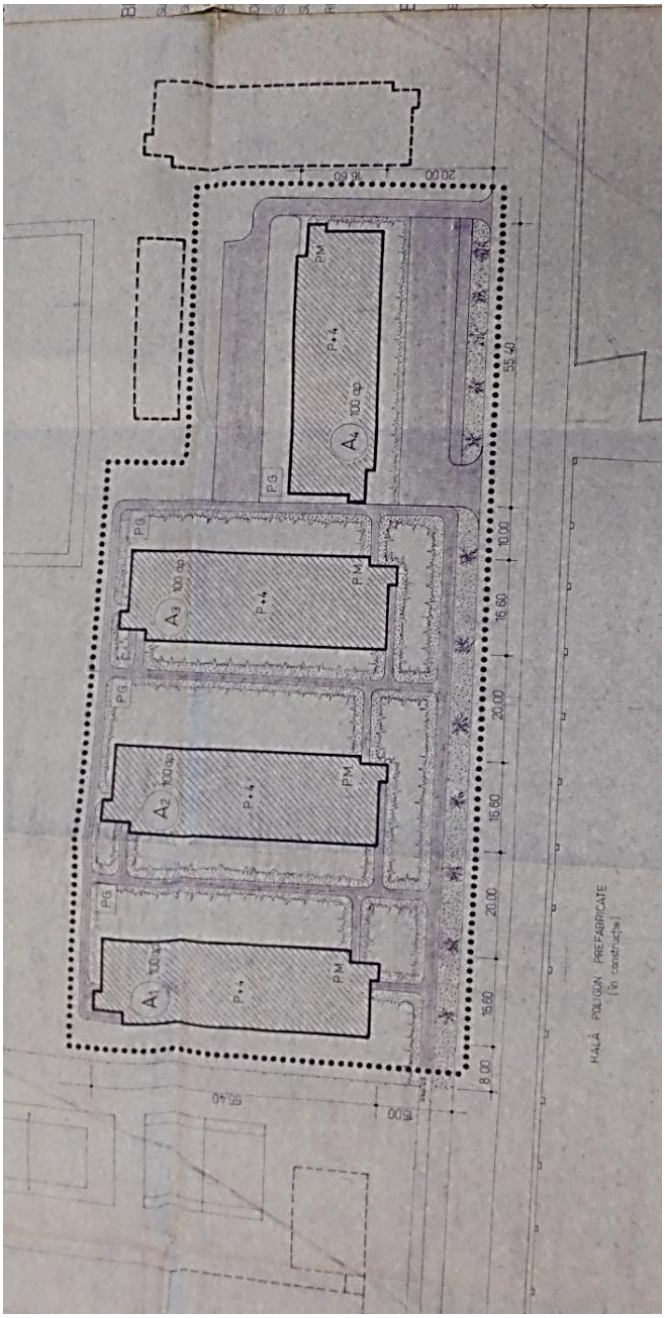

Sursa: SANIC, Comitetul pentru Problemele Consiliilor Populare – Direcția de Sistematizare, Proiectare și Construcții, 176/1979, 24.

Foste cămine muncitorești de pe Platforma industrială din Baia Mare transformate în locuințe sociale pentru romi

Sursa: Foto Mara Mărginean (iulie 2023).

17. Asigurarea contractelor de export pe anul 1973

Proces-verbal nr. 13, din 5 februarie 1973, în ședința Secretariatului Comitetului Județean Maramureș al PCR, unde s-a discutat o informare verbală cu privire la nominalizarea produselor, asigurarea contractelor pentru producția de export pe anul 1973. Discuțiile s-au purtat în contextul presiunii tot mai mari a autorităților centrale asupra întreprinderilor economice din toată țara de a crește productivitatea muncii, de a reduce prețurile de cost și de a îmbunătăți nivelul exporturilor, astfel încât să se asigure îndeplinirea obiectivelor asumate pentru cincinalul în curs înainte de termen.

(fragmente)

La ședință participă: tov. Prim-secretar Blaj Gheorghe, tov. secretar Pordea Victor, tov. secretar Ciuclea Dumitru, tor. secretar Retegan Ioan, tovarășii Mureșan Dumitru și Boțioc Angela, șefi de secție, tov. Pop Gheorghe, prim vicepreședinte al Consiliului popular județean, tovarășii Graur Cornel, Nistor Nicolae și Szasz Zoltan, vicepreședinți, tov. Bota Valentin, secretar.

Ca invitați la primul punct participă: tov. Dragoș Vasile, controlul calității produselor, tov. Marcaș Gheorghe, Direcția de industrie locală, tov. Girip Manea, director UMMUM Baia Mare, tov. Chioran Ioan, director ILF, tov. Borcuti Ioan, președinte UJCM, tov. Bozga Paul, președinte UJCC.

Tov. Prim secretar Blaj Gheorghe deschide ședința: Începând din această lună, lunea după fiecare decadă, Comisia economică are obligativitatea să prezinte în secretariat situația.

Tov. secretar Ciuclea Dumitru: Vreau să informez Secretariatul cu câteva probleme privind nominalizarea și contractarea produselor de export pe întregul an. Planul de export al județului pe luna ianuarie a fost de 7,7 milioane lei valută, din care 3,1 milioane lei valută pe devize libere. Acesta a fost îndeplinit și depășit la total, iar la devize libere 97%.

Din planul anual de export s-a realizat 5,8% în luna ianuarie, iar din planul trimestrial 31%. După cum se vede planificarea nu este liniară și aceasta se explică prin faptul că, atât din cauza unităților agricole, care livrează produsele

agricole în trimestrul IV, și diferențe mari între trimestre la „Unitatea" și CEIL Sighet. Planul anual a fost eșalonat în următorul fel pe total județ: 18,5% în trimestrul I, 24,8% în trimestrul II, 24,2% în trimestrul III și 32,5% în trimestrul IV. În unitățile industriale s-a eșalonat în următorul mod: 21,5% în trimestrul I, 28,7% în trimestrul II, 25,8% în trimestrul III și 24,2% în trimestrul IV. Noi am indicat și o să urmărim să se vadă modul de eșalonare a sarcinilor pe luni și trimestre, pentru că mi se pare că nu este cea mai corespunzătoare. Nu au realizat planul pe luna ianuarie la export cinci unități și la devize libere șase unități. Aceste unități cred că sunt cunoscute de dumneavoastră.

[...]

În ce privește contractarea producției de export, planul anual este acoperit cu contracte și comenzi 91,6%, iar pe trimestrul I nivelul de acoperire este de 98%. Numai CEIL are o neacoperire pe trimestrul I la producția de export de 1 milion lei-valută, celelalte unități fiind acoperite cu contracte la nivelul planului.

Pe relații devize libere există o problemă la „Unitatea", unde planul pe trimestrul I nu este acoperit cu contracte în valoare de 450.000 lei. S-a hotărât ca această producție să se eșaloneze pe trimestrele III și IV, când există acoperire cu contracte.

Pe total an există încă probleme de contractări, unele unități neavând asigurat întregul protocol de contracte și comenzi. Pe județ 11,5 milioane lei, din care CEIL 1 milion lei, ILF 4,8 milioane lei și altele.

Considerăm că unitățile au obligația să insiste mai mult ca în cursul lunii februarie să perfecteze mai multe contracte și comenzi, și aceasta este posibil datorită faptului că noi considerăm că în acest an unitățile au o gamă mai largă de produse la export decât în anii precedenți.

În ce privește pregătirea fabricației, în general este satisfăcătoare – unitățile care execută produse pentru export au pregătit această treabă, CEIL cu nouă sortimente de mobilă, Unitatea cu 80 de noi tipuri de tricotaje. Trebuie să subliniez că deja avem greutăți cu calitatea la export. La UMMUM, Inspectoratul pentru calitate[74] a respins 350.000 lei-valută, din cauza vopsirii

[74] Inspectoratului General de Stat pentru Controlul Calității, a cărui funcționare era reglementată prin Decretul nr. 282/1973 privind certificarea calității produselor, lucrărilor și serviciilor, *Buletinul oficial* nr. 71 din 17 mai 1973, disponibil la: https://lege5.ro/Gratuit/he2deobz/decretul-nr-282-

necorespunzătoare a unor suduri făcute necorespunzător. Și anul trecut au rămas nerealizate 800.000 lei, pentru aceleași motive. Aș ruga pe tovarășul Girip să ne explice ce se întâmplă cu confecțiile metalice și de ce nu se poate asigura calitatea corespunzătoare pentru mărfurile pentru export.

[...]

Tov. Girip Manea, director UMMUM Baia Mare: Eu aș vrea să dau două explicații. În primul rând, faptul că anul trecut nu s-a realizat o producție de export de 700.000 lei-valută, care se preconizase că se poate realiza, și în al doilea rând calitatea necorespunzătoare.

În legătură cu nerealizarea produselor pentru export anul trecut, posibilitatea a fost stabilită fără analiza documentației, la Grup, și în disperarea de a realiza exportul. De aici și calitatea necorespunzătoare. În mod normal producția la intern solicită un timp de pregătire de șase luni. Noi am primit documentația pentru această producție în 15 august și au avut pretenții ca în patru luni și jumătate să facem și pregătirea producției, și însușirea unui produs nou, și livrarea la export. Când o serie de subansamble erau pe vagon, SDV-urile pentru aceste subansamble nu erau făcute. Am fost și forțați și ne-am mobilizat și noi, crezând că facem ceva. În realitate, graba strică treaba. Suntem nevoiți să lucrăm mai mult pentru remanieri. Astăzi am avut ultima analiză, pentru ultimele completări, după ultimele observații, și considerăm că în zece zile să completăm toată sedevistica și acest produs, care se va eșalona pe zece luni, să se execute în conformitate cu toate pretențiile.

În ce privește observațiile care s-au făcut la mărfurile pregătite – una din observații se referă la prelucrarea unor tăblii, așezarea în construcții metalice. Aceste observații s-au făcut prin studierea unor normative din RDG[75]. Acestea nu există în proiect. Dacă în documentații nu era prevăzut, noi n-am făcut. Această observație s-a făcut vineri, sâmbătă în Germania nu se lucrează, și ca să nu așteptăm, am trecut la prelucrare.

Altă observație este cu vopsirea. Aceasta este mai profundă. Ei au spus că răspundem doi ani de vopsea. Pentru rezistență de doi ani, trebuie ca suprafața să fie decapată chimic. Este o contradicție între modul cum s-a încheiat

1973-privind-certificarea-calitatii-produselor-lucrari-lor-si-serviciilor?d=2024-02-08. Accesat în 24 iulie 2024.

[75] Republica Democrată Germană.

contractul. Ceea ce putem face noi, bineînțeles să nu sablăm, pentru că nu avem condiții, va trebui să curățăm foarte bine cu niște perii.

Tov. Blaj Gheorghe: Cine a încheiat contractul?

Tov. Girip Manea: Specialiștii noștri.

Tov. Blaj Gheorghe: Ei nu răspund pentru această eroare?

Tov. Girip Manea: Se studiază partea tehnică după ce încheiem contractele. În plus că nu s-a stabilit în contract pentru ce mediu să reziste doi ani vopseaua, pentru că în mediu coroziv nu rezistă.

Tov. Blaj Gheorghe: Va trebui să recurgem pentru mai multe unități la alte posibilități de cunoaștere a clauzelor contractuale. Și pe cine să băgăm, decât Securitatea[76]. Dar ei să cunoască lucrurile mai bine decât dumneavoastră? S-a spus cu un an în urmă – mai multă atenție pentru clauzele contractuale. Și cu barele de cupru am fost păgubiți, tot datorită necunoașterii contractului. Nu se poate să studiezi contractul după ce este încheiat.

[...]

Cred că există multe rezerve acolo, și una din cea mai mare ar fi organizarea și introducerea unor mijloace mecanice, pentru înlocuirea unei părți din personal care este neproductiv și este ținut în regie și obișnuirea celor direct productivi să nu umble după aprovizionare, ci să aibă aprovizionarea la locul de muncă. Acest aspect este de importanță pentru latura tehnică.

Am auzit de mai multe ori pe tovarășul Girip, a orientat în această direcție lucrurile, pregătirea producției pentru a-i ridica tehnicitatea. Aceasta iarăși ar putea duce la ridicarea productivității. Sunt, în orice caz, multe neajunsuri în organizarea fluxurilor tehnologice și tovarășul Girip le simte, le vede, dar nu le poate încă rezolva. Și de ce cred că nu le puteți – pentru că nu s-a reușit la conducerea întreprinderii să se imprime suficientă responsabilitate de la dumneavoastră în jos. La dumneavoastră trebuie concentrate aceste lucruri,

[76] Departamentul Securității Statului. Arhivele CNSAS din București păstrează un număr important de documente referitoare la activitatea întreprinderilor industriale din România pe întreaga perioadă a regimului comunist. Reunite în așa-zisele dosare de obiectiv, aceste materiale oferă o sursă importantă de informații referitoare la relațiile de muncă, la starea de spirit a angajaților, la relațiile de schimburi economice cu alte țări sau la procesele de tehnologizare a întreprinderilor.

numai pentru a da socoteală de ele. După ce dai orientarea generală, să-și aducă modul cum a înțeles și cum trebuie aplicat în secția care o conduce. Încolo, să-l pui să-ți dea socoteală și să aplice. Altfel, o să formuleze motive, că n-a putut aplica. Trebuie să-i determinați să gândească. Altfel nu cred că va ieși la capăt. Mai ales dacă vom avea șansa să se dezvolte în continuare uzina aceasta, vom fi mereu cu un pas în urma sarcinilor înscrise ca principali indicatori ai întreprinderii. Și aici este handicapul foarte mare, nu numai pentru întreprindere, dar și pentru județ.

[...]

După ce vom trece de perioada adunărilor generale, a conferinței cu secretarii și cu primarii și mai avem câteva acțiuni mai de amploare, va trebui un pic să ne ocupăm de unele unități, cum este UMMUM. Trimitem acolo oameni care să se ocupe de aspecte organizatorice, în mod stăruitor.

L-am întrebat pe tovarășul Girip – am fost în toată uzina, am văzut turnătoria, nu poți să treci. Întreb, totuși de ce este în halul acesta? Spune că este o greșeală de proiectare. Nici nu este împărțită în două suprafețe, împreună este și turnarea și formarea. Ei spun că nu se poate rezolva decât dacă fac un nou spațiu de producție.

Plecând de la ideea aceasta, i-am spus: „ai pus un șef de atelier să-și spună concepția asupra organizării procesului de producție în secția lui?" A spus că nu. El a găsit așa atelierul, așa îl duce. El n-a adus nimic nou, pentru că se împiedică de poziția maiștrilor care lucrează acolo de 10 ani și lucrează prost.

[...]

În legătură cu locuințele, aș vrea ca Ministerul Minelor, Ministerul Economiei Forestiere, respectiv unitățile lor, chiar și UMMUM, să facă ceva pe linia construirii de locuințe din beneficiile care le au[77]. Când este vorba de

[77] Înființarea în 1967 a consiliilor oamenilor muncii (COM), un tip de conducere colectivă cu reprezentare destul de redusă (între 15 și 35 de delegați), dar cu atribuții extrem de clare în ceea ce privește administrarea relațiilor de muncă la nivel de unitate de producție, a fost urmată în 1968 de reglementarea mecanismului prin care spațiul locativ din fondurile de stat putea fi distribuit către forța de muncă din întreprinderi și, ulterior, în 1969, de transferul unei părți a fondului locativ în gestiunea fabricilor. Repartiția locuințelor urma să fie realizată prin decizia COM-urilor, în funcție de disponibilitate și de prioritățile asumate de la nivelul fiecărei unități; ierarhizarea solicitărilor se făcea pe baza unui chestionar prin care se cuantifica statutul socio-profesional al solicitanților. Deși importante pentru că permiteau o eficientizare a sistemului de

distribuție a locuințelor pe criterii aparent transparente, astfel de reglementări aveau în cele din urmă să crească vulnerabilitatea forței de muncă în fața angajatorului atâta timp cât accesul la o astfel de locuință era condiționată nu de domiciliul într-o localitate anume, ci de stabilitatea și reputația la locul de muncă. Mai concret, autoritățile au creat un mecanism prin care au încercat să limiteze fluctuația tot mai vizibilă a muncitorilor prin includerea chestiunii spațiului locativ în contractele de muncă: „Întrucât pentru această categorie de chiriași contractul de închiriere tip este accesoriu contractului de muncă, în contractul de închiriere se va face mențiunea «contractul de închiriere este accesoriul contractului de muncă și își pierde de drept valabilitatea în condițiile și termenele prevăzute de lege»". Sau, după cum se exprima Nicolae Ceaușescu în una din ședințele Biroului executiv, „marile întreprinderi să-și construiască, să aibă în proprietatea lor fondul de locuințe. A plecat muncitorul sau funcționarul din întreprinderea respectivă, să libereze și casa și să intre acolo cel pe care l-a angajat. Va trebui să facem acest lucru chiar de anul viitor". Discutată de câteva ori în răstimpul anilor 1970, chestiunea interconectării dintre activitatea industrială și extinderea stocului de locuințe a fost oficializată în 1978 prin adoptarea Legii privind formarea, planificarea, destinația şi vărsarea beneficiilor. Conform textului legii, „beneficiul, element al valorii nou create, constituie resursa de bază pentru formarea fondului național de dezvoltare economico-socială şi a fondului de consum social, în concordanță cu cerințele realizării unei înalte eficiente economice şi sociale în toate sectoarele de activitate, ale înfăptuirii reproducției socialiste lărgite şi dezvoltării în ritm susținut a economiei naționale". Prezentat în detaliu din perspectiva felului în care acesta se poate constitui, fondul de beneficii era rezultatul imediat al programelor de tehnologizare, automatizare și creștere a productivității muncii, și ar fi trebuit să asigure întreprinderilor tocmai acel surplus financiar care ar fi putut să fie direcționat către construcția de locuințe și către alte investiții cu caracter social. Însă, același text de lege aducea câteva precizări suplimentare. Astfel, în ciuda faptului că legislația permitea redirecționarea profitului către locuințe, statul impunea o ordine de priorități; în aceeași logică a industrializării extensive în care funcționa regimul în anii 1970, în cazul în care beneficiile erau insuficiente pentru acoperirea tuturor necesităților, sumele urmau să fie distribuite într-o ordine prestabilită: finanțarea investițiilor, acțiuni sociale, participarea oamenilor muncii la beneficii, și abia apoi construcțiile de locuințe.

Legea beneficiilor trebuie citită în tandem cu Legea nr. 5 din 6 iulie 1978 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat și la funcționarea acestora pe baza autoconducerii muncitorești și autogestiunii economico-financiare, cu noul Cod al muncii din 1972 și cu Legea referitoare la reevaluarea statutului maiștrilor din 1977. Noul cadru legislativ implica nu doar o serie de elemente de privilegiere și de implicare a forței de muncă prin reprezentanții săi în conducerea întreprinderilor, dar, mult mai important, îi făcea și responsabili pe aceștia de îndeplinirea normelor și de mersul activităților în fabrici, plata salariilor în integralitatea lor către toți angajații unei întreprinderi fiind condiționată de nivelul de randament al secțiilor așa-zis productive. În contextul crizei economice a anilor 1980 (cumulată cu învechirea tehnologiei), aceste reglementări privind „acordul global" aveau să contureze un cadru legal ce a permis conducerilor întreprinderilor să reducă semnificativ investițiile în extinderea infrastructurii sociale (inclusiv a construcției de locuințe) ca măsură de avarie în gestionarea fondurilor tot mai puține și mai dificil de obținut. Astfel se explică, cel puțin în parte, declinul domeniului construcțiilor de locuințe în răstimpul anilor 1980. Vezi, în acest sens, „Instrucțiunile nr. 33.110 din 3 august 1968 privind metodologia de repartizare a fondului locativ de stat și normele de repartizare, între locatarii principali, a cheltuielilor comune de folosință, întreținere și reparație a locuințelor și spațiilor cu alta destinație decât aceea de locuință", *Buletinul oficial* nr. 111 din 16 august 1968; „Legea nr. 1 din 26 martie 1970 organizării şi disciplinei muncii în unitățile socialiste de stat", *Buletinul oficial* nr. 27 din 27 martie 1970; „Legea nr. 29 din 22 decembrie 1978 privind formarea, planificarea, destinația şi vărsarea beneficiilor", *Buletinul oficial* nr. 114 din 27 decembrie 1978; SANIC, CC al PCR - Cancelarie, 19/1970, f. 26. Pentru o contextualizare a acestor

Duminică 2 septembrie 1973

Institutul de subingineri Baia Mare, din cadrul Institutului politehnic Cluj

organizează un nou concurs de admitere pentru următoarele specialităţi:

MINE — cursuri de zi;
— cursuri serale.
ELECTROMECANICĂ MINIERĂ — cursuri de zi;
— cursuri serale.
METALURGIE NEFEROASĂ — cursuri serale.

Data începerii concursului: 9 septembrie 1973.

Inscrierea candidaţilor se face la secretariatul Institutului de subingineri între 3 şi 8 septembrie a.c. Condiţiile de înscriere şi concurs sînt prevăzute în broşura „Admiterea în învăţămîntul superior 1973", precum şi în comunicatul Ministerului Educaţiei şi Învăţămîntului, publicat în presă.

Informaţii suplimentare se pot obţine la secretariatul Institutului din Baia Mare, Piaţa Gh. Gheorghiu-Dej nr. 1, telefon 14895, 14896, 14897.

O.J.T. Maramureş

angajează de urgenţă:

COLABORATORI EXTERNI — buni cunoscători ai limbii germane — pentru acţiuni de vînătoare.

Informaţii şi înscrieri la O.J.T. Baia Mare, Piaţa Gh. Gheorghiu-Dej, nr. 8, telefon 14813, interior 527.

Filatura de bumbac Baia Mare

ANGAJEAZĂ DE URGENŢĂ:

— **femei în vîrstă între 18—30 ani** pentru a se califica în meseria de filatoare-tesătoare;
— **lăcătuşi mecanici;**
— **muncitori necalificaţi.**

Cei interesaţi se vor adresa Biroului personal al întreprinderii.

Condiţiile de angajare sînt cele prevăzute de Legea nr. 12/1970.

I.M.M.U.M. Baia Mare

str. Baia Sprie nr. 170, recrutează candidaţi pentru scolarizare prin forma **ucenicie la locul de muncă**, în meseria de:

- **STRUNGAR;**
- **LĂCĂTUŞ;**
- **SUDOR.**

Se primesc absolvenţi a 8—10 clase ai şcolii generale, în vîrstă între 15—18 ani.

aprovizionare, de materiale, să aprobăm. După ce am insistat la UMMUM, fac un bloc de 60 de apartamente. Deci, sunt căi și posibilități, și dacă insistăm, nimeni nu face nimic. Mă refer și la CEIL. Cele două cămine cu câte 300 de locuri s-au făcut tot așa. Îmi amintesc cât am discutat și la Centrala minereurilor neferoase, și până la urmă s-au găsit căi. Trebuie determinați să se angajeze eforturile directe ale întreprinderii pentru asemenea construcții. Dacă nu le angajăm, nu se face. Acestea se pot face din beneficiile înscrise în plan. Au dreptul și nu uzează de el. Am ridicat această problemă pentru că am văzut aici că se propune redistribuirea locuințelor[78].

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 10/1973, 1-14.

Sursa: *Pentru socialism* (Baia Mare), 2 septembrie 1973.

chestiuni vezi Mara Mărginean, „Locuire, muncă și dezvoltare în România postbelică: schiță pentru o cercetare interdisciplinară a orașului industrial (1945-1989)", *Revista Română de Istorie Economică*, 2024, nr. III, p. 71-98.

[78] Aurel Drăguț, „Migrația tineretului spre orașe", *Viitorul social*, VIII, 1979, nr. 2, p. 310-319.

18. Pregătirea personalului calificat (I)

Proces-verbal nr 23 din 1 aprilie 1974 din ședința Secretariatului Comitetului Județean Maramureș al PCR referitor la concluziile ce se desprind din programele pentru pregătirea necesarului de muncitori calificați și pentru perfecționarea pregătirii profesionale a cadrelor.

(fragmente)

La ședință participă: tov. prim secretar Blaj Gheorghe, tov. secretar Pordea Victor, tov. secretar Ciuclea Dumitru, tov. secretar Retegan Ioan, tovarășii Bizău Iile șl Mureșan Dumitru, șefi de secție, tov. Pop Gheorghe, prim vicepreședinte al Consiliului popular județean, tovarășii Nistor Nicolae, Suta Ambrozie și Szasz Zoltan, vicepreședinți, tov. Bota Valentin, secretar.

Tov. Ciuclea Dumitru: Aș dori să dau o explicație. Noi avem o diferență de 2.000 de muncitori fată de programul CSP. Diferența provine și din subaprecierea necesităților reale, iar pe de altă parte, CSP n-a ținut cont de unele întreprinderi care au sediul în altă parte și au activitate și aici. Noi am luat în considerare și aceste unități, și diferența de aici provine.

Tov. Blaj Gheorghe: Ce măsuri ați luat cu unitățile, ca să-și asigure acest necesar de muncitori?

Tov. Ciuclea Dumitru: Ceea ce v-am informat rezultă din însumarea planurilor fiecărei unități. Fiecare unitate are programul de pregătire a cadrelor necesare. S-a discutat încă din toamna anului trecut cu fiecare unitate, și-au făcut planuri, s-au suplimentat aceste planuri. Vă amintiți că în toamnă am discutat această problemă și a rezultat un minus de muncitori. S-au refăcut toate programele unităților și sunt măsuri și posibilități reale de a asigura necesarul de cadre calificate.

Țov. Blaj Gheorghe: Noi nu putem spori cu ceva, începând de anul viitor, numărul de locuri în școlile profesionale și licee de specialitate, față de prevederile de plan ?

Tov. Ciuclea Dumitru: Vom avea un plus de locuri. N-au fost prinse în totalitate nici industria ușoară, cu posibilitățile care se vor crea, și putem. În anexă este prevăzut cât se va face în școli profesionale și cât la locurile da muncă.

Tov. Blaj Gheorghe: Nu m-am referit la industria ușoară. M-am referit la prelucrarea metalului, a lemnului.

Tov. Ciuclea Dumitru: Cu până la 25% se poate să crească, chiar cu baza materială existentă.

Tov. Blaj Gheorghe: Care este șansa deschiderii unei școli pentru telecomunicații?

Tov. Ciuclea Dumitru: Noi am făcut propuneri, dar n-aș putea să spun care este stadiul. Trebuie să mai vedem propunerea aceasta. S-a spus să ne gândim și la o asemenea treabă, dar nu avem încă răspuns.

Tov. Blaj Gheorghe: Ar trebui să trimiteți un delegat cu tovarășul Macavei la minister. Să vedem ce oferim noi, ce dau ei. Principalul este să forțăm lucrurile și să organizăm de anul viitor această școală.

Tov, Retazan loan: Este prins în lista cu profilul învățământului din Maramureș un liceu mecanic cu profil de telecomunicații, cu 60 de locuri, pentru anul 1974/1975.

Tov. Blaj Gheorghe: Mi se pare puțin mare cifra care ziceți că sunt necesități de calificare de cadre pentru industria ușoară, la nivelul actual al acestei industrii. Nu sunt exagerate cu bună știință aceste cifre ?

Tov. Ciuclea Dumitru: Nu rezultă că este nevoie de acest număr de cadre. Având în vedere procentul cadrelor calificate, care este de 70%, față de 77% anul trecut, am ținut cont să calificăm din cei existenți. Plus cu creșterile care vor fi și mișcările naturale.

Tov. Blaj Gheorghe: Ideea ar fi ca unitățile să-și găsească posibilități și forme, să-și califice oamenii. În primul rând să dezvoltăm liceele și școlile profesionale până la un nivel care să ne asigure în fiecare moment cadrele, sau în orice caz, cadre formate prin aceste forme de învățământ, care sunt cu ceva mai bine pregătite decât cei ce se pregătesc la locul de muncă, prin forme scurte. Trebuie pentru absolut toate sectoarele economice să avem cadre pregătite prin licee și școli profesionale. Altfel, riscăm ca nivelul celor calificați să fie prea scăzut. De aceea și școlile din județ, ca și din alte județe, trebuie folosite în acest scop. Îndeosebi la prelucrarea metalelor, să folosim și școlile din alte județe. Direcția

muncii să primească sarcina să selecteze cadre pentru aceste școli. Este mai bine să avem un surplus de cadre, decât lipsă de cadre[79].

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 8/1974, 1-4 și 17-23.

Detaliu sistematizare, strada I.L. Caragiale, Baia Mare

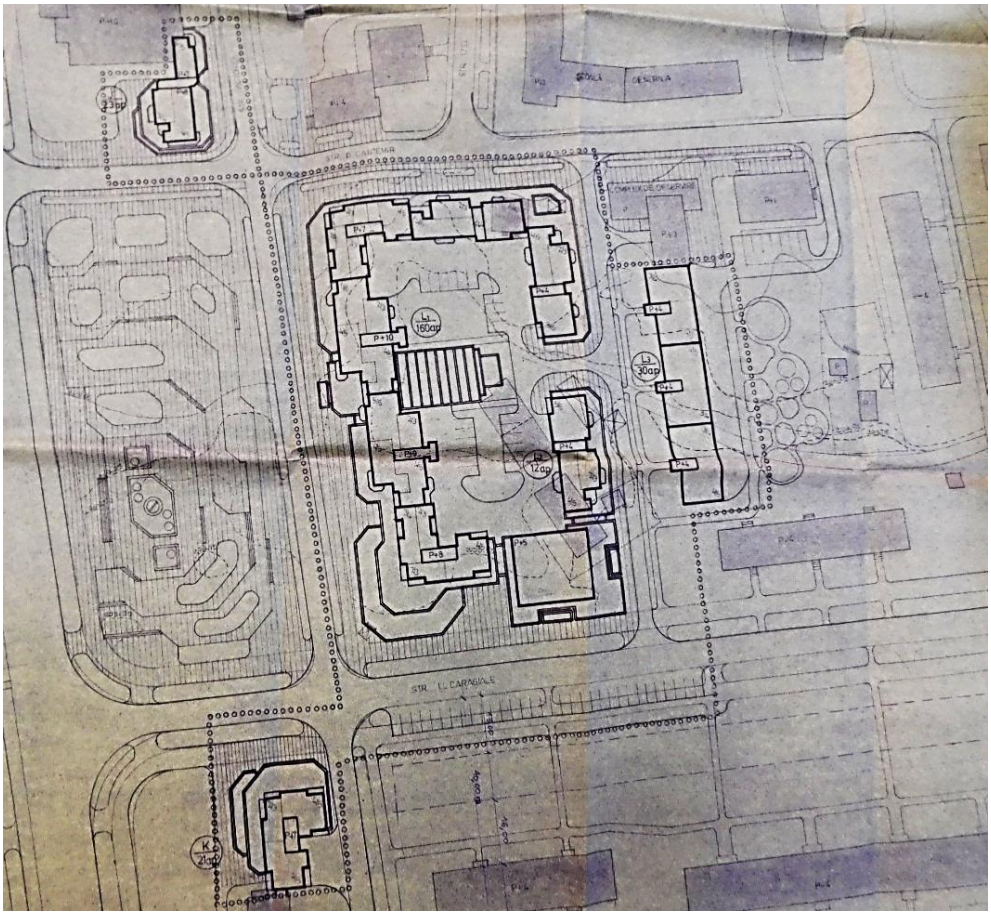

Sursa: SANIC, fond Comitetul pentru Problemele Consiliilor Populare – Direcția de Sistematizare, Proiectare și Construcții, 115/1977, f. 13.

[79] Honorina Cazacu, Ion Glodeanu, „Asigurarea forței de muncă în meserii deficitare", *Viitorul social*, VI, 1977, nr. 3, p. 462-469.

19. Pregătirea personalului calificat (II)

Informare privind concluziile ce se desprind din programele pentru pregătirea necesarului de muncitori calificați și pentru perfecționarea pregătirii profesionale a cadrelor, derulate la nivel național în prima jumătate a anilor 1970.

(fragmente)

Pe baza indicațiilor tovarășului secretar general al Partidului la Consfătuirea cu primii secretari și a secretarilor cu probleme organizatorice a comitetelor județene de partid, a Hotărârii Plenarei comune a CC al PCR și a Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale[80], a programului de măsuri adoptat

[80] Printre responsabilitățile Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale se număra elaborarea prognozelor macro-economice de dezvoltare a țării și îndrumarea activității de elaborare a planurilor economice unice și a bugetului de stat. Consiliul avea, de asemenea, dreptul de inițiativă legislativă în domeniul economic și social. În componența sa intrau: a) membri ai consiliilor de conducere și ai birourilor executive ale mai multor structuri supra-instituționale (Consiliul National al Oamenilor Muncii din industrie, construcții, transporturi, circulația mărfurilor și finanțe; Consiliul National al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor; Consiliul National pentru Știință și Tehnologie; Consiliul Central de Control Muncitoresc al Activității Economice și Sociale; Consiliul Organizării Economico-Sociale; Consiliul Culturii și Educației Socialiste; Consiliul Superior al Educației și Învățământului; Consiliul Sanitar Superior; Comitetul pentru Problemele Consiliilor Populare; Consiliul Central al Uniunii Generale a Sindicatelor din Romania; Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist; Uniunea Natională a Cooperativelor Agricole de Producție; Uniunea Centrală a Cooperativelor Meșteșugărești; Uniunea Centrală a Cooperativelor de Productie, Achiziții și Desfacere a Mărfurilor); b) membri ai birourilor executive ale consiliilor de conducere din ministere și alte organe centrale (Comitetul de Stat al Planificării; Ministerul Finanțelor; Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlului Gospodăririi Fondurilor Fixe; Ministerul Energiei Electrice; Ministerul Minelor; Ministerul Petrolului; Ministerul Geologiei; Ministerul Industriei Metalurgice; Ministerul Industriei Construcțiilor de Mașini; Ministerul Industriei de Mașini-Unelte, Electrotehnica și Electronica; Ministerul Industriei Chimice; Ministerul Construcțiilor Industriale; Departamentul pentru Construcții în Străinătate; Ministerul Industrializării Lemnului și Materialelor de Construcții; Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor; Ministerul Comerțului Exterior și Cooperării Economice Internaționale; Ministerul Industriei Ușoare; Ministerul Comerțului Interior; Ministerul Turismului; Comitetul de Stat pentru Prețuri; Comitetul de Stat pentru Energia Nucleară; Ministerul Muncii; Direcția Centrală de Statistică; Institutul central de cercetări economice); c) 70 muncitori desemnați de consiliile oamenilor muncii din aceste unități; d) 30 țărani desemnați de adunările generale ale membrilor cooperatori; e) 5 țărani din localitățile necooperativizate, desemnați de Comisia centrală a producătorilor agricoli din localitățile necooperativizate. Vezi

de Plenara Comitetului Județean de partid din 19 decembrie 1973, biroul Comitetului Județean Maramureș al PCR a organizat o acțiune în întreprinderile și instituțiile din județ pe tema preocupărilor privind asigurarea și pregătirea necesarului de cadre muncitorești și perfecționarea pregătirii profesionale a personalului din unitățile socialiste[81].

În analiză au fost cuprinși aproape 100.000 salariați din industrie, construcții, circulația mărfurilor, transporturi, telecomunicații, administrativ și din celelalte unități și instituții. Pe baza investigațiilor efectuate s-a elaborat un program de asigurare a necesarului de cadre muncitorești și a perfecționării pregătirii profesionale a salariaților.

În domeniul asigurării necesarului de cadre de muncitori calificați: Prin sarcinile de plan ale anului curent se prevede creșterea efectivului scriptic al muncitorilor calificați pe județ cu 4.100 din care, în industrie cu 3.300 persoane. Față de această creștere se estimează că anual se pierd circa 4.000 muncitori calificați prin: încorporări pentru satisfacerea serviciului militar, transferări în județ sau în afara județului, concedii pentru întreținerea copiilor, prin alte cauze ca decese, pensionări etc. De asemenea, anual efectivele se completează din alte resurse decât angajații noi cu circa l.000 muncitori provenind prin transfer și lăsări la vatră mai ales[82].

Pentru acoperirea diferenței de cadre calificate existente la începutul anului (58.689 la 1 ianuarie 1974) și la sfârșitul anului (62.789 la 31 decembrie l974) și

---

„Legea nr. 4 din 12 noiembrie 1982 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 1/1973 privind Consiliul Suprem al Dezvoltării Economice şi Sociale a României", *Buletinul oficial* nr. 104 din 20 noiembrie 1982, disponibil la: https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/35868. Accesat în 24 iulie 2024.

81 Pentru un cadru contextual al acestor discuții vezi „Hotărârea Plenarei comune a Comitetului Central al Partidului Comunist Român şi Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice şi Sociale din 27-28 noiembrie 1973 cu privire la măsurile pentru îndeplinirea şi depăşirea prevederilor Planului naţional unic de dezvoltare economică şi socială a României pe anul 1974, problemele dezvoltării energetice şi măsurile de economisire a combustibilului şi energiei", *Buletinul oficial* nr. 188 din 1 decembrie 1973, document disponibil la: https://lege5.ro/Gratuit/-gm2dknjzga4a/hotararea-plenarei-comune-a-comitetului-central-al-partidului-comunist-roman-si-consiliului-supre-m-al-dezvoltarii-economice-si-sociale-din-27-28-noiembrie-1973-cu-privire-la-masurile-pentru-indeplinir?pid=-294994187. Accesat în 24 iulie 2024.

82 Miron Constantinescu, „Probleme ale integrării sociale a tineretului", în *Integrarea socială a tineretului*, coord. Miron Constantinescu, București, Editura Științifică, 1969, p. 7-32; Cătălin Mamali, „Indicatori sociali ai integrării tinerilor din industrie", *Viitorul social* I, 1972, nr. 2, p. 439-450; Aurel Drăguț, „Promovare profesională și satisfacție în muncă", *Viitorul social*, VII, 1978, nr. 3, p. 490-494; N. Radu, S. Sterian, R. Stoian, „Probleme ale integrării tinerilor în producție", *Viitorul social*, IX, 1980, nr. 1, p. 96-104.

ținând seama de soldul pierderilor, de creșterile de efective ale anului viitor, se estimează ca fiind necesar să se califice în acest an 8.085 muncitori.

Pe sectoare, ponderea acestor muncitori se situează în sectorul minier (1.374), industria ușoară (1.406), economia locală (1.665), cooperația meșteșugărească (940), unitățile agricole și de industrie alimentară (523) șl cele din economia forestieră (668 muncitori). Din efectivul total de asigurat, 1.867 muncitori vor fi absolvenți ai școlilor profesionale și a liceelor de specialitate, iar 6.218 vor fi calificați prin diferite cursuri de scurtă durată cu și fără participare în producție.

Din cei pregătiți prin cursuri 3.058 vor fi recrutați din rândul muncitorilor necalificați existenți în întreprinderi, iar 1.985 vor fi recrutați prin oficiile muncii.

In ceea ce privește organizarea cursurilor de calificare menționăm că din cele 6.218 cadre, circa 37% vor fi femei[83]. De asemenea, 1.173 muncitori au început cursurile de calificare în anul trecut și le vor termina în prima parte a anului curent, iar 5.043 vor fi complet calificați în acest an.

---

[83] Conform datelor statistice existente, Maramureșul se număra printre județele fruntașe cu forță de muncă neocupată. Acest fapt era o consecință a structurii economiei locale. În cuvintele unui lider maramureșean, „sunt nemulțumiri în rândul salariaților și a celor care cer serviciu. Din această cauză se întâmpină mari greutăți în plasarea în muncă a persoanelor cu greutăți familiale deosebite. Aceasta se datorează ritmului și structurii unilaterale de dezvoltare a industriei județului nostru, ceea ce determină gradul redus de ocupare a resurselor capabile de muncă, neputând asigura loc de muncă unui număr de 47.000 brațe de muncă din care 36.000 sunt femei, care se deplasează să lucreze în întreaga țară. Dacă se va menține același ritm de creștere a industriei și în aceeași structură, aceeași natalitate în condițiile scăderii populației ocupate în agricultură la circa 20-25% disponibilul de forță de muncă va ajunge în 1990 la circa 125.000, din care 76.500 femei. În situație critică se prezintă municipiul Baia Mare unde se va da în funcțiune Filatura de bumbac cu 1.400 locuri, dar totuși avem în evidență în prezent 6.047 cereri de muncă aparținând femeilor, din care 5.954 muncitoare necalificate, din care aproape 1.000 tinere necăsătorite. Caracteristica industriei județului fiind industria grea, impune ca din majoritatea familiilor să lucreze o singură persoană, respectiv capul familiei. Aceste familii numeroase, la multe din ele venitul realizat nu asigură creșterea nivelului de trai prevăzut de Congresul al X-lea al PCR. Astfel, din cele 6.047 cereri de muncă ale femeilor din Baia Mare, în 3.000 de cazuri se realizează sub 300 lei pe membru de familie, în care intră și alocația de stat pentru copii, venit ce se situează sub nivelul ajutorului social, iar aproape 1.200 familii, venitul pe membru de familie este sub 200 lei și chiar sub 100 lei". Într-un asemenea context, deja la începutul anilor 1970, în întreprinderile din Baia Mare s-au introdus o serie de măsuri pentru integrarea femeilor în câmpul muncii. Cifrele legate de forța de muncă feminină erau agregate regulat în serii de date statistice, iar diversele secții trebuiau să organizeze programe de calificare pentru femei. Aceste eforturi veneau în continuarea unor politici la nivelul județului pentru deschiderea unor industrii ușoare cu profil de activitate specific mâinii de lucru feminine, precum industria textilă, alimentară sau ceramică.

Unitățile economice au creat condițiile pentru asigurarea pregătirii acestui necesar de cadre calificate. Menționăm că prin balanța asigurării forței de muncă elaborată de Comitetul de Stat al Planificării se prevede un necesar de numai 6.024 muncitori de calificat pentru unitățile cu activitatea de bază în județ. Diferența provine de la unitățile cu activitate în alte județe precum și din subestimarea necesarului efectiv de muncitori.

Pentru anul 1975, investigațiile întreprinse dovedesc necesitatea pregătirii a 6.728 muncitori calificați. Din acest efectiv, 2.196 vor fi absolvenți de școli profesionale și ucenicie și licee de specialitate, iar diferența de 4.532 se vor califica prin diferite cursuri. Din cei care se vor califica prin cursuri 9/3 vor începe cursurile încă în anul 1974 curent, iar diferența de 3.619 muncitori vor parcurge formele respective de calificare în cursul anului viitor.

Si aici ponderea cadrelor muncitorești ce urmează a se califica va fi în sectorul minier (1.709), forestier (628), industria ușoară (195), economia locală (1.419) și cooperația meșteșugărească (839).

În calcule nu s-a cuprins necesarul de cadre pentru întreprinderile noi, respectiv Fabrica de șuruburi din Sighetu Marmației și Fabrica de confecții Baia Mare. Pentru aceste obiective urmează a se face o analiză distinctă în următoarele luni. Orientativ pentru cele două obiective trebuie pregătite 1.600 cadre de muncitori calificați și care se vor califica în cea mai mare parte prin cursuri de scurtă durată cu scoatere din producție[84].

---

[84] Scoaterea din producție versus calificare la locul de muncă a reprezentat una din temele frecvent discutate de directorii de întreprinderi din Baia Mare începând cu finalul anilor 1960 și apoi o bună parte a anilor 1970. La momentul schimbării tehnicilor de exploatare a minereurilor, ce a presupus trecerea la extragerea pe scară largă a minereurilor și prelucrarea lor prin metode industriale de separare, a devenit evident faptul că îndeplinirea obiectivelor de plan era puțin probabilă în lipsa unei forțe de muncă calificate. Programele de calificare și perfecționare a mâinii de lucru derulate de la acel moment încolo vizau tocmai să răspundă acestor necesități. Însă, problema avea în scurt timp să se complice în condițiile în care devenea tot mai evident că statul dispunea de resurse financiare limitate pentru ducerea la bun sfârșit a proiectului în condiții optime. Astfel, autoritățile au propus ca programele de perfecționare și de calificare să se facă fără scoaterea din producție a muncitorului. Se intenționa ca angajatul să vină la serviciu conform programului oficial și să rămână în fabrică după terminarea schimbului pentru încă câteva ore pentru cursurile de instruire. În felul acesta, întreprinderile ar fi putut să se folosească în continuare de resursa de forță de muncă disponibilă, fără să angajeze cheltuieli suplimentare prin angajarea unor înlocuitori. În realitate, însă, o astfel de strategie s-a dovedit puțin fiabilă. Mare parte a angajaților înscriși în programele de calificare locuiau în localitățile rurale din județ, la distanțe mai mici sau mai mari față de întreprinderi, și depindeau de transportul în comun, care era organizat în funcție de schimburi. Astfel, mulți muncitori au refuzat calificarea.

Necesarul de cadre muncitorești atât pentru anul 1974 cât și pentru 1975 s-a stabilit și pe meserii în conformitate cu nomenclatoarele existente. La stabilirea necesarului de cadre s-a avut în vedere și programul de măsuri aprobat de Biroul Permanent al Consiliului de Miniștri. Pe baza acestui program, sarcina organizării controlului îndeplinirii planului de asigurare a necesarului de personal, revine la nivel județean direcțiilor județene de muncă, inspectoratelor școlare și comisiilor teritoriale de planificare. Considerăm că aceste organisme nu au acordat în toate ocaziile suficientă atenție controlării și sprijinirii unităților în fundamentarea și asigurarea necesarului de cadre calificate.

Nici conducerile unităților nu acordă suficientă atenție stabilirii din timp, pe o perspectivă mai largă a necesarului de cadre muncitorești, asigurării condițiilor optime de desfășurare a activității de calificare și ridicare a calificării muncitorilor. La multe întreprinderi se menține scăzută ponderea muncitorilor calificați din totalul muncitorilor cum este cazul la Combinatul minier (71,6%), IPET Baia Mare (75,2%), Combinatul de prelucrare a lemnului din Sighetul Marmației (80%), Întreprinderea județeană de construcții-montaj (63,3%), întreprinderea județeană de industrie locală (72%). În medie pe județ ponderea muncitorilor calificați față de totalul muncitori este de circa 75,9%, față de 77% media pe țară din anul trecut.

Și în anul curent conducerile unităților își mențin rezervele în organizarea de cursuri se specialitate postliceală de scurtă durată pe baza HCM 750/1970[85]. Asemenea cursuri ar trebui organizate îndeosebi la Filatura de bumbac, Fabrica de tricotaje Unitatea, Întreprinderea județeană de industrie locală, Combinatul de prelucrare a lemnului din Sighetul Marmației, Întreprinderea mecanică de mașini și utilaj minier Baia Mare și altele.

În insuficientă măsură există preocupări pe linia organizării de cursuri de calificare de gradul II, adică pentru ridicarea nivelului de calificare a muncitorilor, îndeosebi la IMMUM Baia Mare, Fabrica de tricotaje, și altele. Față de rezultatele desprinse din investigațiile efectuate de preocupările existente pentru asigurarea și pregătirea forței de muncă în județ se impune intensificarea acțiunilor de calificare și ridicare a calificării muncitorilor în fiecare unitate

Alternativa era calificarea prin scoaterea din producție, care presupunea ca toate cursurile de pregătire să se desfășoare în timpul programului normal de lucru.

[85] Vezi Hotărârea Consiliului de Miniştri nr.750/1970 pentru asigurarea măsurilor privind planul de stat al economiei naţionale pe anul 1971, SANIC, CC al PCR – Cancelarie: Hotărâri ale Consiliului de Miniştri, 480/1970.

economică. Este necesar ca programele de calificare întocmite în unități și centralizate la nivel de județ să fie urmărite sistematic, pentru organizarea la timp și în bune condiții a cursurilor, pentru buna pregătire a viitoarelor cadre de muncitori.

[...]

La muncitori calificați din efectivul total existent la începutul anului de 76.470 persoane, 28.482 au parcurs forme de instruire până la 31 decembrie 1975, 27.168 se vor perfecționa în anul acesta, iar diferența de 20.820 muncitori după 1 ianuarie 1975. Preocupări mai bune pe linia perfecționării pregătirii cadrelor exista la Întreprinderea metalurgică de metale neferoase și rare, Întreprinderea de rețele electrice Baia Mare, Inspectoratul Silvic Județean, Întreprinderea de transporturi auto, Întreprinderea agricolă de stat[86].

În același timp în unele unități se acordă o atenție insuficientă perfecționării pregătirii cadrelor. Așa este cazul la Uzina mecanică de mașini și utilaj miner Baia Mare, Întreprinderea județeană de construcții-montaj și altele.

De asemenea, în toate unitățile considerăm că nu se acordă atenția cuvenită perfecționării muncitorilor calificați. În multe ocazii cursurile organizate au caracter formal și sunt lăsate exclusiv pe seama salariaților din compartimentele de personal, care nu au în toate cazurile competența necesară organizării acestor cursuri. Considerăm necesar ca organele și organizațiile de partid, conducerile unităților să acorde o atenție mai mare problemelor legate de perfecționarea pregătirii cadrelor, să se asigure revederea programelor elaborate în fiecare unitate. Propunem, ca trimestrial să se analizeze de către comitetele oamenilor muncii, problemele legate de asigurarea, pregătirea și perfecționarea cunoștințelor profesionale ale salariaților.

Fondul de cadre: Pentru cunoașterea fondului de cadre s-a luat legătura cu toate unitățile, care în baza indicațiilor primite au analizat calitățile personalului care ar putea ocupa funcții de conducere și au prezentat propuneri în acest sens.

După verificarea propunerilor făcute de unități, s-au stabilit persoanele care pot face parte din rezerva de cadre (acestea în afară de fondul de cadre din evidența

[86] Pentru studii în alte medii industriale din țară referitoare la relația dintre calificare și parcursul profesional al tinerilor, vezi și Dumitru Bazac, „Influența pregătirii școlare și profesionale asupra activității tinerilor din industrie", *Viitorul social*, VIII, 1979, nr. 1, p. 115-121.

Comitetului Județean de Partid), situația prezentându-se conform situației anexate.

Din analiza fondului de cadre rezultă:

- 246 cadre pentru ocuparea funcțiilor de: inginer șef, contabil șef, director adjunct sau comercial;
- 322 cadre pot ocupa funcțiile de șef serviciu și șef birou;
- 516 cadre pot ocupa funcția de șef secție și șef atelier;
- 324 cadre pot ocupa funcția de maistru.

După pregătirea profesională, rezerva de cadre menționată mai sus, este următoarea:

- 422 sunt ingineri;
- 104 sunt economiști;
- 49 sunt cadre cu pregătire superioară, de diferite specialități;
- 28 sunt subingineri;
- 150 sunt tehnicieni;
- 231 sunt maiștri;
- 204 sunt cadre cu pregătire medie;
- 220 sunt muncitori de înaltă calificare.

Se apreciază că rezerva de cadre de care dispunem este corespunzătoare, atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. Este necesar ca organele și organizațiile de partid, conducerile unităților să se preocupe în mod susținut de pregătirea profesională și politică a acestei categorii de salariați, pentru formarea lor cu reale calități de organizatori și conducători ai proceselor de producție și al unităților economice.

Baia Mare, 21 martie 1974

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 8/1974, 17-23.

20. Plan global al CIMMN Baia Mare pentru perfecționarea pregătirii profesionale în perioada 1971-1975

Documentul este important pentru că include o estimare detaliată a necesarului de forță de muncă în răstimpul unui plan cincinal. Aceste date trebuie puse în legătură și cu prevederile incluse în plan referitoare la productivitatea muncii, la prețul de cost sau la tehnologizare.

Indicatori	Cadre existente la 1.IV.1971	Perfecționare 1970 (realizat)	Perfecționare în perioada 1971-75	din care				
				1971	1972	1973	1974	1975
I. Muncitori calificați (total)	13.045	545	15.345	13.727	14.198	14.543	15.106	15.345
1. Din care: muncitori calificați care vor urma cursuri de perfecționare (total)	-	545	15.345	3.045	3.626	3.311	2.945	2.418
Din care: 1.1 cursuri (total) 1.1.1 cu scoatere din producție (total)	-	210	2.744	541	558	508	557	580
- calificare gradul II	-	210	2.623	529	538	494	597	505
- perfecționare	-	-	121	12	20	14	-	75
- policalificare	-	-	-	-	-	-	-	-
1.1.2 fără scoatere din producție (total)	-	335	2.847	525	649	573	666	434
- calificare gradul II	-	145	1093	220	245	226	243	159
- perfecționare	-	190	1.458	285	298	307	328	240
- policalificare	-	-	296	20	106	40	95	35
1.2 Stagii de practică (total)	-	-	888	203	172	180	196	137
1.2.1 în unități proprii	-	-	846	182	155	178	194	137
1.2.2 în alte unități	-	-	42	21	17	2	2	-
1.3 Instruire la locul de muncă sub controlul șefului direct (total)	-	-	8.866	1.776	2.247	2.050	1.526	1.267
II. Cadre medii de specialitate (total)	1.769	120	1.832	708	478	316	297	33

Indicatori	Cadre existente la 1.IV.1971	Perfecționare 1970 (realizat)	Perfecționare în perioada 1971-75	din care				
				1971	1972	1973	1974	1975
Din care: 1. Cadre medii care vor urma forme de perfecționare (total)	-	120	1.832	708	478	316	297	33
a) Maiștri – total	688	120	744	426	131	52	117	18
1.1. Cursuri – total	-	-	463	343	58	21	37	4
1.1.1. Cu scoatere din producție	-	-	74	74	-	-	-	-
1.1.2. Fără scoatere din producție	-	-	389	269	58	21	37	4
1.2. Stagii de practică – total	-	-	9	5	-	4	-	-
1.2.1. în unități proprii	-	-	9	5	-	4	-	-
1.3. Instruire la locul de muncă sub controlul șefului direct	-	-	248	72	71	25	63	12
1.4. Programe personale de perfecționare	-	-	24	6	2	2	12	2
b) Tehnicieni – total	614	-	627	229	152	128	118	-
1.1. Cursuri – total	-	-	265	173	40	29	23	-
1.1.1. Cu scoatere din producție	-	-	90	83	6	1	-	-
1.1.2. Fără scoatere din producție	-	-	175	90	34	28	23	-
1.2. Stagii de practică – total	-	-	6	-	-	3	3	-
1.2.1. În unități proprii	-	-	6	-	-	3	3	-
1.2.2. în alte unități	-	-	-	-	-	-	-	-
1.3 Instruire la locul de muncă sub controlul șefului direct	-	-	280	46	80	79	75	-
1.4 Programe personale de perfecționare	-	-	76	10	32	17	17	-

Sursa: AREMIN, fond Forța de muncă, 59/1975, 380.

21. Dinamica structurii personalului CIMMIN Baia Mare în perioada 1971-1975.

Documentul conține date importante referitoare la estimările de modificare a structurii socio-profesionale a angajaților în răstimpul unui cincinal.

Categorii de personal	1971				1972		1973		1974		1975	
	Realizat Trim. I. 1971	Preliminat 1971		Necesar	%	Necesar	%	Necesar	%	Necesar	%	Necesar
	Necesar	%	Necesar	%								
Total salariați	23.002	100	22.205	100	22.358	100	22.072	100	22.368	100	22.064	100
Muncitori (total)	20.292	88,4	20.070	87,95	19.576	87,4	19.251	87,09	19.509	87,1	19.199	87,04
Din care: Muncitori calificați	13.046	65,0	13.727	68,5	14.198	73,0	14.543	75,5	15.106	77,5	15.345	80,0
Din care: Calificați prin școli profesionale și ucenicie la locul de muncă	2.417	18,5	2.622	19,2	2.828	20,1	3.057	20,6	3.186	20,6	3.318	21,6
Cadre cu studii medii de specialitate (total)	1.769	7,30	1.779	7,85	1.791	8,06	1.812	8,36	1.832	8.27	1.830	8,30
Din care: Tehnicieni	614	2,57	617	2,75	612	2,74	621	2,87	627	2,84	626	2,84
Maiștri	688	3,00	697	3,06	714	3,20	735	3,33	744	3,34	744	3,35
Cadre economice medii	249	1,00	249	1,09	252	1,13	255	1,25	257	1,18	256	1,15
Alte cadre medii	218	0,83	216	0,95	213	0,99	201	0,91	204	0,91	209	0,96

Categorii de personal	1971				1972		1973		1974		1975	
	Realizat Trim. I. 1971	Preliminat 1971		Necesar	%	Necesar	%	Necesar	%	Necesar	%	Necesar
	Necesar	%	Necesar	%								
Cadre cu pregătire superioară (total)	569	2,58	588	2,60	623	2,79	646	2,92	663	2,90	670	3,01
Din care: Ingineri	392	1,79	405	1,78	425	1,90	433	1,94	442	1,99	446	2,02
Subingineri	14	0,06	18	0,08	22	0,10	28	0,13	31	0,14	33	0,15
Economiști	67	0,29	67	0,29	76	0,34	81	0,37	85	0,38	85	0,38
Alte cadre cu pregătire superioară	96	0,44	97	0,45	100	0,45	104	0,47	105	0,47	106	0,48
Alte categorii de personal	372	1,72	368	1,60	368	1,65	363	1,64	354	1,65	365	1,65
1. Rapoarte: Cadre cu pregătire medie de specialitate la un cadru cu pregătire superioară	2,93		3,2		2,9		2,85		2,85		2,86	
2. Subingineri + maiștri la un inginer	1,72		1,76		1,73		1,76		1,75		1,74	
3. Maiștri la un inginer	1,76		1,71		1,68		1,70		1,68		1,67	
4. Muncitori la un maistru	28,7		28,00		27,4		26,20		26,2		25,80	
5. Cadre economice medii la un economist cu pregătire superioară	3,72		3,72		2,15		3,15		3,02		3,02	

Sursa: AREMIN, fond Forța de muncă, 59/1975, 163.

22. Necesarul de muncitori calificați și nivelul de școlarizare în perioada 1971-1975 al CIMMN Baia Mare

	Realizat 1971		Necesar			
	Trim. I	Preliminat an	1972	1973	1974	1975
1	2	3	4	5	6	7
Necesarul de muncitori						
Numărul scriptic al muncitorilor (total)	20.292	20.070	19.576	19.251	19.509	19.199
• Din care: Muncitori calificați	13.046	13.727	14.198	14.543	15.106	15.345
• Din care: Prin școli profesionale, mecanice la locul de muncă și echivalent	2.417	2.622	2.828	3.087	3.186	3.318
Creșterea numărului muncitorilor calificați față de anul anterior	-	579	817	669	436	264
Pierderi anuale de muncitori calificați:						
• % din rândul 2	-	6,92	7,5	9,00	6,6	6,45
• număr	-	952	517	467	509	452
Muncitori calificați care vor trece în categorii de încadrare superioară după absolvirea cursurilor de calificare de grad II	-	409	517	467	309	452
Muncitori care vor trece la categoria maiștri și alte categorii tehnic-administrative	-	27	30	41	32	30
Total necesar suplimentar muncitori calificați	-	2.061	1.987	1.734	1.663	1.655
Mod de acoperire (total)	-	1.949	1.973	1.722	1.781	1.676
• Absolvenți de școli profesionale	-	290	275	242	229	261
• Ucenicie la locul de muncă	-	14	2	73	42	23
• Pregătire practică la locul de muncă:	-	-	2	2	-	-

	Realizat 1971		Necesar			
	Trim. I	Preliminat an	1972	1973	1974	1975
1	2	3	4	5	6	7
• Cursuri de calificare: a.) – de gradul I:	-	748	691	627	634	612
b.) – de gradul II:	-	529	538	494	597	505
• Cursuri de specializare postliceală de scurtă durată	-	-	-	2	-	3
• Cursuri de recalificare	-	70	75	40	80	20
• Absolvenți ai școlilor de maiștri	-	3	15	18	15	9
• Absolvenți ai liceelor industrial	-	10	23	31	47	52
• Alte situații (revenite din armată, angajări directe)	-	261	244	170	185	163
Rămas neacoperit	-	57	18	18	33	18
Indicatori: Muncitori calificați față de totalul muncitorilor %	63,4	70,6	72,4	75,6	76,3	80,0
Muncitori calificați prin învățământ profesional față de totalul muncitorilor calificați %	18,5	19,2	20,0	20,6	20,6	21,6

Sursa: AREMIM, fond Forța de muncă, 59/1975, 285.

23. Dinamica structurii pe meserii și a pregătirii de bază a muncitorilor din CIMMIM Baia Mare în perioada 1971/1975

	1971				1972		1973		1974		1975	
	Realizat Trim. I		Preliminar An									
Conform stan-dardelor tarifare de calificare	Total	Absolvenți învățământ	Total	Absolvenți învățământ	Total	Absolvenți învățământ	Total	Absolvenți învățământ	Total	Absolvenți învățământ	Total	Absolvenți învățământ
Total muncitori calificați	13.046	3.417	13.727	2.622	14.198	2.82	14.543	3.027	15.106	3.186	15.345	3.318
Minier în subteran	2.389	207	2.574	283	2.725	310	2.799	345	2.991	357	2.991	370
Minier gr. I.	2.51	-	2.593	-	2.636	-	2.756	-	2.981	-	3.061	-
Artifi. de mină	584	-	633	-	666	-	691	-	725	-	753	-
Lăcătuș de mină în subteran	912	395	953	427	980	440	963	454	998	454	993	479
Lăcătuș mecanic de întreținere și reparații	730	355	716	362	752	401	766	417	778	417	778	422
Electrician de mină în subteran	532	295	585	302	629	324	640	346	662	346	682	371
Electrician de întreținere și reparații	207	118	219	145	239	160	249	180	249	180	254	180
Electrician montator de instalații automate	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-

	1971				1972		1973		1974		1975	
	Realizat Trim. I		Preliminar An									
Conform standardelor tarifare de calificare	Total	Absolvenți învățământ	Total	Absolvenți învățământ	Total	Absolvenți învățământ	Total	Absolvenți învățământ	Total	Absolvenți învățământ	Total	Absolvenți învățământ
Electrician montaje și reparații linii electrice	31	22	33	24	35	26	37	26	37	28	37	29
Electrician construcții și de reparații	15	-	10	-	38	-	53	35	53	35	53	45
Forjor manual și mecanic	106	26	116	26	131	47	156	60	169	60	189	60
Sudor electric	194	109	201	111	226	124	242	149	254	155	277	165
Laborant	160	29	166	33	169	31	169	31	169	31	173	31
Strungar la mașină orizontală	155	121	160	118	226	134	183	154	211	175	241	158

Sursa: AREMIN, fond Forța de muncă, 2/1975, nenumerotat.

24. Situația absențelor, cumulat pe primele nouă luni ale anului 1973, în întreprinderile din Baia Mare ale CIMMN

		Concediu	Total	Din care					
		De odihnă	Timp neutilizat	Întreruperi	Concediu maternitate	Concediu de boală	Învoiri și concediu fără plată	Absențe aprobate	Absențe nemotivate
1.	Baia Sprie	36.313	30.147	-	-	27.737	698	5	1.707
2.	Cavnic	33.559	36.414	599	637	25.760	710	2	8.706
3.	Băiuț	18.448	12.257	-	299	10.550	340	95	973
4.	Nistru	18.234	17.190	-	298	14.625	539	-	1.728
5.	Herja	17.680	15.472	-	-	14.237	132	-	1.103
6.	Borșa	43.556	42.903	-	789	31.995	2.751	58	7.310
7.	Șuior	27.979	20.024	-	-	17.117	1.032	-	1.875
8.	Săsar mină	25.491	15.100	-	-	13.130	148	69	1.753
9.	Săsar prep.	13.005	6.896	-	354	6.080	335	2	125
10.	Ilba	18.359	14.798	-	163	12.316	386	-	1.933
11.	Rodna	8.855	5.070	-	-	4.164	428	53	425
12.	Flotația Centrală	12.931	8.647	-	94	8.168	191	45	149
13.	Combinat	2.963	2.692	-	192	2.242	71	5	182
14.	Baza aproviz.	4.439	2.595	-	-	2.278	198	-	119
15.	U.U.M.R.	1.416	1.356	-	57	1.024	73	55	147
	Total	284.378	231.852	599	2.883	191.699	8.039	389	28.243

Sursa: AREMIN, fond Forța de muncă, 64/1973, 89.

Situația indicilor de locuibilitate a fondului de locuit existent și preliminat la 31 decembrie 1989 în localitățile județului Maramureș

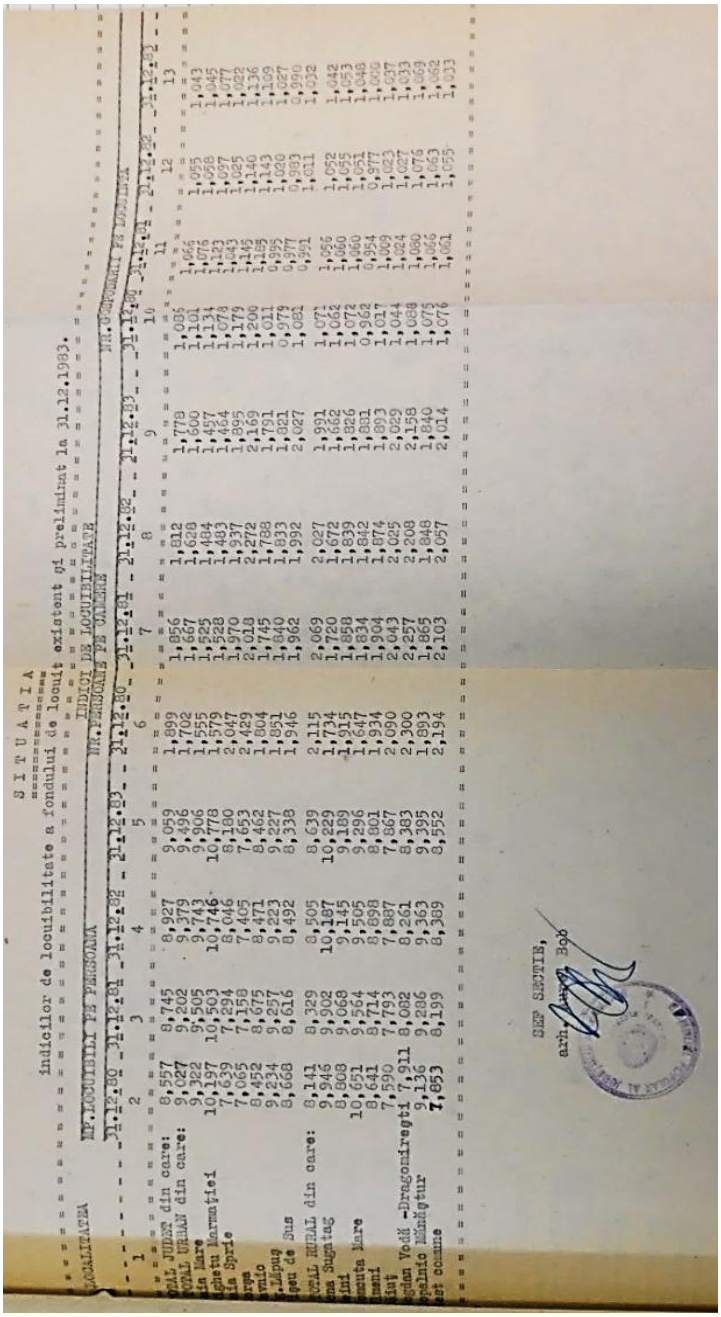

S I T U A Ț I A

indicilor de locuibilitate a fondului de locuit existent și preliminat la 31.12.1983.

LOCALITATEA	MP.LOCUIBILI PE PERSOANA				INDICI DE LOCUIBILITATE				NR.GOSPODARII PE LOCUINȚA			
	31.12.80	31.12.81	31.12.82	31.12.83	NR.PERSOANE PE CAMERE							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
TOTAL JUDEȚ din care:	8,557	8,745	8,927	9,059	1,899	1,856	1,812	1,778	1,086	1,066	1,055	1,043
TOTAL URBAN din care:	9,027	9,202	9,379	9,496	1,702	1,667	1,628	1,600	1,101	1,076	1,058	1,045
...ia Mare	9,322	9,505	9,743	9,906	1,555	1,525	1,484	1,457	1,134	1,123	1,097	1,077
...ghetu Marmației	10,197	10,503	10,746	10,778	1,579	1,528	1,483	1,464	1,078	1,043	1,025	1,022
...ia Sprie	7,639	7,294	8,046	8,180	2,047	1,970	1,937	1,895	1,179	1,145	1,140	1,136
...rge	7,065	7,158	7,405	7,653	2,429	2,018	2,272	2,169	1,200	1,185	1,143	1,109
...nio	8,452	8,675	8,471	8,462	1,804	1,745	1,788	1,791	1,011	0,995	1,020	1,027
...Lăpuș	9,234	9,257	9,223	9,227	1,851	1,840	1,833	1,821	0,979	0,977	0,983	0,990
...șeu de Sus	8,668	8,616	8,492	8,338	1,946	1,962	1,992	2,027	1,081	0,991	1,011	1,032
TOTAL RURAL din care:	8,141	8,329	8,505	8,639	2,115	2,069	2,027	1,991	1,071	1,056	1,052	1,042
...na Sugatag	9,946	9,902	10,187	10,229	1,734	1,720	1,672	1,662	1,062	1,060	1,055	1,053
...ini	8,808	9,068	9,145	9,189	1,915	1,858	1,839	1,826	1,072	1,060	1,051	1,048
...cuta Mare	10,651	9,564	9,505	9,296	1,647	1,834	1,842	1,881	0,962	0,954	0,977	1,000
...meni	8,641	8,714	8,898	8,801	1,934	1,904	1,874	1,893	1,017	1,009	1,023	1,037
...iuț	7,590	7,793	7,887	7,867	2,090	2,043	2,025	2,029	1,044	1,024	1,027	1,033
...gdan Vodă -Dragomiregti	7,911	8,082	8,261	8,383	2,300	2,257	2,208	2,158	1,088	1,080	1,076	1,069
...pelnic Mănăștur	9,136	9,286	9,363	9,395	1,893	1,865	1,848	1,840	1,075	1,066	1,063	1,062
...est comune	7,853	8,199	8,389	8,552	2,194	2,103	2,057	2,014	1,076	1,061	1,055	1,033

SEF SECȚIE,
arh. [illegible] Bob

Sursa: SANIC, Comitetul pentru Problemele Consiliilor Populare – Direcția de Sistematizare, Proiectare și Construcții, 173/1982, 147.

Detaliu sistematizare, bulevardul Traian, Baia Mare

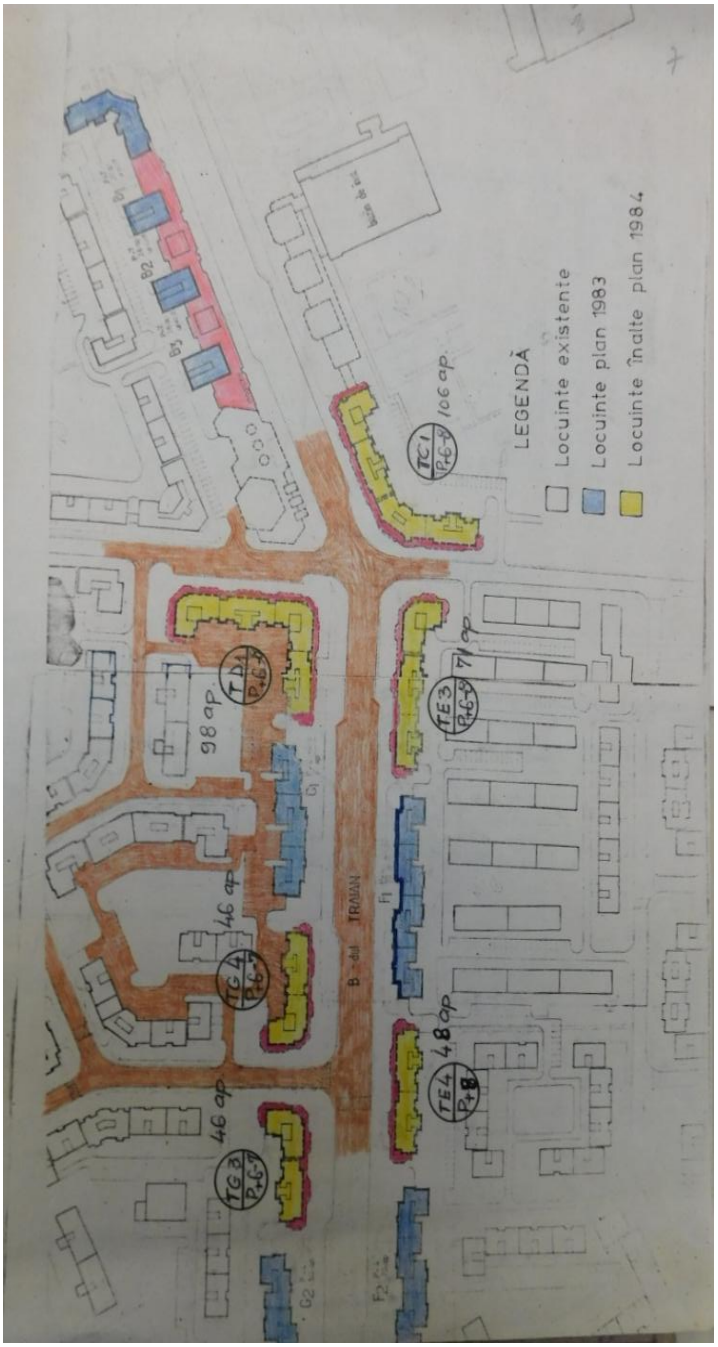

Sursa: SANIC, Comitetul pentru Problemele Consiliilor Populare – Direcția de Sistematizare, Proiectare și Construcții, 178/1982, 7.

Dinamica populației și a numărului personalului muncitor
între 1970 și 1985 în județul Maramureș

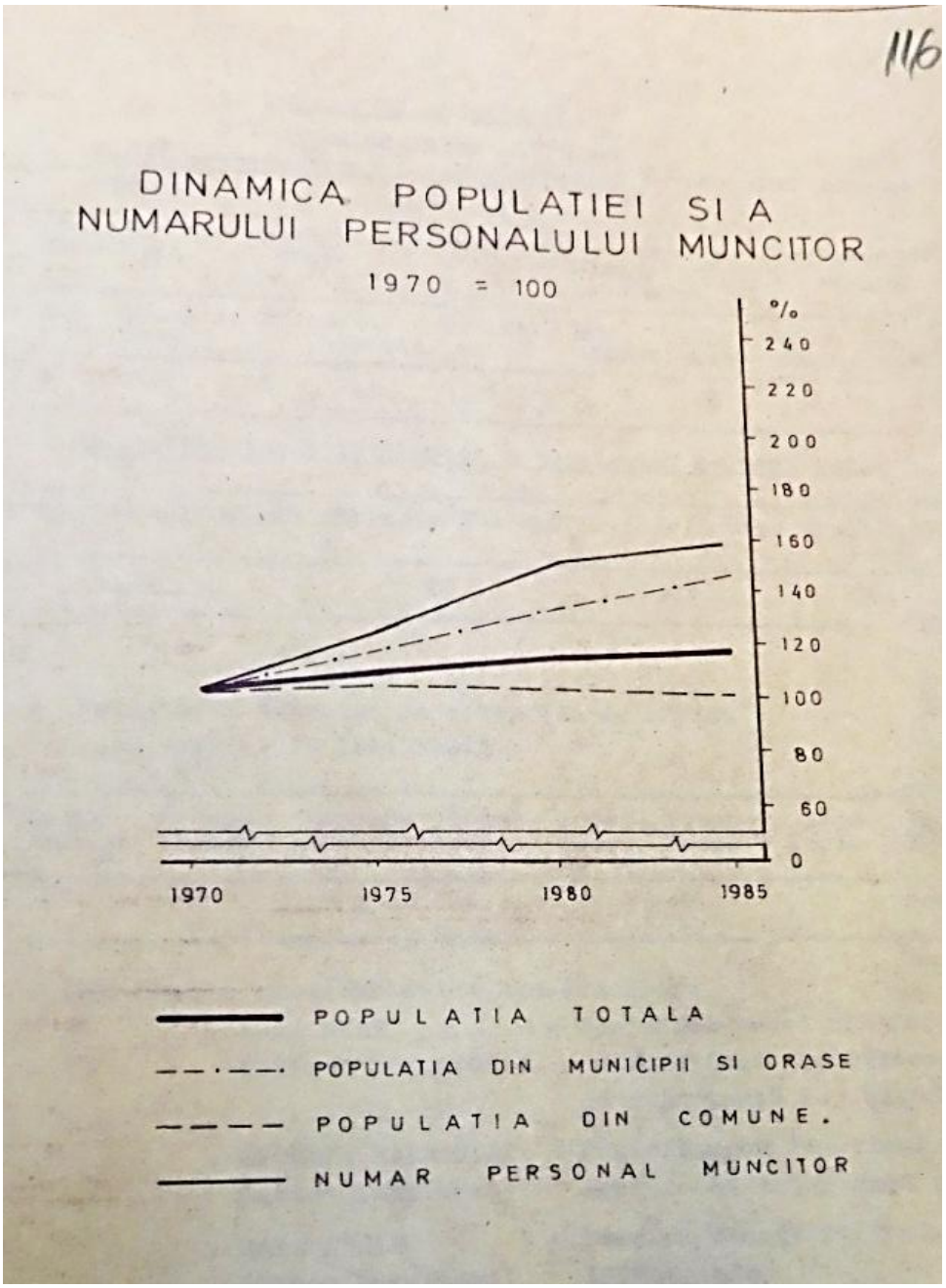

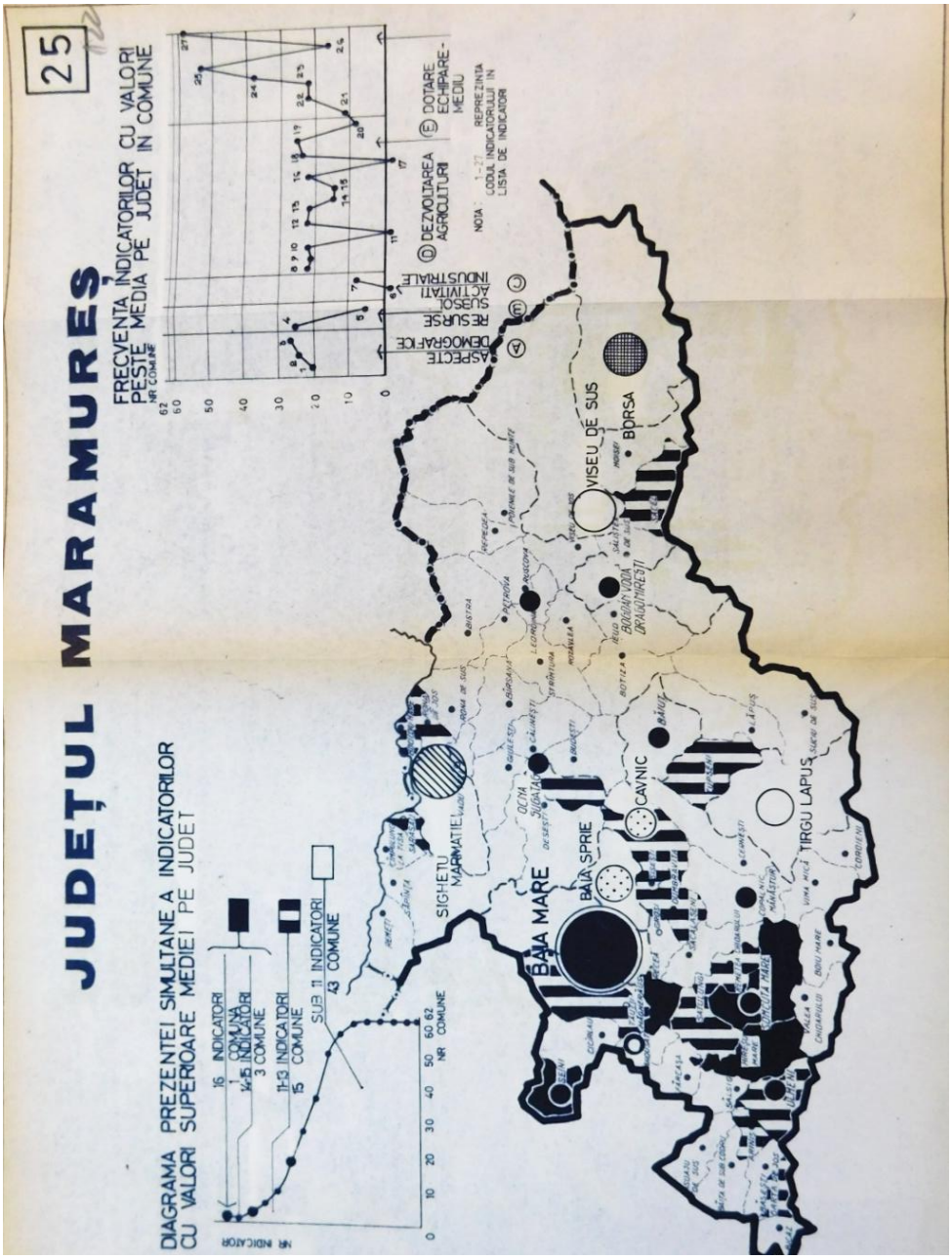

Sursa: SANIC, Comitetul pentru Problemele Consiliilor Populare – Direcția de Sistematizare, Proiectare și Construcții, 75/1985, 116 și 122.

25. Date privind productivitatea muncii în întreprinderile din Baia Mare, cu accent pe UMMUM

În pragul lansării planului cincinal 1971-1975 și a planului de perspectivă economică și socială până în 1980, liderii politici români s-au implicat în ample discuții privind felul în care economia națională ar fi putut fi reformată, astfel încât să răspundă cât mai bine cerințelor noului context. Aceste reevaluări au vizat deopotrivă transformările la nivel macro și micro. Dezbaterile au plecat de la preocuparea pentru extinderea bazei de resurse naturale accesibile în tandem cu creșterea productivității muncii în industrie și în aparatul de stat, pe de o parte, și cu sprijinirea exporturilor, pe de altă parte.

(fragmente)

Tov. Uglar Iosif[1]: Câți muncitori aveți?

Tov. Marksteiner Rudolf (UMMUM): 52 ingineri.

Tov. Uglar Iosif: Câți salariați aveți?

Tov. Marksteiner Rudolf: 2.440.

Tov. Uglar Iosif: Câte produse noi asimilați anul acesta?

---

[1] Născut în Ferneziu, comuna mărginașă de lângă Baia Mare, absorbită în perimetrul orașului în anii perioadei socialiste, Iosif Uglar a devenit membru al Partidului Comunist Român încă din 1945, pe când avea doar 25 de ani, și a rămas fidel regimului comunist până în 1989. A urmat cursurile Academiei Ștefan Gheorghiu, Academiei de Studii Economice și și-a susținut doctoratul la Școala Superioară de Partid de la Moscova. Vreme de mai bine de două decenii, între 1952 și 1974, a ocupat funcția de prim-secretar al regiunii (și din 1968 al județului) Maramureș, de numele său legându-se cea mai spectaculoasă dezvoltare a regiunii în secolul XX. Propulsarea sa la București, atribuită de mulți mai degrabă prieteniei sale strânse cu secretarul general Nicolae Ceaușescu decât unor rezultate profesionale remarcabile, a fost urmată de numirea în mai multe funcții-cheie în aparatul central al statului socialist, precum membru al Consiliului de Conducere al Curții Superioare de Control Financiar (din 22 mai 1973); vicepreședinte al Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale; secretar al Comitetului Executiv al CC al PCR (de la 25 iulie 1974); membru al Consiliului de Stat (din 29 noiembrie 1974); președintele Comitetului pentru Problemele Consiliilor Populare (22 martie 1975 - 30 noiembrie 1979); președintele Secției pentru sistematizare, construcții sociale și edilitare din cadrul Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale (1978). Vezi, în acest sens, O. Ionel, „Iosif Uglar", în *Membri CC al PCR: 1945-1989: Dicționar*, ed. F. Dobre, București, Editura Enciclopedică, 2004, p. 595-596.

Tov. Marksteiner Rudolf: 13 produse.

Tov. Uglar Iosif: Tehnică nouă câtă veți face?

Tov. Marksteiner Rudolf: În 1975 va fi o structură substanțial modificată, 71% din producția noastră. Vom asimila reductoare care nu se fac încă în țară.

Tov. Uglar Iosif: Eu vorbesc de tehnică nouă, introducerea de produse noi, radical schimbate. Nu să schimbăm un șurub și să spunem că este produs nou. De fapt, aceasta înseamnă și progres tehnic. Dar mașini noi, care să răspundă cerințelor tehnicii mondiale, câte faceți?

Tov. Marksteiner Rudolf: 29.

Tov. Uglar Iosif: Și aceasta este foarte mult. Eu vă felicit pentru 15 dacă faceți, așa cum înțeleg eu.

Tov. Marksteiner Rudolf: Acestea vor fi totalmente noi.

Tov. Uglar Iosif: Dacă se compară cu tehnicitatea mondială, înseamnă că poți să le și vinzi[2].

Tov. Marksteiner Rudolf: Am vândut și anul trecut la export.

Tov. Uglar Iosif: Profilul dumneavoastră nu are concurență prea mare pe piața mondială, pentru că și dumneavoastră și UNIO, de fapt, vindeți metal și nu inteligență. Inteligență este puțină înmagazinată. Noi vindem metal foarte brut, metal mult[3].

---

[2] Vezi documentele precedente referitoare la deficiențele de funcționare înregistrate la IMMUM.

[3] În spatele afirmațiilor lui Iosif Uglar stăteau o serie de îngrijorări legate de lipsa de profitabilitate a produselor românești pe piețele globale. O problemă frecvent menționată în analizele interne privind atractivitatea produselor românești pe piețele externe ținea de calitatea acestora. Pentru mulți dintre inginerii și directorii de fabrici românești devenea tot mai evident faptul că marfa locală era, din multe puncte de vedere, depășită moral. Una din probleme frecvent invocate în analizele factorilor de decizie referitoare la atractivitatea pe plan extern a produselor românești privea faptul că multe dintre acestea, rudimentare în ceea ce privește concepția, obținute de cele mai multe ori în condiții tehnologice vitrege, trebuiau să concureze cu cele occidentale nu numai mult mai sofisticate tehnologic și mai atractive ca ofertă de preț, dar conținând „cantități infime de materii prime". De fapt, factorii de decizie se arătau tot mai îngrijorați de faptul că România părea să exporte preponderent metal și nu produse finite de înaltă tehnologie. În vederea remedierii acestei situații, deja în 1969, planul pentru anul următor prevedea o reducere a consumului de metal cu peste 8%, ceea ce presupunea atât reproiectarea unor produse, astfel încât să se diminueze necesarul de materii prime, cât și implementarea unor măsuri mai eficiente de organizare a producției și a muncii. Printre măsurile punctuale adoptate în acel context amintim acordarea unor stimulente acelor întreprinderi care își îmbunătățeau cifra de export,

Tov. Marksteiner Rudolf: Este specificul producției noastre.

Tov. Uglar Iosif: Să știți că nici nu câștigăm prea mult. Metal, toți vor să cumpere. Benzile le vindem și pentru nemți, nu pentru că nu știu să le facă ei, dar pentru că le convine.

Tov. Marksteiner Rudolf: Benzile le facem noi, în loc să le importăm din străinătate...

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 1/1975, 4-6.

dar și impunerea unor criterii speciale de performanță și pregătire pentru angajații structurilor import-export și a obligativității cunoașterii a cel puțin unei limbi de circulație internațională. Pentru anul 1973, se preconiza o creștere a producției industriale cu 14,7%, creștere pusă pe seama muncii în trei schimburi, a îmbunătățirii programelor de asistență tehnică și a ratei de utilizare a echipamentelor, precum și pe campanii extrem de agresive pentru reducerea consumului de metal în procesul productiv. Discuțiile despre economicitate aveau să ducă în scurt timp la o serie de inovații în proiectare, multe din utilajele destinate pieței interne și externe fiind redimensionate într-o oarecare măsură. Însă, per ansamblu, eficiența acestor măsuri a rămas extrem de scăzută atâta timp cât cutuma sistemului planificat românesc era de a stabili ținte de export în funcție de tonajul pieselor și nu după valoarea de piață a produselor. Vezi Constantin Ionete, *Criza de sistem* ...; și Tudorel Postolache, *Economia* ... .

26. Analiză a fluctuației forței de muncă (I)

Proces-verbal nr. 25 din 7 aprilie 1975, în ședința Secretariatului Comitetului Județean Maramureș al PCR. Informare privind concluziile reieșite în urma analizei efectuate de către Consiliul județean de control muncitoresc la IMMUM privind cauzele fluctuației la cadrele tinere de muncitori.

(fragmente)

Tov. Ciuclea Dumitru: Noi am făcut această informare pentru că ne-am izbit de aceste probleme. Am prezentat informarea și Secretariatului, ținând cont că sunt probleme deosebite.

Tov. Girip Manea: Eu aș vrea să ridic câteva probleme în fața Secretariatului, în legătură cu informarea și situația fluctuației în general la uzină. Așa cum rezultă și din informare, cauza principală a fluctuației la meseria de strungar o au câștigurile foarte slabe realizate. Analizând care este cauza nerealizării câștigurilor, aș sesiza că în primul rând, cauza principală o constituie nivelul de calificare foarte slab al muncitorilor de pe mașini-unelte, și aceasta în primul rând datorită condițiilor în care s-au calificat. Numai faptul că în anii 1972-1973, având în vedere că programul de școlarizare prin forme de calificare de lungă durată a fost nesatisfăcător, n-a fost corelat cu necesitățile creșterii productivității de la an la an, acest lucru ne-a obligat să apelăm la forme de calificare de scurtă durată. Calificarea în opt luni la meseriile specifice mașinilor unelte s-a dovedit necorespunzătoare pentru că în opt luni nu se poate scoate un strungar. Noi am fost obligați să apelăm la această formă și rezultatul este că am scos muncitori slab calificați. Mulți sunt și din cei ce au făcut școli profesionale. Și pentru aceștia, condițiile de calificare sunt nesatisfăcătoare[4].

Al treilea motiv – dacă așa stau lucrurile, că au fost mai mulți ucenici decât muncitori calificați, înseamnă că și muncitorii calificați, care au obținut calificarea cu trei luni înainte – și la aceștia a trebuit să le dăm ucenici. În general, în uzinele mari, la care proporția între muncitorii calificați și muncitorii tineri

[4] Vezi și Pompiliu Grigorescu, Mihai Golu, Pantelimon Golu, Emil Verza, Marin Voinea, „Aspirații profesionale și satisfacții în muncă la tineretul industrial", *Viitorul social*, I, 1972, nr. 2, p. 428-438; O. Hoffman, „Integrarea și stabilitatea în muncă", *Viitorul social*, I, 1972, nr. 3, p. 795-806.

este mai mică sarcina de a învăța meserie este dată muncitorilor de la categoria a III-a în sus. Ori, noi am dat ucenici la cei de categoria I-a.

Ce măsuri trebuie luate în continuare? În primul rând, noi prin programarea făcută, am renunțat la pregătirea prin cursuri de scurtă durată în meseriile specifice mașinilor-unelte. Capacitatea de școlarizare a grupului școlar este mult mai mică decât necesitatea de forță de muncă. Dar am programat ca acest grup școlar să pregătească în aceste meserii, pentru mașini-unelte, urmând ca alte meserii să le facem prin cursuri de scurtă durată. Capacitatea grupului școlar ne obligă să calificăm în continuare 50% din forma de muncă prin cursuri de scurtă durată, dar am făcut aceasta pentru meseriile mai simple, mai ușoare.

Am luat măsuri pentru a organiza mai bine și cu eficiență cursurile de perfecționare[5]. Trebuie să recunosc că în ultimii trei ani – în legea cu perfecționarea forței de muncă a fost o indicație, n-am făcut decât câteva acțiuni de specializare, de perfecționare a cadrelor cu pregătire superioară. Începând din acest an, am făcut cursuri de perfecționare a forței de muncă, în primul rând cu strungarii și frezorii. Avem greutăți, nu avem săli de clasă, dar pentru meseria de strungar nu vom întrerupe aceste cursuri, cu toate greutățile.

[...]

Ce măsuri sunt necesare, și nu suntem în stare să le rezolvăm? Este vorba de sporirea capacității grupului școlar. Ar fi fost necesar ca din toamnă, capacitatea de școlarizare să fie dublată. Noi, cu o înțelegere deosebită din partea Comitetului municipal de partid, am primit niște spații de cazare provizorii. În momentul când dăm în folosință spațiile definitive, dacă menținem și capacitatea provizorie, am putea dubla capacitatea, de asemenea la cantină, ar fi vorba să se asigure mărirea numărului de săli de clasă.

[...]

În acest sens, aș propune secretariatului să fie de acord să se analizeze un studiu de formare a forței de muncă în perspectivă. Eu am format un colectiv la uzină și, sub îndrumarea Consiliului de control muncitoresc al Comitetului Județean

[5] Perfecționarea angajaților a fost reglementată prin Legea nr. 11 din 13 mai 1968 privind învățământul în Republica Socialistă România și viza aprofundarea competențelor pentru o mai bună îndeplinire a meseriei de bază. Perfecționarea era diferită de calificare, aceasta din urmă vizând urmarea unor cursuri pentru deprinderea unei noi meserii.

de Partid, o să încercăm să elaborăm o analiză a forței de muncă în perspectivă, care să cuprindă determinările necesare de forță de muncă pe etapa până în 1980, determinarea capacității Grupului școlar în diferite etape. Și, zic eu, numai dacă ar pleca din partea Comitetului Județean de Partid o intervenție la cele trei ministere beneficiare, s-ar putea conjuga eforturile în timp util. Până în prezent nu se ocupă nimeni, și toți uită că pregătirea forței de muncă trebuie făcută cu cinci ani înainte[6].

[...]

Un alt impediment în realizarea normelor a fost și dotarea necorespunzătoare cu scule. Am luat măsuri pentru dotarea pe baza unui barem, cu scule, și am și realizat această dotare. Am făcut o campanie de dotare a lor, de asigurare cu dulap de scule și inventar minim. Asistența tehnică pe schimburi a fost îmbunătățită. Noi am avut pe funcția de maistru și trei subingineri, care nu aveau practică în producție.

Tovarășe prim-secretar, eu aș vrea să scot în evidență și faptul că nu este deloc de importanță scăzută comportamentul și interesul în realizarea normelor, care este manifestat de foarte mulți tineri. Fenomenul este cam așa – până la plecarea în armată, majoritatea tinerilor nu-și fac probleme din realizarea normelor și salariu. După ce vin din armată, atunci încep să vadă cum va fi. Tinerii fără armata făcută nu au interes. Avem multe cazuri – efectiv nu lucrează. Ia în mână lucrul și începe să discute...

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 5/1975, 7-12, 22-23.

[6] Vezi și Ion Cauc, Ilie Leau, „Model socio-informatic pentru planificarea, formarea și utilizarea rațională a forței de muncă în profil teritorial", *Viitorul social*, X, 1980, nr. 3, p. 508-519.

27. Analiză a fluctuației forței de muncă (II)

Informare privind concluziile reieșite în urma analizei efectuate de către Consiliul Județean de Control Muncitoresc la IMMUM privind cauzele fluctuației la cadrele tinere de muncitori. Deși documentul se referă la realitățile dintr-o singură unitate industrială, acesta sintetizează excelent o realitate existentă în mai toate întreprinderile din oraș.

(fragmente)

În cursul lunii martie a.c., un colectiv al Consiliului județean de control muncitoresc în care au fost incluși și activiști de la Comitetul Județean UTC., Consiliul Județean al Sindicatelor și Direcția muncii, au analizat fenomenele care grevează fluctuația forței de muncă, constatând următoarele:

– Din totalul efectivelor de muncitori existenți la IMMUM de 2.036, circa 1.700 sunt tineri sub 30 de ani, reprezentând 83% din total. Analizând structura de încadrare rezultă că circa 78% sunt muncitori cu încadrarea 1 și 2, adică 1.280 categoria 1 și 354 categoria a 2-a, iar 438 categoria 3-a până la 6.

Cu toate că, în general, nivelul lucrărilor ce se execută au o încadrare ridicată, de categoria 7-8, încadrarea muncitorilor este în medie mult mai mică, adică de 4-5-6, influențând negativ câștigurile și îndeplinirea normelor la muncitorii tineri cu calificare slabă. Din cele analizate rezultă că marea majoritate a celor plecați din unitate sunt cei cu vechime între unu și trei ani, din categoria muncitorilor tineri calificați (lăcătuși, strungari, sudori)[7].

[7] Pentru analize ale unor situații similare identificate în alte întreprinderi industriale din țară în aceeași perioadă, a se vedea cercetările derulate de nou-înființatul Centru pentru Studierea Problemelor Tineretului (CSPT). Experții CSPT au sintetizat rezultatele cercetărilor în ample rapoarte și într-un număr de publicații de specialitate. Din punctul lor de vedere, devenea tot mai important să se înțeleagă nu doar care erau mobilurile tinerilor când luau decizia să-și schimbe locul de muncă, ci și să se identifice posibile mecanisme prin care întreprinderile ar fi putut să-și fidelizeze angajații. Dincolo de importanța pe care o aveau pentru regândirea programelor de management al forței de muncă, astfel de informații conturau un amplu spațiu de dezbatere referitor la felul în care statul socialist, în calitate de principal planificator și executant al industrializării, constructor și proprietar de locuințe în orașele industriale românești, urma să-și

În anul 1974, indicele de fluctuație la această unitate era de 12,2%, iar coeficientul de mișcare de 24,5%, adică în cursul anului trecut au fost angajați 1.164 persoane și au plecat 675, din care, prin demisie 103 persoane, iar concediați pentru absențe nemotivate 141.

Analizând promovarea muncitorilor în categorii superioare, rezultă că în cursul anului 1974 au fost depuse 969 de cereri, din care 857 au fost rezolvate favorabil, iar 112 respinse, deci se poate aprecia că în acest sens a existat o preocupare atentă din partea conducerii întreprinderii. Totuși, trebuie făcut mai mult pentru organizarea cursurilor de gradul I de ridicare a calificării muncitorilor, asigurându-se prin aceasta posibilități mai bune de perfecționare și realizare a unor lucrări de calitate, care să se reflecte corespunzător și în câștigurile realitate[8].

Nu este încă rezolvată problema cazării muncitorilor tineri întrucât din totalul de peste 500 de cereri sunt rezolvate numai 300 (în căminul actual), iar la ucenici din cei 800 peste 350 solicită cazare în cămin și, cu toate că se prevede construirea a încă unui cămin de 300 de locuri, acesta nu va satisface toate cererile. Se solicită de către tineret ca în cadrul căminului să se amenajeze un oficiu pentru pregătirea unor gustări rapide, care în prezent se face în camere, pe reșouri electrice, pericol de incendiu[9].

Datorită fluctuației mari se descompletează o serie de echipe, iar noii angajați necesită perioade mai lungi de adaptare, ceea ce duce la rezultate mai slabe în muncă. Stabilitatea în echipe mai este influențată și de numărul celor plecați în armată – 180 in 1974 cât și a unui număr de 136 tineri înscriși la liceul seral, care trec de la o echipă la alta pentru a-și urma cursurile care se organizează numai după masă.

---

reconsidere strategiile de dezvoltare urbană și să-și planifice investițiile pe termen mediu și lung. Vezi, în acest sens, Mara Mărginean, „Industrial Youth, Housing and Socialist Expertise in Late Socialist Romania", *Studia Universitatis Babeș Bolyai, Sociologia*, 2018, nr. 1, p. 99-112.

8 Honorina Cazacu, „Industrializarea socialistă și mobilitatea forței de muncă", *Viitorul social*, IV, 1975, nr. 4, p. 689-698; Maria Tudose, „Dinamica integrării socioprofesionale a absolvenților școlilor profesionale", *Viitorul social*, VIII, 1979, nr. 3, p. 524-531.

9 Conform legislației în vigoare, accesul la o locuință deținută de stat era condiționat de statutul de angajat într-o întreprindere de stat. Deși multe ansambluri rezidențiale erau construite cu fondurile autorităților locale, exista o cutumă ca fiecare întreprindere să ridice în regie proprie blocuri de locuințe sau chiar cartiere întregi unde să-și cazeze propriii angajați.

Lunar, un număr de circa 100 muncitori tineri nu reușesc să-și realizeze normele și câștigul planificat. Nerealizarea normelor de producție se datorează în principal unor cauze ca:

- pregătirea slabă a forței de muncă, datorită faptului că prin forma de ucenicie la locul de muncă, atât practică cât și teoretică, nu se desfășoară corespunzător. Orele afectate pregătirii teoretice (desen tehnic, tehnologia meseriei, organizarea producției etc.) nu asigură însușirea cunoștințelor necesare pentru practicarea unei meserii de calitate;
- nu există săli de clasă și atelier-școală (ucenicii fiind repartizați câte trei – patru pe lângă un strungar, ceea ce nu permite să lucreze pe strung decât foarte puțin timp pentru deprinderea meseriei și aplicarea în practică a cunoștințelor dobândite. Strungarul, pe lângă care sunt repartizați este preocupat în primul rând de realizarea sarcinii de plan șl a normei proprii, iar ucenicii sunt utilizați la lucrări auxiliare.
- slaba organizare a locurilor de muncă, mai ales la sfârșit de decadă și lună când, datorită asaltului pentru realizarea planului nu mai este timp pentru a se ocupa și de ucenici[10].
- nu este asigurată în mod corespunzător asistența în schimbul II și III pentru a îndruma cadrele tinere din secție. În schimbul II și III controlul și supravegherea secțiilor este lăsată pe mâna unor ingineri stagiari, care nu întotdeauna au competență și pot răspunde pentru luarea unor decizii rapide.
- există indisciplină și multe absențe nemotivate, în medie lunar 500 ore-om. Se creează nemulțumiri și datorită faptului că unele din foile de prezență nu sunt semnate de către șefii de echipe sau maiștri, iar altele au modificări și ștersături, recurgându-se la aranjamente la sfârșit de lună – influențând astfel câștigurile personale.
- întreținerea și repararea cu întârziere a strungurilor mici, influențează negativ realizarea normelor și retribuția;
- unele nemulțumiri sunt generate și de faptul că deși la adunările de grupe sindicale se ridică o serie de probleme, acestea nu se rețin toate și nu li se

[10] Munca în asalt se referea la mobilizarea rezervelor de forță de muncă pentru realizarea sarcinilor de plan la finalul ciclurilor planificate. De regulă, această mobilizare viza să remedieze o serie de carențe în funcționarea activității industriale acumulate pe fondul întârzierilor în aprovizionarea cu materii prime, echipamente și produse semi-finite sau a lipsei de mână de lucru calificată. Pentru studii naționale ale bugetelor de timp vezi Camelia Zlate, M. Zlate, „Influența unor comportamente ale timpului profesional și extraprofesional asupra capacității de muncă a muncitorilor", *Viitorul social*, I, 1972, nr. 4, p. 1168-1180.

dă răspuns; în marea majoritate a cazurilor, la aceste ședințe nu participă din partea conducerii secției sau a întreprinderii nimeni.

Pentru eliminarea neajunsurilor semnalate se propun următoarele măsuri:

1) - se vor asigura condițiile necesare în cadrul întreprinderii, fie în cadrul actualei școli, prin înființarea unui atelier școală, în care să se poată desfășura activitatea de practică a ucenicilor, până la intrarea în funcțiune a grupului școlar.

2) - în vederea ridicării eficienței muncii în rândul tinerilor se va asigura o asistență tehnică îmbunătățită pe schimburile II și III prin repartizarea de cadre inginerești și tehnice cu experiența în muncă, care să supravegheze și să îndrume desfășurarea normală a activității de producție.

3) - pentru îmbunătățirea disciplinei la echipele de lucru, se vor lua măsuri de asigurare a conducerii acestora de către șefii de echipă și a locțiitorilor, urmărindu-se aprovizionarea din timp a locurilor de muncă, urmărindu-se evidențierea corectă a realizărilor pe fiecare salariat funcție de participarea efectivă la muncă.

În vederea asigurării utilizării cât mai depline a timpului de practică a ucenicilor se vor lua măsuri pentru ca aceștia să nu fie folosiți la munci auxiliare[11].

Baia Mare, 27 martie 1975.

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 17/1975, 102-107.

[11] O. Hoffman, Argentina Firuță, Simona Rașeev, V. Efimov, „Procesul de creștere a clasei muncitoare din România", *Viitorul social*, VI, 1977, nr. 2, p. 262-268.

77

MINISTERUL DE INTERNE
INSPECTORATUL JUDEȚEAN MARAMUREȘ

Nr D27972 din 28.07.1976.

C.N.S.A.S.
DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ
13:16 10.04.2023

S E C R E T
Exemplar 2

Către,

M.I. I.G.M. - DISPECERAT - B U C U R E Ș T I -

Raportăm că în data de 27 iulie 1976, organele miliției Baia Mare, au efectuat o razie pe raza municipiului în scopul prevenirii și combaterii infracțiunilor de furturi, cu violență, respectarea regimului de evidență a populației, precum și prevenirea și combaterea actelor antisociale ca: vagabondaj, cerșetoria, prostituția, scandaluri, etc.-

Acțiunea a cuprins dormitoarele comune ale Exploatării miniere Săsar, ale Grupului școlar minier și căminele studențești, constatîndu-se următoarele:

- 40 persoane găsite fără viză de reședință;
- 10 persoane nu au avut trecute în BI grupa sanguină;
- 2 persoane au fost găsite în subchirie fără a avea contractele prevăzute de legea nr. 5/1973;
- In Căminul studențesc de pe Str. Victoriei, au fost găsite 10 persoane fără a fi trecute în cartea de imobil;
- Paza căminelor studențești nu este asigurată între orele 7-23, iar la dormitoarele comune ale E.M. Săsar, nu există pază de loc.
- Au mai fost depistat un vagabond major și 2 femei de moravuri ușoare majore, fără antecedente penale care au fost avertizate și s-a luat măsuri de încadrarea acestora în cîmpul muncii.
- Au fost constatate 50 contravenții sancționate pe loc în valoare de 1.000 lei la Legea nr. 5/1973.
- Au fost avertizate 10 persoane și l-i sa pus în vedere să părăsească încăperile ocupate abuziv.

Au fost informate conducerile unităților controlate despre cele constatate, urmînd ase lua măsuri de remediere.

SEFUL INSPECTORATULUI
Colonel,
VICTOR HAITAN

RD/ /
conc.HP.
dact.MV.
ex.2.
28.07.1976.

Sursa: ACNSAS, Documentar, 0006401, vol. 3.

28. Plan de dezvoltare a județului în anii 1976-1980

Informare privind principalii indicatori ai proiectului planului de dezvoltare economico-socială a județului Maramureș în anii 1976-1980, sistematizarea și organizarea teritoriului. Documentul conține o serie de date referitoare la planurile de dezvoltare a județului în următorii cinci ani, vizând atât investițiile în extinderea infrastructurii economice și sociale, cât și țintele de productivitate, export și preț de cost.

(fragmente)

I. Principalii indicatori ai proiectului de plan cincinal în profil teritorial pe anii 1971-1975

Pe baza sarcinilor izvorâte din Documentele Plenarei CC al PCR din 21-22 iulie 1975[12], a Decretului Consiliului de Stat 94 din iulie 1975, Comisia teritorială de planificare a elaborat proiectul planului de dezvoltare economico-socială a județului pe cincinalul 1976-1980.

[...]

Prevederile proiectului planului cincinal al județului au fost defalcate în profil teritorial pe municipii, orașe și comune fiecare unitate administrativ-teritorială având un proiect propriu de plan de dezvoltare economico-socială pe perioada 1976-1980.

[...]

Caracteristica principală a proiectului de plan în noul cincinal o constituie continuarea dezvoltării industriei județului pe seama folosirii mai bună a capacităților de producție, a resurselor de materii prime și prin creșterea

[12] Plenara a dezbătut obiectivele planului cincinal 1976-1980. Vezi Nicolae Ceaușescu, „Cuvântare la Plenara comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român și a Consiliului Suprem a Dezvoltării Economice și Sociale a României din 22 iulie 1975", în *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate: rapoarte, cuvântări, articole, noiembrie 1974-septembrie 1975*, București, Editura Politică, 1975, p. 950-1010.

capacității de producție. Astfel, în anul 1980 nivelul producției globale industriale în județ va fi de 12,6 miliarde lei, față de 7,6 miliarde lei realizat în 1975, cu o creștere de 66,4% și cu un ritm mediu anual de 10,7%. Producția marfă industrială în anul 1980 va fi de 11,2 miliarde lei, cu o creștere de 59,6%, sporuri concretizate în producții suplimentare de oțel brut, plumb, zinc și cupru în concentrate, cupru electrolitic, mașini și utilaje, piese de schimb, acid sulfuric, prefabricate din beton, pal, binale, mobilier, țesături, confecții, tricotaje, produse lactate și alte bunuri de consun.

Pe ramuri ale industriei, cele mai ridicate ritmuri de creștere se vor înregistra în construcțiile de mașini (167%), textile confecții (l20,6%), prelucrarea lemnului (83%) și industria alimentară (79,6%). În ramurile tradiționale, creșterile vor fi mai reduse, respectiv 9,5% în minerit, 11,4% în metalurgie și 1,2% în exploatarea lemnului. Acest lucru va duce la îmbunătățirea structurii industriei din județ, prin creșterea ponderii construcțiilor de mașini la 21,8% față de 13,1% în anul trecut, a industriei ușoare la 21% față de 15,8% și reducerea ponderii industriei metalurgice (inclusiv extracția) la 26,8%, față de 40,2 în prezent.

[...]

Productivitatea muncii în industria județului trebuie să crească cu 44,6%, în timp ce cheltuielile de producție la 1.000 lei producția marfă sunt prevăzute a se reduce cu 76,7 lei, iar cele materiale cu 36,4 lei.

Pentru dezvoltarea bazei tehnico-materiale a industriei, agriculturii, transporturilor, silviculturii, circulației mărfurilor, pentru valorificarea resurselor de materii prime ale județului și creșterea potențialului economic al activităților social-culturale în cincinalul 1976-1980 s-au prevăzut investiții in valoare de 9.897,2 milioane lei. Din acest volum, 8.775,5 milioane lei sunt asigurate din fondurile statului, 366,0 milioane lei din fondurile organizațiilor obștești (cooperația de consum și meșteșugărească), 709,0 milioane lei pentru construcții de locuințe din fondurile populației cu sprijinul statului, 37,5 milioane lei provin din contribuția în muncă și bani a populației și 11,4 milioane lei pentru electrificări rurale.

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 3/1976, 1-4.

29. Incidența accidentelor de muncă în IMMUM Baia Mare

Documentul conține informații privind incidența accidentelor de muncă în IMMUM Baia Mare, însă datele furnizate sunt relevante pentru ilustrarea dificultăților de adaptare a tinerilor la regimul muncii industriale în multe alte întreprinderi la nivel național. În egală măsură, astfel de statistici, realizate la comanda conducerilor întreprinderilor, documentează un interes crescând al autorităților locale și naționale pentru condițiile de muncă din secții. Raportat la practica deceniilor anterioare, începând cu finalul anilor 1960, arhivele fostelor întreprinderi românești conțin un volum semnificativ mai mare de date referitoare la starea de sănătate a angajaților, la dinamica morbidității prin boli profesionale, la frecvența accidentelor de muncă etc.

(fragmente)

IMMUM Baia Mare

Referat privind activitatea pe linie de protecție a muncii în trimestrul III 1976

În cursul trimestrului al III-lea al anului 1976 s-au înregistrat șapte accidente față de aceeași perioadă a anului trecut. Cumulat de la începutul anului s-au înregistrat 42 în 1976 față de 31 în 1975. Pe secții, ateliere au avut loc după cum urmează:

Montaj I – 9 cazuri, din care:
- Între 17 și 20 de ani – 4 cazuri
- Între 21 și 25 de ani – 3 cazuri
- Peste 25 de ani – 2 cazuri

Montaj II – 7 cazuri, din care:

- Între 17 și 20 de ani – 4 cazuri
- Între 21 și 25 de ani – 3 cazuri

Prelucrări mecanice – 10 cazuri, din care:

- Între 17 și 20 de ani – 6 cazuri
- Între 21 și 25 de ani – 3 cazuri
- Peste 25 de ani – 1 caz

Turnătorie – modelărie – 8 cazuri, din care:

- Între 17 și 20 de ani – 1 caz
- Între 21 și 25 de ani – 1 caz
- Peste 25 de ani – 6 cazuri

Debitoare, forje, sculărie – 1 caz de 23 de ani

Transport-depozite-magazii – 6 cazuri, din care:

- Între 17 și 20 de ani – 1 caz
- Între 21 și 25 de ani – 3 cazuri
- Peste 25 de ani – 2 cazuri.

Din dosarele de cercetare a accidentelor se constată că 60% din accidentați au o vechime în muncă sub 2 luni.

Sursa: SJAN MM, fond IMMUM, 43/1976, 60.

30. Informare privind activitatea pe linia prevenirii accidentelor de muncă în unitățile miniere din cadrul Centralei Minereurilor și Metalurgiei Neferoase Baia Mare

(fragmente)

În cele 12 unități miniere ale centralei își desfășoară activitatea peste 30.000 de muncitori, maiștri, ingineri și tehnicieni. Atenția acestor angajați a fost, este și trebuie să fie îndreptată în mod stimulant spre realizarea sarcinilor economice ce sunt puse în fața noastră spre asigurarea unor astfel de condiții de muncă, de organizare și disciplină încât îndeplinirea sarcinilor de producție să se desfășoare în condiții de securitate a oamenilor.

Deși pe linia asigurării condițiilor de securitate a muncii au fost și sunt luate măsuri cu caracter tehnic, organizatoric și de propagandă rezultatele obținute sunt necorespunzătoare, în condițiile în care în toate unitățile miniere au loc un număr mare de accidente, din care unele mortale. Astfel, în anul 1974 la unitățile miniere au avut loc peste 900 de accidente din care 29 mortale și 46 cu invaliditate, iar în trimestrul I al anului 1975 s-au înregistrat 222 accidente, din care șase mortale. În primele zile ale lunii aprilie au mai avut loc încă două accidente mortale, pe lângă un mare număr de accidente cu incapacitate de muncă. Producerea acestor accidente a grevat activitatea unităților miniere în mod deosebit, lipsindu-le definitiv numai în anul 1974 de un număr de 85 de angajați și temporar de alți 820, care absentând peste 31.000 zile au condus la nerealizarea a peste 22.000 tone minereu, plățile făcute pentru zile de incapacitate ridicând-se de asemenea la peste 2 milioane lei.

Toate aceste pierderi economice sunt practic recuperabile în timp, însă efectele sociale ale acestor accidente nu mai pot fi înlăturate și gravitatea lor este evidentă dacă nu are în vedere faptul că într-un singur an au rămas, de pe urma celor 39 de accidentați mortal, nu mai puțin de 71 copii orfani și 39 femei văduve, iar 46 de oameni nu vor mai putea să se folosească niciodată de un anumit organ, nu vor mai putea aduce niciodată aportul pe care l-au adus anterior în activitatea economică a familiilor și a țării.

Gravitatea pierderilor provocate de accidentele mortale ce au avut loc în unitățile miniere, iese și mai pregnant în relief dacă se ia în considerare vârsta celor accidentați. Astfel, în anul 1974, din cei 29 de accidentați mortal, 33 erau sub 40 de ani, dintre care 10 sub 25 de ani.

În fața gravității deosebite a situației înfățișate avem obligația, toți cei prezenți și noi toți cei 30 de mii de angajați ai unităților miniere, să ne reproșăm faptul că nu am făcut totul pentru a se evita aceste accidente. Analiza modului în care s-au produs accidentele, a categoriilor de angajați accidentați, a cauzelor tehnice a acestor accidente și a stării tehnice a locurilor de muncă, conduc la concluzia clară că în multe situații, preocuparea a fost insuficientă, exigența redusă și gradul de răspundere sub nivelul celui impus de grija pe care trebuie s-o avem față de sănătate și viața oamenilor.

Edificator poate fi fundamentată concluzia anterioară, dacă se examinează condițiile în care au avut loc câteva din accidentele mortale ce s-au produs în anul 1974 și trimestrul I 1975 și care vor fi prezentate în continuare.

Toate cazurile pe care le vom prezenta dovedesc iresponsabilitatea față de propria sănătate și viață a acelora din vina cărora s-au produs:

1. În ziua de 18.V.1974, schimbul IV, mecanicul de locomotivă Ferencz Iosif care lucra în rampa cris.XI din cadrul EM Baia Sprie la manevra xxxx de pline, pentru a putea trece locomotiva pe linia paralelă (a goalelor) deschide ușa din rampa puțului introduce o parte a locomotivei în puț, și nefrânând la timp locomotiva, cade împreună cu acesta în puț, în cădere accidentându-se mortal. Abaterile ce au fost săvârșite se referă la încălcarea art. 253 din Norme care impune ca personalul muncitoresc să execute lucrările în modul în care a fost instruit și să respecte întocmai ordinile primite din partea superiorilor. Accidentul putea fi prevenit dacă avem în vedere faptul că înaintea executării manevrei însoțitorul de tren i-a atras atenția că procedeul este periculos, la care mecanicul i-a răspuns: „să nu mă înveți tu pe mine care sunt mai vechi în subteran, că ție nu ți s-a uscat nici cerneala în cartea de muncă”/
   Este evident deci faptul că accidentul a avut loc din cauză că accidentatul a ignorat pericolul de risc, a desconsiderat sfatul colegului său dând dovadă de lipsă de responsabilitate și disciplină.

2. În ziua de 8 august 1974, în schimbul III, lăcătușul Cetățean Felician este chemat la galeria de pe filonul Gavrilă orizontul Varvara din mina Cavnic

pentru repararea mașinii de încărcat utilizată la execuția preabatajului. După efectuarea reparației lăcătușul urcă în suitorul nr.1 Nord cu scopul de a dormi. Datorită faptului că acest suitor nu era spart și nici întreținut, în el erau acumulate gaze de la pușcarea preabatajului. După scurt timp de la urcare lăcătușul decedează prin intoxicare. Cauza accidentului trebuie căutată în existența unor grave abateri de la disciplina de producție ca, accesul în lucrări oprite, interzise, neîntreținute, necontrolate și în încălcarea cu bună știință a unei interdicții arhicunoscute de întreg personalul din subteran, aceea de a dormi.

Este firesc să ne întrebăm care este mobilul acțiunii întreprinse de acest angajat cu o vechime mai mică de 2 ani dacă nu admitem că imprudența comisă se datorește unei lipse totale de simț de răspundere față de colectivul din care făcea parte și de propria sa viață.

3. În data de 27 august 1974 la EM Leșul Ursului a fost accidentat mortal tractoristul D. Vasile, fiind surprins sub șenila tractorului în timp ce încerca să se urce în cabina acestuia din mers pentru a-l opri. Tractorul fusese oprit în pantă, insuficient asigurat de către o altă persoană. Accidentul a fost produs de o dublă încălcare a normelor: încredințarea manevrării tractorului unei persoane necalificate pentru această muncă și încercarea de a se urca din mers în cabină în vederea opririi vehiculului. Este un exemplu clar de neglijență, nepricepere și superficialitate în exercitarea corectă a atribuțiilor ce-i reveneau.
4. În zilele de 12 și 20 septembrie 1974 la exploatările Nistru și Baia Borșa au fost accidentați mortal minerii Osz Adalbert și Vlad Petru prin antrenare în minereul înmagazinat în timpul operațiilor de lichidare a clopotelor. Deși cunoșteau existența clopotelor și trebuiau să urmărească coborârea vetrei minereului din suitorii de compartimentare, au pătruns în abataje și s-au deplasat chiar în zona afectate clopotelor. Este de subliniat faptul că în ambele cazuri se accidentează doi salariați cu vechime suficient de mare și calificare mai mult decât corespunzătoare (ambii aveau calificări superioare funcției pe care o exercitau având calificare de maistru și celălalt de artificier). În aceste cazuri nu poate fi vorba de nepricepere sau de necunoaștere a tehnologiei ci doar de subapreciere a pericolului și de ignorare completă a măsurilor elementare de securitate.
5. In 8 ianuarie 1976 la EM Leșul Ursului în suitorul de panou nr. 24 a fost accidentat mortal ajutorul miner Popa Traian. Accidentul s-a produs prin căderea victimei de pe scara pe care stătea în timp ce aceasta era trasă de troliu spre frontul de lucru. Pe lângă nerespectarea normelor de către

victimă, la producerea accidentului a contribuit însăși șeful echipei care a permis în mod conștient utilizarea acestei practici interzise prin norme el însuși manipulând troliul de cablul căruia era agățat muncitorul. Ce garanții morale și profesionale poate oferi un astfel de șef de echipă căruia i se încredințează soarta unui colectiv în care de regulă se găsesc muncitori cu vechimi și calificări mai mici decât a sa? De altfel pentru fapta comisă minerul șef de echipă a fost trimis în judecată.

Analiza accidentelor expuse mai sus conduce la concluzia că ele nu au fost generate nici de existența unor tehnologii necorespunzătoare, lipa unor materiale, utilaje și dispozitive de protecție și nici de condiții necorespunzătoare de lucru de care să se facă vinovate persoane depășind nivelul șefului de echipă și a maistrului de schimb, ci numai de acte de indisciplină materialitate în încălcări grave ale normelor de tehnica securității.

Lipsa de disciplină, exigență și preocupare poate fi arătată și prin câteva exemple de stări preaccidentale ce nu au fost înregistrate în unele unități.

a) În ziua de 7.II.1975 maistrul minier Bud Gheorghe de la EM Baia Sprie sectorul IV a solicitat telefonic semnalistului principal Oros Stefan de la puțul de aeraj est să-i dea colivia la orizontul XV pentru a se deplasa la orizontul XI. Semnalistul principal trimite colivia la orizonul XV fără semnalist și fără ușă iar maistrul Bud, după ce acționează instalația de semnalizare urcă în colivie și se deplasează la orizontul solicitat. Ambii vinovați au fost amendați cu suma de 300 lei.

În astfel de situații când tocmai maistrul, conducătorul direct al procesului de producție se abate flagrant de la cele mai elementare norme de protecția muncii, este foarte greu de a ne întrona un spirit de disciplină fermă, de combativitate împotriva abaterilor și de exigență.

b) În data de 14 februarie 1975 la orizontul -200 din mina Cavnic, însoțitorul de teren Dedu Vasile a fost găsit circulând pe tamponul locomotivei ALM-4 între acesta și primul vagonet din cele 12 cât formau garnitura. Încălcarea gravă a normelor de tehnica securității a fost motivată de către însoțitor și mecanicul de locomotivă prin defectarea căruciorului destinat special acestui scop. O asemenea abatere s-a produs după ce ambii vinovați fuseseră instruiți la începutul lunii iar mecanicul de locomotivă susținuse și examenul anual de verificare a cunoștințelor profesionale și de protecția muncii organizat la nivelul de exploatate.

Cazul a fost prelucrat cu întreg efectivul plasat la operația de transport iar mecanicul și însoțitorul au fost retrogradați pe timp de 2 luni. Abaterea săvârșită cu bună știință de către cei doi muncitori ar fi putut duce la producerea unui accident cu consecințe din cele mai grave.

c) În data de 9 aprilie 1974 la sfârșitul schimbului I, șeful de echipă Man Simion care lucra la reprofilarea unei galerii transversale la orizontul -II din mina Herja a numit ca pază pe vagonetarul Cherecheș Gheorghe care avea sarcina de a nu admite intrarea spre front nici unei persoane.

Totuși acesta permite trecerea spre front a trei muncitori fără a le atrage măcar atenția, fiind surprinși de explozie la cc. 40 m de aceasta.

Numai întâmplarea ca făcut ca cei trei muncitori să nu cadă victimă, neglijenței și inconștienței omului însărcinat cu atribuții precise de serviciu și plătit pentru executarea acestora.

La concluzia că în lipsă de disciplină, atenție, pricepere, exigență și preocupare se găsește cauza majorității accidentelor, conduc și alte câteva date ce se vor menționa în continuare:

Cei 39 de accidentați mortal din anul 1974, fac parte din 11 categorii de angajați, patru fiind chiar muncitori de la suprafața minelor, iar doi maiștri. Numărul cel mai mare de accidentați mortal (16 în 1974) este însă din rândul vagonetarilor, o categorie de muncitori cu stabilitate în munca relativ mică și calificare (pricepere) redusă, cărora nu li se acordă suficientă atenție de către șefii de formații, maiștrii și personalul – tehnic al sectoarelor, pe linia instruirii și a supravegherii.

Din totalul de 905 accidente, 93 se datoresc căderilor din materiale, 59 (din care două mortale) căderii accidentaților, iar 221 s-au produs din activități de transport în subteran și 122 la diverse activități de la suprafață, deci în condiții din punct de vedere tehnic sunt relativ simple comparativ cu condițiile din fronturile de lucru, acestea toate dovedind lipsă de atenție, sau de disciplină, fiind încălcate norme elementare de siguranță în muncă. Edificator este și faptul că prin surpări, deci în condiții, deosebite, s-au produs numai 14 accidente, față de 205 prin căderi de roci, deci în condiții mult mai simple, aceste din urmă accidente putând fi evitate în mare parte printr-o mai atentă executare a copturirii locurilor de muncă.

Lipsa unei discipline riguroase în unitățile noastre miniere este dovedită și de faptul că la nivelul unităților miniere a fost necesar să se aplice în anul 1974, pentru abateri de la NTS., un număr de 2.377 sancțiuni, din care unele destul de aspre dovedind că au existat abateri grave. Astfel, 6 persoane au fost trimise în judecată, 46 li s-a desfăcut contractul de muncă, la 18 li s-a retras autorizația de funcționare, 335 au fost penalizați în privința retribuției iar numărul celor amendați a fost peste 800.

Lipsa de exigență și preocupare este riguros oglindită dacă se iau în considerare categoriile de salariați sancționați și nivelurile ierarhice la care s-au aplicat sancțiunile. Astfel, deși maiștrii sunt cei care urmăresc zilnic starea tehnică a locurilor de muncă, cei care ar trebui să constate primii abaterile existente și să ia măsuri de îndreptare a lor, ei n-au aplicat în anul 1974 decât 194 de sancțiuni (cca. 8%), dintre care 46 sancțiuni șefilor de formații (sub 6%). Șefii de sectoare au dovedit mai multă exigență, aplicând 610 sancțiuni muncitorilor (25%) și 105 maiștrilor – față de 506 aplicate în total acestei categorii de angajați, deci 20%. Exigența crește și mai mult în rândul Conducerii unităților, care deși controlează mai rar decât maiștrii și șefii de sectoare locurile de muncă, au depistat un număr mai mare de abateri, aplicând 836 sancțiuni muncitorilor (55%) și 235 maiștrilor (47%), respectiv 33 șefilor de secții (40%).

Exemplele care ar putea fi încă date sunt numeroase, dar ele sunt evidente pentru noi toți, astfel că prezentarea lor în continuare nu ar face decât să sublinieze doar niște lucruri certe.

În aceste condiții considerăm mai util ca în locul unor exemplificări să trecem să dezbatem, prin aportul tuturor categoriilor de angajați prezenți, măsurile organizatorice ce se impun a fi luate pentru a se asigura o creștere a stării de disciplină, a exigenței și preocupării pe linie de protecție a muncii, astfel încât să se ajungă ca fiecare angajat să considere ca prima obligațiile sale de serviciu aplicarea permanentă și exactă a tuturor măsurilor tehnice cunoscute pentru prevenirea accidentelor. Pe această care s-ar putea reduce substanțial accidentele de muncă cu toate gravele lor consecințe, deoarece numărul măsurilor tehnice aplicate și dotările tehnice-materiale existente sunt (și experiența arată fără acest lucru) de natură să asigure desfășurarea activității de producție în condiții de securitate la toate unitățile miniere. Fără a stabili încă în mod efectiv și hotărât acest cadru normal de disciplină, exigență și preocupare care să conducă la asigurarea activității de producție nu puteau considera că ne-am făcut în întregime datoria de angajați ai unităților noastre, indiferent de rezultatele

industriale, tehnice și economice pe care le-am obține, pentru că ele capătă valoarea lor reală doar în măsura în care activitatea pentru obținerea lor a fost dublată de grija față de sănătatea și viața oamenilor – materializată în respectarea riguroasă a tuturor normelor de protecție a muncii.

Sursa: AREMIN, fond Forța de muncă, 6/1974, 34-48.

31. Calificarea tinerilor la IMMUM

Răspuns al conducerii uzinei la o solicitare a unor părinți al căror fiu a fost încadrat la un curs de calificare în IMMUM în meseria de strungar. Documentul este important pentru că documentează o serie de aspecte legate de integrarea în muncă a tinerilor, de așteptările părinților și de felul în care era organizat procesul de calificare în întreprinderi în anii socialismului târziu.

Organizarea producției

Vă facem cunoscut că scrisoarea dumneavoastră a fost discutată în cadrul comitetului oamenilor muncii ai întreprinderii și s-a apreciat faptul că există o preocupare din partea unor părinți de a se interesa de activitatea profesională a copiilor lor.

În cadrul întreprinderii există o preocupare susținută pentru calificarea și perfecționarea calificării lucrătorilor tineri pentru ca aceștia să fie capabili să execute lucrări la nivelul cerințelor de astăzi. În aceste condiții majoritatea tinerilor se formează în mod corespunzător în meseriile alese și se adaptează ritmului de muncă mai repede sau mai început în funcție de aptitudinile și străduințele lor, realizând retribuții mai mari sau mai mici în funcție de volumul produselor ce reușesc să execute.

Strungarul elev are la dispoziție toate condițiile pentru ca să realizeze în bune condițiuni sarcinile de muncă ce i se repartizează, este încadrat într-o echipă de lucru bună și ca atare depinde numai de el, de modul cum se străduiește să execute lucrările, nivelul retribuției lunare ce poate realiza. Se recomandă să aibă o preocupare mai susținută pentru însușirea mai bună a meseriei și să-și completeze cunoștințele teoretice și practice cu mai mult interes.

Pentru edificarea dumneavoastră asupra faptului că câștigul realizat este în concordanță cu realizările ce reușește să obțină în urma muncii sale, am recomandat susnumitului ca să-și țină evidența lucrărilor executate într-un carnețel, în care să noteze fiecare zi numărul pieselor executate, volumul de oră normă, eventualele greutăți ce a avut, care să fie vizat de către șeful lui de echipă

și pe care să-l prezinte și dumneavoastră pentru ca să exercitați un control permanent asupra muncii sale.

Vă recomandăm ca și în viitor să aveți în atenție modul cum lucrează fiul dumneavoastră, modul cum întreprinderea se ocupă cu formarea tinerilor meseriași prin care se vor obține rezultate din ce în ce mai bune.

Director

Sursa: SJANMM, fond IMMUM, 43/1976, 101 și 213.

32. Situația locativă a muncitorilor la IMMUM

Informare privind gospodărirea fondului de locuințe și cămine pentru forța de muncă din întreprinderea IMMUM din Baia Mare. Documentul conține o serie de referiri la situația fondului locativ din oraș și la condițiile de locuit ale angajaților din industriile din oraș. Fragmentele sunt, de asemenea, importante, pentru că introduc o serie de date despre cartierele din oraș, creionând astfel contextul pentru chestiunea romilor.

(fragmente)

Având în vedere dezvoltarea unității noastre și privind aceasta implicit creșterea numărului de oameni ai muncii s-a creat și necesitatea unui număr mai mare de locuințe și locuri în căminele de nefamiliști[13].

[13] Programele de construcție demarate începând cu finele anilor 1950, și implicit soluțiile arhitecturale propuse – dintre care cele mai cunoscute erau apartamentele cu două de cel mult 27 mp (după modelul instituit la finele anilor 1950 de Nikita Hrușciov în Uniunea Sovietică) și, ulterior, apartamentele confort II, III sau IV – au vizat tocmai să asigure locuitorilor din mediul urban unități locative care să adăpostească familii mono-nucleare. La începutul anilor 1970, regimul a asumat un nou obiectiv extrem de ambițios. Astfel, în ciuda presiunii financiare tot mai evidente, autoritățile au anunțat intenția ca în perioada următoare să asigure fiecărui locuitor o cameră. Conform datelor statistice, la finele anilor 1980, suprafața medie a unei locuințe construite din fondurile statului era de 35 mp, semnificativ mai mică față de o medie de 55 mp a locuințelor construite din fondurile populației. SANIC, fond CC al PCR, secția Cancelarie, dosar 98/1972, f. 140-145.

Locuințe construite la nivel național între 1951 și 1989 pe medii și surse de finanțare

	Din fondurile statului, întreprinderilor, și ale organizațiilor cooperatiste și obștești			Din fondurile populației, construite cu forțe proprii		
	Nr. apt.	Suprafața locuibilă (mii metri pătrați)	Suprafața medie per apt.	Nr. locuințe	Suprafața locuibilă (mii metri pătrați)	Suprafața medie per locuință
1951-1960	150167	4294	28,5	1143543	30441	27
1961-1970	553295	16459	30	999997	28437	28,4
1971-1980	1267850	89868	30	324690	13811	42,5
1981-1989	1012771	34950	35	76152	4076	53,5
MUNICIPII ȘI ORAȘE						
1951-1960	125070	3684	29,45	190718	5058	26,52
1961-1970	125070	15760		144411	4580	31,71
1971-1980	1231072	38702	31,40	60852	2791	45,86
1981-1989	953605	32705	34,29	14757	830	56,24

Pentru realizarea și satisfacerea cererilor de locuințe, pentru urmărirea și verificarea acestora, la nivelul COM s-a constituit o comisie care analizează și controlează modul cum se atribuie aceste locuințe. Această comisie întocmește anual, în baza cererilor depuse de oamenii muncii și analizate la nivel de secții, tabelele de priorități pe întreprindere. Aceste tabele sunt aprobate în COM apoi afișate la poartă, iar când se primește cota de locuințe repartizate de Consiliul Popular Municipal se repartizează celor înscriși pe tabele în ordinea priorității. Pe lângă aceste atribuții, comisia mai ține săptămânal audiențe la Comitetul Sindicatelor unde analizează plângerile cu solicitările oamenilor muncii îndrumându-i, după caz, să-și cumpere sau să-și construiască case în zonele unde domiciliază, acordând celor cu venituri mai mici locuințe în măsura în care sunt disponibilități.

Astfel, în acest caz, deși cota de locuințe a fost mică în raport cu numărul de cereri depuse, totuși am rezolvat 112 cazuri. Cererile depuse fiind în număr de 700, iar numărul locuințelor repartizate numai 50 și din acestea 45 au fost în cartierul Hotvan, un cartier în care locuințele sunt refuzate foarte frecvent din cauza țiganilor din această zonă[14]. Cazurile rezolvate sunt o parte care au acceptat pe Hatvan, iar alții din eliberări.

Pe lângă aceștia mai enumerăm și cazurile de oameni ai muncii care doresc să-și cumpere și din cauză că nu aveau buletin de Baia Mare, întâmpinau greutăți. Aceștia au fost sprijiniți și locuiesc deja în apartamentele lor. Ca un caz aparte amintim și faptul care poate să constituie și indisciplină, dar mai mult este iresponsabilitate și anume că foarte mulți oameni ai muncii, după ce beneficiază de locuințe uită că au și obligații de a le întreține, de a-și plăti taxele.

[...]

În aceea ce privește repartizarea locurilor în cămine, acestea se face de către Comitetul Sindicatului împreună cu Comitetul UTC, unde se ține cont de

COMUNE						
1951-1960	25097	610	24,3	952825	25383	26,63
1961-1970	23976	699	29,15	855586	23857	27,88
1971-1980	38778	1166	30,6	263838	11020	41,76
1981-1989	65166	2245	34,45	61395	3246	52,87

Sursa: *Anuarul statistic*, 1990, p. 540.

[14] Mărturiile orale confirmă faptul că forța de muncă refuza să accepte locuințe în cartierul Vasile Alecsandri din cauza numărului mare de romi care locuiau acolo.

vechimea și pregătirea solicitantului. Astfel, putem menționa că pentru repartiții din învățământul superior s-a pregătit la căminul nr. 5 un număr de 18 camere cu câte trei paturi în cameră în loc de patru, câte au fost prevăzute inițial. Se cunoaște, considerăm noi, de către toată lumea, că unitatea dispune de un număr de patru cămine cu o capacitate de 1250 locuri. Luat în parte, fiecare cămin putem arăta că ele sunt aproximativ ocupate. Astfel, căminul nr. 1 de pe strada Berzei nr. 3, capacitate de 352 locuri ocupate 250 cu nefamiliști, iar până la 352 camere cu fost acordate și familiștilor.

Căminul nr. 2 situat pe strada Berzei nr. 1, capacitate 176 locuri pentru fete, ocupate 93. Menționăm că aici funcționează o microcantină, iar în ce privește buna gospodărire se poate menționa că am făcut zone verzi în jurul lor, că avem interioarele amenajate cu flori și tablouri, că administratorul își dă silința și, împreună cu comitetul duce o muncă susținută pentru crearea unor condiții cât mai optime. În afara celor două cămine de pe strada Berzei, mai avem două cămine pe strada Electrolizei: căminul nr. 3 cu o capacitate de 352 locuri ocupat total și căminul nr. 4, tot 352 locuri în care la parter funcționează Clubul IMMUM, iar la etajul IV o grupă de desenatori a CUPROM-ului, etajul I ocupat cu repartizați din învățământul superior. Au mai rămas etajele II și III care sunt pregătite pentru a primi absolvenții școlii profesionale, și în unele cazuri aici se asigură condiții pentru navetiști care uneori nu au mijloace de transport.

Sursa: SJAN MM, fond IMMUM – Comitetul oamenilor muncii, 73/1983, 174-176.

Proiect cămin de nefamiliști IMMUM

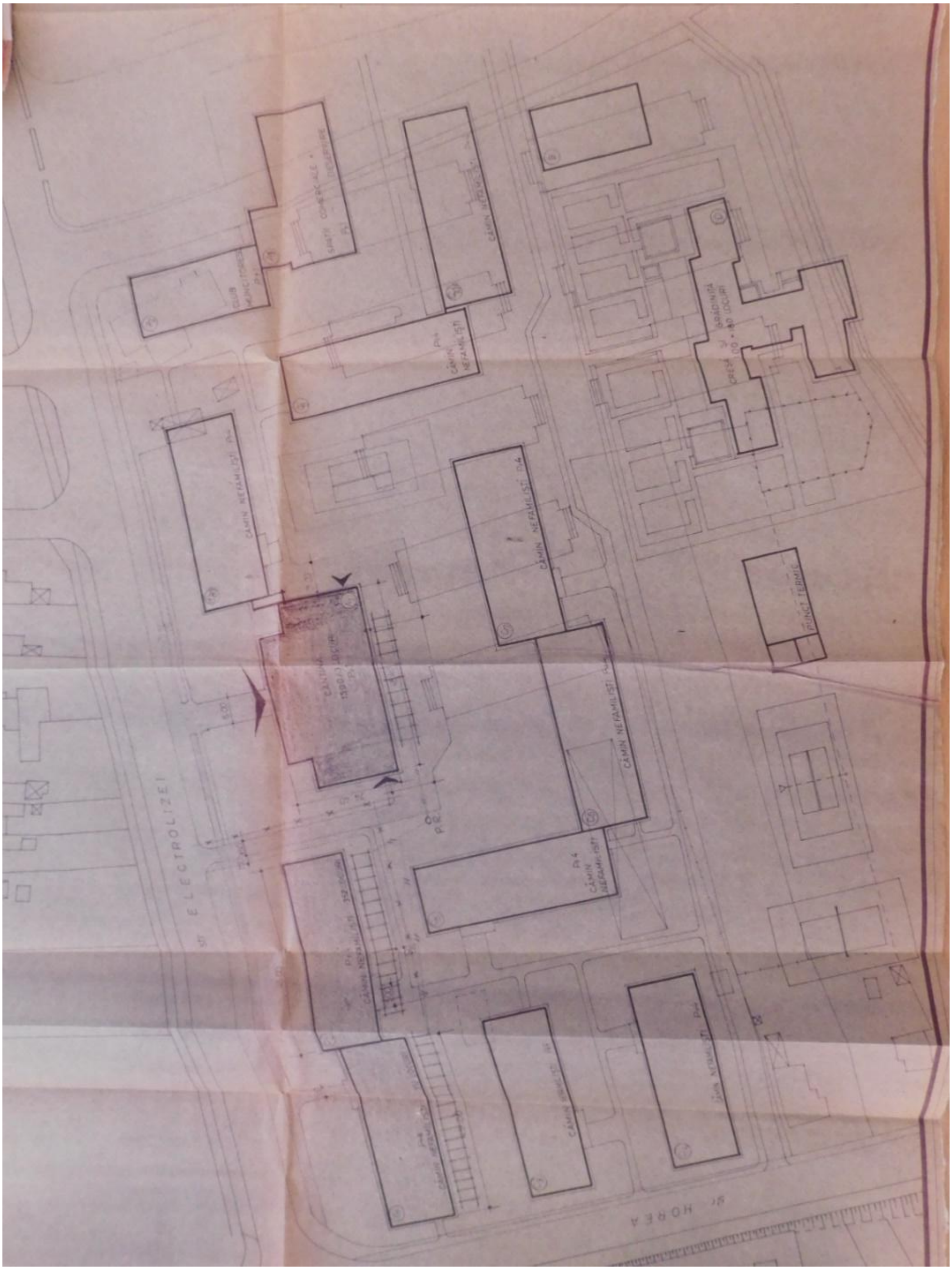

Sursa: SJAN MM, fond IMMUM, 51/1977, 23.

33. Propuneri ale Serviciului Administrativ al Centralei Minelor și Metalurgiei Neferoase Baia Mare privind repartizarea spațiului de locuit planificat pentru anul 1970.

Denumirea unităților	Apart. primit în 1969	Total cereri la 1 aprilie 1970	Apart. Repar-tiz. în 1970	Apartamente confort I			Apartamente confort III			Apartamente confort IV			Pen-tru demo lare	Aparta-mente în orașul Baia Sprie
				1 cam.	2 cam.	3 cam.	1 cam.	2 cam.	3 cam.	1 cam.	2 cam.	3 cam.		
E.M. Ilba	7	13	6	1	1	-	-	1	-	-	2	1	-	-
E.M. Nistru	16	85	14	2	2	-	-	1	-	-	8	1	-	-
E.M. Săsar	47	221	49	4	2	-	-	3	-	-	5+ 33	2	33	-
E. Flotația Săsar	11	70	13	2	1	-	-	1	-	-	3+5	1	5	-
E.M. Herja	15	60	5+8	2	-	-	-	-	-	-	1+2	-	2	8
Flotația Centrală	14	125	5+13	2	-	-	-	-	-	-	2+1	-	1	13
E.M. Baia Sprie	12	140	1+84	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	84
E.M. Șuior	9	120	1+79	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	79
I.C.P.M.M.N	12	21	9	2	1	-	-	-	1	-	4	1	-	-
S.C.C.M.	8	31	9	2	1	-	-	1	-	-	4	1	-	-
Grup Scolar Minier+ Liceu	7	8+12	6	1	1	-	-	-	-	-	4	-	-	-
Depozite	7	8	3+3	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	3
Baraj	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Laborator	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Laborator Central	4	8	2+3	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	3
C.M.M.N.	8	15	5	2	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Dispoziția conducerii	-	-	40+10	4	7	4	-	2	2	1	16	4	-	10

Denumirea unităților	Apart. primit în 1969	Total cereri la 1 aprilie 1970	Apart. Repar-tiz. în 1970	Apartamente confort I			Apartamente confort III			Apartamente confort IV			Pen-tru demo lare	Aparta-mente în orașul Baia Sprie
				1 cam.	2 cam.	3 cam.	1 cam.	2 cam.	3 cam.	1 cam.	2 cam.	3 cam.		
Total	-	940	170+ 200	28	17	4	-	9	3	1	56+ 41	11	41	200
U.M.M.N.	2	229	22	3	2	1	-	2	1	1	11	1	8	-
I.E.M.	-	-	20	3	2	1	-	1	-	-	12	1	-	-
T.C.M.M	8	95	10	2	1	-	-	-	1	-	6	-	1	-
În Baia-Sprie	-	-	200	-	-	-	25	150	25	-	-	-	-	200
În Baia-Borșa	-	-	90	-	-	-	30	30	30	-	-	-	-	-
Total general	190	1.264	512	36	22	66	55	192	60	2	126	13	50	-

Sursa: AREMIN, fond Forța de muncă, 12/1970, 67.

34. Situația privind acordarea creditelor pentru construirea de locuințe individuale salariaților CIMMN Baia Mare care lucrează în sectorul minier în anul 1973.

Nr. crt.	Unitatea	Nr. Persoane	Credite acordate pentru construcții terminate până la 1.III.1971	Nr. Persoane	Credite acordate pentru construcții în curs de executare
1.	Expl. Min. Ilba	9	201.420		
2.	Expl. Min. Nistru	11	180.000	12	80.000
3.	Expl. Min. Săsar	4	65.000	-	-
4.	E. P. Săsar	8	304.800	1	20.000
5.	Expl. Min. Herja	-	-	9	141.000
6.	E. Min. Baia Sprie	11	310.000	34	772.360
7.	Expl. Min. Șuior	11	163.800	1	15.000
8.	Exploatația Centrală	-	-	17	85.000
9.	Expl. Min. Cavnic	2	30.000	-	-
10.	Expl. Min. Băiuț	2	30.000	-	-
11.	Expl. Min. Borșa	-	-	2	46.327
12.	I.C.P.I.M.N.R.	7	314.100	-	-
13.	S.C.C.M.	2	31.000	1	20.000
14.	Intrepr. Expl. Maramureș	-	-	15	200.000
	Total	67	1.632.120	92	1.379.687

Sursa: AREMIN, fond Forța de muncă, 34/1973, 37.

35. Situația acordării creditelor pentru construcția de locuințe angajaților CIMMN Baia Mare

Centrala Minereurilor Neferoase, Baia-Mare
Serviciul Administrativ

Nr. 75996/18.V.1971

Către,

Ministerul Minelor Petrolului și Geologiei
Direcția Generală de Organizare și Control
București

La adresa dv. Nr. 21108/17.IV.1971, privind acordarea de credite pentru construcții de locuințe individuale vă comunicăm următoarele:

În cadrul unităților subordinate C.M.N. Baia-Mare, foarte mulți salariați ar dori să-și construiască locuința proprietate personală[15]. În această direcție

[15] Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 4.015 din august 1953 a reglementat construcția de locuințe pe baza cooperării dintre locatari și a locuințelor individuale prin credite acordate de stat. Ulterior, Decretul nr. 493 din 10 decembrie 1954 a dat posibilitatea comitetelor executive ale sfaturilor populare să atribuie terenuri aflate în proprietatea statului acelor cetățeni care doreau să-și construiască locuințe fără creditare din partea statului. Aceste măsuri au adus noi clarificări referitoare la prioritățile investiționale ale regimului în domeniul infrastructurii sociale. De exemplu, accesul la credite sau la terenuri administrate de autoritățile locale era condiționat de statutul profesional al solicitantului atâta timp cât legea conținea prevederi exprese referitoare la faptul că se puteau acorda loturi pentru case „muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor și funcționarilor din orașe și comune, membrilor gospodăriilor agricole colective, învățătorilor, medicilor și personalului sanitar de la sate, dacă toți aceștia nu au asemenea terenuri și pot, prin mijloacele lor, să-și construiască locuințe proprii fără a avea nevoie de credite de stat și dacă sunt angajați în localitatea respectivă sau în apropierea ei". Ca urmare a acestor măsuri, doar în 1954 s-au construit cu 16% mai multe apartamente decât în anul precedent, în vreme ce către populație au fost distribuite cantități de ciment și cherestea de două ori mai mari decât în 1953. În paralel, autoritățile au depus eforturi vizibile pentru îmbunătățirea nivelului de trai al populației; tot mai multe fonduri au fost direcționate către industria alimentară și către cea a bunurilor de larg consum și ceva mai puține spre extinderea infrastructurii industriale, astfel că necesarul industriei grele de materiale de construcții a scăzut semnificativ în tandem cu o reducere sensibilă a cantităților de ciment exportate. Ca atare, încetinirea ritmului industrializării

întimpinăm greutăți în obținerea creditelor. Majoritatea salariaților care vor să-și construiască locuință nu au bani la CEC. Dobânda ce se aplică pentru împrumut este prea mare de 5 și 8 la sută la Banca de Investiții.

Salariații care au primit credite, întimpină greutăți în obținerea materialelor necesare pentru construcția locuinței, materiale deficitare în depozite amintim: ciment, cherestea, cărămidă.

Creditul de 20.000 este o sumă mică pentru ca un salariat să-și construiască o locuință, ținând cont că materialele de construcții sunt foarte scumpe.

---

a determinat, printre altele, și o diminuare dramatică a numărului de angajați în industria materialelor de construcții; nivelul din 1953 nu a mai fost atins decât în 1961. Decretul nr. 445 din 27 mai 1966 a reglementat vânzarea către populație a imobilelor deținute de stat, statutul terenurilor pentru construcții, precum și acordarea de credite populației pentru construcția de locuințe proprietate personală. Spre deosebire de vechea legislație a anilor 1950, noile prevederi nu condiționau accesul la linia de creditare a statului de statutul profesional al solicitantului, ci doar de capacitatea acestuia de a asigura un avans între 30% și 40% din totalul prețului locuinței. Discutate inițial la nivelul conducerii politice, și abia ulterior transpuse în legislația românească, aceste dispoziții cuprindeau reglementări privind gestionarea stocului de locuințe la nivel național și normele de amplasare a noilor clădiri în localitățile urbane. Ulterior, în 1968, în paralel cu relaxarea condițiilor de creditare ce a permis muncitorilor cu venituri scăzute achiziționarea locuințelor construite de stat, s-a permis și vânzarea către populație a imobilelor vechi. În funcție de uzura construcției, s-au prevăzut reduceri substanțiale ale prețului de comercializare în cazul acelor clădiri pentru a căror renovare erau necesare sume mai mari de 40% din valoarea de piață a acestora. Aceste măsuri au fost completate de reorganizarea ministerelor Construcțiilor și a Materialelor de Construcții, precum și de reglementarea îndrumării, coordonării și controlului în domeniul construcțiilor, arhitecturii și sistematizării. De asemenea, un an mai târziu s-a adoptat „Decretul 713/1967 privind construirea de către cetățeni, cu sprijinul statului, de case proprietate personală – de odihnă și turism – în localitățile balneoclimaterice și în alte locuri turistice", *Buletinul oficial* nr. 66 din 23 iulie 1967; „Decret nr. 493 din 10 decembrie 1954 pentru autorizarea comitetelor executive ale sfaturilor populare să atribuie terenuri, proprietatea statului, unor categorii de cetățeni ce voiesc a-și construi locuințe fără credite acordate de stat", *Buletinul oficial*, nr. 46, 10 decembrie 1954; „Hotărârea 2256/1969 privind acordarea de credite populației pentru locuințe proprietate personală de către Casa de Economii și Consemnațiuni și stabilirea nivelului dobânzilor la unele categorii de operațiuni de credit", *Buletinul oficial* nr. 138 din 8 decembrie 1969; „Legea nr. 9 din 9 mai 1968 pentru dezvoltarea construcției de locuințe, vânzarea de locuințe din fondul de stat către populație și construirea de case proprietate personală de odihnă sau turism", *Buletinul oficial* nr. 57-58 din 9 mai 1968; „Legea 19/1968 privind regimul juridic al terenurilor fără construcții din perimetrul construibil al municipiilor și orașelor", *Buletinul oficial* nr. 81 din 24 iunie 1968; „Decret nr. 287 din 12 iunie 1970 privind unele măsuri pentru sprijinirea cetățenilor ale căror locuințe au fost distruse sau grav avariate din cauza calamităților naturale", *Buletinul oficial* nr. 62 din 13 iunie 1970. Vezi și „Hotărârea nr. 900 din 1 ianuarie 1970 cu privire la pregătirea și realizarea lucrărilor de investiții", *Buletinul oficial* nr. 1 din 1 ianuarie 1970. Vezi și SJAN Cluj, fond PCR Cluj, 5/1968, 120 și 21/1968. Pentru o contextualizare a acestor chestiuni vezi Mara Mărginean, „Locuire, muncă și dezvoltare în România postbelică: schiță pentru o cercetare interdisciplinară a orașului industrial (1945-1989)", *Revista Română de Istorie Economică*, 2024, nr. III, p. 71-98.

Propunem să fie studiat posibilitatea acordării unor ajutoare în materiale și manoperă muncitorilor, de către conducerea unităților la care lucrează.

Deoarece în unitățile cooperatiste și O.C.L. Produce Industriale, nu au materiale de construcție decât în foarte mică cantitate, ar fi bine ca acestor unități materialele să le fie repartizate cantități suficiente de materiale pentru construcție.

De asemeni, vă informăm că construcția locuințelor individuale se desfășoară foarte greoi datorită constructorului care deși nu are capacitatea de construi, totuși se angajează la construcții. În multe cazuri aceste angajări merg pe seama calității lucrătorilor și nedarea în folosință a locuinței la terenul stabilit.

Alăturat prezentăm situația pe unități, cuprinzând creditele acordare pentru construirea de locuințe individuale.

Director General
Dr. Ing. Gabrian Valer
Centrala Minereurilor Neferoase

Director Economic
ing. Hollik Bela

Sursa: AREMIN, fond Forța de muncă, 14/1971, 89-91.

36. Situația privind repartizarea pe unități a 44 de apartamente cu 2 camere și a 16 apartamente cu 3 camere grad de confort IV

Nr. Crt.	Denumirea unității	Apartamente repartizate pe anul 1971	Apartamente primite în 1971	Apartamente repartizate grad de confort IV	
				2 camere	3 camere
1.	E. M. Ilba	10	1	1	2
2.	E. M. Nistru	16	-	2	2
3.	E. M. Săsar	50	3	6	4
4.	E. P. Săsar	13	2	1	-
5.	E. M. Herja	13	3	1	1
6.	E. M. Baia Sprie	8	-	-	1
7.	E. M. Șuior	4	1	1	-
8.	Flot. Centrală	10	-	2	1
9.	I.C.P.I.M.N.R.	10	1	1	1
10.	S.C.C.M.	10	1	1	-
11.	Baza de Aprov.	3	-	1	-
12.	Lab. Pneumocon.	1	-	-	-
13.	Lab. Central	2	1	-	-
14.	U.U.M.R	7	7	2	-
15.	Grup. Sc. Min.	5	1	1	-
16.	C. M. N.	5	-	1	1
17.	Disp. Cond.	33	-	23	3
		200	21	44	16

Baia-Mare, 05.07.1971

Director General — Șef Serv. Administrativ

Dr. Ing. Gabrian Valer — Palencsar Iosif

Sursa: AREMIN, fond Forță de muncă, 12/1971, 7.

37. Situația socio-economică a romilor în anii 1960

Expunerea de motive elaborată de reprezentanții Ministerului de Interne referitor la situația socio-economică a romilor.

(fragmente)

Potrivit ultimilor date statistice, pe teritoriul țării noastre trăiesc aproximativ 61.000 țigani nomazi și seminomazi, din care cca. 16.000 locuiesc în localități urbane, iar 50.000 în localități rurale[16].

Din situațiile existente la Ministerul Afacerilor Interne și datele comunicate de regiuni, rezultă că din numărul total al țiganilor, aproximativ 10.000 sunt nomazi. Țiganii seminomazi, cu toate că au un domiciliu stabil, în realitate duc tot o viață nomadă, deoarece în majoritatea timpului peregrinează prin sate și orașe, având ca preocupare colectarea unor deșeuri – fier vechi, zdrențe, fulgi, etc. – precum și confecționarea și desfacerea unor obiecte de uz personal și casnic ca: inele, cercei, grătare, căldări, cuțite, etc.

Țiganii nomazi locuiesc în corturi, iar cei seminomazi în majoritatea lor au case necorespunzătoare, construite din chirpici și paiantă, unii dintre aceștia locuind chiar în corturi și bordeie sau în diferite alte adăposturi improvizate. Cea mai mare parte a acestor locuințe sunt insalubre, având o singură încăpere în care convieţuiesc laolaltă, până la 10-12 persoane, ceea ce creează o situație de promiscuitate și o serie de neajunsuri din punct de vedere sanitar, această situație contribuind în bună măsură la instabilitatea lor[17].

În general, țiganii nomazi ca și cei seminomazi sunt analfabeți și refractari învățământului; ei nu-și dau copiii la școală și nu le dau o educație corespunzătoare.

Datorită condițiilor în care trăiesc și fiind în permanente peregrinări, nu pot fi supuși controlului sanitar și nu pot beneficia de asistența medicală care se acordă din oficiu pentru prevenirea și combaterea unor maladii, din care cauză așezările constituie

---

[16] Elaborat în 1967, documentul reprezintă o primă asumare a autorităților după agregarea datelor Recensământului din 1966, când la nivel național s-au înregistrat cel mai mic număr de romi de până atunci, respectiv 56.000 de persoane.

[17] Referirile la condițiile de locuit trebuie citite în contextul mai larg al politicilor locative ale regimului comunist. Vezi documentul anterior referitor la situația fondului locativ în Baia Mare.

focare de transmitere a unor boli infecțioase în rândul populației cu care vin în contact. Un mare număr dintre ei sunt bolnavi de rahitism, debilitate fizică, ciroză, etc., iar morbiditatea infantilă este în creștere de la an la an.

Din cauza stării în care se află și a nivelului lor cultural înapoiat, țiganii nomazi și seminomazi comit o serie de abateri de o deosebită periculozitate socială care s-au dovedit că nu pot fi lichidate numai prin aplicarea unor măsuri penale. Aparent, atât țiganii nomazi cât și cei seminomazi au ocupații, din care s-ar putea presupune că își câștigă existența, dar în realitate o bună parte din sursele lor de existență continuă să provină din fapte antisociale și practici retrograde ca înșelăciuni, furturi, cerșetorie, ghicit, etc. În zilele de târguri, familiile lor împânzesc localitățile respective, aduc insulte și injurii publicului, distrug spațiile verzi din parcuri și comit o serie de acte huliganice, care degenerează uneori în infracțiuni și mai grave. Ținuta vestimentară a țiganilor, adesea cu totul sumară, afectează regulile de convieţuire socială, cu atât mai mult cu cât, datorită modului lor de viață, ei sunt prezenți îndeosebi în locurile aglomerate, pe străzi, și pe traseele turistice, oferind un aspect neplăcut.

O altă consecință a acestui mod de viață este sustragerea țiganilor de la declararea faptelor și actelor de stare civilă, din care cauză nu se poate stabili în toate cazurile identitatea lor și nu pot fi luați în evidență pentru satisfacerea serviciului militar și a altor obligații cetățenești.

Ținând seama de această situație, în ultimii ani s-au luat o serie de măsuri pentru îmbunătățirea condițiilor de trai materiale și culturale ale țiganilor nomazi și seminomazi urmărindu-se în principal trecerea lor la viața stabilă. Astfel, în unele cazuri, li s-au creat posibilități de statornicire în localitățile pe care le-au preferat, unde organele locale ale administrației de stat le-au atribuit terenuri și chiar materiale pentru construirea de locuințe. De asemenea, ei au fost îndrumați și ajutați să se încadreze în diverse activități cu caracter permanent, în special în unitățile productive din agricultură și pe unele șantiere de construcții, creându-li-se condiții să învețe o meserie ca acelea de fierari, cazangii, mecanici, tractoriști etc.[18]

[18] Una din principalele probleme ale cercetării situației romilor în răstimpul perioadei regimului comunist constă din lipsa unui corpus documentar suficient de consistent pentru a putea permite cercetătorilor să reconstituie adecvat experiențele sociale și economice ale romilor. În acest sens, se cuvine menționat faptul că, de regulă, munca sau locuirea nu erau etnicizate, sursele nepăstrând mărturii serioase referitoare la felurile specifice în care diferitele etnii se raportau la munca industrială. Drept urmare, chestiuni care țin de integrarea romilor în câmpul muncii în perioada regimului comunist pot fi documentate fie pe baza datelor statistice agregate în cadrul Recensământului din 1992, care reia o serie de informații care deși au fost colectate cu prilejul recensămintelor anterioare nu au fost publicate, fie prin interviuri și anchete de istorie orală.

Ca urmare, începând din anul 1960 și până în prezent, o parte din familiile acestora s-au statornicit în diferite localități rurale sau urbane, având astfel posibilitatea să muncească pentru câștigarea existenței și să ducă o viață normală alături de ceilalți cetățeni. Copiii lor au putut fi incluși în școlile generale la un loc cu copiii celorlalți cetățeni. Cu toate aceste măsuri, problema țiganilor nomazi, și a țiganilor seminomazi, nu a fost încă rezolvată pe deplin.

Față de cele de mai sus și pentru a se crea condiții cât mai favorabile stabilirii acestei categorii de cetățeni, în scopul normalizării condițiilor de viață ale acestora, s-a întocmit alăturatul proiect de decret, care în principal prevede următoarele:

- Comitetele executive ale sfaturilor populare regionale și ale orașelor București și Constanța împreună cu organele de miliție respective, să asigure țiganilor nomazi și seminomazi posibilitatea de a-și alege și stabili domiciliul în localități preferate.
- Comitatele executive ale sfaturilor populare regionale și ale orașelor București și Constanța să fie autorizate să atribuie, prin decizii, țiganilor nomazi și seminomazi, terenurile necesare construirii de locuințe în localitățile în care aceștia vor să-și stabilească domiciliul[19].
- Materialele necesare pentru construirea locuințelor respective ar urma să fie procurate prin unitățile cooperației de consum la prețul cu ridicata. În acest scop, se prevede ca Comitetul de Stat al Planificării, pe baza propunerilor comitetelor executive ale sfaturilor populare regionale și ale orașelor București și Constanța să repartizeze materialele necesare[20].
- Pentru a se da posibilitate țiganilor nomazi și seminomazi să se încadreze în câmpul muncii, se propune ca ministerele și celelalte organe centrale care au în subordine întreprinderi și organizații economice, precum și comitetele executive ale sfaturilor populare să ia măsuri pentru încadrarea țiganilor în producție, potrivit aptitudinilor și preferințelor de calificare. Recomandări corespunzătoare se fac și pentru organizațiile cooperatiste.

15 iunie 1967

Sursa: SANIC, fond Comitetul pentru Problemele Consiliilor Populare - Oficiul Juridic, 33/1967, 195-210.

---

[19] Acordarea de terenuri pentru construcția de locuințe în regie proprie făcea parte dintr-o politică ceva mai complexă a autorităților în ceea ce privește extinderea spațiului locativ. Vezi documentele anterioare.

[20] Spre deosebire de populația angajată, care beneficia de credite la CEC, în cazul romilor statul se angaja să le pună la dispoziție terenuri și acces la materiale de construcții.

38. Măsuri pentru integrarea socială a romilor în anii 1970

Program de măsuri privind încadrarea în muncă și integrarea în viața socială a populației de țigani

Măsurile luate de partid și de stat privind ridicarea continuă a nivelului material și spiritual al întregului popor și amplele acțiuni politico-educative au influențat și procesul de integrare a populației de țigani în viața social-economică a țării, determinând transformări în condițiile lor de viață, în atitudinea față de muncă și de normele de convieţuire socială.

Organele locale de partid și de stat au acționat pentru stabilirea în localități a populației de țigani și încadrarea lor într-o activitate productivă. Într-o serie de județe, după analiza din anul 1977 a unor aspecte privind populația de țigani, au fost create comisii de integrare și recuperare socială formate din reprezentanți ai organelor locale care au desfășurat activități cu rezultate pozitive în acest domeniu. Astfel, în județele Alba, Arad, Bacău, Bihor, Constanța, Covasna, Dâmbovița, Gorj, Mureș, Neamț, Sibiu ș.a., s-au atribuit, îndeosebi țiganilor nomazi și seminomazi, terenuri pentru locuințe, fiind ajutați să-și procure materiale de construcții și să-și construiască case. Totodată, au fost determinați să se încadreze într-o muncă utilă în agricultură, industrie, cooperația meșteșugărească, prestări servicii, precum și în domeniul social-cultural.

De asemenea, s-au luat măsuri cu efecte pozitive pentru înregistrarea lor în evidența populației și de stare civilă, pentru școlarizarea copiilor, încheierea de căsătorii în cazurile de concubinaj, chemarea tinerilor pentru satisfacerea stagiului militar, și supravegherea acestor colectivități din punct de vedere igienico-sanitar.

Rezultatele obținute, cu toate că sunt mai reduse față de posibilitățile existente, dovedesc că acolo unde s-au desfășurat activități susținute în rândul populației de țigani, o parte din aceasta a renunțat la modul de viață parazitar, încadrându-se treptat într-o activitate utilă societății. Ca urmare, o bună parte din populația de țigani locuiește în condiții mai bune, beneficiază de serviciile de sănătate și

ocrotire socială, participă la diferite activități social-culturale, manifestă interes sporit față de școlarizarea copiilor.

Cu toate acestea, în realizarea măsurilor de integrare socială și încadrare în muncă a țiganilor se întâmpină unele greutăți, întrucât o bună parte a acestora, continuând tradiții și mentalități retrograde, manifestă tendința de a duce o viață parazitară, fără muncă, de a trăi în condiții precare și de a nu se implica în activități utile societății.

La recensământul populației din 1977 s-au înregistrat, pe baza liberei declarații, cu naționalitatea de „țigani", un număr de 227.398 persoane, reprezentând 1,05 la sută din populația țării, din care 30,5% în mediul urban[21]. Din unele analize efectuate de organe de specialitate (Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Învățământului, Ministerul de Interne, Ministerul Muncii, Comisia Națională și Comisiile județene de Demografie) a reieșit că populația de țigani în 1977 ar fi fost de cca. 540.000, iar în 1982 mai numeroasă. În raport cu populația în mijlocul căreia trăiesc, în familiile de țigani se naște un număr mai mare de copii. De exemplu, în județul Mureș în perioada 1955-1974, în timp ce numărul total al copiilor născuți a crescut de 1,5 ori, cel al copiilor născuți în familiile de țigani a crescut de aproape 10 ori. Aglomerări mai mari ale acestei populații sunt în județele Mureș, Sibiu, Alba, Brașov etc., țiganii locuind, de obicei, în grupuri compacte, în cartiere periferice ale unor orașe mari, ori în marginea unor sate, situate pe principalele artere de circulație.

Pe întreaga țară, la recensământul din 1977, era inactivă 32,7% din populația de țigani în vârstă de muncă, proporția fiind mult mai mare la femei, respectiv 48%. Potrivit unor estimări actuale, ponderea inactivilor este mai ridicată. De asemenea, din totalul țiganilor nomazi și seminomazi, estimat la circa 66.500 în anul 1977, numai aproximativ 5.600 prestau activități utile, majoritatea temporar, din care numai cca. 900 aveau diferite calificări.

Sunt frecvente situațiile când, în mod formal, se încadrează în muncă doar câte un membru al familiei în vederea obținerii unor drepturi: ajutoare pentru copii, spitalizare și medicamente gratuite etc.[22] Deși în aplicarea Legii nr. 25/1976

---

[21] Recensământul din 1977 a înregistrat de aproape patru ori mai mulți romi față de cel precedent din 1966.

[22] Conform legislației în vigoare, autoritățile statului român erau obligate să asigure copiilor plata unei alocații lunare. Însă, una din problemele frecvent invocate de liderii regimului socialist, cel puțin în anii 1980, pe fondul crizei economice tot mai pregnante, a constat în aceea că, în condițiile nivelului mai ridicat de natalitate semnalat în rândul comunităților de romi, statul urma să fie

privind încadrarea într-o muncă utilă a persoanelor apte de muncă, organele locale de specialitate au depus o activitate susținută pentru identificarea și încadrarea persoanelor inactive, măsurile luate în baza legii nu au dat rezultatele așteptate asupra țiganilor neîncadrați[23].

După încadrare, mulți părăsesc locul de muncă, din cauza inadaptării, a lipsei de calificare, precum și datorită unei atitudini ostile manifestată de ceilalți membri ai grupurilor de țigani neîncadrați, fapt ce a făcut ca în multe cazuri ocuparea în procesul de muncă a țiganilor să se realizeze, de regulă, pe perioade scurte de timp și îndeosebi după intervenția repetată a organelor de stat[24].

Cu toate că, aparent unii dintre ei au diverse ocupații (repararea de obiecte de uz casnic, achiziționarea materialelor refolosibile etc.) în realitate, pentru foarte mulți, sursa de existență o constituie produsul infracțiunilor pe care le săvârșesc. Aspectele menționate mai sus, referitoare la concepțiile și modul de viață, generează în rândul țiganilor o frecvență ridicată a faptelor antisociale, de la cele mai simple contravenții până la cele mai grave infracțiuni. Multe persoane din totalul populației de țigani au antecedente penale, proporția pe unele județe fiind cuprinsă între 40,0% în județul Vâlcea și 13,3% în județul Cluj. Numărul

forțat la plata unor sume semnificative către aceste familii sub forma alocațiilor. Vezi intervenția Elenei Ceaușescu în cadrul Comitetului Politic Executiv al CC al PCR din ziua de 14 iunie 1980 referitoare la presiunea pe care numărul mare al copiilor din familiile de romi o pune pe bugetul de asigurări sociale al statului. Vezi: SANIC, CC al PCR – Cancelarie, 37/1980.

[23] Legea 25 din 5 noiembrie 1976 privind încadrarea într-o munca utilă a persoanelor apte de muncă privea instituirea obligativității tuturor cetățenilor din România să se înscrie la oficiile de muncă din raza localității de domiciliu imediat după împlinirea vârstei de 16 ani. Excepții făceau tinerii înscriși în forme de învățământ la zi, militarii în termen sau femeile casnice implicate în îngrijirea copiilor și a gospodăriilor. Refuzul repartiției într-o slujbă era considerat contravenție și se pedepsea cu amendă sau închisoare. La nivel declarativ, această măsură viza să înlăture așa-zisul „parazitism social", identificat de regim tot mai frecvent în rândul tinerilor și al romilor. În realitate, însă, înscrierea la birourile de forță de muncă nu garanta și încadrarea în muncă. Date statistice agregate în perioada regimului comunist menționează un număr destul de important de persoane încadrate în categoria „neocupate", un termen care – în terminologia oficială – se referea la persoane care nu aveau o slujbă remunerată, precum recruții din armată, elevii și studenții, casnicele, țăranii cooperatori, șomerii. În anii 1970, de exemplu, Maramureșul se afla pe primele poziții la nivel de țară în ceea ce privește numărul de persoane aflate în căutarea unui loc de muncă. Vezi „Legea nr. 25 din 5 noiembrie 1976 privind încadrarea într-o muncă utilă a persoanelor apte de muncă", *Buletinul oficial* nr. 98 din 11 noiembrie 1976, document disponibil la: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/20009. Accesat în 24 iulie 2024.

[24] Astfel de realități erau departe de a fi specifice doar romilor. Din contră, parcurgerea documentelor din perioada comunistă – atât materiale de arhivă, cât și cercetările sociologice privind forța de muncă – arătă faptul că în întreaga perioadă postbelică se înregistrau valori extrem de ridicate ale fluctuației angajaților. În anii 1970, spre deosebire de perioada anterioară, însă, chestiunea pare să fi ajuns în prim-planul atenției autorităților. Vezi, în acest sens, documentele de mai sus.

participanților din rândul țiganilor la săvârșirea infracțiunilor este în continuă creștere. Din datele pe care le deține Ministerul de Interne, rezultă că procentul acestora din totalul persoanelor rămase inculpate a sporit de la 2,0% în 1979, la 3,3% în 1982, iar la unele genuri de infracțiuni (omoruri, tâlhării, infracțiuni la regimul mijloacelor de plată străine, prostituție, proxenetism) creșterile sunt și mai mari.

La săvârșirea acestor infracțiuni, țiganii adulți antrenează în bună măsură copiii, purtându-i cu ei în peregrinările prin țară și inițiindu-i în comiterea faptelor antisociale, profită de faptul că până la o anumită vârstă aceștia sunt exonerați de răspundere penală. Din această cauză, minorii respectivi nu frecventează cursurile școlare și sunt formați ca infractori din fragedă vârstă.

Sub aspectul școlarizării, mulți țigani adulți sunt analfabeți și semianalfabeți, manifestându-se, în același timp, refractari în ce privește frecventarea învățământului obligatoriu de către copiii lor. După datele inspectoratelor școlare județene, în anul școlar 1982-1983 existau cca 3.500 copii de țigani neșcolarizați, dar din sondajele efectuate de Ministerul Educației și Învățământului a rezultat că numărul copiilor de țigani neșcolarizați este mai mare. Dintre copiii de țigani înscriși la școală, mulți, din cauza slabei frecvențe la cursuri, urmare a condițiilor materiale și a concepțiilor înapoiate în familie, rămân de mai multe ori repetenți, abandonează școala, mai ales fetele, care se căsătoresc la vârste precoce sau rămân să-și îngrijească frații mai mici[25].

Ca o consecință a reîncadrării și a părăsirii locurilor de muncă, multor familii de țigani nu li se poate asigura o locuință adecvată nevoilor, aceștia continuând să locuiască în condiții necorespunzătoare, în corturi, bordeie, imobile insalubre, construcții improvizate, lipsite de instalații sanitare, fiind refractari la măsurile igienico-sanitare. În Capitală și în alte orașe din țară, în urma demolării clădirilor din zonele supuse sistematizării, familiilor de țigani afectate, precum și celor care s-au încadrat în muncă, li s-au atribuit locuințe din fondul locativ de stat, în blocuri, pe care însă în multe cazuri le-au degradat, făcându-le improprii pentru locuit, neachitând în același timp obligațiile față de stat (chirie, întreținere, energie electrică etc.).

---

[25] Pentru un context mai amplu al interesului specialiștilor în științe sociale în cercetarea delicvenței și a marginalității sociale în anii 1970, vezi Constantin Iacovișac, „Rolul școlii în acțiunea de prevenire a comportamentelor antisociale la minori", *Viitorul social*, IV, 1975, nr. 1, p. 154-161; Constantin Iacovișac, „Mediul familial și delicvența juvenilă", *Viitorul social*, II, 1973, nr. 1, p. 135-143.

O parte dintre aceștia au revenit la modul anterior de viață, locuind în corturi și imobile insalubre, construite fără autorizație, în afara perimetrului construibil al localităților și uneori cu materiale de construcții furate. [...] Situații de felul celor expuse se cunosc în municipiile Târgoviște, Baia Mare, București, orașele Baia Sprie, Huedin.

În vederea integrării sociale a populației de țigani, este necesară adoptarea unui complex de măsuri, care să conducă la școlarizarea tuturor copiilor și tinerilor, la calificarea profesională și încadrarea în muncă a persoanelor apte, la ridicarea nivelului material și cultural al familiilor și la respectarea normelor de convieţuire socială. În acest scop, se propune următorul program de măsuri:

I. În domeniul școlarizării populației de țigani

Ministerul Educației și Învățământului, împreună cu comitetele executive ale consiliilor populare județene și al municipiului București vor lua măsuri pentru:

- școlarizarea tuturor copiilor pe baza unei evidențe riguroase și urmărirea permanentă a frecventării cursurilor;
- organizarea în unitățile școlare cu un număr mare de țigani a activității de pregătire și educare a elevilor pe întreaga zi, cu asigurarea mesei la prânz; în cazul elevilor bursieri, sumele respective vor fi utilizate pentru plata hranei;
- cuprinderea în școli speciale a tuturor copiilor cu deficiențe fizice sau intelectuale;
- organizarea de cursuri intensive pentru pregătirea tinerilor și adulților care nu au terminat ciclul primar și gimnazial.

II. În domeniul încadrării în muncă:

1. Ministerul Muncii, prin organele sale teritoriale și organele de miliție, va întocmi evidența populației de țigani apți de muncă și neîncadrați.
2. Direcțiile pentru probleme de muncă și ocrotiri sociale județene și a municipiului București și organele de miliție, vor aplica cu toată fermitatea prevederile Legii nr.25/1976 privind încadrarea într-o muncă utilă a persoanelor apte de muncă, pentru cuprinderea în activități productive a populației de țigani în întreprinderi, șantiere și unități agricole.
3. În cadrul programelor de dezvoltare și diversificare a unităților de industrie mică și prestatoare de servicii, se va avea în vedere crearea de

unități și activități care să includă și meseriile practicate, prin tradiție, de populația de țigani.

4. Organele competente vor elibera autorizațiile pentru exercitarea unor meserii sau activități de către populația de țigani, cu valabilitate numai pe teritoriul județului în care au domiciliul stabil.

III. În domeniul asigurării condițiilor de locuit:

1. Comitetele și birourile executive ale consiliilor populare, în funcție de planul de sistematizare a localităților și de necesitățile existente, vor atribui familiilor de țigani suprafețe de teren pentru construirea de locuințe, ținând seama de domiciliul stabil și locul de muncă al acestora și îi vor sprijini în acest scop prin acordarea de credite[26], procurarea de materiale și asigurarea echipelor de constructori.
2. Comitetele și birourile executive ale consiliilor populare vor stabili măsuri concrete pentru dezafectarea gospodăriilor sau a coloniilor de țigani care sunt insalubre sau sunt situate în afara perimetrelor construibile ale localităților, pentru determinarea familiilor de țigani să-și construiască locuințe noi, conform exigențelor planurilor de sistematizare, sau să se mute în locuințele care li se pun la dispoziție.

[...]

Sursa: SANIC, fond Comitetul pentru Problemele Consiliilor Populare – Direcția de administrare, control și administrație locală de stat, 13/1977, 4-23.

[26] Linia de creditare nu era prevăzută anterior.

39. Măsuri pentru întărirea disciplinei (I)

Proces-verbal nr. 12 încheiat în 27 februarie 1978, în ședința biroului Comitetului Județean Maramureș al PCR. Informare cu privire la măsurile întreprinse pentru aplicarea hotărârii Plenarei CC al PCR din iunie 1977 referitoare la creșterea rolului unităților socialiste, al organizațiilor obștești, al maselor populare în respectarea legalității, sancționarea și reeducarea prin muncă a persoanelor care comit abateri și încălcări de la normele de convieţuire socială și legile țării[27].

[...]

Are cuvântul **tov. Hrițan Nicolae**, inspector șef al Inspectoratului județean al MI.,

Tov. Prim-secretar, Îmi permiteți să raportez: Activitatea ne-am desfășurat-o în lumina indicațiilor Comitetului Central al PCR, a biroului și secretariatului Comitetului județean de partid. Organele noastre desfășoară o serie de alte activități specifice. S-au făcut mai multe analize la nivelul organelor Inspectoratului. În această perioadă am beneficiat de prezența tovarășului prim secretar, cu care ocazie s-a apreciat modul în care se desfășoară munca în această direcție și cu care ocazie s-au dat indicațiile necesare.

Așa cum ați constatat la bilanțul activităților pe 1977, care s-a ținut în 7 februarie 1978, organele Ministerului de Interne și de Miliție, au depus un mare volum de muncă în executarea celor ordonate de Comandantul nostru precum și Plenara CC al PCR din 28-29 iunie 1977 cu privire la modul de soluționare a persoanelor care au beneficiat de cele 3 acte de clemență și pentru stârpirea actelor infracționale.

[27] Plenara din iunie 1977 a deschis calea, printre altele, pentru adoptarea „Decretului nr. 218 din 17 iulie 1977 privind unele măsuri tranzitorii referitoare la sancţionarea şi reeducarea prin muncă a unor persoane care au săvârşit fapte prevăzute de legea penală", *Buletinul oficial* nr. 71 din 17 iulie 1977, document disponibil la: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/455. Accesat în 24 iulie 2024.

Pe baza experienței acumulate cred că sunt suficiente rezerve ca activității de integrare a acestora să i se imprime un caracter mai diversificat, mai organizat. O astfel de măsură se impune față de cei care au beneficiat de actele de clemență. Este necesară mai multă promptitudine pentru a-i semnala și identifica pe cei care se stabilesc la noi și cei care se stabilesc în alte județe. Carențele care există sunt evidențiate și prin numărul celor ce au săvârșit alte fapte infracționale. Avem exemple în care unii nici nu au ajuns acasă, ci au fost reținuți și judecați. Este adevărat că unii sunt persoane înrăite, dar sunt și din cei ce pot fi integrați în muncă și redați societății[28].

Aspectul ne este și nouă imputabil. Sunt cazuri când nu se dă o suficientă asistență pentru încadrarea în muncă. Unii, chiar care sunt integrați și pontați, se plimbă de la un loc de muncă la altul. Este o problemă foarte dinamică. Atât pentru noi cât și pentru alții, aș ruga să nu ne lăsăm influențați de niște statistici.

Nu se asigură continuitatea cadrului educațional de la locul de muncă și în afara locului de muncă. Cred că organizația de sindicat ți de femei ar trebui să le găsească activități practice în afara producției. Factorii cu care lucrăm în mod organizat sunt deputații, asociațiile de locatari și alții.

[...]

Pentru fiecare individ să existe un mod de tratare individual. De asemenea, cei condamnați să efectueze pedeapsa la locul de muncă. Aș sugera o atenție mai aparte față de acești indivizi, din partea colectivelor în care lucrează. Ponderea celor care nu lucrează, în rândul celor care comit infracțiuni este destul de mare. Aș sugera să se acționeze prioritar, în raport de mai multe criterii. Față de cei ce nu lucrează și se ocupă cu specula, alții care comit acte huliganice. Trebuie să existe preocupări diferențiate.

---

[28] Mare parte a istoriografiei recente citește pachetul de măsuri privind condamnarea huliganismului și a marginalității sociale ca parte a programului regimului de la București de consolidare a controlului asupra societății. Astfel de analize, însă, par să nu țină cont de o serie de priorități intelectuale ale specialiștilor în științe sociale deopotrivă din țările blocului socialist și din cele occidentale. Mai concret, deja la finalul anilor 1960, în mediile de cercetare internaționale, a prins contur un amplu interes pentru devianță și marginalitate. Integrarea prin muncă a categoriilor sociale marginalizate a făcut, de asemenea, obiectul unor cercetări ale specialiștilor români. Vezi, în acest sens, Constantin Iacovișac, „Aspecte sociologice de recuperare socială a minorilor infractori", *Viitorul social*, V, 1976, nr. 1, p. 113-121; Angela Banciu, Dan Banciu, „Cercetarea sociologică a manifestărilor deviante în rândul minorilor și tinerilor", *Viitorul social*, VI, 1977, nr. 4, p. 677-682.

Un alt criteriu este acela al încadrării în muncă, mai ales al femeilor. În această privință și noi și Direcția muncii și organele consiliilor populare ar trebui să fie mai prezenți în rezolvarea cazurilor procedurale, respectiv numai după ce avem convingerea că cel în cauză lucrează[29].

De asemenea, legat de cei care se găsesc în municipii și orașe. La acest lucru a făcut referire și Comandantul suprem, în teleconferința din 4 noiembrie[30]. Uneori se dă viza de flotant cu destul de multă ușurință. Mulți indivizi sunt în dormitoare și în cămine. Controlul lasă de dorit. Sunt cazuri că nu lucrează și stau în căminele respective.

[...]

Tov. Pop Isăilă, director al Direcției muncii: Perioada care a trecut de la apariția Legii nr. 25 a dovedit utilitatea acestui document ca instrument de lucru. A fost necesară o activitate complexă, nu atât administrativă, cât politico-organizatorică, în vederea determinării lor și a-i face să înțeleagă că trebuie să lucreze. Am desfășurat o activitate rodnică, am avut o colaborare bună cu consiliile populare municipale, orășenești, cu Inspectoratul județean al MI, cu UTC și sindicatul, cu organele de justiție. Am reușit ca din peste 1.300 de persoane să fie încadrate 1.250 persoane.

Nu întotdeauna am reușit să ne facem înțeleși. În cursul anului trecut am avut amenzi contravenționale în valoare de 137 mii lei, împotriva celor care nu s-au încadrat. Pe lângă toate rezultatele bune obținute, totuși constatăm că la unele unități economice există uneori – și este nevoie de un climat psiho-social – un

---

[29] Rezervele față de încadrarea în muncă a femeilor, care cădeau sub incidența hotărârilor Plenarei din iunie 1977, veneau pe fondul presiunii tot mai mari a autorităților de a se eficientiza integrarea în câmpul muncii a forței de muncă feminină.

[30] Referire la teleconferința despre situația socio-economică a romilor: cercetătorii au arătat că în noiembrie 1977, liderul Nicolae Ceaușescu a convocat o teleconferință cu autoritățile din teritoriu în care a dispus mobilizarea consiliilor populare și a reprezentanților ministerelor Muncii, Sănătății și a Afacerilor Interne pentru identificarea unor soluții eficiente pentru ameliorarea situației socio-economice a romilor din România. În adresa sa, Ceaușescu ar fi remarcat faptul că majoritatea romilor trăiau în condiții insalubre, în construcții improvizate din cartoane, pământ sau scânduri, fără aerisire și lumină naturală. El ar fi continuat arătând că, de cele mai multe ori, printre romi se înregistra un nivel extrem de scăzut de educație, rate îngrijorătoare ale abandonului școlar și ale incidenței unor boli sociale precum tuberculoză sau parazitism; de asemenea, mulți romi capabili să muncească ar fi refuzat să se încadreze într-o activitate lucrativă utilă societății, preferând în schimb să cerșească sau să călătorească dintr-o parte în alta a țării pentru bâlciuri etc.

climat neadecvat. Există rețineri din partea unităților, respectiv a conducerii, de a-i primi și dacă prin factorii care sunt chemați s-a reușit, nu găsește înțelegere.

Să nu intrăm într-un cerc vicios. Avem legi. Pentru femei nu avem locuri de muncă pentru ca acestea să desfășoare o activitate productivă. Aplicând legea nu putem oferi niște locuri de muncă pentru femei. Să găsim niște soluții pentru a le da un loc de muncă.

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 2/1978, 12-16.

40. Măsuri pentru întărirea disciplinei (II)

Informare cu privire la măsurile întreprinse în Baia Mare pentru aplicarea Hotărârii Plenarei CC al PCR din 28-29 iunie 1977 referitoare la creșterea rolului unităților socialiste, al organizațiilor obștești, al maselor populare în respectarea legalității socialiste, sancțiunea și reeducarea prin muncă a persoanelor care comit abateri și încălcări de la normele de convieţuire socială și legile țării (secret de serviciu).

Organele și organizațiile de partid, de masă și obștești, organele de stat, sub conducerea Comitetului județean de partid, au desfășurat o susținută activitate pentru realizarea sarcinilor reieșite din Hotărârea Plenarei CC al PCR din 28-29 iunie 1977, a documentelor Conferinței Naționale a Partidului din decembrie 1977 cu privire la respectarea legalității socialiste, sancționarea și reeducarea prin muncă a persoanelor care comit abateri și încălcări de la normele de convieţuire socială și legile țării. Integrarea în muncă a persoanelor puse în libertate din localurile de deținere în urma actelor de amnistie și grațiere apărute anul trecut, ca și întregul ansamblu al acțiunilor de combatere a manifestărilor antisociale și de întărire a legalității socialiste, s-au realizat cu sprijinul și sub îndrumarea permanentă a colectivului județean constituit în acest scop, care a analizat periodic stadiul îndeplinirii sarcinilor cuprinse în documentele de partid, stabilind de fiecare dată măsuri concrete pentru creșterea în continuare a eficienței activității preventiv-educative.

Din datele operative existente rezultă că până în prezent s-au eliberat din locuri de deținere și centre de reeducare un număr de 525 persoane, din care 43 minori, 60 tineri între 18 și 21 de ani, iar 422 persoane peste 21 de ani. Au fost luate măsuri de încadrare în muncă ori de continuare a pregătirii școlare față de toate persoanele liberate care potrivit legii au obligația de a presta muncă utilă. În prezent 359 din aceste persoane sunt efectiv încadrate în muncă, 52 nu fac obiectul încadrării în muncă, 31 s-au stabilit definitiv în alte județe, 25 au părăsit în mod repetat locurile de muncă oferite, față de care se acționează potrivit prevederilor legii nr. 25/1976, 2 sunt dispărute de la domiciliu, 9 se află în curs

de încadrare, iar un număr de 47 sunt reîncadrate, săvârșind din nou fapte penale.

A existat o preocupare permanentă din partea organelor de stat pentru depistarea și a persoanelor ce duc un mod de viață parazitar, luându-se măsuri pentru repartizarea și încadrarea lor în muncă. Astfel, de la apariția acestei legi, au fost sesizate de Direcția pentru probleme de muncă și ocrotiri sociale 1334 asemenea persoane, din care 1250 au acceptat să fie repartizate și să se încadreze în muncă, iar restul de 84 cazuri au fost puse în discuția adunărilor cetățenești și drept urmare din acestea s-au mai încadrat în muncă încă 75.

De asemenea s-a acționat pentru îndeplinirea măsurilor stabilite cu privire la asanarea municipiilor și orașelor de unele persoane care nu-și justifică prezența în aceste localități, precum și privind rezolvarea problemelor pe care le ridică integrarea socială a populației de țigani[31].

Din verificările efectuate la toate unitățile socialiste unde au fost încadrate persoane libertare, ori cele vizate de legea 25/1976, a rezultat că se desfășoară o activitate mai bine organizată, cunoscându-se fiecare caz în parte, iar colectivele instituite pentru supravegherea acestora se preocupă de educarea și reintegrarea lor socială. Organele și organizațiile de partid, conducerile de unități, împreună cu organizațiile de masă și obștești, analizând situația acestor categorii de persoane, au luat măsuri concrete privind îmbunătățirea condițiilor și climatului de muncă, calificarea în diverse meserii, cazarea în cămine ori repartizarea de locuințe, asigurarea unor condiții de câștig corespunzătoare.

Sursa: SJAN MM, fond PCR MM, 10/1977, 4-12.

[31] Vezi fragmentele de mai jos pentru cazul romilor din Baia Mare.

68

MILITIA MUNICIPIULUI BAIA MARE
- Biroul judiciar -
Nr. _____din 25 iulie 1976

C A T R E

MINISTERUL DE INTERNE
INSPECTOARATUL MILITIEI JUD MARAMURES .
- S E C R E T A R I A T +

In noaptea de 24/25 iulie 1976, organul de militie a fost sesizat că chioşcul alimentar de pe str.Marsesti a a fost spart de catre autori necunoscuti.

Dinverificarile si cercetarile efctuate la fata locului s-a stabilit că autori furtului sînt patru copii minori tigani din carterul hotvon, cre se numesc:

[redacted] fiul lui [redacted] si [redacted] nu cunoste data nasteri, locuieste pe strada Crîngului nr. 38/A. [redacted] fiul lui [redacted] si [redacted] ,locuieste în Coltău , zis MONDOC "

- [redacted] fiul lui [redacted] si [redacted] de 12 ani locuieste în str. Crîngului nr.38/A ,zisTătuţ si [redacted] fiul lui [redacted] si [redacted] nascut la data de nu stie, cunoste numai anul 1966.

Dela chioscul din str. Marasesti au furat 4 lit. de vin si o sticla cu lichior. Autori recunosc ca a spart chioscul cu un pietroi ascutit.

Cei în cauza sint minori si se cercetaeaza în continuare activitatea lor.

SEFUL MILITIE MUNICIPIULUI BAIA MARE
Cpt.
Cîmpeanu Alex.

SEFUL BIR.JUD.
Lt col
Săafăjan Aug .

C. D A
D. D A
Ex. 2 .

Sursa: ACNSAS, fond Documentar, 0006401, vol. 3, 68.[32]

[32] Pentru protejarea identității persoanelor incriminate în document, numele au fost anonimizate de către editori.

41. Prejudecăți împotriva romilor

Proces-verbal din 27 decembrie 1979 al ședinței de birou a Comitetului Municipal de Partid Baia Mare

(fragmente)

Tov. Gan Elisabeta, membră a biroului municipal PCR, director la școala nr. 12: Doresc să abordez o problemă care numai tangențial a fost supusă analizei. Este vorba despre legătura școlii cu familia. [...] Exista un număr foarte mare de copii problemă. Copii proveniți din familii dezorganizate, familii vicioase. [...] Avem mulți copii cu tendințe de vagabondaj, copii care fură... [...] Sunt acele blocuri confort IV – și mi s-a întâmplat acum într-o zi, un cetățean dintr-un alt oraș, trecând pe lângă acele blocuri, în apropierea școlii, ne zice „Doamnelor, vă rog să-mi spuneți, în acest bloc locuiesc oameni sau animale?" [...] Consider că și organele de miliție trebuie să acționeze mai des în acest cartier. [...] Țiganii, toți huliganii din cartier își găsesc refugiu în curtea școlii. Numai astă vară mi s-au spart jumătate din geamuri.

Sursa: SJAN MM, fond Comitetul Municipal Baia Mare al PCR, 3/1979, 171-173.

42. Situația școlară a copiilor romi

Informare privind preocuparea organelor de partid pentru buna desfășurare a procesului instructiv educativ pe trimestrul I al anului școlar 1978-1979

(fragmente)

Există mulți elevi a căror prezență lasă de dorit, aceștia fiind în mare majoritate din rândul țiganilor sau a celor proveniți din familii dezorganizate. Această stare de lucruri duce la notarea necorespunzătoare a acestor elevi, neclasificarea lor sau încheierea mediilor cu un număr insuficient de note. Este necesar ca în trimestrul II să se analizeze la nivelul fiecărei școli situația elevilor cu o frecvență slabă și să se ia măsuri ferme pentru asigurarea prezenței la ore a acestora și a pregătirii lor corespunzătoare.

Sursa: SJAN MM, fond Comitetul Municipal Baia Mare al PCR, 4/1979, 35.

43. Infracționalitate în cartierul Hatvan

Proces-verbal din 17 august 1979 a ședinței de secretariat Comitetul municipal de partid Baia Mare. Informare privind preocuparea organului municipal de miliție pe linia respectării legalității socialiste, apărarea avutului obștesc, a ordinii și liniștii publice în municipiu

(fragmente)

Tenteș Alexandru: Să luam măsuri administrative imediate în cartierul Hatvan. S-a făcut acea razie și s-a constatat că sunt familii care au distrus complet apartamentele, dar nu exista nici un document scris pe baza căruia să-i pot evacua. Toți au fost de acord, asociația de locatari a luat la cunoștința, dar s-a crezut că lucrurile se vor rezolva, vremea a trecut și nu s-a luat nicio măsura concretă.

Câmpeanu Alexandru: În ceea ce ne privește, am putea să fim mândri că avem procentul cel mai mare de autori descoperiți și o serie de alți indicatori legați de ordinea publică. Pentru viitor ne-am propus să avem mereu în vedere zonele cartierului Hatvan și alte zone care au probleme mai deosebite.

Sursa: SJAN MM, fond Comitetul Municipal Baia Mare al PCR, 5/1979, 41-42.

44. Măsuri de demolare a locuințelor romilor din Hatvan

Nota încheiată în 17 mai 1980, cu ocazia ședinței de lucru a Comitetului municipal de partid Baia Mare

(fragmente)

Crișan Alexandru, prim vicepreședinte: prezintă acțiunea ce se desfășoară în legătura cu țiganii, acțiune inițiată de comitetul județean de partid. S-a întocmit un plan de măsuri care va fi întregit în urma unor indicații primite de la tov. secretar Bagalut. Sarcina noastră este inventarierea locuințelor care ar putea fi locuite de țigani, în general locuri insalubre, barăci care urmau să fie demolate, de asemenea casele proprietate personală părăsite de proprietari, care mai pot fi locuite, fiind închiriate de țigani.

Dumitru Bălan: În ziua de luni, 12 mai, s-a primit sarcina de la comitetul județean de partid personal să se acționeze pentru rezolvarea problemei țiganilor din cartierul Hatvan. S-au stabilit măsuri concrete.

Sursa: SJAN MM, fond Comitetul Municipal Baia Mare al PCR, 1/1980, 61-63.

45. Măsuri împotriva locuințelor informale și pentru integrarea romilor

Proces-verbal din 30 septembrie 1980 cu ocazia plenarei activului Comitetului municipal de partid, Baia Mare

(fragmente)

Crișan Alexandru, prim vicepreședinte al Consiliului popular municipal: Mai sunt încă unii cetățeni care se abat de la prevederile legale, în special în domeniul construcțiilor și al respectării regulilor de buna gospodărire, motiv pentru care aceștia în bună parte au fost amendați. [...]

În această perioadă, sub conducerea biroului Comitetului județean PCR se acționează în municipiu, este vorba de o acțiune de durată, în direcția rezolvării problemelor de conduită civică și sprijinirea integrării sociale a țiganilor, sens în care se vor stabili măsuri și sarcini pentru fiecare unitate economică, fiecare instituție. Avem rugămintea ca toți factorii să numească persoane competente și cu autoritate care să rezolve permanentizarea acestor măsuri.

Sursa: SJAN MM, fond Comitetul Municipal Baia Mare al PCR, 1/1980, 166-167.

46. Atitudini de incriminare a romilor

Proces-verbal din 26 decembrie 1980 cu ocazia ședinței de birou a Comitetului municipal de partid Baia Mare. Informare privind preocuparea organelor și organizațiilor de partid pentru organizarea și desfășurarea procesului instructiv-educativ în trimestrul I al anului școlar 1980-1981

(fragmente)

Gan Elisabeta, director școala nr. 12: Ridic și eu aceeași problema ca antevorbitorii mei și anume că în cartierul Săsar sunt foarte mulți huligani și bandiți care tulbură liniștea cartierului. [...] Huliganii din cartier și-au găsit refugiu în curtea școlii noastre. [...] Totodată, țin să vă informez că sunt în jurul școlii noastre blocuri cu confort 4 care arată dezastruos. [...] Avem foarte mari greutăți cu copiii de țigani. Rugăm deci ca sectoarele din cadrul Consiliului popular municipal și organele de miliție să ne ajute pentru rezolvarea acestor probleme.

Dumitru Bălan, prim secretar al Comitetului municipal de partid: Se sparg multe geamuri, eu afirm că s-ar putea să le spargă chiar elevii, deci puneți ordine în școli și în jurul școlilor. De asemenea, să se stea de vorbă cu locatarii blocurilor amintite de tov. Gan Elisabeta pentru a face ordine, iar dacă nu se conformează să fie evacuați.

Sursa: SJAN MM, fond Comitetul Municipal Baia Mare al PCR, 2/1980, 161-162.

47. Măsuri pentru integrarea școlară a copiilor romi și a celor din familii sărace

Raport privind preocuparea organelor și organizațiilor de partid, a conducerilor unităților de învățământ, pentru buna organizare și desfășurare a procesului instructiv educativ pe trimestrul I al anului școlar 1980-1981

(fragmente)

Există mai mulți elevi, în special din rândul țiganilor sau proveniți din familii dezorganizate, a căror frecvență lasă de dorit. Este necesar ca în cartierele locuite de țigani să se procedeze periodic la recensământul populației școlare și să se ia măsuri ferme pentru asigurarea prezenței la cursuri a acestora și a pregătirii lor corespunzătoare.

Sursa: SJAN MM, fond Comitetul Municipal Baia Mare al PCR, 2/1980, 167.

48. Informare privind evacuările și decizii de demolare a locuințelor romilor

Nota din 12 iulie 1980 a ședinței de lucru a Secretariatului Comitetului municipal de partid Baia Mare

(fragmente)

Robaș Ștefan, secretar: informează secretariatul că în cadrul acțiunii împotriva țiganilor, în cursul săptămânii s-au făcut 4 evacuări. În urma sesiunii care a avut loc la Consiliul popular județean am primit sarcina să formăm un colectiv mixt pentru demolarea locurilor [in]salubre: str. Griviței și Valea Borcutului. Termen 15 septembrie 1980. S-a emis decizia cu cele 13 demolări din cartierul Vasile Alecsandri. Doresc să facem o informare cu modul cum punem în aplicare aceste

decizii. Avem o comisie de demolare cu indicații concrete, dar nu se execută, trebuie să se acționeze mult mai hotărât.

Sursa: SJAN MM, fond Comitetul Municipal Baia Mare al PCR, 4/1980, 12.

49. Atitudini cu privire la locuirea romilor în Baia Mare

Notă din 8.09.1980 referitoare la ședința de lucru a secretariatului Comitetului municipal de partid Baia Mare

(fragmente)

Mariuț Cornelia, secretar: La audiențe s-au ridicat unele aspecte din cartierul Hatvan, unde pe strada Melodiei nr. 8 pe o scară sunt doar șase familii de români, iar restul țigani, convieţuirea cu aceștia fiind imposibilă. Trebuie să luăm măsuri în acest sens.

[...]

Bălan Dumitru, prim secretar al Comitetului Municipal de partid Baia Mare: Referitor la cartierul Hatvan, rog pe tov. să se deplaseze la Satu Mare să vadă care este situația în cartierul în care s-au concentrat numai țiganii, pentru a trage concluzia dacă e bine să-i adunăm într-un loc sau să-i dispersăm în oraș.

Sursa: SJAN MM, fond Comitetul Municipal Baia Mare al PCR, 4/1980, 79-81.

MINISTERUL DE INTERNE
INSPECTORATUL JUDEȚEAN MARAMUREȘ
Grupa de analiză și sinteză

Nr. o 441 din 14 iulie 1976

S E C R E T
Ex. unic

BULETIN INFORMATIV

Pe linie judiciară :

- In 13.07.1976 orele 23,30 pe str.V.Alecsandri din Baia Mare s-a comis o tîlhărie asupra numitului [redacted] din Băița de sub Codru, la care i s-au luat ceasul de pe mînă și 150 lei din buzunar decătre trei țigani, care după descrierea persoanelor prezente, rezultă că sînt cunoscuți organelor de miliție și urmează să fie reținuți.

- De la numitul [redacted] din str.Grănicerilor nr. 178, s-a furat un porc de către autori necunoscuți.

- La orele 23,30, autori necunoscuți au spart chioșcul de la gară. In urma măsurilor întreprinse de organele de miliție, a fost identificat autorul furtului în persoana numitului [redacted] care a fost reținut și depus la arestul miliției.

- De la numita [redacted] din Baia Mare str. Melodiilor nr.2/91, s-au furat din casă diferite obiecte de către autori necunoscuți, care au pătruns prin forțarea ușii.

- Numitul [redacted] din Finteușul Mic, comuna Satulung, a provocat scandal, motiv pentru care a fost sancționat contravențional, conform Decretului 153/1970 cu 700 de lei.

D i v e r s e :

- In 13.07.1976 orele 14,30 a fost electrocutat [redacted] 21 ani, membru PCR, tractorist, din sat Cornești nr.21, comuna Călinești, care a încercat să facă o sudură la tractorul său, timp în care a atins și un fir care nu era izolat. I s-au dat îngrijirile necesare, dar a decedat.

Sursa: ACNSAS, fond Documentar, 0006401, vol. 3, 35.[33]

[33] Pentru protejarea identității persoanelor, numele acestora au fost anonimizate de către editori.

50. Informare privind infracționalitatea în rândul romilor

Notă din 16 septembrie 1980 referitoare la ședința de lucru a secretariatului Comitetului municipal de partid Baia Mare

Crișan Alexandru, prim vicepreședinte: Am participat la ședința Comitetului Executiv. Am făcut deplasarea la Satu Mare. Aici pe lângă sarcina primită din partea secretariatului de a verifica rezultatul constrângerii într-un singur loc a țiganilor (probleme dificile apar și în acest caz) am avut un schimb de experiență cu colaboratorii de aici privind gospodărirea orașului.

[...]

Notă cu problemele ce au fost discutate în ședința de lucru a secretariatului Comitetului municipal de partid Baia Mare din data de 20 septembrie 1980

Dumitru Bălan: Au venit la mine tovarăși din cartierul Hatvan și se plâng că acolo nu se poate convieţui (sunt bătuți, jigniți, copiii sunt unși cu fecale, ș.a.m.d.), milițienii sunt servus cu țiganii, trebuie să luăm măsuri urgente.

[...]

Notă din 22 septembrie 1980, ședința de lucru a secretariatului Comitetului municipal de partid Baia Mare

Roth Maura Maria, secretar al comitetului municipal de partid: La consfătuirea de la Fabrica de mobilă s-au ridicat câteva probleme: toți cei care au luat cuvântul spun ca sunt terorizați din cauza locuitorilor din această zonă, respectiv țiganii. Un caz mai dramatic – la un portar i s-a tăiat urechea de un țigan. Țiganii intră în fabrică, sar gardul, fură, nimeni nu are curajul să facă nimic. Tovarășul inginer Stan a fost amenințat la locul de muncă. Nici milițienii nu pot acționa peste tot în același moment.

Sursa: SJAN MM, fond Comitetul Municipal Baia Mare al PCR, 4/1980, 87-188.

51. Măsuri igieniste ce vizează populația de romi

Proces-verbal, încheiat în 11 XII 1980, cu ocazia ședinței de secretariat a Comitetului municipal de partid Baia Mare privind modul de înfăptuire a planului unic de educație sanitară

(fragmente)

Crișan Alexandru: Eu doresc să fac câteva propuneri: să se stipuleze și în planul de măsuri preocuparea pe care trebuie să o aibă toți factorii în cartierele Vasile Alecsandri, Săsar și în cartierul Bogdan Voda – străzile Uranus și Jupiter unde locuiesc țigani. Trebuie să se ia măsuri de depistare a purtătorilor de paraziți și în funcție de aceasta să se acționeze, să se treacă la tratamente.

Sursa: SJAN MM, fond Comitetul Municipal Baia Mare al PCR, 4/1980, nenumerotat.

52. Interpretări ale membrilor de partid cu privire la romii din cartierul Vasile Alecsandri

Concluzii privind discuțiile individuale cu membri de partid din cadrul organizației de bază a PCR al cartierului Vasile Alecsandri pe anul 1980

(fragmente)

Cu ocazia convorbirilor individuale cu comuniști din cartierul Vasile Alecsandri [tăiat: ...] a reieșit că comportarea locatarilor din acest cartier nu respectă normele de conduită civică, liniștea din blocuri este conturbată și după orele 22, nemaivorbind de curățenia necesară din acest cartier. Sunt lucruri și mai grave, copii care merg la școală după masa și se întorc acasă seara, sunt pur și simplu atacați de copii de țigani, și care trec la bătaie, la care contribuie și unii țigani mai în vârstă. [...] Pentru combaterea acestor stări de lucruri organele de ordine existente nu mai pot face fața, existând un singur milițian, care cu toată

bunăvoința și devotamentul său nu poate cuprinde multitudinea problemelor existente în acest cartier.

Sursa: SJAN MM, fond Comitetul Municipal Baia Mare al PCR, 77/1980, 39.

53. Infracționalitatea minorilor

Proces-verbal 24 martie 1981 al ședinței Comitetului executiv al Consiliului popular municipal privind infracționalitatea minorilor

(fragmente)

Roth Maura, vicepreședinte comitet executiv: Materialele analizate astăzi sunt de maximă importanță pentru starea de disciplină din municipiul nostru. Noi trebuie să privim în perspectivă această analiză de azi deoarece minorii de azi, deveniți maturi, părinți, vor face infracțiuni pe care nu le vom mai putea preveni. [...]

Crișan Alexandru, prim vicepreședinte: Sunt încă mulți minori infractori. Cauze: lipsa de îndrumare din partea părinților, influența elementelor majore, influența alcoolismului, de asemeni și familiile dezorganizate. Trebuiesc luate măsuri în unitățile economice să se interzică accesul minorilor, de asemeni în unitățile comerciale și interzicerea cerșitului la mese. [...] Majoritatea acestor infractori minori provin din familiile de țigani. Pentru aceasta va trebui să existe o creștere mai mare a preocupării față de integrarea socială a țiganilor.

Sursa: Arhivele Primăriei Baia Mare, fond Secretariat, 16/1981, 5.

54. Măsuri împotriva așezărilor informale ale romilor evacuați

Proces-verbal din 24 martie 1981 al ședinței Comitetului executiv al Consiliului popular municipal

(fragmente)

Neaga Viorel, invitat, șef sector S.S.A.: Referitor la construcții, avem două probleme mai deosebite [...] în Valea Cerbului unde se retrag țiganii care au fost demolați. Pentru aceasta trebuie să luăm măsuri imediate.

Sursa: Arhivele Primăriei Baia Mare, fond Secretariat, 16/1981, 96.

55. Discuții privind un raport al Miliției referitor la delicvența în cartierul Vasile Alecsandri

Proces-verbal din 27 martie 1981 al sesiunii ordinare a Consiliului popular municipal Baia Mare pe marginea raportului Miliției Baia Mare

(fragmente)

Thurie Adrian, deputat, inginer la D.J.P.: Fiind deputat în cartierul Vasile Alecsandri, vreau să subliniez importanța măsurilor prinse în hotărârea prezentată, arătând aspecte negative din municipiu. Aceste aspecte au un caracter particular, local, nefiind dominante în municipiu. În cartierul V. Alecsandri se încalcă liniștea publică, se face zgomot foarte mare și trebuiesc luate măsuri urgente. Unii președinți de asociații refuză să mai continue munca deoarece au probleme cu menținerea ordinii și liniștei în acest cartier. Cer să se ia măsuri mai deosebite în acest cartier. [...] Propun să se facă mai multe razii în această zonă deoarece în acest cartier sunt multe garsoniere ocupate abuziv și

locuite de persoane care nu achită taxele comunale, neavând nici viza de intrare în oraș. De asemeni, multe persoane au deteriorat imobilele.

[...]

Crișan Alexandru, deputat, prim vicepreședinte: Cu toate rezultatele bune obținute, mai avem și greutăți și nereguli. [...] Situația celor care distrug avutul obștesc, iluminatul public a fost deteriorat de populație în parcuri, străzi, zone verzi [...] acte de distrugere a blocurilor și apartamentelor, ocupări abuzive ale apartamentelor de către țigani și alți cetățeni. Pentru aceasta trebuie luate măsuri urgente și evacuarea imediată a celor intrați abuziv. [...]

Referitor la familiile de țigani care au pus stăpânire pe blocuri, distrug apartamentele (baie porci și cai în bloc), iar miliția nu ia nici un fel de măsuri împotriva lor. Trebuise luate măsuri mai hotărâte împotriva acestor familii de țigani de către toți factorii puși să răspundă de buna gospodărire a municipiului.

Sursa: Arhivele Primăriei Baia Mare, fond Secretariat, 19/1981, 3 și 8.

56. Măsuri punitive împotriva romilor

Raport privind activitatea miliției municipiului Baia Mare pe linia prevenirii și descoperirii infracțiunilor, menținerii ordinii și liniștii publice, asigurarea pazei obiectivelor economice

(fragmente)

În ceea ce privește menținerea ordinii și liniștii publice în localitate, deși s-au intensificat activitățile specifice la care sunt antrenați tot mai mulți militari în termen de la subunitatea de securitate-miliție, luptătorii gărzilor patriotice, tineri din detașamentele de pregătire militară, precum și grupele de sprijin ale miliției, în special prin patrulării, posturi fixe și mobile, organizarea unor acțiuni cu efective mărite, în zilele și orele ce prezintă interes milițienesc, rezultatele nu sunt de natură să ne mulțumească. Pe tot parcursul zilei, dar mai ales pe timp de noapte, se produc multe acte de tulburare a liniștii locuitorilor, scandaluri în localurile publice, infracțiuni stradale, scandaluri în familii etc, care [...]

demonstrează că organele de miliție nu au făcut totul pentru a stăpâni această stare de fapt.

Cu privire la participanții la aceste genuri de fapte, raportăm că în marea lor majoritate sunt minori și tineri și cu preponderență din rândul țiganilor. [...]

Să luptăm pentru crearea unei opinii de masă mai sănătoase împotriva acelor care nesocotesc legile. Oamenii muncii să vină în sprijinul oamenilor de ordine în uniforma albastră și nu în favoarea elementelor huliganice.

Sursa: Arhivele Primăriei Baia Mare, fond Secretariat, 19/1981, 20.

57. Hotărâre a Consiliului Local privind infracționalitatea

Hotărârea Consiliului Local al municipiului Baia Mare, întrunit în sesiunea din 27 martie 1981, cu privire la Raportul organelor de miliție municipală cu privire la activitatea desfășurată în domeniul prevenirii și descoperirii infracțiunilor etc.

(fragmente)

Art. 1, b): Organizarea unor acțiuni de depistare și îndrumarea către activitățile utile a persoanelor fără ocupație, predispuse spre unele activități ilicite ca: specula, cerșetoria, vagabondajul, prostituția etc.

Art. 2: În vederea îmbunătățirii activității de participare directă a cetățenilor alături de organele de miliție la diferite activități [...] luptătorii gărzilor patriotice, grupele de sprijin ale miliției, grupele de ordine și disciplină ale UTC și activul voluntar al șoferilor.

După reactualizare, se vor întreprinde acțiuni și controale pe străzi, locuri și localuri publice, parcuri și alte medii pentru combaterea cu fermitate a faptelor de huliganism, de încălcare a normelor de convieţuire socială.

Pentru cartierul Vasile Alecsandri [...] unde starea infracțională este ridicată, se vor lua măsuri deosebite de ordine și pază în vederea asanării zonei de

elementele infractoare provenite din alte localități, cât și pentru integrarea socială a aceste categorii de cetățeni, cu domiciliul în Baia Mare.

Sursa: Arhivele Primăriei Baia Mare, fond Secretariat, 19/1981, 25-26.

58. Raport al Miliției Baia Mare privind infracționalitatea în oraș

Proces-verbal din 28 septembrie 1982, sesiunea ordinară a Consiliului popular municipal Baia Mare în care s-a discutat raportul Inspectoratului miliției municipale cu privire la prevenirea și descoperirea infracțiunilor, menținerea ordinii și liniștii publice etc.

(fragmente)

Bolchiș Viorel, deputat, director IJGCL: Cu toate rezultatele bune obținute, se pare că starea infracțională nu este tocmai bună. În municipiu și în jur s-au adunat persoane nedorite care comit acte antisociale, țiganii noștri au fost oameni între oameni. În cartierul Hotvon acum situația e un dezastru. Au fost depistate 213 elemente care nu-și justifică prezența în municipiu, aceasta este o cifră mare, dar și cei nedepistați sunt foarte mulți. [...] Rog deputații să fim sprijiniți în zona cartierului V. Alecsandri unde populația este eterogena și avem datorii foarte mari la taxe comunale. [...] Legat tot de acest cartier, aici s-au depistat 916 apartamente din care circa 20% sunt devastate și aceasta ar trebui să dea de gândit tuturor. Acești locatari sunt foarte recalcitranți și se pot scoate foarte greu din locuințe. Avem alocate în cartierul Vasile Alecsandri fonduri de investiții deosebit de mari. În acest cincinal se vor construi 2.060 de apartamente, în valoare de 337 mil. lei. Ar fi păcat să fie lăsat acest fond locativ pe seama unor persoane nedorite în municipiu.

[...]

Chiș Ioan, deputat, președintele judecătoriei Baia Mare: Prin grija lucrătorilor de miliție au fost combătute la timp tendințele anarhice și parazitare manifestate

de cei 268 contravenienți la Decretul 153/70, aplicându-se de către instanța la 226 dintre aceștia sancțiuni cu executare în regim preventiv de libertate.

[...]

Pop Isailă, deputat, președintele Comitetului executiv al consiliului popular municipal Baia Mare: Doresc să folosesc acest prilej pentru a mulțumi organelor de miliție din municipiu pentru activitatea operativă și corectă în rezolvarea situațiilor de huliganism din Hotvon, cu țiganii, unde au fost operativi și aceasta cu sprijinul organelor județene de M.I. (23. 06). Au fost mulți condamnați, dar mai avem greutăți.

Pentru curățenia zonei municipiului, să se ia măsuri de către organele de miliție împotriva vânzătorilor de semințe.

În cart. Hotvon mai avem probleme și rog M.I. județean să se facă o acțiune hotărâtă pentru curmarea unor focare de indisciplină de aici. În prezent se lucrează la doua blocuri în acest cartier și vom scoate familiile de țigani din celelalte blocuri, sperăm în octombrie.

Sursa: Arhivele Primăriei Baia Mare, fond Secretariat, 17/1982, 183-191.

59. Discuții în Consiliului Popular al orașului cu privire la infracționalitatea din cartierul Hatvan

Raport de activitate a Miliției municipiului Baia Mare cu privire la prevenirea și descoperirea infracțiunilor, menținerea ordinii și liniștii publice, organizarea și asigurarea pazei obiectivelor economice, ținerea la zi a evidențelor în cărțile de imobil, aplicarea hotărârii 6/77, 3 și 4/81, din 28 septembrie 1982

(fragmente)

Este de remarcat faptul că ori de câte ori când situația a impus, când ordinea și liniștea publică, climatul de siguranța civică au fost grav afectate [...] am acționat cu fermitate și operativitate, luându-se măsurile corespunzătoare de tragere la

răspundere legală a elementelor huliganice, violente și parazitare mai cu seamă din rândul țiganilor. [...]

Din studiul documentelor de partid [...] se desprinde că o obligativitate primordială a organelor de stat și obștești, a întregului popor, necesitatea de a ocroti, apăra și dezvolta cuceririle obținute, combătând cu fermitate manifestările antisociale care lovesc în avutul obștesc. [...]

O preocupare constantă am avut-o privind respectarea dispozițiilor din hotărârea nr 6/1977 și 3 și 4/1981 a Consiliului popular BM, cu privire la păstrarea curățeniei, creșterea diferitelor categorii de animale, protejarea spatiilor verzi, neradierea elementelor ce expun spre vânzare semințe, bomboane confecționate în condiții de totală lipsă a celor mai elementare reguli de igienă. S-au luat măsuri de sancționare a persoanelor care desfac la domiciliul lor în mod clandestin băuturi alcoolice, împotriva elementelor bișnițare ce oferă spre vânzare bunuri de proveniență dubioasă sau rezultate din săvârșirea unor infracțiuni.

Sursa: Arhivele Primăriei Baia Mare, fond Secretariat, 17/1982, 198-207.

60. Atitudini punitive ale Miliției împotriva romilor din oraș

Proces-verbal din 24 februarie 1982 al ședinței Comitetului executiv al Consiliului popular municipal Baia Mare

(fragmente)

Bălan Dumitru, președintele Consiliului Popular Municipal: Va trebui văzută activitatea comercianților ambulanți țigani care vând semințe. Măsuri împotriva lor împreună cu organele de miliție. [...] În continuare rețin atenția privind angajamentele mari privind contribuția la realizarea gospodăririi municipiului. Mai avem multe de făcut în cartierul Vasile Alecsandri și consider că acest nume nu a fost bine atribuit acestui cartier unde tot ce facem este distrus de țigani.

Să se acționeze mai bine, mai organizat în integrarea țiganilor privind educația civică a acestora. Avem circa 100 copii de țigani neșcolarizați, familii cu paraziți, infecții. Va trebui ca spitalul să ia măsuri în această direcție. De asemeni, comerțul să controleze vânzarea băuturilor în acest cartier, deoarece se provoacă mereu scandaluri, furturi, tâlharii, se degradează apartamentele și se ocupă abuziv aceste apartamente. Cei care nu sunt din municipiul nostru să fie trimiși de unde au venit.

Sursa: Arhivele Primăriei Baia Mare, fond Secretariat, 15/1982, 52-53.

61. Măsuri împotriva romilor stabiliți abuziv în cartierul Vasile Alecsandri

Proces-verbal din data de 23 iunie 1982 al ședinței Comitetului executiv al Consiliului popular municipal Baia Mare, comună cu Biroul comitetului municipal de partid, în care s-a dezbătut raportul cu privire la activitatea depusă pentru ridicarea nivelului calitativ al procesului instructiv-educativ

(fragmente)

Gan Elisabeta, director școala gen. nr.12: Elementele negative le explicam prin faptul că avem un număr mare de copii proveniți din familii dezorganizate. Este rușinos să spunem că avem încă în municipiu, chiar în școala noastră copii care fac obiectivul unor infracțiuni, furturi, noi ne ocupăm în mod deosebit de acești copii. [...]

Aș vrea să spun că avem necazuri cu țiganii în cartierul nostru, am dori să fim sprijiniți în acest sens de toți factorii.

Crișan Alexandru, prim vicepreședinte al comitetului executiv: Adresez rugămintea, referitor la populația de țigani, dacă aveți ceva propuneri să ni le prezentați în scris.

Pop Isăilă, președintele comitetului executiv: Măsura luată ca o parte din elevi să rămână la tară este binevenită. Am fost obligați să luăm măsuri pentru a opri intrările în oraș. [...] Ne confruntam cu probleme grele, sunt multe familii

dezorganizate. Avem probleme deosebite în cartierul Hatvan. Am cheltuit forța de muncă, am făcut zone verzi dar vă rog să vedeți cum arată, atâta inițiativă nu am avut cu elevii ca să stropim pomii plantați în timp de secetă. Iată rolul educativ la scoală.

Sursa: Arhivele Primăriei Baia Mare, fond Secretariat, 13/1982, 55-60.

62. Solicitări de sprijin pentru integrarea copiilor romi

Raportul autorității tutelare privind ocrotirea unor categorii de minori și asistență socială pe raza municipiului Baia Mare

(fragmente)

Comitetul executiv al consiliului popular municipal s-a preocupat de asemenea de soluționarea problemei de conduită civică și de integrare socială a familiilor de țigani, urmărind combaterea unor aspecte caracteristice manifestate de aceștia, cum sunt: huliganism, parazitism, consum de băuturi alcoolice, conturbarea ordinii și liniștii publice, vagabondaj, prostituție, cerșetorie, spargeri, furturi, tâlharii etc.

Cu toate acestea mai există încă destule familii din această categorie, toate cu mulți copii, a căror situație socială și conduită civică provoacă neajunsuri și pun probleme organelor de stat și cetățenilor.

Sursa: Arhivele Primăriei Baia Mare, fond Secretariat, 7/1983, 7.

63. Probleme sociale ale romilor din oraș, cu accent pe infracționalitate

Raport cu privire la măsurile luate pentru întreținerea fondului locativ de stat, 21 septembrie 1983

(fragmente)

Construcții și administrare fond locativ

În scopul unei mai bune gospodăriri a fondului de locuințe aflat în administrarea noastră s-a luat o primă măsura prin numirea unei persoane ce are în atribuțiile de serviciu de a lua legătura săptămânal cu asociațiile de locatari din zona Vasile Alecsandri în scopul depistării ocupării abuzive a unor apartamente.

Au fost verificate toate apartamentele din acest cartier, iar acolo unde au fost găsite degradări [...] foștii ocupanți sau actualii, după caz, sunt acționați în judecată pentru recuperarea pagubelor. Au fost acționați în judecată un număr de 72 locatari, acțiunea fiind în curs.

Acolo unde s-a constatat că tov. chiriași sunt răi platnici la taxele comunale sau la chirie s-a cerut evacuarea lor. Aceste evacuări au fost începute și sunt în curs de execuție. Se ține legătura cu unitățile patronatoare pentru a-i plasa în aceste apartamente salariații proprii.

Sursa: Arhivele Primăriei Baia Mare, fond Secretariat, 7/1983, 197.

64. Incriminarea locatarilor considerați abuzivi

Proces-verbal a ședinței Comitetului executiv al Consiliului popular municipal Baia Mare (dată necunoscută)

(fragmente)

Am dat pe mâna țiganilor apartamentele din cartierul Melodiei. Este inadmisibil ce se întâmplă acolo. Miliția trebuie să fie mai pe fază, mai fermi, trebuie să asanăm municipiul Baia Mare și indiferent de naționalitate, toți cei care nu lucrează, nu au domiciliul în Baia Mare, trebuie dați afară din municipiu.

Trebuie să-i dăm fiecărui cetățean dreptul de a circula liniștit și fără frică pe teritoriul municipiului Baia Mare. Prea mult au început să circule caravanele de țigani.

Sursa: Arhivele Primăriei Baia Mare, fond Secretariat, 12/1983, 78.

III. INTERVIURI

A. INDUSTRIALIZARE

1. Viața și munca industrială în socialism

T.R., femeie, 63 ani, etnie română,
muncitoare la fabrica de țesături Maratex

Interviu realizat de Dana Solonean

(fragmente)

Interviul ilustrează aspecte ale muncii din industria ușoară, relații de muncă, găsirea partenerilor de viață la locul de muncă, întemeierea familiei și procurarea unei locuințe, petrecerea timpului liber.

[…]

Maratexul când s-a deschis?

Era deschis în ’76 când m-am angajat eu, era de vreo doi-trei ani. De-asta le trebuia forță de muncă și de-aia ne-au trimis, ca să ne califice acolo. Și după s-a deschis Țesătoria Doi, în ’80 m-am dus în aia.

În Țesătoria Doi v-ați dus în ’80?

Atunci m-am și măritat. Din ’76 până în ’80 am lucrat în Țesătoria Unu și acolo erau Imatexuri, care erau de făceai damasc, și alea mai mici, Unirea, care făceau pânză mai îngustă. Când ne-am dus în Țesătoria Doi, nu mai era cu suveică, era cu proiectile. Merea proiectile și era pânză de doi metri, războiul avea trei metri și ceva și noi aveam opt războaie. Toată ziua să te plimbi să te duci ca țesătoare, și am intrat și ca firăreasă. Când se termină războiul, se găta urzeala, venea o femeie care înnoda înapoi sulul și firăreasa stătea și tot pornea, adică nu putea să fugă să vadă și alte războaie.

Le făceați pe amândouă?

Nu. Firărească ajungeai după ce vedea că ești cam harnică, știi?

Era un avans.

Însă ne dădea și treaptă. Că aveam categorii și treaptă. Aveai câte cinci muncitoare și tu la astea cinci când le trebuia să meargă la WC trebuia să stai după războaiele ei.

Deci când se elibera un război, atunci mergeați și o înlocuiați pe fata de acolo.

Și plus de asta acolo se făceau tare multe breșe. Cât era suveica de mare, cum a fost și cu proiectil, sărea. Era câte o breșă…

Și ce făceați când sărea proiectilul?

Stăteam ore întregi și tot legai firele. Și băgai, adică. Firăreasa stătea mai mult în loc și lega fire, și erau încâlcite, trebuia să le descâlcești. Și muncitoarele își vedeau de treaba lor. Asta e diferența. Dar bine, pentru mine nu-mi plăcea. Adică nu că nu-mi plăcea ca firărească, dar erau muncitoare care erau așa mai moi și eu eram plătită după toate cinci când eram firărească.

Deci erați plătită la normă în funcție de cum lucra echipa?

Toată echipa. La normă eram plătite. Cât de multe puncte făceai.
Lucrați în schimburi?
În trei schimburi lucram, de la 6 la 2, de la 2 la 10 și de la 10 la 6.

Cum era salariul?

Era… nu știu cum să spun, bunicel. Mai bine cumva ca și cel de la croitorie. Ți-era și mai greu, nici pauză de masă, eu când îmi puneam două felii de pită, gata, mușcai și te duceai înapoi pe război.

Dar nu se putea pune războiul ăla pe pauză?

Nu era voie să se oprească războaiele.

Mergeau încontinuu?

Se opreau că era defect, dar nu să le lași ca să stai tu să mănânci. Eu ca firărească, adică firăreasele mai stăteau și mâncau, că normal ele nu s-or apuca să fugă. Eu nu puteam. Zicea bărbatul meu, am lucrat cu el, că el a lucrat șapte ani în țesătorie și apoi a mers la mină. Zicea: „păi ești proastă, că alte firărese stau cu mine și mănâncă”. Nu puteam, eu tot vedeam că stă războiul. Îmi stătea pe cap războiul acela. Eram firea aceea mai apucată.

Și câte vreme ați lucrat pe poziția asta?

Am fost firărească, pe urmă am avut copii, am fost în alt schimb. Eu am lucrat în toate schimburile. Depinde cum a fost, de exemplu am fost și așa mai căpoasă. Eu am mers și am donat sânge ca să nu merg în sara de Crăciun, ca să îi demonstrez la maistru că eu nu mă duc. El a zis: „Cine nu vine, îl pun nemotivat". Eu m-am dus și am donat și când el o crezut că mă pune nemotivat i-am dus donarea și n-o avut ce să facă. Da' când o zis că mă mută, m-o și mutat. Erau războaie din patru culori acolo și alea mergeau mai rău și nu m-o interesat. Eu ca să-i fac în ciudă am zis; „Bine că am scăpat de dracu"; și el a zis: „Lasă că te duci la mama lui". Adică a vorbit cu celălalt maistru să mă pună pe poziție rea. Era poziție de oricât te-ai zdrobi să faci…

Care era poziția cea mai rea?

Unde erau defecte războaiele. Era problemă de ajutor de maistru să le repare sau era ajutorul mai slab sau mai nepriceput sau mai moale, mai ceva, și asta conta. Că eu tot așa lucram, de alergat și de știți? Mai zicea tatăl meu: „N., să fii așa mai tăcută". Dar eu nu pot, când știu că e dreptul meu, e musai să zic. Nu am fost…

V-ați certat și cu șefii?

Ce nu mi se pare că e corect trebuia să îi spun. Asta cam aduce un fel de ghinion sau ceva… Dar nu am putut să stau. Mie nu mi-a plăcut să mă lingușesc ca să vai de mine să fiu acolo în față. Așa că…

Dar cum erau relațiile de serviciu?

Când era vorba de spus ceva, eu tot am zis. Că eu… Dar așa am fost că am fost pusă și în ziar…, nu zic ca și laudă, am fost trecută acolo la fruntașe. N-am fost muncitoare slabă. Cumva mă vroiau și în zonă să fiu, dar iară era… de exemplu cum era cu bărbatul meu V. [de care era divorțată la momentul interviului], mie nu mi-a plăcut. El așa de felul lui mai moale.

Când l-ați cunoscut?

Acolo, mi l-o dat elev. Atunci s-o angajat după ce noi lucram cam de vreo doi ani.

Deci dumneavoastră lucrați de vreo doi ani?

Le trebuiau ajutor de maiștri să îi califice să deschidă Țesătoria Doi. Și el a venit, a stat un pic și i-a trimis pe la Sfântul Gheorghe, un fel de recalificare. Au fost trei băieți din Băița și așa ca și înălțime îi, îi așa bărbat, nu acolo amărât. Nu că

mi-o plăcut mie el „în veci”; a zis: „când te-am văzut mi-am și pus ochii pe tine”, că eram cu năframă, că trebuia să avem baticuri… Când îl aduce maistrul, discuta cu o fată din Vișeu. Zice maestrul: „Uite, N., ți l-am adus să-l înveți să facă nodul, să bage firul”. Trebuie să știe întâi chestiile astea și apoi să știe să repare război. Lui i-a plăcut. Îl vedeam că stă așa… așa mi-a plăcut mie să fie mai zăpăciți cumva. Eu i-am și zis cam toată viață că mi se părea că mi-e milă de el. Nu știu de ce a trebuit să zic „milă”, că multe prostii o făcut. Mie așa mi-era cumva, ca și milă. Zicea o colegă de-a mea: „tu, ăsta stă așa”; eu tot vorbeam cu altul, au fost mai mulți băieți în zonă, trebuia cumva să le arătam să îi învățăm și să tot povestim. El a plecat în Sfântu Gheorghe și m-am gândit „bine că s-o dus”. Și un alt băiat m-a chemat la restaurant, să bem cherry, ceva, un 50. La „Dunărea”. Ne-am dus acolo, cu o zi înainte o fu plecat ăsta. Și aici Dumnezeu a făcut că ăsta era ungur, ăsta mai era însurat, era despărțit de nevastă și era una din confecții gravidă cu el, cu gemeni. Bine, nu ne-am dat seama, că el n-o zis nimic, nici cu mine nu s-o comportat, cum era și pe vremuri, să-ți fi zis o tentă de sex sau ceva și m-am întrebat „ce i-o trebuit la omul ăsta?”. Și după o vreme a venit V., fostul meu soț, o venit acasă, că trebuia să mergem la o nuntă și am fost domnișoară de onoare și el a plecat înapoi și am mai ieșit o dată, cred că de două ori cu ungurul acela, S. Și mă trezesc numai, eram cu părul lung atuncea, adică când m-o cunoscut, ceea ce era gravidă cu el m-a văzut cu el și ea m-a văzut cu părul lung. La căminele filaturii, că noi acolo stăteam pe vremea aceea. Când m-a văzut, a zis la colega mea: „nu stă una aici cu părul lung?”. Și zice: „cu părul scurt am o colegă”; că m-am tuns și când o zis că S. e tată la patru copii, credeți-mă că am crezut că mor, nu puteam să concep cum am ajuns să merg cu un om însurat. Chiar dacă nu am făcut nimic, o fost vai!, nu știu, m-am simțit așa de… și atunci i-am zis la aceea că el îmi adusese un pick-up, ceva plăci, și zic, numai atunci i-am zis: „fată, mai bine pe banii aceia ar fi luat bomboane la copii”; și i-am dat ei plăcile și zic: „nici să nu-l mai văd”; și pe urmă m-am dus la ei acasă, la amantă, și m-am dus cu colega asta a mea și am luat copiii în brațe, avea doi gemeni, și am zis: „hai la drăguța lui tatăl tău”; așa, un fel de mișto am făcut. Și apoi, după ce m-am mai întâlnit cu el, dar nu l-am mai salutat și am întrebat-o pe ea: „ți-o zis ceva?” Cum se laudă băieții, zice: „nu”. Ea așa o zis, că o vrut să profite cumva că eu sunt de acolo de pe serial și să le dau lână, să facă la copii. Dar el nu a mințit. Ea cam nu știu ce motiv o fost ăsta. Eu am zis: „cred că mă bate Dumnezeu că bărbatul meu a fost de felul lui mai blând”; cum o plecat el de acolo, m-am dus cu ăstalalt, că atunci eram mai… no. Mi s-o măritat colega aceea, care a fost în cameră… Am rămas singură în cameră, cumva în celălalt an m-am măritat și eu. Nu mi-a fost așa de drag, fetele ziceau: „Lasă tu,

că V. e bun că e moale"; dar prea moale o fost. Toate grijile au fost pe capul meu. Așa de indiferent...

Câți copii aveți?

Doi băieți și doi nepoți. De la fiecare câte un băiat.

Și soțul a rămas în Maratex?

El a făcut specializarea aceea și a lucrat ca ajutor de maistru. Copiii mei aveau vreo… el o fost fecior, pe urmă ne-am căsătorit, în '80 am făcut nuntă… Apoi el a lucrat cam 7 ani în Maratex.

Dar lucrați împreună?

Schimb invers lucram, pentru copii. În aceeași zonă mie nu mi-ar fi plăcut, exact la același, ți-am zis că era așa… măcar cu celălalt ajutor mai strigam „Du-te băi, nu mai trage de timp!"; mă sfădesc cu el și aici, și acasă... El s-o dus la Herja și acolo a lucrat.

Și la Herja cum de s-a dus?

La mină, că el de la mină o și venit.

De la mină o venit când s-a dus atunci la calificare?

A venit de la [mina] Nistru, a stat la Maratex și tot acolo s-a dus. A zis că mai bine lucrează în mină decât să lucre cu atâtea femei, vezi că era bătaie de cap.

Dar nu a mers pentru salariul mai bun?

Și pentru salar. Că acum el are [pensie] 4000 de lei, că tot se fălea, eu am 1000 și ceva.

Dumneavoastră 1000?

1600 și el are 4000. Că a avut grupă și altfel le-a fost salarul. Eu sunt cu un punct și el are trei puncte. Sau două puncte și ceva.

După ce v-ați căsătorit, v-a dat de la Maratex apartament sau nu?

Nu. Am stat în cămin. În cămin cu el am stat un timp…

Cămin de nefamiliști?

Da, la cămin. Mi-a plecat colega și am stat într-o cameră. Și pe urmă el a cunoscut pe cineva, că atunci se făcea așa cu cunoștințe din astea, să își facă buletin de oraș și a făcut buletin de oraș și pe baza lui am luat împrumut de la CEC ca să

dăm avansul la apartament. Și am dat avans și am luat apartamentul pe Transilvania, acolo în centru. Și apartamentul nostru a fost cumpărat în ’81 și ne-o rămas cumpărat nu mai știu câți, vreo 5-6 ani. Noi, când am semnat contractul, atunci așa s-a specificat, de exemplu 130 de milioane sau cum ar veni. Și nu au specificat acolo în contract, că dacă se mai majorează, că au crescut prețurile, îs de acord să plătesc. Deci la care n-o specificat asta și ne-o venit să mai plătim 28 de milioane în plus să mai ne crească și nu am vrut și ne-a dat toți banii înapoi câți am dat în acei cinci ani, că noi din banii aceia ne-am cumpărat mobilă și ne-o trecut pe chirie și plăteam 121 de lei sau cât…. Dar se venea ca și cum era de la primărie.

De la fondul locativ, nu de la întreprindere.

A fost asta până după Revoluție și după Revoluție ni l-am cumpărat iară. Eu am rămas în apartament [după divorț].

E mare?

Da, cu trei camere. Frumos, două balcoane, parter, garaj și două băi am și bucătărie mare.

În ’81 când l-ați cumpărat a fost greu să vi-l cumpărați?
Adică o fost accesibil pentru ăștia care au avut buletin, deci au putut dacă au vrut. Noi n-am avut nici unul bani ca să depunem, v-am spus că s-o luat împrumutul de la CEC și ne trăgea vreo 1500 de lei rată de la amândoi. Cam așa, adică a fost cumva greu, dacă stau să mă gândesc cu niște preșuri puse pe jos că atunci nu aveai. Nu a fost în lux cum e acuma. „Vai, numai să am un covor de persan” mă gândeam atunci. Și acum toate mi le țin sul, le-am dus în beci. Acum avem atâtea și tot zicem că ne e rău. De când pui și calculezi cum a fost atunci și cât de greu…

Dumneavoastră ați prins și anii ’80, când era greu și cu alimentele și cu toate cele… Și înțeleg că o parte mare din salariu mergea la CEC și așa…
Din cela eu pentru asta am zis că a fost cumva greu, că toate au fost în capul meu… eu trebuia să socotesc câți bani îs, care nu-i bea el, că o băut mult și juca poker, în așa fel să îi împărțesc ca să-mi ajungă. Eu n-am cerut împrumut la nimeni. Nici de la vecini, nici de la nimeni.

Și ajungeau?

Ajungeau. Atuncea se stătea la rând pentru o juma de salam, pentru ce era. Mai luam și pe copii ca să ne deie două bucăți. Cumva parcă i-am învățat și pe copii să știe chestiile astea, nu să zică tot timpul „mie îmi trebuie asta".

Să-și dea seama care e valoarea banului.

În privința asta, când mă gândesc amu, mă gândesc cum naiba am rezistat?! Lucram lucru de mână, meream acolo, veneai stăteai pe la rânduri, adică nu știu…

Lucrați și lucru de mână?

Le tricotam la copii pantaloni și bluzucă ca să fie mândri, îi duceam la biserică, și pentru noi, bluze tricotate, și la bărbat, și la mine. A fost o perioadă când tot am făcut din astea ca să poarte…

Ați mai vândut?

Nu, nu, nu. Nu de vândut, pentru ca să fac că ne-o trebuit în trei camere, că mobilă fără un mileu, știți? Nici amu parcă nu îmi place să fie goală. Am făcut de toate, lucruri de mână sau cusut… Cel mai mult îmi place să cos. Adică mă refeream cât sunt cumva de puturoasă acum, nu mai fac lucru de mână, [deși] îs singură. Tot de multe ori zic „nu am vreme" și atunci cum dracu aveam vreme și puteam face atâta și aveam energie?! Într-adevăr, nu era televizorul sau facebookul să îți mănânce…

Și tinerețea, bănuiesc…

Am rezistat să facem atâtea.

Dar timp de concedii aveați? Ce făceați în concediu?

De două ori am fost în concediu cu copiii. La mare, când erau copiii cam de vreo… și am mai fost o dată pe la Felix.

Dar și atunci când ați fost, ați fost prin sindicat?

Ne-am dus așa că era chiar la începutul lui mai, erau mai ieftine biletele că era început de sezon.

Dar în Ieud [satul natal] mai mergeați?

Meream.

Cât de des?

Nu așa des, că nu am avut niciodată mașină. N-am avut mașină.

Dar vă puteați bizui pe un cartof, pe un porc din Ieud?

Nu… Ce aduceam în geantă, numai atâta.

Dar nu vă ținea porcul părinții?

Din porcul lor ne dădea și nouă ceva. Măcar de la mama tot n-am venit cu geanta goală… Așa cumva a fost grea viața, dar așa o fost la toată lumea și, dacă așa o fost, te-ai învățat, adică n-ai avut așa pretenții ca și acuma, și altceva, și mai bun…

După revoluție ați rămas la Maratex?

Da.

Până când?

În 2004 m-am pensionat de boală, deja mi-o fost plecat copilul ăsta în legiune. O fost și o făcut doi ani de facultate la Cluj, la filosofie, și venea, am tot mers în stațiune că primea bărbatul meu bilet gratuit de la Herja. Avea 18 zile și atuncea mergeam în stațiune.

Unde?

Am fost de vreo cinci ori la Căciulata.

Da?

La Vatra Dornei am fost o dată, la Ocna…. Și pe urmă, apoi, la Herculane am fost, după ce m-am pensionat eu, pe biletul meu. La Herculane mi-a plăcut cel mai mult, acolo am mers de vreo șapte ori. Eu sunt de 17-18 ani în pensie. Cumva nu că n-am fost bolnavă, că am fost la București, m-o chemat cu din astea și m-o tăiat din doi în trei, dar pe urmă m-am operat de tiroidă și a fost și un micro-cancer, a trebuit să mă tot duc să vadă care era treaba. Și cu picior mi-am pus proteză, dar asta mi-am pus-o după ce am divorțat, proteză de șold, le aveam bolile, dar cumva le-a mai înflorit și doctorii…

În ce an s-a oprit Maratextul?

În 2004 am fost în pensie și mai mult de doi ani nu a mai mers. Un an și ceva. Cam 2005-2006, cel mult, deja o fost gata.

Dumneavoastră când v-ați dus în pensie știați că e pe butuci?

Deja era, se vedea, se știa că o fost trecut, pe mine m-o băgat nu la Maratex, amu eram la Texeurokock [SRL], m-am dus pe ordonanță că o zis că ne dau, de la opt războaie trecem la doișpe. Ce că era greu și pe opt, dar pe doișpe?! Și am mers pe ordonanță și după vreo șase luni ne-o chemat înapoi și luam și ordonanța, era 1400 de lei, și am lucrat și pe acele. Mereau mai bine. Ne-am descurcat. După câteva luni iară, n-o trecut un an, ne-a dat iară șaișpe, până la optișpe războaie o dat la o singură femeie și cum erau mari acele atunci și mai erau cinci femei în zonă, dar atâta era de departe, de-abia le vedeai.

Trebuia să fugi dintr-o parte în alta.

Și apoi am mai lucrat și așa prin 2004 și cumva era și greu și…

Deci Maratexul s-a privatizat? Cine l-a cumpărat?

O venit ceva nemți de v-am spus că nu a mai fost Maratex, pe mine m-a angajat tot pe același loc, că tot acolo m-am dus, dar ca nume, pentru că n-o putut, că, după ce ne-o dat o dată pe ordonanță cum că nu e de la Maratex, vă aducem și vă trecem pe Texeurokock.

Nemți?

Da, s-o băgat prosoape, și ei au adus alte feluri de mașini.

Și acum nu mai este nimica?

Amu deja…

E gata?

Acolo s-o făcut ce e acela? Selgros sau ce e, că nici nu am fost. Acolo era Maratex și astea. Atâtea au fost și uită-te, dar și mulți oameni am fost…

[…]

2. Munca industrială

B.V., bărbat, 68 ani, etnie română, electrician de mină,
absolvent de școală profesională

Interviu realizat de Dana Solonean

(fragmente)

Interviul ilustrează diverse aspecte legate de organizarea muncii miniere în zona Băii Mari, precum navetismul, programul de muncă, organizarea muncii în subteran, condițiile de muncă, prelucrarea minereului.

[…]

Din ce părți erau [navetiștii de la mina Băiuț]?

Veneau din Cupșeni, Liboteni, Ungureni, Costeni, satele limitrofe, Lăpușul românesc. Erau câte 11 autobuze care veneau, că atunci se dădea mâncare caldă la amiază.

La cantină?

Da, fiecare întreprindere avea cantina ei; aveau un fel de grajduri ajutătoare. Rămășițele se duceau la porci, vaci, iepuri, aveau de toate. Deci ajutoare. Se ajuta întreprinderea, se autogospodărea.

Cât de mare era mina? Câți angajați avea?

De exemplu, în Băiuț erau două mine. Mina de la Brainer și mina de la Văratec. Hai să facem un calcul. Erau cam 200 pe un schimb și erau cam trei schimburi, cam 600 de oameni, 5-6 sute eram.

Mulți.

5-6 sute erau. Mulți.

Ce fel de minereu se extrăgea? Neferos de care?

Neferoasă, auriferă, baza erau pe auriferă. Da, aur, cupru, argint. Asta dădea Băiuțul, o cantitate foarte bună.

Unde era transferat? La flotația centrală din Baia Mare?

Nu, se transfera minereul brut, ce scoteau minerii din mină. Văratecul este o mină care era la șapte km de Băiuț. Brainerul era chiar în comună, se intra în mină din comună. La Văratec sus era șantier. Era un sector Văratec, care aduceau prin așa-zisele funiculare, niște stâlpi metalici care se cuplau pe funii, cum e telefericul, și [aduceau minereul] jos în Băiuț la flotație. Se prelucra minereul brut în pasta aia, știi? Și după aia se aducea la Baia Mare unde se prelucra la combinat, unde se făcea extracția metalelor.

Deci Băiuț avea flotația proprie și ajungea la combinat ce se extrăgea. În ceea ce privește condițiile de muncă, comparativ cu alte mine, cum era? Care erau temperaturile în mină?

Asta depindea de stilul, cum să spun, de roci. Ce era dedesubt. De exemplu, la Băiuț era o temperatură normală, 20 sau 22 de grade, deci se putea lucra normal. Pe când… la Baia Sprie erau și 50-55 de grade.

Bunicul meu a fost miner la Baia Sprie.

Și eu de la Băiuț am venit la Baia Sprie. 11 ani am lucrat la Băiuț și vreo 16 la Baia Sprie. M-am însurat, a fost musai să venim încoace. Am rezolvat să vin în Baia Mare cu un transfer, am intrat la IPEC.

Ce e IPEC?

Întreprinderea de Prospecțiuni și Exploatări Geologice. Ăștia erau cei care dădeau prima lopată la deschiderea unei galerii, unei mine sau alte alea. Lucrări de investiții. Erau lucrări de investiții ale IPEC-ului. Descoperit, curățat, predat exploatări care erau mai aproape de galeriile pe care le deschideau IPEC-ul și de acolo încolo, pe urmă, se lucra exploatarea respectivă.

Și dumneavoastră acolo v-ați angajat ca electrician în continuare?

Da, electrician am fost și am venit la IPEC, la Baia Sprie. La Baia Sprie era mina Baia Sprie într-o parte cum ieși, pe stânga, era o întreprindere destul de mare, au avut vreo trei puțuri acolo. Puțuri se numea zona unde intrai cu coliviile, cu așa-zisele lifturi, cu coliviile jos, în subteran, și de acolo erau ca șosele, cum s-ar zice străzi de exploatare. Dacă spun tehnic, mă rog… Și eu am lucrat mai încolo

un pic, IPEC-ul deschidea un alt puț. Săpa de la nivelul 0, au defrișat pădurea, au forat înainte și și-au dat seama prin foraje că acolo sunt filoane cu minereu bun și s-o defrișat, s-or făcut puțurile, au săpat 550 de metri adâncime și au făcut galeriile aferente. La fiecare 50-60 de metri făceau câte o galerie și când ajungea la buza minereului, se opreau și coborau mai jos și deschideau restul. După ce s-o terminat, înțelegi ce zic? Că eu vorbesc ca să înțelegi...

E foarte bine… Ziceți-mi ce făceați dumneavoastră.

Era secția minieră și secția secundară, cu electricieni, lăcătuși, unde eram noi, care practic ce făceam? De exemplu, se deschidea o galerie. Trebuia să montez ventilatoare ca să ai aerajul bun. Acolo veneau electricienii, trăgeau cablurile de curent de sus de la nivelul zero, se făceau posturi de transformare și te duceai jos pe puțul ăla, pe scări. Era o… o poezie faină acolo. Eu, ca electrician, cu încă un lăcătuș, montam tuburile de aeraj, legam ventilatoarele, dădeam drumul la ventilator, băgam aer curat și tot pe partea ailaltă a peretelui scoteam aerul viciat. Înțelegi? Deci ca minerul ăla, muncitorul, să aibă condiții bune. Aer cât de cât bun. Plus pe lângă faptul că la Baia Sprie erau 50-60 de grade, căldură, plus că coborai la 550 de metri adâncime. Îți dai seama pe crăpăturile alea jos emanau căldură de la magmă, care știm că e fierbinte și mai emană. Și montam ventilatoare să bage pe ei aer cât de cât curat, tras de afară, de la suprafață și pe partea ailaltă se scotea aerul viciat care ieșea din pământ, dintre bolovani, dintre roci.

Exista diferențe între tehnologiile de exploatare între diferite mine? Sau toate folosea același tip de echipament? Același sistem de exploatare?

Nu exista. Era Republica Socialistă România și peste tot se aduceau aceleași utilaje, mai puțin unde era – de exemplu, la Baia Sprie – o adâncime mai mare, [acolo] mașina de extracție [era diferită]. Mașina asta este o sală unde un meseriaș care se numea mecanic de mașină de extracție dădea drumul la niște motoare, scotea colivia aia, așa zisul lift, cobora liftul pe puț în jos, acolo se introduceau niște vagoane cu minereu sau coborau oamenii, ieșeau la lucru, și el lucra de sus, de la nivelul 0. Dacă era adânc puțul, atunci se aduceau niște mașini de extracție mai performante. Spre exemplu, au început la Satu Mare să facă niște mașini de extracție, mai slăbuțe în calitate, dar mergeau la adâncimi de 200-300 de m. Pe când la adâncimile alea mari s-au adus din Rusia. Noi am avut o relație foarte bună cu Rusia pe vremea ailaltă și au fost niște mașini de extracție mai puternice, care lucrau la adâncimi mai mari. Deci, din toate punctele de vedere, un pic mai speciale. Asta era diferența doar: la mașina de

extracție. În rest, să știi că perforatoare, vagonete, alea vechi de 100 de ani – și când s-a închis ultima mină, tot alea au fost.

Existau accidente de muncă din cauza tehnologiei?

Da. Existau și din cauza tehnologiei și existau și din cauza neatenției. Deci problema știi cum era? Doamne feri de stare de ebrietate.

Mai veneau și băuți la muncă minerii?

Da. N-are rost să ascundem după 30 de ani, cu toată bunăvoința omului, dar știi cum era? Mai îți era milă să îl trimiți acasă, mai bine îl puneai mai undeva la o parte: „nu te duci tu acolo, lasă-l pe colegul tău". O echipă de mineri era din trei oameni. Minerul șef, ajutor miner și muncitorul necalificat.

Și fiecare ce făcea? Unul trebuia să pună explozibil, unul încărca…

Nu, nu. Ăla era artificerul. Ăla era un artificer la trei-patru locuri de muncă. Când se termina de perforat găurile, el încărca găurile cu calupuri de dinamită, făcea legăturile, el se ducea de acolo și pe urmă minerul la sfârșit se retrăgea de la locul de muncă, se ducea într-o anumit breșă, pușca și ieșeau afară. Deci știi cum era? Procesul era așa: intra minerul la locul de muncă. Încărcată era pușcătura de pe schimbul ălălalt. Ultima fază era pușcătura, care o pușcat, s-o dus afară la colivie, o urcat sus, s-o dus la vestiar, s-o spălat, s-o dus acasă. Schimbul următor: primul lucru o fost o încărcat, o perforat și dacă mai erau niște munci anexe, de făcut canalizare să se scurgă apa de la perforatoare, să curgă în jos. Era un proces, se numea compturire. Deci, când te duceai la locul de muncă... ăla era primul, de fapt. Încărcai pietrele care atârnau. Te dădeai jos de pe tavan din galerie să nu te accidentezi și abia pe urmă te apucai să încarci materialul de la ăilalți și perforai în continuare. Încărcai cu exploziv, te retrăgeai, pușcai și era gata schimbul.

Cât se avansa într-o zi? Nu știu cum să întreb...

Pe schimb. Întreabă-mă pe schimb. Depindea foarte mult de rocă moale sau tare, la pușcătură se dădeau niște găuri lungi de un metru, un metru 10, un metru 20. Rupea stâncă cu vreo 20 de centimetri mai puțin dacă era tare. Deci cam un metru. Vorbim în medie cam un metru. Unde era rocă foarte dură mai mult de 60 de cm nu rupea. Dar acolo minerul era ajutat de către conducere, că se constata că e rocă extra-dură și avea de făcut mai puțin decât cel care era la rocă normală.

Minerii aveau normă impusă? Tu, dacă ești într-o galerie cu antracit, ai 70 cm și, dacă ești în ceva mai moale, ai un metru? Mergea așa?

Nu vorbim de antracit. Andezit e altceva. E o rocă mai moale. Nu e atâta de tare, erau roci mai tari ca și ăla. Dar, era un plan: din pixuri era făcut planul. Că venea omul, ăia de la protecția muncii, de la sistematizare, era un birou care se ocupa cu planuri. Și veneau și stătea lângă tine, vedea cât poți să faci la un proces de ăsta, înmulțea cu câte schimburi îs și îți dădea un plan. Erau 13 metri, 14 metri, 9 metri. Între 8 metri și 14 metri era pe lună la un schimb. La un schimb, repet. Pentru că, îți dai seama, aveai 4 schimburi, că schimbul 4, după ce au introdus 6 ore la schimburi, schimbul 4 era mai mult întreținere.

Lucrau câte 6 ore, da? De la 6 dimineața la 12?

12-6, 6-12, 12-6.

Și ultimul schimb ce făcea?

Era schimb de întreținere, de exemplu: apa și aerul trebuiau mutate ca să aibă minerul lângă el țevi până la fundul minei. Eu, ca electrician și lăcătuș, nu puteam să lucrez lângă el dacă el perfora, încărca, nu se putea. Și atunci erau niște schimburi, ori schimb mort, deci pe schimbul ăla nu se lucra, dar de obicei schimbul patru era de întreținere, echipe numai de lăcătuși, montatori țevi, montatori burlane de aer cald și mergeam pe schimbul 4 noaptea și le montam astea ca pe dimineață să fie totul pregătit, făcut, ca să lucreze minerul.

La Baia Sprie ce s-a exploatat?

Aur, argint. Și acum mai la final s-a făcut o mică flotație. Făceau mâzga aceea și aia se ducea acolo jos la combinat și acolo scoteau ultima fază, scoteau aurul. Aici la Baia Sprie s-au mai găsit ceva minerale foarte, foarte, foarte prețioase, dar nu am avut tehnologie de prelucrare și s-o făcut niște halde de steril. Se depozitau acolo. De exemplu, dacă în Baia Mare ai auzit că a fost halda de steril de la Săsar, halda de steril de la flotația centrală, care s-o vândut pe jocuri de culise, au fost după Revoluție, s-au vândut la niște firme străine, dar tot la noi s-au prelucrat.

Australienii ăia care au cumpărat Pirita?

Și ăia, pe urmă au fost polonezi care ne-au fentat cu o grămadă de lucruri din astea.

Am auzit ceva povești. Și în Baia Sprie s-au făcut halde de steril cu ceva minereu pe care nu aveam tehnologia să îl exploatăm?

Exact, la ieșirea din Baia Sprie pe partea stângă de la fosta flotație, acolo s-o făcut o haldă enormă de material.

Dar ce minereu era?

Wolfram.

De-astea mai rare.

Foarte rare și foarte scumpe și nu am avut tehnologie și s-o făcut o încercare de a face o flotație cu tehnologia, dar a căzut Revoluția peste noi și s-o dus. O rămas steril acolo și după o venit ceva băieți șmecheri și l-o luat, l-o încărcat, l-o pus în vagoane și l-o dus în țări străine și l-o prelucrat. 80% o fost pregătit de noi și ei au mai avut 20%, extragerea materialului. Să-ți mai spun o chestie foarte curioasă: eu am lucrat la Baia Sprie, deci m-a prins finalul la Baia Sprie. În 2000 am împlinit 45 de ani. Și avem două fete la facultate, A. și B. A., mai mică, B. a intrat la 5 ani, B la 4 ani, la IEFS. La 45 de ani ne-o anunțat că cine are 45 să vin să își facă hârtiile, le dăm ordonanță să meargă acasă. Eram eu, încă un subinginer, tot pe post de electrician, am mai fost câțiva care am avut copii la facultate. Am mers la director și am zis: „Fă bine, lasă-ne să mai lucrăm 5 ani de zile, să școlarizăm copiii ăștia, că am vrea să fie cât de cât". „Bă, băieți, dacă mâine la 7 nu veniți cu hârtiile de lichidare, eu vă lichidez". Ăsta a fost răspunsul unui director.

În 1999?

Da, în noiembrie.

Atunci s-a închis mina?

Nu, a mai mers, dar eu am avut ghinion să împlinesc 45 de ani prea repede.

Mina până când a mers?

Mina din Baia Sprie unde am lucrat eu nu mai extrage minereu din 2007-2008, cam așa ceva. Nu mai extrage minereu. Dar mina, dacă nu sunt pompe ca să extragă apa de pe acolo, se inundă. Au fost câteva mine în județele astea care s-au inundat, de exemplu, Săsarul. S-au inundat toate galeriile, deci nu s-a extras apa afară ca să o duci la spații de epurare, s-o lăsat, o crescut, până o ieșit natural. Dacă ai fost vreodată pe ciocanul la Săsar, o să vezi cum mai iese afară. Sau

accidentul de la Băiuț, ce s-a întâmplat acum vreo 5-6 ani, de o ieșit afară apa de mină, o spart pereții montați. Accident ecologic.

De la cel de la Băiuț știam.

De exemplu, ăla e mai sus un pic de sat și a coborât apa pe drum și multe lucruri o făcut acolo. Aia e altă poezie, că s-au dat niște bani pentru închiderea perimetrelor cu sisteme de pereți groși de beton, să facă doi trei pereți, unul după altul, cu distanță între ei. Dar românii noștri au făcut un perete de bolțar, au băgat banii în buzunar, au decontat lucrare ca lumea și, apa crescând, presiunea o pușcat pereții ăia subterani și apa a ieșit. Și acum la Baia Sprie mina este funcționabilă din punct de vedere al mașinii de extracție. În rest, țiganii, românii au spart motoare electrice mari care erau la aerat, la compresoare, ca să vândă la bucată cupru, aluminiu, nu știu ce. Dar la Baia Sprie și acum există director, secretară, care este nevasta directorului, e un șofer care îl cară pe director. Aceeași treabă și la Băiuț. Este un director, este o secretară…

[…]

De unde mai veneau [la Baia Sprie]? **Mă interesează direct tematica migrației interne.**

Ulmeni, Cârgani, ce sate mai sunt acolo?... Fărcașa, de la acolo se făcea navetă cu autobuzul. El, dacă ieșea la 12 din mină, până făcea baie, până nu știu ce, era ora 13, se urca pe autobuz ajungea la 5-6 seara acasă. El nu mai lucra absolut nimic, ca să nu spun cazuri din zona Băiușului, veneau... acolo, satele alea, Cupșeni, Libotin, Ungureni, Costeni, Lăpușul românesc, femeile toate coseau, săpau, nu aveau ce face, tot, tot, tot făceau ele, că bărbații, dacă mergeau pe schimbul doi, care era de la 12 la 6 seara, pleca dimineață la 9 de acasă și venea seara la 8, nu mai putea face absolut nimic. Femeia, săraca, trebuia să iei copiii și să meargă să cosească…

O parte stăteau la cămin de luni până vineri, iar o altă parte mergeau acasă.

Care erau mai aproape. Era o anumită distanță, spre exemplu, de la Cupșeni, Libotin erau maxim 50 de km. Până la 50 km de casă se aproba naveta. Îți punea întreprinderea mașini la dispoziție, te lua și te ducea. Depinde cât de mare nevoie avea de oameni.

Personalul fluctua? Existau perioade în care era nevoie de mai multă forță de muncă?

Nu, în minerit nu. În minerit nu era primăvară, toamnă, iarnă, vară. Tot timpul era. În schimb, îți mai spun ceva cu navetele astea. Foarte mulți, deci era mâncarea asigurată gratis la intrarea în mină, după 1989 s-o aprobat chestia aia, mergeai, mâncai bine, intrai în mină, îți făceai treburile, nu mai trebuia nimic adus. Iară cu statul la cămin, erau oameni care erau mai puturoși, ăia rămâneau la căminele de nefamiliști. Ieșea din mină, ieșea la băute, se culca, dimineață mergea la lucru. Avea mâncare asigurată, două conserve mai lua el. Erau asigurați cât de cât tot timpul. Era un fel de protecție socială. Mică, dar era protecție socială și aia.

Da, da.

Mâncarea aia. Că veneai tu încărcat de acasă cu sacul cu cartofi, nu știu ce pe acolo, sfeclă, îți aduceai, făceai, care era mai ordonat puțin. Dar erau mulți care coborau vara, căldură, 5-6-7 beri, nu îi interesa și...

Dar în privința vârstei, era ceva restricție de vârstă? De ce la ce vârstă se intra?

Minim 18 ani și pe vremea lui Ceaușescu intrai în pensie la 62, 63, 64, 65. Aveai asigurată munca, nu erau probleme. Ce mai era încă o chestie, vorbesc acum strict de mineri mai necalificați, nu vorbesc de lăcătuși, electricieni, ăștia puteau până la 65 de ani că lucrau mai mult cu capul, cu mânuțele. Pe ăștia mai bătrâni conducerea unității Băiuț, Baia Sprie, Cavnic, oricare, spre final – deci de pe la 57-58 de ani – îi proteja punându-i la locuri din alea mai ușoare, noi le numeam „curățat de vasalâși". Deci apa care curgea de la locul de muncă spre puț ca să capteze și să tragă afară, cu lopata în mână omul tot curăța șanțul ăla, necesar într-un fel. Dar îi proteja pe ăia care și-au făcut stagiatura și care o meritat, mă înțelegi?

Era un fel de protecție la bătrânețe.

Exact. Că nu toți, fizic, la 63, 64 de ani, au fost la fel. Nu toți. Și atunci îți dai seama că i-o pus o lopată în mână. Săpau în cel mai rău caz, dar nu te dădea afară, te dădea la noi la echipe care eram să zicem 4 electricieni pe un schimb și aveam nevoie să merem să montăm ceva și trebuia să punem umărul un pic și zicea: „Stai să vi-l dau pe badea Vasilică să vă ajute un pic!" „Ce să facem noi cu badea Vasilică?! Că trebuie să îl ținem să nu cadă..." „Mă, am zis să îl luați și gata!" Și știa omul, deci îl luai, badea aprindea o țigară, mai stătea acolo, mai aducea niște horincă și el înțelegea, deci era o chestie tacită, un ajutor tacit.

Dacă tot vorbim de bătrânețe și de forme de protecție, eu am înțeles că minerii, ca urmare a faptului că intrau în mină, făceau silicoză, care era o boală profesională?

Da. La minele de cărbuni se numea antracoză, aia printr-un tratament se curățau plămânii că nu se lipea așa. La noi, praful de siliciu ți se băga în plămâni și bloca plămânii. Minerul lucra cu perforatorul, care avea două furtune. Unul de aer și unul de apă. Deci aerul îi producea rotația ca să rotească sfredelul ăla ca să facă găurile, și apa curgea pe capul sfredelului ca să facă un mol, să nu iasă praf din gaura respectivă. Dacă tu foloseai corect, inclusiv apa, îți puteai proteja sănătatea.

Pentru că apa făcea să nu mai fie praf.

Nu mai inhalai praful ăla, că la unii când ne duceam în front, zicea: „Hai că nu mere ventilatorul"; erai obligat, și dacă erai mort, trebuia să mergi să vezi de ce nu merge. Și era un praf de țineai lampa și nu știu dacă ți s-a întâmplat să mergi prin ceață, atât era de gros praful, dar dacă tu perforai cu furtunul pus la loc atunci nu se făcea praf... dar era o mocirlă și cir pe jos. La mulți mineri le era ciudă: „Eu nu cuplez apa la el, am dat numai vreo 15 găuri, dă-l încolo!" Dar îl omora și pe colegul de lângă el. Silicoziștii ăștia, era anual, venea o caravană, îți făcea radiografie la plămâni. În fiecare an. Se venea în curtea întreprinderii. Da, era una din protecții. Trebuia să merem, „vine caravana". Dacă nu ți-a venit caravana din nu știu ce problemă, te duceai în curte jos la Săsar și era centru de pneumologie. Și îți făcea radiografie. Ei aveau situația bolnavilor de silicoză.

Asta se putea trata?

Nu. În formă incipientă, la începutul începutului, mai poți trata, dar după ce s-a împietrit siliciul ăla nu mai ai ce face.

Și ați avut cazuri în Băiuț și în Baia Sprie de oameni care nu au mai putut lucra?

Știi cum îi numeam pe ăștia? Stahanoviști. Stahanoviștii erau cei cu „Dă-i înainte, nu punem apă acum, dăm pe uscat, numai să iasă metrul!". Alții care erau cu un pic de mintiucă, se opreau, puneau jos toate, dădeau telefon, venea la rampă: „Mă băieți, hai vedeți ce e cu apa că nu îmi curge apa!". Dar ca să nu piardă metrul ăla, continuau și dădeau fără apă. Era o piatră pe furtun, se bloca, pe stahanoviști nu-i interesa: „Lasă, nu e apă, lasă, dă acolo să terminăm, să putem pușca, să facem metri!". Că ei luau salariu după...

Asta voiam să vă întreb, ce se întâmpla dacă nu făcea metrul ăla?

În ziua respectivă nu era problemă, că puteai recupera până la sfârșitul lunii ori veneai într-o sâmbătă. Dar te plătea... mai era o chestie tacită între tine și conducere. Deci erau curvăreli cum se zice, șmecherii erau și pe vremea aia, nu numai acum. Dacă nu puteai face mai vorbeai cu maestrul și îți băga duritatea, zicea că ai avut rocă foarte dură, deși o laie, că nu era dură. Dar a pierdut trei pușcături, o recuperat metri ăia. Că dacă ai avut 14 metri în plan și tu ai făcut 17-18, tu aveai cu 30%-40% salar în plus. Dacă în loc de 14 metri ai făcut doar 9, după 9 metri ți-o dat, dacă nu ai avut pe cineva să te ajute.

[…]

3. Formarea muncitorului industrial

V.L., femeie, 59 ani, etnie română

Interviu realizat de Dana Solonean

(fragmente)

Interviul ilustrează parcursul educațional, profesional, familial și locativ al unei tinere venite în Baia Mare la sfârșitul anilor 1970. (Alte persoane amintite în interviu: T. – soțul; Ai. – fiul; Ae. – fiica).

Sunteți din Baia Mare?

Sunt din Sălaj, Năpradea, și de la 14 ani sunt în Baia Mare. Din comuna Năpradea [Sălaj], localitatea Năpradea, și, la 14 ani, când am terminat clasa a VIII-a, am venit la Liceul Nr. 5 din Baia Mare.

Liceul Nr. 5 era liceu de construcții?

Era liceu industrial, construcții și arhitectură, unde directoare era o doamnă foarte severă și renumită în tot ținutul prin severitatea ei și prin faptul că, datorită severității, au ieșit generații de ingineri constructori de-a lungul anilor.

Ingineri buni?

Ingineri buni.

Cum de ați venit încoace? Până în clasa a VIII-a ați făcut în Năpradea?

Clasele I-VIII la Năpradea și trebuia să mă duc undeva la un liceu, că am vrut să mă duc la un liceu sau școală profesională, sau ucenicie. Eu am preferat să mă duc la un liceu. Am dat examen la Cluj la informatică și nu am intrat și....

Și nu v-ați gândit la Jibou?

Nu, m-am gândit la un liceu bun. Și am dat la informatică în Cluj și nu am intrat și, dacă nu am intrat, aici, la liceu în Baia Mare, erau locuri libere rămase, necompletate, unde se putea intra fără examen, și m-am înscris aici. De fapt, au fost mai multe care s-au înscris, majoritatea care n-au intrat unde au dorit.

Au mai venit oameni din Năpradea?

O venit mulți colegi, chiar mulți colegi de-ai mei de clasă o venit în Baia Mare și alții care n-au dat examen în altă parte au venit la Baia Mare la Liceul 5. Și în clasa a X-a era examen de treaptă. Și, în funcție de nota luată la treaptă, puteai să rămâi în continuare să faci clasa a XI-a sau a XII-a sau să te duci să te orientezi pentru un liceu și mulți o plecat la filatură, industrie ușoară.

Să lucreze, nu?

Mai făceau ceva, puțin, și se angajau. Sau se orientau spre liceu seral, că atunci era și liceul seral și era și ucenicie. Ucenicia era... Liceu seral, profesional și ucenicie. Ucenicia era de șase luni. Șase luni îți preda intens materia și apoi mergeai în câmpul muncii. Eu am dat treapta și am rămas la liceul de construcții și am făcut 12 clase, am rămas la... erau două clase de construcții civile, A și B, eu eram în B, era arhitectură o clasă, era o clasă de drumuri și poduri, una de instalații. Deci erau pe mai multe profile, câte o clasă sau două, în funcție de câți se înscriau pentru profilul respectiv.

În ce an se întâmpla asta?

În ’81 am terminat eu liceul și atunci dacă mergem cu patru ani în spate...

’77. Ați venit la Baia Mare. Și unde stăteați?

La internat stăteam. Și aveam clasă de meditație și acolo după, la ora patru, ne puneam toți cei din internat și eram în bănci și învățam.

Și aveați și din Năpradea pe acolo?

Da, toate care am fost din Năpradea am fost cazate la internat. Eram vreo 12 fete în cameră.

12 fete în cameră?!

Și pedagoaga care era cu noi și ne verifica, cum facem paturile, cum întindem de bine cearceafurile, să fie toate la aceeași lățime, pătura pusă peste, fiecare fată avea dulapul ei și făcea controale și, dacă nu erau puse frumos, la aceeași lățime, una peste alta, le arunca pe jos și trebuia să faci din nou și te verificau. A venit o dată directoarea, a luat un grup de băieți și s-a dus în vizită în internat și o desfăcut toate cearceafurile, toate saltele, la care a găsit chiloți ascunși, pe acolo, le-o făcut de minune pe fete. Și era afară un raft pentru toți papucii cu care mereai afară și înăuntru aveai șlapi de casă. Când am venit, aveam ținută obligatorie la internat, nu ne primeau dacă nu aveam uniformă, salopetă, bluză

albastră cu mânecă lungă și scurtă, bluză albă cu mânecă lungă și scurtă. Mi le-o luat mama, toate au fost pregătite, și mi-o luat pantofi. Și mi-o fost furați, în prima zi de școală, că au fost toți puși la comun. Și am rămas fără pantofi, nu i-am mai văzut veci.

Făceați și practică în liceu?

Făceam practică... Ne ducea. De exemplu, am făcut zidărie în Baia Mare la cela lângă spital, centrul de dializă. Când s-o făcut acolo centrul ăla de dializă am mers și am făcut zidărie toată clasa și ne-a învățat cum se face. Că era și asta, învățam întâi zidărie și pe urmă făceam practică.

Și după ce terminai liceul ce puteai să faci cu diploma asta?

Ne încadra în muncă. Așa s-a întâmplat și în cazul meu, doar că puțin diferit. Eu am terminat liceul și am primit repartiție la poligonul TCM, Trustul de Construcții Maramureș, era singurul trust de construcții din Baia Mare. Eu m-am înscris și am dat la facultate la Timișoara.

Înainte de repartiție?

Nu știu exact să-ți spun dacă înainte sau după. Cred că înainte... Nu, repartiția am primit-o.

Și de ce la Timișoara?

Nu știu, mi-o plăcut orașul Timișoara.

Ați fost acolo?

Nu, auzisem doar că e un oraș foarte frumos. Probabil am fost și încurajată de altă persoane că „No, tu cât înveți de bine ai putea intra".

V-a plăcut să învățați?

Am fost cuminte. Ți-o plăcut, nu ți-o plăcut, învățai. De fapt, am fost bună și la școala generală, am fost printre primii. N-am intrat, am mers acasă și m-am măritat. Vara aceea am stat acasă.

La Timișoara ați dat la construcții?

Da, la Traian Vuia, și nu am intrat și când am mers după diploma să-mi scot actele, că era cu actele.

Și T. [soțul] ce făcea?

Lucra în Zalău.

Dar el fusese la școală în Zalău?

Nu, el terminase școala la Cugir.

La Cugir?

Da.

Dar cum a ajuns din Năpradea la Cugir?

Socrul meu a avut un unchi acolo. Terminase profesionala la Cugir și s-a angajat în Zalău.

Profesionala în ce domeniu?

Mecanică fină.
Și pe urmă eu tot am cochetat cu ideea de a veni în Baia Mare și a da examen la institut, dar fiind ocupată cu altele nu am venit.

Deci ați mers înapoi în Năpradea după diplomă și vă întâlniți cu T., care terminase profesionala și lucra în Zalău.

Era angajat deja, e cu șapte ani mai mare ca mine.

Ah, T. a fost cu șapte ani mai mare.

Da, și venea la sfârșit de săptămână acasă.

Și v-ați îndrăgostit?

Și am început să povestim și ne-am îndrăgostit și influențe din exterior, că „ce bine că ești aci", „ce bine că te-oi vedea numai peste gard".

Și ați rămas acolo?

Păi am fost acasă, am fost în vacanță și s-a prelungit toată vara vacanța aia. După am zis că ne căsătorim, am fixat data nunții și am zis că nu mai plec nicăieri până e nunta.

Și el stătea la Zalău și venea la sfârșitul săptămânii în Năpradea?

Da. Și am cochetat cu ideea de a veni să dau la institut, dar m-am oprit că n-am avut tragere, n-am fost destul de hotărâtă. Și apoi am făcut nunta și în decembrie am venit în Baia Mare să văd ce e cu repartiția mea. Și m-a întrebat la Trustul de Construcții Maramureș de ce nu am venit mai repede, am spus că am avut treabă, că m-am măritat. Și în 12 decembrie am fost angajată în șantier, la zugravi. Era șantierul de construcții, pentru că erau două sau trei șantiere mari, șantierul 1, 2 și 3 și erau instalații. Toate făceau parte din același trust, TCM.

Șantierele astea erau pentru locuințe civile?

Da, toate făceau blocuri. Blocuri, magazine, deci cu asta se ocupau, cu construcții civile, agricole și industriale. Industriale nu, că era TCInd la industriale, dar tot din asta mare făcea parte.

Din compania asta mare, națională.

Dar TCInd... și mai era Hidrotehnica, care se ocupa de diguit, de baraje, de genul ăsta de construcții. Eu am fost pe civile, pe locuințe. Și se făceau blocuri în Baia Mare.

Unde?

Primul bloc la care am lucrat a fost acolo, știi că este o biserică în cartierul meu și este o casă. Lângă casa aia, acolo se făcea blocul la care am lucrat… Ăla a fost primul loc. Am fost repartizată la o echipă de zugravi.

Și ce trebuia să faceți acolo?

Acolo erau mai multe fete, intrau într-un apartament și trăgeau glet pe pereți și șlefuiau pereții să fie OK și trăgeau o mână de glet. Și cu bărbați. În băile de serviciu, se vopsea gletul cu vopsea în ulei, când ieșeam de acolo tușeam de nu mai puteam, era spațiu mic, trebuia să dai cu pensula. Eram amețită de la vopseaua aia în ulei. Dădeam cu humă, cu humă se făceau atunci, vopseam tâmplăria, geamurile, toate geamurile erau vopsite cu două straturi.

Și asta făceau femeile?

Da. Și bărbați, și femei. Toată iarna lucram foarte greu, ca să ne încălzim ne puneam într-un butoi mare de 25 l lemne și făceam foc și stăteam toți acolo înghesuiți, ca să ne dezmorțim cât de cât un pic.

În timpul ăsta unde locuiați dumneavoastră?

Păi în timpul ăsta am închiriat... tata lui cumnata mea avea garsonieră aici, în Baia Mare. Și ne-o lăsat să stăm acolo.

Când ziceți „stăm" cu cine?

Eu cu T. Pentru noi am închiriat-o și el venea la sfârșit de săptămâna la Baia Mare să fie cu mină până ce am putut, pentru că atunci foarte greu se putea să mergi dintr-un loc în altul, foarte greu să găsești loc de muncă în altă parte decât unde ai fost repartizat. Am stat acolo până T.… [s-a transferat]; când venea la Baia Mare, era fericire că aici era căldură, era apă caldă. Când o văzut ce bine e aici a

zis „no, bun". Într-o zi, într-o noapte, a venit tatăl cumnatei și a zis că garsoniera e a lui, că e casa lui.

Serios?

Și-apoi după aia am zis: „nu-i bai, lasă-i casa lui, că era cam sucit". „Haida, fă naveta!", că era tren. Și făceau mulți oameni naveta la muncă și am mers, am stat la ei [părinți] vreo lună-două, și am făcut naveta în Baia Mare și în timpul ăsta mi-am găsit la căminul de nefamiliști. Mai multe blocuri unde locuiau cei care lucrau la TCM și aveau câte o cameră cu două paturi sau garsonieră, și era și apartament unde erau două camere, două băi.

T. și-a cerut transferul?

Și-o cerut transferul, că doar așa putea. Și tot în timpul ăsta am căutat să rezolvăm să se transfere și el în Baia Mare și a reușit să se transfere la IMM-UM. Așa era atunci.

Pe aceeași poziție ca înainte?

Pe aceeași poziție, meseria lui. Că atunci erau meserii și el era rectificator și era singurul loc, mai era și IMUAS unde se rectificau piesele care se turnau, care se toceau, și ultima fază era rectificarea lor.

IMM-UM se ocupa de mașini și utilaje miniere. Și IMUAS?

Nu știu exact să îți spun. Întreprinderea de utilaje și... nu știu cum era, eventual să cauți. Și, după ce o venit și el în Baia Mare, am umblat și am făcut cerere la trustul de construcții pentru o garsonieră pentru că avem un copil. Amândoi lucram și se acorda la așa ceva mai repede. Și am primit acolo lângă spital, în blocul ăla de garsoniere care e vis-a-vis de Palatul Justiției, pe colț. Am primit o garsonieră și acolo am stat amândoi.

Era o cameră, baie și bucătărie?

O cameră de 18 m pătrați, o bucătărie cu balcon, cu logie și baie.

Era decent.

Era, pentru familie cu un copil. Am stat acolo până în '89. În '89 am primit...

Câtă vreme ați stat acolo?

Ai. [fiul] e din '82 și Ae. [fiica] din '84. Până în '89 am stat acolo. În '89 am făcut cerere de apartament și am primit prin repartiție de la UTC.

Cine era în UTC?

Eu. Prin UTC am primit apartament în blocul ăsta. Astea au fost trei blocuri care s-au construit atunci. Trei blocuri făcute printre celelalte care erau mai vechi. Am lucrat foarte mult în E-uri. E-urile sunt de la Maramureșului, meri către Hotvon, pe partea dreaptă. Deci intersecția aceea cum o iei pe lângă Vânătorul, alea două blocuri s-au făcut din... deci se turnau prefabricate. Făceau planșee și făceau ziduri armate, tot numai le luau, le transportau și le puneau la fața locului. Și se făceau acolo turnate ca și niște cărămizi, dar din ipsos. Și blocurile astea au fost concepute din ipsos. Se zideau ca și zidărie. Și acolo am lucrat ultima dată. După ce am avut pe Ae. am făcut cerere să mă duc pe poligon unde se lucra pe trei schimburi ca să putem lucra pe schimburi inverse. Eu m-am dus în poligon și am lucrat pe trei schimburi. La fierari am fost eu. Erau echipe, echipe de fierari, echipe care turnau planșeele, echipe care puneau gresie, se făceau plase sudate, atunci o clădire unde se... era o mașină de plase sudate și se făceau plase sudate. Și acolo erau trei schimburi. Și am lucrat așa ca să lucrăm invers cu T., că el era pe [schimbul] 1, eu eram pe 2 sau pe 3. Și în timpul ăsta, în ’84, am dat examenul și am intrat la institut.

Cum v-ați hotărât să dați la facultate din nou?

Eram supărată și eram frustrată când eram privită de sus de colege care erau la institut, erau studente, și aveam o supărare în mine și o frustrare și o nemulțumire. Și T. o observat lucrul ăsta și o zis: „Vrei să faci ceva?” „Da, că mă doare când văd că mă privesc astea așa” „No bun, te pregătești, te duci și dai”. M-o sprijinit, că dacă nu, nu aveam cum.

Cum ați reușit cu doi copii și cu munca?

Am reușit, că sunt o luptătoare și sunt sănătoasă.

Era la zi facultatea?

Nu, era la seral. Dimineața lucram și de la patru mergeam la școală. Veneam la două acasă, mă schimbam, făceam un duș, făceam ceva de mâncare și la patru plecam la institut. Institutul care e și acum, cred. Cum reușeam? Păi în vacanță copiii i-a luat maică-mea. Ea a zis că, dacă intru, ea mă ajută cu copiii. Dar în fiecare lună îi aduceam pe copii la Baia Mare și îi duceam la exerciții pentru ochi, pentru că aveau strabism și trebuiau să facă 10 zile pe lună exerciții ca să își forțeze ochiul bolnav. Pe Ai. l-am operat prima dată la doi ani, aici, în Baia Mare, și nu cred că a fost tare utilă operația și cu Ae. m-am dus direct la Cluj. Și când o operat-o pe ea, prima dată încă nu putea vorbi, și l-or operat și pe Ai. a doua

oară. Mi-o fost foarte greu atunci cu ei, că s-or trezit deodată, le-o fost rău. Se trezea și striga: „Nu văd! Nu văd!" Ce condiții erau și acolo... Nu aveam ce să mâncam, ne-am adus de acasă termoplonjon ca să le fac ceva de mâncare și să mănânc și eu.

Erau anii '80…

'86.

Perioada cea mai grea dintre toate.

Și pe urmă am reușit, dar tot printr-o asistentă care făcea exerciții cu ei la ochi am reușit să ajung la spitalul militar și m-am dus cu amândoi și pe Ai. nu l-o putut lua, că o zis că sunt prea slăbiți mușchii, și pe Ae. au operat-o a doua oară. Și la un an de zile, când am fost la control, erau foarte mari dioptriile, +7, mi-au zis că nu mai trebuie să mai poarte ochelari și pe Ai. nu mi l-au putut lua să mi-l opereze și după nu am mai putut merge cu el că a venit Revoluția.

Dar să înțeleg că în tot timpul ăsta ați păstrat legătura cu Năpradea.

Vai de mine! În fiecare sâmbătă mergeam cu trenul și apoi 7 km pe jos. Când au crescut copii mai mărișori și acum am acasă rucsacul lui Ai. Atâta e de fain, eu nu pot renunța la el, când văd rucsacul îl văd pe Ai. cu el în spate. Fiecare cu bagajul lui.

Și mergeau singuri?

Singuri nu i-am trimis, doar cu cineva. Ori eu, ori T. Câte nu aduci de acasă, de la părinți.

Părinții în continuare țineau grădină.

Da, mergeam și ne dădeau ei, nu trebuia să zicem ceva. Și copiii în vacanță stăteau acolo. Rădăcinile le sunt acolo și cei mai frumoși ani ai lor au fost acolo. Că baza, de fapt, e acolo. Și așa e la toată lumea, baza e acolo la țară, acolo te faci om, acolo de formezi ca om.

Și pentru dumneavoastră „acasă" este acolo?

Da, nu știu dacă m-aș putea obișnui în altă parte. Acolo mă destind, din pământul ăla îmi trag energia, seva.

Și Baia Mare ce e?

Nici nu știu cum să o numesc. E locuință, dar nu simt că ar fi acasă. Pentru că pe mine, cel puțin, deși poate nu pentru toată lumea, faptul că stau închisă între patru pereți mă face să mă simt ca și într-un cavou.

Și T. era ca și dumneavoastră? Și el trăgea către Năpradea?

Mai puțin, acum nu știu care o fost cauza la el. Că nu-i plăcea, că era mai comod... Nu știu, sincer, să îți zic care era cauza. Dar lui nu-i plăcea așa de mult, eu trăgeam să mergem, să facem, să dregem. Cumva cred că eu am fost mai plină de energie.

Prietenii unde erau?

În Baia Mare.

Cine erau?

Colegi de servici de-ai mei. La el mai puțin, el nu era așa sociabil ca mine.

Relațiile de lucru erau mai degrabă de prietenie, de solidaritate?

Și colegialitate, dar prietenie cu mai puține persoane, pentru că trebuie să cunoști omul ca să-i fii prieten. Doar că ești coleg, asta da, dar nu ești prieten. Prea mult spus. Colegialitate.

Și ce trebuia să se întâmple ca un om să treacă de la coleg la prieten?

Să fii compatibil cu acel om și, în timp, îți dădeai seama că, de fapt, sunt mai multe lucruri în comun. Îți făcea plăcere să stai cu acea persoană, să ieși cu ea, efectiv se simțeau bine persoanele una cu cealaltă.

Unde ieșeați împreună?

La Ocna Șugatag, la mare, la revelioane. Ieșiri din astea.

Primeați bilete de la fabrică?

Nu, cumpăram. Erau pe poligonul de prefabricate nu știu câte bilete pentru cine vrea să meargă la mare pe 6-7 zile. Sau erau prin UTC. Sau pur și simplu căutam și ne cumpăram bilete și mergeam la mare la căsuță. Erau întreprinderi care aveau căsuțele lor. Cum era la Izvoare, spre exemplu.

Ați fost?

Am fost, dar am fost târziu, nu am fost atunci pe vremurile alea. Ocna Șugatag, de sindicat. Sindicatele aveau și dădeau bilete.

Și când erați în Baia Mare cum petreceați timpul liber?

Urcam pe Valea Usturoiului, duceam câte un pui, făceam cu usturoi și cu bere și cam atâta vara. Iarna mulți mergeau la schi, la Cavnic.

Și dumneavoastră voiați să ieșiți mai mult decât T.

Da, eu eram cea care îmi plăcea să mă duc, să vin, el era așa, mai de casă. Dar, cum nu știam să schiem, nu prea mergeam și nu ne permiteau nici veniturile. Era un sport costisitor. Ca orice sport.

Dar erau pârtiile atunci și la Izvoare, și la Cavnic, și la Șuior.

Da, erau pârtii și atunci, dar mergeau... Uța asta, prietena mea care o murit, mergeau. Mergeau aproape săptămânal. Ei erau din Merișor și nu prea mergeau la munca câmpului și mergeau iarna la schi, vara ieșeau la Ocna.

Cu năprădenii din Baia Mare ați mai ținut legătura?

Acuma chiar deloc nu se mai ține legătura, nu știu ce se întâmplă, toată lumea e ocupată, obosită, stresată, intră în casă, nu mai are chef să iasă... Pe cuvânt dacă nu. Am mai fost la Felix, mergeam... Cam o dată pe an mergeam câteva zile în concediu.

Cum arăta săptămâna? Câte zile lucrați?

Șase până la Revoluție. Mergeam și duminica până la zece ca să terminăm, să facem opt ore, lucram unde erau schimburi. În șantier se lucra de la șapte dimineața până seara la șapte.

Și T. la fel?

Tot opt ore. Și la el erau schimburi. Dar după Revoluție o început și s-o făcut tot felul de firme, și-o făcut lumea firme, s-o axat și trustul de construcții s-o schimbat.

Ce s-a întâmplat? Dumneavoastră ați lucrat în continuare acolo?

Da, la planșee și la zidurile acelea.

Și în același timp făceați și institutul?

Am terminat în ’89 și atunci ne-am și mutat în apartament. Deci Revoluția ne-a găsit în apartament. Și am după aia am continuat să lucrez în poligon, dar mi-am găsit un post la contabilitate o perioadă.

4. Munca în industria ușoară

T.P., femeie, +55 ani, etnie română

Interviu realizat de Cristina Bădiță

(fragmente)

Interviul ilustrează parcursul educațional și de integrare în industria ușoară al unei tinere venite în Baia Mare din mediul rural la sfârșitul anilor 1970. Refuzând repartiția, a fost obligată să lucreze într-o poziție sub nivelul studiilor.

Aș vrea să vorbim puțin despre efectele dezindustrializării, dar și despre munca dvs. înainte de 1989.

A fost o nenorocire faptul că industria s-a distrus, deci asta e părerea mea și nu cred că mă înșel, pentru că foarte multă lume a rămas fără locuri de muncă, au fost șomeri, au intrat pe șomaj, pe urmă, mulți au plecat și, când au putut să plece, au plecat. Eram nici tineri, nici în vârstă, era cam de vârstă mijlocie... prin nouăzeci și, totuși, eram tineri și am încercat. Din punctul meu de vedere, eu ce am făcut, dar și alții, sunt convinsă; am încercat să mă orientez în alte părți și să mă profilez și să mai învăț, căci am avut alte oportunități de a învăța și mi-am și dorit, dar a fost foarte greu. Atunci tu ai avut familie, ai avut copii și ca tu să te reprofilezi a fost greu. Nu a fost ușor să te înscrii. Nu a fost cazul la mine, căci am avut un liceu, eu pe urmă am făcut o facultate, m-am înscris la facultate, am susținut niște examene după o pauză de nu știu câți ani, din nou a trebuit să învăț. Aveam și copii și nu a fost ușor, dar depinde ce îți dorești, că dacă tu îți dorești și vrei… Eu am lucrat în vremea lui Ceaușescu, în vremea comunistă… dar nu mi-am dorit să intru în partid. Nici nu am spus „nu". Am încercat să ocolesc anumite chestii ca să nu supăr, că, dacă supărai, nu era bine. Indiferent din ce pătură socială făceai tu parte. Trebuia să ocolești. Ținând cont că eram și însărcinată și mai invocăm anumite chestii: că sunt însărcinată, că nu pot acuma, că data viitoare și tot așa. Asta a ținut vreo câțiva ani 5, 6, 7 ani cât am putut să tot jonglez cu chestiile astea și pe urmă a venit Revoluția. Eu am lucrat din 1983.

Despre asta voiam să vă întreb.

Da, atunci am și terminat liceul, erai obligat să faci un liceu.

Ce liceu?

Liceul de Chimie Industrială. În momentul în care am terminat liceul am primit o repartiție.

Dar dumneavoastră erați de aici, din Baia Mare?

Mă trăgeam de la sat. Din Boiu Mare. E o zonă frumoasă de deal. Copil fiind crescut acolo, când vii într-o zonă urbană chiar e ca și cum ai veni dintr-o junglă și te aruncă cineva într-o lume nouă și ți se pare ciudat. Sunt om adaptabil și atunci, și acum.

Ați venit direct la liceu?

Da, am venit direct la liceu. Am terminat liceul, cele 12 clase, cu treapta a doua.

Făceați naveta?

Nu, stăteam în internat. Stăteam în cămin cam toți care veneam de la țară, de la sat. Erau cămine unde eram cazați. Bineînțeles că părinții ne țineau aici și plăteau.

Dar ei lucrau la sat sau veneau și ei, făceau naveta?

De obicei femeile erau casnice și lucrau în colectiv, dacă așa se spunea. Iar bărbații, nu în proporție de sută la sută, dar în proporție de 50%, ori lucrau la mină, ori lucrau în alte părți unde făceau naveta. Depinde, nici să fie foarte mare distanța, cam 45 de kilometri maxim. Nu e ușoară naveta, să te scoli la 4 dimineața…

Tatăl dumneavoastră era miner?

Nu. Tatăl meu lucra în industria textilă la Filatura, la Maratex. Era stivuitorist, dacă îmi aduc bine aminte. Da. În momentul în care am terminat liceul am primit repartiție să preiau o magazie centrală din Maratex, a Filaturii, să o preiau. Tata, lucrând acolo, nu a dorit să preiau acea magazie. Mi-a zis că e foarte mare gestiunea, eu mergând de pe băncile școlii. Mai târziu am înțeles, atunci nu l-am înțeles. Am fost supărată că nu m-a lăsat. Simțeam că nu sunt foarte bine pregătită pentru facultate, trebuia să fii un copil de excepție, de elită, ca să intri la o facultate atunci. Trebuia să fii elev cam de 9 și 10. Era foarte greu să ajungi la facultate. Nici n-am încercat. Știam că nu sunt la nivelul respectiv și nu am

încercat atunci. Am refuzat. Dacă tata a insistat, îi era frică să nu mă fure cineva la magazie, să greșesc ceva, fiind și foarte tânără, ieșind de pe băncile școlii, încă nu eram formată pentru munca în producție.

Dar presupun că ați făcut practică.

Da, dar practica o făceam în cu totul altă parte. Era tot în industria asta, dar am rămas surprinsă că am primit repartiție. Atunci primeau repartiții doar o parte dintre elevi.

Dar nu era legat de faptul că aveați pe cineva în familie acolo?

Nu știu, nu se cereau detalii. Acolo am primit, bun. Nu mi-a dat voie să mă duc tata. Atunci n-am înțeles și mi-am dorit, că totuși era un post pentru fete. Tata a zis să merg la abatorul de păsări să mă angajez acolo, iar cu timpul vom mai vedea cum va fi.

Dar unde era abatorul de păsări?

Pe la periferia orașului, la ieșire înspre Recea. M-am angajat acolo, ca muncitor necalificat.

Adică ați trecut de la un post cu studii la un post de muncitor necalificat?

Eu m-am dus ca muncitor necalificat pentru că îmi oferea altă siguranță din punctul de vedere al părintelui, care așa a gândit, și mai târziu, repet, l-am înțeles. A fost un program foarte greu. Era de dimineața, știai doar la ce oră pleci, la 7 jumate începea programul, știai la ce oră ești la serviciu, dar când te întorci acasă nu mai știai. Era de dimineața până seara la 18-19:00, uneori 20:00. Se lucra sâmbăta, se lucra duminica, deci era greu. Aveam un salariu mic în comparație cu alte fabrici.

Erați multe persoane angajate?

Nu aș putea să vă spun numărul de persoane care lucrau în abatorul respectiv, dar pot să vă spun că nivelul de educație era de 4 clase. La început nu mi-am dat seama. Parcă nu mă simțeam foarte confortabil acolo la nivelul de discuții care erau acolo și de capacitatea lor, dar am și înțeles. Acolo puteai să faci orice. Oricine ar ști să facă ce am făcut noi.

Ce implica munca dumneavoastră, pot să vă întreb?

Eu lucram la export, eram operator păsări. Lucram la secția de export unde se ambala produsul finit pentru export. 80 la sută era export. M-am adaptat, pentru că sunt un om adaptabil, dar erau chestiuni care simțeam că mă vor plafona aici.

Deci nu aveai nicio șansă de promovare dacă nu erai membru de partid. Trebuia să fii membru de partid. Nu mi-am dorit să fiu membră de partid. Pe urmă m-am căsătorit.

În ce an v-ați căsătorit?

În 1984 m-am căsătorit. În următorul an am făcut un copil, peste trei ani am mai făcut încă un copil și așa am putut să jonglez, adică să nu mă înscriu în partid. Dar, repet, nu aveai nicio șansă de a fi promovat.

Cam ce vă puteați permite din salariul dumneavoastră?

Puteam să îmi permit o chirie și să trăiesc modest.

Nu vă repartiza un apartament?

Asta cu timpul. Mă întorc din nou la statutul de membrul de partid. Deci te ajuta să fii membru de partid.

Ca să obții un apartament…

Da, foarte mult ajuta.

La Avicola exista comitetul oamenilor muncii?

Exista peste tot. Toți erau membrii de partid, erau peste tot. Nu vorbeam prea mult. Sau, dacă vorbeam, erau doar banalități. Nici nu era cazul să discuți despre altceva. Sigur că conducerea și oamenii care conduceau erau cu studii superioare, ingineri mai ales. Maiștrii nu. Nivelul era de liceul sau de opt clase sau patru clase care erau acolo.

Dar dintre cei cu patru clase, colegele dumneavoastră, erau din Baia Mare?

Marea majoritate dintre ei se trăgeau de la țară. Erau angajați cu liceul terminat în Seini, care era agronomic. Ei erau calificați pe asta, dar nu au stat mult. Multe fete au plecat atunci pentru că era foarte greu. Munca era istovitoare. Nici dacă nu ar fi trebuit să faci nimic, doar să stai în picioare de dimineața până seara… În fine, m-am adaptat, m-am obișnuit. Ni se mai făceau pachete [cu carne], mai la sfârșit de săptămână, pentru că în magazine nu găseai nimic. Le cumpăram prin chioșcurile noastre. Era un ajutor că tu îți permiteai să mergi să îți cumperi niște lucruri și să ai ceva în casă pe lângă alții care aveau bani, dar nu aveau ce să cumpere. A fost greu. Dar parcă am știut să apreciem anumite lucruri.

[…]

[Despre locuire]

Mi-ați spus că ați stat în chirie și că, după ce v-ați căsătorit, ați primit apartament.

Da, după ce ne-am căsătorit, am solicitat. Soțul a solicitat și am primit, deși a fost mai complicat. A aparținut cuiva înainte și acesta l-a cedat în favoarea noastră sau în favoarea instituției respective. Am intrat în audiență la ceva secretar pe județ.

Dar avea și Avicola blocuri, nu?

Avea. Trebuia să îndeplinești niște condiții să poți intra în comisia lor.
Ne-am mutat în zona Vasile Alecsandri, unde am avut un apartament și am stat acolo până în 1990. În 1990 mi-am cumpărat un nou apartament și m-am mutat în altă zonă a orașului.

Pot să vă întreb în care cartier?

În zona Gării, Petru Rareș, dar mai spre centru puțin.

Erau mai mari apartamentele acolo, erau structurate diferit?

Da. Acesta era cumpărat de pe vremea lui Ceaușescu. În '90, imediat după Revoluție, am cumpărat un apartament de la un domn plecat dincolo, să mă pot muta din zona aceea a periferiei orașului

[…]

Dar și soțul dumneavoastră lucra la Avicola?

Nu. Soțul meu lucra la IMMUM. Aveam salarii mici. Eram și tineri, aveam salarii mici, cu doi copii, nu găseai nimic, ma refer până în '90. În orice situație trebuia să ai o cunoștință, o relație, să mai rezolvi ceva.

M-a surprins că ați zis că tatăl dumneavoastră, totuși, chiar lucrând la Filatură, a primit apartament.

Da, tatăl meu a primit apartament după ce eu i-am stat în chirie și apoi a primit, după o perioadă lungă de timp. Deci, după ce eu m-am mutat în apartamentul meu, a primit și tatăl meu apartament.

În ce zonă?

În zona de sub pod, pe bulevardul București, unde e Dorna. Chiar cum intri în Baia Mare.

Acolo erau blocurile Filaturii sau erau mixte?

Cred că erau ale Filaturii. Erau repartizate la ei. Așa se făcea: atâtea repartizate Filaturii, atâtea IMMU-lui…

S-au dat în baza familiei…

Bineînțeles. Exceptându-mă pe mine, era mama, tata și fratele. Eu eram deja căsătorită atunci, cred că aveam și un copil. Eu am primit apartament, pe urmă a primit tata, deci nu se primea foarte ușor. Trebuia să îndeplinești niște condiții, să ai niște recomandări foarte bune, mai ales din partea șefului ierarhic.

Da, am auzit că nu trebuia să ai absențe…

La 3 absențe nemotivate erai exmatriculat. Îți încheiau cartea de muncă cu „I", și asta era grav. Nu te mai angaja nimeni.

„I" de la indisciplinat?

Indisciplinat, da. Dacă prin absurd te angaja cineva, purtai cu tine un „ bagaj" care te apăsa în jos.

Vi se dădeau asigurările sociale și de vacanță? Primeați bonuri de vacanță?

Nu, niciodată.

Știam de la Cuprom că primeau. Cei care lucrau în uzinele mari puteau să se ducă la băi, la tratament. Mai ales pentru bolile care erau specific uzinei. La Avicola n-au fost?

Nu. Nici la IMMUM, unde lucra soțul. Mă gândeam că eu nu voi ajunge să văd marea niciodată. Pe vremea lui Ceaușescu nu aveam nici o șansă. Nu-mi permiteam financiar.

[…]

5. Munca în industria ușoară și locuirea romilor în oraș

L.T., femeie, 70 ani, etnie română,
portar la fosta fabrică de confecții din Baia Mare

Interviu realizat de Cristina Bădiță

(fragmente)

Interviul ilustrează reprezentări despre fosta industrie ușoară din Baia Mare, precum și alte aspecte precum locuirea și prezența romilor în oraș, din perspectiva unei femei de etnie română, fostă lucrătoare în industria ușoară, care este obligată să lucreze și la vârsta pensionării.

Fetele de la Confstar[1] mai sunt în clădire?

Nu, nu. Toată lumea îi de la Taparo[2]. Că sus se face... numai o singură secție de croitorie pentru Taparo. Fac huse de fotolii și canapele pentru Taparo. Deci Confstarul nu are angajați. Vreo 5 sunt. Directoarea, îi bărbatu-său, îi directoarea economică, îi secretara și îi băiatul ăsta, care îi electrician și de toate.

Adică ei se îngrijesc numai de clădire, atât? Nu mai au nimic productiv?

R: N-au nimic, n-au. Bine, la secretariat trebuie să se stea... Mai vin după o vechime, mai după una... De una an-doi nu se mai face nimic. Și ce o mai fost aici la magazin, îi stocul rămas de pe vremuri... când o funcționat Confstarul. Și mai aduceau de pe la Carei, de pe unde mai aveau ateliere…

Dvs. ați lucrat la Confstar?

Nu, eu n-am lucrat aici. Eu am lucrat la Agrofruct.

Și cum ați ajuns la ce faceți acum...?

Am fost 12 ani pe pensie de boală. Că probleme am... oricum. Și pe urmă m-am angajat din nou la firma de pază, aici.

---

[1] Confstar este o fostă fabrică de confecții textile, moștenitoarea unei fabrici socialiste fondate în 1975.

[2] Taparo este o fabrică de mobilă și de echipamente sanitare.

Câți ani aveți? Pot să vă întreb?

Puteți să mă întrebați liniștită. Ia să văd! Știți cât am?

Păi nu știu... 50-54?

Știți cât am? Da' să nu spuneți la nimeni. La 1 noiembrie, acuma, o să fac 70.

70?

Da.

Ooo, să fiți sănătoasă! Și lucrați?

Ce-aș face acasă? Că n-aș putea să stau. Adică mai ales acuma cu problemele mele...

Da... mi-ați zis de soțul decedat...

Soțul a avut 63.

Și sunteți din Baia Mare?

Da.

Deci ați lucrat la Agrofruct.

Da.

Înseamnă că dvs. ați prins liceele acelea specializate. Când se făceau pe profesii.

Da. La Lăpușel au lucrat o grămadă. De prin satele astea, o grămadă de persoane. Femei și bărbați. Asta am vrut să vă zic... că tot ce o fost bun, s-o stricat. Agrofructul, Filatura, Faimarul... vorbesc industria ușoară.

Dar în industria ușoară de atunci lucrau femeile, da?

Lucrau mii de femei. Mii!

Și nu conta etnia, așa-i? Că erau și persoane de etnie maghiară, romă?

Sigur, cum să nu.

Că unii zic că femeile rome nu lucrau.

Care nu voiau. Exact cum îi acuma. Acuma lucrează? Lucrează care lucrează.

Adică și la Agrofruct veneau.

Ooo, da! Sigur, sigur.

Dar veneau [femei rome] de pe sate sau erau din Baia Mare?

Și din Baia Mare, și de pe sate. De peste tot. Și atunci, în vremea lui Ceaușescu, te obliga să lucrezi. Vrei, nu vrei, trebuie să te duci la lucru.

Erau și acele ajutoare sociale. Dacă făceai copii, era mai rentabil să stai acasă?

Nu... Aveau ceva facilități... Dar nu puteai trăi. Nu-i ca și acuma. Legea asta îi cea mai tâmpită posibilă lege. Cu ajutorul social. Stă unul bine acasă, sănătos... Ia ajutor social. Nu-i corect. Nu-i corect. Atunci, nu. Te trimitea la lucru. N-ai vrut să lucrezi aici, te trimitea la canal. Era canalul. Deci, o fost, vă spun, foarte bine din punctul ăsta de vedere. Nu-ți era frică să te duci seara. Ieșeai la 10, 10 jumătate seara, mergeai liniștită. Era patrulă de miliție. Atunci era miliție. Acuma? Când vezi pe unul pe jos? Pe jos? În mașină... mai trec cu mașina. Era altceva. Degeaba zice lumea „Ooo, pe vremea lui Ceaușescu!". Pe vremea lui Ceaușescu a fost foarte bine. Îți spun eu. Atunci chiar nu o murit nimeni de foame. Numai cine nu o vrut...

Anii '80 au fost cei mai grei, așa-i? Ăia ultimii. Când se făcea presiunea pe datorie.

Atunci o făcut o greșală... vorbesc de Ceaușescu. O cam înfometat lumea atunci. O perioadă. Dar, el de ce o înfometat lumea? El o vrut să se plătească, să plătească toate datoriile. Înțelegeți? Dar el chiar așa o făcut. El, când o murit, când l-o împușcat, nu avea nicio datorie. Vă dați seama? Și bineînțeles că urmau niște ani mai buni... dar lumea...

[…]

Ați făcut școala profesională?

Nu, nu, eu am făcut liceul. Am făcut liceul la seral, știți?

Și ați ales dvs. să mergeți să lucrați la Agrofruct?

Da. Lucra multă lume. Deci foarte multă lume lucra, păcat de el… L-a falimentat șpaga.

Da. De aia spun. Ce păcat... dar ce păcat! La noi în Baia Mare chiar s-au făcut niște produse super de calitate.

Așa-i. Multă lume zice că Baia Mare era pentru industria grea, mai ales minerit. Dar nu era chiar așa. Era și industria ușoară, mai ales pentru femei... Știam că Faimarul și Confstar sunt singurele firme care au mai rămas, cu capital românesc, care au rămas în picioare și după '89.

Păi da.

Că restul toate au falimentat. Mai ales industria ușoară. Filatura a fost distrusă...

Filatura... nici nu se mai cunoaște unde a fost Filatura.

E doar un sediu al unei firme, am văzut. Nu s-a numit Confstar. S-a numit „Confecții". Toată lumea știa așa. Și acuma zic „la Confecții". Mineritul a fost într-adevăr pentru bărbați. În industria ușoară erau femeile. O fost și bărbați, normal. Nu se poate lucra o mecanică, o aia, aia, aia...

Și la Agrofruct erau bărbați?

Da, sigur. Era atelierul mecanic... Și v-am zis, erau întreprinderi din astea în industria ușoară, erau multe. O grămadă, o grămadă! Și la Filatură erau mii de femei. Mii de femei! Nu sute. La Agrofruct, aceeași chestie.

[…]

Și pe partea cu construcțiile, locuințele, ce îmi puteți spune?

Ooo, da! Atunci chiar că se construia... Extraordinar. Atunci s-au făcut blocurile. Poi, eu, de exemplu, l-am primit... eu lucram la Agrofruct, dar am primit de la consiliu apartamentul.

Cum adică de la consiliu? Prin sindicat?

De la consiliu local... Nu, nu. De la consiliu. Deci, repartițiile...

Ați depus dvs. cerere?

Bineînțeles.

Și în numele dvs., nu a soțului? Dvs. ați primit apartamentul?

Eu, eu.

Și în ce zone erau apartamentele?

Nu aveau o zonă oarecare [pe întreprinderi]…

Deci de la consiliu nu erau asignate... dădeau locuințe oriunde se construia.

Da, da. Nu era o zonă anume. La mine, de exemplu, în bloc, lucrau de la armată, de la Filatură și de la altele.

Se repartizau în funcție de numărul de membri de familie?

Poi... da...

Dacă erau doi căsătoriți, le dădea apartament cu trei camere?

Nu! Le dădea cu două... garsonieră... Depinde ce situație aveau.

Săsar am înțeles că e cartierul de locuințe cel mai vechi. Restul s-au construit mai târziu.

Da, da... Sau acolo unde e, de exemplu, pe Alecsandri... acolo au fost numai niște cocioabe. Vai de capul meu.

Vă mai amintiți cum era Hotvonul? Vine de la 60 de colibe ce erau acolo?

Da, exact.

Da? De la asta vine numele cartierului, în maghiară?

Da, cred că. Da, da, da...

Înseamnă că erau romi dintotdeauna acolo?

Acolo da.

Adică de când sunteți dvs. și vă amintiți.

Da, acolo da.

Adică nu erau veniți de undeva. Pur și simplu au fost acolo de mult timp?

[…] Da, erau locuitorii care erau de-aici. După aia s-a stricat totul. Au venit care de pe unde... cum s-o putut.

Și acolo le-au dărâmat și s-au făcut apartamente. Că și acolo sunt apartamente mari.

Acolo... îi cel mai frumos, acolo îs cele mai faine apartamente. Cum îi zice la strada aia? Pe....

Alecsandri?

Nu, nu pe Alecsandri. În spate...

Grănicerilor?

Grănicerilor. Și acolo era... cartierul ăla tot era numai de țigani. Pe Mărășești... pe...

Da, sunt apartamente decomandate acolo.

Da, foarte faine. Îs foarte faine apartamente acolo. Acuma nu mai sunt [romi], că stau numai români acolo...

Dar înainte de '89 primiseră și ei apartamente acolo?

Nu, le-o făcut apartamente pe Melodiei. Și-apoi le-o devastat și acolo...

Dar le-o devastat înainte de '89?

Da, sigur. Bineînțeles. Au fost în stare să-și ducă calul în apartament. Da, asta am auzit. Că era faimos... Acum zona e frumoasă...

Acuma da, da. Dar oricum sunt scumpe apartamentele... Atunci era siguranța locului de muncă, nu?

Era siguranța locului de muncă, știai că oricum o să primești o locuință și o să ai unde sta. Acuma doi tineri, dacă se căsătoresc, din ce salariu își pot ei face sau cumpăra ceva? Ca să-ți construiești ceva îți trebuie prima dată pământul, care îi extraordinar de scump. Știu că și-a cumpărat fiică-mea, și-o cumpărat acuma patru ani și abia acuma o început să-și facă casă... aici, în Mocira. Deci...

[…]

B. DEZINDUSTRIALIZARE

6. Migrație

O.S., femeie, 38 ani, etnie română

Interviu realizat de Dana Solonean

(fragmente)

Interviul ilustrează situația unei familii de români din clasa mijlocie, care este obligată de contextul economic al crizei din 2008 să migreze din Baia Mare în Anglia. Cuplul practică migrația pentru muncă de lungă durată, multiplă, o migrație de succes cu revenire și reintegrare profesională în Baia Mare. (Persoane amintite în interviu: D. – soțul intervievatei; M. – prieten al soțului; M2 – fratele intervievatei; M3 – prietenă a intervievatei; S – fetița intervievatei; L. – prieten al familiei; J. și F. – cuplu, prieteni ai familiei).

De unde ești?

Din Cluj-Napoca, m-am căsătorit în Baia Mare. În 2009 m-am căsătorit, dar stau în Baia Mare din 2006.

Anterior mutării în Baia Mare cu ocazia căsătoriei, ai avut perioade în care făceai naveta sau alte experiențe de navetism, de mișcare?

Nu. În 2006, când am venit în Baia Mare [...], după o perioadă de trăit în Spania de 3 ani.

Prin urmare ai avut o perioadă de migrație în exterior.

M-am întors la Baia Mare pentru că deja îl cunoscusem pe viitorul meu soț.

De câți ani stai în Baia Mare?

Din 2006. 15 ani.

O perioadă destul de lungă. Bănuiesc că te-ai mutat mult în timpul ăsta. Poți să îmi spui cum arată istoria locuirii?

Inițial, când am venit la Baia Mare am stat pentru două sau trei luni cu părinții viitorului meu soț, ceea ce n-a fost o situație tocmai confortabilă pentru mine. Ei stau în centru, într-un bloc din centrul Băii Mari, într-un apartament cu două camere. O cameră era ocupată de părinții lui și a doua de noi. După care ne-am mutat într-o chirie într-un cartier mărginaș al Băii Mari, într-un apartament cu două camere. Chiria era de 100 de euro, în cartierul Săsar.

Acolo unde e Victor Babeș?

Acolo. După ce ne-am mutat de la socri.

Nu pe Gării?

Nu, aia a fost ultima locuință. Acolo m-am căsătorit. A fost o perioadă de vreun an de zile, poate că un pic mai bine.

Tu ai stat în Săsar în două locuri diferite.

Deci de la socri ne-am mutat în chirie în Săsar. Apoi, după vreun an și o lună, două, cam așa, ne-am mutat într-un apartament cu o cameră. Era o garsonieră, era apartament cu o cameră, separată bucătăria, în cartierul Gării, într-o zonă foarte frumoasă.

De ce te-ai mutat din Săsar în Gării?

Nici nu mai țin minte. Era mai ieftină chiria și apartamentul în care stăteam în Săsar era foarte vechi și foarte demodat; și cel în care ne-am mutat pe Gării era mai ieftin cu 20 de euro. În perioada aia eram numai noi doi și era destul de aranjat, la modul la care zugrăvisem, era mai aerisit, nu știu...

Acolo erați când v-ați căsătorit?

Acolo locuiam când ne-am căsătorit. În schimb, zona era foarte, foarte dificilă.

Adică?

Era și e în continuare o zonă cu oameni care ori provin din familii dezorganizate, ori cu o situație financiară foarte precară, tot timpul aveam seara poliția acolo, tot timpul era scandal, gunoaie foarte multe, tot ce te aștepți într-o zonă din asta era acolo.

Te referi la blocul în care stăteai?

Inclusiv în blocul în care stăteam.

Ați avut probleme cu vecinii?

Nu prea interacționam, nu prea ne-am făcut cunoștințe în perioada aia. Lucram amândoi foarte mult atunci, eram foarte rar pe acasă. Nicio cunoștință, nu cred că am interacționat niciodată cu un vecin acolo. Știu că nu a fost o perioadă foarte plăcută pentru mine. Nu mă simțeam în siguranță. Seara nu coboram niciodată singură. Dacă era să mă întorc de la serviciu după ce se înnopta, întotdeauna îl chemam pe D. [soțul] să vină după mine.

[…]

Firma aia [de taximetrie] era efectiv firma voastră?

Era o firmă pe care am cumpărat-o cu bani împrumut de la ProCredit.

De ce așa?

Așa ni s-o dat atunci, pentru că eu aveam salariu minim pe economie și D., cum era liber-profesionist, pe taxi, își plătise el carte de muncă vreo șase luni de zile, dar tot minimul pe economie; a fost singura bancă care ne-a dat credit, 10.000 de euro. Și-o mai avut D. ceva bani la ceva trust din ăsta la care puneai banii și îi scoteai după 5 ani, ceva asigurări, fonduri din astea nu știu de care. Punea 500 și ceva de lei în fiecare lună și după vreo 5 ani de zile, atunci se împliniseră, a scos banii ăia și 10.000 de euro de la ProCredit.

În ce an ați cumpărat firma?

Imediat după ce ne-am mutat în Baia Mare. Firma a venit cu 5 autorizații, trei dintre mașini nu erau ale firmei, erau în chirie pe firmă, deci plăteau taxă pe firmă, chiria pe autorizație. Două dintre mașini erau ale firmei, dar mașini vechi și destul de rele. Nu știu câți ani poate să meargă, că nu știu nici acum câți ani poate să meargă o mașină pe taxi. A început să meargă din ce în ce mai bine, lumea și-o permis să meargă mult cu taxiurile, au început să crească veniturile de la o zi la alta și ne-am hazardat și noi. A fost același an, în anul ăla, în 2008, expirau două sau trei dintre mașini – nu mai puteau continua din cauză că erau prea vechi și trebuiau schimbate ca să nu se anuleze autorizația. Ai trei luni să faci o mașină nouă. Mașină care trebuia să fie sub 5 ani.

Așa erau regulile?

Și acum tot așa e. La început, pe taxi, trebuie să fie sub 5 ani. Ne-am hotărât atunci, D. având un prieten care aducea mașini din Germania, a vorbit cu o firmă de leasing din Zalău, el să aducă 5 mașini de același fel, s-o hotărât la Opel

Vectra... El să se ocupe de transport, de cumpărat și de adus, prietenul lui D., și firma să finanțeze. S-o dat un avans considerabil, nu știu cât s-o dat, un procent din valoarea fiecărei mașini. Cert e că am pornit la drum cu o rată de 2800 de lei – lunară. Pe lângă că noi mai plăteam încă 1000 de lei. De euro, nu de lei! Deci noi aveam 1000 de lei lunar la ProCredit și 2800 de euro au fost la leasing.

Deci în total trebuia să faceți minimum bani de peste 3800 de euro?

Da. Ce a fost avantaj era că toate mașinile erau ale noastre, în momentul ăla s-o găsit multă mână de lucru, pentru că făceau bani frumoși, se lucra în sistem jumi-juma cu șoferii, erau șoferii pe zi și pe noapte. Astăzi nu mai găsești un șofer nici să îți lucreze pe zi, dar atunci se lucra și pe zi, și pe noapte. Pe fiecare mașină, erau 5 mașini, deci produceau foarte mulți bani mașinile.

Deci o funcționat sistemul ăsta la început?

Exact 6 sau 7 luni de zile, pe la sfârșitul anului au început să se resimtă efectele crizei.

Voi știați că vine criza?

Nu știam, de unde să știm? Eram prea tineri și prea proști ca să analizăm noi situația la nivel mondial și să facem predicții. Nu știam nici câți bani avem în dulap. Cert e că a urcat foarte, foarte tare euro, la un moment dat ajunsese rata să fie 4000 și ceva calculată, era echivalentul a 4000 și ceva când a fost punctul cel mai critic. Una dintre mașini a fost dată daună totală de unul dintre șoferi. Pe lângă toate astea, ce a fost mai crunt a fost faptul că oamenii au renunțat la taxiuri. Au considerat a fi un serviciu de lux, primele la care renunți sunt serviciile astea. Și nu au mai fost oameni să circule cu taxiul, nu au mai fost venituri, una dintre mașini se dusese, ăștia de la leasing trebuiau să își primească banii și am dus-o așa cum am dus-o, pâș-pâș, până la nunta noastră. La nunta noastră...

Deci în momentul în care ați avut nunta deja aveați probleme de ordin financiar? În sensul în care vă era greu să plătiți ratele?

Da, eram deja în urmă bine cu ratele. Mașina care a fost pe daună totală până la urmă s-a dovedit a fi o adevărată binecuvântare pentru că CASCO a despăgubit și am rămas numai cu patru rate, nu cinci. Imediat după nunta noastră o mai fost încă un accident, tot daună totală, și aia a fost mană cerească pentru noi, că a mai picat încă o mașină. Cu toți banii pe care i-am făcut la nuntă am plătit datoriile la leasing. În tot acest timp, la firmă, de când s-o început necazurile, pentru firmă nu au mai fost bani la finanțe nu am plătit absolut nimic, nici taxe.

Au început să curgă datoriile de acolo, au venit ordine și execuții judecătorești peste execuții judecătorești și a fost nasol rău de tot.

Tu lucrai în perioada aia?

În continuare la fundație. Dar salariul meu...

Era insignifiant...

Pentru ce datorii aveam noi. Și am dus-o așa o perioadă, perioada aia, între timp a mai găsit D. mi se pare că pe unul care le-o vândut una dintre cele trei mașini rămase, le-o preluat ratele ăla, șoferul ăla. Le-o dat ceva, așa... I-am dat-o practic numai să ne scăpăm de rată, nu a acoperit nici sfert din cât plătisem noi atunci, dar a fost încă o rată luată de pe umerii noștri. Perioada în care M., prietenul cel mai bun al lui D., s-a întors din Anglia și când s-a întors a mai luat M. una dintre mașini. Cu puțini bănuți, dar am fost mulțumiți că ne-a luat încă o rată și M. a zis că i se pare un start bun pentru el, el tocmai revenise în țară și se gândea de ce o să se apuce, ce o să facă și avea niște bănuți și a zis că o să se apuce de aici. După aia eu am rămas însărcinată, am aflat că sunt însărcinată, toată perioada sarcinii a fost foarte, foarte greu și practic cu două luni de zile înainte să nasc am început să avem discuții foarte serioase despre ce ne facem, cum facem, că mai aducem un copil în lumea asta și noi nu suntem în stare să trăim noi doi. Și atunci umblam cu datorii de la o lună la alta, cu datorii destul de mari, și pe la prieteni și pe la cunoscuți, deja nu mai aveai unde. Și atunci D. s-a înțeles cu M. să îi dea M [cele necesare plecării]… Pe vremea aia trebuia să îți faci niște acte, trebuia să ai un număr de asigurare în Anglia pe care să-l plătești, trebuia să faci dovadă de adresă, era un minim de acte cu care mergeai să lucrezi acolo ca și *self-employed*.

Vorbești de faptul că se gândea să mergeți în afară?

Da.

Deci rezultatul discuțiilor cu D. a fost că… [el pleacă în străinătate]

Eu la început nu am fost de acord cu treaba asta, că mi s-a părut un pic extremă. Mi se părea aberant să mă lase cu datorii, în chirie și cu un copil mic, fără o sursă de venit și el să se aventureze în necunoscut. El, când s-a dus, la trei luni de zile după ce am născut, nici măcar nu avea unde să stea. S-a dus cu 500 de euro în buzunar, am strâns cu greu, cred că și mama, și tata ne-au dat bani, a fost greu, greu. Și s-a dus pe actele lui M., la început pe actele lui M., și jumătate din banii cu care s-a dus a trebuit să plătească restanțele de pe actele lui M., că alea trebuie

plătite odată la trei luni, *National Insurance Number*. Cert e că M. avea 200 și ceva de lire rest de plată și ca să se apuce de lucru trebuia achitată suma aia. Bun, și așa s-o și întâmplat că, până la urmă, altă soluție nu a fost, chit că i s-a părut rea varianta asta, alta nu mai vedeam, nu vedeam altă ieșire și altă soluție; și la trei luni de zile am avut botezul și la două zile după botez D. s-a dus în Anglia.

Și tu ce ai făcut?

Eu, după ce s-a dus D. în Anglia, deja eram în concediu de maternitate, am anunțat că o să eliberez apartamentul pentru că nu aveam bani să plătesc chiria, firma a fost pusă în stand-by, apoi a început M. să se ocupe de firmă cât a fost el plecat. Dar a fost greu pentru că în perioada aia nici nu circulau taxiurile, numai se adunau datorii, dar firma nu mai avea activitate. Au și urcat taxele foarte mult, s-au pus ceva impozite pentru... nu știu. Așa, și eu mi-am făcut bagajele și împreună cu fata m-am mutat înapoi la Cluj, la părinții mei.

În tot timpul ăsta ai ținut legătura cu ei?

Normal că am ținut, mai mergeam din când în când, în weekenduri. Înainte să nasc mă duceam destul de des pentru că mi-am făcut facultatea și mergeam aproape în fiecare weekend. Veneau și ai mei la noi.

Bine.

Și atunci, în momentul în care D. s-a dus în Anglia, eu am mai stat două-trei săptămâni cât am strâns ce a fost puținul nostru, l-am băgat în beci la socri, ce mi-o trebuit haine și lucruri pentru S. [fiica], și m-am dus.

D. cât o stat când s-a dus prima dată?

D. inițial s-o dus pe ideea că își găsește o chirie, își găsește ceva de lucru, adună ceva bănuți, dar așa numai la modul la care să ne putem descurca, să ne plătească nouă biletele de avion. Să avem un loc unde să mă duc și eu cu S. și inițial a zis că merge pe șase luni de zile, dar nu a fost chiar așa cum a sperat el, că după 6 luni să mergem noi. Nu a fost chiar așa, s-a lungit după aia cam până la 8 luni.

Nu e așa mare diferența.

Nu, dar pentru mine a fost mare, că tot așteptam, tot timpul eram în expectativă.

Îți doreai să mergi?

Nu neapărat, cât îmi doream să mă duc, că aveam impresia că dacă mă duc scap de toate presiunile de aici și tot ce lăsam aici, asta era pe de o parte. Pe de altă

parte, o vedeam ca pe un nou început și ca pe o șansă. Mă gândeam că și dacă mă duc și fac mâncare sau curat în casă... știam că o să-l ajute să se simtă mai confortabil. Știam că – cu un copil de un an de zile – nu o să mă duc la lucru. Știam că nu o să fie ușor. Când m-am întors eu data trecută din Spania, am zis că nu mai emigrez în viața vieții mele, nu mă mai duc din țara mea și departe de familie. Am zis că acolo o fost tot, s-o terminat, am pus punct, a fost o etapă, nu mă mai întorc la așa ceva pentru că nu a fost plăcut niciodată și nu m-am simțit bine niciodată. Și D. a stat până la urmă două săptămâni pe saltea în living într-o casă cu alți 12 sau 13 români, a reușit să găsească ceva de lucru pe șantier, ceva de necalificat. 30 de lire pe zi mi se pare că îl plăteau. Din care trebuia să-și plătească și taxele, să plătească chiria, să plătească mâncarea, transportul. Nu rămânea cu mai nimic. Și cea mai mare problemă a lui era că stătea cu atâția români în casă; nu putea să își facă dovadă de adresă, deci factură pe numele tău. Dar nu aveai cum să faci factură pe numele tău când erau încă 12 pe aceeași adresă, facturile erau pe numele celor care închiriaseră casa și nu îți dădeau numai ție, așa. Au trecut cam 8 luni de zile, D. tot a lucrat, a început să se descurce un pic mai bine, cert e că la un moment dat a reușit să ia în chirie, după foarte multe străduințe, de la o agenție, o casă – de fapt, era un apartament într-o casă, era un duplex împărțit în 4. Era apartamentul de jos, dar cred că era ceva *social housing*, era într-o zonă foarte *rough* a Londrei, deasupra stăteau doi copii, doi tineri, doi băieți care se drogau și am avut poliție și i-o căutat și ăștia fugeau peste gard, deci a fost rău, rău, rău... Casa în care ne-am mutat a fost infectă.

Deci după 8 luni ai reușit să mergi și tu?

A reușit să strângă bani exact cât să ne descurcăm cu hrana pe o lună de zile. Să aibă o lună de avans în chirie, dar nu am luat la socoteală și *council tax* și, cum eram în Londra, *council tax*-ul era de 150 de lire pe lună și noi nu luasem la socoteală banii ăia. Noi nu am luat în calcul treaba aia și exact cât ne-o ajuns nouă de bilet de avion. Biletul nostru de avion îi împrumutase banii L., prietenul lui D., care și el lucra acolo. Se apropiau Paștele și D. era stresat că noi încă nu putem fi acolo nici măcar de Paște împreună și el n-o mai văzuse pe S. de o grămadă de vreme.

S. avea un an de zile, da?

Da. Și L. a venit după noi la aeroport pentru că D. lucra în ziua respectivă și era într-un cartier foarte rău famat, zonă cu *social housing*, erau oameni care trăiau pe *benefits*. De la tineri, la bătrâni, la copii, la drogați, la absolut tot ce voiai. Toate națiile din lumea asta.

Să înțeleg că era cartier de imigranți?

Nu era neapărat, cei care stăteau deasupra erau *British*, dar erau *Cockney*, din ăștia care erau *born and raised* în cartiere din astea rău famate. Erau oameni care toată viața lor, și ei, și familiile lor, trăiseră pe beneficii. Puțină educație...

Dar era destul de eterogen ca etnii?

Indieni, afro-americani, români foarte mulți în zona aia. Era o zonă ieftină a Londrei, unde îți puteai permite să plătești o chirie, noi, emigranții. Că *British* care erau acolo erau pe locuințe sociale.

Dacă voi locuiați într-un fel de locuință socială era legal?

Erau subînchiriate de la cel care pe acte avea locuința socială.

Și ăla era un român sau cine era?

Nu, era o femeie de culoare, singură. Cu doi copii mi se pare, cu doi copii mici, cert e că și-a lăsat toată mizeria și lucrurile în urmă, a fost ceva de nedescris. Igrasie, geamurile, pe cele două panouri urcase mucegaiul, de nu se mai vedea lumina de afară, câtă igrasie și miros, și mizerie era acolo...

D. apucase să locuiască acolo înainte să ajungeți voi?

Câteva zile. Eu două luni de zile am făcut numai curățenie.

Care a fost prima impresie când ai ajuns în Londra?

M-a apucat plânsul. Și, după, m-o apucat mai tare când am intrat în casă, eu nu știu ce mă așteptam, mă așteptam la altceva... Eu am zis că nu stau aici cu copilul mic. Mirosea foarte tare a mucegai și a igrasie și am zis că eu cu un copil mic nu stau acolo. Cert e că atunci stăteam, venise și M2., fratele nostru.

M2. a venit deodată cu tine?

Cu câteva săptămâni înainte. M2. venise cu câteva săptămâni înainte, a fost acolo când a luat D. chiria.

Și și el stătea cu voi?

Da, dar încă nu lucra.

Câte camere avea apartamentul?

Două camere, un living și o bucătărie mică.

Înțeleg că tu cu D. și cu S. stăteați într-o cameră și M2. în cealaltă.

Da. Cert e că am avut o perioadă foarte grea. Foarte greu ne-am descurcat și atunci cu banii, eram la limită tot timpul, mâncarea pe care o luam nu era cea mai bună mâncare, trebuia să fac de mâncare pentru toți, S. a fost prioritatea atunci. Am încercat, vreo 3 luni de zile am stat.

Acolo?

Trei luni de zile și, după trei luni de zile, D. a făcut o prostie, el n-o știut că face o prostie. Lucra pe un șantier și a pus piciorul pe zidul exterior care înconjura șantierul și tocmai ce făcuse el saltul de la muncitor necalificat la muncitor calificat, că a zis că e dulgher. S-a dus cu tupeu pe un șantier și a mințit că el e dulgher și știe meserie și l-o încadrat pe un salar, 80 de lire pe zi. Ceva fantastic pentru noi. Dar o săptămână o stat pe salarul ăla pentru că, după o săptămână, o făcut prostia, el nu știa că nu are voie, el făcuse până atunci numai muncă necalificată. Și în entuziasmul lui și în avântul lui de a demonstra că el știe și poate, s-o sprijinit cu un picior de zidul exterior, a fost văzut de cel care dirija și a fost dat afară.

Safety is first.

Da, pentru ei, da. A venit acasă foarte supărat și necăjit și iar am avut o discuție foarte serioasă, am zis că așa nu mai putem continua. M2. între timp își găsise ceva, dar și el, așa, de două săptămâni, așa, cu întreruperi. Mergea câte două-trei zile, cât aveau nevoie pe șantier, după iarăși pauză. Nu avea nici el legăturile pe care le-a avut după aia. Era foarte greu...

O să-l întreb și pe D., dar nu aveau alți români, alți băimăreni?

Nu, majoritatea românilor care erau acolo erau din sud. Nu știu cum am ajuns noi acolo, a fost unde ne-am nimerit, erau din sud. Și erau ei ai lor. Eram așa, ca niște *outsideri*.

Te referi la oamenii cu care stăteați în cartier sau la cei cu care se întâlnea D. pe șantier?

Cu care se întâlnea D. pe șantier, erau majoritatea din sudul României. D. nu a putut să intre în grupul lor că ei formau un grup aparte. Singurii români pe care îi cunoșteam acolo și cu care ne înțelegeam erau G. și L., care lucrau în cu totul și cu totul alt domeniu. L. nu lucra niciodată pe șantier. El tocmai trecuse, dintr-o eroare de procedură, de la spălat toalete în centrul Londrei să facă curățenie noaptea în metrou în Londra. Dar a fost chiar o eroare pentru că românii nu

aveau voie să facă tipul ăsta de muncă. Românii putea lucra pe actele pe care le aveam în momentul ăla în construcții, femeile puteau lucra la curățenie, deci foarte puține opțiuni aveam. Și L. o rămas acolo până o devenit șef peste tot, și el închidea și deschidea liniile de metrou pentru curățenie și întreținere noaptea. În mod normal, el nu avea voie să lucreze acolo, o tăcut din gură, nimeni nu și-o dat seama niciodată sau, dacă și-au dat seama, deja era prea târziu, că după nu au mai fost așa restrictivi cu categoriile de joburi pe care le puteam accesa.

Deci perioada de care vorbești tu era când Anglia nu acordase liberă circulație și drept la liberă muncă pentru români?

Toți românii, da.

Ca să obții un job în Anglia ca român ce trebuia să faci?

Trebuia să mergi la biroul ăla de emigrări și să duci un dosar super stufos în care să-ți dovedești domiciliul din România, după aia trebuia inclusiv să mergem la firme din astea de contabilitate, care și astea erau ale unor români care făceau o grămadă de bani. Contabila aia la fiecare întâlnire lua 120 de lire, contabilă româncă, care se ocupa de dosarele astea ca să mergi după la un interviu acolo pentru *National Insurance Number* care era decisiv. Ei decideau dacă îți dădeau numărul de asigurare cu care puteai lucra sau nu. Trebuia să ai dovada că ai un cont bancar deschis în Anglia, ceea ce e mai greu decât pare. Ca să îți deschizi cont îți trebuie domiciliu. Deci cheia... cel puțin trei luni de zile... să ai factură de cel puțin trei luni de zile vechime. Deci cheia succesului era cumva să faci rost de un domiciliu sau de factură pe numele tău care să fie mai veche de trei luni, care să îți permită deschiderea unui cont bancar. Apoi trebuia să faci un dosar cu ajutorul unui contabil, care, de obicei, era român, și să-l depui la biroul de imigrări.

Dar *National Insurance Number* nu e numărul de asigurare și protecție socială?

Ba da, e numărul pe care îl băgau în sistem și vedeau calitatea ta de angajat sau asistat social. Când îți făceai taxele vedeau ce venituri ai avut, ce taxe ai plătit. E un fel de CNP, dar, pentru că sistemele nu sunt interconectate, și munca, și protecția socială, și taxele sunt verificate pe un singur număr. După ce aveai numărul ăsta, mergeai și îți găseai de lucru și, după ce găseai și făceai dovada că poți să te descurci, nu mai știu câți bani trebuiau să îți intre pe lună... trebuia să aplici pentru *Yellow Card*, așa se numea. Inițial D. a aplicat pentru *Yellow Card* după ce s-a angajat pe șantier și i-o dat *Yellow Card* și pentru mine, pentru că a făcut dovadă că are copil mic și soție, mie mi-a venit *Blue Card*-ul, era un *step-up*.

Deci *National Insurance Number*, *Yellow Card*, *Blue Card*.
Yellow Card îți oferea dreptul de ședere și de muncă în Marea Britanie, dar era restricție la categoriile de muncă pe care le puteai accesa. *Blue Card*, iar reședință și muncă, dar fără restricții. Eu am primit *Blue Card* pentru că D. a făcut dovada că ne poate întreține și deja el avea contul bancar și după a făcut un *joint account* ca să am și eu cont bancar acolo și a făcut dovada faptului că avem un copil mic.

Voi de unde știați de toată partea asta birocratică?

De la biroul ăsta de contabilitate. Știu că și pentru ăla trebuia să mergem la mama dracu' în cealaltă parte a Londrei, un etaj plin de birouașe, numai români lucrau acolo și în principal se ocupau de acte pentru ăștia nou-veniți și neștiutori și se luau bani pentru cea mai mică hârtiuță. Ca apoi, după un an de zile, să mă prind cum merg treburile și după aia toți cei care au venit, și M3 când a venit, am ajutat-o eu să își facă dosarul, că nu era mare lucru, era pur și simplu acces la informație. Numai că atunci când ajungi acolo nu știi ce drepturi ai, nu știi ce trebuie să faci și atunci vine unul din ăsta „Fac eu tot, numai..." Plus că ce au ei în fiecare an, la sfârșit de an fiscal, tot ce înseamnă *return tax*, care e o aplicație la nivel național, și de acolo îți scrie absolut tot. Tu oricum trebuia să duci la contabil toate cheltuielile tale. Deci contabilul introducea două sume: la venit, la cheltuieli, și pentru asta în fiecare an, de la fiecare român, inclusiv spre sfârșit, noi ca noi, că ne-am mai deșteptat între timp și ni le-am făcut noi singuri, dar erau români care de ani întregi, ani de zile, numai tot așa au lucrat, cu firmele astea care nu-ți eliberau nimic. Nu-ți dădeau nicio chitanță, nu aveau nicio garanție, nu-și asumau nicio responsabilitate, la modul la care, când venea *tax return*-ul, ăla întreba contabila: „Câte cheltuieli ai avut?" „Păi nu știu, tu ce m-ai sfătui? Câte cheltuieli?" Că cu cât avea cheltuieli mai mari îți veneau bani mai mulți la *tax return*, se putea întoarce împotriva ta pentru că puteau să te controleze oricând și să ceară dovezi pentru cheltuielile alea. Contabila era: „Cât vrei tu, dar eu nu îmi asum nimic". Nu avea nici măcar semnătură sau numele ei. În ultimul an de stat acolo i-o venit la D. înapoi că o să-i vină control, nu îi mai venise niciodată, că, în anul ăla când a anunțat că vine control, ei îți dau opțiunea să îți reconsideri cheltuielile.

E un fel de amenințare?

Ceva de genul „Reconsideră că în perioada următoare o să te verificăm" și îți dau ocazia să reconsideri. Și atunci eu am intrat înapoi în contul lui și am modificat. I-a scăzut dramatic *tax return*-ul, dar nici n-a mai venit nimeni în control. Dar ne-am panicat un pic și am sunat contabila și era foarte grav că te

pot lua cu inclusiv 5 ani în urmă să te controleze. Că ea „nu are niciun amestec", s-a dezis total de ce se întâmplase până atunci. Ce e mai trist e că majoritatea românilor, în naivitatea lor, chiar au impresia că sunt acoperiți, că un profesionist le-a făcut actele și se ocupă, și de fapt... alții s-au îmbogățit pe spinarea lor.

Dar când faci *tax return* nu trebuie neapărat să semneze un contabil.

Nu, fiecare și-l face. Asta zic, după un an de zile, după ce m-am deșteptat și eu și m-am prins, am început eu să mă ocup de treburile astea. Și la D., și mie în fiecare an. Pentru că era pur și simplu o chestie de accesat. Tu îi dădeai parola la tipa respectivă să se bage în contul tău. Deci o chestie de introdus venitul și cheltuielile.

Și voi v-ați dus la aceeași contabilă?

N-am mai avut contact cu ea, numai când a fost chestia asta că veneau cu controlul.

Știai ceva de ea?

Și ea era de pe undeva de prin sud, nu era fraieră femeia.

La ce vârstă?

Învârtea o grămadă de... 30 și ceva de ani. Avea un copil, dar nu avea soț, era foarte, foarte elegantă. Se descurca foarte bine cu banii. Și-o cumpărat o casă în Milton Keys, acolo lângă aeroport și făcea naveta în fiecare zi în Londra cu trenul.

Dar firma nu era a ei.

Nici nu cred că era...

PFA?

Nu cred că erau angajați cei care erau acolo, sincer, nici ea nu cred că era angajată, era foarte ciudată toată situația de acolo. Poate că se ocupau cu alte treburi și chiar... Asta era așa... Avea un pic de funcție mai înaltă, că avea biroul un pic mai separat, mai *private* față de restul. Restul erau pe un etaj întreg, vreo 20 de birouri, asta era așa un pic mai băgat într-un colț, dar nici șefă nu era.

Dacă oamenii ăștia lucrau ca firmă? Organizație? Dacă aveau ceva contract cu AJOFM *sort of* de acolo?

Nu cred. Nu cred așa ceva. Plus că chiar numai români aveau.

Păi acum bănuiesc că aveau numai români că era facilitarea limbii, mă aștept că mulți români nu știau efectiv limba engleză.

Nu știau nici s-o vorbească, cu atât mai puțin s-o citească... Mergeau care plăteau o taxă numai ca să le citească și să le explice ce le venea în câte o scrisoare care li se părea lor că e importantă sau nu știu de pe unde, deci era la nivelul ăla. Și erau marea majoritate a românilor așa. Deci cei care mai rupeau engleză să se descurce într-o conversație sau să meargă să își plătească taxe erau minoritari. Dar nu se ocupau numai de taxe și de dosare pentru *Yellow* sau *Blue Card*, inclusiv chestii din astea mărunte cum ar fi deschiderea unui cont bancar, mă înțelegi?

Facilitau toată interacțiunea dintre emigranți și stat.

Și unde nu se găsea sau nu aveau locuință contra unei sume se găsea și adresă pentru două sau trei luni de zile ca să faci factură pe adresa respectivă.

Și cât ați stat acolo? Numai trei luni?

Da, atunci D. a fost dat afară și am avut o discuție foarte serioasă și am zis că nu mai putem continua nici așa, pentru că de-abia ne întreținеam noi, deja aveam datorii, ți-am zis că noi nu am calculat și restul taxelor care rămăseseră în urmă. Și ei sunt foarte stricți când vine vorba de *council tax*-ul ăla, la modul că blochează tot, nu mai poți mișca nimic dacă nu îl achiți și ne-am hotărât ca eu cu S. să ne întoarcem înapoi în Cluj, la mama și la tata. D. și M2. au rămas în Anglia.

Te-ai întors la mama și la tata?

Da.

[…]

Între timp și-a găsit din nou D. de lucru și a început să fie plătit din ce în ce mai bine, pentru că s-a tot dus ca calificat peste tot.

Și nu îi cerea nimeni diplomă sau calificare?

Nu. Aveau nevoie de personal, că a fost perioada în care au început să meargă construcțiile foarte bine în Londra, aveau nevoie de muncă, englezii nu erau dispuși la munca fizică, românii aveau de demonstrat și trăgeau foarte tare. A prins destul de repede care e șmecheria cu a fi dulgher în Anglia și a început să câștige bani din ce în ce mai frumoși. M2. iarăși o trecut încetul cu încetul, la el a durat mai mult tranziția, pentru că pentru el a fost foarte greu psihic, s-a

acomodat foarte, foarte greu și atunci treaba asta nu l-a ajutat nici la locurile de muncă în care a fost. D. încă totuși nu avea suficiente cunoștințe, încât să îi faciliteze, îl mai ducea așa pe câte un șantier, pe câte altul. Dar numai o săptămână, două, după care iarăși rămânea fără muncă, iarăși mai găsea ceva. M2. a fost așa la limita subzistenței atunci. Un an de zile sau poate că mai bine. Dar la D. a început să meargă din ce în ce mai bine. Niște prieteni care pe perioada aia trăiau în Liverpool, J. și F. [cuplu căsătorit] s-au mutat în Londra, s-au înțeles cu D. și cu M2 și s-au mutat în Londra. F. nu lucra în Liverpool că nu ajunsese de mult timp în Anglia, poate că era de o lună de zile. Soțul ei era de mai mult timp și lucra într-o spălătorie auto, nu prea câștiga bani, dar traiul din Liverpool era mult mai ieftin decât ăla din Londra și acolo stăteau într-o casă cu mai mulți români. Ziceau că și la alimente, și la chirie, și la taxe era mult mai ieftin. Nici salariile nu erau la fel de mari. Nu știu cât câștiga J., dar nu câștiga mare lucru, nu le-o fost așa de rău cum ne-o fost nouă la început. Ei s-o mutat pentru că nu strângeau bani, nu că nu s-au descurcat cu banii. Deci puteau trăi, nu strângeau bani. Și au zis mergem spre unde se fac banii, dar ne asumăm. Și atunci s-au înțeles cu D. să ia un apartament în chirie toți. O casă. Având în vedere că vin și eu, să ia o casă cu trei camere. Într-una să stăm noi, într-una să stea M2 și în cealaltă F. și J. O venit și cu un mic avans, dar ajunseseră să strângă niște bani, și de data asta ne-am dus printr-o agenție, D. și J. aveau acte.

[…]

D. în timpul ăsta lucra în continuare în construcții?

Da.

Și-a făcut calificările?

Rând pe rând i s-o tot oferit șansa să își facă calificările la locul de muncă și s-o tot dus și a dat la un moment dat peste o companie destul de mare și șeful a avut mare încredere în el și îl trimitea peste tot și el nu a refuzat niciodată nimic. Acolo făcea naveta, o navetă de aproape două ore dus și două ore întors și tipul ăla a avut tare mare încredere în el și l-a tot dus la calificări și spre sfârșit îi lipsea numai asta de diriginte de șantier. El a început să câștige din ce în ce mai bine și prin calificări, dar a început să își facă legături din ce în ce mai...

Ce înseamnă legături?

Cunoștințe. Pentru că acolo se schimbau foarte mult echipele, pentru că erau subcontractori. Și a început să își facă din ce în ce mai multe cunoștințe.

Români sau nu?

Nu, vorbea despre ăștia care erau *foremani*. Manageri de șantier. Diriginți de șantier care se tot mutau de la o lucrare la alta.

Și în momentul în care aveau o lucrare îl sunau?

Exact. Sunau și întrebau: „Ești disponibil?”. D. și-a adunat o echipă pe lângă el, l-o luat pe J. și pe M2. și încă vreo doi români de acolo, de pe șantier, care erau serioși și mergeau toți cu aceeași mașină, veneau cu aceeași mașină, stăteau oricât, făceau sâmbete și duminici, se bucurau că erau plătiți dublu și au ajuns să câștige foarte bine…

Deci un român în construcții câștiga undeva la 20 de lire pe oră?

În perioada aia. Diferea foarte mult la D. de la șantier la șantier. Dar au ajuns să aibă atâta încredere în el și în echipa lui și să fie cunoscuți la modul că erau ceruți pe mai multe șantiere că a ajuns în ipostaza de a-și negocia salariul. Adică și-l negocia pentru el și pentru echipă. Și dacă nu le convenea, nu rămâneau, pentru că erau foarte multe oferte. Deci o fost perioada aia foarte bună. Era foarte mult de lucru și aveai de unde alege.

[…]

Ai zis că tot timpul scopul a fost să strângeți suficienți bani. Din start când v-ați dus acolo ați avut un *target*?

Nu am avut neapărat un target sau o sumă. Inițial *goal*-ul suprem a fost să ne acoperim datoriile pe care le-am avut la finanțe pentru firmă, care deja fuseseră considerabile, că la un moment dat, când am început să facem, că am venit înapoi și ne-am făcut o încheiere și s-a făcut un plan de eșalonare pe cinci ani de zile a plăților, și ajunsesem cu penalități și dobânzi – care erau mai mari decât a fost creditul inițial – la un 500 și ceva de milioane.

Mult.

Foarte mult. O fost foarte mult dobânzile și penalitățile. Și nu se mai putea face nimic cu firma respectivă, bineînțeles. La modul în care nici să o dăm în faliment sau insolvență, aici nu s-a putut nicicum. Numai să faci pe dracul în patru, să le eșalonezi, să le plătești înapoi. A fost la un moment dat nu știu ce ordonanță, asta a fost când am fost în Anglia și am început să strângem niște bănuți și să ne descurcăm mai bine în al doilea an. Și am venit înapoi și am stabilit o întâlnire din aia, nu știu de cât ne-au scutit, dar ne-au scutit de ceva penalități, am semnat

un contract la bancă și ne-au eșalonat restul plăților, 5 ani de zile am plătit 1200 de lei pe lună. Ceva de genul. Când ne-am întors acasă am mai plătit încă vreo 5 luni de zile, după ce ne-am întors și s-o terminat.

Am înțeles.

Deci ăla a fost inițial.

Să vă acoperiți datoriile.

Da, pe mine alea mă stresau foarte mult și și pe D., el n-o recunoscut, că tot zicea: „lasă, nu te mai, că bine a fi"; totuși erau niște bani care... no... mă apăsau foarte tare. Și ăla o fost inițial și după ce s-a rezolvat și am plătit și în avans și am strâns și am plătit în avans și am mai așa, a început să își dea drumul și firma aicea, că între timp M. a început să se ocupe de firmă că a băgat mașinile lui, că el a început să cumpere mașini și a băgat pe autorizațiile noastre, și-o cumpărat și el firmă și am cumpărat noi o mașină și Mihai se ocupa de șoferi, a început să aibă activitate firma și să meargă cât de cât. Noi nu am mai plătit ăia 200 de lei din Anglia, că exact atât făcea firma, cât să își acopere rata de la finanțe și să ne menținem la zi cu taxele pe firmă, dar în rest nu am scos nimic de la firma respectivă. După aia, nouă a început să ne meargă destul de bine și D. câștiga foarte bine și eu am început să câștig foarte bine, când am trecut la agenție [agenție de îngrijit persoane în vârstă la domiciliu], acolo numai forță de muncă și timp disponibil să fie că puteai face o grămadă de bani.

[…]

Și după ce v-ați achitat datoriile...

După ce ne-am luat de pe umeri povara aia am început să ne gândim așa... D. a vrut să rămână și să încercăm să facem ceva acolo și să ne cumpărăm și să rămânem acolo.

D. a vrut să se stabilească?

De la început, după ce am început să ne descurcăm.

Ce l-a motivat?

Pentru că el era liniștit acolo, cum nu fusese în România niciodată. După ce am reușit și el a început să câștige foarte bine și să fie sigur pe meseria lui, și eu să câștig și S. mergea la școală, nu mai aveam stresuri. Ne permiteam tot felul de chestii pe care nu ni le-am permis niciodată. D. a început să se liniștească, lui îi

era suficient luna aia în care veneam acasă [în România], în rest el era foarte liniștit că avem unde sta, că la o adică putem inclusiv să ne cumpărăm ceva acolo, că ajunsesem să ne descurcăm foarte, foarte, bine cu banii. Și lui asta i-a plăcut, liniștea, că a zis că niciodată nu a avut liniștea pe care a avut-o acolo.

Ce înseamnă liniștea?

Financiar. Asta era liniștea lui. Și a ajuns să fie apreciat, acolo, din punct de vedere profesional și putea ajunge mult mai sus, eu sunt conștientă de faptul ăsta: dacă rămânea, el ajungea mult mai sus și câștiga mult mai bine, eu sunt convinsă. Nu știu cât o mai ducea pe șantier pentru că nu o lucrat niciodată înainte... nici după aia, după ce o făcut calificările și o început să aibă joburi din ce în ce mai importante, tot la fel lucra.

Fizic, te referi. Crezi că nu mai rezista fizic foarte mult.

Și apoi, după aia eu l-am tot bătut la cap. Eu nu mi-am văzut niciodată traiul acolo, nu am fost niciodată fericită acolo, nu am considerat că a fost așa din egoism ideea asta, pentru că S. niciodată nu a dat de înțeles că nu s-ar simți confortabil, asta e ce cunoscuse ea. Deci începuse să își facă prieteni, dar eu nu am reușit să mă acomodez niciodată acolo. Nu-mi plăcea nici țara, nu îmi plăcea vremea, mi-o rămas în cap ideea asta că D. mai sus de șantier și eu mai sus de jobul pe care îl aveam nu o să reușim să facem altceva și știam că nu acolo ne e nivelul.

Și acum crezi că s-ar fi putut să treceți la alt nivel?

Da. Eu, la un moment dat, când am început să câștig destul de mulți bani și nu am mai fost stresați financiar, mi-am echivalat studiile. Apoi mi-am tot căutat de lucru și tot aplicam la tot felul de joburi din astea de *teaching assistant*. Și am aplicat chiar la foarte multe și erau mult mai prost plătite decât ce eram eu plătită, dar era o chestie pe care aș fi vrut să o fac și să văd cum e acolo.

Și nu te-a contactat nimeni niciodată?

Nimeni. Erau posturi exclusiv pentru *British people*. Și sunt convinsă că așa ar fi fost, nu știu câți ani ar fi trebuit să treacă ca noi, fiind acolo, să accedem la alt fel de joburi și sunt convinsă de treaba asta. Deși am auzit și cazuri de români care aveau joburi pe care eu le credeam exclusiv ale britanicilor. Dar erau români care erau acolo de 20 de ani, eu nu eram dispusă la treaba asta.

Nu erai dispusă să treacă 20 de ani ca să accezi la un job care era pe măsura calificărilor tale?

Și să aștept 11 luni pe an ca să am o lună acasă. Pentru mine aia nu e viață. Plus că și felul în care am abordat noi trăitul acolo a fost un continuu strânge cât mai mult, lucrează cât mai mult, eu am ajuns epuizată și fizic, și psihic.

Cheltuiați banii strict pe chirie, utilități, mâncare și concedii acasă?

Și cam atât. Am început să ieșim în oraș, mâncam odată pe săptămână în oraș, mergeam să mai vedem una-alta, ne-am luat haine. Deci nu a fost așa la cuțit și tot banul numărat, numai că se câștiga bine, erau veniturile mari și puteai să ți le permiți pe toate astea și să pui bani deoparte suficienți. Și eu i-am zis lui D. că vreau să ne întoarcem înapoi acasă și să strângem pentru a ne construi o casă. Și în momentul în care venim, dacă noi pornim cu o casă plătită și nu avem datorii și el are firma și eu o să mă angajez să fac meseria care îmi place mie sau care am crezut eu că o să mă satisfacă, o să ne descurcăm. Cu două joburi, un venit mediu, cu un copil și cu o locuință asigurată, fără alte datorii, mie mi s-a părut un start fantastic pentru o familie de 34-35 de ani. Și așa am făcut, am început să strângem bani, inițial am strâns suficient, încât să venim acasă să ne luăm terenul, și după proiectul și construcția în sine și în cam trei ani de zile s-a finalizat tot, eu nu am mai avut răbdare.

Deci trei ani de zile ați economisit ca să faceți casa?

Da.

Și în trei ani a fost totul gata?

Da. N-a fost chiar totul gata, construcția era ridicată, finisată în interior și exterior nu chiar, că trebuia dată încă decorativa, dar erau banii pentru așa ceva. Bine, că după, odată ce am ajuns acasă, am văzut că ce era gata în capul meu de fapt nu era gata, curte și alte treburi și garduri și cât o mai fost după aia. Cert este că mai trebuia investit bani, dar era mai mult decât locuibilă, pentru mine era ok. Eu am venit prima dată acasă cu S....

Când? După câți ani în Anglia?

În momentul în care am venit eu acasă cu S., D. avea șase ani [locuiți în Anglia]. Noi să zicem că am fi avut un 5 ani, 4 ani jumate, eu cu S. D. a mai stat un an de zile. Noi am venit în vara în care S. a împlinit 6 ani pentru că ea trebuia să înceapă clasa pregătitoare în România și nu am vrut să intre, pentru că ne mai trebuia încă un an de zile să mai strângem bani ca să avem puși deoparte și să terminăm

tot ce mai aveam de terminat. Dacă ne întorceam atunci cu toții eram mutați, veneam acasă, dar niciunul nu avea job, practic. Eram așa cam picați din plop. D. a refuzat treaba asta, a zis că nu se mai pune în situația să nu aibă bani puși deoparte și am luat decizia ca eu și S. să venim înapoi. În vara aia am venit cu toții, după care el s-a întors înapoi la începutul toamnei, eu mi-am dat examenul de titularizare și m-am angajat de la 1 septembrie. S. a început școala în septembrie, anul ăla am stat singură cu S. acasă, eu m-am obișnuit cu jobul, S. cu școala și statul în România și vara următoare a venit și D. definitiv.

Nu v-ați gândit niciodată să investiți banii sau să faceți altceva, afaceri? De ce casă și nu altceva?

Pentru că investisem înainte și intrasem într-o grămadă de datorii și totdeauna sau cel puțin la început, când eram foarte nervoasă și supărată, și frustrată, eu tot timpul mi-am închipuit viața mea ca fiind altfel decât ce aveam acolo la momentul respectiv. În Anglia, cel puțin.

Altfel, în ce sens?

Niciodată nu m-aș fi gândit la liceu, în Cluj fiind, că eu, la 30 de ani, eu o să spăl bătrâni în Anglia. Așa, ca orice tânăr, altfel mă gândeam, nici într-un caz acolo și am căutat un vinovat, oarecum, în frustrarea mea, apoi m-am eliberat de chestia asta. Am înțeles că au fost niște etape, nu mi-o părut rău de nimic ce s-o întâmplat și toate prin care am trecut, dar atunci, în momentul ăla când eram terminată și obosită din toate punctele de vedere și căutam vinovații, întotdeauna asta mi-a fost și așa am văzut-o: că din cauza faptului că am investit noi sau am vrut noi, sau am încercat noi, și ce ne-o trebuit nouă... Și inclusiv pe statul român și pe finanțe am dat vina. Deci noi nu am câștigat niciodată nici 10% din cât am dat înapoi. Nici măcar 10% din cât am dat înapoi! Și mi-o fost foarte urâtă [firma] și inclusiv după ce am venit înapoi i-am zis la D.: „Vinde-o! Te rog frumos, vinde-o!" Pentru că niciodată nu mi-a adus niciun... Tot timpul am văzut-o ca pe o gaură, ca pe datorii, că a mâncat bani, deci niciodată nu am văzut-o ca ceva stabil sau care să ne aducă un plus, inclusiv financiar. Numai stres o venit, datorii, taxe, finanțe, executări judecătorești și alte treburi. Deci eu în continuare așa o asociez și în momentul de față am rămas cu un pitic pe creier, orice s-ar întâmpla taxele să fie plătite la zi și în continuare mare lucru pe lângă asta nu tare face.

7. Strategii economice individuale după 1990

M.L., femeie, 59 ani, etnie română

Interviu realizat de Dana Solonean

(fragmente)

Interviul ilustrează strategiile economice adoptate de o salariată cu studii superioare tehnice în condițiile dezindustrializării din Baia Mare din anii 1990 și ale crizei economice ce caracterizează perioada.

[…]

Ce s-a întâmplat cu compania după '89?

A continuat, doar că și-o schimbat denumirea.

Și cum se numea?

Agecom. Antrepriza generală de construcții și montaj Maramureș.

Era o firmă de stat în continuare?

Da, și până în... știu că o venit în '99; am rămas eu pe șomaj și, înainte cu câțiva ani de '99, începuse să o împartă și să se cumpere. Să privatizeze. Se cumpărau acțiuni. Și în '89.... deci o început că „nu mai funcționează", că „nu mai merge". Aceeași ramură, dar mai multe pătrățele, mai multe... o început să se facă firmele privatizate.

Ce fel de ramuri?

Construcții: case, biserici... Dar o început să piardă din puterea de a construi, din puterea de muncă, că erau firmele astea mici care luau ei lucrările și... din ce în ce mai puțin. Până la urmă s-o ajuns că s-o vândut Agecomul la unul care o avut puterea de a cumpăra, deși s-o vândut cu bani foarte puțini, pentru că era o bază foarte bine pusă la punct. Avea foarte multe utilaje, macarale, mașini, tractoare, avea baze de producție foarte bune, multe... Erau niște platforme mari cu tablă

groasă de 10 mm grosime pe care se turnau grinzile, se turnau planșeele pentru săli de sport, pentru blocuri, erau! Erau. Și cel care o reușit să cumpere Agecomul în ’99, că atunci s-o cumpărat, cică și-o făcut banii pe care i-o dat numai pe fier vechi vândut.

Cine a cumpărat?

Nu știu cum îl cheamă.

Băimărean?

Da, din Baia Mare, dar nu-mi amintesc cum îl cheamă. S-o continuat și s-o lucrat, dar foarte puțin. Oamenii plecau că nu au fost plătiți și s-o destrămat, pur și simplu. Clădirea există; și Agecomul, doar cineva care ține cărțile de muncă, evidența, arhiva cărților de muncă. Zoicaș! Zoicaș l-o chemat pe cel care o cumpărat Agecomul. Și o început să vândă platformele la fier vechi, să vândă tot de pe acolo. Erau baze de prefabricate, că venea cu vagoanele piatra. Cu vagoanele... și se descărcau și venea cimentul cu mașinile alea mari, cu cimentrocul, și erau silozuri mari care descărcau și făceau, pe trei schimburi, să toarne câte 10-12 planșee pe schimb.

Deci dumneavoastră ați rămas până în ’99, în ’99 s-a privatizat. Dumneavoastră ați rămas pe alt post.

Din ’89 m-am angajat pe alt post. La început am fost la contabilitate și pe urmă am lucrat tot în Poligon, era o secție de diverse-mărunte. Acolo se făceau lucruri din astea mici. Nu erau grinzi, nu erau planșee. Erau morminte. Erau trepte. Dacă te uiți tu, la fiecare bloc este pusă treaptă mozaicată. La diverse-mărunte se făceau aceste trepte mozaicate care, pe urmă, se aplicau la fața locului în casa scării. No, și asta era o secție. M-o trimis o dată acolo, că și-o luat concediu maistrul, și m-o pus pe mine și fetele m-o cerut pe mine în continuare că le-o plăcut de mine.

Ce trebuia să faceți?

Trebuia să le asigur, să văd de ce au nevoie, să fac un necesar, să le urmăresc să lucreze calitativ, să fac raportul de producție.

Deci aveați funcție de coordonare și conducere.

Exact.

Dar la contabilitate tot așa, erați deja la birouri, nu mai lucrați.

Nu. Și pe urmă am lucrat o perioadă și după Revoluție, când o început să se implementeze sistemul calității pe toate ramurile, eu am fost numită ca să mă ocup de partea asta a sistemului calității. De controlul calității.

Asta în timp ce aveați și celelalte?

Nu, după. Deci ori aveam una, ori aveam cealaltă. Și, la sfârșit de lună, trebuia să facem închiderea. Trebuia să.... fiecare lucru avea o normă. Trebuia să-ți faci așa calculul, să faci un raport de producție lunar în așa fel să vezi ca să le poată da salar la oameni. Pentru că în funcție de asta erau plătiți oamenii care lucrau. Și tu trebuia să urmărești raportul zilnic și pe urmă raportul lunar, că dădeai la tehnic și tehnicul calcula în funcție de cât era manopera. Calcula salariul la oamenii care erau în subordinea ta.

A fost pentru dumneavoastră o trecere din perioada comunistă în post-socialism? Dacă ați simțit-o... La locul de muncă cum ați simțit-o?

Pentru început am simțit-o ca o debandadă. Adică nu mai erai așa luat la întrebări, fiecare mergea, venea, făcea cam ce voia.

Și cât a durat perioada de debandadă?

Câțiva ani, până s-o cumpărat. Deci eu până în ’99 am stat acolo, la Agecom, că nu m-am luat să-mi caut de lucru în alte părți sau să fac ceva. Poate că să-mi fac firmă cred că nu eram susținută, nu puteai... Nu am putut. Și în perioada asta am simțit, așa, ca o debandadă. Cam toată lumea și-o luat, mai ales inginerii, șefii de lot și șefii de șantier, o început să își atragă spre ei oameni, că știau că o să-și facă firme. Au început să cumpere panouri, să-și cumpere câte un utilaj, câte o schelă, să se împartă, fiecare cum o avut putere mai mare. Așa am simțit-o, ca o debandadă.

La salariu ați fost afectată?

În ce sens?

Că v-o scăzut. Din ’89 până în ’99.
S-o mărit salariile din ’89 până în ’99, tot s-o mărit, tot o urcat.

Dar o urcat și inflația.

Puterea de cumpărare o scăzut, dar salariile au urcat.

Și dumneavoastră nu ați avut probleme să nu vă dea salariul sau să fie întârzieri?

Nu, cu neplata nu au fost probleme, dar era problemă că, în fiecare iarnă după Revoluție, se lucra cinci zile și în iarnă ne punea pe șomaj tehnic trei luni de zile. Din decembrie...

De ce?

Pentru că nu se putea lucra în construcții. Nu se puteau turna betoane, nu se puteau face finisaje. Și așa că ne puneau pe așa-numitul „șomaj tehnic". Stăteam acasă și ne dădea 60% din salariul cu care eram încadrați. Și în timpul ăsta eu făceam Ungaria.

Ați făcut Ungaria?

Oho! Dar câte! În timpul ăsta, cât eram pe șomaj tehnic, eu făceam Ungaria....

Și ce luați?

Duceam de aici ceramică, bibelouri. Cumpăram material de la filatură, erau fâșii cu coarne, făceam acasă și de pat și plăpumi...

Le coseați dumneavoastră?

Le coseam eu din bucățele și mergeam cu ele pe piață la unguri. Erau autocare care te duceau și le vindeam și veneam înapoi. Nu prea cumpăram că nu aveam la cine să vând produse de la ei.

Ce cumpărați de acolo era pentru consumul din casă?

Doar pentru consum, pentru că adunam niște bani și făceam asta cam de două ori pe săptămână. Până mi-am adunat niște bani și atunci am făcut Turcia. Am fost trei fete care am mers cu trenul în Turcia, mergeam la bazar și cumpăram marfă, bluze, material la metru, tot ce puteam să aducem și ne gândeam că ar trece, veneam acasă; dacă puteam să vând prin împrejurimi, vindeam. Mergeam vineri seara și ajungeam înapoi luni dimineața și apoi mergeam la lucru. Pe următorul weekend mergeam la iugoslavi. Acolo vindeam toată marfa pe care o cumpăram de la turci.

Deci marfa de la turci o duceați în Iugoslavia, nu mai treceați cu ea prin România?

Ba veneam, veneam! Mai vindeam și pe la serviciu, și pe la Năpradea ce puteam vinde, o bluză, un pantalon. Majoritatea o dădeam acolo, la iugoslavi. Și veneam

și mergeam iară acolo, la unguri. Am făcut asta o perioadă, până am reușit să cumpărăm o mașină. Ăsta a fost scopul.

În ce an v-ați luat mașină?

În ’95. În ’93 am dat examen pentru permis și am luat permisul și în ’95 ne-am luat o Dacie.

Și după ce ați luat mașina v-ați mai dus să faceți comerț?

Nu prea m-am mai dus, că nici nu mai aveam bani, că banii îi investisem toți. Și apoi mi-am deschis magazin la Năpradea.

Magazin alimentar?

Da. Și m-am ocupat apoi de magazin. Și lucram în continuare la Agecom și am dus marfă și am... așa și pe urmă...

Și de unde ați avut bani să cumpărați prima dată marfă?

Cred că am avut un stoc de bani, atunci, prima dată. Și-o mers binișor.

Dar cât timp a ținut magazinul din Năpradea?

Nu știu în ce an l-am deschis, dar știu că, după ’99, când am rămas pe șomaj, am rămas pe șomaj doi ani de zile.

Ați primit ceva compensație?

Da, câteva salarii. Știu că cu banii ăia mi-am băgat încălzire centrală în casă. Centrala cu țevile și eram printre ultimii care nu mă tăiasem de la comun și era foarte frig și plăteam foarte mult. Că cei de sus până am fost la comun mi-o fost foarte bine, o fost foarte cald la parter, că jos erau țevile, dar, după ce s-au tăiat vecinii de sus, am avut probleme mari. Era foarte frig, plăteam foarte mult, că se împărțea la mai puțini și așa. Și cu banii ăia primiți știu că am făcut lucrul ăsta.

Și în perioada în care aveați magazinul erați în șomaj?

Eram și angajată că am pornit mai devreme. Și la sfârșit de săptămână mergeam cu mașina la Năpradea să duc alimentele, cu Dacia aia. Și după ce am stat ăia doi ani am căutat de lucru, nu mi-am găsit, eu am avut așa un ghinion că foarte greu îmi găseam de lucru, fiind femeie constructor. Nu prea acceptau, nu prea voiau să ieie femei în construcții, pentru că e considerată o muncă grea, și așa și e. Și am lucrat o perioadă, deci vreau să îți spun cred că, dacă mai stăteam mult acasă, înnebuneam, că nu-mi vedeam locul, nu-mi vedeam rostul, copiii erau la școală, nu aveam ce face. Stăteam în casă și plângeam. Începeam să intru în

depresie. Și am găsit la o prietenă un job la second-hand. Și mă ocupam de magazin opt ore. Și tot soțul meu mi-o găsit anunț în ziar că caută vânzător de materiale de construcții. „Tu știi despre ce e vorba ca materiale de construcții" și mi-am depus CV-ul și am fost chemată la interviu aici în Baia Mare, pe bulevardul Unirii, la un magazin; și când m-am dus la interviu o venit directorul, patronul, nu directorul, și când am stat de vorbă cu el a zis „eu am nevoie de..." Era pe jos, patronul. Dar nu-l cunoscusem. Probabil eu cum sunt așa mai bățoasă, o venit și m-o întrebat: „Dar cine ești?" „După cum reiese din CV, M. P. mă cheamă. Dar dumneavoastră cine sunteți?" Că nu s-o prezentat. Și m-am dus la IMI și a zis: „Haida mâine pe la mine pe acolo să vezi despre ce e vorba". „Bine". M-am dus, am cumpărat marfă și zic: „Hai că mă duc". Mă duc, m-o prezentat, m-o frapat curățenia și ordinea, mi-o plăcut tare mult. Dar eu auzisem de el, dar nu am vrut să mă duc la el în perioada asta de doi ani. Pentru că am auzit că e mai rău ca în pușcărie la el. Că e foarte sever, foarte dur, se poartă rău cu oamenii.

El de pe ce poziție venea acolo?

El era patronul firmei.

El lucrase înainte unde?

La trustul de construcții. Dar el în '90 s-o separat, și-o făcut firmă și o urcat foarte sus. O mers bine. Era o firmă foarte de succes, el nu era inginer, era un simplu maistru. Dar o avut curajul să pornească în '90 și o mers foarte bine. O fost de fapt trei, dar pe urmă s-o separat. Dar o văzut că așa va urma, așa va fi. Și așa a fost.

Și nu ați vrut să mergeți la el și a fost așa cum ziceau oamenii?

Așa o fost. Nu am vrut să mă duc la el din motivele astea și, într-adevăr, când am mers acolo, mi-a plăcut ordinea, mi-o plăcut curățenia. „De mâine vii la lucru" „Stați că eu lucrez în altă parte și nu pot". „Gata, de mâine să vii la lucru!" Am venit acasă, am vorbit cu T., a zis: „ Nu știu ce să-ți zic, vezi ce faci". Am sunat-o pe o fostă directoare de-a mea de la poligon, care știam că-l cunoaște și că o lucrat cu el, să văd ce să fac. Zice: „Din câte te cunosc eu pe tine și pe el, du-te". M-am dus. M-am dus, am început lucrul, bineînțeles că i-o plăcut de mine, când mi-o dat primul salar de la un milion la trei milioane jumate. Plătea bine.

Era sever cu oamenii sau vorbea urât?

Îi și bătea. Îi înjura. Era foarte, foarte sever... niciodată nu știai cum să faci să găsești să-l mulțumești. Deci nu așa tare cu muncitorul de rând era ca și cu noi, cei care coordonam. Ori eu acolo eram chiar tot în bătaia lui, tot sub ochii lui.

Dar pe ce post v-o angajat?

Coordonam o bază de producție. Mă ocupam de toate ce ținea de baza de producție. Erau cofraje, prefabricate cu betoane, toate astea mă ocupam eu.

Câți oameni erau de coordonat?

Păi am avut și 70. Am avut perioadă când și 70 am avut. Plus că au mai construit două case, un complex de două case, și plus mă ocupam de biserică, de casa parohială, de toate astea.

Ce se construia? Că nu se mai construiau blocuri de locuințe.

S-au făcut prin ANL. Și el o făcut. Și acolo la ANL eu am pornit de la 0, știind de la poligon am făcut din prefabricate un bloc prin ANL. Și ducea de la A la Z. S-o făcut și în Baia Mare, și la Târgu Lăpuș. Făcea magistrale de gaz, făcea instalații de apă, canalizare, deci de toate o făcut.

S-a băgat și pe partea asta de instalații?

El cu asta a pornit, cu magistrale de gaz. El o făcut aici, la Medieș, când s-o făcut magistrala de gaz, el o prins... Săli de sport, păi câte săli de sport o făcut, ferească Dumnezeu! Când era programul ăla...

Sălile de sport ale lui Năstase.

Daaa! Păi o grămadă, de toate felurile, de toate tipurile, la Sighet, în Baia Mare, la Satu Mare! Deci mult, mult, mult!

Deci era de lucru.

Era foarte mult de lucru, da! De la șapte la cinci jumate, și la cinci jumate ne băga la ședință până la șapte jumate seara.

Zilnic?

Zilnic. Duminica mergeam la ședință, că duminica veneau acasă oamenii de prin șantiere și erau ședințe de producție. Și în ce sens? Fiecare venea și spunea ce-o făcut, făcea o listă cu ce materiale are nevoie și un fel de comandă cu ce să dea în lucru: „La sala de sport X am nevoie de armătură"; celălalt zicea: „Pentru șantierul ăla am nevoie de X".

Ăștia cine erau?

Șefii de șantier. Eu preluam toate comenzile și vedeam cum să mă organizez ca să le pot onora pe toate. Țiriacul o făcut în Baia Mare, clădirea aia albastră. Mult. Biserică... n-aș putea să spun câte anume s-o făcut de la Revoluție încoace.

Și cât ați stat acolo?

Opt ani.

De prin...

Din 2003 parcă până în 2009 am stat pe-acolo.

Și cum vi s-o părut? Înțeleg că salariul era destul de bun....

În rest era stresant. În sensul că nu munca ca atare, cât felul ăsta al lui de a fi. Așa că în 2009 am plecat…

Câți dintre foștii dumneavoastră colegi din trustul de construcții erau acolo?

Nu erau prea mulți. Fiecare s-o axat așa și o mers... O fost destui care și-o făcut firmă și și-o luat oameni, care cum o vrut.

Și muncitori?

Și muncitori, și dintre cei vechi.... mai puțin dintre ăștia, dar totuși mai luau… O preferat totuși să ia băieți tineri, dornici să muncească, pe care i-o format treptat. Nu să ia persoane care deja aveau experiență. O preferat așa să lucreze și să-i stimuleze pe ăia ca să-și dea interesul, să facă.

Ce s-o întâmplat cu magazinul de la Năpradea?

În timpul ăsta l-a preluat Ai.. Că eu nu mai puteam să mă duc, pentru că lucram foarte mult, aveam program foarte încărcat. Și s-o întâmplat că l-o preluat Ai., dar n-o știut să-l gestioneze și a început să nu mai meargă și l-am închis..

Când l-ați închis?

În 2004, 2005.

N-ați ieșit pe pierdere?

Nu, că marfa până la urmă am vândut-o. Pe urmă am închis și firma. A mers cât a mers, că m-am gândit că mai fac ceva, dar văzând că doar trebuia să tot muncesc la ea, să depun declarații, să plătesc șomaj…

Și după ce ați plecat de la IMI?

Păi am venit la altă firmă, tot de construcții.

[…]

8. Migrație

M.P., bărbat, 36 ani, căsătorit, migrant de etnie română

Interviu realizat de Dana Solonean

(fragmente)

Interviul exemplifică traseul unui tânăr din Baia Mare, absolvent de facultate la Cluj-Napoca (USAMV, zootehnie), cu experiențe anterioare de migrație pentru muncă prin programul „Work and Travel", care este obligat de contextul economic al anilor 2000 din Baia Mare să migreze în Anglia. (Alte persoane amintite în interviu: F. – parteneră, ulterior soție; D. – prieten care l-a ajutat să migreze).

[…]

Ce ai făcut după ce ai terminat facultatea?

Am terminat cu bine, am venit la Baia Mare și am accesat un job nemaipomenit la un magazin cu animale de companie, cum s-ar spune acum un *pet shop*.

N-ai încercat să rămâi în Cluj?

Păi nu am vrut să rămân. M-am întors la Baia Mare pentru că aici era prietena mea și, teoretic, pe ea nu o lăsat-o sau n-o vrut să vină la Cluj. M-am înscris și la masterat la Cluj, o venit și ea la masterat la Cluj, că ea terminase Industrie Alimentară la Baia Mare și în cadrul USAMV era și pe domeniul ei, dar nu au acceptat-o prietenii de la Cluj pe motiv subiectiv, zic eu. Că era o cutumă prin care se spunea că prioritate au cei care au terminat în Cluj și, în special, în cadrul facultății și după aia restul, din exterior. În fine.

Ai renunțat și tu la master?

Da, n-am mai mers, l-am înghețat un an, după care am mers și mi-am retras dosarul.

Tu, în timpul cât ai stat la Cluj, cât de des veneai la Baia?

O dată la două săptămâni, la trei săptămâni, veneam și săptămânal. Asta din cauză că aveam o relație, altfel n-aș fi venit așa de des.

Și ai început să lucrezi la un *pet shop*.

Da, am lucrat la un *pet shop*. Cu greu am ajuns și acolo, teoretic, cu ceva pile, cu ceva relații, la primul job am primit onorabila funcție de vânzător sau de *customer advisor* sau cum se numea pe vremea aia. Practic vindeam toate produsele din magazinul ăla, aveam grijă de un milion de pești de acvariu, aveam șerpi, aveam papagali, aveam câini, pisici, hamsteri și orice orătănie care mai trăiește într-o cușcă.

Măcar ai păstrat domeniul…

Oarecumva am păstrat domeniul. Dar partea amuzantă e că când am fost angajat; înainte, echipa care lucra în magazinul ăla o plecat în totalitate, deci toți! Șef de magazin, angajați, toți o plecat. Eu, fiind la primul meu job, or zis: „Bun, hai să vedem, suntem echipă nouă, trebuie să facem un inventar". Era inventarul de noapte, ca să nu se piardă nicio zi de vânzări. Am mers pe la 10 seara și am început să facem inventarul. Am numărat pești, acvarii, pompe, mobilier și toate lucrurile care erau în stoc pe vremea aia, era un stoc de peste un miliard, ceea ce, în urmă cu aproape 15 ani, era foarte mult, era marfă extraordinar de multă. Pe la ora 3 dimineața deja nu mai puteam, eram terminat de somn și orice ziceau ăia: „Uite, aici sunt 20 dintr-astea!" „Le-ai numărat tu?" „Da". „Bine". În mod normal, trebuia să le numărăm două persoane, cel care pleca și cel care prelua. Și, la un moment dat, n-am mai putut, eram pur și simplu terminat de oboseală, am dat acolo: „da, da, da, OK!" Și am preluat stocul, gestiunea, de pe magazinul mirobolant. Ca după ce ne-am intrat în rol și am început să înțelegem cum se întâmplă lucrurile acolo... Deci toți eram *entry level*, erau două fete care mai avuseseră joburi înainte, dar nu mare lucru. Și am început să vedem ce țeapă am luat. În sensul în care ăia vânduseră pești care erau la dimensiunea vandabilă de 4-5 cm și au pus pești din aceeași specie de 1 cm, care nu erau vandabili. Dar la număr, pe inventar, erau acolo. Deci 100 de pești gupi erau în acvariu, dar, de fapt, nu erau de valoarea de 5 lei bucata, erau de 50 de bani bucata. Ba mai mult, am avut și mortalități foarte mari și așa mai departe! O grămadă de marfă expirată pe care n-am putut noi s-o verificăm în seara aia. Mâncare de câini, saci de 2 milioane bucata. Ne-am trezit cu minus în gestiune de vreo 100 și ceva de milioane.

Câți erați?

Vreo șase. În orice caz, pe când ne-am dat seama, am mai stat vreo câteva luni, tot am încercat să acoperim minusurile alea, să le facem, să le dregem.

Dar patronul știa ce s-a întâmplat?

O știut la un moment dat, dar cu marele lui ajutor și cu ajutorul depozitului din Cluj am luat o țeapă dublă, în sensul în care era stocul și amestecat: în stoc, faptic, era o lampă de acvariu, dar scriptic era o măsuță. Ca valoare, erau aceleași. Noi nu am știut cum să le compensăm și când au zis ăia de la depozit „trimiteți toată marfa neconformă aici", noi toată marfa care nu apărea scriptic în stoc am trimis-o, dar nu am compensat-o cu ce aveam și atunci el a avut intrări pe marfă fără nicio hârtie cu care nu știm ce-o făcut. Cert e că noi am trimis marfa care pe noi ne-ar fi putut salva și am rămas cu minusul. Deci asta înseamnă lipsa de experiență. Dar, la final, când am zis că plecăm, am zis că și noi ne dăm toată echipa demisia după un an de zile, s-o făcut din nou un inventar și am ajuns la concluzia că trebuie să plătim vreo 6 milioane fiecare, minusurile alea. Eu m-am bucurat foarte mult și am zis că mie să-mi dea pe o hârtie că numai atât am de plătit, că eu știam că minusul îi mult mai mare și că mai erau mulți balauri acolo în magazinul ăla, că nu puteai să-l aduci la zi decât cu multă muncă.

Patronul era român?

Da, dar era o multinațională care avea magazine în toată țara.

Era francizat?

Nu, dar aveam magazine deschise, cu șef de magazin, cu *regional manager* și CEO. Și mai avea și în Bulgaria (sau nu mai știu pe unde) magazine. Și până la urmă am fost foarte fericit să dau ăia 6 milioane și să mă duc de acolo.

Ai fost stresat.

Foarte stresat. Păi eram stresat din cauza mortalităților, că foarte greu am putut să ținem acvariile alea pe linia de plutire, am avut și noi niște idei destul de proaste în sensul în care era socotită mortalitatea zilnică, dar pe noi nu ne stimula sub niciun fel să vindem pești. Ceea ce înseamnă că pe mine, ca și îngrijitor de acvarii, cel mai ușor mi-ar fi fost să țin 10 pești în fiecare acvariu și să trăiască ăia fericiți până la adânci bătrâneți, că nu aveam niciun avantaj dacă vindeam un pește sau 100 de pești. Dar noi tot timpul țineam mulți pești ca să fie și să vindem și de-aia era și foarte multă bătaie de cap și nu era în avantajul nostru. Dar, la mortalitate, ne penaliza. Dacă mureau prea mulți pești sau prea

multe animale, aveam un bonus pe care nu-l atingeam, pe care l-am atins de foarte puține ori. Plus că am avut stocurile alea de pești, ăia mici pe care o trebuit să-i creștem și n-o crescut și o murit, deci o fost un fiasco total cu magazinul ăsta.

Cât îți dădeau pe lună?

800 de lei și bonuri.

În comparație cu minimul pe economie?

Era minimul pe economie. Și ceva bonuri.

Dar forme legale.

Da, tot, tot, tot. Și mai erau ceva bonusuri pe un target aproape imposibil de atins, mai aveam target la mortalitate, să nu moară nu știu ce procent pe care l-am mai atins din când în când și un target de vânzare la niște reviste pe care și pe ăla l-am mai atins din când în când. Deci puteai să-ți crești salariul cu vreo 100-200 de lei pe lună.

Unde stăteai?

Stăteam cu F. (partenera) într-o chirie, dar, de fapt, nu era chirie, stăteam într-un apartament al unei mătuși de-a ei care nu ne lua nicio chirie, trebuia să plătim numai taxele și întreținerea.

Deci puteai să trăiești din salariul de atunci?

Da, era genul ăla de trai de la o lună la alta, se terminau banii în 30 și în întâi intra următorul salariu.

Și ce ai mai făcut?

Am mers la un job mai bun! La un cabinet veterinar! Unde eram pe aceeași funcție, de consilier vânzări, dar fără animale de companie, eram pe mâncare de mâțe și de câini. Era mai mult sau mai puțin același job ca și la *pet shop*, doar că într-un cadru mult mai restrâns, mult mai mic, unde am avut onoarea să lucrez cu forme legale doar pe două ore, dar cu adevărat lucram opt. Și concediul era neplătit, adică câte ore mergeai, atâtea ore erai plătit. Când mergeai în concediu, nu erai plătit.

Asigurare medicală aveai?

Păi era asigurarea aia pe salariul minim. Pe alea două ore. Era o formă legală de a lucra două ore, dar, de fapt, lucrai mai multe și erai ilegal, dar erai acoperit de sistemul de sănătate.

Cât ai lucrat la cabinetul ăsta?

Vreun an de zile.

Și cum erau condiții de muncă?

Erau decente.

Salariul era mai mare decât dincolo?

Păi nu era mai mare, era cam același salariu mai mult sau mai puțin, nu era mare diferență. Singurul avantaj era că cunoșteam personalul, cei care lucrau acolo îmi erau cunoscuți. Alte avantaje financiare nu erau și nici oportunități de dezvoltare sau ceva de genul ăsta. Nu era nicio șansă... doar dacă aș fi luat eu în propriile mâini, ceea ce însemna să fac o școală de asistenți veterinari sau să mă înscriu la medicină veterinară.

Dar tu cu diploma ta nu puteai să fii tehnician veterinar?

Nu, eu sunt inginer zootehnist.

Și asta nu îți permite să fii tehnician veterinar?

Nu, pentru că acolo deja implică tratamente, medicamente și boli și alte chestii pe care eu le-am studiat doar în mică măsură și cu precădere pești, nu și alte animale.

Când ai plecat de acolo, de ce ai plecat?

Păi am plecat tocmai din motive financiare, pentru că ăia 5 lei pe oră înmulțit cu orele de muncă nu mă ajutau sub nicio formă să am un trai decent. Ba mai aveam și o mașină care era împotriva mea… se strica în fiecare lună și, când nu se strica, trebuia să mă duc la o nuntă sau la un botez, că se punea atunci la o nuntă cam tot salariul meu pe o lună. Atunci am decis că patria nu mă vrea și am zis că vom merge în țări străine, mai exact în Marea Britanie.

Cum de ai ajuns în Marea Britanie?

Păi în Marea Britanie era un prieten, domnul D., care avea deja vreo șase luni.

Tu în ce an te-ai dus în Anglia?

În 2011. Și ăsta o fost motivul pentru care m-am dus în Anglia.

Și F. o venit din start cu tine?

Nu. Eu am mers în Anglia la prietenul ăsta, la D.

Dar D. nu era în Londra atunci?

Ba era în Londra.

Și voi nu ați fost în nord undeva?

Ba da, aici e o poveste, nu e așa de simplu. Am mers la D., unde nu prea am găsit de lucru tare mult. Munceam doar cam într-un weekend, la cineva la grădină. Și acolo am ajuns eu la concluzia că nu pot să contribui nici la chirie cât ar fi trebuit, nici la mâncare. M-o ajutat D., o mai plătit el chiria, o mai făcut ce-o făcut. Aveam alți prieteni lângă Liverpool, într-un oraș care se numește Saint Helens, și ei au zis că au de lucru full-time la o spălătorie auto. Acolo lucrau și ei.

În Londra cât ai stat cu D.?

O lună, două, maxim două luni. Mi-am luat băgăjelele și am mers acolo, în Saint Helens. Prietenii ăștia lucrau la o reprezentanță Ford și spălau mașinile din showroom. Deci nu era o spălătorie pentru toată lumea. Doar mașinile care veneau să fie reparate în service înainte de a le preda clienților trebuiau spălate și tot parcul auto pe care îl aveau de vânzare și toate mașinile, și noi, și second-hand, trebuiau spălate.

Prietenii ăștia de unde erau?

Din Năpradea, prieteni din copilărie. Unul mi-o fost și coleg la facultate la Cluj, și coleg de cameră și de cămin o perioadă.

Și de câtă vreme erau acolo?

Ei erau deja de... unul era de vreo 3 ani și celălalt, care mi-era coleg de facultate, fusese și el *on and off*, o mers, o venit, o stat... cam în modul ăsta o lucrat el acolo.

Și te-ai dus în Liverpool și a fost bună treaba?

Da, am lucrat acolo vreo șase luni, dacă nu mai bine. M-am stabilizat din punct de vedere financiar, am locuit cu ei, împărțeam tot: chiria, mâncarea și așa mai departe.

Ei erau cu prietenele acolo sau erau singuri?

Nu, toți erau singuri.

Și fiecare avea camera lui? Stăteați într-o casă din aceea victoriană?

Nu, era un apartament nou construit după... era atunci, în anii ăia construit, era un apartament frumos, dar era *one bedroom flat*, cum zic ei, adică o cameră plus un living, plus o bucătărie. La noi s-ar zice două camere, dar la ei e o cameră.

Deci dormitorul, livingul și o bucătărie. Eu dormeam în living cu un prieten și unul care era mai vechi avea dormitorul, camera lui.

Ții minte cât era chiria?

Era vreo 300 de lire pe lună.

De persoană?

Nu, nu. Zona aia, Saint Helens, era mult mai ieftină decât Londra. Asta în 2011, 2012, plus taxe. Adică pe lângă banii ăia mai erau vreo 100 și ceva taxele, să zicem un total de vreo 450 de lire era.

Și salariul tău? E mică chiria pentru Anglia.

Da, e mică chiria, dar nu toată lumea știe, în Anglia caii verzi pe pereți și câinii cu colaci în coadă sunt în Londra. În afară, se schimbă foarte mult optica. Oferta de muncă e mult mai scăzută, salariile sunt mai scăzute și prețurile sunt mai scăzute, chiriile sunt mai scăzute. Iar comparația pe care o face acum toată lumea e cu Londra și cu situația actuală, când or explodat prețurile foarte tare, dar atunci, pe vremea aia, nu era o chirie foarte mică. Era acceptabilă, dar nu foarte mică.

Cât câștigai?

Da, țin minte, pe săptămână primul salariu o fost de 200 și ceva de lire, apoi 300, 350, 400, dar în funcție de câte mașini spălai și în funcție de câte mașini intrau la vânzare. Cu cât îi mergea mai bine reprezentanței, cu atât îți mergea și ție mai bine. Pe unele trebuia să le speli de mai multe ori. Deci noi eram oarecumva persoane fizice autorizate și noi prestam munca asta per operație. Adică spălai o mașină, aveai zece lire. Dacă îi făceai polish la zgârietură, mai aveai 2 lire și 50. Dacă făceai nu știu ce operațiune, mai aveai 3 lire. La o mașină putea să câștigi... dacă era numai un *cleaning* erau 2,50. Deci, în funcție de ce făceai, atâția bani făceai. Și, în funcție de câte vindeai și ce făceai, aveai salariul, pe care îl împărțeam frățește. Adică la sfârșit de lună strângeam tichetele, fiecare mașină venea cu un tichet pe care scria ce trebuie să faci. La sfârșit de săptămână le strângeam și vedeam: am făcut 1000 de lire, la fiecare vin 333 de lire salariu.

Și tu lucrai cu colegii tăi?

Da, era direct în interesul nostru să ne ajutăm, să muncim împreună să iasă treaba bine.

Ai fost angajat cu contract sau nu?

Păi era un contract, că noi eram... era un patron, să-i zicem așa, la firma asta de spălătorie auto, care contractase lucrarea asta de spălare a mașinilor cu firma Ford și noi lucram pentru subcontractantul ăsta. El ne furniza toate materialele de care aveam nevoie, gen șampoane, soluții de spălat, perii și alte unelte și noi pur și simplu prestam munca.

Era o formă de contract?

Era o formă, dar sincer cam ambiguă. Cert e că cu contractul ăsta am aplicat pentru *National Insurance Number*.

Deci a fost suficient?

Și mi-o fost acceptat dosarul, prin firma asta am obținut numărul ăsta de înregistrare al lor.

Atunci era cu *yellow card* și *blue card*?

Da, pe vremea aia doar în anumite domenii puteai să muncești, dar nu era foarte, foarte bine reglementat. Adică în unele ținuturi ți se cerea, în unele nu ți se cerea, nu era încă un flux așa mare de imigranți, pentru că încă erau anumite restricții și atunci nu erau bine puse la punct. În schimb, după ce m-am întors în Londra, acolo erau clare lucrurile și îți trebuia obligatoriu *yellow card*-ul ca să poți să prestezi orice fel de muncă, sau *blue card*, în funcție de unde te încadrai.

La spălătorie îți trebuia calificare?

Nu, nu îți trebuia nicio diplomă, îți făcea el acolo ceva din pix că ești calificat, că ai făcut un curs de spălător de mașini, dar nu era mare brânză, era pur și simplu o chestie de calculator să o faci.

Ai reușit să strângi ceva bani?

Da, am reușit să economisesc ceva bănuți. Acolo mi-am luat primul laptop din viața mea, a costat 350 de lire sau ceva de genul ăsta. Plus că, după un timp, nu mai știu după câtă vreme, după două-trei luni, o venit și F. și ne-am mutat împreună într-o casă dintr-asta mai veche, dar nu am luat toată casa, ci o cameră.

Și în restul camerelor cine stătea?

Alți chiriași.

Români?

Nu neapărat, erau tot felul. Lituanieni, letoni și alte nații.

Cum ai aflat de combinația asta?

Păi încerc să îmi aduc și eu aminte. Dacă prin cineva sau din ziar... nu mai știu, de la o agenție. Am mers la o agenție unde noi căutam doar camere de închiriat, dar agenția nu furniza camere, numai locuințe *full*, adică apartamente sau așa, și ăla ne-o dat un număr de telefon, mi se pare, a unei persoane care se ocupa cu închirierea camerelor. Adică persoana asta era tot de provenienţă bulgară, est-europeană, ce-o fi el. Și el închiria casele sau le cumpăra, nu mai știu cum era, și le subînchiria. Și subînchiria la nivel de cameră, evident, era mai multă bătaie de cap, dar și venitul era mai consistent. Că închiria fiecare cameră individual. Și am stat acolo vreo câteva luni, vreo patru luni am stat în camera aia.

Și cum a fost?

Din punctul meu de vedere o fost foarte bine, deci cred că am avut una dintre cele mai liniștite perioade ale vieții. Mergeam cu bicicleta la serviciu, nu aveam cheltuieli foarte mari, camera era 220 de lire pe lună, cu salariul de pe o săptămână plăteam chiria și încă mai rămâneau bani. Coșul săptămânal era în jur de 40 de lire pentru doi, pe vremea aia, și am reușit și să economisim câțiva bănuți, destul de mult.

F. a început și ea munca?

Nu prea o găsit de lucru acolo pentru că, cum am zis, nu era o piață foarte bună pentru forța de muncă, în special, pentru cea necalificată. Necalificată oarecumva, că era calificată, dar în țară și nu aveam nicio conexiune, nu știam încotro să o luăm pe la agenții și așa mai departe, aveam trac tot timpul că n-o să ne accepte, că suntem români, că nu știu ce. Plus că limba engleză nu era la un nivel foarte avansat în cazul lui F., nici al meu...

Dar tu aveai experiența din State.

Da, ea avea și trac, chiar dacă ar fi știut să vorbească, era pentru prima oară când plecase din țară, să locuiască departe de familie și o avut foarte mult trac și n-o găsit nimic consistent de lucru.

În momentul în care ai plecat de acolo, de ce ai plecat?

Am plecat că am avut niște discuții cu unul dintre prietenii ăștia, la un moment dat. Nu mai știu pe ce subiect, dar am avut discuție în contradictoriu și o fost și o oportunitate de la D., din Londra, să mă duc să lucrez acolo cu el în construcții, unde salariul era unul clar stabilit, în fiecare lună, în fiecare săptămână. Și era un miraj așa, că în construcții poți să ai parte de un salariu mai mare. Și atunci

am hotărât să mergem la Londra. Unde am mers nu știu, vinerea cred că am mers în Londra și lunea am mers direct la muncă cu acte false.

Pe ale cui?

Pe actele unui tip de aici, din Baia Mare, nu mai țin minte cum îl chema, dar știu că unul dintre prieteni avea un set din ăsta de acte false cu care lua la muncă mai mulți și cum intra unul, ieșea altul, și iară le foloseau.

Te-ai dus pe *labourer*?

Da, am fost *labourer* de lux, că așa era gluma noastră, că suntem *labourer* de lux. Măturam, căram, făceam orice operații din astea...

Te-ai dus direct pe șantierul lui Joe?

Da.

Am aflat de la alții despre șantierul lui Joe…

Da, pe șantierul lui Joe am mers.

Și ai locuit cu D. atunci?

Da, el stătea într-o chirie tot așa, la niște moldovence într-o casă, care îi închiriaseră lui o cameră și am dormit în camera aia eu cu el și cu F. Deci noi trei dormeam în aceeași cameră și am stat acolo la moldovence nu mai știu cât, o lună și ceva.

Biata F.

Da, o fost o experiență interesantă. Și în camera aia, în casa aia, de fapt, tipele alea făceau economie la căldură și era iarnă și era atâta de frig, geamul la baie era deschis continuu, deci îți era atâta de frig de nu puteai, ți-era groază să mergi să faci un pișu, mie ca băiat, nu vreau să-mi imaginez cum era în cazul fetelor. Deci stăteam îmbrăcați în casă ca să nu se plătească multă căldură.

Nu voi plăteați?

Nu, ele se ocupau de tot, noi numai le dădeam banii.

Și câți erați în casa aia?

Păi erau ele două, mamă și fiică, eram noi trei, mai era un băiat. Cam ăștia și mai era un cuplu, dar nu mai țin minte, că, după ce am început munca pe șantier, mi s-a părut atât de greu și atât de epuizant, încât ajungeam acasă și după ce veneam de pe șantier, unde era extraordinar de frig iarna, mergeam în casa ai

unde era extraordinar de frig, dar mi se părea cald. Când vedeam patul, care, de fapt, era o saltea, nici nu mai puteam să mănânc. Eu cu F. sau eu cu D. dormeam pe saltea și F. în pat, nu mai știu, oricum ceva science fiction dintr-ăsta, că singurul lucru pe care îl puteam face era să mă arunc pe saltea.

A fost greu?

Prima lună o fost...

Din cauza frigului?

Păi nu eram obișnuit nici cu șantierul. Mi se părea foarte grea munca pe șantier. Și numai dacă trebuia să mă plimb mi se părea foarte greu.

De ce?

Păi trebuia să te trezești pe la cinci, numai la opt începeai munca. Făceai un drum de o oră și ceva până la șantier, după care....

Dar voi în ce zonă stăteați și șantierul unde era?

Noi eram în zona de nord, în Queensbury, și șantierul era în Canada Water, asta era mai mult sau mai puțin prin centru, prin zona doi, mi se pare. Și mergeam cu mașina.

Și împărțeați costurile? Mai lucra cineva la șantierul ăsta?

Mai lucrau mulți români, dar nu de la noi din casă. Și îl mai luam pe un coleg de-al lui, de-al nostru, de fapt, prieten de-al lui D., dintr-o zonă apropiată și mergeam toți trei.

Deci te trezeai la cinci, aveai navetă de o oră.

Mergeam așa devreme ca să nu prindem trafic, că, dacă am fi mers la șase jumate, nu mai ajungeam pe opt la muncă.

Deci la opt începea șantierul.

Da.

Și ce trebuia să faci acolo?

Păi cum am zis... măturat și altele, cărat de materiale, ajutat pe oricine trebuia ajutat, orice muncă pe care nu avea nimeni chef să o facă, trebuia să o facă începătorii, „labourii".

Și asta era solicitant fizic?

Da, era solicitant fizic, în plus erau multe etaje de urcat, în fiecare zi, dar mai mult era genul de muncă cu care nu eram obișnuit deloc.

Dar nu lucraseși în construcții anterior?

Dar era foarte diferită munca, plus că era și presiune psihică, eu eram cu acte false, n-aș fi vrut să fac vreun pas greșit să pierd locul de muncă, trebuia să fac și o impresie bună, că, dacă făceai o impresie bună, aveai șansă să accezi spre *next level*, care era *CP labourer*, ajutor de *carpenter*, care însemna zeci de lire în plus pe săptămână la salariu. Era cred că jumi-juma stresul, și psihic, și fizic, asupra organismului. Asta era dificultatea mare în cadrul jobului. Plus că nu eram obișnuit cu stilul respectiv. Șeful avea experiență mare cu românii și cu est-europenii și îi exploata maxim, adică știa cum să tragă fiecare coardă și cum să te stoarcă.

Și pe tine cum te-a stors Joe? Ai avut relație cu Joe?

Da. Păi am avut o relație bună cu el, dar asta nu înseamnă că, în prima fază, nu mi-am dat silința maxim să lucrez. După ce m-am obișnuit, nu mi s-o mai părut așa de greu, așa de solicitant.

Cât a fost perioada de acomodare?

O lună, o lună și ceva. După care o văzut că mă descurc și că am o capacitate mult mai mare decât de a da cu mătura și mi-o dat și alte sarcini mai interesante, să zic, care nu erau chiar așa de grele și care aveau și un pic de satisfacție.

Gen ce?

Păi gen era o chestie să faci cuburi. De fiecare dată când veneau mașinile de beton și se turna în șantier beton, trebuiau luate probe de beton, pe care le făceai sub formă de cuburi, le lăsai să se întărească, după care erau duse la testat cu o mașinărie, unde le spărgeau și vedeau ce rezistență are și dacă au respectat rețeta. Acolo trebuia să le faci pe eșantioane, să le numerotezi, să le scrii într-un tabel, să le scrii într-o evidență. Și asta făceam eu după o perioadă, dar tot în perioada de început.

Tu când ai intrat pe șantier, în afară de instructajul pentru *safety*, n-ai mai făcut nimica?

Mi s-o mai făcut ceva instructaje, asta cu cuburile, ceva instructaj pe cum să tai cu discul abraziv și așa mai departe. Trebuia un instructaj aparte ca să nu-ți sară scânteile în cap.

Tu aveai deja *National Health Insurance Number*?

Da.

Și te-ai dus după aia *self-employed* la firma asta?

Da. Dar nu aveam *yellow card*-ul încă. Și nu puteam să muncesc fără *yellow card*.

Și pentru *yellow card* îți trebuia rezidență...

Un anumit set de pași, factură pe numele tău, ori de la gaz, ori de la curent, card, lucruri care se obțineau destul de greu. Eu le-am obținut o parte dintre ele, dar toate necesitau timp, și dacă... putea să dureze și un an până le strângeai pe toate. După ce le-am strâns, bineînțeles că mi-am făcut toate actele pe numele meu.

După cât timp?

Cam un an de zile.

Deci a durat, chiar dacă tu aveai deja experiență în Anglia.

O durat pentru că majoritatea actelor pe care le obțineai de la stat erau prin poștă, tu trimiteai prin poștă, așteptai un răspuns, volumul de lucru era mare, răspunsul nu venea, numai foarte greu.

Și după ce ai avut *yellow card*-ul, erai pe actele tale și erai cât se poate de legal acolo.

Da.

Când ai trecut de la *labourer* la *CP labourer*?

După vreo trei luni, aproximativ patru luni. Dar asta nu o însemnat că nu mai făceam munca de *labourer*, că *CP labourer* era o oportunitate, când aveam oportunitatea mai mergeam, mai ajutam tâmplarii să mai facă una alta, să mai fur și eu meserie.

Dar calificare ți-au propus? Ai făcut până la urmă ceva curs?

Da, am făcut un curs de calificare, dar cursul o fost numai oarecumva un pretext de-a intra în legalitate, de-a devenit tâmplar, pentru că avea firma nevoie ca

mulți să fie tâmplari, nu că mi-o oferit mie un privilegiu și că am fost eu ceva personaj deosebit și că m-o apreciat extraordinar de mult și o vrut să mă facă pe mine tâmplar și să mă plătească mai mult.

Dar știi cumva de ce firma avea nevoie de tâmplari?

Da, o fost un program mi se pare la nivelul Londrei sau al Angliei prin care conversia asta, sau specializarea asta, aveau ceva avantaje. Era un program prin care ei aveau anumite avantaje, dar nu știu să zic ce avantaje.

Cât ai stat la Joe?

Am stat vreun an de zile, parcă.

Un an?

Da. După care o venit criza aia de prin 2012, care s-o resimțit mai tare. A fost prin 2008-2009, dar un impact mare în construcții l-o avut prin 2012, când eu ajunsesem deja la un salariu de vreo 400 de lire, sau 420 de lire pe săptămână, și știu că ne-o tăiat din salariu la toți și eu am ajuns la 350 de lire, de la 400 și ceva pe săptămână, și atunci toată lumea... adică mulți din șantier s-or răzvrătit oarecum, m-am răzvrătit și eu, dar nu știu de ce, că nu aveam unde să mă duc în altă parte și m-o dat afară.

V-ați răzvrătit individual sau în grup?

Și în grup, și individual, care cum l-o dus capul, a fost așa un fel de... n-am știut niciunul ce facem sau unii or știut, dar eu n-am știut ce fac. M-o dat afară, dar tot Joe, după vreo săptămână de stat acasă m-o sunat și mi-o zis că un prieten de-al lui are nevoie de cineva pe șantier și dacă vreau să mă duc. Și am zis că „da". Deci, după toată răzvrătirea, el mi-o găsit un alt job. Job unde am stat vreo trei,-patru luni. Dar cred că ne trebuie vreo cinci ore să îți povestesc toate joburile prin care am trecut și ce am făcut. La jobul ăsta la care am fost îmi era mult mai peste mână să ajung la el, că era chiar în centrul centrului, știu că mergeam până în stația Angel, care e în centrul centrului, în buricul târgului, era chiar lângă un restaurant al lui Jamie Oliver. Știu că, din toată misiunea, asta o fost singura satisfacție: că trec pe lângă restaurantul lui Jamie Oliver. Am lucrat acolo ce am lucrat și am prins meserie că era un *junky*, un tâmplar, un *junky*. Erau doi *junky*, unul era șef și unul era *junky* care nu era șef și ăla m-o luat lângă el și îmi tot arăta.

Englez?

Da. Unul era irlandez și unul era englez. Ăștia mi-or arătat multe și am învățat multă meserie de la ei.

De *carpenter*?

Da, după care am prins și curaj și am zis: „gata, eu sunt *CP labourer*"; bineînțeles că n-o fost așa, și jobul ăla s-o terminat, că era un bloc numai cu vreo 3-4 etaje, pe la etajul 3 spre 4, nu știu din ce motive, s-o slăbit ritmul de muncă, n-o mai avut nevoie de atâția oameni și m-o trimis la un alt job, la aceeași firmă, unde se renova un subsol de casă, unde o fost una dintre cele mai grele munci pe care le-am prestat vreodată. O fost ca lucrul în mină, o trebuit să scoatem dintr-o curte interioară, urcam două seturi de trepte de câte 10 trepte fiecare, foarte abrupte, două *skip*-uri, nu știu cum le zice în românește, două recipiente cum duceau mai demult gunoiul, două containere metalice de moloz cu găleata, pe zi, în trei oameni. Noi spărgeam cu picamărul, le încărcam, nu știu câte tone intră într-un container din ăla, dar ăsta era standardul, de două pe zi.

La șantierele astea cât câștigai?

Vreo 400, 390 sau 400, sau 380. În jur de 400 de lire. Știu că am cerut și mărire de salariu.

Atunci când lucrai în subsol?

Da. Mi-o dat, cred că mi-o dat 50 de cenți sau o liră pe oră. Am mai cerut o dată, n-o vrut să-mi dea și am zis că plec și am plecat și de la ăia. Am stat și acolo... cred că am scos vreo două săptămâni încontinuu containere din alea, aproape am terminat. Am plecat de acolo la o firmă, Bouygues se numește, e o firmă spaniolă sau portugheză... spaniolă cred că, foarte mari la nivel internațional, au și telefonie mobilă. La ăia am sărit din lac în puț. Acolo, la englezi, de obicei sunt respectate *trade*-urile astea: dacă ești tâmplar, ești tâmplar; dacă ești fierar, ești fierar. Dincoace le făceai pe toate. Adică dimineața cofrai, mai făceai și fier.

Și mai greu?

Și mai greu, și salariul mai de rahat, și am stat și acolo vreo patru-cinci luni aproximativ, timp în care ajungeam acasă, ăștia nu-ți dădeau salariu mare, dar te lăsau să faci ore suplimentare multe, ceea ce nu era un avantaj, că erai terminat și orele suplimentare la firmele englezești erau plătite dublu, aici numai 1,5. Deci munceam până seara, în mod normal de la orice loc de muncă ajungeam seara la șapte acasă, aici încă la șapte eram pe șantier, ajungeam pe la nouă. Oricât

eram de obișnuit, eram terminat. Când ajungeam acasă... mare parte din zi mi-o petreceam ori la muncă, ori pe metrou.

Mergeai singur?

Da, am fost singur multă vreme, cu diferiți parteneri de muncă, ba români, ba lituanieni, ba moldoveni, ba spanioli sau ce mai erau pe acolo. Inclusiv unul era din Indonezia sau nu știu de unde era, dar ceva de pe acolo. Deci era oribil.

Dar sectorul construcțiilor nu își revenise încă?

Era așa într-un *stand by* spre revenire. Pentru că de când s-o tăiat salariile deja o trecut cam un an, o fost o perioadă de stagnare și după aia contractorii au început să dezvolte din nou sau să reia proiectele vechi. Și de acolo am ajuns din nou la Joe, într-un alt șantier, mult mai aproape de casă.

Voi atunci stăteați în Dartford?

Da, și mi-am luat și mașină între timp și era foarte aproape, era la o jumătate de oră de mers de acasă, ceea ce era inimaginabil de aproape, și am mers din nou la Joe. Unde luam 12 lire pe oră, ceea ce era super bine, că la sfârșit de săptămână era undeva la 500 de lire.

Dar erai *CP labour*?

Da, spre *carpenter*. Și acolo am stat vreun an și ceva în noul șantier, în Greenwich… Iar de acolo, din Greenwich am mers, cert îi că la un moment dat, spre sfârșitul carierei, am... deci asta a fost 2013 mi se pare, 2014... După aia am mers cu băieții la Octoman, la firma aia la care au lucrat ei mult timp, unde lucra D. și cu M., și cu V. din Cluj, care veniseră pe parcurs. Deci din Greenwich am mers la Octoman. Și după aia am făcut o gașcă comună, am lucrat la Octoman vreun an de zile, până am mers în Catford. Acolo iarăși am stat vreun an și ceva, deja eram *full CP*, câștigam foarte mult, câștigam vreo 800 și ceva de lire pe săptămână, 850 sau 840 pe săptămână, mi se pare. Iar, după un timp, mă împrietenisem cu un tip din Brașov, care o devenit șef de șantier într-unul dintre șantiere, și m-o chemat la el. Eram tot așa, aproape de casă, am început acolo munca, am lucrat vreo două-trei luni și i-am adus eu pe toți băieții acolo și am făcut o echipă unde eram la casa liftului și casa scării; și am fost numai noi, echipa aia, și am avut o viață de lux, că noi impuneam ritmul, n-am mai avut nicio treabă, eram deja obișnuit cu munca, cu efortul. Pe măsură ce avansezi în meserie, ți-o faci și mai ușoară, îți impui și ritmul, deja mergeam cu mare drag la muncă, nu mai era niciun efort. Deja eram obișnuiți cu trezirea la cinci, la șase,

nu conta la cât ne trezim, aveam mașini, mergeam la muncă cu mașina, deci era foarte...

[…]

Și tu de acolo ai revenit în România când ai revenit?

Da, din ultimul job de la casa liftului.

De ce ai decis să vii înapoi dacă totuși ajunseseși, după atâta efort, să câștigi bine și să te acomodezi?

Eu nu cred că aș fi revenit dacă eram singurul care trebuia să decid, dar F. nu o vrut să mai stăm, nu s-o regăsit sută la sută niciodată în Marea Britanie. Îi plăceau anumite aspecte, era OK, aveam bani, puteam să ne permitem cam orice ne-am fi dorit, dar nu era sută la sută împlinită. Plus că fiind... adică ăsta era un motiv, singura fată la părinți, simțea oarecumva dorul ăsta de casă tot timpul, nu era împlinită și am decis că... ne luasem și apartamentul în România.

Când?

După nuntă. Ne-am căsătorit în 2013. În 2014, 2015, ceva de genul ăsta, ne-am luat apartamentul. Cam ăsta o fost țelul când am plecat, să ne luăm apartament și mașină și venim acasă. Când am plecat în Anglia aveam și ceva datorii, în momentul în care stăteam în chirie la mătușa aia a lui F., nu aveam frigider și am luat niște bani împrumut să ne luăm frigider. Și am zis că, dacă ne plătim datoriile, ne luăm apartament și mai nu știu ce, venim acasă și om vedea noi ce-om face. Și cam asta am făcut.

Știu că F. a lucrat în Decathlon în Anglia. Unde a mai lucrat?

La un Kebab Shop. Mai făcea și curățenie la ăștia la care lucra, la șaormerie. Mai mergea weekenduri și făcea curățenie și la ei...

Apartamentul pe care l-ați luat, l-ați luat cu banii făcuți în Anglia?

Da. Cu o parte care au rămas de la nuntă și cu ce am câștigat din Anglia am luat apartamentul.

Și în timpul ăsta... încerc să îmi dau seama cum arătau practicile voastre de consum. Plăteați chirie?

Da.

Întreținere?

Da.

Benzina?

Da, asigurările la mașină, mâncare, haine și așa mai departe. Plus că în a doua parte a șederii noastre am început să punem accent oarecumva și pe viața socială, cât de cât. Mergeam la mare, mergeam la diferite mall-uri sau mai nu știu pe unde, am mers și în Franța cu trenul. Era trenul ăla de mare viteză Londra-Paris. Deja ne-am ridicat oarecumva, de la început noi nu am fost pe considerentul să tragem de la gură, mare parte din cheltuieli era și pe mâncare, ne luam roșii organice și mai știu eu ce, deci nu am mâncat conserve de câini și alte rahaturi, cum au făcut unii și alții.

Acasă ai trimis bani?

Da, mai trimiteam, nu extraordinar de des. Dar cu ocazia sărbătorilor sau mai nu știu ce, mai trimiteam câte 100-200 de lire, plus cadouri, papuci și alte chestii care erau oarecumva de ajutor.

Acasă cât de des veneai?

Cam în fiecare vară. Erau ani când veneam de două ori, ani când veneam o singură dată. Ori vara, ori de sărbători. De Crăciun, de Revelion, vreo doi-trei ani acolo, vreo doi-trei ani aici. Dar vara, de obicei, veneam acasă și mergeam la mare.

Făceați și concediu?

Da, concediul era de obicei acasă.

Și acolo cum arăta socializarea? Cu cine ieșeați? Ieșeați la pub, la un grătar?

Mai ieșeam la pub-uri, dar mai mult între noi, între români, prietenii cu care ne cunoșteam. Grătare, la fel, tot așa, între noi. Nu socializam foarte mult, mai mult cu români sau cu prieteni pe care-i cunoșteam, cu vecinii care erau englezi și celălalt vecin era indian, care ne și închiriase casa, cu ei am mai făcut câteva grătare, ne înțelegeam foarte bine cu ei, dar nu la genul să vină să cotrobăie la noi în frigider. O relație de vecini, dar bună.

Ți-ai făcut alți prieteni în afară de gășcuța asta de români și de băimăreni?

Era greu. Mi-am făcut alți prieteni, dar tot români. Era greu să socializezi și să menții relațiile din cauză că era diferența asta de cultură, plus că noi nu aveam

timpul necesar să întreținem relații și așa mai departe. Aveam tot timpul în cap, vrând-nevrând, și ideea că trebuie să economisim și atunci poate când erau oportunități noi ziceam pas, că costa nu știu cât.

La șantier se organizau mese festive?

Da, au fost de câteva ori la care am participat, așa, o dată pe an, când se termina un șantier. O fost anumite evenimente la care am participat, dar erau destul de... numai între băieți, câte o băută și cu asta, basta. Iar cu alte tipuri de oameni na... acum să fiu sincer și pe șantier erau un anumit tip de oameni, un anumit tip de caractere, care nu erau poate tocmai pe placul nostru sau pe ideile noastre, sau pe modul nostru de gândire și de a trăi. În schimb F., la Decathlon, o întâlnit oameni de felul nostru.

Explică-mi ce fel de oameni. La ce te referi că oamenii de pe șantier nu erau pe mintea voastră?

Mulți dintre ei care erau englezi și așa mai departe. Erau mai în vârstă, în primul rând. Aveau alte mentalități, erau genul părinților noștri care în urmă cu 30 de ani, 40 de ani, veneau de la fabrică, mergeau la crâșmă, mereau acasă, nu știu ce făceau, a doua zi își continuau aceeași rutină, deci erau într-o rutină de genul ăsta. Nu aveau niciunul, acum nu că ar fi o chestie de departajare, studii superioare sau ceva de genul ăsta. Subiectele erau destul de simpliste, gen câte beri ai băut ieri sau mai nu știu ce... Era pentru mine care, nu știu, mi-era greu să leg o conversație de lungă durată cu unul dintre ei.

Dar tineri englezi nu erau acolo?

Erau, erau, dar majoritatea aveau alte preocupări. N-am găsit multe similitudini cu ei ca să dezvolt nu știu ce relație. Asta voiam să zic, o diferență față de lumea de pe șantier, la F., la Decathlon, erau tineri, oameni ca să zic ca și noi, mulți erau veniți de prin Spania, Portugalia, Letonia, inclusiv englezi, cu care F. s-a înțeles foarte bine și o tot invitau fetele să iasă. Nu știu de ce a avut așa un trac, o mers de câteva ori, dar nu a socializat. Dar ține legătura pe Facebook cu vreo două tipe din Letonia mi se pare, cu care încă mai corespondează.

Te-ai gândit vreodată să mergi înapoi?

Da. Mă gândesc aproape lunar sau nu știu, la două-trei luni îmi vine în minte ideea asta, dar nu cred că o să se întâmple, nu știu. Îs anumite neajunsuri evidente. Nu încape discuție. Plus că, după ce m-am întors, cu trecerea timpului,

ți se dezvoltă și gândirea, vezi lucrurile prin altă optică și vezi avantajele pe care le-ai avut acolo.

Care sunt? În afară de cel evident, banii.

Ai un sistem medical bine pus la punct, din punctul meu de vedere, deși ei se tot plâng că e în colaps NHS.

Ai avut nevoie vreodată de sistemul lor?

Eu nu, dar F. o avut și am avut deja pe E. [fiul] care era cu noi și am umblat cu el și la medicul de familie, și la urgențe, și mi s-o părut super bine. F. o fost operată de două ori acolo la polipi, o fost iarăși super. Am fost super mulțumiți, n-am avut nimic de obiectat.

Deci sistemul medical e unul dintre avantaje. Ce altceva?

Infrastructura de orice fel. Inclusiv drumurile, transport. Școlile, infrastructura de învățământ, e foarte bine pusă la punct din punctul meu de vedere. Chestiile importante, care contează oarecumva într-o țară și care îți dau bunăstare, adică nu ai de dat cu mașina în gropi, nu ai de dat mită nici la doctori, nici la școală. Dacă ești un cetățean decent, îți plătești dările, beneficiezi de tot ce trebuie să beneficiezi. Pentru mine asta contează foarte mult. E foarte important din punctul meu de vedere. Pe când aici vezi că pile, relații... ai nevoie de ele ca să accezi la drepturile tale, până la urmă. Nu ceri nimic deosebit, dar ca să beneficiezi de ele trebuie să ai intervenții încoace și încolo.

[…]

Ce lucrezi acum?

După ce am venit m-am angajat ca responsabil pe departamentul de calitate la o firmă care producea grătare de aragaz, o multinațională italiană, S.C. Cosma S.R.L. Baia Mare. Eu inițial am crezut că o să fie un control de calitate, să văd dacă un produs e bun sau nu e bun, dar în urma interviului am aflat că sunt responsabil peste cei care controlează, un job foarte fain care mi-o plăcut foarte mult și mi s-o și potrivit în mare măsură, dar firma nu o ducea extraordinar de bine și nu prea și-o permis să investească în mine ca să mă perfecționez și să mă calific. Eu venind fără o calificare, ceea ce nu era chiar bine, am învățat foarte mult numai prin experiența de la locul de muncă și prin faptul că am studiat singur cu ce se mănâncă meseria asta.

Cât ai stat acolo?

Vreun an jumate, după care am mers la o altă multinațională, unde sunt și acum, tot pe departamentul de calitate, dar aici chiar am început de la cel mai jos nivel, *entry level*, că erau cerințele mult mai mari și am promovat de două ori. O dată am ajuns șef de echipă, după care supervizor peste o echipă întreagă cu doi șefi de echipă.

Și acum asta faci?

Da.

Cum se numește și ce face?

Se numește UAC și produce componente de avioane pentru Airbus, Boeing.

În Tăuți?

În Dumbrăvița. Are și în Tăuți, dar în Dumbrăvița lucrez eu. Dar momentan sunt în concediu de paternitate.

Te-au calificat acolo?

Nu o fost calificări propriu-zise, o fost niște ascensiuni pe baza competențelor.

Crezi că te-a ajutat faptul că ai lucrat în străinătate să-ți obții joburile astea?

Categoric. Categoric.

În ce sens?

Păi în sensul că am avut de-a face cu o cultură alta decât cea românească, am văzut cum se pune problema când există o problemă, cum se abordează. Limba în primul rând, stăpânesc acceptabil limba engleză.

Crezi că au contat toate astea pentru angajator?

Da, eu cred. La primul job o contat foarte mult. Am venit și cu o încredere foarte mare, am zis că nu există ceva ce nu pot să fac. Deci am fost foarte optimist și încrezător când am venit. Cam astea o fost atuurile. Pe de altă parte, am avut și minusuri, pentru că nu prea mai știam pe calculator mare lucru, pentru că nu am folosit calculatorul la nimic altceva decât facebook, email și facturi, eram zero barat. O trebuit să fac un curs de inițiere în calculatoare, de la basic. Am stat o dată o juma de oră să pun un punct și o virgulă într-un Excel, deci pur și simplu nu am știut să îi dau „insert sign", m-or trecut toate transpirațiile și am mers și am făcut cursul ăsta. Dar, una peste alta, eu zic că o fost o experiență foarte bună

pe care aș recomanda-o oricui are ocazia să meargă într-un job în afară, inclusiv dacă spală vase.

Dar de ce? A fost totuși o experiență foarte dificilă...

Da, o fost dificilă, dar avantajul mare care îi? Cu banii pe care-i câștigi într-un job *entry level* într-o țară, oricare ar fi ea, mai mult sau mai puțin ești pe linia de plutire, adică poți să îți asiguri traiul decent pe o lună de zile. În schimb, la noi, e foarte dificil cu un job cu salariul minim pe economie să stai pe linia de plutire. Mai mult ca sigur vei intra în datorii și de acolo în depresie, în următoare perioadă, asta dacă nu ești un miserupist. Dar dacă totuși te interesează cât de cât...

Nu te-ai gândit niciodată să investești banii ăia?

M-am gândit de foarte multe ori și încă mă gândesc, dar sincer cred că nu am avut curajul. Plus că am mai participat la câteva seminarii, gen Lorand Soares Szasz, unele online, am fost și *face-to-face*, când se putea, și am aflat că trebuie să fii cât de cât pregătit. Și acum pe mine asta mă tot sperie, că o să investesc banii și o să-i pierd. Asta e frica tuturor investitorilor.

Mai ai bani puși deoparte?

Da, mai aveam ceva bănuți, nu extraordinar de mulți, dar mai avem câțiva.

La pasiunea ta piscicolă...

Am renunțat, o țin numai așa, de hobby, de pescuit, nu s-o concretizat nimic gen fermă piscicolă și așa mai departe.

Și ți-ai luat gândul de la asta?

Mai mult sau mai puțin, da.

Bine. Mulțumesc.

C. REINDUSTRIALIZARE

9. Migrație, muncă industrială, locuire în așezări informale

N.T., femeie, 28 ani, etnie romă, rezidentă în Craica

Interviu realizat de Hestia Delibaș

(fragmente)

Interviul exemplifică situația dificilă a unor tinere femei rome, originare din Baia Mare, în privința următoarelor aspecte: maturizarea în familii vulnerabile, afectate de sărăcie extremă; faptul de a deveni părinte și de a avea responsabilități parentale la vârste timpurii; exploatarea muncii în migrația transnațională; locuirea în așezarea informală Craica; deprivarea prin exploatare cămătărească a drepturilor de asistență socială, pe fondul unor îndatorări permanente; situația în care soțul este aproape permanent plecat la muncă în străinătate; munca în noile fabrici de prelucrare.

Tu de unde ești de loc?

Din Baia Mare. Aicea m-am născut, aicea am crescut.

De aici e și familia, mama, tata?

Da. Maică-mea și taică-meu au decedat. Numai eu și frații mai suntem.

Și bunicii sunt din altă zonă sau tot din Baia Mare?

Tot din Baia Mare.

Acum să te întreb de locuință: ați locuit aici mereu, în Craica, sau ați locuit altundeva?

Am stat 13 ani jumate la Combinat, pe Horia 36B, după am stat...

Cu mama, cu tata?

Cu maică-mea și cu frații, cu tata nu am stat, că de 28 de ani e decedat, dar am avut tată vitreg, în schimb, care ne-a crescut cu mami. Na, am stat acolo, după care ne-o scos din bloc.

Cam în ce ani?

Cam prin… avea copilul meu 9 ani. Avea copilul meu 6-7 ani când ne-am mutat de la Combinat.

Și v-ați mutat aici, în Craica?

Nu ne-am mutat aici, am dormit afară, am stat afară, că n-am avut unde, după care am dormit la [magazinul] Maramureșul, în spate… dacă știți unde, unde era centrala aia mare. Acolo am stat un an de zile. După care, încet-încet, o dat poliția de noi, o aflat că suntem acolo, locuim persoane cu copii minori, dar a fost condiții, o fost apă, o fost curent.

Și cum locuiați, câți stăteați?

Stăteam eu, maică-mea, bărbatu-miu, copiii, frați, mai mulți. Stăteam acolo, da. După care, a dat poliția de noi, o aflat poliția, o venit, ne-o ajutat, ne-a adus ceaiuri în timp de iarnă, că o fost iarnă foarte frig, ne-o ajutat. Pe parcurs ne-o scos afară de acolo, vara, cum o dat căldura, și ne-o adus aicea un nepot de-a lui mami, pe Craica. O scos copilul nou-născut, deci copilul lui care îl are nou-născut l-a avut, l-a scos afară din casă și ne-a băgat pe noi. Să locuim acolo în casă la el. Și de atunci am rămas tot aici.

Deci de prin 2000 cât?

Aici stau pe Craica cam din 2013. 2012-2013. De atunci suntem tot aici, numai pe Craica.

Ai zis că v-au scos de acolo, de ce? Ce s-a întâmplat?

Că nu au vrut să ne lese că s-o temut să nu se dărâme pe noi. Că era foarte mare, deja pica.

Și nu v-au dat unde să stați altundeva? V-au dat doar afară?

[…] Am dormit afară o perioadă lungă, pe scări. Era mic copilul, am dormit afară cu el. Și fetița cealaltă o aveam, și o fost greu, no, dormi afară cu copii mici, minori. O fost foarte greu. După care o aflat nepotul că dormim pe afară, pe străzi și ne-o adus aici. Și de atunci am rămas aici.

Chiar în acest loc?

Nu aici [se referă la căsuța ei, în fața căreia are loc interviul]. Am stat aici în curte cu verii, după care m-am hotărât să îmi fac casa mai mare, că am fost prea mulți, și acolo mi-o încăput numai un pat și o masă. Și mi-am făcut asta mai mare, cu ajutorul lui Dumnezeu. Amu mi-e mai bine, îs numai eu cu copiii mei, un frate cu probleme cu handicap și bărbate-miu.

[…]

Îmi spui când ai plecat prima dată în afară?

Prima dată când am plecat, am plecat când avea S. [fiică] doi ani… am plecat în Italia. Acum 2 ani, cam așa, de atunci n-am mai plecat… Eram aicea deja [în Craica]. După ce m-am mutat, ne-am stabilit, ne-am dus să putem face ceva. Să ne strângem ceva bănuți, una, alta.

Cum ați mers, cu relații?

Nu, m-am dus acolo în Italia că acolo era soțul. Și m-am dus și eu.

Cam cu cât timp înainte a mers el acolo?

Cam cu vreo lună s-o dus înaintea mea.

Și el cum s-a dus, la ceva prieten?

Da, l-a dus cineva și i-o plătit transportul iar, după o lună, am plecat și eu, mi-a trimis bani…

Și ce s-a dus să lucreze?

La cerșit. A fost la cerșit, că acolo în Italia numai așa poți, că nu găsești de lucru, numai la cerșit.

Și cine i-a plătit transportul?

Era un nepot de-a lui sau cam așa ceva. După care am stat, am strâns ceva bănuți și ne-am întors acasă fiindcă s-o îmbolnăvit mami. N-am mai putut sta. De atunci n-am mai plecat nicăieri.

Și îi dădeați ceva la cine v-a dus acolo?

Nu, mai dădeam unde dormeam, fiindcă nu puteam să dormim afară, mai dădeam câte 20 de euro, 30… Prima dată, când am plecat, a fost mai greu. După

care am plecat prin pile, prima dată, când am plecat, am plecat prin soră-mea. Prin ea am mers prima dată de am lucrat o vreme bună la un hotel.

La curățenie? Și asta când?

Prima dată când am fost în Italia a fost la 17 ani. Am stat un an și ceva. Deci veneam acasă, stăteam o săptămână și plecam înapoi.

Deci asta era în Italia.

Da, în Italia am stat cel mai mult, în Milano. Și, după o perioadă, m-am certat cu soră-mea, au ieșit niște probleme, niște vorbe și nu le-au convenit și am zis gata, am venit acasă, că orice ban strângeam, orice puneam deoparte, ea lua și băga la ea pe card, la bărbatu-său. Că ea avea bărbat italian. Și toți banii și-i strângea și-i băga pe card. Și eu, fiind acasă, că aveam copilul, pe cel mare, am zis: „cum, eu mă duc să lucrez și bătrânul meu acasă nu are nimic, [iar tu] tot pui banii mei pe cardul tău, de ce?" Și după aia m-am luat, m-am dus, am dormit afară. După aia au venit după mine, am sunat acasă, au venit după mine ei…. M-o adus acasă. […] Deci prima dată când am plecat am fost la curățenie… Am fost la vârsta de 17 ani. Am lucrat că m-o dus soru-mea pentru domiciliu. După care am făcut 17 ani, i-am făcut în Italia. [Acolo] am făcut [și] 18 ani, la soră-mea i-o fost ciudă, că o văzut că deja știam limba, știam mai mult ca ea...

Ah, ai învățat și limba?

Da, și o zis către mine: „nu, zice, n-ai cum". Până la urmă i-o fost ciudă pe mine că o zis că bărbatu-său s-o dat la mine.

Deci așa v-ați certat?

Da, și am zis că, decât așa, mai bine plec. Și am plecat.

Sora e mai mare?

E un pic mai mare ca mine...

Și era plecată mai demult?

Da, păi, acolo o fost de la vârsta de 16 ani. Ea o crescut la casa de copii. Și o dus-o școala, excursii, și o uitat-o acolo. O rămas pe acolo, au luat-o niște băieți, or sechestrat-o, și o fost mai multe. După o perioadă a cumpărat-o ceva italian, așa că o rămas tot acolo.

Și s-a căsătorit cu un italian?

Da, s-o căsătorit cu C. Acum nu mai e cu C., că a plecat de acolo, acum e în Anglia. Măritată cu altul.

Deci ai stat o perioadă la lucru la curățenie. Cum o fost munca asta?

Prima dată, când am plecat, o fost bine, n-am avut probleme cu absolut nimic.

Ți-a găsit sora de lucru, de fapt?

Da. Numai că ce era cel mai nasol pentru că nu știam, când puneam cearceafurile ălea, trebuia să le întinzi să fie drepte și, no, nu mă pricepeam prima dată. Și am încercat, până înveți. Și mi-era mai greu, că nu știam limba.

Aveai contract?

Da aveam tot, era în regulă.

La italieni ai lucrat?

Da, italieni, italieni.

Deci a fost o experiență bună. Ai lucrat și în plus?

Aveai ore suplimentare, dacă voiam să le facem, ne dădeau mai mulți bani. Dar nu prea am stat la ore suplimentare, foarte rar, mai mult sâmbăta am stat. Era multă lume sâmbăta. Dar, în rest, nu prea.

Și apoi ai zis că te-ai certat cu sora ta și ai plecat.

Da, m-am certat, am plecat.

Și apoi ai revenit din nou?

[…] După vreo două luni de zile, trei, m-am dus înapoi. M-am dus în Verona. În Verona acolo am stat două luni de zile, la cerșit.

Poți să îmi povestești puțin cum a fost acolo? Erați mai mulți?

Da, dar a fost mai rău, că n-or fost prea mulți țigani, a fost mai naspa, no.

Unde locuiați?

Afară.

Afară? Era vară, nu?

Era vară, era frig, ploua... Și era foarte nasol că n-aveai unde să te speli, n-aveai nimic. Veneai numai doar la apă la gară, puneai apă în bidoane, mereai în spate undeva să nu te vadă nimeni sau la veceurile ălea publice și te spălai. Era nasol.

Și acolo ai fost singură?

Cu bărbatu-miu. Am fost amândoi.

Și cu copii?

Doar cu ea [arată spre fetița ei]. Ea mi-era mai mică când am plecat.

Și copiii ceilalți au rămas aici?

Băiatul meu o rămas acasă și numai pe ea am dus-o. După aia nu m-am mai dus că o fost aia mică, ce mi s-o născut cu probleme. Da, n-am putut pleca cu ea, pentru că mi-era tare bolnavă, când aicea, când în Cluj. Tare mult am stat cu ea internată. O fost tare bolnavă și n-am mai plecat. Dar acuma vreau să plec din nou. Dar nu mă mai duc în Italia.

Nu în Italia?

Vreau să mă duc în Anglia.

Ai rude acolo?

Acolo e bărbatu-miu acuma, cumnații, toți îs acolo.

Bun, deci ei sunt acum în Anglia? În ce domeniu lucrează.

În construcții.

Și cam de cât timp stau acolo?

Al meu… umblă de 10 ani în Anglia.

10 ani. Și cum faceți, vine acasă periodic?

Vine acasă, stă câte o săptămână, două, o lună.

Lucrează cu contract?

Lucră la negru.

Și cum este? Vă descurcați cu banii?

Ne descurcăm, că ne mai trimite 30 de lire, 50 de lire, deci cum poate.

Cât poate așa vă trimite.

Dar să nu fie nici la noi greu, nici la el. Să avem și noi, și el.

De locuit acolo, unde stă?

În chirie.

În chirie cu mai mulți bănuiesc?

Sunt mai multe persoane, dar plătesc 200… Și acuma plec și eu.

Ți-ai găsit ceva?

Mi-o găsit el acolo. Și amu mă duc și eu.

În ce?

Tot curățenie.

El – construcții, tu – curățenie. Am înțeles.

Stau vreo trei săptămâni.

Deci te duci, stai un pic și vii înapoi?

Da, viu după copii. Fac pașapoartele la ei și plec.

Și cum? Vă gândiți să rămâneți acolo?

Nu, mă întorc din nou.

Deci o să vă întoarceți. Mergeți așa, să vă strângeți niște bani.

Mă duc așa, să îmi strâng bani să îmi fac casa pentru iarnă, că încă nu e făcută. Iarna vine, nu e sobă, nu-i nimic. Înghețăm aici. Copii mici, eu am 4.

Să vă trăiască.

[…]

Când ați fost atunci în Italia, ați reușit să strângeți ceva bani?

Foarte puțin.

Foarte puțin?

Foarte puțin pentru că era mult acasă… datoriile ce le aveam, tot aveam 100-200 de euro…

Datoriile le-ați făcut ca să puteți pleca?

Datoriile le aveam eu. Și maică-mea. Trimiteam la mama pentru medicamente, că avea cancer. No, trebuia foarte mulți bani.

Deci nu ați reușit să strângeți?

Și o fost foarte greu, mai ales după ce o murit mami, o fost mult mai greu. Pe ăștia [copii de față] mami i-o crescut.

Nu puteați fără ajutor…

Fără ajutorul lui mami, nu… Meream la lucru, veneam de la lucru, copiii mi-erau singuri altfel. Eu am lucrat aicea la Aramis.

Chiar voiam să te întreb, după ce te-ai întors din Italia, ce ai lucrat aici în România?

Aicea m-am angajat și am lucrat la Aramis, am lucrat 5 ani, și acuma sunt pe maternitate. Pe maternitate, de când a venit băiețelul. A venit așa că nici n-am vrut, nici nu știam că sunt [însărcinată], nimic.

Zi-mi un pic, cum a fost la Aramis.

Bine, o fost bine. N-am avut treabă cu șefii, n-am avut treabă.

Ce făceai?

Lucram, capsam, puneam ambalajele, peste tot. Unde era nevoie, acolo ne punea.

Și cum a fost programul?

Trei schimburi.

Și ți-a convenit așa?

Na, nu mi-a convenit, dar n-ai avut ce face, n-ai avut încotro.

Cu copiii ce făceai?

A fost mai greu noaptea, că pe schimb de noapte n-ai avut cu cine să îți lași copiii. Atât că mai era frate-miu, ce mai stătea frate-miu. Mai era atunci când mai stătea el. Dar era greu, mai ales cu schimbul de noapte… Foarte nasol. Cu copiii, mai erai acolo, n-avea cine să le facă la copii de mâncare…

Și cu plata cum a fost?

Era când luam 16 milioane, 17 milioane. Nu era bine, dar no.

A fost cum a fost, nu?

O fost cum o fost. Că, de lipseam puțin, deja îmi tăia o zi, tot, tot, tot, îmi tăia o zi.

Și cum te înțelegeai cu colegii? Cum erau relațiile cu ei?

Bine, n-am avut treabă. Aveam o colegă cu care mă înțelegeam foarte bine cu ea și în ziua de astăzi vorbim la telefon, pe Facebook, pe Whatsapp, deci vorbim. Pentru mine e ca și-o mamă femeia aia. Deci m-o ajutat foarte mult, vorbim… Că e româncă, nu e de aicea. Dar ne-am atașat una de cealaltă foarte mult. No, mai erau șefi ce se mai scăpau și vorbeau urât…

Zi-mi, cum au fost relațiile cu șefii?

Îs niște…, deci nu îs toți, majoritatea, să nu zic că îs toți, că nu. Dar erau niște șefi că, dacă nu făceai ceea ce ziceau ei pe moment sau te vedea că mergi la baie, striga, vorbea urât, deci era foarte nasol când vorbea urât cu tine și d-astea. N-aveam voie să mă duc numai la pauză.

Români?

Români, da. Numai la pauză aveai voie să mergi la baie, nu puteai să mergi la o țigară. Numai în timpul pauzei. Când erau inspecțiile mari ne dădeau măști, ne dădeau de toate, ca să vadă inspecția. Și, în schimb, când nu era inspecția, numai „băgați, băgați". Nu ne dădea mânuși, nu ne dădea ochelari, nu ne dădea de protecție nimic... Îs șefi care vorbesc urât, foarte urât. Nu te lasă să mergi la toaletă, nu poți să mergi la o țigară.

Dar pentru că sunt rasiști sau așa vorbeau cu toată lumea?

Nu cu toți, nu cu toți, cu femeile vorbeau foarte urât. Care îi permiteau… Dar eu la unul era să îi sparg capul. Păi, am luat exact placa aia cum e la colțar… și am vrut să mă duc să beau apă că mi-era rău. Și o început să vorbească urât, atunci a fost în perioada aia când mi-o murit maică-mea. Și eram foarte panicată, fiindcă aveam psiholog. De trei săptămâni umblam la psiholog. Și era perioada aia foarte grea pentru mine când o murit maică-mea. Acuma face 4 ani imediat. Și no, după ce o murit maică-mea m-am dus la lucru după o săptămână, că o zis șefu mare să mă lase până îmi găsesc pe cineva cu cine să îmi las copiii. Că el o știut că n-am avut pe cine. Normal, când îți moare cineva, îți dă numai două zile. Două zile te lasă să stai acasă. Da' eu i-am spus situația care e și mi-o dat și ei 1000 de lei pentru înmormântare, adică 10 milioane. Dar, în schimb, eu trebuia să le torn înapoi, la salar eu trebuia să le torn.

Deci ca un împrumut?

Ca și-un împrumut. Că așa ne-o prins că n-am avut nimic când o murit mami. No, și am vrut să mă duc să îmi iau apa și a început să vorbească: „futu-ți morții mă-tii!". Așe, cum poți să îmi zici mie lucrul asta, „futu-ți morții mă-tii", că și tu ai morți. Am luat placa și am vrut să îi dau în cap. Și erau niște băieți aicea care au vrut să îl bată pe șef; și m-am dus sus la directorul mare și i-am zis că „ce se întâmplă în firmă". Și a zis: „lasă, c-o să vedem". Că maică-mea acum o murit. Păi ce mă înjură dacă eu am vrut să mă duc să îmi aduc apa din vestiar. De atunci m-o lăsat să mă duc să îmi aduc apa, am fost liberă, cum se zice… O văzut că eram foarte agitată. Am avut nevoie să fiu mai liberă. O văzut, că i-am dus niște hârtii, că umblam la psiholog și că am probleme, și de atunci nu a mai avut treaba mea.

Ai avut un șef mai mare care te-a ajutat…

Da, care m-o ajutat. Până acum, recent-recent, până ce am rămas gravidă cu piticul. Am făcut o alergie, am avut scabie de la vată, vaselină, și am făcut scabie din aia. Nu era rău, că nu era din aia ce se ia, lipicioasă, era scabie de la vată. Și am zis, și i-am dus hârtia de la spital… și i-am arătat-o, zic: „eu nu mai pot lucra la vară, zic, că eu fac alergie de la el"; și o văzut, și nu m-o mai lăsat acolo, m-o lăsat la capsat. Dar, în schimb, băgau mult, trăgeau mult de pe tine. Aveau la sala de 150, băgau 250.

Norme?

Da. Era foarte mult. N-aveam treabă. Eram învățată.

Era mult de muncă.

Da, era mult, eu eram învățată. Mno, 5 ani și ceva, m-am obișnuit. Am fost obligată, ca să nu mai părăsești țara, să rămâi aici cu copiii, să ai ceva. Am zis că nu mă mai duc.

Ați avut și perioade în care ați luat ajutor social?

Am avut și ajutor social, am avut o perioadă, după, mi l-au tăiat.

Asta înainte să mergeți la Aramis sau când?

Da, înainte să mă angajez la Aramis.

Cam cât timp?

Am avut ajutor social când am avut-o numai pe ea și pe băiat. Nu i-am avut pe ăștelalți. Dar mi l-or tăiat pentru băiat. Pentru că mi-o lipsit de la școală.

Și cum era în perioada aia, cum vă descurcați?

Mai greu, dar totuși era bine, mai măream după fier, tot ne descurcam. Nici acum nu ne descurcăm prea bine, dar, no, n-avem ce face. […] Acum sunt obligată să mă duc [în străinătate] că no, dacă vine iarna ce fac aici cu atâția copii, nu avem sobă, mobilă ne trebuie, una, alta, că nu e făcută [casa], încă nu-i placată. Mai trebuie încă multe… No, dacă o făceam numai din placaje, numai ce făceam? Dacă tot am făcut ceva, măcar să se facă ca lumea. Pentru că no, îs copiii, nu poți să stai cu ei în timp de iarnă. Am avut cocioaba aia dincolo, făcută exact așa, din placaje, și am înghețat de frig iarna. Am înghețat de frig. Noi n-am avut posibilitatea să facem din bolțari. Și acum asta am făcut-o pe asta, fiindcă mi-am vândut venitul [alocația pentru maternitate]. Mi l-am vândut, să pot să fac casă, să fie al meu, să nu mă mai fugărească nimeni. Numai bine când e al tău. Nu te mai cerți cu nimeni; dacă vrei îți mături în curte, dacă nu, nu. Dar e al tău.

Și în viitor ce plănuiți?

Nu știm că, acuma, ce-o vrea bunul Dumnezeu, nu e după noi. Eu atât am zâs și atâta mă rog la Dumnezeu să mă lase să îmi văd copilașii mari, măcar dacă n-am avut eu viitor, măcar la ei să le ofer. […] Și am zis că măcar ei, dacă eu n-am avut o școală, n-am umblat, n-a fost cine să mă deie, am zis că măcar la ei să le ofer. [Despre băiat] El are 13 ani, și-i pe clasa a VII-a.

Mulți înainte! Și să crească mare!

Mami n-o vrut și n-o putut să ne ofere posibilitatea aia.

Cât ai fost la școală?

Eu n-am umblat la școală, deloc, deloc. A vrut mami să mă deie și, când a fost să mă deie, n-au mai fost locuri. În centru, la școala aia de acolo. Aicea, la fel, a vrut să mă deie, dar n-au mai fost. Și o renunțat, nu m-o mai dat. Dar, în schimb, dacă eu n-am avut, n-am avut cine să mă învețe să știu măcar că acolo scrie numele meu… Oriunde îs trebuie să întreb pe cineva: „ce scrie acolo? Ce e aia?” Măcar la ei să le ofer. Ea e pe clasa a II-a. Asta urmează acuma. Copilul mi-e pe clasa a VII-a. Acum cel mai mic e el [bebelușul].

Părinții dumitale nu mai trăiesc? Am înțeles că mama a murit, dar tata?

Da, mama o murit de trei ani, în noiembrie, 24 , se fac trei ani de când o murit. Taică-miu e mort de 28 de ani. Cel puțin nici nu l-am cunoscut, nici nu l-am văzut. Nu știu de el. Ne-o crescut cum o putut [mama], nu ne-o lăsat, nu ne-a abandonat. Oricum, îi mulțumim că ne-o dat viață, ne-o crescut. Cât o putut. Pe aleilalte două [surori] le-o dat [la casa de copii]; nu le-o dat mami, că le-o dat tati înainte să moară, maică-mea era în Cluj gravidă cu mine… Și de acolo le-o luat Protecția [copilului]. Fără semnătura lui n-a vrut i să le mai dea la mami. Și le-o dus… [la casa de copii]. Dar o învățat, îs mari amândouă… Îs mari, au copii, au familie, în afară de cea la care am fost eu în Italia.

Ele unde sunt?

Una e plecată în Anglia cu bărbatul ei, nu știu nimica de ea de ani de zile.

Și cum a plecat?

Păi ea mai mult acolo a crescut.

Și cum a ajuns acolo?

Nu știu. Cu școala, cum o fost. Mai întâi a plecat în Italia, apoi a plecat în Anglia.

Cea despre care mi-ai povestit că te-a chemat în Italia, da?

Da, V. Aia e mai mare ca mine cu un an. Dar am astalaltă, care are 31 de ani. Asta mă ajută foarte mult.

Și ea locuiește aici?

Ea aicea, aici o lucrat.

În Craica?

Nu. Ea stă în pe Valea Roșie, aproape de Valea Roșie. Lângă parcul ăla mare. A primit acolo garsonieră.

Și ea unde lucrează?

O lucrat la Aramis. Acum are probleme, că băiatul mai mare… o fost dat, pentru că l-o luat Protecția și-o umblat prin tribunale, o umblat peste tot să și-l recupere. Și, încet-încet, l-o recuperat, numa pe ăsta unul. Pe băiatul celălat și fată n-o putut să-i recupereze.

E complicat, așa-i?

Foarte complicat. Acum e însărcinată iar. Dar, în schimb, mă ajută mult. Ne ajutăm cum putem una pe cealaltă.

Familia trebuie să te ajute.

Da. N-am treabă. Mai vine pe la noi, mai pleacă.

Și sora care e în Anglia?

De aia nu știu absolut nimic. La abator, acolo lucră.

Cu soțul sau? Că ai zis că îi cu un italian.

Nu, stă acum cu un român, nu mai e cu italianul. Stă cu unul și ăla e ceva bodyguard de-ăla.

[…]

Și voi, dacă vreți să plecați, nu v-ați gândit să rămâneți acolo de tot, dacă îți găsești ceva bun?

Chiar dacă ar fi să-mi găsesc, vin acasă, nu am de gând să rămân…

Dar ai vrea să se întoarcă soțul, cred, dacă și-ar găsi de lucru aici.

Păi el o lucrat și aici. O lucrat și aici, tot la Aramis, dar nu i-o convenit salariile. Că îs foarte mici și bagă mult de lucru pe noi.

Dar dacă și-ar găsi ceva mai bun?

Da, dacă și-ar fi găsit ceva mai bun, ar fi bine. Dar unde? Aramisul îi ia [pe cei mai mulți]… El lucră în Anglia de 10 ani. Dacă nu și mai bine de 10 ani. Știe și engleza, știe tot.

Deci s-o obișnuit?

Da, s-o obișnuit. A fost și în Franța, a fost și în Italia, a fost peste tot.

Tot în construcții…

Singura zonă în care n-am fost e Franța. Acolo nu mi-o plăcut niciodată.

De ce? Limba?

Și limba, și oamenii, și tot. Deci nu mi-o plăcut veci de Franța aia. Că vedeam pe mulți, și pe el, că mă suna și îmi arăta mizeriile ălea, e mai curat aici la noi de o sută de ori.

Unde a fost în Franța?

Nu știu, aproape de Paris, prin zona aia. Dar nici el nu a stat prea mult. A stat cât o stat frate-său vreo două luni și a venit acasă. O venit pentru ca să nu stau singură, că am născut-o pe fată…

A, să vină când se naște.

Da, să vină ca să o putem înregistra. Apoi o fost deja târziu când a venit. O venit și o fost deja prea târziu. Și am pus-o fără tată. Dacă n-am putut, că el o fost tot dus. Apăi se poate schimba.

Și cum e, el mai poate merge și lucra?

Cum e? Păi, mai greu, așa. E greu pentru noi și și pentru el, că are o vârstă, și-i bolnav. E mai greu că, no, aici e acasă, are cine să te ajute.

Și cu munca cum e? […] Nu a avut probleme, nu știu, am auzit de situații când nu au fost plătiți la timp.

Nu o avut el treabă… Păi amu, ieri, ne-o pus tată-său [soțul] 50 de lire, astăzi nu mai avem. Na, ce îs 2 milioane [200 lei]? M-o pus de le-am luat [copiilor] popicile alea, plasticurile alea de-aci, 15 lei un plastic din alea. Atâta o plâns. Ce să faci, că îs copii. Măcar le oferi când ai, când nu ai… asta e. Apăi ăștia nu știe ce înseamnă să nu ai. Nu, ai mei, nu. Îs aicea oameni care își permit. Au de unde, că lucră și vând, fac biznițe și din alea. Nu le oferă atâtea la copiii lor câte le oferim noi, ăștia mai amărâți. Noi, din ce putem, că acum venitul [minim garantat] mi l-am vândut, alocația copiilor și maternitatea la fel.

Dar ce înseamnă că ți-ai vândut venitul?

L-am dat pe mai mulți bani. L-am dat pe 50 de milioane [5.000 lei]… eu iau pe lună 20 de milioane [2.000 lei], cu tot cu maternitate, cu alocație, 20 de milioane. No, și mi l-am vândut pe un an de zile.

Ai dat la cineva să primească tot?

Da, el îl ia pe un an de zile.

Cine cumpără asta?

Îs oameni aicea care fac biznițe.

Deci ți-au dat o parte acum, iar ei iau într-un an tot dreptul tău.

Când iau bani, când se face luna și luăm banii, tot timpul vine și îmi lasă 5 milioane, 6 milioane, să am de mâncare. Deci nu îmi ia toți. Cât îmi mai plătesc curentul și n-am treabă… No, ne descurcăm mai greu.

[…]

Și mai alte rude, cunoștințe care sunt plecați la muncă?

Nu. Da' îs aicea o grămadă care or mai plecat, mai vin [locuitori din Craica].

Oare soțul tău i-a ajutat pe alții să meargă în afară?

Nu, au plecat ei. Mai este casa asta de aicea, cu femeia;… o plecat fiică-sa tot prin cineva, și-o luat țeapă, o sechestrat-o, o dus-o la prostituție; și o dus-o la casă din aia privată și cu chiu cu vai o scăpat de o fugit…

A ajutat-o cineva?

Nu, singură. După ce o scăpat, și-o făcut rost de telefon de ne-o sunat. După ce ne-o sunat, și-o făcut rost de bani, am trimis noi de aicea.

Ți-e rudă?

Da, mi-e vară. Am strâns toți bani, că taică-său o murit. O fost bolnav și o murit. Am strâns toți bani pe bani, majoritatea, de am ajutat-o să vină în țară. După ce am trimis, nu a mai venit în țară. Că o fost prinsă, că nu știu ce, că o stat o perioadă numai pentru bărbați. O venit numai după o perioadă, cu poliția. A adus-o poliția de acolo.

Și câți ani avea când a plecat? S-a întâmplat de mult?

Acuma, numai de vreo trei luni.

E pe-aicea?

Nu e acasă. Că acuma o mers în oraș. Îs pe aicea mai mulți care o plecat, care mai vin. Îs fete care umblă la căsuri din astea private [prostituție]. Încolo, din sus, majoritatea îs plecați.

Și unde lucrează?

Mulți îs la lucru, mulți îs la culesuri. Femeile lor, care îs plecate, sunt la prostituție. Cu bărbații lor.

În ce țări?

Nu știu să îți zic. Că nu mă duc eu [la ei], toată ziua numai aici [sunt]. Aicea nu poți să mergi nicăieri, că mergi undeva zice că umbli după altceva. Mai bine stai în banca ta. Eu n-am unde merge aici. Mai mult aicea, mai acolo, la frate-miu mă duc. În vecini. Ce să faci, n-ai ce face. O mai fost o persoană care a fost la lucru și și-o luat țeapă.

Nu l-o plătit?

Nu l-o plătit.

Cât a fost plecat?

Două luni. Două luni o lucrat, cu contract de lucru și nu a primit, era contract din ălea fals și nu i-o dat banii.

Ce lucra?

La cules, cred, sau la ce o fost. Dar nu îs sigur să zic.

Și a avut bani să se întoarcă?

I-o trimis nevasta de aici.

A făcut și datorie. Am înțeles.

Da. Mai mulți mai bine merg la container [să culeagă din gunoi] decât să meargă pe-acolo, că nu ți se merită că îs multe țepe. Și îs mulți care o plecat și nu s-o mai întors apoi în veci. Ia, cum e aici femeia, o plecat prin cunoștință și a zis că merge la lucru, că e cu contract, nu știu ce, și e dusă de 6 ani și nimeni nu știe de ea.

Nu se știe ce s-a întâmplat cu ea?

Alți zice că o murit, alții zice că o omorât-o. Alți zice că e sechestrată. Nu se știe absolut nimic. E rău când merge singură, femeie, pe drum, e foarte greu. Eu știu că era să mă pierd… când am plecat cu autocarul. Atlasibul. Era să mă pierd și de atuncea n-am mai mers.

E țară străină, nu știi...

Da, nu cunoști, nu știi cum, în ce zonă ești. Chiar dacă aveam telefon, vorbeam la telefon, dar nu știam unde să îi zic că îs. Era nasol…

Mulți pleacă totuși la cineva cunoscut…

Acum, na, dacă eu mă duc acolo [în Anglia], toți îs ai noștri, numai neamuri. Acolo suntem mai mulți și în chirie. Acolo îs toți, cumnați, cumnate, toți îs acolo,

numai familia lui bărbatu-miu. Acuma, pe data de 3, mă duc după pașaporte, atuncea îmi face și el [copilul] un an. Mă duc, îmi fac analizele…

Și cât stai?

Pe două-trei săptămâni. Mă duc [întorc apoi] acasă, le fac lor pașaportul [copiilor] și mă duc cu ei.

Și apoi vă întoarceți la toamnă în Baia Mare?

Ne întoarcem toți împreună, da. După ce știu că mi-e făcută casa.

Mulțumesc că ai stat de vorbă cu mine.

10. Migrație, munca în noile fabrici din Baia Mare

V.P., bărbat, 40 ani, etnie romă, rezident în Craica

Interviu realizat de Hestia Delibaș

(fragmente)

Interviul ilustrează situația frecvent întâlnită în Baia Mare, în care persoane rome, cu părinți care au lucrat în industria socialistă, pierd, după 1989, beneficiile anterioare, între care se numără, în primul rând, veniturile sigure și locuirea decentă. Ajunse în așezări informale precum Craica, aceste persoane vor avea un repertoriu limitat de posibilități de supraviețuire – după cum exemplifică și interviul – între care cele mai comune sunt munca pe salarii mici în fabricile locale de asamblare, precum Aramis și Italsoft, și migrația intermitentă pentru muncă în diferite țări din UE, unde își vor păstra statutul de lucrători exploatați și precari.

[…]

Spune-mi puțin de familia ta, e din Baia Mare?

E din Baia Mare, suntem băștinași din Baia Mare.

Și unde ați locuit înainte de Craica?

Păi, eu am locuit la bloc și de la bloc a fost o situație care, na, n-am mai putut să stăm și așa mai departe...

A fost în chirie?

Nu a fost proprietate, a fost a noastră. Dar vezi tu că timpul…, după Revoluție taică-mio o mai lucrat în combinat și minele s-au închis și, dacă n-am mai avut un job, asta e, cu ce să le mai întreții dacă ai familie mare, cum e între noi, între romi, îți dai seama. Trebuie să iei și de mâncare, să mai și trăiești, să mai și plătești.

Deci tata a lucrat la combinat. Și a primit de acolo locuință?

Da, că îți dădea înainte statul. În regimul lui Ceaușescu. Acuma nu te mai ajută statul efectiv cu nimica. Dacă n-ai bani, poți să dormi afară pe stradă, dacă n-ai proprietate.

Și ați venit cu familia aici [în Craica]? Cam când?

După ’90, de 25 de ani, aproape 30.

Când ați venit, mă gândesc că nu era prea multă lume.

Chiar nu o fost deloc lume, numai că, vezi tu [s-au tot înmulțit]. Cu timpul, mă înțelegi. S-a speriat primarul nostru, s-au panicat oamenii…, au zis că ne-am mutat de la bloc și stăm pe spațiu de aici fără acte, fără nimica. O tot o venit, o văzut că nu se întâmplă nimica, primarul o fost așa cum o fost la început, o fost promisiuni și în fapte nimic. Uite, ia, până în ziua de azi, mă înțelegi. Deci promisiuni sunt o grămadă și fapte nu-s nimica. Doamnă, toată treaba e să îți deie curent și să te legalizeze. Că și-ar face oamenii, să își asigure aicea. Că toată lumea lucră la Drusal, la Aramis.

Da, la Aramis am auzit că lucrează mulți.

Îți dai seama că sunt peste 500 de țigani, și nu numai de aicea, ci și după sate, din afară de oraș.

Spune-mi puțin unde ai lucrat?

Păi și eu am lucrat la Aramis vreo trei ani de zile.

Asta când?

Perioada ’96-’97…

Și ce munceai la Aramis?

Păi acum ce era acolo, trebuia să capsez fotolii, colțare și așa mai departe, ce produse, ce comenzi aveau, deci mai multe.

Și cu salariu cum a fost?

Păi, salariu atunci nu era cine știe ce. Așa, minimul pe economie.

Deci nu prea te ajungeai cu el, să zic așa?

Nu te ajungeai, chiar deloc…

Cum era munca acolo, te înțelegeai cu șefii?

Îți dai seama că o fost greu. N-ai cum să te înțelegi acolo, că acolo e exact ca la pușcărie. Sălbăticie și câte un boschetar de asta, care e maistru, care, mă scuzi că zic așa, te trimite în 20 de mii de locuri. Și te disperă, ca și pe un copil mic, trimite-l de două ori undeva, a treia oară nu mai merge. Te iei în gură cu el, el nu zice nimica, bate cu pixul și nu mai iei salariu… Și lucram în cinci locuri și luam mai puțin ca nevastă-mea, că ea era la ambalat.

Deci n-ați avut relații prea bune.

Păi ce relații să ai, că e ca la pușcărie. Te duci ălea opt ore, îți dă peste normă dacă te vede că ești mai rapid…Și trage numai pe unul.

Și dacă nu faci norma?

Păi trebuie să faci, că e exact ca la Italsoft, îți dă o carte și te pontezi singur. Dacă îți dă, să zic…Uite nepotul meu lucră acolo la Aramis și încă la asamblare, acolo unde e cel mai greu, că acolo vin toate materialele. Și e greu, îți dă câte un pistol de ăla de 7-8 kile și capsează tot, e foarte greu, e muncă grea. E și obositor și praful de la PFL-ul ăla.

Aveați ceva protecție?

Acum îți dă el o mască, dar cât poți să lucrezi cu masca aia, că te intoxici. Era praf și aerul ăla naspa, e greu.

Și acolo ai zis că ai lucrat cam trei ani, după ce ai lucrat?

După aia m-am lăsat și m-am dus în Italia vreo cinci ani.

Cam când ai început să pleci?

În ’98-’99.

Deci chiar demult ai început. În ce zone ai fost?

Păi am fost în Verona. Din Verona am fost în vest, din vest, am fost la Milano, apoi la Roma, am fost în toată Italia. Am făcut toată Italia, de sus până jos, până în Sicilia.

Cum ai ajuns să pleci?

Foarte bine, că nevastă-mea a mai fost acolo, o avut și neamuri și prin ei ne-am dus și noi.

Și atunci puteați să vă angajați sau ce ați lucrat?

Atunci nu te angaja în Italia, că era greu, îți trebuia acte și lucram la negru. Când aveam de lucru, când nu aveam, no.

În ce domeniu?

În domeniul construcției.

Și soția ce făcea acolo?

Ea mai mergea așa să îngrijească de oameni bătrâni, unde e și în ziua de azi. Și așa mai puteam să punem ceva deoparte.

Și cum vă găseați de muncă?

Păi știam italiana, știu italiana mai bine ca româna. Vă dați seama dacă am stat 5-6 ani acolo.

Și lucrați tot cu români?

Păi vă dați seama că îs toate națiile de oameni acolo. Marocani, albanezi, români, italieni, nemți. Tate rasele de oameni. Acolo ai ocazia să te înțelegi cu oricine… Nu ai ce face acolo, mergi într-un parc și dai și de cine n-ai văzut în viața ta. Joia, că aia e zi liberă. Și lunea, aia e zi moartă.

Spune-mi ce însemna munca acolo, cum era o zi de muncă?

Exact ca în România e ziua de muncă, numai că acolo sunt niște obiceiuri. La ei, la ora 2 pune munca jos, pune totul jos. Până la ora 5-6 dormi. Ei italienii au o regulă, au un respect. Deci la ora 2 pe ceasul lor, la noi e 3, ei mănâncă și dorm. 3-4 ore până la 5-6 toate-s închise acolo, magazine, nu mai găsești nimic deschis. Toate-s închise până la 5-6. Apoi iarăși, până la 9-10 sunt terasele, le deschid ca dimineața magazinele, numai că la ei la ora 2 e mort, sunt închise toate.

Zi-mi puțin de muncă, cum te înțelegeai cu oamenii?

Acolo cu oamenii foarte simplu te înțelegi, mai simplu ca și în România, acolo e un loc anumit amenajat de unde te ia și te pune la muncă.

Și tu știai unde să mergi?

Păi te cunoaște lumea de la un moment dat.

Și te cheamă ei, uite acolo avem de lucru?

Exact. Și te ia patronii, acuma să vă zic, dacă patronul nu are de lucru te dă la altcineva, te recomandă la altcineva, și te ia ăla la muncă. Nu există să nu îți găsești de muncă.

Și cam cât timp lucrai la un patron?

Acuma depinde cât aveai de muncă, o săptămână, două, patru zile, nu era muncă stabilă, ca să zici că e muncă stabilă să prinzi pe o perioadă lungă. Pentru că așa e sistemul acolo, din cauza actelor. Că n-aveai un permis de ședere, n-aveai buletin italian, n-aveai rezidență. Ca și cum, să zic așa, te duci acum în Anglia și te angajezi la o firmă și, până îți face un card ca să îți intre salariu, îți face aplicație pe telefon, îți face un domiciliu, n-ai cum, că e agenție, o lună, două trei și după aia stop. Și în Anglia e și mai spurcată, dacă nu îți trimite mesajul, nu te lasă portarul să mergi la muncă. Acolo nu e după patron, e pe panou, care intră dimineața la servici; și ăla te pontează și când intri, și când ieși.

Și aici ai avut situații, cum lucrai la negru, în care să nu te plătească sau să îți dea o țeapă?

Nu există ca să îți deie țeapă, că pe tine te recomanda altcineva, și, dacă îți dădea ție o țeapă, nu mai mergea nimeni la muncă pe urmă. Și n-avea rost pentru 50 de euro să îți dea țeapă, că mergeai dimineață la 9 și veneai seara la 6. Îți dădea de mâncare, îți dădea un panini, un sandvici din ăla de-a lor italian și așa mai departe, o cafea...

Și cu locuirea cum făceați?

Cu locuirea era un pic cam complicat. Dar îți găseai un abandon din ăsta, o părăseală, și acolo îți trăgeai curent de pe un stâlp, îți mai luai o butelie și îți făceai o mâncare, îți încălzeai o apă, deci cât de cât. La săptămână sau când era, mergeai la un Caritas să speli hainele, să faci un duș și așa mai departe. Deci nu era greu. Bine, pentru cine știa. Care nu știa și era la început… da' nici ăla nu se pierdea în spațiu, pentru că îl luam noi și îl învățam, uite așa și așa, stai aici cu noi dacă vrei, păi nu? În cel mai rău caz, dacă n-avea bani de drum, [îl ajutam], că trebuia să îți faci programare la Atlasib sau ce firmă mergea pe ruta aia, mă înțelegi, și făceam noi o chetă și mergea acasă, nu era un stres.

Deci ai ajutat oameni să vină acolo. Că ai și stat mai mult.

Normal. Eu am învățat de toate. Eu când m-am dus prima dată în Roma, în capitală, am stat un an de zile singur. Am dormit într-o mașină abandonată vreo

trei luni de zile până mi-am făcut prieteni, până m-am acomodat, mi-am făcut relațiile și pe urmă, na… la început oriunde e greu. Erau stricți, erau cu vizele, dacă te prindeau, îți puneau ștampilă și trebuia să părăsești toată Italia aia. Dacă te prindeau după aia iară te puneau în pușcărie, era chiar cum e acum în Turcia sau în Rusia, îți trebuie pașaport și viză. Sau în America, să zic așa.

[…]

Ai avut situații de conflicte cu poliția acolo [în Italia]?

Poliția într-un fel te proteja, depinde de oraș. Deci aicea jos unde eram eu, nu aveai treabă cu poliția. Mai ales carabinierii, poliția lor locală, erau tot timpul acolo. Și nu aveai unde să îți pui hainele, le ascundeai printr-un boschet și, când veneai înapoi, nu le mai găseai. Le luau marocanii, albanezii, boschetari din ăștia, că și acolo sunt boschetari, nu numai la noi. Deci cum e la noi cu aurolacii, așa-i la ei cu drogații care fumează iarbă și hașiș, și așa mai departe. Și acolo trebuie să fi atent, trebuie să te ferești, trebuie să știi unde-i zonă periculoasă.

Și zici că în alte părți poliția a fost mai ok?

Da, deci în Sicilia poliția a fost foarte OK, te proteja poliția, știa că ești român, știa că ești la muncă. N-aveau treabă, pe ei îi interesa de altceva. De droguri, de mafioți. În Sicilia e cea mai mare mafie. Deci e pe bune, nu e vrăjeală.

Ai avut ceva probleme cu ei?

Nu, n-am avut, pentru că eu mi-am văzut de treaba mea și n-aveam treabă cu nimeni. Dar îi auzeam cum povesteau, îți dai seama, că după vorbă îți dai seama ce fel de om poate să fie. Dacă e om rău sau e om bun. Că un om se vede de la o poșta care e rău sau care e bun. Îți dai seama că, în atâția ani, am prins și experiență să văd care e om rău și care e om bun… Trebuia să fii atent…

[…]

Și zici că soția ta de atunci lucra la îngrijire?

Da, ea și acum e acolo, m-am despărțit de ea, ea stă acum acolo.

Poți să îmi povestești puțin despre munca ei? Câte ore lucra pe zi, cum era plata?

Lucra 8 ore, era și când lucra 24 de ore și trebuia să stea acolo, numai depinde de la ce oameni lucra, depinde cum erau oamenii.

Stătea la aceeași persoană mai mult timp?

Da, pentru că erau bunicii sau părinții [cuiva care] stăteau în alt oraș. Și ei treceau o dată pe lună și tu trebuia să stai în fiecare zi să le schimbi pampersul, să le dai tratamentul, mă înțelegi, tot ce e necesar.

E obositor, totuși...

Îți dai seama că este obositor să le faci de mâncare, să le dai medicamentele la timp… e ca și cum ai un copil mic. E un pic și grețos, e și obositor, e și stresant ce trebuia să faci. Cel mai greu să lucri cu un om.

Depinde și pe cine prinzi...

Oamenii în general de la o vârstă sunt în minte de copil, mă înțelegi, și te disperă. Că stai de vorbă și tot te poartă, mergi acolo, adă aia, vezi de aia… sunt și bătrâni care nu te stresează la cap. Dar ea a prins numai cu probleme. Asta e, iei un calmant și stai lângă ei.

Și ai zis că ai stat cam cinci ani prin Italia. Și apoi unde ai mai fost?

Am venit acasă și am plecat în Germania, am fost la un abator, am fost 6 luni de zile, dar o fost foarte greu; și stresant, și greu.

Poți să-mi povestești un pic ce înseamnă munca în abator?

Munca în abator e cea mai grea. E cea mai stresantă. Și, culmea, că dacă prinzi să zic o șefă de bandă, care e șefă acolo, mă înțelegi, apăi aia te disperă. Am prins niște șefe de bandă! Am prins o româncă de la noi… era șefă de bandă… și am intrat dimineața la 6 fără un sfert, și la ora 12 după-masă nu m-a lăsat să mă duc nici până la baie. Și am zis: „șefa, uite, mă duc și eu până la baie să fac treaba mică ca toți oamenii”; și nu m-o lăsat. Nu, că n-am pe cine să pun în locul tău.

[…]

Cât ai stat în România de la ultima venire din Italia?

În România nu prea stau, acum am stat mai mult...

Deci vii puțin și iarăși pleci?

Eu vin, stau 2 luni și mă duc înapoi. Nu stau mai mult, pentru că e sărăcie în România, ce să faci aicea?

Și cu banii pe care i-ai câștigat în Italia ai reușit să faci ceva? Nu știu, ai strâns vreun pic?

Nu am reușit să fac nimica, am strâns 2-3 mii de euro, cu drumul, îți mai iei haine, îți mai iei ceva, mai trimiți la părinți, se duc.

Și de aia pleci înapoi?

Păi ce să fac aici. Să stau în sărăcia asta?

Și după Germania unde ai fost?

După Germania m-am dus în Anglia, prima oară.

Asta cam când?

Anul ăsta, am fost de Crăciun. Deci am stat 2-3 luni, că am avut niște probleme de rezolvat și să văd cum e. Acum mi-am făcut programare să îmi fac pașaport și oi merge înapoi. Acum pe Anglia să știți că acum e foarte greu. Mi-o rămas și acolo la Amazon vreo 50 de ore [lucrate], la agenția aia, dar ăsta e riscul meseriei…

Ne întoarcem imediat la Anglia, voiam doar să mai întreb dacă în Germania ai lucrat cu contract?

Da, cu contract. Acolo nu te ia fără contract. Acolo îți face control de sănătate, îți face legitimație. O grămadă.

Și cum ai ajuns acolo?

Acolo e soră-mea de 5 ani și ea a lucrat acolo.

Deci ea ți-a făcut legătura la abator?

Era firmă mare, vreo 700 de angajați. Și acolo se făcea pateu, tot ce e de carne, șnițele de porc, de vaci, toate speciile de animale. Și vă dați seama, era ca un oraș, te pierdeai în el.

Și cum de nu te-ai întors în Italia, unde aveai relații?

În Italia cum să spun, acum cu criza asta, cu pandemia, toată lumea se plânge că e sărăcie și la ei. Bine, la unii, nu la toți. În general, toată lumea se plânge că în Italia e sărăcie, e criză. Nu mai poți să îți găsești de lucru, nu mai poți să faci nimica.

Acum lumea merge pe Anglia.

Toată lumea ar merge acum pe Anglia, da' dacă n-ai acte și n-ai rezidență nu ai ce face. Stai vreo două, trei luni, te pune pe carantină, îți trebuie bani. E greu. Și dacă n-ai pe cineva, vreo rubedenie care să te țină, ce faci? Pe Anglia e și mai greu.

Acolo ai zis că ai lucrat la Amazon? Poți să îmi povestești un pic cum sunt condițiile de muncă?

Munca nu pot să zic că e grea, numai că e stresant că stai în picioare. Stai câte 12-13 ore în picioare și îți trebuie bocanci din ăia cu fer, vestă, mască. Deci nu e muncă grea, numai că stai în picioare. Acolo se fac tablete, se fac stickere din ăstea reîncărcabile, de îți încarci telefonul. Dar stăteai în picioare până îți venea acru, nu mai puteai…

Și acum ai zis că te duci iar, dar unde?

Acum să văd, momentan sper să reușesc să fac pașaportul că am făcut programare, apoi o să merg undeva, dar nu-s sigur unde, oi mai vedea unde găsesc eu de lucru.

Unde ai relații?

Nu neapărat unde ai relații. Ai pe unde e și îți găsești de lucru.

Sunt curioasă în Germania cum erau relațiile cu colegii? Aveai colegi români sau alte nații?

Nu prea te băgau românii în seamă. Acolo, știi cum e, care sunt români toți îs șefi de bandă. Și au și ei niște șefi… Deci un maistru, cum ar fi, cum era la Aramis. Și el are răspundere. Are pe bandă 50 de angajați, 100 de angajați și el trebuie să își ieie răspunderea și să își facă norma.

Și în Germania, cu locuirea?

În Germania am stat la soră-mea, ea avea chirie. Și nepoata e la școală, și nepotul tot la școală, cumnatul la servici, soru-mea la servici. […] Nu mă mai duc în Germania că e foarte strict. E strict și rău.

Și salariu?

Salarul nu era cine știe ce, 1200-1300 de euro, minimul pe economie. Bine, ca să îți crești puțin salariu, ca să ajungi la 1500-2000, trebuie să ai ceva ani buni de lucru acolo. Și depinde ce firmă e, că acolo sunt sute de firme, mă înțelegi? Deci nu era o singură firmă, ca să zici că lucri la asta, sunt stabil. Că nu te lăsa stabil,

te punea pe la toate firmele, ca să te înveți să lucri peste tot. Să știi din fiecare. Și trebuia să fii punctual, era greu, era muncă grea. Și la salar, dacă prindeai două românce pe benzi, păi mureai. Îți dai seama, stai aplecat acolo, te doare spatele, era greu…

Lucrai în același loc?

… nu știai unde te punea șeful dimineața. Nu știai, că intrai dimineața în abator, venea șeful de dimineață și numai te trimitea, vezi că tu mergi acolo, tu mergi dincolo, deci în fiecare zi te schimba, te schimba peste tot unde vroia el.

Ai avut conflicte?

Nu am avut conflicte, mulțumesc lui Dumnezeu că nu am avut conflicte, numai te purta unde vroia ei. Mai venea câte o turcoaică de aia cu batic [șefă de bandă], o cioară din aia urâtă și numai dăi, dăi, dăi. Deci pe ei îi interesează numai să le iasă norma. Mai ales pe șefii de bandă care au 3-4 mii de euro la lună. Și nu se omoară…

Deci nu prea ai putut să îți faci prieteni acolo.

Deci nu, acolo n-ai cum să îți faci prieteni, acolo cum ai intrat în abator te-ai mascat ca ninjalăii ăia, cu hainele ălea ca la morgă, să mă scuzi, și în ălea 8 ore bagi tare, n-ai ce să faci. Îți iei bocancii ăia, sau ce îți mai dau ăia, depinde în ce post te pune să lucri.

Ai avut probleme cu salariu, să nu ți-l dea sau să fie în întârziere?

Nu, nu există probleme cu salariu.

Dar muncă peste program, ați avut situații?

Păi depinde unde te punea. Noi terminam la ora 2 serviciu. Dacă mă punea în altă parte terminam la 3-4. Mai stăteam 2 ore în plus. Că ți-am zis că se schimba, că acolo nu erai sigur de nimica. Și tu aveai și un timp. Aveai un timp după ce terminai, te încadrai să nu pierzi autobuzul, și trebuia să mergi și să te pontezi. Aveai un cip, unde scria numele, prenumele, și trebuia să te semnezi, era o listă, și acolo era numele tău, și mergeai să te pontezi și să te semnezi. Și trebuia să te încadrezi și să mergi să te pontezi. Mă înțelegi? Că acolo nu te poate ponta nimeni, numai tu singur. Deci fiecare pentru el. Și îți dai seama, era ca și un oraș, te pierdeai în el. Mă punea la lucru să zic la 2 km, eu trebuia să vin de acolo 2 km să mă pontez. Și trebuie să te pontezi și să prinzi și autobuzul. Și autobuzul era cam departe…

Și transportul?

Îți suportai tu transportul că n-aveai ce face, în fiecare zi, dădeai 7 euro. 3,5 euro încolo, 3,5 euro înapoi. Cheltuială, îți dai seama, și salariu, no, până îți luai salariu. Acuma no, eu am avut noroc, acolo era sor-mea, mai aveam neamuri, te mai împrumutai. Că nu aveai ce să faci. Trebuia să vii, deci te sculai la 4 fără un sfert. Ca să apuci autobuzul la 5, să fii în firmă la 6 fără un sfert. Nu mai apucai nici să fumezi o țigară și să bei o cafea. Îți dai seama, te trezeai cu noaptea în cap, când veneai acasă, nu mai puteai de obosit și mai cădea puțin soarele pe tine și te lua somnul în autobuz. Erai rupt. Deci nu mai erai bun, erai ca o legumă. Ce apucai să faci acasă, să vii să faci o baie, un duș, te puneai la 4 dacă mai apucai să mai mănânci, te puneai câteva ore la somn și dimineața la 4 te trezeai. Sau, no, mai mergeai până în oraș să mai cumperi ce mai aveai nevoie.

Zile libere cum aveai?

Acolo nu ai zile libere, non-stop, și sâmbătă, și duminică. N-ai zile libere pentru că așa-i acolo, și-s o mie de firme și n-ai cum să ai liber pentru că trebuie să fie repede-repede, ca să faci să termine fiecare ca să-și ieie salariu.

[…]

Și aici ți-ai căutat de lucru sau nu vrei să te întorci în România?

Nu că nu pot să lucrez, că pot să lucrez, îs tânăr, mulțumesc la Dumnezeu, dar nu-mi convine.

Dacă ai vrea să te întorci, zic.

Nu știu ce vremuri or veni, poate pe anul viitor.

Cum e și cu pandemia asta...

Numai dacă s-o termina. 2022, 2023. Dacă nu, îți dai seama că vor fi zile grele.

În Anglia cum ai făcut cu locuința, ți-au plătit ei?

Nu, nu, ți-o plătești tu, 150 de lire pe săptămână. Sau depinde cum te înțelegi cu ei, depinde. Dar, mă rog, acolo am avut noroc că au fost frații mei, mă înțelegi. Îs stabiliți acolo în Anglia. Bine, că și ei plătesc chirie.

Dar tot e mai bine când ai o rudă.

Da bineînțeles, dacă n-ai pe cineva, n-are rost să mergi pe nicăieri. Că nu-i ca la tine în țară. Ca la tine în țară nu-i nicăieri. Numa că, vezi tu, salariu cel iei aici e cam nașpa. Aici o sută de lei e cât tot schimbul. N-ai niciun spor la banii ăia. Aici

nu poți să faci bani. Că aicea, dacă îți iei un salariu, trebuie să-l strici. Ori pe mâncare, ori pe haine, ori că-ți plătești ce ai de plătit, asta e de făcut la noi în țară, decât numai să stai.

Deci în viitor o să tot mergi în afară dacă găsești ceva.

Da, bineînțeles, dar ce să fac. Ce pot să fac aici în România, să mă duc să mă angajez pe 1.000 de lei? Salar mic, șefii de la firmă îs așa cum îs. Dai de câte un om din ăsta, că, vezi tu, nu toată lumea e OK. În loc să te ajute, în loc să îți deie, cum să zic, un pic de curaj să poți să lucri, să poți să… nu, te descurajează, îți dă de muncă până te disperă. Că aia zice, că, dacă nu-ți convine, vine altul la poartă. Deci exact ca la pușcărie e la Aramis, jur. Exact ca la pușcărie. Și apoi îs toate țațiile de oameni și șefii îs așa cum îs, toți ăia, rasiștii ăia ca și în Germania…

11. Munca în socialism și post-socialism, migrație

C.A., bărbat, 68 de ani, etnie romă, rezident în Craica

Interviu realizat de Hestia Delibaș și Alexandru Burlacu (I2)

(fragmente)

Fragmentele sintetizează condițiile de viață și de muncă ale unei persoane rome în etate, care a experimentat atât regimul socialist, cât și cel post-socialist. Sunt atinse subiecte precum: munca la combinatul Cuprom, formarea specializării în muncă, disponibilizarea muncitorilor în anii 1990, regimul de locuire în socialism, apariția comunității informale Craica, diverse strategii de supraviețuire în anii tranziției, precum și emigrația pentru muncă în străinătate. (Mai participă la interviu soția, marcată în text ca R2).

Sunteți din Baia Mare de loc?

Nu.

Dar de unde?

Eu îs din satul Bățani. Dar locuiesc în Baia Mare din '75-'76.

Cum ați venit?

Am venit că aici m-am căsătorit cu soția.

Deci familia nu e aici?

R2 (soția): Dar nu mai avem familie, domnișoară, că o murit, de unde familie?

Nu, zic atunci. Dacă a venit cu familia atunci, în '75.

Nu, atuncea m-am căsătorit cu soția. În '78, în 24 iunie, ne-am luat împreună. De căsătorit ne-am căsătorit mai târziu. Că n-am fost căsătoriți de la bun început. De căsătorit – prin '85-'86, legitim.
R2: Atunci era obligat, că nu te lua în servici. Dacă nu erai căsătorit. Și ne-am căsătorit atunci. Până atunci am trăit așa, în concubinaj.

Să îmi spuneți un pic unde ați locuit în Baia Mare...

Păi, prima dată când am venit…, să vă povestesc de bătrânii mei. Bătrânii mei o vândut, am avut casă la sat, am avut mai multe, pământ, proprietăți. Le-o vândut bătrânul toate și și-o cumpărat casă în Ferneziu. Bătrânul meu, taică-meu. Deci ne-am mutat în Ferneziu, dar nu prea am stat pe la bătrânul, foarte puțin. Eu am fost plecat, când, v-am povestit, am avut un scandal, am fost arestat, patru ani de zile, și în perioada asta, când eu am venit din pușcărie, deja bătrânul stătea în Ferneziu.

Deci n-ați prins când s-a mutat?

N-am prins când a venit bătrânul. M-am dus acolo, o venit în Ferneziu, și eu, când m-am eliberat, ei deja stăteau în Ferneziu, bătrânul, taică-miu. Eu, când m-am liberat, dacă am stat vreo două-trei săptămâni, o lună am stat la bătrân și m-am căsătorit cu soția. În '78.

Și de atunci unde ați stat?

Am stat în Baia Mare, pe Pășunii, stăteam la casă, și apoi am stat la socri. Că ea [soția] o fost cea mai mică din familie și restul toți s-o dus, erau căsătoriți, aveau alții apartament, alții căsuri, și, no, toți o fost duși, numai ea a fost cea mai mică și atunci am rămas cu bătrânii, cu socri. Am stat cu ei până în '92, deci până ce o murit soacra, bătrânii, tot cu ei am stat. Nu tot la casă, că ne-o dat apartament...
R2: De la demolare...
În '82-83, cam așa, când ne-o demolat căsurile și ne-a dat apartament, și am stat cu bătrânii în apartament.

Deci în Baia Mare s-au demolat multe case.

I2: Tot Hotvonul era cu case.

R2: Erau căsuri, nu erau apartamente.

I2: S-au dărâmat și s-au făcut blocuri. Și oamenilor li s-a dat apartamente.

Da, ni s-a dat apartament. Și-apoi eu tot cu bătrânii am rămas, în apartamentul pe care l-o primit bătrânii. Că le-o dat pentru locuința pe care le-o demolat-o, le-o dat apartament.

Și cât ați stat acolo?

În apartament? Păi am stat până pân '92-'93.

Și apoi?

După aia eu am primit apartament de la servici, socrul o murit și apoi soacra s-o mutat; o lăsat apartamentul gol și s-o mutat cu noi în apartamentul care l-am primit eu de la locul de muncă.

Dar unde ați lucrat?

Eu? La transport am lucrat, ca încărcător-descărcător. În combinat. De acolo s-a dat apartament. Dădea la oricine care muncea, le dădea… Dacă nu aveai, erai angajat și n-aveai locuință, ți se dădea locuință, se dădea.

Și era proprietate sau cu chirie?

Nu, era cu chirie.

Și cât era chiria?

Nu știu cât plăteam, 25-30 de lei pe lună, cum erau banii atunci. Cam în jur la 30 de lei, până în 60 de lei. Depindea după apartament. Plăteam chiria, plăteam. Și plăteam plus taxele [cheltuielile], dar ălea ni le plăteam separat. Era apa, curentul, gunoiul, astea se plăteau la taxe. Fiișcare apartament, deci o scară avea șef de scară și șeful de scară, deci venea pe scară 1000 sau 1500, cât veneau taxele, se împărțeau la fiișcare. Alea se împărțea cât venea de la întreținere, de unde se plătea, de la asociația aia, trimitea la șeful de scară și șeful de scară le împărțea la fiecare.

Și cu apartamentul unde stăteați înainte ce s-a întâmplat?

R2: L-o luat statul.
De la soacra? L-o luat. Atunci, dacă ea nu l-o cumpărat, nu o fost cumpărat, că atunci nu se dădea voie să le cumperi, nu aveai voie. Erau și atunci apartamente cumpărate, dar în zona asta la noi nu s-o cumpărat apartamente. În zona aia, mai jos, în centru, erau și apartamente care erau în proprietate. Dar aici, în zona asta, nu o dat.

I2: Dar apartamentul dumneavoastră de la combinat ați reușit să îl cumpărați?

Da, ăla l-am cumpărat. Dar ăla l-am cumpărat noi după Revoluție. Apăi când ne-am mutat...

Cam după cât timp ați reușit să îl luați?

’95, ’96, cam așa. L-am vândut și apoi m-am mutat aici [în Craica]. În ’97, ’98.

Dar cum de ați vândut acolo și v-ați mutat aici?

Păi nu mi-o plăcut să stau în apartament, că eu și înainte de a ne demola cășile, noi am fost obișnuiți să avem animale, cai, găini, vacă, bivoli avea socrul, aveam animale. Țineam cai, animale, vaci, bivoli, porci. Noi nu am fost obișnuiți la bloc… Am stat și în apartament vreo câțiva ani, 7-8 ani. Apoi m-am mutat aici pe Craica.

Cum v-ați înțeles cu vecini?

Aici?

Nu, zic acolo.

Acolo, foarte bine, n-am avut noi probleme.

Și bănuiesc că nu erau așa multe case câte sunt acum când v-ați mutat aici.

Vreo 4-5 case erau. Atunci când am venit eu aici. Câteva case erau făcute.

Și aveți ceva acte?

Da pe dracu', niciun act! Nici nu s-o dat, că nu e proprietate personală. Deci ne-am făcut așa, cum s-ar spune, abuziv. Abuziv.

Dar stați de mult oricum aici.

De 22 de ani, 23.

I2: Aici este terenul CFR-ului, dacă am înțeles eu bine.

De la linie încoace îs 10 metri. Sau vreo 12 metri, să vă zic exact. Eventual de la primărie știe mai bine, dar, din câte știu, 10 sau 12 metri de la linie încoace aparține CFR-ului. Dacă mai aparține. Dar mi se pare că l-o luat tot primăria. Cred că l-o luat tot primăria.

Atunci ar putea să vă dea acte.

Și restul aparține primăriei. Deci aici, unde e locul ăsta, aicea erau tot căși. Tot căși. Erau oameni, stăteau oameni până la linie, doi metri erau de la linie încoace, unde nu erau locuințe. Dar în rest erau locuințe aici. Tot. Numai după ce s-o început să se demoleze.

I2: Deci tot în anii '80 le-au dat jos și pe acelea?

Prin '82-'83, cam așa. Când o început. Nu era făcută Craica asta betonată, o fost vale simplă. Și aveau oamenii, fiișcare care stătea pe partea asta avea poduri

făcute. Podișoare cum se spune. Podețe. Avea fieșcare pe unde trecea. Unde avea locuință. Și era drum pe aici. Era drum făcut. După aceea s-o demolat tot.

Înainte de Revoluție?

Da, valea asta apoi o adâncit-o și apoi o betonat-o. Dar asta era în timpul lui Ceaușescu când s-o făcut astea aici. O rămas aici, o rămas așa neconstruibil, ne... nimic.

Cam când au început oamenii să se mute aici?

Păi după Revoluție au început să își facă fieșcare. Au fost oamenii nevoiți. Nu li s-o mai dat locuință, la primărie mergeai, trebuia să stai și să te înscrii să îți deie și, dacă avea, îți dădea. Eu am 22 de ani de când stau pe Craica și apartamentul nu l-am avut și am avut cerere băgată pentru apartament, și nici acum nu mi s-o dat. Pentru că nu s-au mai dat de la primărie. Și oamenii unde să meargă, unde să locuiască? Și și-o făcut fieșcare unde ce o putut, să aibă unde să își puie capul. Unii și-au făcut mai bune cășile, alții, după posibilități.

Când vine cineva să locuiască aici, cum își alege sau unde poate să se așeze?

Unde e câte un loc liber, acolo își fac câte o colibă din asta.

[…]

Puțin o să revin, ați zis că s-a mutat tatăl dumneavoastră, de ce s-a mutat, că nu am înțeles?

Păi bătrânul o vândut acolo, că nu o mai vrut să stea la țară. Apăi bătrânul s-o angajat și el la uzină, pentru angajare o venit, că la țară nu aveai unde lucra. Și ce s-a gândit bătrânul, să îmi fac și eu un viitor, o pensie.

Lucra la cooperativă înainte, când stătea la țară?

Nu lucra nicăieri. Lucra cu ziua sau lucra pământul nostru.

Și ați mai păstrat legături cu satul de origine?

Păi, și în ziua de astăzi. Păi, dar avem acolo neamuri, avem nepoți. Dar nu mai e satul cum o fost atunci. Acum e satul zici că e oraș, nu mai e sat. S-o făcut niște căsuri, niște vile acolo în comună, magazine.

Și ați venit aici. Cum e locuirea aici?

Apăi acum aici ne-am obișnuit, că de atâția ani, vorba aia, unde stai 30-40 de ani, e o obișnuință. Aveam 25 de ani când am venit și am 68 acum. În Baia Mare.

Și aicea pe Craica cum vă înțelegeți cu oamenii?

Foarte bine, nu avem probleme. Doar atâta, că nu avem niciun act, nu avem stabilitate aici…

Adică există riscul să vină primăria să vă evacueze.

Vin, vin, dar nu ne deranjează că nu are, nu are unde să ne deie, că îs foarte mulți tineret. Care au crescut, s-au căsătorit, au copii, au familie. Și n-au unde să le deie locuință, nu au unde să le deie. Uniunea Europeană așa le zice, că oamenii trebuie respectați și nu au unde să le deie. Păi, oamenii au copii, unul, doi, trei copii. Să stai pe stradă? Nu stai. Și își face, care cum poate, câte o locuință ca să aibe unde pune capul.

[…]

Acum voiam să vorbim puțin despre ce ați lucrat. Mai întâi ce ați lucrat în Baia Mare și de când ați început să lucrați?

Aici am lucrat, am lucrat până în ’92 și ’93.

Unde?

În combinat [Cuprom].

Puteți să îmi povestiți un pic ce făceați acolo, cum erau condițiile de muncă?

Păi eu lucram la transport. Încărcam, descărcam minereul. Încărcam plumbul, încărcam deșeurile de neferoasă. Ce era la transport de descărcat din vagon. N-am lucrat calificat, am lucrat ca necalificat, încărcător-descărcător.

Cum vă înțelegeați cu șefii, cum erau relațiile cu colegii?

Foarte bine, n-am avut probleme, n-am avut probleme nici cu șefii, mă înțelegeam foarte bine. Chiar dacă am avut nevoie de o zi liberă, sau ceva, mi s-a aprobat. Normal aveam 4-5 zile libere pe lună. Că lucram duminica, trebuia să lucrăm două schimburi. Tură dublă și apoi ne dădea două libere, duminica. Atuncea nu se punea problema de sâmbăta, că se lucra 6 zile, nu se punea, numai duminica. Deci nu ți se plătea ca acuma că, dacă lucri sâmbăta și duminica, ți se plătește dublu. Nu, tot același salariu aveai, numai că aveai liber. Făceai două schimburi și îți luai două libere când aveai nevoie. Anunțai pe șef, vezi că mâine și poimâine nu vin, că am libere și mă ponta ca și când aș fi la serviciu.

Cu plata, vă convenea?

Păi ne convenea, nu ne convenea, era același regim. Pe timpul lui Ceaușescu...

Dar vă ajungea?

Ne ajungea. Bineînțeles că nu eram așa de mulțumiți, dar, în orice caz, eram mai mulțumiți ca acuma, cu 20, 25 de milioane cum zic ăștia acuma, adică 2500, cât au pe lună. Noi aveam 2260, plus că mai aveam premiu dacă – noi lucram în acord – dacă depășeam norma ni se mai punea ceva și luam câte 3000-3500, câte 5000 când aveam lucrări multe. Că noi aveam foarte mult de lucru, că venea din Rusia, venea de la Copșa Mică, deci toate minele aici se prelucrau. Tot minereul se prelucra aici în Baia Mare. Și vă dați seama, aveam de lucru tot timpul, depășeam peste munca care trebuia să o depunem.

Și până în ce an ați zis că ați lucrat acolo?

Până în '92 am lucrat în combinat.

Până s-a închis?

Nu. Nu era închis încă. Nu era închis combinatul, numai câteva secții.

Atunci a început să se închidă.

Au început să le închidă și apoi atunci s-a dat pă ordonanță. Cum s-ar spune acuma pe șomaj. Dar atunci se zicea ordonanță.

Și ați primit ceva?

Am primit ceva sumă de bani, vreo 28000, sau 26… în jur de 28000. Că încă erau tot banii vechi.

Asta cam cât ar însemna acum?

A păi acum ar însemna în jur la vreo 260 de milioane.

Și oare ce ați făcut cu ei?

Păi no, ne-am făcut în locuință, că stăteam încă la apartament, nu stăteam la casă. Una-alta în casă și la familie, bineînțeles că am avut familie, au fost copiii mici, am avut 4 copii. Na. A trebuit întreținuți. Iar după '93-'94 am plecat în Israel cu contract de muncă.

Imediat cam după ce ați încheiat acolo?

Da, am plecat în Israel.

Și cum ați găsit de muncă, cum ați ajuns să plecați?

Erau firme din astea care duceau de muncă în străinătate. M-am dus cu o firmă, cu contract de muncă pe un an de zile.

Și ați găsit dumneavoastră firma sau v-a recomandat cineva?

Păi o fost din ziar. Din ziar am luat firma, m-am prezentat la firmă acolo lângă gară, acolo era sediul firmei, m-am dus acolo, săru-mâna, era o doamnă în vârstă, așa, de vreo 40-38 de ani. M-am dus la ea: „Săru-mâna", „Bună ziua, ce probleme?" „Cu anunțul din ziar aș vrea să plec și eu la muncă". „Ce meserie aveți?" „Păi, meserie am mai multe, nu numai una. Și fierar-betonist, și zidar, și dulgher, în domeniul de construcții le am pe toate".

Și experiența asta cum ați acumulat-o? Ați mai lucrat?

Da, eu am avut calificările făcute, i-am povestit la băiat [intervievator 2], am povestit că… din '74, '75 până în '78 am fost la închisoare, că am fost arestat. Am fost într-un scandal și timp de patru ani am avut de executat. Și în timpul ăsta de patru ani m-am calificat, că se făceau atunci. Numai pe șantier lucram, nu ca acum, că acum nu îi scot pe deținuți la muncă, ci numai la cameră și eventual prin interior, acolo, prin pușcărie. Atunci se lucra pe șantiere, majoritatea apartamentelor pe Grănicerilor, cam la toate am luat parte. Acolo am avut posibilitatea, după masa, după muncă, și duminica făceam calificarea. Ne scotea acolo la școală cum se spune și, apăi, venea un profesor civil și inginerul de construcții. Și, apăi, ăla ne dădea după schițe, să învățăm. Eu am făcut calificări șase luni. Trebuia să faci o calificare. Am făcut calificare și de dulgher, și de betonist. Între timp apoi am învățat eu, fără să mai fac alte calificări, să lucrez cu faianță, cu glet, cam tot. Casa asta e făcută din mâna mea. Nu am plătit eu cinci bani la nimeni. Numai eu. De la temelie până la acoperiș, tot. Și apoi ăștia căutau din Israel numai meseriași în construcții: zidari, dulgheri și fierari-betoniști. Erau pe primul loc care îi ducea în Israel. Am stat cu doamna de vorbă, mi-o explicat care îs condițiile acolo.

Și care erau condițiile?

Condițiile erau foarte bune, trebuia doar să mergi la muncă. Nu îți dădeau ei mâncare, erai totuși pe salariul tău, din salariul tău trăiai, îți luai mâncare, ce doreai, îți pregăteai, nu te întreabă cum. No, bun, m-o scris pe caiet, a trebuit să dau un avans pentru formulare, pentru actele care se făceau.

Și ați avut banii?

Nu era foarte mult, vreo 100 de lei, vreo 80, cam în jur așa am plătit formularele alea. După, mi-o spus, după vreo 2-3 săptămâni, o lună, durează, până trimitem actele la București, și acolo la București vă trimitem să mergeți, vă spune pe ce dată să vă prezentați în București. Acolo venea ăia din Israel, evreii. Meseriașii, inginerii.

Să selecteze ei.

Da, și acolo dădeai un test de lucru. Dădeai un test.

Deci firma asta era românească și avea contract cu cei din Israel.

[…] După vreo 3 săptămâni îmi vine o scrisoare acasă de la firmă. Stăteam încă la apartament. Mi-a venit o scrisoare să mă prezint la București. M-am dus la firmă, mi-a dat o hârtie, cu aia trebuia să mă prezint în București, acolo, la o firmă, nu mai țin minte în ce loc, dar am avut adresa, am avut tot, m-am dus. M-am dus acolo, ah, mama mia erau acolo peste 100-150 de persoane! Din toată țara, nu numai de la Baia Mare. Din Baia Mare eram vreo 14 inși, eram numai din Baia Mare. Ne-o pus pe rând pe fieșcare, ne-o luat actele, ne-o pus pe fieșcare în rând, să dăm un test de lucrare. Deci moaltăr, ne punea să facem un fel de zid, dar numai un fel de triunghi la astea, la dulgherie, la ferărie, la fierar-betonist trebuia să pui pe masă cum se îndoaie fierul, cum trebuie legat cu sârmă, cum… eu la toate trei am dat, clasa întâi. Din 14 care am fost în Baia Mare cam 3 am rămas. Care ne-o luat. Ne-o luat, ne-o trimis acasă, pe data, ne-o dat un contract de muncă și ne-o spus, pe data de, să vă spun exact nu mai țin minte: „în data de... să vă prezentați la București la aeroport". „A, bine, am înțeles". Am venit acasă, nu o durat vreo două săptămâni, ne-o fost scris, am plecat la București, direct în aeroport. De acolo a venit evreul și ne-o preluat pe fieșcare, că deja aveam biletele plătite de firmă.

Câți oameni au luat din cei 100?

O mai luat, dar eu vorbesc de aici, din Baia Mare, trei am plecat. În tura aia. Deci pe restul nu le-o zis că îi refuză, dar cu altă ocazie, peste o lună, două. Când om avea nevoie. Păi am plecat atunci cu avionul vreo 60-70 de persoane, numai români. Pe când am ajuns acolo fieșcare ne aștepta evreul în aeroport cu actele făcute, tot, tot, tot, când am ajuns acolo ni s-au luat pașaportul de către firmă.

Vi l-au luat?

Da, de către firmă. Da, sigur. Pașaportul, ne-o luat actele, noi ăștia din Baia Mare toți trei am mers în același loc.

Vă cazau ei. Dar vă punea să plătiți?

100 de dolari plăteam pe lună. Ne trăgea din salariu… Am ajuns acolo, ne-o luat, a trebuit să stăm, am stat cred că vreo șase ore. În vamă. Până o completat actele, fieșcare patron își aștepta oamenii, firma. Până o complecta actele, până nu știu ce, ne-o pus într-o mașină, ne-o dus la vreo 25 de km de Tel Aviv. Acolo era capitala Israelului. Acolo era un orășel, de acolo erau vreo 25 de km până în Tel Aviv și până în Ierusalim erau vreo 30. Eram între Tel Aviv și Ierusalim. Acolo am ajuns, ne-o cazat la o vilă, erau vreo 10 camere la vilă, sus erau vreo 10 camere, jos erau un living cât era vila, acolo era bucătăria. Și acolo erau aragaze, mai multe. Deci acolo își pregătea fieșcare mâncarea, acolo aveam frigidere, acolo aveam aragaze, fieșcare își pregătea… Eram vreo 15 inși în vila aia. Deci 15-16 persoane eram și mai erau vreo șase, ce stăteau într-o baracă, deci nu baracă, un fel de rulotă, din aia, știi, vagon din ăla. Aia stăteau direct în șantier și nu plăteau chirie. Noi care am mers mai târziu, pe noi ne-a pus la vilă. Eram tot câte doi inși într-o cameră. Noi toți trei băimărenii ne-am pus într-o singură cameră. Era de doi, dar noi ne-am pus toți trei într-o cameră, era o cameră mai mare și fieșcare ne-am pus, nu ne-am despărțit unul de altul. Restul erau toți moldoveni. Numai din Moldova.

Și toți lucrau la aceeași firmă?

Da, aceeași firmă, numai că ăia erau mai vechi, aveau câte cinci-șase luni deja lucrate acolo. Am stat astăzi, cum am ajuns, ne-am aranjat, dimineață am fost la lucru. La șapte dimineața ne-am urcat la autobuz, la șapte am fost la locul de muncă. Aveam de mers vreo cinci km, șase. Transportul îl plătea firma. Dădea abonament pe autobuz. 100 de dolari era, 90 și ceva era abonamentul pe lună. Apăi o trecut, am stat până ce ne-am mai obișnuit, apoi, după vreo două-trei săptămâni, majoritatea nu mergeam cu autobuz. Ne-am cumpărat biciclete. Așa, de ocazie, de la unul, de la altul, de la evrei. Dădeam 50-60 de dolari pe o bicicletă de drag mergeam, mai bine mergeam cu bicicleta, cinci-zece minute, mai mult nu făceam, și eram la servici. Și mergeam cu bicicletele și banii care trebuia să îi dăm pe abonament ni-i dădea nouă, că nouă ne dădea banii să ne luăm abonament. Și noi, dacă aveam biciclete, nu mai dădeam banii pe autobuz. M-am obișnuit, a fost mai greu primele două-trei săptămâni.

Cum era programul, cum lucrați?

Lucram de la ora șapte până la cinci după-masă.

Și zilele libere în săptămână?

Sâmbăta, că la ei sâmbăta nu se lucra. Deci numai care voia. Deci dacă voiai să lucri, zicea șeful: „noi nu venim mâine"; aveam șef de echipă un român, un moldovean, ăla era mai vechi acolo; care voia să lucre sâmbăta, lucram și ăla ne ponta, șeful de echipă.

Și aveați un adaus la salar?

Da, aveam mai mare salariul, ni se plătea dublu sâmbăta. Duminica se lucra zi normală. La ei se lucră zi normală. Acolo, de vineri, de la ora șase după-masa, și până sâmbătă la ora șase după-masa nu se lucrează. Deci foarte rar umblau și autobuzele, deloc. Mașini din astea mici, particulari, ăia mai mergeau.

Și cum vă înțelegeați cu superiorii, cu colegii?

Foarte bine. Nu am avut noi probleme. Ne mai înțelegeam cu ei mai rău cu limba, că noi nu prea știam. Și apoi ei transmiteau prin șeful de echipă, că șeful de echipă tot român era, și evreul, inginerul, știa românește la perfecție.

Era cumva migrant evreu-român mai vechi?

Nu știu să vă spun. Cred că o fost el în România și din România o plecat în Israel, dar era inginer și știa românește la perfecție.

Și firma asta lucra doar cu români sau aducea și din alte părți?

Mai erau și alții, erau și turci, și… din Turcia, din Ucraina, dar nu la noi; la noi, în firma aia unde lucram eu, eram vreo 25-26 de persoane, dar numai români. Numai români și, când eram la tencuit, aducea arabi. Arabii erau foarte experți în tencuială. Erau foarte experți. Apăi pe ăia îi aduceau câte patru-cinci pe două-trei zile până tencuiau. Dar ei erau separat. Erau acolo cu noi în firmă. Dar n-am avut noi problemă, deci am mai învățat și de la ei câte ceva. Mai mergeam pe la ei, mai ne înțelegeam, mai înțelegeau și ei că au lucrat și ei cu români și mai înțelegeau pe românește, deci ne înțelegeam, ne mai arătau uite așa, așa, unele lucruri.

Și cât ați stat acolo?

Păi cât am avut contractul, m-am dus în septembrie, 14-15 septembrie, și m-am întors în octombrie, cam din 20-25 octombrie [anul următor].

Și cât ați stat acolo puteați trimite bani acasă? Vorbeați cu ei?

De vorbit vorbeam tot timpul, dar numai prin telefon. Cine avea telefon fix aici, vorbeam la orice oră, dar noi vorbeam pe cartelă. Era telefon public. La orice oră din zi dacă aveai telefon în casă. Nevasta avea telefon și în fiecare zi sunam după-masa, când veneam de la lucru, o sunam, stăteam câte 5 shekeli, nu erau dolari, erau shekeli. Numai nouă, salariul nostru ni-l dădea în dolari. Dar la ei, acolo, era shekel. Era 5 shekeli o cartelă. Cu aia puteam să vorbesc, așa să nu exagerez, vreo 15-20 de minute. Că na, nu vorbeam nu știu cât, cu o cartelă vorbeam trei-patru zile, deci în fiecare zi după-masa.

Și asta înseamnă că ați strâns niște bănuți de acolo?

Am strâns, nu pot să zic, am strâns. Aveam, rămâneam cu 1000-1200 de dolari pe lună. Fără ce plăteam. Ieșeam la 1700-1800 pe lună, salariu, dar acolo ne reținea 100 de dolari cazarea și ne mai reținea ei nu știu ce impozite, după care rămâneam cu 1200-1300 bani cash. Că ne trăgea 100 chiria, 100 garanție, la început, 6 luni de zile. Și, la început, când veneai acasă, îți dădea acasă și alea 600 pe care i-au reținut, dar numai când veneai acas îți dădea reținerea. Și după 6 luni îți dădea și pașaportul. 6 luni aveai numai buletin acolo de la ei. Pentru poliție, un fel de buletin. Trebuia să ai un act la mână. Mai mergeam și noi în excursii. Într-un an de zile de două ori am fost în excursie. Deci excursie ne-o făcea ei, adică ne dădea transportul și un ghid care ne explica fiișcare unde, la ce biserică ne ducea, la ce templu, în Ierusalim. În Ierusalim am fost de mai multe ori și în Tel Aviv, că era aproape. Sâmbăta, când nu aveam de lucru, mai mergeam. 7-8 shekeli era autobuzul până în Tel Aviv sau până în Ierusalim. Mai departe, acolo, când ne ducea cu autocarul, stăteam câte două zile. Mergeam de vineri după-masă și apoi numai sâmbătă după-masa ne aducea înapoi. Ne-a dus și la biserică unde se făcea botezul, în grădina Edenului, peste tot am umblat.

Și acasă, familia, dacă nu mai erați aici să îi ajutați cu bani, cum se descurca?

Păi trimiteam, prin inginerul ăla, el avea banca aici, deschisă în București. Și îi spuneam, uite am nevoie să trimit bani de mâncare la familie, mă trecea și suna el acolo la banca lui, și banca îi trimitea banii la firmă. Și acolo mergea nevasta și îi ridica.

Și câștigați acolo mult mai bine decât câștigați aici [în România]?

Normal că era mai bine, câștigam și 50-60 de dolari pe zi, lucram 10 ore și aveam 3 dolari 50 pe oră. De la 3 dolari 50 după 6 luni ne-o dat 4 dolari 50. Ne-o mai dat încă un dolar.

Și ați reușit să strângeți ceva bani, să puneți deoparte după ce v-ați întors?

Da, am reușit, vreo 12000 cred că am strâns.

Și ați investit în ceva?

În familie. Era greutate mai multă, familia, ne-am descurcat.

Ați mai plecat înapoi mai târziu?

Nu, n-am mai plecat.

N-ați mai vrut sau n-ați mai putut?

Mi-o cerut să mai rămân un an sau 6 luni și îmi dădea 7 dolari la oră. Deci, după un an de zile, dacă vrei să mai rămâi, să prelungească contractul, dădea 7 dolari la oră. Dar n-am mai stat. N-am mai vrut să mai stau.

Erați departe.

Eram foarte departe și am avut și eu probleme pe acasă, s-o îmbolnăvit nevasta, a fost bolnavă. Apoi am venit acasă, am fost pe la Cluj, la Universitatea aia, a fost operată de trei ori de cancer. Apăi am venit acasă. Slava domnului, s-o făcut bine, și n-o mai avut probleme. Deci, la un control, că ea face control periodic, a găsit-o suspectă de cancer și am dat repede de boală, ne-am dus imediat… Slava domnului, că e foarte bine, și se simte bine. Și apăi nu m-am mai dus. Am plecat eu așa prin Italia, dar nu stătea mai multe de o lună, două, trei.

După cât timp ați început să mergeți în Italia?

În Italia am fost plecat tot timpul. Mai tot timpul.

Și cum ați ajuns acolo?

Acolo lucram așa, la negru.

Dar cam de când?

… din 2010-2011 am început să umblu eu prin Italia. Prin niște prieteni.

Și tot în construcții lucrați?

Da, lucram ce prindeam, muncă de asta de jos. Mai la golit apartamente, că era un român care era acolo de 40 de ani și avea firmă din asta de curățenie în Italia, deci cu mobiliere, cu apartamente. [De exemplu] v-ați cumpărat un apartament de la cineva și nu v-o convenit de el… îl lăsa așa cum se afla, cu toate, mobilă, cu tot ce se afla înăuntru. Și mobila, cine cumpăra n-o mai folosea, că acolo n-o mai

folosesc. Chema firma și firma se ocupa de [eliberare], că avea mașini… și apoi noi făceam curățenie, eliberam tot.

Și vă plătea la zi?

Da, dar ne plătea o dată pe săptămână, nu ne dădea banii în fiecare zi, că nu ne convenea, ne dădea o dată la săptămână.

Și locuința?

Aveam acolo tot un fel de apartamente…, barăci din astea, și acolo dormeam, aveam dormitoare.

Vă dădeau ei sau închiriați?

Da, ne dădea șeful ăsta, patronul. Dar, oricum, lucram la negru, nu puteam... dar ne asigura unde să stăm.

Și patronul era român?

Era român. Și nouă ne spunea: „uite apartamentul ăsta, îmi faceți curățenie, vă dau atâta". Apăi mergeam câte trei-patru inși. Dacă era mult de lucru, mergeam cinci-șase. Și apoi banii pe care ni-i dădea el îi împărțeam.

Și mergeați periodic în Italia sau cum?

Cam de vreo zece ani încoace cam periodic.

Și cât stați?

Păi stau câte o lună jumate, două, trei luni am stat. Nu stau mai mult.

Și apoi vă întoarceți?

Mă întorc și stau acasă, am vreo trei săptămâni de când am venit, și acuma stau până pe 20; la sfârșitul lui august plec înapoi, că toți sunt plecați în concediu, în *ferie* cum se spune în Italia, se duc la plajă, la pădure, fac oamenii un concediu.

Și mergeți la aceeași persoană sau lucrați și la alții acolo?

Mai lucrăm și la alții care ne cunosc; când nu are nevoie de noi, mergem la ăia…

Și tot români sunt patronii?

Tot, tot.

În ce oraș?

Unde lucrez eu? Torino.

Dar până în 2010 când ați plecat în Italia, ce ați mai lucrat?

Pe lângă casă, nu am avut…

N-ați avut contract?

Nu am avut.

Ați avut ajutor social?

Ajutor social am și acuma, dar ce e ajutorul social? 250 lei amândoi cu soția, 250 de lei.

Deci ați mai muncit la negru?

Da, am mers să lucru. N-am fost la pensie decât acum, la 65 de ani, că eu am plecat din combinat cu cerere și nu mi-o dat pensie până la ziua la care am împlinit, la 65 de ani. Nu am nu știu ce..

Cum de nu v-ați găsit de lucru, dacă aveți și calificări, cum de nu v-ați găsit în Baia Mare?

Mi-am găsit, pe timpul ăla numai pe șantier se găsea și la blocuri. Dar nu mi-o convenit. Trebuia să lucrez câte 10 ore pe șantier, trebuia să lucru, iar în uzină lucram 6 ore.

A, ziceți pe timpul lui Ceaușescu?

Da, pe timpul lui Ceaușescu. După Revoluție am mai lucrat vreo doi ani, doi ani și ceva în combinat și am plecat cu ordonanță.

Dar după ce ați venit din Israel, cum de n-ați găsit tot așa ceva, în construcții?

Aș fi găsit, dar nici nu m-a interesat, am avut parte cu gospodăria, am ținut porci și cai și nu m-am mai dus să mai lucrez, n-am mai lucrat ca angajat. Și am avut autorizație de comerciant ambulant, vindeam la piață. Din ’90, ’91, până acum vreo 5-6 ani, am fost la piață.

Și acolo ce vindeați?

Tot felul de fructe, legume, tot ce era posibil. Noi vindeam la masă, aveam masă închiriată la piață, dar aveam autorizație. Și plăteam anual impozit.

Aveați marfa sau o cumpărați și o vindeați mai departe?

Nu conta de unde ne aduceam noi marfa, nu îi interesa. Trebuia, de exemplu, să mergeam în sud, mergeam cu mașina după marfă și aduceam marfă din sud. Lebeniță, ardei, cartofi, acolo era mai ieftin, și aduceam aici la piață, numai

trebuia să îmi trec în borderou marfa provenită, de unde, trebuia să trec în borderou de la cine am cumpărat marfa, de la producător, numărul după actele de producător, cantitatea care o cumpăram, și aicea la piață, în fiecare seară, trebuia să completez borderoul cu vânzarea, marfa rămasă, din aceeași marfă. Deci aduceam câte 2-3 tone de marfă, fructe, roșii, lubeniță, ardei, mă rog, ce aduceam, câte 2-3 sute de kilograme le lăsam dacă nu treceau azi sau mâine, treceam marfă vândută 100 de kilograme de ardei, 50 de kilograme de roșii, sau 100 de kilograme, marfă rămasă – atât. Și cu borderoul ăla noi plăteam impozit.

Și asta ați făcut cam până când ați început să plecați în afară?

Da, până ce am plecat în Italia, că m-am lăsat, sunt vreo 5-6 ani, că nu mai mergea piața. Nu mai mergea, mi se strica foarte multă marfă, că nu trecea, a început să bage pe la toate magazinele aceeași marfă și lumea zicea: „a, păi, de ce să mă duc la piață, că mă duc la colț și cumpăr tot aceeași marfă, și nu mă mai duc până la piață?”. Și acum mai merg la piață să cumpere proaspăt și cumpără, dar foarte rar mai merge lumea la piață. Și, apoi, nu pot să spun că făceam bani să nu știu ce, dar bani de cheltuială, de întreținut, tot ne rămânea, că aveam pierderi multe, mai ales la roșii, prune, cireșe, mai ales când era primăvară, că atunci îs cireșe, când îs căpșuni, că ăstea îs perisabile, sunt perisabile și, dacă nu le vindeai într-o zi, două, se stricau și le aruncai, nu aveai ce face. Le aruncai. Și aveam pierderi, na. Foarte rar era câștig. Câștigul mergea, se făceau bani frumoși și mai rămâneam cu ceva bani în câte-o vară. 40-50 de milioane le aveai adunate pentru iarnă, că iarna nu prea ieșeam. Până la Crăciun. Erau brazii, cu ăia închideam piața până primăvara. La brazi mai stăteam atunci, se vindeau atunci pe piață, acum și ăia sunt tot la magazine, nu mai merge. Foarte, foarte slab, nu mai merge.

Și acum tot așa, mergeți prin afară, vă întoarceți?

Mă mai duc, mai stau câte o lună, două, mai vin acasă, cu o mie, două [de euro].

Și vă ajunge cât să stați și să puteți să vă întoarceți?

Păi, cu ăia mă rezolv acasă cu lemnele, cu una-alta.

Merge și iarna?

Iarna nu prea mă duc. În Italia, până pe la Crăciun. Și până prin martie nu mă mai duc.

Ați încercat să vă găsiți acolo și cu contract ceva?

Nu, nu am avut cum, că e vârsta prea înaintată. Exact ca aici la noi, nu te angajează. Angajarea, am încercat acolo. Dar, unde mi-am găsit, au zis „nu se poate", că e vârsta înaintată. Deci prind așa, la negru.

Și când ați plecat prima dată, v-a plătit cineva transportul?

Nu, mi-am plătit eu transportul. Și acuma.

Am întrebat că e totuși o cheltuială.

Eu îmi plătesc transportul. Mă întorc, când mă întorc, 100 de euro e transportul.

Și aveți deja persoane cu care vă cunoașteți bine acolo, mă gândesc.

Foarte bine.

De aici din țară?

Mulți, foarte mulți prieteni am, și italieni… dar mă înțeleg cu ei mai rău, că îs de atâția ani, dar e foarte greu cu limba. De înțeles cam înțeleg eu toate. Dar nu pot să răspund. Uit. Acum e și vârsta înaintată. Bineînțeles că mă descurc acolo, cu ce cumpăr sau, în oraș, dacă trebuie să întreb de o stradă, sau autobuz, sau tren, mă descurc eu, știu. Numai că nu pot toate cuvintele. că îs mai greu, să mă iertați, de cap. Acum, la vârsta asta, e mai greu. Ăștia tineri, acum am un nepot, de vreo doi ani vine și el la lucrări, după doi ani el deja vorbește, nu perfect, dar aproape. E tânăr, are 23-24 de ani. Are liceul terminat. Și poate să meargă și aicea oriunde dacă vrea.

Și lucrează tot ce faceți dumneavoastră?

Tot. Păi, eu, aicea, dacă stau să lucrez la o întreprindere, să fiu angajat, nu câștig 1200-1500 [de lei] pe lună. Dar acolo sigur câștig. Sigur câștig 1000-1500 [de euro]. Câștig mai bine, dar cu cheltuieli, cu mâncare cu ce mai cheltui, și acolo cheltui. O mâncare, țigările astea mă omoară, că acolo sunt foarte scumpe, un pachet acolo sunt 6,20 euro. Îs foarte scumpe, și eu bag aproape câte două pachete la zi. Și mai îți iei mâncare, mai un suc, mai una-alta, mai apă, că acolo bei numai apă plată. Este apă, dar nu e ca la noi apa, e mai moale. Ei sunt obișnuiți cu apa aia, eu numai cu apă plată, nu e scumpă, un bax de apă la 6 sticle de 2 litri e un 1,20 euro. Și nu consum un bax de apă pe zi.

Și vă gândiți că o să mai tot mergeți așa?

Până ce îmi dă Dumnezeu putere și pot să mai umblu.

Mă gândesc că este destul de solicitant.

Păi, e, că acum chiar dacă sunt mai bine, că cel mai bătrân sunt eu din toată echipa, eu îs mai bătrân. Apăi, de atâția ani ne cunoaștem acuma, mă respectă băieții ăștia mai tineri. Și unde e mai greu ziceau: „lasă, bunicule, că facem noi, dumneata numai stai la mașină, așază în mașină", deci unde e mai ușor. Și patronul acuma, de atâția ani deja lucrez cu el, mă respectă foarte mult și el, nu cu mulți îs ca mine, are și el aproape la 60 de ani; și el tot „bunicule" îmi spune. El e acolo de vreo 30-40 de ani. Acolo are familie, copii.

Și angajează tot români la mutat?

El nu prea angajează.

A, nu angajează, mă rog...

Nu îi convine. Nu că n-ar angaja, că are vreo câțiva angajați la firmă, are de ochii lumii. Și acolo se fac șmecherii din astea. De ochii lumii. Și ei trebuie să plătească impozite, dacă au oameni angajați. Ei trebuie să plătească impozit, li se trage pentru medic, pentru pensie; și aia le plătește el din buzunar și nu le convine.

Dar la oamenii ăștia mai tineri le convine să lucreze așa, fără acte?

Păi normal că le convine. Uite, nepotul meu, ăsta de care v-am povestit că are liceul terminat. Are liceul terminat, are permis...

Dar nu se îngrijorează că nu o să aibă pensie sau dacă pățește ceva...

El e angajat. El e angajat. Că el poartă și muncitorii cu mașina, el lucrează, deci și ca lucrător, și ca, nu știu cât îi dă patronul pe zi că transportă cu mașina oamenii la locul respectiv. Pe el o fost obligat să îl angajeze. [În cazul lui] îi convine. Aici nu câștigi, la orice firmă ai lucra, să câștigi 1200-1500 de euro pe lună, 50-60 de milioane, nu le câștigi.

Dacă e angajat, înțeleg.

El e angajat la ei. Copilul n-are familie, n-are soție, e singur. Acum și el a venit acasă.

Și așa face toată lumea, merge câteva luni și vine înapoi?

Cam acolo stau lunile astea de vară, cam până în 20-25 iunie. După ce se termină școala, toți merg în *feria* [vacanță]. Majoritatea. În excursie, cum se spune, dar la ei așa se spune în *feria*. Și n-are de ce să îi mai ție acolo [pe muncitori], că stai

numai pe bani și nu lucrezi nicăieri, că nu ai unde. Și, ce zici: „mai bine mă duc acasă, stau acasă". Asta e problema.

Nu ați avut ceva conflicte de muncă?

Nu, eu, din punctul meu de vedere, nu numai acum, că sunt puțin înaintat în vârstă, dar și de tânăr, n-am fost obraznic… Eu, dacă m-o respectat cineva, l-am respectat, dacă m-o onorat cineva, l-am onorat. Dacă am văzut că nu mă bagă în seamă, nu îl băgam în seamă, servus-servus, n-am fost un om agresiv. Păi, de tânăr, atuncea mai trăgeam și eu la măsea, că, na, fieșcare tineret. Păi am avut un scandal puternic, am coborât la patru ani [în închisoare] și m-am cumințit. În ăia patru ani mi-am dat seama că nu e bine să fii nici prea agresiv, nici să te lași călcat în picioare. Apoi m-a căsătorit cu nevasta, după pușcărie. Că, înainte de a sta cu nevasta, am căzut la pușcărie. Eram flăcău, eram tânăr, bolând, cum se spune. Și, apoi, aventurile și astea m-au băgat unde nu trebuie. Și, în timpul ăsta, cât am făcut pușcărie, m-am cumințit. Am prins un pic de… nu toți care fac pușcărie se lasă la mâna lor, că mai continuă, dar eu unul m-am lăsat de prostiile ălea și am zis: „de ce să fiu eu tot timpul sub observații, de ce să fiu eu comandat de cineva?"; mai ales pe timpul lui Ceaușescu, erau și polițiștii cam duri cu oamenii, înjurau. Și eu singura treabă pe care n-o pot suporta nici la ora actuală, când mă înjura, mă iertați că spun, că mă exprim: „dă-te în pizda mă-tii țigane!". Pe mine foarte tare mă enerva treaba asta. Și a fost, am avut niște probleme, tot niște probleme din astea, a fost să îl omor pe un tablagiu din ăsta, un sergent major, nu era șeful punctului de lucru, dar era în afara interiorului, umbla cu câinele, făcea ture. M-o înjurat foarte așa porcos, să mă iertați că vorbesc acum, îmi cer scuze. Apoi am vrut să îi dau cu cazmaua în cap. În tot șantierul m-am dus după el cu cazmaua. Apoi o venit șeful punctului de lucru, plutonier major, mă cunoștea foarte bine, că tot cu el am lucrat în brigadă, știa că nu îs băiet din ăla, și o strigat după mine: „Măi, M., stai frumos! Nu vreau, zice, să te bag la izolare, lasă-l în pace. Îl omori pe el, ce ai avut cu el?"; „Îmi permiteți, domnul plutonier major, să vă raportez". Că așa se vorbea atunci, nu cu „tovarăș", în pușcărie nu era cu „tovarăș". Zicea: "Am fost tovarăș cu tine la furat sau la bătut?"; numai cu „domnul", așa se vorbea. Și zic: „Îmi permiteți, domnul plutonier major, să vă raportez. În timpul cât eu lucram (aveam niște săpături de făcut la un șantier la blocuri, construiam blocurile), zic, fără motiv fără nimic, o venit și o început să mă înjure de mamă, de familie, de, niște vorbe porcoase, normal că m-am enervat". Mi-o făcut un referent, o mustrare cum se spune, și pe el l-or scos de acolo, nu l-o mai adus. A adus pe altul, pe el l-o trimis la alt șantier, nu mai venea, din ziua aia nu mai venea. Apoi așa o fost...

Oare, pentru munca asta pe care o făceați la șantier, ați primit ceva beneficii sau bani?

Eu, după 4 ani de zile, 3 ani și 8 luni am făcut, când m-am liberat, mi s-o dat 6800; 6800 de lei mi-o dat când m-am eliberat după 3 ani și 8 luni.

Deci toată plata pentru muncă s-a adunat.

Da, și eu am lucrat tot timpul, cât am fost arestat, n-am stat pe cameră, am lucrat tot timpul.

Dar erau oameni care nu lucrau?

Erau, care erau periculoși, care nu voiau să iasă la muncă.

Deci puteai să alegi?

Te obliga. Pe timpul lui Ceaușescu te obliga să ieși la muncă. Numai pe ăștia periculoși, care erau cu crimă, cu alte, pe ăștia nu îi scotea la muncă. Și în penitenciare ei aveau o cameră separată. Nu puteai să mergi la ei sau să vină la tine. Sau să te întâlnești cu ei, cu ăștia mai periculoși. Ăia erau separați. Și nu prea îi ținea nici aici în Baia Mare, că aici o fost penitenciarul ca un fel de, mai mic, ca o colonie, cum se spunea acolo, ca un fel de colonie. Și, apoi, pe ăștia îi trimitea ba la Jilava, ba la Aiud, unde erau penitenciare mai grele. Îi trimitea la Poarta Albă, la Craiova, acolo erau penitenciare mai grave. Sau la Sighet. Sighetul o fost foarte, Sighetul era o pușcărie foarte grea, numai pentru deținuți, pentru criminali, și în anii ’50-’60 ei lucrau în mine, ăia de la Sighet. Numai la mine trebuiau să lucreze. Era pușcărie grea. În ’74-’75 s-a desființat definitiv și s-a făcut muzeu. Pușcăria de la Sighet e muzeu. M-o ferit Dumnezeu și pe mine, n-am fost, dar îmi povesteau bătrânii, taică-miu, bunică-miu, și cum lucrau deținuții în mină cu caii, se trăgeau vagoanele cu caii în mină. Și pe timpul războiului se lucra cu deținuții în mină la Baia Sprie, numai cu deținuții, îmi povesteau bătrânii. Și mie îmi plăcea așa, când eram acasă, acolo la țară, păi, începea bătrânul, acolo, bunicul. Bunicul povestea cum o fost el pe timpul războiului și prizonier în partea aia de Ucraina. Ani grei, că era viață grea pe timpul războiului. Și taică-miu o prins războiul. Dar bunicul o prins și în ’40, și în ’44, cam de atunci încoace, că în ’40 au început războaiele, până în ’45. Toate le-o prins. Și era, atunci nu se știa în armată când ai liber, făceai un an, doi, depinde, te ținea… Bunicul 4 ani a prins războiul. A fost și prizonier în Rusia, că acolo au invadat…

12. Migrație

S.C., femeie, 40 de ani, etnie romă, Baia Mare

Interviu realizat de Hestia Delibaș

(fragmente)

Interviul ilustrează experiența de migrație a unei familii de romi din Baia Mare din perspectiva unei femei rome de 40 de ani, asistentă medicală. Pot fi observate regimurile diferite de migrație, varietatea de destinații și de ocupații ale familiei, relațiile de muncă în străinătate, percepția migranților romi față de angajatori și față de populația din țările de destinație, deciziile pe care familia a trebuit să le ia de-a lungul procesului migrator, rezultatele migrației în termeni de remitențe, precum și raporturile dintre munca în regim de migrație circulatorie și cea din noile fabrici ale Băii Mari.

[…]

Poți să îmi spui cronologic, că ne uităm puțin pe partea de muncă, ce ai lucrat înainte să pleci în străinătate?

Aveam o firmă de angro de legume-fructe. Și aduceam din Polonia tot felul de legume și fructe. Cu asta ne ocupam.

Era o firmă de familie?

Da, era o întreprindere familială și aduceam marfă de-afară și o vindeam la noi, la angro, angro însemnând la magazine, și cu asta ne-am ocupat.

Asta cam cât a durat?

Cred că a durat vreo 4-5 ani.

Și lucrai împreună cu soțul, cu părinții?

Da, împreună cu soțul și cu părinții, cu toată familia.

Ai făcut și alte tipuri de munci înainte să pleci din țară?

Nu, deci asta era cu piața cu angrourile.

Ce s-a întâmplat cu afacerea?

Soțul zicea că el nu mai poate. Într-adevăr, era foarte multă muncă fizică, oricât de mulți băieți aveai plătiți. Pe lângă asta era vorba de tiruri de marfă, de cartofi, de banane, nu puteai să stai, tot trebuia să pui osul la muncă. La un moment dat zicea că „mi-am rupt spatele, m-am distrus, m-am…"; ne-am oprit așa, pur și simplu.

Era multă muncă fizică..

Da, n-am mai rezistat… și profitul deja începea să tot scadă, nu mai era atât de profitabil, cum era la început, când nu erau mulți… apoi au apărut tot mai mulți angrosiști, mai mulți, din ce în ce mai mulți.

Asta când se întâmpla, în ce perioadă?

Era, când să zic… acum12-13 ani.

Și după aceea ai plecat direct sau ai avut alte aranjamente de muncă?

Nu n-am mai avut nimica, am plecat direct dincolo… Era perioada aia când trebuia să stai câte trei luni și, dacă n-aveai de muncă, trebuia să te întorci. De muncă, adică dacă n-aveai contracte. Și mergeam stăteam câte 3-4 luni o dată, făceam tot așa… bine, nu aveam ceva sigur, ceva stabil în care să zici „bine, venim o dată la un an în vacanță". Ne găseam munci d-ăstea la agricultură, la nu știu ce, ca să ne putem întoarce la 3 luni acasă.

Și făceați drumul asta periodic, cum era sezonul, bănuiesc?

Făceam și dacă nu era sezonul, mergeam la altceva, găseam altceva. Și cam de 2-3 ori pe an, așa ne planificam ca de sărbători să fim acasă, o dată, vara, să ajungem acasă măcar. Iarna, de obicei, ne adunam banii din cursul anului și, de obicei, iarna stăteam acasă: ianuarie, februarie, martie.

Cum ați plecat? Ați avut relații acolo sau ați mers așa, voi singuri?

Pur și simplu ne-am dus noi de capul nostru.

V-ați dus cu soțul?

Da, cu soțul și familia.

Ați fost mai mulți?

Da, cred că am început în Olanda, deci aveam microbuze – și parcam în campinguri – și mergeam și întrebam dacă este de lucru. Și tot așa. Pe urmă am venit în Germania, țin minte că nici acolo nu ne-o plăcut, nu ne-a plăcut nici zona, nici oamenii. Până la urmă am ajuns în Italia.

Cum ați ales țările astea, știați că e ceva de lucru acolo sau a fost întâmplător?

Auzeam că acolo este de muncă sau dincolo… dar prima dată ne-am dus în Polonia, deci nu în Olanda, în Polonia. Eu nu știu, mie mi-a fost frică; parcă așa, când vedeam… a fost, țin minte, pe vremea aia, un polițai care l-am văzut bând vodcă, amețit. Și am zis dacă ăștia îs beți pe-aicea și polițaii, ce țară îi asta?… mergi să ceri un pahar de apă și mai repede îți dă un pahar de tărie. Și am zis că nu rămân aicea. Am stat puțin, cam vreo 2-3 săptămâni, nu ne-am acomodat nicicum și am plecat. Apoi ne-am dus în Olanda, acolo era foarte frig față de cum era la noi...

Asta în ce perioadă, cu cât timp în urmă?

Când am fost noi?

Da

Mai mult de 10 ani.

Deci înainte de 2010.

Da, acolo era frig, eram în septembrie și lumea avea căciuli.

Că e oceanul...

Și eu i-am zis [soțului] că nu stau aici că e frig. Și o zis al meu cum că „de-abea am ajuns și deja tu spui…"; bine, că era și maică-sa, erau și frații lui, eram mai mulți. Dar nici lor nu le-o plăcut. Și nu mai știu că am venit în Germania...

Acolo cam cât ați stat?

Unde?

În Olanda.

În Olanda cam vreo 3 săptămâni, n-am reușit să găsim nimica, n-am reușit să ne adaptăm, nu am reușit să facem nimica, pur și simplu, a trecut vremea așa, aiurea. Pe urmă am venit în Germania, dar nici acolo nu mi-o plăcut, adică la toți, era așa, nu știu, nu ne plăcea pur și simplu, nu ne plăceau orașele, limba, nimic nu ne plăcea. Vizitam ce vizitam și plecam mai departe. Știu că am vrut să

mergem în Elveția și nu ne-au lăsat, că una dintre noi… aveam cu noi o prietenă și n-avea, nu știu ce, pașaport sau nu mai știu cum era atuncea, nu se intra doar cu pașaport. Știu că ceva n-avea și nu am putut din cauza ei. Că probabil acolo am fi rămas. Eu tot timpul am zis Elveția, Elveția. Și-așa că am ajuns în Italia, și, când am ajuns în Italia, uau, ce frumoasă e Italia, ce lume bună, blândă, ce limbă frumoasă și totul era frumos: și oamenii buni, și limba! … Cred că vreo 4 sau 5 ani tot acolo am mers.

Și mergeați, veneați…

Mergeam, veneam…

În aceeași zonă sau...?

Deci mergeam în Torino iarna, bine, iarna… adică primăvara și toamna. Și, când era sezonul de vară, ne găseam de lucru în zona aia Massa Carrara, la mare. Deci, pe toată perioada de vară, eram la mare, până se încheia sezonul de acolo… era foarte, foarte frumos.

Unde locuiați când stăteați în Italia?

Aveam și chirie, dar, la început, până n-am știut, îți dai seama, până îți găsești de lucru… stăteam în campinguri, cu rulote, aveam mașinile noastre cu care plecam de acolo dimineața, și, pe urmă, am găsit, că te întâlnești fără să vrei cu unul, altul și am găsit și o chirie; și veneam, plecam, dar, la început, în camping.

Și vă păstrați chiria acolo când plecați?

Nu, am păstrat-o mulți ani, pentru că veneam noi, plecau alții, rude, cunoștințe, prieteni.

Făceați cu schimbul?

Deci nu rămâneam, dar tot timpul era cineva acolo. Și atunci plăteau ei cât stăteau sau împărțeam, sau ne înțelegeam cum era.

Și acolo ce lucrați, lucrați cu contract sau cu ziua?

Nu, fără contract. Eu mai făceam curățenie, soțul mergea în construcții, dar tot așa, fără contract, la negru, nu era… cred că nici noi nu am vrut ceva stabil atunci, la vremea aceea. Mulți ne ziceau că să rămânem și să ne facă contract, da' nici eu nu voiam și nici el, că ziceam că nu putem să stăm atâta, că trebuie să ne întoarcem. Adică, după 3 luni, ziceam că nu mai… probabil că dacă am fi stat mai mult și ne-am fi obișnuit, nu știu… sau poate cum noi eram așa mai, cu țara noastră, asta scumpă și dragă [râde]. Că nu rezistam. Și mai ales că eu aveam

părinții aicea, familia mea era aici. Deci îți dai seama că eu abia așteptam să ajung să îmi văd familia și era perioada aia când nu puteai să… acuma e bine că e Facebook-ul, îi vezi, îi auzi… eu trebuia să mă duc acolo la – așa ziceam noi acolo, „la negri" – mergem „la negri", că de pe telefon nu îți permiteai, că te costa o grămadă de bani de pe mobil, și mergeam acolo, aveau ceva fixe, cu tot felul de cartele și vorbeam cu 2-3 euro suficient acasă. Și era nasol că sunai o dată la o săptămână și atunci, dacă voiai să povestești ceva mai interesant și mai mult, îți arăta că avea un ecran cu câți bani ai… era nasol, no, nu ne-o plăcut să stăm așa de mult. Și acuma, de multe ori când ne e greu sau când vedem salariile astea, că nu-s uau, că, dacă nu faci ceva pe lângă, nu faci nimica, câteodată ne mai gândim iară să ieșim [la muncă în străinătate], dar mă gândesc că acum o apărut, acuma, am un fiu de 16 ani. Și n-aș fi vrut de când o apărut el. Așa am mai plecat, dar cât era el micuț, dar, după ce o început școala, am zis că n-o să îl zăpăcesc, să merg, să vin… și am zis că n-are rost să îl zăpăcesc, că el acum a intrat într-a IX-a, de fapt, a terminat a XI-a și zic că, până nu termină un liceu, o facultate, ar trebui să rămân aicea. Plus că ne-am gândit că, bun, mergem amândoi și lucrăm, dar tot acolo ajungem. Că un salar îți trebuie la chirie, la taxe, la nu știu ce, și un salariu [economisești]… Poate trăiești mai bine decât aici, că poate te ajungi mai bine. Aicea, depinde ce salar ai.

Ca să revin acum, să nu uit întrebarea asta, din banii pe care i-ați avut de la firmă ați reușit să plecați? Că bănuiesc că a costat mult.

Da, deci aveam bani, aveam bani strânși, îți dai seama că nu ne puteam permite să stăm două-trei săptămâni în Olanda cu totul, atâta că nu stăteam la hotel sau… aveam microbuzele noastre, aveam, țin minte, un microbuz și aveam o banchetă, care se trăgea și se făcea pat, și aveam două perne în mașină, o pătură, deci era super. Cu spălatul – primul lucru, când mergeam undeva, ne interesam, dacă nu aveam chirie, știi că erau dușurile alea comunale, și mergeam acolo și la un euro, doi, te spălai și era ok. Dar asta zic: că aveam bani, că, îți dai seama că, dacă n-aveai bani, cum să stai și din ce mănânci, cum să stai două-trei săptămâni?

Reușeați să strângeți bani în Italia?

Da, dacă eram amândoi, reușeam, când era el [soțul] singur, că el o mai plecat și singur, după aia, nu prea…

După ce s-a născut copilul?

Da, să știi că nu o reușit să facă mare brânză. Când eram noi doi, reușeam să aducem câte ceva acasă, doar că, știi cum era, poate că eram și prea tineri și nu ne-am dat seama. Noi veneam, stăteam, stricam banii, deci, practic, veneam, stăteam, iară mergeam, iar tot așa.

Adică nu i-ați pus deoparte sau să îi investiți în ceva?

Da, asta a fost prostia noastră că nu ne-am gândit atunci. Probabil… ți-am zis că eram prea tineri, că puteam foarte bine să venim acasă, să investim rapid în ceva și să plecăm înapoi repede, să nu mai stăm. Am fost dornici să ne plimbăm și pe aici, să ne săturăm și iară să mergem. Bine, că eram și foarte tineri și cred că nu, nu am realizat noi atunci. Și aia e. Că asta îi ziceam la al meu, că noi acum ne-am mutat la casă nouă, recent, de vreo 2-3 săptămâni, și ziceam: „doamne, ce minte slabă aveam atuncea, câte am fi putut noi face și acuma să nu mai tragem așa"; și, no, zice: „bine, dacă aș fi avut mintea de astăzi". Da, da, parcă eram altfel, poate și faptul că mie îmi și plăcea să văd, hai să mergem acolo, hai să mergem la nu știu unde, unde auzeam, și auzeam de Rimini, era perioada aia în care toată lumea zicea „Rimini, Rimini"… eu ziceam: „mă duci la Rimini"; și el urca în mașină și ne duceam la Rimini.

Ați văzut multe lucruri…

Am văzut toată Europa asta și toate colțișoarele… Italia, cred că o cunosc mai bine ca Baia Mare, partea de nord, și am fost și în partea de la Roma, pe acolo, dar nu mi-a plăcut, mi s-a plăcut prea vechi, prea…

Partea de nord?

Nu, partea ailaltă, de la Roma încolo. Cred că e partea centrală, încolo, nu știu, că nu e partea din sud. În schimb, în partea asta, ți-am zis, Torino, tot ce ține de-acolo, Genova, Milano, deci știu așa de bine, că, acuma, dacă mă duci după atâția ani, mă duc, mă plimb ca și prin Baia Mare. Atât ne hoinăream. Cred că ne și plăcea să vedem.

[…]

Cum a fost cu limba, ați învățat-o acolo? V-a ajutat asta, mă gândesc.

Am prins-o repede, că n-aveai încotro, că trebuia să înveți să vorbești, să ceri de mâncare, să una, alta. Italiana era și o limbă ușoară, n-am avut probleme, că și în românește, dacă le ziceai, tot înțelegeau, la început.

După ce ați fost în Italia ați mai încercat și – nu știu – Spania sau altundeva?

Eu nu, nu, că am venit, a venit băiatul, și n-am mai mers. El [soțul] o mai încercat, o plecat în Germania, a stat o perioadă, a lucrat acolo ca ceva instalator.

Cu contract?

Cred că tot așa, la negru, era, la ceva turc din câte știu, nu mi-aduc aminte. Și p-ormă o venit și o plecat în Anglia; și acolo tot avea ceva, la ceva firmă de construcții, dar tot așa, nu stătea mult, nu mai putea, că eram noi acasă. Și era băiatul acasă: „când vii tati, când vii?"; și tot așa.

Cam cât a durat de când s-a născut copilul, până când nu s-a mai dus deloc soțul?

[…] de vreo 6-7 ani, până acum 6-7 ani încă o mai mers și cam, nu mai știu exact, 6 sau 7 ani are de când s-a angajat și n-a mai plecat. Nu o mai plecat pentru că ultima dată, când o mers de acasă, avea copilul 8 ani, 8 ani și ceva. Și toată noaptea o întrebat: „dar când ajunge tati, când ajunge tati?"; și am zis: „dar trebuie să ajungă"; îi spuneam eu: „e în Ungaria, e nu știu unde". Și, când o ajuns taică-său, o ajuns destul de târziu, copilul nu o mai putut, adică până atuncea: „vai, vine tati, vine tati!"; deși avea, era destul de mare, la 8 ani și ceva, dar s-a blocat așa și, când l-o văzut pe taică-său, nu o mai vorbit nimica, deci nu mai putea zice nimica, numai îi curgeau lacrimile așa, repede, repede, și orice l-am întrebat nu ne-o răspuns. Orice l-am întrebat nu putea zice nimica, numa' plângea. Și i-o dat o palmă la taică-său și atunci o zis taică-său – taică-său era așa, peste el, îl tot pupa și zicea: „dar vorbește cu tati, dar nu te bucuri că am venit?"; și atunci o zis taică-său: „eu nu mai plec de lângă voi, deci nu o să mai merg niciodată de lângă voi"; că i-o văzut reacția, știi că copilul s-o șocat, deși îl văzuse că mai venea acasă, și îl vedea pe Facebook.

A fost plecat mai mult, poate…

Atunci o stat cel mai mult… 7 luni o stat fără să vină acasă și atunci o zis: „eu nu mai merg – ori merg cu voi, ori nu mai merg deloc".

Ați avut planuri să vă mutați așa, cu totul, de tot?

Nu am avut planuri. Așa, ne gândeam câteodată, mai ales când dădeam de greu aici: „măi, totuși, hai să plecăm, că în țara asta nu se mai poate". Și nu o dată sau de două ori... și ți-am zis că ne oprea, poate că, dacă copilul ar fi fost sub o vârstă, să nu fie de școală sau să fi terminat măcar liceul, și chiar dacă făcea o facultate

după ce încercam. Dar să știi că și acum câteodată el mai are apucături și îmi spune: „așa m-aș duce de aicea, că nu se merită să stai, să îți mănânci sănătatea…”.

[…]

Acum să vorbim puțin de relațiile de muncă din străinătate, cum v-ați înțeles cu oamenii cu care lucrați?

Deci super mi s-a părut atuncea, totul era super, oamenii, da, deci nu se compară, adevărul e că nu se compară cu ce e la noi în țară. Daci nu aveai impresia că ți se dădeau ordine, n-aveai, totul era, nu știu, și la un medic când mergeai… eu am fost și operată acolo, sarcină extra uterină, așa o fost de, nu știu, la noi nu cred că făcea cineva gestul ăsta să mă opereze rapid și să aibe așa grijă de mine. Plus că eu, când ne-am dus [la spital], am plecat de la plajă, ne-am dus cu o mașină mică la plajă și se aglomerase în Torino. Noi nu aveam nimica la noi, în afară de hainele ce le aveam pe noi și încă un rând…, așa am mers doar până acolo, nu să rămânem, și mie mi s-o făcut rău și am tot rămas; și până să vină soacra din Torino dincoace cu haine, și așa eu n-aveam pijamale, n-aveam nimica, și i-am zis la soțul să meargă să ia pijamalele, și când ne-o auzit o altă asistentă zice: „nu”; zice: „lăsați că mă duc eu și iau”. Deci nu l-o lăsat, deci zice: „haideți aicea lângă ea, mă duc eu și iau, și a început să îmi ia de la chiloți, pijamale, deci eu am rămas trăsnită”. Zic: „ai de capul meu, oamenii ăștia!” Asta în Italia, și când el [soțul] nu o vrut să se miște deloc de lângă mine și i-am zis să mănânce, că îmi aduceau tot felul de mâncăruri, da’ ce mâncăruri, câte juma de pui și câte o masă așa, cine putea să o mănânce, mai ales că eram cred că mai slabă ca tine atuncea, și ziceam: „hai și mănâncă dacă tot n-ai mers să mănânci nimica”. „Nu, nu mănâncă tu”; dar zic: „nu vezi câtă mâncare e?”; că zic: „nu pot să mănânc două zile cât mi-o pus aicea – și desert, și de toate”. Și l-or văzut că mănâncă cu mine și-o zis: „no, nu se poate așa, stai așa, că ție ți-aducem altceva”. Și îi aduceau și lui zi de zi, dar ce mâncăruri îi aduceau, că deja mă uitam la el și numai hamburgăruri din alea și tot felul. Și seara știau că nu pleacă, că nu o vrut să mă lase singură, și seara, când se ducea toată lumea și medicul care era pe acolo, […] îi aduceau și lui un pat pe care să se așeze și rămânea lângă mine. Deci tot, nimic nu se compara, deci absolut nimic, cel puțin atunci, nu știu acuma dacă cumva lumea s-o înrăit sau... dar era foarte, foarte, nu știu cum să spun, deci dacă făceam un „au” pe stradă și te aplecai așa, la vrăjeală, cred că imediat erau cinci lângă tine și „ce s-a întâmplat ce, s-a întâmplat?”

Și ai spus că lucrați mai ales la curățenie, cu ziua, aveați constant de lucru?

Da, aveam oamenii la care mergeam, ne cunoșteau, că țin minte că și când am venit acasă, ne trimiteau tot felul de, ei aveau adresa noastră, ne făceau poze, dar fără să știm câteodată, și mie, și lui, și numai ne trimiteau acasă tot felul de poze și scrisori, că le e dor de noi, că de ce nu mai mergem, că ne așteaptă cu drag, și chestii d-ăstea.

O fost diferit – poate cum ai auzit la soțul tău – cum era în Italia sau cum era în Germania?

Lumea era mai rece sau la ce te referi, la oameni sau la?

La angajatori sau la colegii de muncă..

Da, era puțin diferit, că, de exemplu, în Germania erau un pic mai severi, mai duri, deși probabil că nu erau nici ei nemți, că erau turci sau nu erau tare serioși. În Anglia, în schimb, a fost... zicea soțul că o fost super OK, a fost OK, înțelegători și că totul era super.

Ați avut situații de conflict de muncă, că nu v-au plătit sau ceva de genul ăsta, sau în care să vă ceară ore suplimentare neplătite; genul ăsta de situații?

Nu.

Mă mai întrebam dacă prin voi au venit și alți, nu știu, prieteni sau rude, după ce v-ați acomodat?

Da, deci o venit după noi foarte multe lume.

Și voi îi ajutați să își găsească de lucru sau cazare sau...

Păi, exact cred că cum face toată lumea, îți arată tot, aici e magazinul, de aci îți iei pită, de aci îți iei așa, acuma dimineață te duc eu la lucru, te mai duc și mâine, te mai duc și poimâine, no, ai înțeles, da? No, bine și îi dai drumul, ceva de genul până pricepe sau așa mergea. Noi să știi că le-am prins pe toate singuri când ne-am dus.

Da, că ați fost primii...

Da' noi ne-am dus singuri și efectiv urcam în autobuz și întrebam unde este o piață, și oamenii ne explicau: „uite, acolo este piața nu știu care"; și ne dădeam jos la piață; le-am găsit pe toate așa, că aveam nevoie și trebuia să mergem. No, dar, în schimb, când o venit cumnată-miu sau alții, văru-miu, noi știam deja toate.

Au venit și au rămas în Italia sau au mai mers și în alte părți?

Au rămas într-adevăr mai mult decât noi în Italia, da' acum majoritatea sunt plecați în Germania.

Deci au fost în Italia și și-au găsit apoi în Germania?

Da, și-au găsit de lucru acolo.

Erau salariile mai bine sau de ce? S-au stricat lucrurile în Italia?

Da, probabil, adică și-au găsit ceva stabil, stabil adică, foarte bine plătit, unde și mănâncă, e ceva restaurant, debarasează, fac mâncare, nu știu, n-am fost niciodată, ne-au chemat, dar eu nu mă mai duc, că am înțeles că e și foarte mult de lucru, de dimineață până seara, deci ori debarasezi, ori speli vase, ori nu știu ce faci, ce ți se dă să faci, dar acolo mănânci, acolo le faci toate și doar seara te duci acasă.

Și astea sunt cu contract, cum trebuie?

Da, dar se câștigă destul de bine.

Ok, și banii ăia mă gândesc că pot și să îi și economisească dacă nu trebuie să cumpere mâncare.

Îți dai seama că mâncarea e scumpă peste tot și și-o adunat, verii ăștia ai mei, care o plecat, și-au cumpărat nu știu ce apartamente fiecare.

Aicea?

Da, și-au cumpărat apartament.

Și încă mai merg sau?

Da, mai merg, dar acum nu știu ce s-o întâmplat, că de o săptămână sunt acasă, am înțeles că nu le-ar fi dat banii după atâția ani, acum acolo nu le-ar fi dat banii, dar nu i-am întrebat personal, sunt zvonuri ce am auzit.

Și de aceea au venit acasă...

Da, de aia au venit, dar o parte, o parte cică și-ar fi găsit în alt loc, dar nu știu, nu am vorbit personal, numai așa, ce am auzit.

Ei merg tot așa sezonier sau stau acolo?

Da, tot așa, pe perioade, deci pe timp de iarnă nu merg, e ceva restaurant cu terasă foarte mare, nu știu unde.

De vară?

Nu neapărat vară, când se deschide un pic sezonul de primăvară. Merg până târziu în toamnă.

Când se face frig.

Da. Și atuncea ei mergeau, să zic în martie, dacă se mai întorceau o dată în august, să zic un pic, pentru o săptămână, dar, de obicei, nu mai veneau până în toamnă. Dar aduceau bani, îți dai seama că toți și-au luat apartamente, terenuri, mașini. Deci în 4-5 ani de zile, oricare o reușit să ia apartamente în centrul orașului, o lucrat și el, și nevasta... că aduceau într-un an 20000-30000 de euro, și 40000. E ceva să vii acasă în câteva luni, în 7-8 luni, cu 40000 de euro, eu zic că e super.

Ei au început plecarea asta după voi, cam când?

Da, când noi ne-am oprit, noi n-am mai plecat, ei s-au întors în Italia și au mai rămas o perioadă în Italia și după aia au venit și au găsit altă sursă în Germania. Și pe noi ne-au chemat și am zis că nu vreau să merg pentru copil, că-i stric viitorul, îi stric școala, că o să îl zăpăcesc și n-o să mai știe nimic și, până la urmă, o să ajungă un analfabet. Că așa ajungea, că, dacă îl iei din clasa întâia, a doua, îl duceai în Germania, poate cine știe cum era, ajungeam în Italia, altă limbă, alți copii... Așa nu îmi pare rău că le știe pe toate, e bun la toate, și câteodată îmi zice: „no, tipa aia de la televizor nici să vorbească românește nu știe"; atâta îi de atent, și așa îi de... no, și mi-ar fi părut rău pentru niște bani ca să te trezești că la 30 de ani are niște scăpări de te doare capul; eu zic că, totuși, pentru niște bani nu merită, sincer. Că vezi tu că în viață te lovești cu tot felul de oameni, cu tot felul de situații, și e păcat...

Când te-ai oprit să mai mergi în străinătate, ce ai făcut în țară, ți-ai găsit de lucru sau ai stat cu copilul?

Eu am stat cu el până în clasa a IV-a, când a terminat a IV-a, taică-său tot mergea, venea, când o terminat a IV-a am zis: „no, până aicea, ești mare, te descurci singur"... deși și prin a V-a m-am mai dus cu el și m-am angajat aici la școală [asistentă medicală].

Și în afară de asta nu ai mai avut alte job-uri sau nu ai mai avut alte lucruri pe care le-ai făcut?

Doar asta.

Și soțul?

De când n-a mai mers dincolo și el s-o angajat.

Aici în Baia Mare?

Da.

Și a avut un job stabil?

Nu am schimbat jobul nici eu, nici el. Deci asta îți zic, că suntem amândoi angajați.

Și veniturile vă ajung, comparativ cu ce aveați când mergeați în străinătate?

Să știi că ne ajung, că ne-am învățat, adică mult ai, mult strici. Cum să zic? Că atunci probabil nu eram atâta de atenți și stricam aiurea și pe ce trebuie, și pe ce nu trebuie, iar acuma am reușit, bine, într-adevăr, că am intrat și în bancă, dar am reușit să ne terminăm căsuța și să ne facem lucrurile și mergem înainte, acuma, ce o fi și cum o fi numai Dumnezeu știe.

[…]

E vreo diferență între ce vă puteați găsi ca loc de muncă înainte și ce vă găsiți acuma în Baia Mare?

Sunt locuri de muncă, dar îți dai seama ce locuri de muncă, că eu știu fete și vecine care merg și lucrează bietele pe 1400 de lei. Și te miri, ce să faci cu 1400 de lei? Nici o chirie nu plătești, mai bine te duci și, vorba lui al meu, nu știu, îți iei lumea în cap. După ce să mai mergi la lucru că vezi că vii acasă, plătești taxele și mai mănânci o săptămână? Acuma sincer?

Și soțul ce lucrează acum?

El e șef de schimb la Aramis. Am avut norocul că am găsit locurile astea de muncă în care și el o fost plătit destul de bine, și eu am avut salariu și mai mare ca acuma, numai că, de când au tăiat sporurile, și astea o mai scăzut [în pandemia Covid].

Mai plănuiți să mai mergeți în străinătate pe viitor sau sunteți OK cu ce aveți acum?

Acuma să zicem că suntem OK, dar să vedem ce face și băiatul, deși eu îl văd și pe el că zice așa, săracu: „Of, mami, țara asta!”; și, deci, ei au deja, o, nu știu… dar îl aud eu că zice: „Uite, săracu ăla lucrează, mami, la McDonalds și are

facultate și câștigă bietul atâta, și îți dai seama, mami, și merge și la școală"; deci ei deja se plâng și văd situația. Au prieteni care-s la facultate și lucrează și spun că „uite, noi suntem norocoși, că nu trebuie să lucrăm" – sau ceva de genul. Eu totuși cred că, dincolo, dacă am avea amândoi […] salarii, eu cu meseria care o am acuma... îți dai seama că aș câștiga peste 2500, oriunde aș merge; indiferent unde aș merge, asistenții medicali se plătesc foarte bine. Și el să își găsească ceva, îți dai seama că am trăi mult mai bine și plus că ai reuși să pui bani deoparte… Acuma nu știu, vom vedea.

[…]

Începusem să vorbim despre cum s-a schimbat munca în străinătate, dacă e mai greu sau mai ușor de găsit acum.

Eu, din ce am auzit, e mai ușor. E mai ușor, pentru că acuma pleacă tot felul de oameni, dacă ai observat. Pe vremea aia nu plecau, deci pleacă și de la noi țigani care sunt fără carte, fără nimica, nu știu. Și acuma sunt tot felul [de joburi] și e mai ușor de găsit, e Facebook-ul, e mass-media, e nu știu ce și rapid găsești. Păi, eu, pe vremea aia, îți dai seama, nu găseam… Acuma rapid se găsesc, cu Facebook, cu...

Sunt și mulți care sunt deja acolo.

Da, sunt și foarte mulți plecați. Nu m-am gândit vreodată că și la bunică-mea în sat, de exemplu, ți-am zis, erau o grămadă analfabeți, țigani, și așa.

De unde, din ce zonă?

Din Colțău, de aicea, la 10 km de Baia Mare. Și-or plecat dincolo și vreau să îți spun că, dacă vezi cum arată cu permise, cu mașini, s-or realizat. Dar aicea nu or făcut nimica, deși lucrau la Aramis, la nu știu ce...

Nu au reușit să pună deoparte.

Nu s-o văzut nimica, deci tot așa, când o ieșit, în câțiva ani, ce, în primul an, când o ieșit, m-am dus, țin minte… era unul, avea o casă, ăla stătea chiar vizavi de bunica și avea o casă așa micuță, ziceai că e din povești. Albastră, încă albastră mai era și culoarea, și cu terasă, așa, știi… Și, când m-am dus, după ce s-o întors din Anglia, din Irlanda, nu mai știu, la ceva cules de căpșuni, undeva în partea aia… că știu că se punea într-o vreme pe Facebook… și, când s-o întors acasă, țin minte că m-am dus și am văzut, nu mi-a venit să cred. Avea gard din fier forjat,

și până atunci n-avea gard deloc. Și casa modificată, făcută mai frumos, mai mare, cu terasă modernă, nu antică. Deci totul era schimbat.

Cu banii câștigați a reușit...

Eu de curioasă... hai să intrăm să vedem ce o făcut, că știam din copilărie cum arăta casa înăuntru, și m-am dus înăuntru, atâta era de frumos, gresie pe jos, și avea pământ până atuncea. Imaginează-ți ce schimbări: de la pământ, lut, din ăla pe jos, gresie frumos făcută, totul. Uite, vezi că se poate? Și asta doar că o plecat la un sezon de cules de căpșuni, și o stat nu știu, vreo trei luni, deci și-o strâns suficienți bani. Probabil că nu o făcut tot atuncea, o mai fi mers încă o tură și uite așa. Dar o mers, mergeau cu soțiile și normal că adunau bani.

Că lucrau amândoi?

Că lucrau doi, da… și cred că tot așa era cu ceva cazare, mâncare, și nu plăteau, că se dădea, fiind mare, era ceva de genul barăci în care stăteau… Se vedeau, filmarea era ceva de genul barăci în care stăteau, acolo dormeau și acolo erau și plantațiile, se vedea, că ei mai făceau filmările astea, se distrau. Și ne uitam la ei. Acuma majoritatea sunt plecați și tot așa, ți-am zis, s-or ridicat și-or făcut, și tot de dincolo, și până acum aici nimica nu o realizat.

[…]

13. Locuire locuință socială în Baia Mare

F.G., femeie, 50 de ani, etnie română, mamă singură,
rezidentă bloc Luminișului

Interviu realizat de Enikö Vincze

(fragmente)

Interviul ilustrează situația locuirii în blocurile sociale din oraș din perspectiva unei rezidente de etnie română care locuiește de o lungă perioadă într-un bloc care a ajuns în timp să fie locuit în majoritate de locuitori romi. Interviul detaliază dificultățile prin care trec toți locatarii acestor blocuri sociale din Baia Mare, indiferent de etnie.

Deci, vorbind despre oraș din prisma locuitorilor orașului, aș dori să înțeleg un pic mai bine ce se întâmplă în Baia Mare și, în primul rând, problema locuirii: cine la ce locuință are acces, și cum vedeți dumneavoastră chestiunea aceasta a locuințelor în Baia Mare și raportat și la veniturile fiecăruia, care se leagă desigur de unde și cum locuim...

Absolut mereu ne-am lovit de problema asta pentru că stau într-un bloc social de când am venit în Baia Mare. Nu am reușit să plec. Mulți au plecat, foarte mulți au plecat prin căsătorie printr-un venit mai mare, au plecat, eu am rămas acolo, de 24 de ani în bloc. Problema nu e blocul social, acuma e bine, condiții avem, dar oamenii fac locul bun sau rău. Fiind un bloc social, probabil mulți nu își dau interesul să fie curat sau să fie întreg, distrug mult, fac mizerie multă, sunt gălăgioși, deranjează…

Și pot să întreb unde este blocul?

Blocul social de pe Luminișului…

Să știți că azi am fost pe acolo să văd un pic Luminișului și strada Horia. Este blocul acela mare, care e renovat?

Da, dar în formă de L…

Și de 24 de ani stați, deci, acolo, dar nu a fost așa întotdeauna, nu?

Renovarea s-a făcut acum. A fost o perioadă fără curent, doar apă rece, băi comune, dușuri comune ce s-au stricat și nu se reparau. A fost foarte, foarte rău, dacă s-ar fi vândut, probabil că fiecare și-ar fi luat două camere în loc de una și ar fi făcut condițiile necesare. A fost cămin de nefamiliști și atunci avem o singură cameră. De vreo 12 ani s-a renovat, avem băi cu apă caldă nonstop, căldură, dar toate sunt la comun și, din păcate, nici acolo nu este dreptate. Foarte mulți nu au plătit apa rece și nu au mai avut sursă de apă rece și au trecut toți pe apă caldă și atunci cei care plătesc la comun tot ei suportă.

Aveți apă rece în camere?

Apa rece s-a contorizat separat. Numai că, fiind centrală de bloc, apa caldă a fost lăsată la comun să plătim în funcție de persoane, dar niciodată nu sunt toate persoanele pe listă.

Ocupat 100%?

Foarte mulți au plecat în ultimele luni și nu s-au mai refăcut contractele anul acesta, nu știu de ce. Poate pentru că s-a distrus și vor să îl renoveze din nou? Acuma, în vara asta, foarte mulți au plecat, mereu este poliție pe la blocuri, mereu văd mașini care încarcă mobilă.

Deci practic primăria nu vă mai prelungește contractele.

Primăria nu ne mai prelungește, am înțeles că o să fim până la urmă toți dați afară când se intră în renovare iară și după aia nu știm ce o să fie. Toată clădirea o să fie în renovare și se poate să primească o altă întrebuințare, nu știm ce. Ni s-a oferit pe strada Horea, la acele blocuri, ceva în schimb, dar nu vrem să plecăm acolo, că este mai rău…

S-a renovat acolo ceva, am văzut, dar încă nu este predat, stă gol acum.

Ăla a fost cel mai distrus bloc și, în momentul în care l-o eliberat, foarte mulți au fost băgați la noi în bloc sau în altă parte și au venit cu toate obiceiurile și au distrus…, arde blocul cum s-ar zice…

Și acum 20 de ani cum a fost?

Era cămin de întreprindere. Erau tineri căsătoriți sau necăsătoriți cu servici, era portar, femeie de servici, se intra cu legitimație seara, după 10:00, era nerenovat, dar liniștit și curat, și locuit de oameni de treabă. De când l-a luat primăria și o făcut locuințe sociale s-au primit foarte mulți țigani în bloc…

Al cărei întreprindere era? Al celei care încă funcționează, Ramira?

Încă funcționează, dar o perioadă a fost închisă… Și, când s-a închis Ramira, ne-au lăsat să rămânem, dar blocurile necompletate s-au completat cu oameni fără loc de muncă, fără cei șapte ani de acasă. În timp mulți au plecat, dar mulți au și venit în locul lor, tot din ăștia. Și nici nu le putem zice nimic să nu ne trezim cu geamuri sparte. Eu sunt singură cu băiatul, singură l-am crescut tot timpul, mi-a fost frică să nu îi facă ceva cineva pe drum sau la școală… Băiatul meu acuma are 19 ani.

Deci el s-a născut deja acolo, că stăteați deja.

Da, s-a născut acolo.

Și dumneavoastră ați lucrat pe atunci la Ramira?

Nu, nu erau neapărat muncitori de la Ramira. Sora mea a reușit să facă rost de camera respectivă în timpul liceului și ea, când s-a căsătorit ori preda la altcineva, ori rămânea în familie, și așa am venit eu în oraș și am făcut un contract pe numele meu ca să avem o locuință în oraș.

Cu IGO se făceau contractele?

Nu mai țin minte, era o doamna administratoare căruia trebuia să îi plătesc o chirie și cred că ea ne făcea ceva contracte, că era încă sub conducerea Ramirei căminul respectiv, încă funcționa fabrica.

Și deja de atunci nu era într-o stare foarte bună? Acum 24 de ani?

Ca blocurile vechi din oraș… nerenovat fiind, cu băi comune și bucătărie comună, dușuri comune.

E foarte mare blocul…

Da. E foarte mare… După renovare s-a făcut mansardă și acoperișul. Așa a fost proiectul, dar, din păcate, nu avem gaz și taxele sunt la comun – căldură și apă caldă, indiferent că ești plecat sau nu, sau curge apa încontinuu, plătești la fel. Anul trecut știu că am plecat la țară în perioada de pandemie. Nu am știut ce o să fie. Fratele meu a zis că vine după noi și am fost plecați (eu – două luni, iar băiatul – trei luni). Am plătit apa ca și cum am fi stat. Plus abonamentele, îți faci abonament le plătești, dar, na, mă rog, atâta ne permitem. Am căutat noi în diferite locuri să ne mutăm, din cauza gălăgiei și mizeriei și a deranjului din jur, pentru că mereu am găsit la ușă dimineața coji de semințe, chiștoace de țigară, coji de banană, rahat de la câine, una alta…

Și mă gândesc că mai ales cu baia comună e problematic…

Baia comună, da, chiar a fost o problemă pentru că absolut tot ce s-a distrus în ultimul timp nu a fost nimeni să repare, de aia o și intrat în renovare că nu s-o mai putut locui…

Atunci și apartamentul dumneavoastră, unde ați stat, a fost preluat de primărie?

Absolut, sigur, tot blocul o intrat în custodia primăriei. În timpul renovării am stat în chirie trei luni în oraș, tot blocul a plecat, toți din bloc au plecat. S-a pus parchet, geamuri, s-au făcut băile, în fiecare cameră cu baie separată. A fost bine, am făcut o cheie la ușa de la intrare pe care nu am folosit-o niciodată pentru că o dispărut ușile imediat și de la bloc, și de la intrare pe palier, au dispărut geamuri. Și cine plătește? Nu plătește nimeni pentru că nu este nici măcar o cameră de luat vederi să vezi cine are noaptea chef de scandal și de spart, și de furat.

Dar mă întreb eu de unde au apărut atâtea familii care să facă situația asta, că sparg și vând…

Păi, din moment ce sunt majoritari acolo în zonă, fac ce vor. Foarte mulți sunt de pe Craica. S-au amestecat cu ăia de pe Horea… cu toți, nu mai știi cine ce îi…

Și blocurile de pe Horea sunt la fel de vechi?

Acolo pe Horea două sau unul s-au renovat acum 12 ani, când s-au renovat și la noi, iar celălalt… acuma de vreo trei ani o început renovarea, când foarte mulți o venit la noi în bloc de acolo sau la Cuprom, depinde pe unde i-o dus.

Aha, până să se renoveze.

Acum am înțeles că vor să ne scoată iar afară, să se renoveze iară blocul și o să primim pe Horia locuință în blocul renovat, planuri pentru cei care îs cu plata la zi.

Da, dar alea de pe Horja sunt mult mai mici.

Da, și îs mai mulți ei și noi mai puțini. Eu nu vreau să mă duc să stau acolo, eu vreau să stau pe Luminișului cu fața la stradă și tot la prețul ăla și să am cât de cât condiții și să nu fiu constrânsă de nimic. Eu am mers la cineva acolo pe Horea și sunt foarte obraznici, cu greu am intrat, cu greu am ieșit din curtea aia, foarte greu, sar ca hienele, pe cuvânt, nu ai respect, te prind de ce apucă, îți fură ce apucă, nu știam de ce să mă țin. Și e foarte greu să pui bani deoparte, că am

lucrat în diferite domenii, salariul minim, și nu ajungeau banii de pe o lună la alta. Am lucrat și fără carte de muncă, nu am avut nici maternitate.

[…]

Mă gândesc că problema nu e că locuința e locuință socială, adică în sine nu asta e problema…

Dacă ar fi un bloc social în care oamenii își văd de treabă, care vor liniște, care vor flori pe lângă bloc și curățenie… A zis că nu se poate, că ar fi discriminare, eu nu știu unde e discriminarea, că, dacă eu fac curat, iar el vine în urma mea și murdărește și nu face niciodată curat, de ce ar fi discriminare să spun asta...

Am auzit ceva poveste că multe familii, încă din anii '80, familii rome au fost mutate de pe Melodiei pe Arieșului, iar apoi au dispărut din Arieșului, oare ele o fi acum, care au ajuns pe Craica sau pe Horea ?

Cunosc pe cineva care a lucrat la IGO și a zis că veneau caravane cu țigani pe drum din alte județe, din toată țara, și veneau în Baia Mare. Primim locuință, spuneau.

Asta era sub Ceaușescu încă?

Cred că da sau fix după. Multe întreprinderi au construit acolo. Creștea iarba, era frumos. Problema e că mereu apar fețe noi, parcă ești în alt loc… Apar foarte mulți care se droghează… Deci, dacă ai copil mic, îți este frică de ei.

Deci intră și fără contract, nu doar cei care au contract?

Nu intră fără contract, dar sunt prin zonă, îs prezenți. Deci ei nu stau într-un loc, aici vin, aici sar și strigă și se joacă.

Deci atunci și din Cuprom pot sa treacă?

Desigur.

Păi nu mă mir… în Cuprom cum au trăit… nici apă, nici WC. Deci acolo a fost predestinat să nu aibă condiții și să devină lucrurile mai rele.

[…]

Unde spuneați că ați lucrat?

Eu am terminat o școală de tricotaje, dar s-au închis tricotajele imediat după Revoluție, s-au închis de tot și croitoriile. La Târgu Lăpuș am fost și o trebuit să-

mi caut ceva de lucru și am început cu baruri, localuri, că era mereu nevoie de personal, fără calificare și fără carte de muncă… Credeam că a fost bine și fără contract, dar acum îmi dau seama că nu o fost bine… Am lucrat și în croitorie o perioadă, dar n-am avut bani niciodată…

Dar și în Târgu Lăpuș erau așa scumpe locuințele?

Nu, că nu am stat acolo, când am terminat eu școala, o fost Revoluția și s-au închis toate și nu am mai stat acolo. Am fost 10 ani la profesională în Târgu Lăpuș și apoi în Ploiești.

Așa departe?

Da, acolo ne-au trimis, pe banii societății, ei o plătit.

A, deci v-a trimis școala din Târgu Lăpuș să terminați acolo?

Da, da, da. Era obligatoriu. Apoi s-a închis totul, am văzut că nu ne mai cheamă și am zis că eu plec, nu pot să stau, eram oarecum prinsă să lucrez pentru ei, dar ei nu lucrau.

Deci era chiar la schimbare.

Era la răscruce, în ’92, când nu știa nimeni că ce și cum va fi. Am ales să fac un curs de barman-ospătar care ulterior am înțeles că nu a fost recunoscut și am lucrat în localuri. Era acolo în Târgu Lăpuș, era acolo cineva care făcea cursuri și după aia am aflat că nu e recunoscut, că nu așa trebuie să fie diploma. După o plecat soră-mea din locuința ei din Baia Mare, iar familia a zis să rămână locuința în familie, totuși, și de asta am venit atunci aici în oraș, și tot așa, m-am angajat la ceva bar, apoi la o alimentară, oriunde o fost de lucru. Nici nu am căutat în domeniul croitorie, că asta o fost de fapt dorința părinților mei, să fac tricotaje, croitorie, nu era dorința mea. Eu am vrut mai degrabă restaurante, dar de la un timp te saturi și de asta, că nu ai Crăciun sau revelion, sau duminică, ai vrea să lucrezi doar de luni până vineri și să ai liber dacă se poate după, pentru că, după o vreme, nu mai faci față probabil la clienți și nu mai poți să fii tot timpul cu zâmbet.

Depinde și unde e, dar, na, nu e ușor nicăieri în localuri…

Și după ce l-am avut pe băiat trebuia să fiu cu el tot timpul, atunci am căutat foarte mult de lucru ceva care să mi se potrivească mai bine. Dar ori mi se cerea garanție și nu aveam bani de unde să dau, ori mi se cerea să nu lipsesc de la serviciu când băiatul e bolnav și nici asta nu puteam să promit.

Dar ce garanție? Pentru ce?

Patronul cerea garanție în bani de la angajați pentru cazul în care la inventar nu ieșea stocul. Dar dacă nu ai din ce trăi, de unde să ai bani să îi dai tu lui garanție? Alți patroni nu vroiau să îți facă carte de muncă și atunci probabil că mulți o luat suficient de mult și, atunci când o plecat, patronul a rămas cu minus. Am încercat la un moment dat să îmi fac credit la CEC pentru Prima Casă și o doamnă de acolo m-a sfătuit să mă gândesc că, dacă nu pot să plătesc după vreo 10 ani, mi se ia casa și rămân fără banii dați și nu îmi mai restituie nimeni nimic înapoi și am renunțat…

Da, vă cred.

Plătești ratele lunar cât poți și dacă nu mai poți…

Și nu îți dă înapoi nici ce ai plătit…

M-o speriat, nu am mai făcut niciun credit. Eram pe atunci cu carte de muncă, dar aveam salariu mic; așa, de una singură, e foarte greu...

Dar erau de vânzare aici în oraș? Se construiau pe atunci apartamente noi?

Nu neapărat, eu am căutat și cu dobândă mică, erau probabil în tot orașul de vânzare din apartamentele vechi. Acuma nu mi se par scumpe, dar atunci era altfel... Mereu am sperat că blocul ăsta se va vinde, au mai fost blocuri sociale scoase la piață, dacă ați văzut, de exemplu, lângă Piața Mare. Și acolo au fost blocuri care au aparținut anumitor întreprinderi și, când întreprinderile s-au închis și au văzut că nu mai au ce face, le-o vândut la preț mic la locatari și tot am sperat că s-or vinde și astea. Și îs oameni decenți, oameni de treabă și sunt mai curățele blocurile și mai îngrijite și ai altă liniște și era ușor să se întâmple și aici la fel… Pe atunci îmi făceam planuri că îmi cumpăr două, trei camere și o să fie bine. Plus că a fost o zonă liniștită când am venit eu, era oamenii normali, fiecare își vedea de treaba lui.

Atunci mai funcționa Combinatul?

Da, sigur. Era plin de muncitori și parcarea în față era plin de mașini.

[…]

Am mai auzit că e un bloc pe Uranus, de locuințe sociale, care poate că e tot așa… de pe strada Gării, da' mai în sus, înspre câmp.

Deci știu că s-o făcut ceva schimburi. Dacă eu vreau să plec într-o altă locuință, într-o zonă mai bună, dar cei care o stat acolo nu o plătit taxele de mult și eu îmi asum să le plătesc datoria, știu că s-o mai făcut așa schimburi… Da e o investiție care ori nu mi-o permit, ori… tot am așteptat să se facă ceva aici, sincer.

Dar acum ce ziceți, credeți că se va face?

Deci așa mi s-o spus că o să se renoveze, dar după renovare nu știu dacă primim înapoi.

Ați auzit de la primărie?

Da, cineva de la primărie o venit.

Mă gândesc că cei care sunt în ordine și au plătit or să primească ceva.

Da, o să primim pe Horea, în blocul renovat. O zis că, dacă ne permitem chirie în oraș, nu avem decât să plecăm.

[…]

Eu am plecat de mult de acasă, nici nu mi-o plăcut, am fost sătulă de lucru la câmp.

Iar părinții v-au pus pe calea cu tricotajele.

Da, da…

Măcar dacă rămâneau alea, nu?

Probabil că, dacă rămâneau, că erau salariile bunicele, 3000 de lei salar la o muncitoare, era mult și chiar puteai să trăiești bine. Plus că primeam o garsonieră imediat ce mă angajam, primeam o garsonieră în Târgu Lăpuș, cu siguranță, dacă aș mai fi prins lucrurile înainte de Revoluție, așa era, dar eu am prins tocmai momentul de trecere și nu m-am ales cu nimic.

[…]

Problema e că suntem și noi tratați ca țiganii… se vorbește și cu noi ca și cu țiganii, adică suntem toți în blocul ăla, toți suntem puși în aceeași pălărie.

Așa vă ia?

Da. Exact așa se vorbește.

La primărie?

Da, la primărie, de câte ori vin în controale așa ne tratează. Îi foarte umilitor.

Dar vin des în controale?

Au perioade când vin. Sau vin dimineața la 6 și bat la uși să vadă câți suntem în cameră, care-s mulți nu deschid, eu totdeauna am deschis ușa, nu mint.

Și vine poliția locală?

Vine și poliția ca să nu sară oamenii la bătaie de supărare.

Și contractul e așa, din 5 în 5 ani?

Nu, e pe 2 luni, 3 luni.

Așa perioade scurte?

Da, și electrica vine și ne ia ceasul jos dacă nu reînnoim contractul cu ei și totdeauna îl reînnoim înainte, mergem și facem o cerere.

Și asta tot timpul?

Da. Da, îs la zi cu toate…

Și de ce fac așa?

Nu știu, suntem la comandă. Și cei care nu plătesc oricum rămân acolo, că o fost destui la care li s-o prelungit contracte fără să fie cu plata la zi. Nu știu cum, s-au distrus. Odată i-am întrebat dacă jumate blocul nu are apă rece, consumul trece numa pe apă caldă, ei plătesc mai mulți metri cubi decât noi care consumăm și apă rece și plătim, nu interesează pe nimeni. Am avut perioadă în care plăteam 30-40 apă rece, 150-200 apă caldă. Deci nu-i corect. Acuma și-o mai revenit, nu e așa mare plata la apă, probabil cei care o fost mulți și o plecat și nu mai au consumul respectiv.

Și cum vă descurcați fără gaz?

Avem plită electrică, cuptor electric, oală electrică.

Și ziceați că acum aveți baie separată?

Avem o baie mică în cameră, într-un colt. Camera e de vreo 20 de metri pătrați, chiar la intrare, după ușă, e baia și în rest rămâne camera cu bucătăria. Da' e

bine. Oarecum e bine, da' și băiatu e mare, are nevoie de camera lui, de spațiul lui, numa că nu pot să cer mai mult...

Da, nu știu cum se obișnuiește aici, dar poate puteți depune cerere pentru un schimb.

Nu, că mereu mi s-o spus că stau cinci într-o cameră, părinți cu trei copii și noi suntem numai doi. Prin sociale nu poți să ai pretenții, mă gândesc eu.

Da, dar măcar poți să sesizezi, să te pună pe listă.

Suntem egali. Nu am cerut niciodată nimic, numa am vrut să fie liniște și toată lumea să fie corectă.

Da, dar vedeți că nu merge.

Nu merge, da, nici nu poți să rezolvi nimic, că nu știu de ce au tare multe drepturi ei și de multe ori am auzit că sunt foarte insistenți, se duc mulți, zi de zi, fac gălăgie și li se dă ca să se scape de ei și așa li s-o tot dat locuințe, tot felul, ei își bat joc de tot și primăria – probabil prin alte fonduri – renovează și ca să nu fie discriminare iară primesc și păcat că nu beneficiază copilașii ăia de nicio educație; primesc atâtea: și locuință, și masă la grădiniță sau la școală, și ghiozdane, și caiete, și cărți, și ajutoare, și educație de acasă, doar ca să fie o generație mai altfel.

Și mai sunt totuși ca dumneavoastră acolo?

Nu știu dacă suntem 10 familii într-o 100 și ceva în tot blocul.

[…]

Dacă ar fi chiriile mai mici, dacă ar face statul locuințe cum o fost mai demult, prin '89, să primești o locuință, să plătești chirie la stat, așa ar fi cel mai bine, pentru că statul își permite. Aș prefera să facă statul blocuri ca înainte, să primești locuință și să stai acolo, că nu îți permiți să îți iei, era să îmi las copilul să mă duc în străinătate. Era o soluție, dar era dureros, nu am putut.

Că cei care au plecat…

Cei care au plecat, o strâns și o venit și și-o luat în altă parte, dar îi greu.

Da, nu e asta o soluție până la urmă…

Nu e deloc… Statul nu te ajută, nu-i cum o fost înainte și judecățile vin din partea tuturor, la orice ghișeu te duci îți aruncă vorbe.

14. Locuire în locuință socială, munca în noile fabrici din Baia Mare

O.M., bărbat, 30 de ani, etnie romă, muncitor calificat

Interviu realizat de Enikö Vincze

(fragmente)

Interviul ilustrează problemele locuirii în blocurile sociale administrate de primărie, precum și aspecte din munca în fabrica de mobilă Aramis, din perspectiva unui tânăr bărbat de etnie romă. În plus, interviul face vizibile dificultățile pe care le întâmpină orfanii crescuți în casele de copii atunci când încearcă să se integreze în societatea mai largă.

Unde v-ați născut?

Eu m-am născut aici în Baia Mare, dar am fost abandonat și nu îmi cunosc părinții. Nu îi cunosc deloc și apoi am ajuns la grădiniță, iar de acolo am stat la școală până la 26 de ani.

La casa de copii?

Da, la casa de copii, acolo am crescut, acolo am copilărit, deci eu nu am crescut între romi, eu am crescut în casa de copii între oameni civilizați, am fost și la profesor, și la directorul școlii acasă.

A fost greu și acolo totuși…

A fost greu cu noi pe vremea lui Ceaușescu, ne băteau, ne chinuiau…

Copiii între ei...?

Nu, profesorii. Pe mine mă băteau, de exemplu, copiii mai mari, că eu eram mic…

Dar din ce cauză ieșeau bătăi?

Păi așa le plăceau lor să bată copiii, dar și profesorii erau mai bătăuși…

Până la câți ani ați stat acolo?

Până la 26 de ani am stat în casa de copii, m-o lăsat să stau mai mult, că am fost copil cuminte. Am avut noroc cu doamna L., cu domnul S.; doamna L. mi-a fost mie dirigintă și domnul a fost la cealaltă clasă și m-or știut din școală că îs cuminte și de aia m-au lăsat să stau un pic mai mult, că nu am avut unde să mă duc.

Că de obicei copiii stau acolo până la 18 ani.

Da, dar pe mine m-au ținut, că le-am fost drag. Am fost un băiat care a ajutat și în agricultură, și în orice, chiar în orice…

Ați făcut 12 clase?

Da, da, am făcut 12 clase, 8 la Gândari [?], 4 în București. Tâmplărie făceam. În fiecare vacanță făceam drumuri grele, dar nu m-am lăsat de școală cum s-o lăsat alții, la care nu le place să facă școala. Dar, vă spun, cu toate astea, lumea mă condamnă și nu numai pe mine, pe noi toți, care suntem orfani, pentru că vede că suntem ai nimănui, am pățit acuma cu primăria, cu locuințele astea sociale.

Da, bun, dar, dacă revenim un pic la școală, spuneți că ați făcut patru ani la școală în București. La liceu ori la profesională și de acolo ați venit înapoi? Ați primit loc de muncă?

Da, am venit înapoi. Școala m-a angajat, aici era fabrica de mobilă, aici în zona asta era fabrica de mobilă și aici am lucrat 15 ani. Din ’99.

A, deci mai era fabrica în ’99…

Da, încă mai mergea, acuma de un an s-a vândut aici tot.

Și din ’99?

Am stat pe Melodiei, aici, în blocul acesta de vacanță [?].

Am înțeles. Și v-a dat de la locul de muncă locuința?

De la primărie, am fost la primărie, pentru că mi-a rezolvat fabrica. Eu am dormit aici, în centru, pe bancă, cu riscuri mari, pentru că nu mi-a dat locuință, cu toate că putea să vadă că îs a nimănui. Am stat pe drumuri și tot venea protecția muncii în control și au zis că, dacă nu rezolvă situația, adică fabrica, le dă amendă. Acuma eu nu știu dacă le-o dat amendă sau nu. Dar eu nu am avut ce face, că nu am avut unde să stau. Și atunci s-au dus ei, de la fabrică la primărie,

și mi-au rezolvat ei pe Melodiei 4, să îmi dea o garsonieră. Am stat acolo 15 ani, din 1999 încoace.

Și vă amintiți cum era atunci blocul?

Devastat. Am pe Facebook o poză, era veche, era devastat, era distrus, nu era curent, nu era apă, nu era nimica…

Și erau oameni mulți?

Erau mulți țigani foarte murdari…

Era plin?

Plin, plin…

Și toată lumea fără curent, fără apă?

Fără curent, fără apă, totul era improvizat, erau vai de capul lor…

Și nu a zis primăria că, nu știu, să stați doar un pic acolo și după aceea vă dă eventual altceva…

Nu, nu, nimic concret. Venea primarul când erau alegeri, zicea că „vă fac blocuri, să mă votați, că vă fac blocuri". Și atunci l-au votat toți țiganii, dar blocurile tot așa o rămas, devastate, multă vreme. În 2014 a băgat Chereches aceste blocuri în renovare. În 2014 ne-a scos afară din bloc, pentru că a intrat blocul în renovare…

Ce v-a zis atunci?

A venit domnul F. cu protocoalele să le semnăm, în care zicea că ne vom întoarce înapoi. Le-am semnat pe toate, dar numai la câțiva le-a dat o copie după protocolul semnat. Eram eu și încă patru, care am fost cei mai buni plătitori.

Ați plătit acolo chirie?

Da, plăteam câte un milion 800 pe lună, chiar dacă nu avea nimic. Protocolul trebuia să fie garanția sau siguranța că ne întoarcem înapoi. Eu m-am dus atunci la un adăpost de noapte, unde am stat doi ani de zile, aici, la adăpostul acesta de noapte, aici, lângă stație. Este dezastru ce este aici. Am stat doi ani de zile și, după doi ani de zile, dacă mai stăteam o singură lună, sigur mă trezeam în spital, la ce microbi și viruși sunt acolo.

E al primăriei acel adăpost?

Da. Și de aici, de la adăpost, m-am dus la domnul F. la biserică. M-a lăsat să stau trei ani acolo, lângă Liceul 6.

Dar biserica acea este în construcție? Și v-a lăsat să stați acolo, lângă el?

Da, da, și acolo mi-a fost mai bine. Măcar am putut dormi mai bine acolo. Însă mâncare nu ne dădea, doar duminica ne dădea ceva, în rest, mâncam pe unde puteam…

Ați lucrat pe atunci?

Da, la Aramis am lucrat atunci.

Deja?

Da.

De când e Aramis aici?

De mult timp, de vreo 20 și ceva de ani, 25 de ani.

Și salariul?

Salariile îs cum îs, mici, no. În România nu e ca în Occident. Eu nu am ce face, trebuie să muncesc mult să pot să cumpăr o locuință cu Prima Casă, cu un credit pe 22 de ani. Trebuie să trag, pentru că nu am casă.

[…]

Cine locuiește în acel bloc de pe strada Grăncierilor. Sunt și români, nu?

Români mai puțini. Sunt două blocuri lipite așa laolaltă, alea cu acoperiș roșu. Celălalte sunt blocuri ANL, pentru oameni care au bani, sunt mai înstăriți…

Doar că dumneata ai împlinit deja 35 de ani. Pentru că ANL este pentru tineri sub 35 de ani…

Aici, în România, e foarte mare corupție și bandiție, și hoție, noi nu o să ajungem la nivelul străinilor niciodată. Degeaba o parte de oameni, de exemplu, cum sunteți dumneavoastră, ascultați tot felul de păreri din astea, unul vă spune o părere, altul vă spune altă părere și o să rămâneți îngrozită de ceea ce vă spune lumea…

Sunt oameni cu venituri mici, cu pensii și salarii mici, care suferă cel mai mult.

Deci, doamnă, orfanii, săracii amărâți, nu au parte de viață, dar vor avea parte pe lumea cealaltă. Vă spun eu, aici, pe pământ, viața este scurtă, viața asta una-două se duce, dar cine o câștigă pe aia veșnică a Domnului va fi până la urmă

cel mai bogat. Știți cum arată Împărăția lui Dumnezeu? Eu am văzut când am fost mic, în vis.

[…]

Și ziceai că te-ai gândit să îți cumperi un apartament după tot ce ai încercat cu locuințele sociale?

Da, dacă mă ajută Bunul Dumnezeu, peste 20 de ani reușesc să îmi iau casă cu Prima Casă, pentru că locuințele astea sociale nu sunt sigure, poate pățesc din nou cum am pățit pe Melodiei. Dacă reușesc să îmi iau un apartament, așa știu că am casa mea, e proprietatea mea, nimeni nu mă mai scoate afară. Din cauza asta am făcut ceea ce am făcut. Adică m-am dus la bancă să cer un credit, sper că nu am făcut o prostie, că am făcut un lucru bun.

Și trebuia să dați un avans? Și pe salariul de la Aramis v-a aprobat?

Da, a trebuit să dau avans, iar pe salariul de la Aramis mi-a aprobat 17500 de euro. Am și găsit o garsonieră la 17500 de euro într-un bloc nou, în afara orașului, pe strada Nucului, la periferie, cum se spune. Este autobuz numărul 1 care merge acolo, mă voi putea muta când va fi gata blocul. Dar încă trebuie gresie, faianță, robinet, WC, cabină de duș, centrală, trebuie alimentată de la cei de la garanție cu gaz, cu apă, cu tot…

Da, ai făcut pasul cel mare, vei avea de plătit mulți ani.

Da, rata se va trage din salarariul meu timp de 20 de ani de aici încolo. Am dat avans 1500 de euro, la agenție am plătit 7 milioane lei, la notar am plătit 12 milioane și la proprietar, separat, 1500 de euro…

Dar proprietarul ăla e de încredere?

Da, da, totul am făcut cum trebuie, la notar, la bancă, prin Prima Casă.

Și aici din biserică nu pot găsi ajutoare sau ceva pentru tine?

Las pe mâna lui Dumnezeu, eu nu mă duc să zică lumea că sunt cerșetor, dacă vrea Dumnezeu să mă ajute, facă-se voia Lui, dacă nu, tot mulțumit îs așa cum îs, nu mă grăbesc eu.

Aici, la Aramis, pare să meargă bine fabrica asta.

Da, Doamne dă să meargă bine, să pot reuși, a fost și azi directorul iară cu străinii să ne vadă cum lucrăm și a văzut că este curățenie, că e OK cum lucrez și asta…

Dar acolo cum e, fiecare face o bucățică din canapele sau cum?

Avem mașini din alea automate care merg cu calculatorul, pun lemnele și pune plasticul ăla pentru șezutul de canapele, eu numai le capsez, le pun pe căruț și le trimit pe secție și le montează ei. Se fac și pauze, eu lucrez opt ore, avem o oră de mâncare. Acuma nu ne mai dă mâncare caldă, ne dă un sendvici din asta… 6000 de persoane sunt angajate la Aramis și de pe sate, și din oraș. Din oraș mai puțini, dar de pe sate sunt mulți.

[…]

Și [cu specializarea] la Aramis?

Am diplomă de tâmplărie, tot, tot.

Înseamnă că trebuie să ai salariu mai mare, dacă ai calificare.

Acuma mi-o dat aia, specială, după 7 ani.

După 7 ani? E mult, nu? Că nu e tot una dacă ești calificat sau nu în muncă.

Eu sunt singurul calificat cu diplomă, restul toți sunt necalificați.

Și tot așa te-or ținut cu salariu minim?

Da, păi, ce să fac, că nu am ce să fac.

Și șefii ăștia pe secție îs toți romi sau și români?

Sunt și țigani, și români.

Și maghiari lucrează acolo?

Da, sunt.

[…]

ANEXE

ANEXA 1: TEXTE PUBLICATE ÎN CADRUL PROIECTULUI

Cărți:

Vincze, Enikő, Cornel Ban, Sorin Gog, and Jon Horgen Friberg (eds.), *The Political Economy of Extreme Poverty in Eastern Europe: A Comparative Historical Perspective of Romanian Roma*, London, Routledge, 2024, https://doi.org/10.4324/9781003522034.

Volumul conține următoarele capitole:

- Manuela Marin, „On the Fringes of Mainstream. Assessing the Extreme Poverty of the Roma People in Romania – A Historical Perspective", p. 17-37, http://dx.doi.org/10.4324/9781003522034-2.
- Mara Mărginean, „Economic Dependency, Race, and Industrial Labor Shifts in an East European (Semi)periphery. The Case of the Roma in Late Socialist Romania", p. 38-56, http://dx.doi.org/10.4324/9781003522034-3.
- Sorin Gog, „Premature Deindustrialization and Postsocialist Roma Poverty. The Political Economy of Unskilled Labor", p. 57-79 http://dx.doi.org/10.4324/9781003522034-4.
- Enikő Vincze, Manuel Mireanu, George Iulian Zamfir, „Roma Racialization and Housing Unevenness in Romania across Political Economy Regimes", p. 80-101, http://dx.doi.org/10.4324/9781003522034-5.
- Cornel Ban, Petre Buciu, „The Political (Macro) Economy of Poverty in Romania (1990-2023)", p. 102-132, http://dx.doi.org/10.4324/9781003522-034-6.
- Neda Deneva-Faje, „The Flexibility and Mobility of Labor, the Temporality of Industrial Life, and the Reproduction of Poverty under Capitalism", p. 133-151, http://dx.doi.org/10.4324/9781003522034-7.
- Gabriel Troc, „Ethnicity Matters. Transnational Labor Migration in a Romanian Postsocialist Periphery", p. 152-177, http://dx.doi.org/10.4324-/9781003522034-8.
- Jon Horgen Friberg, „Migration and Street Work among Marginalized Roma. From Livelihood Strategies in Romania to Political Realities in Norway", p. 178-193, http://dx.doi.org/10.4324/9781003522034-9.
- Angéla Kóczé, „Poverty and the Roma as a Lasting Entanglement in Central and Eastern Europe", p. 194-213, http://dx.doi.org/10.4324/9781003522034-10.

Gog, Sorin, *From Social Solidarity of Workers to Capitalist Racialization: Roma Unskilled Labour in Romanian Industries*, London, Palgrave Macmillan, 2025 (forthcoming).

Articole:

Ban, Cornel, Gabor Scheiring, and Mihai Vasile, „The Political Economy of National-Neoliberalism", *European Politics and Society*, 2024, vol. 24, no. 1, p. 96-114, https://doi.org/10.1080/23745118.2021.1956241.

Ban, Cornel, Gergő Medve-Bálint, and Clara Volintiru, „The Politics of Developmental Alliances and Municipal Industrial Policy in Central and Eastern European Cities", *Competition and Change*, first published online: January 5, 2025, https://doi.org/10.1177/10245294241275095.

Deneva, Neda, Manuel Mireanu, and Jon Horgen Friberg, „Industrial Shifts and Social Rifts: Examining the Layers of Roma Marginalization Across Industrialization Cycles in Romania: Guest Editors' Foreword", *Studia Universitatis Babes-Bolyai Sociologia*, 2023, vol. 68, no. 2, http://dx.doi.org/10.2478/subbs-2023-0005.

Földes, Ionuț, Zoltán Mihály, and Cristian Pop, „Labour Force Composition and Labour Shortage in North-Western Romania: A Cross-County Comparison", *Studia Universitatis Babes-Bolyai Sociologia*, 2023, vol. 68, no. 2, p. 35-55, https://doi.org/10.2478/subbs-2023-0007.

Friberg, Jon Horgen, Karin Borevi, Grete Brochmann, Guri Tyldum, and Anne Britt Djuve, „Roma Migration and the Cumulative Causation of Diverging Policy Responses in Scandinavia", *International Migration Review*, 2025, vol. 59, no. 1, p. 274-296, https://doi.org/10.1177/01979183231187629.

Mărginean, Mara, „A Decade of Social Marginalization: Dealing with Roma's Precarity in the Context of Industrial System Reforms in 1970s Romania". In Susana Macías Pascua and Cristina Mocanu (eds.), *Romani Asymmetrical Dependencies: Entanglements of the Roma within the European Socio-Political Context*, Berlin, DeGruyter, 2025 (forthcoming).

Mărginean, Mara, „Differentiation in the Making: Environmental Policies and Residential Segregation of Roma Industrial Workers in Late Socialist Romania", *Environment and History*, 2025 (forthcoming).

Mihály, Zoltán, and Ionuț Földes, „Reindustrialization and Transnational Labour Regimes in Maramureș County: Between National Deregulation and Export-Dependence", *Studia Universitatis Babes-Bolyai Sociologia*, 2023, vol. 68, no. 2, p. 57-77, https://doi.org/-10.2478/subbs-2023-0008.

Mireanu, Manuel, „Planning Hatvan: Urban Planning and Repression in One of Baia Mare's Roma Neighbourhoods (1950-1989)", *Studia Universitatis Babes-Bolyai Sociologia*, 2023, vol. 68, no. 2, p. 171-191, https://doi.org/10.2478/subbs-2023-0013.

Solonean, Dana, „International Migration from a Semi-Periphery City: The Case of Baia Mare", *Studia Universitatis Babes-Bolyai Sociologia*, 2023, vol. 68, no. 2, p. 79-106, https://doi.org/10.2478/subbs-2023-0009.

Vincze, Enikő, „The Making of a Racialized Surplus Population. Romania's Labor-Housing Nexus", *Focaal – Journal of Global and Historical Anthropology*, 2023, no. 97, p. 63-78, https://doi.org/10.3167/fcl.2023.970106.

Vincze, Enikő, „Deindustrialization and the Real-Estate–Development–Driven Housing Regime. The Case of Romania in Global Context", *Studia Universitatis Babes-Bolyai Sociologia*, 2023, vol. 68, no. 2, p. 25-73, https://doi.org/10.2478/subbs-2023-0002.

Vincze, Enikő, „Dezvoltare inegală, dezindustrialitare și capital imobiliar", *Calitatea Vieții*, 2023, vol. 34, nr. 3, p. 177-202, https://doi.org/10.46841/RCV.2023.03.03.

Vincze, Enikő, „Residual Public Housing in Romania: Peripheralization of 'the Social' and the Racialization of 'Unhouseables'", *International Journal of Urban and Regional Research*, 2024, vol. 48, no. 3, p. 403-421, https://doi.org/10.1111/1468-2427.13245.

Vincze, Enikő, „The Housing Question at the Juncture of Spatial Planning and Housing Policies. A View on Romania's Political Economy Regime Changes", *European Journal of Spatial Development (EJSD)*, 2024, vol. 21, no. 5, p. 61-85, DOI 10.5281/zenodo.136-27905.

Zamfir George Iulian, „Roma Relocations in 1975-1989 Socialist Baia Mare, Romania: At the Intersection of Proletarization and Urbanization Policies, *Studia Universitatis Babes-Bolyai Sociologia*, 2023, vol. 68, no. 2, p. 151-169, http://dx.doi.org/10.2478/subbs-2023-0012.

ANEXA 2: LINK-URI WEB

Industria Maramureșului

https://www.graiul.ro/2021/12/15/in-maramures-ruinele-industriei-nu-ne-lasa-sa-uitam-trecutul-luminos/

https://www.graiul.ro/2016/06/12/valorificarea-ramasitelor-industriei-miniere-din-maramures/

https://www.zf.ro/companii/ioan-filip-inginer-background-industria-textila-actionarul-singurei-fabrici-romania-produce-masti-capacitate-10-milioane-bucati-lunar-ioan-filip-construit-jurul-fabricii-mobila-taparo-maramures-unul-19034110

https://www.zf.ro/companii/zf-antreprenorii-romaniei-un-producator-de-piulite-din-maramures-fondurile-europene-reprezinta-una-dintre-sansele-cresterii-gradului-de-tehnologizare-al-fabricilor-15929026

https://www.zf.ro/business-construct/douazeci-de-producatori-de-mobila-si-au-facut-loc-in-topul-celor-mai-mari-exportatori-din-economie-15125173

https://www.zf.ro/zf-24/traditia-in-prelucrarea-lemnului-a-atras-cinci-fabrici-de-mobila-cu-afaceri-de-peste-300-mil-euro-in-maramures-13237766

https://www.zf.ro/business-construct/topul-celor-mai-mari-producatori-de-mobila-40-de-companii-au-avut-afaceri-de-peste-700-milioane-de-euro-10003349

https://www.zf.ro/companii/laguna-euromob-un-producator-de-mobila-din-maramures-afaceri-de-60-20360583

https://www.zf.ro/companii/producatorul-de-mobila-italsofa-cu-o-fabrica-in-baia-mare-a-exportat-20173901

https://www.zf.ro/business-construct/polonezii-blachotrapez-vor-incepe-vara-productia-intr-fabrica-20500449

https://www.zf.ro/companii/producatorul-de-textile-tehnice-techtex-si-a-construit-cu-5-milioane-20425743

https://www.zf.ro/zf-transilvania/producatorul-aparate-control-distributie-electricitatii-electro-20318759

https://www.zf.ro/constructii-imobiliare/investitorul-belgian-mitiska-reim-constructorul-square-7-properties-20319672

https://www.zf.ro/companii/retail-agrobusiness/gucci-detine-o-fabrica-de-pantofi-in-baia-mare-cu-afaceri-de-20-mil-20275172

https://www.zf.ro/eveniment/municipalitatea-din-baia-mare-investeste-50-mil-euro-intr-un-parc-20074361

https://www.capital.ro/cuprom-a-preluat-producx103torul-sacircrb-rtb-100585.html
https://www.capital.ro/un-patron-din-baia-mare-a-vazut-luminita-de-la-capatul-conductei-2437.html
https://www.bursa.ro/remin-baia-mare-curtata-de-cinci-companii-straine-03900125
https://www.bursa.ro/batalia-pe-resurse-africanii-evalueaza-posibila-investitie-de-la-remin-baia-mare-04946025
https://www.bursa.ro/olandezii-se-ocupa-de-inchiderea-minelor-din-maramures-40522627
https://www.bursa.ro/gheorghe-simon-ministrul-economiei-doresc-un-plan-de-reorganizare-pentru-reluarea-activitatii-la-remin-baia-mare-04384335
https://www.bursa.ro/proteste-si-controale-la-companiile-miniere-remin-baia-mare-conturi-blocate-si-controale-de-la-autoritati-40897127
https://www.bursa.ro/raiffeisen-bank-contesta-falimentul-cuprom-66095123
https://www.bursa.ro/soarta-companiei-remin-decisa-in-toamna-21633126
https://www.bursa.ro/uzina-romplumb-curtata-de-metals-finance-europe-66468228
https://www.bursa.ro/conturile-societatii-miniere-remin-au-fost-deblocate-88697224
https://www.bursa.ro/relansarea-activitatii-la-remin-baia-mare-dependenta-de-modificarea-legii-minelor-28126221
https://www.bursa.ro/reorganizarea-romplumb-gata-la-finalul-lunii-65988123
https://www.bursa.ro/remin-baia-mare-ar-putea-scoate-la-vanzare-500000-tone-de-pirita-aurifera-61221613
https://www.bursa.ro/concedieri-colective-la-romplumb-baia-mare-81062414
https://www.bursa.ro/administratorul-judiciar-al-romplumb-cauta-investitori-pentru-producatorul-de-plumb-69786123
https://www.bursa.ro/in-urma-unei-decizii-a-consiliului-local-romaltyn-risca-sa-fie-inchisa-06075020
https://www.bursa.ro/ion-sturza-a-preluat-49-procente-din-romaltyn-baia-mare-82877914
https://www.bursa.ro/un-nou-esec-la-licitatia-remin-pentru-vanzarea-concentratelor-aurifere-81102914
https://www.bursa.ro/toti-angajatii-combinatului-cuprom-baia-mare-vor-fi-disponibilizati-4041342
https://www.bursa.ro/muncitorii-cuprom-baia-mare-au-sechestrat-doi-membri-ai-conducerii-6386243
https://www.bursa.ro/cuprom-sa-retehnologizeaza-fabrica-din-baia-mare-6788733
https://www.bursa.ro/faimar-baia-mare-vrea-sa-si-dubleze-capitalul-social-la-4-75-milioane-lei-4790422

https://www.bursa.ro/faimar-baia-mare-isi-vinde-un-teren-pentru-5-725-milioane-euro-in-scopul-relocarii-4492612
https://www.bursa.ro/compania-remin-va-redeschide-patru-mine-420192
https://www.bursa.ro/serbia-a-anulat-contractul-de-400-milioane-dolari-semnat-cu-societatea-cuprom-romania-876294
https://www.bursa.ro/desi-au-fost-inchise-cu-sutele-abia-acum-se-trece-la-inchiderea-in-masa-a-minelor-069050
https://www.bursa.ro/romplumb-baia-mare-raporteaza-profit-de-53168-lei-pe-2005-25351116
https://www.bursa.ro/majorare-de-capital-de-circa-3-milioane-euro-la-remin-baia-mare-83982114
https://www.bursa.ro/sindicatele-din-remin-cer-lamuriri-privind-restructurarea-mineritului-80083214
https://www.bursa.ro/protectie-si-disponibilizari-pentru-minerii-de-la-remin-baia-mare-01227215
https://www.bursa.ro/compania-nationala-remin-baia-mare-solicita-subventii-de-la-stat-62249513
https://www.bursa.ro/remin-baia-mare-are-conturile-blocate-60165518
https://www.bursa.ro/investitii-la-uzina-romplumb-42621517
https://www.bursa.ro/uzina-romplumb-scoasa-la-vinzare-28355326
https://www.bursa.ro/trust-comin-baia-mare-si-confectia-rimnicu-sarat-au-fost-lansate-marti-la-privatizare-80869429
https://www.bursa.ro/minerii-vor-sa-plece-cit-timp-mai-pot-beneficia-de-salarii-compensatorii-64522328
https://www.bursa.ro/minerii-de-la-remin-vor-sa-se-inscrie-pe-listele-de-disponibilizari-65996818
https://www.bursa.ro/faimar-baia-mare-trimite-in-somaj-150-de-angajati-46575812
https://www.bursa.ro/compania-miniera-remin-scutita-de-obligatii-catre-stat-81422414
https://www.bursa.ro/olandezii-se-ocupa-de-inchiderea-minelor-din-maramures-40522627
https://www.bursa.ro/sindicatele-din-minerit-au-declansat-conflictul-de-munca-82226529
https://www.graiul.ro/2019/04/05/minerit-ori-nimic/
https://www.graiul.ro/2017/11/21/pentru-revitalizarea-mineritului/
https://www.graiul.ro/2016/04/21/soarta-mineritului-maramuresean/
https://www.graiul.ro/2021/06/02/studiu-de-caz-baiutul-apasat-de-fostul-minerit/
https://www.graiul.ro/2021/03/29/se-fac-planuri-pentru-un-muzeu-al-mineritului-in-baia-sprie/
https://www.graiul.ro/2021/02/24/dupa-25-de-ani-mineritul-inca-ne-afecteaza-vietile/

https://www.graiul.ro/2020/02/06/in-baita-muzeu-al-mineritului/
https://www.graiul.ro/2017/07/25/comuna-baiut-moarta-fara-minerit/
https://www.graiul.ro/2019/04/19/s-a-constituit-asociatia-mineritului-maramuresean/
https://www.graiul.ro/2015/08/08/renaste-mineritul-maramuresean/
https://www.graiul.ro/2018/11/03/platforma-cuprom-ar-putea-fi-expropriata/
https://www.graiul.ro/2018/07/17/plati-compensatorii-la-uzina-cuprom/
https://www.graiul.ro/2017/02/20/la-cuprom-zeci-de-constructii-demolate-ilegal/
https://www.graiul.ro/2018/11/30/s-au-demarat-procedurile-de-expropriere-a-sediului-companiei-remin/
https://www.graiul.ro/2016/08/30/combinatul-de-odinioara/
https://www.graiul.ro/2021/07/24/in-lumea-celor-fara-cer-se-cauta-povesti-de-la-fostii-ortaci/
https://www.graiul.ro/2018/09/07/apel-catre-fostii-angajati-ai-remin-s-a/
https://www.graiul.ro/2018/04/11/apele-de-mina-nu-iarta/
https://www.graiul.ro/2017/10/10/proiectul-de-lege-minelor-dezbatere-publica/
https://www.graiul.ro/2017/09/29/monumentul-minerului/
https://www.graiul.ro/2017/06/26/strategia-miniera-si-legea-minelor-bat-pasul-pe-loc/
https://www.graiul.ro/2016/10/27/peste-300-de-guri-de-mina-zac-nepazite-in-maramures/
https://www.graiul.ro/2018/07/02/romplumb-furat-bucata-cu-bucata/
https://www.graiul.ro/2022/02/18/autoritatile-de-mediu-legate-la-maini-in-problema-romplumb/
https://www.emaramures.ro/uzina-baimareana-romplumb-va-fi-scoasa-la-vanzare/
https://www.emaramures.ro/mai-multe-mine-ale-companiei-remin-baia-mare-au-fost-revendicate-de-fostii-proprietari/
https://www.emaramures.ro/romplumb-are-banii-pusi-deoparte-in-bugetul-pe-2007/

Migrație

https://www.digi24.ro/regional/digi24-oradea/de-inviere-in-satele-din-maramures-se-intorc-romanii-plecati-in-strainatate-379044?__grsc=cookieIsUndef0&__grts=54228871&__grua=7f65ff317c237641f7aace3b7dac03d6&__grrn=1
http://www.graiul.ro/2020/11/06/mii-de-copii-maramureseni-au-parintii-plecati-in-strainatate/?fbclid=IwAR06LQAd2qTLn5bshLUcb96Upllyg8uT-4fOI4PxYfB9e4QoLbyCrtz4feM
http://www.graiul.ro/2016/01/14/cei-mai-multi-maramureseni-pleaca-in-strainatate-pe-formularele-e-

121/?fbclid=IwAR1nF1sBhofGK05IBcPqxSL9zybwT3kZj9eMmdW6hJFmnsQQ91ivj4pEfP4
http://www.graiul.ro/2018/03/14/maramures-mii-de-copii-lasati-acasa-de-parintii-plecati-strainatate/?fbclid=IwAR2uZXF1Sifjh6x60CzGMz1p5iVLQXcU0h6k23Af_hECgagocm2ifJQg_ns
https://www.graiul.ro/2021/07/28/la-seini-proiect-pentru-copiii-cu-parinti-plecati-in-strainatate/
http://www.graiul.ro/2017/02/22/copii-ramasi-acasa-mii-de-parinti-din-maramures-au-plecat-in-strainatate/?fbclid=IwAR14yO2vXU1l2JnwhueBtVTUtR2lF3FGUAtQmKMKE453K4okCE5Lv3v_7-E
http://www.graiul.ro/2017/11/23/dragomiresti-mai-multi-copii-nascuti-strainatate/?fbclid=IwAR2in26dOKNn_S-RiYkwXsN5rL7UcrCVWRxfBgY7pvagIRLNEhBD8EpwQhs
http://www.graiul.ro/2015/11/24/creste-numarul-parintilor-plecati-in-strainatate/?fbclid=IwAR14yO2vXU1l2JnwhueBtVTUtR2lF3FGUAtQmKMKE453K4okCE5Lv3v_7-E
http://www.graiul.ro/2017/06/29/mai-multi-copii-din-grosii-tiblesului-nascuti-in-strainatate/?fbclid=IwAR3WgtT5HD7AS348s0_ZcMRTWDzCGHSZPCFMJjKJ5l8yWlvyK9SDx2PuS3s
https://www.emaramures.ro/strainatate-1-730-de-copii-din-maramures-monitorizati-de-primarii-dupa-ce-parintii-lor-au-plecat-sa-castige-mai-bine-in-strainatate-ei-au-fost-lasati-in-grija-unor-rude-sau-chiar-in-centre/
https://www.emaramures.ro/orfani-dar-cu-parinti-in-grija-cui-raman-cei-2-300-de-elevi-maramureseni-cu-parinti-plecati-la-munca-in-strainatate-video/
https://www.emaramures.ro/cel-putin-400-de-copii-din-sighet-figureaza-ca-abandonati-de-parintii-plecati-la-munca-in-strainatate/
https://www.emaramures.ro/maramuresenii-plecati-la-munca-in-strainatate-au-lasat-in-urma-1-655-copii/
https://www.emaramures.ro/ingrijorator-peste-3-700-de-prescolari-si-scolari-din-maramures-ramasi-fara-cel-putin-unul-dintre-parinti-dupa-ce-acestia-au-plecat-la-munca-in-strainatate-video/
http://www.graiul.ro/2016/04/19/tinerii-din-basesti-pleaca-in-cautarea-unui-loc-de-munca/
http://www.graiul.ro/2021/06/02/in-arinis-5-din-populatie-plecata-in-strainatate/?fbclid=IwAR3ItwLMJ-fPBwrcz4fKAXH2PiGer7zZK8e5x3OK3AlENj0nM0BHJjrkC4I
http://www.graiul.ro/2019/09/04/liber-la-angajat-straini/
http://www.graiul.ro/2021/06/10/maramuresenii-nu-mai-vor-sa-munceasca-in-strainatate/?fbclid=IwAR3Xe_vl0NbRtgb3BqS1lJLzT_h1_Mac4N5aeEYdDYCzUGtzqq1rs7qw8VQ

http://www.graiul.ro/2018/06/21/o-treime-dintre-cupsenari-lucreaza-in-strainatate/
http://www.graiul.ro/2019/07/25/in-rona-de-jos-peste-10-din-populatie-plecata-la-munca-in-strainatate/
http://www.graiul.ro/2017/11/16/zona-rona-populatia-se-va-injumatati-pana-2050/
https://www.graiul.ro/2019/08/03/romanii-din-diaspora-s-ar-intoarce-acasa-dar-nu-au-la-ce/
http://www.graiul.ro/2016/08/03/aglomeratie-la-pasapoarte/
http://www.graiul.ro/2018/01/17/26-500-de-pasapoarte-emise-maramures/
http://www.graiul.ro/2017/11/02/mii-de-maramureseni-nu-si-au-ridicat-carnetele-de-munca/
http://www.graiul.ro/2017/11/21/criza-de-angajati-maramures/
http://www.graiul.ro/2017/06/20/criza-de-muncitori-la-arinis/
http://www.graiul.ro/2021/03/31/inspectorii-de-munca-vor-colabora-cu-transportatorii-rutieri-si-cu-aeroportul-pentru-munca-in-strainatate/
https://www.emaramures.ro/obligatii-peste-900-de-maramureseni-stabiliti-in-strainatate-primesc-pensii-de-la-statul-roman/
https://www.emaramures.ro/rezultate-studiu-mai-bine-de-jumatate-dintre-localnicii-din-borsa-au-cel-putin-o-ruda-plecata-la-munca-in-strainatate/
https://www.emaramures.ro/casatorii-vs-divorturi-munca-in-strainatate-duce-la-destramarea-tot-mai-multor-familii-din-maramures-video/
https://www.emaramures.ro/munca-in-strainatate-maramuresul-locul-1-pe-tara-in-clasamentul-cererilor-pentru-joburi-peste-hotare-video/
https://www.emaramures.ro/somaj-rata-somajului-scade-pe-hartie-in-maramures-din-cauza-iesirii-din-evidentele-ajofm-a-persoanelor-plecate-in-strainatate-video/
https://www.emaramures.ro/angajare-numarul-locurilor-de-munca-disponibile-pentru-maramureseni-in-strainatate-mai-mare-decat-cel-al-joburilor-vacante-in-judet-video/
https://www.emaramures.ro/locuri-de-munca-maramuresenii-plecati-la-munca-in-strainatate-mentin-scazuta-rata-somajului-la-nivelul-judetului-video/
https://www.emaramures.ro/emigrare-numar-record-de-cereri-la-asigurari-din-partea-maramuresenilor-care-pleaca-la-munca-in-strainatate-video/
https://www.emaramures.ro/pensii-500-de-maramureseni-primesc-pensii-comunitare-dupa-ce-au-muncit-in-strainatate-video/
https://www.emaramures.ro/reprofilare-medicii-de-familie-maramureseni-se-gandesc-sa-si-schimbe-meseria-in-babysitteri-si-sa-plece-in-strainatate-video/
https://www.emaramures.ro/exod-sanatate-tot-mai-multi-infirmieri-si-asistenti-din-maramures-parasesc-spitalele-pentru-un-salariu-decent-in-strainatate-video/

https://www.emaramures.ro/exod-in-mai-putin-de-doua-luni-cas-maramures-a-eliberat-formulare-pentru-munca-in-strainatate-cat-pentru-un-an-video/
https://www.emaramures.ro/exod-de-cadre-medicale-atrasi-de-salarii-mari-asistentii-medicali-din-maramures-continua-sa-migreze-in-strainatate-video/
https://www.emaramures.ro/directia-muncii-maramures-plateste-pentru-calificarea-muncitorilor-care-se-duc-in-strainatate/
https://www.emaramures.ro/peste-50-000-de-maramureseni-sunt-plecati-la-munca-in-strainatate/
https://www.emaramures.ro/migratie-aproape-50-de-varstnici-maramureseni-au-solicitat-formularul-e-121-pentru-decontarea-serviciilor-medicale-din-strainatate-alegand-sa-si-petreca-batranetile-departe-de-tara/
https://ziarmm.ro/medicii-maramureseni-isi-depun-cereri-pentru-a-putea-munci-in-strainatate/
https://www.graiul.ro/2021/07/08/joburi-in-strainatate-5/
https://www.graiul.ro/2021/06/24/41-locuri-de-munca-vacante-in-strainatate/
https://www.graiul.ro/2021/05/06/joburi-in-strainatate-3/
https://www.graiul.ro/2018/03/22/locuri-de-munca-in-strainatate/
https://www.graiul.ro/2018/06/21/locuri-de-munca-in-strainatate-2/
http://www.graiul.ro/2019/10/03/locuri-de-munca-vacante-in-strainatate-3/
http://www.graiul.ro/2018/08/30/locuri-de-munca-la-capsuni/
http://www.graiul.ro/2016/01/07/mii-de-oferte-din-spatiul-economic-european/
http://www.graiul.ro/2015/11/19/oferte-in-spatiul-economic-european/
http://www.graiul.ro/2017/03/02/15-posturi-in-domeniul-hotelier-gastronomic-in-germania/
http://www.graiul.ro/2017/12/21/876-de-joburi-disponibile-spatiul-economic-european/
https://www.graiul.ro/2019/01/24/locuri-de-munca-vacante-in-strainatate/
http://www.graiul.ro/2018/08/23/se-cauta-capsunare/
http://www.graiul.ro/2016/03/03/443-de-locuri-de-munca-vacante-spatiul-economic-european/
http://www.graiul.ro/2019/11/28/joburi-in-germania/
https://www.emaramures.ro/sute-de-locuri-de-munca-in-strainatate-disponibile-pentru-maramureseni/
https://www.emaramures.ro/joburi-europa-criza-maramuresenii-care-vor-sa-lucreze-in-strainatate-au-tot-mai-putine-optiuni/
https://www.emaramures.ro/joburi-vezi-ce-conditii-pun-angajatorii-straini-pentru-angajarea-maramuresenilor-in-strainatate/
https://www.emaramures.ro/angajari-angajatorii-din-strainatate-cauta-in-maramures-postasi-bucatari-si-culegatori-de-capsuni-video/
https://www.emaramures.ro/joburi-salarii-de-peste-2000-de-euro-pentru-asistenti-medicali-in-strainatate/

https://www.emaramures.ro/angajari-oferte-generoase-la-inceput-de-an-pentru-maramuresenii-care-doresc-sa-lucreze-in-strainatate-video/
https://www.emaramures.ro/criza-locuri-de-munca-penurie-de-joburi-in-strainatate-pentru-maramureseni-video/
https://www.emaramures.ro/somaj-maramuresenii-au-la-dispozitie-300-de-locuri-de-munca-vacante-in-strainatate/
https://www.emaramures.ro/joburi-vara-aceasta-se-fac-angajari-masive-in-strainatate-maramuresenii-au-la-dispozitie-peste-600-de-locuri-de-munca-video/
https://www.emaramures.ro/sute-de-locuri-de-munca-in-strainatate-pentru-maramureseni/
https://www.emaramures.ro/joburi-studentii-maramureseni-pot-primi-locuri-de-munca-sezoniere-in-germania/
https://www.emaramures.ro/joburi-380-de-locuri-de-munca-in-strainatate-pentru-maramureseni-oamenii-se-intereseaza-de-aceste-oferte-dar-nu-se-inghesuie-sa-plece-din-taravideo/
https://www.emaramures.ro/joburi-in-strainatate-tarile-cele-mai-cautate-de-romani-pentru-angajare-nu-mai-ofera-locuri-de-munca-pentru-muncitorii-din-maramures-video/
https://www.emaramures.ro/joburi-strainatate-aproape-140-de-locuri-de-munca-in-strainatate-puse-la-dispozitia-maramuresenilor-video/
https://www.emaramures.ro/joburi-strainatate-hotelierii-din-marea-britanie-vor-sa-angajeze-sute-de-tineri-romani/
https://ziarmm.ro/marea-britanie-le-inchide-usa-imigrantilor-din-ue-slab-calificati/
https://www.emaramures.ro/munca-in-strainatate-elvetia-nu-va-ridica-restrictiile-pentru-muncitorii-romani-si-bulgari-la-1-ianuarie-2014/
https://www.emaramures.ro/munca-in-strainatate-preocupari-in-germania-in-legatura-cu-eliminarea-restrictiilor-pentru-romani-si-bulgari/
http://www.graiul.ro/2019/08/28/comuna-farcasa-vrea-parc-industrial-pentru-reintoarcerea-celor-din-strainatate/?fbclid=IwAR0dAw-BkAczDEk20emvgKCG9-3lWt8pDvhbPTaCsRSmYlULdR4rV5TYuxQ
https://www.graiul.ro/2020/10/12/atestat-de-recunoastere-a-experientei-profesionale-pentru-maramuresenii-intorsi-din-strainatate/
http://www.graiul.ro/2018/08/22/sprijin-ministerial-pentru-romanii-de-pretutindeni/
http://www.graiul.ro/2019/12/18/mii-de-pensii-internationale-in-maramures/
http://www.graiul.ro/2016/10/14/a-inceput-diaspora-start-up-pina-la-40-000-euro-pentru-cei-care-se-intorc-din-strainatate-si-incep-o-afacere-in-romania/
https://ziarmm.ro/itm-maramures-anunt-cu-privire-la-munca-in-strainatate/
https://ziarmm.ro/290-de-maramureseni-din-strainatate-beneficiaza-de-pensile-europene-%e2%80%93-vezi-aici-care-e-cea-mai-mare/

https://www.emaramures.ro/datori-vanduti-fuga-in-strainatate-solutia-de-criza-gasita-de-tot-mai-multi-maramureseni-pentru-plata-ratelor-la-banci-video/
https://www.emaramures.ro/migratie-aproape-50-de-varstnici-maramureseni-au-solicitat-formularul-e-121-pentru-decontarea-serviciilor-medicale-din-strainatate-alegand-sa-si-petreca-batranetile-departe-de-tara/
https://www.emaramures.ro/maramuresenii-din-strainatate-trimit-zeci-de-milioane-de-euro-acasa/
https://www.emaramures.ro/93-de-copii-nascuti-in-strainatate-au-fost-inregistrati-si-in-baia-mare/
https://www.emaramures.ro/cercetari-o-asociatie-nou-infiintata-isi-propune-sa-afle-cati-romani-muncesc-in-strainatate-si-cum-pot-fi-ajutati-video/
https://www.emaramures.ro/precautie-cum-puteti-evita-sa-fiti-inselati-atunci-cand-doriti-sa-munciti-in-strainatate-vezi-ce-sfaturi-dau-specialistii-video/
https://www.emaramures.ro/dusi-de-nas-maramureseni-tepuiti-cu-joburi-in-strainatate-inexistente-video/
https://www.emaramures.ro/teapa-joburi-maramuresenii-tepuiti-cu-oferte-de-munca-in-strainatate-s-au-dus-cu-jalba-n-protap-la-itm-video/
https://www.emaramures.ro/atentionare-pentru-maramuresenii-care-doresc-sa-munceasca-strainatate/
https://www.emaramures.ro/inselaciune-un-maramuresean-asteapta-de-un-an-sa-si-recupereze-banii-de-la-o-firma-din-baia-mare-care-urma-sa-l-ajute-sa-ajunga-la-munca-in-america-video/
https://www.emaramures.ro/proiect-de-lege-agentii-care-mediaza-trimiterea-muncitorilor-romani-in-strainatate-nu-vor-mai-putea-cere-comisioane/
https://www.emaramures.ro/munca-in-strainatate-drepturile-maramuresenilor-plecati-la-munca-in-italia-vor-fi-aparate-de-sindicatele-din-aceasta-tara-video/
https://www.emaramures.ro/munca-in-strainatate-cazurile-unor-muncitori-romani-releva-conditiile-injuste-la-care-sunt-supusi-lucratorii-temporari-in-germania/
https://www.emaramures.ro/tepe-cu-locuri-de-munca-in-strainatate-un-baimarean-a-ramas-fara-100-de-lei-dupa-ce-a-depus-banii-in-contul-unui-necunoscut/
https://www.emaramures.ro/dusi-de-nas-maramureseni-tepuiti-cu-joburi-in-strainatate-inexistente-video/
https://www.emaramures.ro/proiect-de-lege-agentii-care-mediaza-trimiterea-muncitorilor-romani-in-strainatate-nu-vor-mai-putea-cere-comisioane/
https://www.emaramures.ro/munca-in-strainatate-drepturile-maramuresenilor-plecati-la-munca-in-italia-vor-fi-aparate-de-sindicatele-din-aceasta-tara-video/
https://www.emaramures.ro/flagrant-un-maramuresean-a-fost-prins-de-politisti-in-timp-ce-incerca-sa-insele-mai-multe-persoane-promitandu-le-locuri-de-munca-in-strainatate/

https://www.emaramures.ro/reclamatie-firma-de-consultanta-acuzata-ca-a-inselat-mai-multi-oameni-promitandu-le-locuri-de-munca-in-strainatate-a-fost-amendata-cu-11-000-lei/

https://www.emaramures.ro/reclamatie-teapa-mai-multe-persoane-au-reclamat-ca-au-fost-inselate-de-o-firma-de-consultanta-din-baia-mare-care-le-a-promis-joburi-in-strainatate-video/

http://www.graiul.ro/2021/03/22/campanie-de-informare-si-protectie-pentru-lucratorii-sezonieri-din-strainatate/

http://www.graiul.ro/2019/02/28/nu-depuneti-bani-in-conturile-unor-persoane-necunoscute/

BIBLIOGRAFIE

***, *Maramureșul sub semnul marilor împliniri socialiste, 1944-1984*, Baia Mare, Comitetul Județean Maramureș, 1984.

Ardeleanu, C., „Centrala minereurilor și metalurgiei neferoase Baia Mare: Pilon de bază al economiei naționale", *Munca*, 1970, nr. 7065, p. 4.

Banciu, Angela, Dan Banciu, „Cercetarea sociologică a manifestărilor deviante în rândul minorilor și tinerilor", *Viitorul social*, VI, 1977, nr. 4, p. 677-682.

Bazac, Dumitru, „Influența pregătirii școlare și profesionale asupra activității tinerilor din industrie", *Viitorul social*, VIII, 1979, nr. 1, p. 115-121.

Bădina, Ovidiu, *Tineretul și societatea noastră socialistă*, București, Editura Academiei, 1975.

Benedek, József, Kinga Ivan, Ibolya Török, Arnold Temerdek, Iulian-Horia Holobâcă, „Indicator-based Assessment of Local and Regional Progress toward the Sustainable Development Goals (SDGs): An Integrated Approach from Romania", *Sustainable Development*, 2021, vol. 29, nr. 5, p. 860-875.

Benedek, József, Nóra-Csilla Veress. Economic Disparities and Changes in the Convergence of the Romanian NUTS 2 and NUTS 3 Regions", *Romanian Review of Regional Studies*, 2013, vol. 9, nr. 1, p. 85-90.

Boar, Nicolae, „Changes in the Human Migration Patterns in the Maramureș Tegion (Romania – Ukraine)", *Belgeo*, 2005, nr. 1-2, p. 185-198

Bulearcă, M., ed., *Industria extractivă din România din perioada industrializării socialiste (1948-1989)*, București, Institutul Național de Cercetări Economice Costin Kirițescu, 2019.

Cahn, Claude, Dimitrina Petrova, *State of Impunity: Human Rights Abuse of Roma in Romania*, Budapest, European Roma Rights Centre, 2001.

Cauc, Ion, Ilie Leau, „Model socio-informatic pentru planificarea, formarea și utilizarea rațională a forței de muncă în profil teritorial", *Viitorul social*, X, 1980, nr. 3, p. 508-519.

Cazacu, Honorina, „Industrializarea socialistă și mobilitatea forței de muncă", *Viitorul social*, IV, 1975, nr. 4, p. 689-698.

Cazacu, Honorina, Ioan Mărginean, Ion Glodeanu, „Fluctuația forței de muncă în întreprinderile unei centrale industriale", *Viitorul social*, V, 1976, nr. 2, p. 310-320.

Cazacu, Honorina, Ion Glodeanu, „Asigurarea forței de muncă în meserii deficitare", *Viitorul social*, VI, 1977, nr. 3, p. 462-469.

Ceaușescu, Nicolae, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate: rapoarte, cuvântări, articole, noiembrie 1974-septembrie 1975*, București, Editura Politică, 1975.

Ceaușescu, Nicolae, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate: rapoarte, cuvântări, articole, iulie 1970 – mai 1971*, București, Editura Politică, 1971.

Cernea, Mihail, Maria Popescu, Haralambie Ene, *Resursele umane ale întreprinderii*, București, Editura Politică, 1971.

Charles Maier, „The World Economy and the Cold War in the Middle of the Twentieth Century", în *The Cambridge History of the Cold War*, vol.1., ed. Melvyn P. Leffler, Odd Arne Westad, Cambridge, Cambridge University Press, 2011, p. 44-66.

Chelcea, Septimiu I., „Navetismul și adaptarea la munca industrială", *Viitorul social*, II, 1973, nr. 2, p. 391-402.

Christian, Michel, Sandrine Kott, Ondřej Matějka, eds., *Planning in Cold War Europe: Competition, Cooperation, Circulations (1950s-1970s)*, Berlin, DeGruyter, 2018.

Constantinescu, Miron, „Probleme ale integrării sociale a tineretului", în *Integrarea socială a tineretului*, coord. Miron Constantinescu, București, Editura Științifică, 1969, p. 7-32.

Constantinescu, N.N., coord., *Istoria economică a României*, vol. II: *1939-1989*, București, Editura Enciclopedică, 2000.

Costache, Brândușa, „Comitetul de Stat al Planificării", în *România 1945-1989: Enciclopedia Regimului Comunist – Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste*, coord. Dan Cătănuș, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2012, p. 108-114.

Cucu, Alina Sandra, *Planning Labour: Time and the Foundations of Industrial Socialism in Romania*, New York: Berghahn, 2019).

Doboș (Pălășan), Corina, Luciana M. Jinga, Florin S. Soare, *Politica pronatalistă a regimului Ceaușescu*, vol. I: *O perspectivă comparativă*, Iași, Polirom, 2010.

Doman, Petre, „Implicațiile economico-sociale ale navetismului în activitatea întreprinderilor industriale", *Viitorul social*, VIII, 1979, nr. 3, p. 493-502.

Drăguț, A., *Integrarea profesională a tineretului*, București, Editura Politică, 1973.

Drăguț, Aurel, „Migrația tineretului spre orașe", *Viitorul social*, VIII, 1979, nr. 2, p. 310-319.

Drăguț, Aurel, „Promovare profesională și satisfacție în muncă", *Viitorul social*, VII, 1978, nr. 3, p. 490-494.

Ellman, Michael, *Socialist Planning*, Cambridge, Cambridge University Press, 2014.

Fulea, Maria, „Aspecte ale mobilității populației rurale", *Viitorul social*, II, 1973, nr. 3, p. 631-639.

Granick, David, *Enterprise Guidance in Eastern Europe: A Comparison of Four Socialist Economies*, Princeton, Princeton University Press, 1975.

Grigorescu, Pompiliu, Mihai Golu, Pantelimon Golu, Emil Verza, Marin Voinea, „Aspirații profesionale și satisfacții în muncă la tineretul industrial", *Viitorul social*, I, 1972, nr. 2, pp. 428-438.

Hoffman O., Argentina Firuță, Simona Rașeev, V. Efimov, „Procesul de creștere a clasei muncitoare din România", *Viitorul social*, VI, 1977, nr. 2, p. 262-268.

Hoffman, O., „Integrarea și stabilitatea în muncă", *Viitorul social*, I, 1972, nr. 3, p. 795-806.

Hohmann, Hans-Herman, „Economic Reform in the 1970s – Policy with no Alternative", in *The East European Economies in the 1970s*, ed. Alec Nove, Hans-Hermann Hohmann, Gertraud Seidenstecher, Londra, Butterworth & Co, 1982, p. 1-16.

Horniansch, Nicoleta, „Aspecte diacronice ale industriei prelucrătoare din România (perioada cuprinsă între 1945 și sfârșitul anului 1989)", în *Noua Enciclopedie a României. Cunoașterea enciclopedică a României, Industria*, coord. T. Postolache et al., București, Centrul de Informare și Documentare Economică, 2019.

Iacovișac, Constantin, „Aspecte sociologice de recuperare socială a minorilor infractori", *Viitorul social*, V, 1976, nr. 1, p. 113-121.

Iacovișac, Constantin, „Mediul familial și delicvența juvenilă", *Viitorul social*, II, 1973, nr. 1, p. 135-143.

Iacovișac, Constantin, „Rolul școlii în acțiunea de prevenire a comportamentelor antisociale la minori", *Viitorul social*, IV, 1975, nr. 1, p. 154-161.

Ionel, O., „Iosif Uglar", în *Membri CC al PCR: 1945-1989: Dicționar*, ed. F. Dobre, București, Editura Enciclopedică, 2004, p. 595-596.

Ionete, Constantin, *Criza de sistem a economiei de comandă și etapa sa explozivă*, București, Expert, 1993.

Mamali, Cătălin, „Indicatori sociali ai integrării tinerilor din industrie", *Viitorul social*, I, 1972, nr. 2, p. 439-450.

Mamali, Cătălin, „Perceperea unor rezultate ale cercetării de către o parte din subiecții investigați: Tehnica situațiilor simetrice", în *Tineret industrial: Dinamica integrării socioprofesionale*, ed. Ovidiu Bădina, București, Editura Academiei RSR, 1972.

Mărginean, Mara, „Locuire, muncă și dezvoltare în România postbelică: schiță pentru o cercetare interdisciplinară a orașului industrial (1945-1989)", *Revista Română de Istorie Economică*, 2024, nr. III, p. 71-98.

Mărginean, Mara, „Welfare Statistics: Analyzing the Quality of Life in the 1950s Romania", *Studia Universitatis Babeș Bolyai, Seria Historia*, 2015, nr. 2, p. 29-50.

Mărginean, Mara, „Humanitarian Aid for the Children of a European (Semi-)Periphery: The Case of the UNICEF Mission in Romania (1946-1949)", în *Humanitarian and Development Aid during the Cold War*, ed. Luciana M. Jinga, Berlin, Peter Lang, 2025 (în curs de publicare).

Mărginean, Mara, „Industrial Youth, Housing and Socialist Expertise in Late Socialist Romania", *Studia Universitatis Babeș Bolyai, Sociologia*, 2018, nr. 1, p. 99-112.

Mărginean, Mara, „Mediating Knowledge in a European (Semi)Periphery: Youth, Labor, and Urban Research in the 1970s Romania", în *Mediating Deindustrialization: Knowledge Production, Heritage-making, and the Transformation of Industrial Cities (in Postwar Europe)*, ed. Christoph Brüll, Sebastian Haumann, Stefan Krebs and Jens van de Maele, London, Routledge, 2025.

Mărginean, Mara, „The Value of a Calorie: Food Policies and the Making of Food Standards in the Mid-20th Century Romania", *New Europe College Stefan Odobleja Program Yearbook (2021-2022)*, p. 131-159.

Mărginean, Mara, „Vehicles of Knowledge Circulation: The Centre for the Improvement of Management Personnel in Enterprises (CEPECA) and Romania's Cooperation with the United Nations in the Long 1970s", *Comparativ. A Journal on Global History and Comparative Analysis of Societies/Comparativ. Zeitschrift für Globalgeschichte und Vergleichende Gesellschaftsforschung*, 2023, vol. 33, nr. 5-6, p. 602-620.

Mărginean, Mara, *Ferestre spre furnalul roșu: Urbanism și cotidian în Hunedoara și Călan, 1945-1968*, Iași, Polirom, 2015.

Mironov, Alexandru Murad, „Comitetul Oamenilor Muncii", în *România 1945-1989: Enciclopedia Regimului Comunist – Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste*, coord. Dan Cătănuș, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2012, p. 133-140.

Montias, John Michael, *Economic Development in Communist Romania*, Cambridge, Mass., MIT Press, 1968.

Murgescu, Bogdan, *România și Europa: Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Iași, Polirom, 2010.

Papushina, Iuliia, „Managing Quality Improvement in the Soviet Clothing Industry in Perm City in the 1960s and early 1970s", *Comparativ. A Journal on Global History and Comparative Analysis of Societies/Comparativ. Zeitschrift für Globalgeschichte und Vergleichende Gesellschaftsforschung*, 2023, vol. 33, nr. 5-6, p. 675-690.

Pașca-Oprișiu, Vlad, *„Cincinalu-n patru ani și jumătate" (1971-1975): Nicolae Ceaușescu și economia României socialiste, de la tentații tehnocratice la primatul politicului*, Cluj-Napoca, Mega, 2020.

Pula, Besnik, *Globalization under and after Socialism: The Evolution of Transnational Capital in Central and Eastern Europe*, Stanford, Stanford University Press, 2018.

Radu, N., S. Sterian, R. Stoian, „Probleme ale integrării tinerilor în producție", *Viitorul social*, IX, 1980, nr. 1, p. 96-104.

Roman, Cristina; Luciana M. Jinga, Florin S. Soare, Corina Doboș (Pălășan), *Politica pronatalistă a regimului Ceaușescu*, vol. II: *Instituții și practice*, Iași, Polirom, 2011.

Sebestyén, Gh., „O problemă de prognoză: relația dintre urbanizare și navetism", *Viitorul social*, II, 1973, nr. 4, p. 916-926.

Steblez, Walter G., „The Mineral Industry of Romania", *Minerals Yearbook: Centennial Edition 1981*, vol. III., *Area Reports: International*, Prepared by staff of the Bureau of Mines, United States Department of the Interior, Washington, US Government Printing Office, 1983, p. 835-848.

Szelenyi, Ivan, *Urban Inequalities under State Socialism*, Oxford, Oxford University Press, 1983.

Trebici, Vladimir, Ilie Hristache, *Demografia teritorială a României*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1986.

Tudose, Maria, „Dinamica integrării socioprofesionale a absolvenților școlilor profesionale", *Viitorul social*, VIII, 1979, nr. 3, p. 524-531.

Vecsei, Carol, „Migrația potențială și stabilitatea persoanelor cu status socio-ocupațional dublu", *Viitorul social*, VI, 1977, nr. 4, p. 672-676.

Verdery, Katherine, *Socialismul: Ce a fost și ce urmează*, traducere de Mihai Stroe și Iustin Codreanu, Iași, Editura Institutul European, 2003.

Verdery, Katherine, *What Was Socialism and What Comes Next?*, Princeton, Princeton University Press, 1996.

Vincze, Enikő, „The Making of a Racialized Surplus Population. Romania's Labor-Housing Nexus", *Focaal – Journal of Global and Historical Anthropology*, 2023, no. 97, p. 63-78.

Weintraub, Z., „Indicatori motivaționali ai integrării profesionale", în *Tineret industrial: Dinamica integrării socioprofesionale*, ed. Ovidiu Bădina, București, Editura Academiei RSR, 1972.

Zlate, Camelia, M. Zlate, „Influența unor comportamente ale timpului profesional și extraprofesional asupra capacității de muncă a muncitorilor", *Viitorul social*, I, 1972, nr. 4, p. 1168-1180.

Volumul este rezultatul unui proiect de cercetare de trei ani cu titlul „Muncă precară și locuire periferică. Practicile socio-economice ale romilor din România în contextul schimbărilor relațiilor industriale și dezvoltării teritoriale inegale”. Cercetarea a fost focalizată asupra orașului Baia Mare și a Județului Maramureș și a avut în vedere transformările sociale și economice pe care populația locală, în mod particular comunitatea de romi, le-a întâmpinat de-a lungul proceselor de industrializare, dezindustrializare și reindustrializare care au avut loc aici. Rezultatele acestui proiect au fost publicate în diferite volume și reviste internaționale. Volumul de față își dorește, pe de-o parte, să facă accesibile în limba română principalele coordonate ale cercetării și, pe de altă parte, să pună la dispoziția celor interesați – publicul larg, precum și alți cercetători - date și informații care nu au fost în întregime exploatate în textele de analiză ale proiectului.

ISBN: 978-606-37-2148-9